

అన్ని హక్కులూ రామమూర్తిపంతులుగారివి

ప్రథమముద్రణము: డిసెంబరు, ౧౯౩౩

Vedanta. Sangraham

‘వావిళ్ల’ప్రెస్, మద్రాసు .

•

❧

వర్తమానాం ప్రభాషా
వ్యాపకులకు అంకితము

❧

Vedanta. Sangraham

•

Vedanta. Sangraham

సంపాదకీయ భూమిక

శ్రీ రామమూర్తిపంతులుగారు వ్యావహారికభాషను పునఃప్రతిష్ఠితము చేయడానికి సుమారు పాతికసంవత్సరములనుంచి చేస్తూ ఉన్నవాడయిరి. ప్రధానముగా నాలుగుమార్గములు నోచరిస్తున్నవి.

భాషాతత్త్వప్రదర్శనపూర్వకముగా ప్రపంచములోని ఇతరభాషా వాఙ్మయములచరిత్రములున్న వాటితో పోల్చి ఆంధ్రభాషావాఙ్మయముల చరిత్రములున్న బోధించి తక్కినభాషలవలెనే తెలుగుకూడా నానాటికి మారుతూవచ్చినదనీ, అయినకాలములకపులు తమనాడు శిష్టవ్యవహారసిద్ధ మయినభాషను కావ్యాలలో ప్రయోగిస్తూవచ్చినారనీ, నేటిరచయితలకూడా ఈశిష్టాచారమే పాటించి వ్యావహారికభాషలో గ్రంథములు వ్రాస్తే భాషా ప్రయోజనము చక్కగా నెరవేరుతుందనీ, నోటిమాటకూ చేరివ్రాతకూ సామ రన్యము తుదిరి ఒకదానినొకటి పోషకముగా ఉన్నప్పుడే వాఙ్మయములోని భాష సహజముగానూ, సరళముగానూ, సుబోధకముగానూ పరమ ప్రయోజన కారిగానూ ఉంటుందనీ నిరూపించడము ఒకమార్గము.

వ్యావహారికభాషను బహిష్కరించి గ్రాంథికాంధ్రమును దానిస్థాన ములో నెలనొల్పడానికి ప్రయత్నిస్తూ ఉన్నవారు ప్రాచీనతాత్పత్రగ్రంథ ములలో ఉన్నతాత్పత్రభాషను ఎట్లు గ్రాంథికీకరణముచేసి భాషాకరణదోషము నకు పాల్పడి భాషను అపారమున అనర్థము కలుగజేసిరాగో ఋజువు చేసి పూర్వము వ్రాసిన పురాణ (వచన) ములూ, లక్షణగ్రంథములూ, వ్యాఖ్యాన ములూ, టీకలూ, వివిధశాస్త్రగ్రంథములూ, దేశచరిత్రములూ, భారతవ మృతాంతములూ, వార్తాపత్రికలూ, కావ్యములూ, కథలూ, బడిపుస్తకములూ మొదలయిన అన్నివిధములరచనలలోనూ వచనము వ్యావహారికభాషలోనే

ఉన్నదని నిదర్శనపూర్వకముగా సిద్ధాంతీకరించి, ఏభాషలోనయినా ఇదే నిజమయినవచనరచనాసంప్రదాయమని నిరూపించడము రెండోది.

‘గ్రాంథికభాష’ అని మనపండితులు వ్యవహరించేదాని స్వరూపము ఇదమితమని నిర్ణయించడానికి వల్లపడదనీ, మనవ్యాకరణములు వరస్పరవిరుద్ధములుగానూ, అసమగ్రములుగానూ ఉండడమువల్ల ఏది తప్పో ఏది ఒప్పో నిర్ధారణచేయడము దుష్కరమనీ, ఒకపండితుడికి గ్రాహ్యమయిన ప్రయోగము ఇంకొకరిమతములో అగ్రహ్యమనీ, ఒక మహామహోపాధ్యాయులగ్రంథాలలో ఇంకొక మహామహోపాధ్యాయులవారికి వేనకేలు తప్పులు కానవస్తూ ఉన్నవనీ, గ్రాంథికభాషలో నిర్దుష్టముగా వ్రాసిన గ్రంథము మచ్చుకి ఒక్కటి ఆయినా లేదనీ, గ్రాంథికభాష పండితప్రకాండులకయినా సాధ్యపడక ఇంత అవ్యవస్థముగా ఉన్నదనీ ప్రాచీనభాషలో శబ్దస్వరూపమూ శబ్దార్థమూ నిర్ణయించడమే బహుకష్టముగా ఉన్నందువల్ల అభాషలో స్వకంత్ర రచన సాగించడము ఆసంభవమనీ నిరూపించడము మూడోమార్గము.

ప్రాచీనకవులకావ్యములన్నీ సమగ్రముగా పరిశీలించకపోవడమువల్ల వ్యాకరణకర్తలూ, శోకకారులూ, పండితులూ తప్పులుగా భావించి లక్షణవిరుద్ధములనీ గ్రాహ్యములనీ నిందించినరూపములు వందలకొలదిగా కవులకావ్యములలో ప్రయత్నములై ఉన్నవనీ, వ్యాకరణము ప్రయోగమూలము కావడమువల్ల కవిప్రయోగము లక్షణముకంటె బలవత్తరమైనదనీ, కవులు ప్రయోగించినరూపములు లక్షణములో చెప్పకపోలే లక్షణమే అసమగ్రమూ దుష్టమూ ఆవుతుందికాని ప్రయోగములు నింద్యములు కావనీ నిరూపించి, అట్టిరూపములకు—ప్రతిపక్షాలు ఎదురాడుటకు వీలులేనట్లుగా—కవుల కావ్యములనుంచి వందలకొద్దీ ప్రయోగములు చూపి నిర్దుష్టత్వ మాపాదించడము నాలుగోమార్గము.

ఈనాలుగుమార్గములూ వ్యక్తపరిచే గ్రంథములు వరుసగా క్రి పంతులు గారి సత్తలితవ. ౧౨౭౭ నోత్పన్నప్రచురణములలోని వ్యాసాపరి, గడ్డబింతామణి, ఆంధ్రపండితభిషక్కులభాషాభేదము, బాలకవి శరణ్యమున్ను.

ప్రకృత గ్రంథము పరవస్తుచిన్నయనుసారి ప్రభృతులు కృతకమైనవనన
కైలి (Manufactured diction) ప్రవేశపెట్టేవరకూ అనాదిసిద్ధముగా
వస్తుఉన్న వచనరచనాసంప్రదాయ మెట్టిదో తెలియజేస్తూ ఉన్నది. చిన్నయ
సూరి ఆవలంబించిన గద్యకైలి అసహజమయినదనీ, వచనరచన కావ్యభాషలో
చేస్తే విషయము సుబోధముగా ఉండదనీ వారి సమకాలికులే కొందరు ఆపద్ధతి
నిరాకరించి కిష్టచారము ప్రకారము వ్యావహారికభాషలో తాము గ్రంథ
ములు రచించినట్లు తమ గ్రంథముల పీఠికలలో విన్నప్తముగా చెప్పినారు.
పూర్వులు వ్యావహారికభాషలో రచించిన గ్రంథాలు ముద్రించేటప్పుడు గ్రాంథి
కాంధ్ర భాషా ప్రవర్తకులు వాటిలోని భాష దిద్ది తారుమారు చేయడమువల్ల
ప్రజలు మోసపోయి చిన్నయసూరి ప్రవేశపెట్టిన అపమార్గమే సత్యం ప్ర
దాయమని నమ్మి వాడుకభాషను పునరుద్ధరించడానికి ప్రయత్నము చేస్తూ ఉన్న
వారే సంప్రదాయవిరుద్ధమైన గ్రామ్యభాషను నెలకొల్పి వాస్తవము పాదు
చేస్తున్నారని భ్రమపడుతున్నారు. ఈ గ్రంథము చూచినమీదట అట్లు భావించే
వారు తమతప్పు దిద్దుకొంటారని రూఢిగా చెప్పగలను.

శ్రీ పంతులుగారు ప్రాచీనతాళపత్ర గ్రంథములూ, 18 వ శతాబ్దము
లోనూ, 19 వ శతాబ్దపూర్వార్థములోనూ అచ్చునడ్డ తెలుగుపుస్తకములూ అతి
ప్రయత్నముమీద నేకరించి వాటిలోని కొన్ని భాగములు ఎత్తి వ్రాసి ఈ
గ్రంథములో చేర్చినారు. మిగతాభాగములు తంజావూరు సరస్వతీమహాల
లోని లిఖితపుస్తకములనుంచి, ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండారము, ఆంధ్ర సాహిత్య
పరిషత్తు పుస్తకాలయము, గౌతమీ గ్రంథాలయము, పరవస్తువారిలైబ్రరీ, వావిళ్ల
వారిలైబ్రరీ మొదలయినతాళులలో ఉన్నపుస్తకాలలో నుంచి ఎత్తి వ్రాసినవి.
పూర్వులు ఉచ్చారణను అనుసరించి ఉండేట్లు వినిధముగా వ్రాసేవారో
తెలియడానికిగాను ఇప్పటి వర్జక్రమానికి భిన్నముగా ఉన్న చోట్లకూడా సవ
రణచేయక గ్రంథము యథామాతృకముగా ముద్రించినాము.

జన్మ దినోత్సవనిర్వాహకసంఘమువారికోరికపైని భాషిపోషకులూ, ఉదారహృదయులూ శ్రీవావిళ్ల వెంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు ఈ గ్రంథము ఉచితముగా ముద్రించి ఇచ్చి గొప్పసహాయము చేసినందుకు వారికి కృతజ్ఞతతో వందనములర్పిస్తున్నాను. ఈ గ్రంథము పూపులు పీసికతో దిద్ది నా కత్తంతసాహాయ్యముచేసినవారు శ్రీపంతులుగారి శిష్యుకోటిలో ప్రధానులూ, సహృదయులూ నాకు గురుతుల్యులూ అయిన మ-రా-శ్రీ కాళ్ల తూరి సూర్య నారాయణపంతులుగారు. వారికి హృదయపూర్వక ప్రణామములు.

జన్మ దినోత్సవసంఘమువారికి శ్రీపంతులుగారు తమరచనలు ప్రకటనార్థము ఇచ్చినందుకు వారికి ఈసంఘముతరపున కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనములు సమర్పిస్తున్నాను.

గుంటూరు }
డిసెంబరు, ౧౯౩౩. }

తెలికిచెగ్గ వెంకటరత్నం,
సంపాదకుడు.

ముందుగా నామనవి చిత్తగించండి

ఈ గ్రంథము కేవలము గద్యసంచయము. నేను సంగ్రహించిన గద్యఖండములు చూచిన వెంటనే నామిత్రులు బ్రహ్మశ్రీ తల్లావధుల శివశంకరశాస్త్రిగారు గద్యచింతామణి అని నామకరణము చేసినారు.

1957-వ సం. మొదలుగా బడులలో తెలుగుపిల్లలకు విద్య నేర్పడమునకు చేసిన ప్రయత్నములు, లోకవ్యవహారములో ఎక్కడా, ఎప్పుడూ, ఎవ్వరూ (పండితులయినా) వాడని ప్రాచీనాంధ్రభాష విద్యాబోధకు సాధనముగా అంగీకరించడముచేత, నిష్ఫలమయినందున, శిష్టవ్యవహారమందున్న తెలుగుభాషనే లోకీకవ్యవహారములలో పెద్దలందరూ వాడుతూఉన్నట్టి, బడిపిల్లలచేత గద్యరచనాభ్యాసము చేయించవలసినదని ఇంచుమించుగా ఇరవై యేళ్లక్రిందట విద్యాధికారులు విధించినారు. ఆవిధానము పూర్వసంప్రదాయవిరుద్ధమనిన్ని, పూర్వులు ఎవ్వరూ వాడుకభాషలో గ్రంథాలు రచించి ఉండలేదనిన్ని, సంభాషణలో శిష్టులు వాడేదయినా దేశభాష గ్రామ్యమనిన్ని, గ్రామ్యభాష ప్రయోగార్హము కాదనిన్ని ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు ఆక్షేపించినారు. వారి ప్రతిష్ఠాగౌరవమూ పలుకుబడి ఆకాలమందు అధికముగా

ఉండినందున, వారి అభిప్రాయముచొప్పున తెలుగుదేశము లోని పెద్దలందరూ “తీర్థనాలు” చేసి, గవర్న మెంటువారికి మహజర్ నామాలు పంపి, చాలాబి త్తిడి కలుగజేసి, “మాతృ భాష” బడిపిల్లలు అభ్యసించకుండా ఆటంకపర్చి కృతకృత్యులయినారు. ¹మరుచటిసంవత్సరము “నిజమైనసంప్రదాయము” అనేపేరుగల చిన్న వ్యాస మొకటి రచించినాను; అది శ్రీ హవిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిలుగారు అచ్చువేయించి ప్రకటించినారు. పూర్వులు వ్యావహారికభాషలోనే విద్యాధ్యులు చదువుకొనే గ్రంథాలు రచించేవారని కొన్ని నిదర్శనములు చూపించినాను. ²ఆతర్వాత వ్రాతపుస్తకములుగల గ్రంథాలయములకు

1 “అంధ్రరాష్ట్రప్రారంభవిద్యా” పత్రిక—“పుష్కరసంచిక”లో విద్వాన్ శ్రీ గరిమెళ్ల సోమన్న పంతులుగారు ప్రకటించిన “భాషాజ్ఞానము” అనేపేరుగల వ్యాసములో, ‘ఎలిమెంటరీస్కూల్స్’లోను, ‘మాధ్యమోక్తమ పాఠశాలల’లోను, ఉన్న ఉపాధ్యాయులనుగాని, ‘సర్టిఫైడ్ టీచర్ల’లోను, ‘వెడ్డయ్యద్యోగులను’గాని గ్రాంథికాంధ్రభాష రాదని స్పష్టముగా తెలియజేసినారు. ఉపాధ్యాయులు తమకే రానిగ్రాంథికాంధ్రము పిల్లలకు ఏలాగున నేర్పుతున్నారో ఈ ఆరవైయేళ్లయి? తెలుగుదేశములోని పెద్దలు ఆలోచింతురుగాక. కచేరీలలో ఉన్నతోద్యోగులకు అక్కరలేనిగ్రాంథికాంధ్రము బడిపిల్లల కెందును? న్యాయస్థానమందు పీఠర్థు వాడుకభాషలో దావాలు రిచిస్తూఉండగా బడులలో పిల్లలు కథలు ఆభాషలో రచించకూడదేమి?

2 మీదను 1 లో ఉదాహరించినసంచికలోనే, “విద్యాధ్యులు చదువు

నేను స్వయంగా వెళ్లి వాటిలో ఉన్న పుస్తకాలు పరిశీలించి చూచినాను. నానావిధ గద్యగ్రంథములలో వ్యావహారిక భాషారచన ప్రచురముగా కనబడినది. నేను చూచిన పుస్తకములలోనుంచి మాదిరికిగాను కొన్ని భాగములు ఎత్తి వ్రాసినాను; మరికొన్ని ఇతరులచేత వ్రాయించినాను. వ్యావహారిక భాషారచన పూర్వసంప్రదాయమునకు విరుద్ధము కాదనిన్ని అట్టిరచన పూర్వము వ్రాసినపుస్తకాలలో కనబడుతున్న దనిన్ని 'ప్రమాణపత్రములు' వ్రాసి గ్రంథాలయములందున్న పండితులు నాకిచ్చినారు. అవి అన్నీ, యథాతథంగా నా తెలుగు పత్రికలో 1919-వ సంవత్సరమందు ప్రకటించినాను. నేను చూచిన గ్రంథాలయాలు (1) గవర్నమెంటువారి 'ఓరియంటల్ లైబ్రరీ', (2) తంజావూరిలోని సరస్వతీమహాలు, (3) విశాఖ పట్నంలోని (పరవస్తువారి) ఆర్యగ్రంథాలయము, (4) శ్రీ లచ్చారావుగారి "పరిశోధకమండలి" తాళపత్రగ్రంథసంచయము, (5) శ్రీమండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారి పుస్తక సంచయము, (6) ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి తాళపత్రగ్రంథ సంచయము. పరిషదధికార్లు మ. జయంతి రామయ్యపంతులు

ఈ పుస్తకములు: మునుపటివి, ఇప్పుటివి" అనే పేరుగల నావ్యాసము ప్రకటితమై ఉన్నది. మన తాతముత్తాతలు బడులలో చదువుకొన్న పుస్తకాలు వాడుక భాషలోనే రచించేవారని, వ్యవహారోపయుక్తమయిన భాషారచన బడులలో వారు అభ్యసించేవారని, దానిలో రుజువు చేసినాను.

గారు మాత్రము ప్రమాణపత్రము ఇవ్వమన్నారు. గవర్నమెంటువారి లైబ్రరీలోని పండితులు బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి లేఖలోనుంచి మాత్రము రెండుమూడు వాక్యము లుదాహరిస్తాను.

“వాడుకభాషలో గ్రంథాలు వందలు వంద లున్నవి. అచ్చు వచ్చినతర్వాతనే యీ అన్యాయం. పూజాపురస్కారాలు లేకుండా బూజుపట్టిస్తున్నారు. వ్యాఖ్యానాలకు వాడుక భాషతప్ప వేరేభాష లేనే లేదు.... తెలుగు వ్యాఖ్యానాలన్నీ, అదేమిటి ఇదేమిటి, సర్వం వాడుకభాషలోనే ఉన్నవి. ప్రాచీనవచనగ్రంథాలు, వందలు వందలు పరిశీలించగా, కావ్యభాషవి వేళ్లలెక్కకైనా రాలేదు; అన్నీ వాడుక భాషలోనే ఉన్నవి. రామాయణాలు, భాగవతాలు, కథలు అన్నీని. ఎరిగి అంటారో ఎరగక అంటారో, కొందరు భాష రానివారు వ్రాసినారని. పుష్పగిరి తిమ్మన వ్యాకరణం రానివాడా? వ్యాఖ్యానాలు లక్షణగ్రంథాలు రచించినవారు భాష రానివారా? లక్షణగ్రంథాలలోని వచనభాగమంతా వాడుక భాషే... లక్షణదీపికలో పాటలు, పదాలు, పట్టుదులు, ధవళాలు, అర్థచంద్రికలు వగైరాలు మధురకవిత అన్నారు. వతెం వాసుదేవపరబ్రహ్మశాస్త్రులు, జూలూరి అప్పయ్యపండితుడు, గురుమూర్తిశాస్త్రులు మొదలగు గొప్పపండితులు ప్రాసదొర గారికి విద్యావిషయమై వ్రాసిన ఉత్తరము లున్నవి. అన్నీ

వాడుకభాషే...చిన్నయసుారివరకూ వుండే వచనగ్రంథాలలో, యేవో కొద్దిసంఖ్యని తప్ప అన్నీ వాడుకభాషవే.” వ్యావహారికభాషలో రచించిన వ్రాతపుస్తకాలు కొన్ని, మొట్టమొదట అచ్చుపడ్డపుస్తకాలు కొన్ని సంపాదించి అవి పట్టుకొని, తెలుగుజిల్లాలలో ఉన్న కాలేజీలకు వెళ్లి అక్కడ ఉన్న పండితులకున్ను తక్కిన ఉపాధ్యాయులకున్ను చూపించి నాను; వారుకూడా “ప్రమాణపత్రములు” దయచేసినారు. అవి అన్నీ నా తెలుగుపత్రికలో ప్రకటించినాను. * వాడుకభాషలో, పూర్వసంప్రదాయము చొప్పున, తీరిగీ రచనాభ్యాసము బడులలో చేయించడము యుక్తమని ఉపాధ్యాయులు అనేకులు అంగీకరించినారు కూడాను.

ఆతర్వాత, 1916-వ సం॥ నవంబరు తే 19 దిని కొవ్వూరిలో జరిగిన ఆంధ్రసారస్వతమహాసభలో నందలకొలదిగా తెలుగుపండితులూ కవులూ వికమత్యముగా నావాదము అంగీకరించినారు.

1919-వ సం॥ ఫిబ్రవరి తే 28 దిని రాజమహేంద్రవరమునందు కీ॥ శే॥ రా॥ బ॥ కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులు

* బంసరు కాలేజివారిలేఖలోని వాక్యమొక్కటిమాత్రము ఉదాహరిస్తే చాలును.

“We have compared some of these with manuscripts and printed books shown us and verified them. All these books are written in the spoken language of the authors...”

గారు అధ్యక్షులుగా, “వర్తమానాంధ్రభాషాప్రవర్తకసమాజము” స్థాపించుటకు ఏర్పాట్లు జరిగినవి; గాని పంతులుగారు మరి మూడుమాసములలోగానే పరమపదముపొందుటచేత, సమాజము ఉద్దేశించిన కార్యములు నెరవేరలేదు. తణుకులో ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ సాంవత్సరికోత్సవము జరిగినప్పుడు సభలోనివారు అనేకులు వ్యావహారికభాష దేశభాషగా అంగీకరించినారు.

ఈపుస్తకములో చేర్చినవి అనేకవిధములయిన గ్రంథములలోనుంచి మాదిరిగా ఎత్తి వ్రాసినఖండములు; వ్యావహారికభాషలో ఆయాగ్రంథములు రచితమయినవని రుజువు చేయడముకోసము మాత్రమే అవి ప్రకటించినాను; వాటిలోనివిషయము ఇందులో ప్రస్తుతము కాదు; (కొన్ని ఖండములలోని కడపటివాక్యములు అసంపూర్ణముగానే ఉన్నవి; విమర్శకులు అది తప్పుగా ఎన్నకుందురుగాక అని కోరుతున్నాను) చిన్నయసూరి తెచ్చిపెట్టిన “గ్రాంథికాంధ్రభాషారచన” వ్యవహారమునకున్న ప్రజలలో విద్య వ్యాపించడమునకున్న అనుకూలించదని సమకాలికులు చేసిన ప్రత్యాభ్యాసము పాటించదగినది. (చూ. భారతవచనము పు. 11, హితసూచని పు. 182, వ్యవహారదర్పణము పు. 235). కీ॥ శే॥ వేంకటగిరి మహారాజ శ్రీసర్వజ్ఞయాచేంద్రభూపాలవిరచితమయిన తత్త్వగ్రంథాలు, వాడుకభాషలో అట్టివి రచించ

డము యుక్తమని చెప్పి, బుద్ధిపూర్వకముగా, ప్రతిజ్ఞచొప్పున అట్లే రచించినారు. (చూ. పు. 31) సంస్కృతగ్రంథములవలెనే ప్రాచీనాంధ్రప్రబంధములు సుబోధములు కావుగనుక వ్యావహారికభాషలో వ్యాఖ్యానాలు పండితులు రచించినారు. నిఘంటువులు రచించినవారు (యాస్కునివలెనే) తెలియనిభాషలోని శబ్దముల అర్థము అందరికీ తెలిసిన లౌకికభాషలో తెలియజేసేవారు. ఈసంప్రదాయమునకు నిదర్శనము లుదాహరించినాను.

బ్రిటిష్ గవర్నమెంటువారు ఏర్పర్చిన విద్యాశాఖవారు ఉపేక్షించుటవల్ల దేశభాషారచనాభ్యాసము పూర్వసంప్రదాయము ప్రకారము బడులలో జరగలేదు. దానికి మారుగా “కృతకగ్రాంథికాంధ్రభాష” పెద్దల ఆదరణకు పాత్రమైనది; శిష్టవ్యవహారమందున్న వాస్తవమైన దేశభాష “గ్రామ్య” మైనది. పూర్వసంప్రదాయము మరల నెలకొల్పుటకు వ్యావహారికభాషాభిమానులు చేసినప్రయత్నము అంధసాహిత్య పరిషత్తువారి ఆసత్యప్రకటనలవల్ల నిష్ఫలమైనది. విశ్వవిద్యాలయాలవారూ, విద్యాధికారులూ, పండితులూ నిజమైనదేశభాషను తృణీకరించినారు. అయితే, దేశభాష అపరివార్యమయినది గనుక లౌకికవ్యవహారమందు గత యిరవై సంవత్సరములయి కొంచెము వికసిస్తూ ఉన్నది దానిని ఆదరించేవారు నేడు వందలకొలదిగా దేశంలో ఉన్నారు. ఉదారబుద్ధిగల పత్రికాధిపతులు అందరూ తమ పత్రికలలో దానికి కొంచెము

‘జాగా’ ఇచ్చినారు. దానిప్రయోజనమునుబట్టి, యోగ్యతను బట్టి దానియెడల గౌరవమూ అభిమానమూ, అనురాగమూ లోకులకు కలుగుతున్నది. వ్యవహారికభాష అపరిమిత ప్రయోజనమని దేశములోని పెద్దలకు అంతకంతకు బోధ పడుతుంది. ప్రజాస్వామికపరిపాలనము చక్కగా నెరవేరడమునకు సర్వజనసామాన్యమైన దేశభాష అన్నివ్యవహారములకూ ఆవశ్యకసాధనముగదా. పూర్వసంప్రదాయము వ్యవహారికభాషాభ్యాసమునకు, అనుకూలముగాని ప్రతికూలముకాదు అని, ఈపుస్తకములో ఉదాహరించిన పూర్వగ్రంథములనుబట్టి అంగీకరించక తప్పదుగదా ఇకనయినా, విశ్వవిద్యాలయాధికారులున్న గవర్నమెంటువారు నియమించినవిద్యాధికారులున్న శిష్టవ్యవహారమందున్నభాష విద్యాబోధకు ఆవశ్యకమయిన సాధనముగా అంగీకరించక, చిన్నయసూరి తెచ్చి పెట్టిన కృతకగ్రాంథికాంధ్రభాషే దేశభాషగా స్వీకరిస్తే, వారిప్రయత్నములు ఇదివరకయినట్టే నిష్ఫలము కాక తప్పదు. ప్రజలలో విద్య వ్యాపించడమునకు అనుకూలమయినవిధానము ఏర్పర్చకపోతే, ఈవిద్యాసంస్థలవల్ల కలుగవలసినమేలు ప్రజలు ఏలాగున పొందగలరు? ఇరవైయేళ్లక్రిందట ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు ప్రకటించిన అభిప్రాయము నిరాధారమైనదని, నమ్మదగనిదని ఇప్పుడు అందరికీ తెలిసినది; వారిమాట నన్ని అప్పుడు పెద్దలందరూ నిజమయిన మాతృభాష బడు

లలో ప్రవేశించకుండా ఆటంకపర్చినారు; అందువల్ల దేశము నకు ఎంత కీడు కలుగుతున్నదో, లెస్సగా ఆలోచిస్తే తెలుస్తుంది. సత్యము తెలియనప్పుడు శ్రమప్రమాదములు ఎవరికైనా కలుగతవి; సత్యము తెలిసినతర్వాత తప్పు దిద్దుకోవడము ఔదార్యమనిపించుకొంటుంది; దిద్దుకోకపోవడము!

ఇప్పుడు ప్రకటించిన పుస్తకము 'గద్యచింతామణి' మొదటిభాగము. రెండోభాగములో, ఇప్పటివారు అభ్యసిస్తూ ఉన్న అభినవాంధ్రగద్యరచన ఏవిధముగా విజృంభిస్తూ ఉన్నదో, మాతృభాషాభిమానముగల స్త్రీలూ పురుషులూ వ్రాసిన గ్రంథములలోనుంచీ, వ్యాసములలోనుంచీ, జాబులలోనుంచీ, చిన్న చిన్న భాగములు ఎత్తి చూచిరిగా ఉదాహరిస్తాను. ఆయురారోగ్యములకు భంగం కలుగకుంజే మరి ఆరుమాసములలో అభినవాంధ్రభారతికి అది సమర్పిస్తాను.

గి. వెం. రామమూర్తి.

Vedanta. Sangraham

విషయసూచిక

పుట.

౧. వచనకావ్యములు:—

రామాయణవచనము.

1. యుద్ధకాండము (వైడిపాటిపాపయ్య)	...	1
2. సుందరకాండము (ఈశాకుల అనంతభూపాలుడు)	...	8
3. యుద్ధకాండము (సింగరాజుదత్తాత్రేయులు)	...	8
4. బాలకాండము (వైడిపాటిపాపయ్య)	...	9
5. బాలకాండము (కృష్ణమరాయకవి)	...	9
6. యుద్ధకాండము (వేంకటసుబ్బయ్య)	...	10
7. ఆరణ్యకాండము (సింగరాజుదత్తాత్రేయులు)	...	10

భారతవచనము.

1. ఆదిపర్వము (అ. 3.); (వైయాకరణరామానుజాచార్యులు.)	...	11
2. పాండవులయశ్వమేధవృత్తాంతము	...	16

భాగవతము.

1. ప్రహ్లాదచరిత్ర	...	17
2. సప్తమస్కంధము (అథ్యా. 11.)	...	19
3. దశమస్కంధము	...	21
4. ,,	...	22

౨. ప్రాచీనలిఖిత గ్రంథములు:—

క్షేత్రమాహాత్మ్యములు.

1. కాంచీపురమహాత్మ్యం (కావలిపేంకటబోరయ్య)	...	23
2. శ్రీ జగన్నాథమాహాత్మ్యము	...	28
3. మాఘమాహాత్మ్యము (విజయరంగ చొక్కనాథభూపాలుడు)	...	29
4. శ్రీ రంగమాహాత్మ్యము	”	29
5. ” ” ”	”	30
6. వైకాళిమాహాత్మ్యము	...	30

౩. తత్త్వగ్రంథాలు:—

శ్రీ వెలుగోటి సర్వజ్ఞ కుమారయాచేంద్ర
భూపాలవిరచితములైన తత్త్వగ్రంథాలు.

సంపాదకులముందుమాట	...	31
1. మనస్సాత్మ్యము	...	32
2. సందిగ్ధతత్వరాధాంతము	...	33
3. సాత్వికధ్యాంతభాస్కరము	...	35
4. సర్వమతసారసంగ్రహము—మహమ్మదీయమతము	...	36
మహమ్మదీయమతసారము	...	38
5. అజ్ఞానధ్యాంతచండభాస్కరము	...	40
6. వేదాంతసారసంగ్రహము	...	42
7. సాత్వికబ్రహ్మవిద్యావిలాసము (1)	...	44
8. ” (2)	...	46
9. ” (3)	...	47
10. ” ” విలాసవిరసనము	...	50

13. బాలనాగమృతం	...	పుట. 91
14. భేతాశవంచవింశతి	...	91
15. పంచకంత్రికథ (రావిపాటిగురుమూర్తికాస్త్రీ)	...	92
16. విక్రమార్కచరిత్రము	..	93
17. " "	...	94
18. సారంగధరచరిత్రము (నముఖము వేంకటకృష్ణప్ప)	...	95

౫. దేశచరిత్ర:—

1. తంజావూరి యాంధ్రరాజులచరిత్ర	...	96
2. రాయవాచకము	...	102
3. కర్ణాటరాజ్యవృత్తాంతము	...	106
4. ప్రతాపచరిత్రము	...	108
5. కాశీయాత్రచరిత్ర, (విచగుల వీరాస్వామయ్య)	...	110
6. జోనుబస్వామయ్యొక్క సంతకేపమైనచరిత్ర	...	122
7. స్వప్న సాదృశ్యరీతిగారచింపబడిన యాత్రికుని ప్రయాణము	...	129

౬. కైఫియ్యత్తులు:—

1. కితావురము కైఫియ్యతు	...	130
2. చామర్లకోట కైఫియ్యతు	...	142
3. వారికోట యానాదులకైఫియ్యతు	...	145
4. అరీలు (Local Records)	...	149
5. గుంటూరుజిల్లా అసిస్టాంటుమేజిస్ట్రేటువారు చేసినతీర్పు (Local Records)	...	152
6. వినుకొండ పూసపాటిరాజులచరిత్ర	...	154

౭. కోర్టుతీర్పులు:—

కట్టమూరినరసింహులు దాఖలుచేసుకొన్న అరీ దానివిచారణ	157
---	-----

	పుట.
13. రామాయణ తెలుగుటీక	202
14. ఆరవస్తోత్ర పాతపుస్తకములాని తెలుగుటీక	202
15. తిరునామము మొట్టటిక	203
16. బృహదారణ్యకోపనిషత్	204
17. సంస్కృతకబ్ధార్థకల్పతరువు	204

b. తెలుగుగ్రంథములు.

1. భారతము ఉద్యోగపర్వము, కూలంకషవ్యాఖ్య (భారతం లక్ష్యపరిపండితుడు)	205
2. ఆముక్తమాల్యద (గుడిపాటి వెంకటకవి)	211
3. „ (భరవస్తువారిలైబ్రరీ)	210
4. విష్ణుచిత్తీయవ్యాఖ్యానము (శ్రీనివాసుడు)	212
5. మనుచరిత్ర నవ్యాఖ్య (జూలూరి అప్పయ్యపంతులు)	213
6. మనుచరిత్ర వ్యాఖ్యానము (భరవస్తులైబ్రరీ)	214
7. „ శిష్టకృష్ణమూర్తివ్యాఖ్య	216
8. మనుచరిత్ర, నవ్రతిపదటీక (జూలూరి అప్పయ్యపంతులు)	218
9. రాఘవపాండవీయాదర్శము (వైద్దరామధీమణి)	219
10. హరిశ్చంద్రనలాపాఖ్యానప్రకాశిక (చిత్రకవి అనంతుడు)	220
11. కాళిందీకల్యాణము (పాపనకవి)	222
12. విజయవిలాసము (జూలూరి అప్పయ్యపండితులు)	222
13. వైశ్యంజీవిలాసము (అరణిమతం వీరభద్రయ్య)	223
14. శ్రీరత్నబంధరాజవేంకటేశ్వరవిజయవిలాసము	223
15. రామకృష్ణోపాఖ్యానము	224
16. కళాపూర్ణోదయము	226

14. గణితశాస్త్రబోధ (1848)	...	పుట. 272
15. శబ్దమంజరి	...	273

౧౩. జాబులు:—

1. కందాళ కేశవాచార్యులవారికి పరవస్తు రామానుజాచార్యులు వ్రాసినది	...	276
2. శ్రీమదుభయవేదాంతప్రవర్తకులయి పరవస్తు వేంకట రంగాచార్యులుగారికి దాట్ల విజయరామరాజువ్రాసినది.		277
3. ముడుంబ రాఘవాచార్యులవారికి పరవస్తు వేంకటరంగ నాథాచార్యులు వ్రాసినది	...	278
4. పరవస్తు రామానుజాచార్యులవారికి బహదరుషా శ్రీరంగ నాయకులమహాపాత్రుడు వ్రాసినది	...	279
5. బ్రాన్ దొరగారికి వత్సేం అద్వైతబ్రహ్మశాస్త్రీ వ్రాసినది.		279
6. రాజాధిరాజ మహారాజరాజశ్రీ రాజా వెంకటనారాయణ పతిరాయప్రభువుగారికి తణికెళ్ల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రులు వ్రాసినది	...	281
7. మహారాజశ్రీ బల్లారి జిల్లాకలెక్టరుగారయిన వి. యకో. భీమదొరగారికి తహశీలుదారుడయిన భీమారావు వ్రాసుకొన్న అర్జీ	...	283

౧౪. శాస్త్రములు:—

౧. ధర్మశాస్త్రము.

1. వ్యవహారదర్పణము	...	285
2. విజ్ఞానేశ్వరము	...	293

3. పాఠశాల ప్రారంభము	...	పుట. 297
4. క్రీస్తు పుట్టిన 1502 సంవత్సరం రెండో చట్టము	...	300
5. 1860 వ సంవత్సరపు 45 వ ఆక్ట్	...	301

b. జ్యోతిషము.

1. మాధవరాజీయము	...	305
2. గోపాలరత్నాకరము	...	306

c. సిద్ధాంతము.

1. భూగోళదీపిక	...	309
2. భూగోళస్వరూపలక్షణాదివిషయము	...	311
3. సిద్ధాంతసిరోమణి - భాస్కరః	...	315
4. భూభగోళదీపిక etc.	...	316
5. శ్రీ ఆర్యభట్ట సిద్ధాంతవ్యాఖ్యానము	...	313
6. ఆప్టకవద్ద	...	324
7. తిథిచక్రం	...	327

d. వైద్యము.

1. కారీరం	...	328
2. షడ్రసనిఘంటు	...	330
3. వైద్యశాస్త్రం	...	332
4. వైద్యశాస్త్రం (పార్శ్వందివాతివద్దనుంచి)	...	335
5. వైద్యగ్రంథమునుండి	...	337

e. భరతశాస్త్రము.

1. భరతశాస్త్రము	...	337
2. ఆభినయదర్శణం	...	339
3. సన్యాఖ్యాఆభినయదర్శణం	...	339
4. తాళలక్షణసంగ్రహము	...	340
5. మృదంగలక్షణం	...	340
కళాశాస్త్రము	...	341
మృగయాత్ర	...	341
వాస్తుశాస్త్రము	...	342

అనుబంధము:—

లక్షణగ్రంథాలు.

ఆప్యకవీయము	...	343
వ్యాఖ్యానాలు, సంస్కృతగ్రంథములకు	...	345
దక్షిణామూర్తిస్తోత్ర వ్యాఖ్యానము	...	346

నిఘంటువులు, కోశములు.

సర్వకబ్దసంబోధిని, పండితులజాబులు	...	346
---------------------------------	-----	-----

దినచర్యలు.

1. యాత్రావిశేషములు	...	352
2. బదరీనారాయణం	...	353
3. వావిళ్ల రామస్వామికాస్త్రులవారి చట్టపుస్తకమునుండి తునకలు.		354
4. బెంగళూరుసంగతి	...	356

పుట.

శాసనములు.

1. రాజరాజదేవు నందమహాంశికాసనములోనిది	...	357
2. వృద్ధీశ్వరుని శిథాపురముకాసనము	...	357
3. మల్లిదేవుని శిథాపురపుకాసనము	...	358
4. ఉపరవల్లెకాసనము	...	358
5. గణపతిదేవుని మోటునల్లికాసనము	...	359
6. దోసెపూండ్రికాసనము	...	360
7. కాటయ వేమనకాసనము (శిథాపురం)	...	360
8. డిటో (తొత్తరముడి)	...	360
9. ద్రాక్షరామములోనికాసనము	...	361
10. రెండవదేవరాయలనాటి కాసనము	...	361
11. అల్లయ వేమారెడ్డి దానకాసనపుతునక	...	361
12. కృష్ణదేవరాయల సింహాచలకాసనము	...	362
13. హంపీ శిలాకాసనము	...	363
14. గోల్కొండకోటలోనికాసనము	...	365
15. పెల్లూరుజిల్లా శిలాతామ్ర కాసనములోనితునక	...	366

ధర్మశాస్త్రం.

కోర్టుసాక్ష్యము	...	367
సాక్షులను నమ్మను చేయుట	...	369

Vedanta. Sangraham

గద్యచింతామణి

౧

వచనకావ్యములు

రామాయణము వచనము.

బుద్ధభూవిభుడు ద్విపదకావ్య మొనరించిన ప్రకారమునకు ఈయొక్క రామాయణం వచనకావ్యముగా రచియింపుమని మహారాజరాజశ్రీ సాంద్రీసు దొరవారు వైడిపాటి కొండలయ్య కొమారుడు పాపయ్యను పిలిపించి వస్త్ర భూషణగంధమాల్యములచేత పరితృప్తిపొందించగా అంతట సంతోషచిత్తుడై బాలకాండము మొదలుకొని యీయొక్క యుద్ధకాండముమట్టుకు షట్కాండములున్న రచియించెను.

౩౩౯౭.

రామాయణము పుట 599-606 b. రెండవపంక్తి.

అంతట శ్రీరామచంద్రుడు సుగ్రీవుని హనుమంతుని అంగదుని జాంబు వంతుని గజాని గవాక్షుని గంధమాధనుని నలుని నీలని వనసుని సుషేణుని దధిముఖుని శతబిలిని జ్యోతిష్ముఖుని మొదలైన వానరవీరులనందరిని జూచి వోవనచరోత్తములారా మీరు మానిమిత్యమై మిక్కిలి శ్రమపడితిరి మీరుచేసి నటుపంట్టివుపకృతి దేవతులచాతనుమాడదు కాబట్టి మీరు రాక్షసులతోఁపాఠి చాలాఅలకిపున్నారు గనక మీరందరుంన్న మీమీ నివాసములకు పొంపుని పలుకరించుగా వనచరులు శ్రీరాములకు మ్రొక్కి పలుకరించివారైరి

వోరానుచంద్రా మేముఅందరముంన్ను మీయొక్కశేవచేసుకుని మిమ్మున
 గొలిచి అయోధ్యకువచ్చి మీయొక్కవట్టాభిషేకమహోత్సవం కంఠ్సులజూచి
 పుణ్యాత్మలైన మితమ్ములగు భరతశత్రుఘ్నులును మితమ్ములైనకంసల్య సుమిత్ర
 లను తక్కినవారలందరిని సేత్రోత్సవంగా శేవించుకుని అటుతరువాత మీనిచ
 నములకు మేముపొయ్యినమని బలకరించుగా అంతట రామచంద్రుని సంతో
 షించి త్రిజట సరసు మోదలైనటువంటి రాక్షసశ్రీలనంద్దరినిన్ని లంకాపుర
 మునకుపొమ్మని కపులనందరిన్ని విమానమందునక్కరమని శ్రీరాములు వలక
 రించుగా విడివీరులున్న జాంబువంతుని శేసలున్న విభీషణునింన్న విభీష
 ణుని మంథులుంన్న పుష్పకంఠుయొక్కనవాడై కడమ దట్టైరెను విసదేరు
 లున్న శ్రీరాముని అనుమతివడక ఆయొక్కపుష్పకమందు యెక్కిననలైకి
 అంతట పకమూల రక్తమనగా నేవుండెను. ఆపుష్పకంఠుయొక్క ప్రభావంన్ని
 విభీషణుని చాతవిననవాడై శ్రీరాములు మిక్కిలి సంతోషించెను. అంతట
 ఆయొక్కపుష్పకము అకనమునకెగళి దక్షిణదిక్కునుంచి వుత్తరదిక్కునకు
 చనగా సూర్యుడు తూర్పుకానవుదయించు వశ్యమిచ్చునకు పోయెట్టులయె
 కుని దక్షిణదిక్కునుంచి వుత్తరదిక్కునకు పోయెట్టులయె విమానములు
 పించెను. అంతట శ్రీరాములు శీతనుజూచి వోలనకతనము అంకితుని
 చూస్తేవా యంత్రవేడుకగావున్నది అనుగావరికి మించువుంన్న విమానాన్ని
 టాచలవర్షతమండ్లు యిటువంటిలంక్కను యేలేటండ్లకు అధ్యక్షులైక రావ
 ణుడు అన్యాయముగా నమకెను వలకరించి వోలెదెలా ముద్ధరంగము
 చూస్తేవా రథములయొక్క తునుకలుంన్న అశ్వంబయొక్క శిరములుంన్న
 యెనుగులయొక్క తొండములున్న రాక్షసకోటులయొక్క కలలుంన్న
 మోండెంబుంన్న మాంసఖండంబున్న తెగినచేతులుంన్న దిగినకాళ్లుంన్న
 తెగినదిన మోండెంబుంన్న కొట్టబడిన కలలున్న శూలములతో నాటిపు యంత
 ములుంన్న ముసలములతో కొట్టిన భుజములున్న కత్తులతో నరికిన నుపములున్న
 శుడుగులై వున్నటువంటి రక్తంబుంన్న చూడగా మహాభయంకరమని రావ

జనుకూలిన చోటుమాస్తివా మనయదట అగబడుతున్నది కుంభకన్నామ
 సమశినచోటుమాస్తివా వోఅంగనామణి యింద్రజిత్తు నాగపాశములతో
 బంధించినచోటు కనుగొంటేవా లక్షణునిచాత యింద్రజిత్తుమణిశినచోటు
 మనయొక్క పూష్పకయినకు పక్క పాశ్వరామాడుమా వోకాంతామణి నీలు
 నితోపేరి ప్రహస్తులు యిచటచెనుడిశెను హనుమంతునితోపేరి ధూమా
 శ్వుడు మణిశినచోటు అనిగోమాడుమా మనకు ఎదురుగా కనుపడుతున్నది
 మహాసరసుపాపాస్త్వకామ దేవాత్తనుడు సరాత్తనుడు సమశినచోటు
 మనసముండ్తుగా కనుపడుతున్నది మామము అగ్నిచమకామ గూలినచోటు
 యిచ్చటను కనుగొనుమా వోతరుణీమణి కల్పలు కొండలున్న వృషంబులున్న
 శిఖరంబున్న తెచ్చియియ్యగా నలుమండ్రినటుమంటివారధి యంత్రవేండుకగా
 పున్నదోమాడుమా వోలలనా యాయొక్క గంధసూఫనవర్వలాన్ని కను
 గొట్టివా హనుమంతుడు లుక్కినపాపాస్త్వకపుడు హనుమంతునకు ఆ
 తిప్పుంబుచ్చెటండ్తును యెదురుగావచ్చుటమంటి హిమవత్పర్వతం యిదిగో
 చూడుము. కాంచనపర్వతంబు బాడగంటివా వోభూపు త్రీ హరశ్యా
 నాభాంబు మాడుము యంత్ర వేడుకగావున్నదో అనివలకరించుగా శీత
 రామచంద్రుడు కనువరదినటుమంటి పుంజునభములు మోదలైన వేడుకలు
 కనుగొన్నచై తనమనస్సుయందె సంతోషపుమాపుండైను అంతట విభీషణుడు
 శ్రీరాములనుజూచి వోరామచంద్ర యీవారధికట్టివున్నందున లంకకు
 ఆందడుపాపాస్త్వకపుగావున్నదే యీబంక్కలొవుండేరాక్షసులు వారధి
 మీదుగానడిచి రాకుండానూ జనులు లంక్కకువచ్చెటండ్తుకు వైపు కనుపడకుం
 డ్దాను మీరునా యెండ్తుదయచేసి యీప్రకారంకాయవలయునని పలుకె
 రించగా అంతట శ్రీరాములు లక్షణునిచేతివిల్లండ్తుకుని వనచదులు
 కట్టినటుమంటి శీతువను మనుజులుపోకుండా రాక్షసులురాకుండా తెగ
 కొట్టినవాడయచు అంతట శ్రీరాములు శీతనుజూచివలకరించెను వోజనకజా
 నేనుయీనముద్దని మిక్కిలిపొద్దికొంచి భభకాశయ్యయెందు పవళించి

మూడుదినములు పువవాసములతోవుంటిని యీసముద్రుడు సంన్నులక్ష్య
 పెట్టక మరిమరి బ్రహ్మాండమైన ఆలలో మహాకబ్బంబులుమ్రోయుచు నే
 నువవలించివున్నచోటికె రాసాగెను అంతట నేను యీసముద్రుని లక్ష్యపెట్టి
 పువవాసంబుచేళి ప్రార్థించినందువల్లగదా యీసముద్రునికి యింతహం
 త్కారంగలిగి మరిమరిపుష్పాంగసాగెనని అంతట లక్షణునిచేలి నిల్పిండుకుని
 విల్లెక్కుబెట్టి బ్రహ్మాస్త్రం వింట్టనంధించి బ్రహ్మామంత్రంపుచ్చరింపగా దేవ
 తులు అందరున్న వెరచివరుగె త్రసాగిరి భూమికంపించెను కులగిరులువణకెను
 దిక్కులు విదిక్కులయ్యెను దిగ్గజములువణకెను తారలుడులై పముద్రంబు
 గలంగెను అంతట సముద్రుడువెరచి గడగడవణకుడు తనశ్రీలతోగూడుకుని
 వచ్చి మొక్కినవాడై అనేకస్తోత్రంబుగావించి అస్త్రశస్త్రంబులన్న కవచ
 మున్న అనేకరత్నంబున్న తెచ్చియిచ్చి బలిమాలి నేను చేళినటువంటి
 న్యారంబు మన్నించుమని వేడుకొనగా అంతట శరణుజొచ్చినవాని విడ
 నాడరాదని సముద్రునిమన్నించి సముద్రునిమీదప్రయోగించిన బ్రహ్మ
 స్త్రం సముద్రునికి శత్రువులుగావుండై రాక్షసులమీదప్రయోగించి ఆరాక్షసు
 లందరిని సంహారంచేసిని వోళితా నేను వలించివున్న ధర్మశయనం
 యిక్కడనేను వాలిని సంహారంచేళినటువంటి స్త్రలంబచటనె కనుగొంటివా
 యాయరణ్యమందువుండై వృక్షములు చిగుళ్ల చేతను పుష్పంలచాతను ఫలముల
 చాతను యంత్ర వేడుకలుగావున్నవో యీవృక్షంలనుచూస్తేవా అని శీతతో
 శ్రీరాములు పలుకరించుగా అంతట ఆయొక్క చిత్రవిచిత్రలన్నియు
 చూచినదై వోశ్రీరామచంద్రా సుగ్రీవుడుమోదలైన వానరశేనలతోగూడు
 కొని మనము ఆయోధ్యకుపోవలెనని నామనస్సుయొండ్లు మిక్కిలిభ్రాంతిగా
 వున్నదని శీతవలకరించుగా అంతట కిష్కింధలోవుండై కపులనందరిని
 పిలిపించినవాడై వానలతోకూడా పుష్పకంబెక్కి అంతట రువ్యమూకపర్వ
 తాన్నికనుగొని వోజనకజా యీరువ్యమూకపర్వతమండ్లు సుగ్రీవుని నా
 కుంన్ను సఖ్యమైనది నింన్నురావణుడు లంకకు యెత్తుకపోయ్యెటవ్వడు

సీపంట్టిసాములన్నియులీళి యీఋష్యమూకపర్వతమండు పడవేళిపోగా యీ
 సుగ్రీవుడు సీయొక్కసాములన్నియు పదిలంచేళివుంచి నాచేతికితీసుక
 వచ్చి యిచ్చినచోటు కనుగొంటివా యీయొక్కసరోవరం చూస్తేవా
 వోసుదతీ కమలములచాతనున్న నల్లకలువలచాతను మంచినిర్మలాదకంల
 చాతను వొప్పుచున్నది తుండ్లెదలు ఝంక్కారంలుచేస్తున్న తామరకమల
 మండ్లువ్రాలి మధుపానంచేసున్నా రెక్కలువిసరుచు యెగుస్తూవుంన్నవి
 చూడుము వోభామిని నిన్నయడబాళి మిక్కిలిశోకముజెందివుండగా యీ
 హనుమంత్తుడు యిక్కడికివచ్చి నిన్నుగనుగొని సుగ్రీవునియొక్క వృత్తాంతం
 పలికినచోటు యిది కబంధునివధియించినచోటు పాపాత్ముడైన రావణుడు
 నింన్ను యొత్తుకపోయెటపుడు మహాపుణ్యాత్ముడైన జటాయువు మనసిమిత్తమై
 రావణునితోపోరి సమకీనచోటు యిచటనె కనుగొనుమా భరదూషణ్రిశరులు
 పథ్నాలుగువేల కంఞ్చురధములవారు సమకీనస్థలము కనుగొంటివా వోగజ
 గామిని యిక్కడ మనలక్ష్యుడు కూర్మకానభిని ముక్కుచౌలుకోకినచోటు
 యీస్థలమందైన మారీచుడు మాయామృగమై నాచాతమడికినచోటు చూ
 స్తివా పంచపటితీరముచూస్తేవా అయిదుమర్రివృక్షంలచాత యంత వేడుకగా
 వుంన్నదో చూడుమా పర్వతాలలో సీవు పంటిగావుండటవ్వను మేములేని
 నమయంచూచి రావణుడు మృచ్చిలించి నింన్ను యొత్తుకపోయినచోటు కను
 పడుచుంన్నది చూడుమా వోతరుణీమణి యిదిగుటిక్షణాశ్రమము యిది
 ఆగస్త్యమహాముని ఆశ్రమము యిది అత్రిమహాముని ఆశ్రమము యిచటనె
 అనుసూయఅనె మహాపుణ్యాత్మరాని సీకు సాములు ఆలంకరించి నింన్ను
 దీవించినచోటు వోమగువా చిత్రకూటపర్వతమునకు సమీపమందువుండగా
 భరతుడువచ్చి నన్ను ప్రార్థించి పాడుకలుగైకొనిపోయె యెమునానది కను
 పడుచుంన్నది చూడుమా వోఅంగనా మంచిపుణ్యదకంలుకలిగి చక్రవాకలు
 మోదలైనపక్షులుంన్న కలవలుమోదలైన పుష్పంలుంన్న తుమ్మెదల
 యొక్క ఝంక్కారంలున్నగలిగి యీయొక్క గంగనది యంతవేడు

కగావుంన్నదో చూస్తేవా గుహాదువుండే శృంగుబేరము మనకు
 సమీపమున నెవున్నది గోపురప్రాకారంబులు ద్వజములు రథములు మిడ్డలు
 మేడలు దేవాలయములు గోపురములమీద నవరత్నంలచాత చెక్కి
 నటువంటి కుండనపు కలశంబులు మెరుస్తూవున్నటువంటి అయోధ్యాపురి
 యిచ్చటికి ఆగుపడుతుంన్నది కపులు చూచి అచ్చెరువందైనది అని శీతలో
 క్తిరాములుపలుకరించి వోశీతా నీవు అయోధ్యానగరమునకు దండము
 బెట్టుము అమరావతివలెనే వాప్సుచున్నది. పలుకరించి పథాలుగుసంవ్వ
 త్వరములలో శుభకృతునంవ్వత్వరం మాఖశుద్ధ వంచమినామి భరద్వాజా
 శ్రమంచేరి అచ్చట పుష్పకవిమానందిగి భరద్వాజమహామునిపద్దశించి ప్రద
 ఙ్గణంగావించి అమహాత్మునిపాదముమీద తనయొక్కశరన్ను తగిలెట్టుగా
 మ్రోక్కినవాడై చేతులుమోగించి నిశయవిధేయుడై వోమునిసాధచంద్రా
 మీకు క్షేమమే మీశిష్యగములందరు సుఖంగా వుంన్నారే కండ్లమూలఫల
 ముల మంచిపుష్కొదకంబు కలిగివున్నవె యన్నింటికి కొరతలులేవండ్రా యని
 భరద్వాజమునిని కుశలప్రశ్నశాయగా రామచంద్రుడు తనయొద్దగలభక్తిన్ని
 కుశలప్రశ్న చేసిన వాక్యములున్ను మిక్కిలి సంతోషించి వోక్తిరామా నా
 దివ్యదిప్తిచూచితిని నీవు పురాణపురుషుడవు ఆదిమూర్తివి యీముసుల
 దేవతలనిమిత్తమై అవుతరించి అడవులయెందులికిని సకలపుణ్యస్థలములు
 గమగొని రాక్షససంహారంచేతి మీయొక్క పువద్రవలన్నియు తీలెట్టుగా
 రావణాసురునివధియించి విజయంచేతితీరే యిఖమీదు యజ్ఞయాగాది
 కృతువులన్ను సాయంప్రాతరాహుతులుంన్ను సకలధర్మంలున్ను చక్కగా
 నడుచును. మీరు అవుతరించివుండెటన్నదు విక్కటిన్ని తక్కువకానేరదని
 పలుకరించుగా రామచంద్రుడు మిక్కిలి సంతోషచితుడైవుండగా మరిన్ని
 భరద్వాజమహాముని పలుకరించెను. వోరామచంద్రా మీరు ఆరణ్యంములకు
 విజయంచేసినది మొదలుకొని భరతుడు జటావల్కలంబు ధరించి మీయొద్ద
 భక్తిగలిగి మీయొక్కపాదుకలకు పూజలుశేయుచు యారాజ్యభారం చేశి

వ్యంట్టి వర్తమానంబున్నియు మీపాదుకలకు నానాటివర్తమానంబు విన్న వింపుచు వధ్నాలుగుసంవత్సరములు యపుడుగడచునో అని అహోరాత్రంబు చింతింపుచు మీరాకలకు యెదురుచూస్తూవుంన్నాడు. కాబట్టి మీరు శీఘ్రంగా అయోధ్యకు విజయం చాయవలసినపని అని వలకరించి అయితే పదునాలుగుసంవత్సరములు అరణ్యంబయెందు వానంచేళి మిక్కిలి దస్సి వుంన్నారుగనక నేటిరాత్రి యిక్కడ కయసించి మెము యిచ్చెవ్వంటి ఆతిథ్యంబు గైకొని రేపు తెల్లవారి మీరు ఆవల తల్లికాపోవలసినదని భరద్వాజ మహాముని వలకరించగా శ్రీరాములు విని సంతోషించి నిలిచినవాడాయను అంతట భరద్వాజమహాముని కామధేనువును స్మరించినవాడాయను అంతట ఆయొక్క కామదేనువ వచ్చినదై మృదుతరమైనటువంటి అన్నంబుంన్ను అనేకవిధఫలములు నెయ్యి పప్పు పాయసం భక్ష్యంబు కూరగాయలు శక్కంబు పెరుగు నానబాలు జుంటిలేనియలు తియ్యచారులు పానకంబు జుంన్ను అనేకవిధములై వూరగాయలు పరుగులు వరియంబు వాననగల చల్లని పువకంబు వారివారియిష్టప్రకారం రామలక్ష్మణు మోదలైనవారలుంన్ను డెల్పెరెండుకల వనచగులుంన్ను భుజియించివాడై పరితృప్తిబొందివుండగా శ్రీరాములనుజూచి భరద్వాజులు వలకరించెను. వోయి రామా నీవు కావలసిన వరములు వేడుము అని భరద్వాజులు వలకరించుగా అంతట రామ చంద్రుడు వోమునిచంద్రా మీయొక్క కృపచాత సకలమున్ను కలిగి వున్నవి. వక్కటిన్ని కొరతలేదు. అయితే మిమ్మునవక వరం వేడుకొనియద అయోధ్యాపురంచుట్టు మూడుయోజనంల వరిమంతరమున్ను వృక్షంబుకలిగి చిగుళ్ళచాతను పుష్పంబుచాతను కాయలచాతను ఫలములచాతను మంచి నిర్మలాదకంబుచారు యన్నంటికిన్ని యాప్రకారమె వుండవలెనని రాముడు వరములు అడుగగా భరద్వాజమహాముని అదేప్రకారం కలిగివుండునని వరములిచ్చి రామచంద్రుని దీవించినవాడాయను. అంతట శ్రీరాములు హనుమంతుని పిలిచి వోయి హనుమంతుడై నాయొక్కరాకలు వుంజ్యాత్తుడగు శృంగధర

మందు వుండెప్పుంటి గుహునితో పలుకరించి అటుతరువాత నంది గ్రామంలా వున్నటువంటి నాతమ్ముడైన భరతునకు తెలియవరచి తిరిగిరంపుని పలుకరించుగా అంతట హనుమంతుడు మనుజువేషంధరించి శృంగు బేరపుర మునకు చనుదెంచి నవాడాయను.

రామాయణము సుందర కాండవచనము (152-ప. నం).

గ్రంథకర్త తుపాకుల అనంతభూపాలుడు.

పరునొకండ సర్గార్థము ఆరంభము. పేజీ 78-79.

అంత నాతలంపునిలిపి న్నష్టచిత్తుండగుచు నావానరవర్పుడు సీతా నిమిత్తంబున వేరొకచింత వలంబెచ్చి యాసీతావరోహ రామునెడబాసి నిదు రింపుంజాలునె భోజనంబు సేయుటకును తంన్నలంకరించుటకును మధుపానంబు సేయుటకును నొడంబడునే సురేంద్రునివంటివాండైన వేరొక్కపురుషుని చెంత నుండవలంబునె రామునకు సమానుడగువాండు త్రిదిశలలోనైన కలుగంజాలునె కావున నిది వేరొక్కవని తెలుసు నిశ్చయించి యిచ్చోటు బాళి పానభూమియంద్దు సంచరించుటయు అంద్దు కొంద్దుమగువలు క్రిడ నలికియు గానంబుచేళియు నాట్యంబులాచరించుటయు పరిక్రాంతులగుచు మధుపానంబులవలన మయిమరిచి నిద్రింపుచునుండ కొంద్దురు చెలువులు మృదంగంబులయందును మురవంబులయందును వీతికలయందును తమదేహం బులు మోపుగ నిదురింపుచుంన్నుండ మరియునుం గొంద్దురు త్తమాంగనలు...

సె. 2944.

రామాయణము-పేజీ 73.

సింగరాజుదత్తాత్రేయులు.

సుషేణునింబిలచి యిదిగో సంజీవివర్వతం యిందులో ఔషధంబులు వెలికి లక్షణునిబ్రతికించుమనిన మంచిదని ఆపర్వతానవున్న అవుషధాలువెలికి లక్షణుని గ్యాయములుమాన్సి సంజీవితీకి లక్షణునిబ్రతికించిన క్రిరామ చంద్రుండు సంతోషంబున తమ్మునికంగళించుకొని సుఖానవుండేరి. అంతట

వానరులు ఆపర్వతానవున్నచండ్లు... తెరలుభజించి పుడక పానంబులు చేసి తృప్తులయిరి. అంతట శ్రీరామచంద్రుండు హనుమంతునిబిలచి యీవర్వతం యవ్వటితావున పుంచిరమ్మనిన హనుమంతుండు ఆపర్వతం యెత్తుకపోయిన రావణాసురుండువిని మహానాథుని శంఖకర్ణుని జంఘుని మొదలయినరాక్షసుల బిలచి మీరు మీపరివారంబులతోబోయి ఆపర్వతంబుతోకూడా హనుమంతుని పట్టి తీసుకురండు.

సె. 185.

రామాయణము. పేజీ 20

వైడిపాటి పాపయ్య.

ఇష్టావుండగా ఒఖానొకనాడు విశ్వామిత్రమహర్షి వచ్చి నగరివాకట పుండుకొని ద్వారాధ్యక్షులనెఱాచి గాధికుమారుడు విశ్వామిత్రుడువచ్చినా నుని మీరాజుకు యెరగకాయండా అని చెప్పంగా అవాక్యాన్ని విని ద్వారాధ్యక్షులు దిగులువడుకొని అతివంధ్రముతోకూడా అంతఃపురములో ప్రవేశించి మహారాజు నమోక్షమండు విశ్వామిత్ర మహాముని వచ్చినారని యెరగకాయగా రాజు విని అతిత్వరగా అతిధ్యసంభారములు యెత్తుకొనిపోయి అర్ఘ్యపాద్యాల మనాలు ఇచ్చి ఉపచారం చేసి నదస్సుకు బిలుచుకోవచ్చి ఉన్న తస్మానమిచ్చి కూర్చుండుమను.....

సె. 341.

రామాయణము. బాలకాండము పేజీ 181

శ్యామరాయకవి.

పోశ్శత్రుసంహారక రాజకుమారక ధర్మాత్తుండగుచు ధర్మంబునుండెలికి నకలవిద్యులనధ్యసించి భూప్రజల హితంబునందు నిరతుండగుచు కుశనాము డని మహిపతియు భూమికిరాజగుచు బహుకాలంబు పాలనంబుగావింప నా కుశుడనెడి రాజునకు బలవంతుండగుచు ధార్మికుండై కుశనాభుండనెడి కుమారుండుడయించె నాకుశనాభ మహిష్ణుభునికి గాధిరాజుని ప్రసిద్ధి

ప్రసిద్ధుండగు కొడుకుకలిగె నాగాధిభూపాలునికి మహాపరాక్రమశాలి
యను విశ్వామిత్రుండనెడి మహానుభావుడావిర్భవించె మహాపరాక్రమంబునుం
బున్న బహువర్గపహస్రములు భూమినిపరిపాలనంబునుం గావించుదు రాజ
నీతి భూతినింగాంచి

శ్లో. 225

రామాయణము యుద్ధకాండము, పేజీలు 3-4

వెంకటసుబ్బయ్య

విని రాఘవశార్దూలుండు హనుమంతునిజూచి యిట్లనియె. పవన
నందనాచినుము యీనముద్రంబునన్ వేడుకొనియెద కాదేని మద్భాణంబుల
వేడిమిజూపి యింకించెద యొండేని బంధించెద. యది యట్లుండనిమ్ము నముద్ర
లంఘనం బుతపెద్దగాదు: నీవు పదితలలవాని పట్టంబునకుజోయి జూచి పచ్చి
తివి గావున వాని తెరంగు నీడలనన్ వినవలెను నప్పణంబునకు కోటలును గవన
లును కావలయుండు రాక్షసులును గృహపంక్తులను బలంబులసంఖ్యయు
సేతమాత్రంబుగలవు నిక్కంబుగా జెప్పమనిన యాంజనేయుం డంజలిబాధ
నంబుగావించి రామదేవునకిట్లనియె. దశరథనందనా వినుము నేజూచిన
కొలంది సెరింగించెద యుడుగని మదధారలన్ గలిగి రాద్రంబులై పర్వతా
కారంబులైన భద్రదంతావళతండంబు లమేయంబులుగలవు.

పరిషత్తు నంబరు. 3155.

రామాయణము-పంచనము

గ్రంథకర్త, శింగరాజు దత్తాత్రేయులు.

అరణ్యకాండము పేజీ 11

వోరాజరేఖరాచినుము, శ్రీరామచంద్రుండు దండకారణ్యంబు జేరి
నందున విరాడుండను రాక్షసుండు శీతాదేవిని యొత్తుకపరిగెత్తె. రామ
చంద్రుండు వానింజూచి పథియించి శీతాదేవినిం లక్ష్యజునిం దోడ్కొని

శరభంగా శ్రమంబునకుంజేరి యతనిచాత పూజితులై అక్కడినుంచి సుతిమీ
ణా శ్రమంబునకుంబోయి వారిచే నర్హుపాద్యదులుగైకొని అందుండి
అగస్త్య శ్రమంబుజేరి యతనిదర్శనంబుజేరి దేవతాసంబంధంబగు నాయుధం
బులును అక్షయతూణీరంబులును ఖడ్గంబును యివి అన్నియు అమనీశ్వరుచే
నండ్లుకొని ఆదండకారణ్యంబుననున్న రుషులకు రాక్షసబాధలేకుండా అభయం
యిచ్చి

27-వ పేజీ.

యాహనుమంత్తుండులేచి నిలువంబడి స్వామి ఆరాక్షసుండు రావణా
నురునితండ్లును నాకు ఉపకారంబుచేరి విడిసింపై మనకు వశవరి. దయచేరి
రక్షింపుమనిన నవ్వి వనచరులం అంపించిన వారుజోయి స్వామి అభయంబు
యిచ్చినాడు విభీషణా నమ్మి రంమనిన వారితోకూడావచ్చి స్వామికి నమ
స్కారంబుచేరి సాస్తంబులుమోడ్చి శ్రీరామచంద్రాయని బహువిధంబుల
స్తోత్రంబులుచేరి నీ పాదదేవకువచ్చి శరణంబుపేసితి దయచేరి చెతుననుద్రోద
కంబులు తెప్పించి లంకాపురంబునను వట్టాభిషేకంబుచేయించె

భారతవచనము

1847

ఆదిపర్వము-తృతీయాశ్వాసము Page 101-105.

(ఇది కాంచీపురము పచ్చయప్పమొసలూరిగారి విశ్వాశాలయం దం
ధగీర్వాణ ప్రధానోపాధ్యాయులైన జైయాకరణ రామాయచార్యుల
వారున్న పరవస్తు చిన్నయగారున్న పసిష్కరించిన ఆదిపర్వతముతోకూడా
ఆచార్యులవారురచించి ప్రకటించిన వచనగ్రంథము.)

ఇందును ఆయయాలిని బూచించి యిట్లుచెప్పెను. నీవు కొడుకు
యొక్క యవ్వనమునుతీసుకొని వాన్నిరాక్షసుండు ప్రతిష్ఠించునపుడు

వానికి యేమి ఉపదేశించితిని అని అడిగిన యింద్రునకు యయ్యాలి యిట్లు
 చెప్పెను. జ్ఞానముగలవారిచరిత్రలను నేర్చుకొనుచున్న సత్పురుషులసభనువిను
 వక ధర్మమును తెలుసుకొనుచున్న తెలిసినధర్మమును మరచిపోక మంచియిద్ది
 చేత అనుష్ఠింపవలయును. యోగ్యులయినవారలకు ధనమును యివ్వవలయును.
 ఒకరిని యాచించకుండవలయును. యెదురైవచ్చిన యాచకులయొకను వృధ
 పుచ్చక యివ్వవలయును. తత్కాలమందున్న ఉత్తరకాలమందున్న మనస్సు
 నకు రమ్యముగానున్న న్యాయమును విడువనిదిగానున్న సత్యముగానున్న
 పెద్దముకానిదిగానున్న మనోహరముగానున్న ధర్మముతో కూడుకొనినదిగా
 నున్న మాటను సభలందు బాగుగా జెప్పవలయును. నోరనియడు ధనస్సుచుంచి
 విడువబడిన దుర్వాక్యములనియడు తీక్షణబాణములచేత పెరివారలమర్మము
 లనియడు లక్ష్యములనువిడువక భేదింపనట్టి దుర్జునులనియడు యుద్ధముచేయు
 వారల నమోపమండుండకుము. దయయున్న మంచితనమున్న బహిరింద్రియ
 ములని గ్రహించుటయున్న సత్యమున్న అంతరింద్రియ నిగ్రహమున్న
 పారిశుద్ధ్యమున్న అను వీనిని అంతటను నిల్పవలయును. కామక్రోధలోభ
 మోహమదమాత్మ్యర్థంబు లనియడు శత్రువృద్ధ్యర్థంబులను జయింపవలెను.
 తనలోపలపుట్టిన యాయాఱుకత్తువులను జయించినవాడే వెలుపలనున్న
 శత్రువులనుజయించును. అని పూరువునకునేర్పిలిసి ఆమహాపురుషుడు ఒకరికి
 నేర్పునట్టివాడేగాని ఒకరు నేర్పవలసినవాడుకాదు. అనగావిని ఆయయ్యాలికి
 ఇంద్రుడు యిట్లుచెప్పెను. ఓయయ్యాలిమహారాజా నూరువేలయేండ్లు లేజ్ఞ
 మహాత్మ్యముచే పుణ్యులకానుభవముల ననుభవించితే ఇది సామాన్యమాదినికి
 గాను యేమితవస్సుచేసితివోయి అనగా విని ఇంద్రునకు ఆయయ్యాలి యిట్లు
 చెప్పెను. దేవతలు-దైత్యులు-యక్షులు-రాక్షసులు-మనుష్యులు-నియచ్చరులు-
 సిద్ధులు-మహర్షులు అనియడు వీరలతపస్సులు నాతపస్సునకు సరికావు. అని
 తన తపోమదముచేత పెద్దలైనదేవతలు మొదలైనవారలతపస్సును అవమానిం

చిన యాయయాలిగర్వమును సహించక యింద్రుండు కోపగించుకొని నీకు దేవలోకసుఖంబు లనుభవించునట్టిపుణ్యంబులు సమాప్తిబొందెను. నీగర్వము నిన్నింతజేసెను. ఇంక క్రిందిలోకమునకు పొవ్వనగా యయాలి నేను మనుష్య లోకమునకు పోవజాలను. అంతరిక్షమందు సత్పురుషులందునట్టి లోకమందు ఆసత్పురుషులతో కూడియుండినట్లు అనుగ్రహింపుమని వేడుకొని ఇంద్రుని సమ్మతించింది ఆకాశమున్ను సకలములైన దిక్కులున్ను ప్రకాశించునట్లు వచ్చునట్టి యాయయాలియొక్క నిర్మలమయినకాంతినిచూచి సత్పురుషులు గొప్పదైన యీకాంతి యిదియేమి అనుకొనుచున్న మిక్కిలిఆశ్చర్యముపొందిరి. పిమ్మట ఆసత్పురుషులలోకములో వాసముచేయుచు తనకూతురికొడుకులైన అష్టకుడున్ను అసిధరుడున్ను జౌళినరుడున్ను విస్తారమయిన తపస్సుచేత బహుళమయిన పుణ్యముగలవాడైన యయాలి తమదగ్గరరాగాచూచి స్వాభావికమయిన స్నేహముపుట్టి ఆయయాలికి అభ్యాగతపూజలుచేసి మీరెక్కడి నుండి యేమి కారణముచేత నిక్కడికివచ్చితిరి అని యడుగగా వారికి యయాలి ఇట్లుచెప్పెను. దోషంబులులేని చరిత్రలచేత గొప్పవాడైన హుషచక్రవర్తికి పుత్రుడున్ను యిప్పుడు భూలోకమునకు రాజయినట్టిపూరుండను వానికి తండ్రియొక్క అయి యయాలి యనుపేరుగలవాడను నేను. అపారమైన తపోమహాత్మ్యముచేత బ్రహ్మలోకము మొదలుగాగల దేవలోకముల నన్నింటియందున్న పుణ్యఫలములను క్రమక్రమముగా అనుభవించి ఇంద్రుని సమీపమునకు నేనుపోగా ఆయింద్రుడు నాతపస్సునకు ఆశ్చర్యపడి నీతపస్సు యొక్క గౌరవమును చెప్పుమనగా—దేవతలు, సిద్ధులు, మహర్షులు మొదలయినవారి తపస్సులు నాతపస్సుతో సరిగావని చెప్పితిని. ఇంద్రుడామాటను విని కోపించుకొని మదముచేత ఉత్తములైనవారిని అవమానముచేయవచ్చునా అని నన్ను ఆధోలోకమందు పడవేసెను. అది న్యాయమే గర్వము కొంచమైనా బహుకాలమునుంచి సంపాదించిన తపస్సును చెఱువకుండునా. ఈ

ప్రకారముగా శోపగించుకొన్న దేవేంద్రునిమాటచేత బెడిసెవాడనై వాని యాజ్ఞచేత నీసత్పురుషుల లోకమునకు వచ్చితిని. అని చెప్పగా అయ్యచాని తమకు తల్లినిగన్న తాతయోటనున్ను వాని గొప్పతనమునున్ను బట్టిగాన సంపూర్ణత్యమునున్ను తెలిసికొని అష్టకాదులు సకలధర్మాధర్మములనున్ను దుర్మార్గ సన్మార్గ స్వరూపములనున్ను జీవులగర్భములొనుంచి పుట్టినట్టి రీతుల నున్ను వర్జితమధర్మములనున్ను అడుగగా వారికి అయ్యచాని ఎట్లు చెప్పెను. సకలప్రాణులయందు దయకలిగియుండుటకంటెనున్ను సోగ్యముగా పలుకుటకంటెనున్ను శ్రేష్ఠమైవధర్మము ఒక్కటైచా లోకమందులేను. ఇతరులను కష్టపెట్టుటకై వెరవక బాధనుచేయుట మిక్కిలి యధర్మమని చెప్పబడును. వేదమందు చెప్పబడ్డవిధుల నాచరించుట స్వర్గము మొలకలయిన యూర్ధ్వలోకమునకు పోవుటనుమాన్దము. అట్టి వేదశాస్త్రములనుగ్రహించి యందు మాడని నిష్కలంపబడిన కార్యములను ఆచరించుట భగోగోపము లందు పడుటను మాన్దమని మనులు పలికిరి. మఱి గర్భమొనిమగమని బయట కాలచురగాగానే జనియించిన కర్తవ్యుడోపాడినదై వా.య్యపుచేట ప్రేతేంద్రుల బడిన రేతప్పు పొంచభౌతికస్వరూపముగలదై కర్మముగా ఆచరింపబడుల యేర్పడి జీవముగలవారై పుట్టి శ్రోత్రములచేత కల్దింపునున్ను నిష్కలమగ రూపమునున్ను ముక్కుచేత నానననున్ను నాలుకచేత రసమునున్ను చర్మము చేత స్పర్శమునున్ను మనస్సుచేత సమస్తమునున్ను యెఱుగుదు. అన్తాంతరమందు తగిలిన పుణ్యపాపములలో పాప మధికమైయున్న పక్షమందు పుణ్యము తలయొత్తక జ్ఞానములేని పశుపక్షులు మొదలైన తిర్యగ్యోనులందు బుట్టుదురు. పుణ్య మధికమయినపక్షమందు పాపము తలయొత్తక జ్ఞానముగల మనుష్యు యొనులందు బుట్టి యుక్తము లయినకార్యంబుల నాచరించునట్టివారై వేదాంతములచేత బ్రంహస్వరూపము నెఱిగినవారై దేవత్యముపొంది నిర్మలజ్ఞానము గలవారై ముక్తినిఁ బొందుదురు. యుక్తంబులయినకార్యంబుల నాచరించు వారు ఎట్టివారంటే గురుకుశూషచేయుచు యెడతెగక వేదములను చదువుట

యందున్న అన్ని కార్యములందున్న యెచ్చరికగలవారై అంతర్వహించి
యంబులను నిగ్రహించి పరిశుద్ధులై బ్రహ్మచర్యమునొందిన బ్రంహ్మచారులను
పాపమునకున్న పరులబాధకున్న భయపడి ధర్మకార్యంబులందు ప్రవర్తించి
అధిభులను పూజించుచు యజ్ఞములను చేయుచు పరులధనము అపహరింపక
నిత్యాచార్యసంబుల నాచరించుచున్న గృహస్తులను మితమయిన ఆహారము
గలవారై నమస్తనంబంధములను విడిచి కన్నులు మొదలయిన యింద్రియము
లను విచ్ఛలవిడిగా విడువనివారైన గ్రామముందు కలిగిన వస్తువులను అనుభవింపక
ననచుండు వానముచేయువారైన వానప్రస్తులను గ్రామములనువిడిచి కరీరమును
ధరించుటగాను కొంచముభోజనముచేయుచు వట్టటప్రవేశములనుపరిహరిం
పుచు కావ్యక్రొధాదులయిన దుర్గుణములనుబొందక పరిశుద్ధాచారములయందు
ఆశక్తిగలవారై పుణ్యపాపములను పోగొట్టుకొని నర్హసంగపరిత్యాగముచేసి
ఒక్కఁడుగానే యనేకస్థలములందు సంచరించుచున్న సన్యాసులను అనియదు
వీరలు తనుతమపుణ్యాచారములచేత తమతమవంశములలో క్రిందపదితరమువారిని
మోదపరిచియువారినిచ్చి వుద్ధరించి తామున్న ముక్తినిబొందుదురు. ప్రమాణ
గుర్తుతముగాచేసిన యజ్ఞహోత్రమున్న మానవత్రమున్న వేదాధ్యయన
మున్న యజ్ఞమున్న అనియఁడు నీనాలుగున్న ఈభూలోకముందు తప్పక
ఫలములనిచ్చునట్టివి. ఈప్రకారముగా యయాతి అష్టకామలనడిగినవాని
నన్నింటిని సంతోషపరచుముగాజెప్పగ వారలిట్లనిరి. ఓయయాతి మహాగా
నపు పతలధర్మాధికముల నెఱింగినవాడవు. నీవు నమస్తులైన బ్రాహ్మణ్యపార
ముల నెఱింగినవాడవు. గనుక మాకు పుణ్యలోకము లేమయినాగలవా చెప్పు
సన్యా, అనియఁడుగ గా మోక్షపుణ్యలోకములుగలవనిచెప్పిన యయాతిమాటలు
విని వారునుగ్గురున్న సంతోషించి మేము నీకూతురిబిడ్డలైన ముచులుమని తమ్ము
నెఱింగించి పుణ్యలోకములనిచ్చిరి. అయయాతి ఆసత్పురుషుల సాంగత్యము
లనన తాబున్న తనమనుమరున్న పూర్ణహోత్రమునకుపోయిరి అని సామ్యము
లేని పుణ్యముకలిగి అనూయలేనివాడై పరీక్షిస్తహారాజునకు జేష్ఠకొమారుడైన

జనమేజయమహారాజునకు వంశంపాయునుడు మిక్కిలి పుణ్యముగలుగునట్లు మిక్కిలి భక్తితోడ జెప్పెను.

నె 138.

పాండవుల యశ్వమేధవృత్తాంతము. పేజి 29

విష శేతనుడు విల్లుగుణధ్వనిజేసి దివ్యాస్త్రములుసంధించి బాణవర్షములు గురియించగా ఉభయపార్శ్వములున్న పీనుగుపెంటలుగావడగా నాలుగు పార్శ్వములున్న తిరిగిజూచి బాణములచాత నొప్పించగా నలభైవేల రథికులున్న యెనలైవేల గజములున్న లక్షఅశ్వములున్న రెండులక్షల కాల్బలమున్న ఒక్కొక్కసారి తెగవేయ్యగా తిరుగా బాణములు సంధించగా గుంపులు గుంపులుగా గొంతులు నడుములున్న తెగపడగా నాలుగు పార్శ్వములున్న వర్వతంవలె పీనుగులున్నపడగ నెత్తురు ప్రవాహ మయ్యేటప్పుడు అందున గజములు రథములు వాయములు ఛత్రచానురములున్న గొడుగులు ఆయుధములు శూలములు పాశములు భల్లములు.

138 అశ్వమేధవృత్తాంతము P. 146. Academy. వరాహదేశం కథా:—అటుపెంపుట అశ్వం సంరక్షణకాయవచ్చిన అజానుడు అత్యుత్తమ రాజును చుట్టంచేసుకొని నకలమైన రథగజతురగపదాతులతోనూడా రథాదూధుడై అశ్వం వెనకపార్శ్వముగానడిచి దేశందాటి అవతలబోయ్యేటప్పుడు అనేకమైనసాముల వచ్చినారు తెరచుకొనిచూచి అష్టాదశవాద్యధోవముల శబ్దములువిని భయపడి కిరికిరిదండునుజూచి భ్రమకి పరుగెత్తిరి. దండు రెండా మడదూరంఅవతల నడిచిబోయ్యేటప్పుడు వరాహదేశమని వకదేశం. ఆదేశం యొక్కవర్తమానం యేలాగంటేను, అందులోవుండే మొగవాండ్లు అడవాండ్లు నిమాణాణముగా వృక్షాలలో గట్టెలుములవలె వేలాడుకొని వుండేదిన్ని పగలు (ముట్టింన్ని) వృక్షములమీద తొత్తుకొని వుండేదిన్ని అస్తమానమునకు సంచారములు చేసేదిన్ని యీ వేడుకలంతా దండులోవుండే జనులంద

రుంన్న జూచి నవ్వుదురు. యీ ప్రకారముగావుండే దేశములున్న సంచారముయొక్క (అరిశ్యము) లుంన్న అజానుడుచూచి చిరునవ్వుచాతను అమృతధ్వజానిజూచి యిదియేమిదేశమని అడుగగా వరాహదేశమని పేరు కల్గినదని పల్కరించగా, అజానుడువిని అవతలనడవగా వకఘడియదూరమున కోటగోపురములు కనిపించెను. అదిచూచి అజానుడు అమృతధ్వజరాజును అడుగగా వినవయ్య కిరీటిమహారాజా తెలుస్తుండే. అపట్నం సింహ దేశం ఆదేశములో నాల్గవిధములగల్గిన సింహములువుండెను. మనుష్యులుండుదురు. అని పల్కరించగా అశ్వం పట్నంసమీపమున పొయ్యేటప్పడు రణభేరి శబ్దం విని అందులోవుండేజనులు బయలుదేరి వార్లకు వొకరికి వొకశొంఘు వొకరికి రెండుశొంఘులు వొకరికి మూడుశొంఘులు వొకరికి నాలుగుశొంఘులు యీ ప్రకారముగావుండేటటువంటి మనుష్యులు. వాళ్లభుజములలో సింహము నందున కోరమీసముతో వుండేవాలుకా వేయి రెండువేలు మూడువేలు యీ ప్రకారముగావచ్చి దూరముగానిచ్చి చేతులుకట్టికొని శొంఘులుచాతపొడిచే భావముగా శొంఘులుఆడించుకొని నిల్చివుండగా అజానునిదండుచూచి భయపడి వడకగా నాలకాందరుంన్న భ్రమచాతను చెడి విరిగి పారిపోయిరి. యిది అంతా అజానుడుచూచి వుత్తరకురుక్షేత్రంభూమిలో సింహదేశపుడు ఇట్లావుండే పుట్టుకలను పుట్టించిరొ అని అతిశయముగాజూచి అపట్నంబాటి నాలుగుదేశములంన్న బాటిపొయ్యేటందుకు మూడుదినాలుచెల్లెను.

సం. 244.

భా గ వ త ము.

రాక్షసేశ్వరుడు కొడుకునుజూచి పలుకరిస్తున్నాడు కొడుకా దువ్వ మైనవిష్ణుకథలు నీకెవరు పలకరించిరి వారిని నాముందర బెలుపుమనగా

ప్రహ్లాదుడు తండ్రినిజూచి అయ్యా సంసారాంధకారమగున్నది విషయాది
భోగముల ఆసక్తులై చచ్చుచు పుట్టుచుండే మూఢజనులకు హరిబోధనములు
స్వేచ్ఛగాగలుగునా పరులుజెప్పినా తెలుసునా అడవులకుబోయినా తెలు
సునా తెలియకూడదు గ్రుడ్డివాణ్ణి చెట్టబట్టుకొని గ్రుడ్డివాడు దోవనడిస్తే
యెదుట పొడగట్టినపదార్థము యేరీతున కనజాలకబోవునో ఆరీతున కర్ప
వశాన్ని ఆక్రమించివనవాడు కర్పమునునమచిని హరిని పొడగనజాలమ
మంచివానిదోవనడిచినవాడు యెదుటవుండేపదార్థము పొడగనినచంద్రున
విష్టుభక్తుల సహవాసముచేసినవాడు నిత్యమైనహాపదమునుబొందదు. హరి
భక్తిరహితుని సంసారము అడవినిగాళి వెన్యలచంద్రున చెవుడివానిపద్మవ్రాచిన
శంఖముచంద్రున చూసివానికిచెప్పిన చదువు చంద్రున నవుండునదికి స్త్రీకాంక్ష
చంద్రున కృతఘ్నుని పుట్టుముచంద్రున భూడివలా హోసముజేసినచంద్రున
లోభినిపద ప్రప్యముచంద్రున వ్యభిచారునిగా హరినిపద్యము చాలా
ఆగ్రహించి తొడలమీదనున్నకొడుకున బోరికలక్రిందబొప్పి గొడుగులను
జూచి ఏమిమహాపాపాత్ముడు పండ్దిరూపమై తననితండ్రిని చంపెనని ప్రాధము
లేక భట్టుచంద్రున హరినికొనియాడుచున్నాడు నాకు కొడుకురూపముగా
వ్యాధిజన్మించెను పిణ్ణిమీనేత్రుల సంహరించుండూ యనగా వాడికితెలు
గరిగి రాక్షసులు భయంకరాకారులై కరాళవదనులై కూలప్రాసతోనర
మాన్తులై బాలుడు రాచబిడ్డడు సాధుడు లోరమాన్యుడైన ప్రహ్లాదుని కూల
ములబాత గదలచాత రాక్షసులు సంహరించగా హరిభక్తశ్రేష్టుడు పద్మనక
నిదాకాక్షణ్యముగా సూక్తున్నుండెను. మహాత్ముడైన ప్రహ్లాదుడున్ను నిభి
యుడై చిత్తము వాసుజేవునియంద్దు చెచికా బాహ్యముమరచి తన్నురాక్షసులు
బాధించెచ్చటప్పుడు మాటిమాటికిన్ని వోపన్నగళయనా వోదనుజభంజనా
వోయావన్యకరణ్యా వోజగదీశ్వరా వోనిఖలకారణ యనినులించునుగాని
కన్నుల సీరు దెడు భయంకఘ్నమునుబొందదు దిక్కులకులేచిపారడు చేతులు
వొడ్డించకొనదు బంధనమూహములదూరడు తండ్రి ఘోరకృత్యముచేస్తున్నా

దేని దూరము కోవముకాయదు యనదు. చక్రధరుపక్షము మానితిననదు దాహముబొండ్లను యారీతున దానవులువిహరించుగా బాలకదేహము లేక మాత్రమైనానలియదు లోపలనెత్తురుకండ్లను కుండ్లను శల్యములు పొడిపొడి గాదు అవిజూచి రాక్షసేంద్రుడు శ్రోధుడై వొఖవేళ యేనుగలకాళ్ల తొక్కించుచు వొఖవ్యాళ భయంక్రూరమైన కృష్ణనవకాములచాత కరిసించ్చును వొఖవ్యాళ వెనుగాలిలోనుంచును. వొకవ్యాళ యండ్లలోనిలువును. వొఖవ్యాళ వానలో తడియబెట్టును వొఖవ్యాళ రాళ్లరువ్వించ్చును వొకవ్యాళ కకాఘాతముల ప్రహరించును వొకవ్యాళ కలుగానిగలాడించును వొకవ్యాళమాయలు గామించి బెరించును వొకవ్యాళ నవరంద్రములున్ను బిగియబెట్టును వొకవ్యాళ సీరుంను అన్నముంచ్చుచుచక నిగ్రహించును వొకవ్యాళ అభిచార హోమములు చేయించును. వొకవ్యాళ గదలవేయించును వొఖవ్యాళ కరాలముల పొడిపించును వొఖవ్యాళ

సం. 150-516 to 60 a

సప్తమస్కంధముందు ఏ కాదశాఢ్యాయములోనిభాగము.

అప్పుడు నందాదులైన గోపకులు చెట్టుపడినచప్పుడు విడుగుచప్పుడు అనికంకించి వచ్చిచూచి యాచెట్టుపడేటప్పుడు రోలుకట్టిపడిన బాలండేలాగున బ్రతికెనో, వీడెంకదిట్టానో, విడుగుపడలేదు, వెనుగాలిన్నివిసరలేదు. యాబాలండు పడదోయనున్న లేడు, చెట్టేలపడెనోఅనిన్ని, పెక్కుండు పెక్కువగలకంకించగా అక్కడనున్న చిన్నవాండ్లు వారలంజూచి యాకృష్ణండు రెండుచెట్లనునుమదూరి రోలునడ్డముగా నడ్డగా మడ్లులుపెకలిపడెను. చెట్టలో ఇద్దరుపురుషులు గన్నట్టిరన్నందులకు ఆచిన్నవాండ్లమాటలు నిజముగా దని కొందరు నందేహపడిరి. నందునున్న నవ్వుతో కుమారునికట్లువిడువగా ఆకృష్ణండు తనవకకామాన మెవరున్నెరుగకుండా ఉండవలెనని పాటలు పాడును. గోపస్త్రీలు చప్పుట్లుచరచగా నాట్లాడును. కీలుప్రతిదులవలెనే ఖర

వకుండై చేతులు ద్రవ్యను. బహువిధాల క్రిడించును. విడితెండు పాలు తాగి లేచుంచెడుగునని పల్కంగా పాలుద్రాగి యేమీ చుంచెడుగలేదంటే చుంచుచూపును. చివుక చేత బట్టుకొని నీళ్ల కడవలా నీడజూచి అదిగో కలగోలవట్టుకొని వొకచిన్న వాడు నన్ను గొట్టనుంకించెనని తల్లితో జెప్పును. యే డ్యేవునుమిజోగివాండ్లువచ్చి జోలెలో వేసికొని పొయ్యెరన్న మాటలు విని వీధిలోజోగులు వచ్చిరన్నట్లు డెభయపడి తల్లిమరుగునదాంగును. యీలాగున కపటబాలలీలల కృష్ణుండు సంచరించెను. అప్పుడు బృహద్రథ ముందున్న నందాదిగోపకులు అచట ననేక ఉత్సాహాలు పుట్టుటను, అన్నిటినిన్ని బాలుండు తీరించుటను, తలంచి యిందుకు బుద్ధియేంది యని యడుగగాను ననందనుండనే వృద్ధగోపకుండు వారలంచేకొని మన మిచటనుండరాదు. మనకృష్ణునికి పూతనవచ్చి చన్నిచ్చెను. నుడిగాలివచ్చి రాళ్లమీదవేసెను. యీచెట్టున్ను వైపడుతావుండెను. స్వామికృపవల్లతప్పెగదా. చాలాపచ్చికాన్ను కొండలున్ను, యేలుకాన్ను వృక్షాలున్ను, తీరిగిలం కల్గి పసులకున్ను మనకున్ను ఉండతగిన స్థలము బృందావనము. అక్కడికి పోదామన్నందుకు గొట్టలందరున్ను యిది కార్యమానని ఆవులమందలు గ్రక్కునకదలించి వాటివెంటనే బాలురున్ను వృద్ధులున్ను స్త్రీలున్ను క్రిగిన రథాలునడపించి తాము జోళ్లుతొడుక్కొని విండ్లములుధరియించి కంచుకొమ్మలు మ్రోయంగా వెద్దలున్ను పురోహితులున్ను మందర నడువంగా మొనలేర్పరుచక వచ్చేటప్పుడు పసుపునీటజలకమాడి ననాడులండు కుంకుమయలండుకొని సాలువలుగట్టి సంపెంగిపువ్వులసరాలుజాట్టి గట్టి మాడలపేర్లు కంతమందు తులకించంగా గోపస్త్రీలందరున్ను రథాలెక్కి కృష్ణలీలలు గానంచేస్తాజనిరి. రోహిణి యశోదలిద్దరున్ను వొకలేరెక్కి రామకృష్ణలముందరనుంచుకొని వారల వినోదాదులకు సంతోషపడుతానడచిరి. యీలాగున గోపకులు బృందావనానకువచ్చి యందు అర్థచంద్రాకారంగా బుద్ధునిల్పి మందలున్ను విడియించిరి. బలరామకృష్ణులున్ను కాలిందీతీరముండు ఋషులకెల్లా ఆదరపున్నై పావనమున్నైన బృందావనమందు ప్రవేశించిన

కొన్నాళ్ల వెనక తమబోడు గొల్లిపిన్నవాండ్రు గూడుకొని దూడలగాస్తున్నా పిల్లింగోవులూడుచున్న బహువిధాలగంతులువేతురు. కంబళ్లగవ్వకొని వృష భాలం బోట్లాడుదురు. పందేలువేసుకొని ఫలమంజరుల వేట్లాడుదురు. అడ విలోనున్న మృగాలవంచించి పట్టంబోదురు. కొలంకులలో చల్లులాడుదురు. పరుగెత్తుదురు. పొదలంబూరుదురు. చరులమీదనుండిజారుదురు. యాలాగున నంచరిస్తూ న్నొకనాడు గొల్లిపిన్నవాండ్లున్న దానున్న దూడలమేవంగా నొక్కరక్కనుండు క్రేవురూపుదాల్చి తోడిదూడలకుత్తుకలు నాకుచున్న యిది మంచిదూడ అని కన్నట్టుచున్న బలరామకృష్ణులకు కీడుచేయదలంచి వెంటనే తిరుగంగా అవి కృష్ణుండెరింగి బలరామునితోజెప్పి యీదూడలేన్నగా వున్నది, చూస్తేవాఅని దానికడకాట్లున్న తోంకవాడిసివట్టి చెంతనున్న వెలంగ మానుతోగొట్టి మట్టిపెట్టంగా గోవకులందరున్న కోయనియార్చిరి. యాలా గున వత్సానురుండు వెలంగచెట్టుతోమాడా నేలంబడెను. అదిమూచి గోవ కులు గొంగల్లెగరవేస్తున్న కృష్ణున్నిపొగడుచున్న సంతోషపడగా వేల్పులు విరులవాన గురియించిరి. దూడలకాపాడినట్లనే జనులనెల్లా వాక్సల్పంచేత కృష్ణుడు రక్షించె.

సెం. 150.

భాగవతము దశమస్కంధము. పేజీ 181

అమరునాడుదయాననె కృష్ణుండు తనవెంట పైనమైన గోవస్త్రీల ఉద్యోగమెరింగి గ్రక్కునతిరిగి వస్తావస్తావున్నారని దూతికలచేతంజెప్పించి నందాడులైనగోవకులు సకలవస్తువులున్న బండ్లమీదవుంచుకొని వెంబడించగా న,మూరుండుదెచ్చిన తేరక్క కదలిపొయ్యొప్పుడు గోవస్త్రీలు అదుగో కృష్ణుండు మధురకుపోతావున్నాడు తేరుజూస్తేవా బెక్కముచూస్తేవా తేరు పొయ్యే వ్రాంకువనెగళినధూలిచూస్తేవా అని గుంపులుగుంపులై దృష్టిగోచర మైనంతదడవును జూస్తానెవుండిరి. ఆలాగున గదలినస్వామి నిర్మలమైన కరణ్ణ ముట్టినగాలిచాతనె జనుల పాపాలుపోజేసె.

సం. 74.

భాగవతము. పేజీ 240.

ఆనమయంబున కృష్ణార్జునులు సంతోషించి త్తంబున భీముణ్ణి ఆలింగనము చేసుకొని కృష్ణుడు దయాళువుగనుక జరాసంధునికుమారుడు సహదేవుణ్ణి వాని పురమందు పట్టముగట్టించి ముందర జరాసంధునిచాత చరకాలక్రవేళించుగల వారైన రాజులును చరవిడిపించి తనపాదములె చింతించుకొంచున్న జరాసంధునిచాత ననేకబాధలు పడుకొంచున్న కృష్ణీభూతకరీరులై రక్తమాంసములు ల్యాక చర్మాస్థి ఆనశిస్తులై కేశపాశంబులుమాసి జడజడగల శిరస్సులున్న మలినవస్త్రధారులైన రాజవర్యులు పీతాంబరధరుడై శంఖచక్రగదా కర్ణధరుడైన గోవింధునిజూచి ఆయనపాదపద్మములకు తమశిరస్సుసోక వందనములుచేసి పలకరిస్తున్నారు.

ప్రాచీనలిఖితగ్రంథములు.

కావలి వేంకట బోరయ్యగారు కంచిలో పురాణ
ఇతిహాస దరిశన ప్రమాణములవల్ల విచారించి
ప్రాసినమవంట్టి
కాంచీపురమహాత్మ్యం.

1802 సం॥ మొయి ది 20 రోజు లగాయతు 27 రో॥ పర్యంతరం
పూర్వం యావిశ్వాతద్యం తరహితుడైన పరమేశ్వరుడు సృష్టి చేసినప్పుడు
కటాహమశ్వమధ్యస్తమయిన యాసింబూద్ధీవము యందు స్థావరజంగమ
నిర్దాణం అయ్యి వెనుక యిక్కడవున్న ప్రజలకు భూస్థమాం తెలియవలసి
నందుకు యాపృథ్వి యావత్తూ వర్షాంత సంఖ్యాభూతమై క్షుప్తిచేయబడిన
వర్షములలో నరసంచారామయ్యి యాభరతవహములయందు దేవతాసంచార
వశాత్తు కొన్ని కొన్ని స్థలాలు దివ్యవనములు అనిసించ్చుకొనినది గనుక
యీకాంచీపట్టణం వున్న స్థలం ఆరణ్యకాంతమయి యాశ్వరలేఖీయత్త
మయి కాంచీవనం కాంచీలి కశ్చు పృథ్వీశేషః అని పేరుబడి సృష్ట్యై
దిగా బహుకాలం వున్నంతలో వాకానొకకాలమందు యాశ్వరుడు రజితగిరి
యందు మోగనిచారణలో వున్నంతలో ఆయన కుమార్తెనఅయ్యి అంబువారు
నరససల్లాపార్థమై యాశ్వరుని సేత్రద్వంద్వము హాస్యాధాగ్గా నిజహస్త
ములుచేత అచ్చాదనంచేకేవర్కు అయ్యి సేత్రయుగళము సూర్యచంద్ర
స్వరూపముగనుక అది ముయ్యబడినట్టుగానే జగత్తు యావత్తూ అంధకార

బంధరమయి వుత్పత్తిస్థితులు లయమై స్వామికండ్లు తిగ్గ తెంచేటంత
అవకాశం నరమాణాన్ని అనేకయుగాదులు అయినందున యిక్కడికి
ప్రాచీనకృతాభ్యుదయ విఘాతంవల్లను అనేక దోషం వచ్చి ఆ అవయవశక్తువల్ల
పార్వతి క్యామలఅయ్యోవద్దు హేతువతెలిగి తిగ్గి కృతార్థతయే ఐరసను
కావలెను అని ప్రాడికాంచినంతలో స్వామి ప్రసన్నుడై కాంచీవనమధ్య
మండ్ల జడీభూతయై దేవతలు చూతవృత్తాకృతిగా వుండున నేను జోతి
స్వరూపమై అప్పటికింద వుంట్టుంన్నాను గనుక అక్కడికి నీవు ప్రవేశించి
కారుణ్యవత్తిని రవుద్ర తపస్సు చేసినంతలో యిష్టాధికాశిగ్గి గల్గుతుంది అని
అనుజ్ఞలిచ్చెను.

అంతట అంబునారు యాకాంచీ వనాన్ను ప్రవేశించి యిక్కడ
య్యాశ్వర తేజోవిశేషం కల్గి వున్న చూతవృత్తసామీప్యమందు అంతగాకామి
అయ్యి కంచానది తీరమధ్య పంచాన్ని మధ్యమరాలయి వుగ్రతపస్సు
అశ్రీకా శుభ్రబృహత్త్రమండ్లు తపస్సుకు ఆరంభంచేసి ఫాల్గుణ వుత్తరఫల్గుని
పరియంత్రం తపస్సుచేసినంతలో యీపె తపో మహత్వంవల్లను కామలత్వం
పోయి గౌరీస్వరూపం వహించినవెన్న య్యాశ్వరమ ప్రసన్నుడయి తండ్రు
పూజచేయమంటే జోతిషకాయంగ్గావున్న లింగమండ్లన అభిషేచనక్రి మలు
జరిగించమాడదు గనుక య్యాశ్వరనియామకంవల్లను అంత్రవాహినియయ్యి
కంచానదిలో యిసుకతీగి లింగాకృతిగా జోతిషకాభ్యమందు స్థాపించి
పూజించి ధ్యానసమాధిని వున్న తరుణమండ్లు హృదయశోధనాధికాం
య్యాశ్వరమ గంగాది సప్తనదులు యేకముఖంగ్గా బుద్ధుదాకృతిగా కంచా
నదియందు అకషికాంచి అమ్మవారికి కటిస్తలవరియంత్రం జాలాన్నితయై
వుండెట్టు చేసినంతలో నూతనప్రతిష్ఠితమయ్యి నయితలింగంబుల స్పృశ
వల్లను గళితమయ్యేనంన్న భయంచాతను స్తనకుంక్కురు కంక్కుణ ముద్రి
మణిగా గాఢాలింగనం చేసేవర్కు స్వామి అనందించి శివకత్యాయుక్తమైన
లింగస్వరూపుడైని అమ్మవారికి అపరాధులయ్యి గంగాదిపుణ్యనదులకు నీక్షిం

చ్చుమని పరమేశ్వరుడు చెప్పినంతల్లా ఆత్మసఖయయ్యి కీర్తిమతిని తత్సయోజనార్థం నిరూపించెను.

అప్పుడు అమృతవారు భూకటాక్షములయందు ప్రళయకాలకక్షిని అష్టహస్తములచేత పుట్టించేవర్కు ఆమె నిజహస్తములయందు ఖడ్గాద్యాయుధములుతోటి హాడావుంన్న కపాలములయందు ఆకషిణాచ్ఛిపున్నంతలో యామహానదులు యాశ్వరాక్షానుసరణం చేసినందువల్ల తమకు యీవిభక్తు వచ్చెను అని ఘోషించడం ఆరంభంచేసినంతల్లా యాశ్వరయంత్రమై గౌరి ప్రేరేపకత్వమును పొందువల్ల పుద్గచ్ఛించి సరస్సులై వస్తూతా పుణ్యోదకములు అయినప్పటికి యాదేవనదుల సంయోగంవల్లను లోకాలుకు విశేషఫలప్రాప్తి కావలసినది అని విచారించి గంగను కంఘానవిలో ఆంత్తవాహినిగా సాగరప్రవేశం గంఘనముని గోదావరి శివగంగలూయ యమునను యేకాంబ్రేశ్వరస్వామి ఆలయములూ పూర్వభాగం దిద్దివగర్భున్న కీర్తిమతిలాను సరస్వతిని కచ్చపేశ్వరుడిగుడిలో కచ్చపేశ్వరుడికి పుత్తరభాగానవుంన్న యిష్టశిథిలో కృష్ణపేణి యేకాంబ్రేశ్వరస్వామి ఆలయాన్ని ఘడియదూరం పూర్వభాగం విష్ణుకంచి శివకంచి మధ్య సత్యనాథేశ్వరుడి సనిధానంలో యింద్రతీర్థములూ కామే వెగ్గవతీ నదీతీరమందు యేకాంబ్రేశ్వరస్వామి ఆలయ దక్షిణభాగం కాయారోహణేశ్వరస్వామి సాన్నిధ్యమందువున్న కాయారోహణతీర్థంలో తాంబ్రవణి వెగ్గవతిలో ప్రవేశించి సముద్రగామికంఠు వెగ్గవతిలో యామేడునదులు యేడు స్తల తీర్థాలలోకూడి సాగరప్రవేశం గంఘనముని నిరూపించి వీర్కి సద్గతులు కల్పనచేళిరి.

పూర్వం కైలాసగిరియందు క్యామల యాశ్వరుడు పుద్గానవిహారలై పున్నప్పుడు వినోదప్రసంగములలోను మాలతీలతను తనది అని అంఘవారు చేళి బాలయ్యతవృత్తాన్ని స్వామిచేళి యీపుభయ భూభుజములకు రతు కాలప్రాప్తి అయిన వనక వివాహం చెయ్యవలెనని సంకల్పించినవెనక క్యామలి ఆత్మకృతదోషంవల్ల వికల్పం వచ్చినందున పునః అప్పుడు చింతించి పుభయ

ప్రేరేపకత్వ వృక్షవివాహములు బ్రహ్మాది దేవతా ప్రాధానపల్ల తమరె యీ కాంచీవనమందు చేనుకొనికొచ్చియుంచి పాల్గొని శు 15 పు త్తరఫల్గుణినక్షత్ర మందు చేళిరి గన్గు నెటివర్కు యాద్రిం స్వామికి వివాహంచేస్తున్నారూ యిది ౧4 చెతుర్ముగాలు అయినది అని (త్రే. డీననూ) యితిహాసం-

అనంతరం విశ్వకర్తవచ్చి నయకతలింగానికి గండకశిలతెచ్చి పంచు నూత్రవిధానంగా పానపట్టం నిర్మించి అనంతరం పంచావరణంగా ఆలయం నిర్మాణంచేల్చి వెన్న తధారభ్యా యిది పట్నమయి యేయే యుగాలయంద్దు వుండబడిన రాజులు ఆముగములందు విశేషంగా గోపుర ప్రకారాదులు కట్టించుతూ జీర్ణోద్ధారములు చేస్తూవుండగా కృష్ణరాయలు కాలమందు యిక్కడను అంన్నీ జీన్నాకాధారంచేళి యవరెవరు కట్టించిన దాన్ని వారి కాశనాలు వ్రాస్తూవచ్చిరి యిక్కడను యేకాంధ్రేశ్వరస్వామి సయికత లింగా కారం హుించి మున్ను తేజోలింగయుక్తమయ్యి కాంచీ వనమందు పాలాశ వృక్షంకింద్దు సరస్వతియుక్తంగా బ్రహ్మదేముడు యీశ్వరుష్ణీసూర్వి తపస్సుచేసి మునుపు విష్ణు కశ్యపావతారం చేళినప్పుడు యీ పుత్రువనమందు శివబ్రహ్మ చేళి యిష్టశిధిని పొందినాడు గన్గు “తస్మాత్ కేన బ్రహ్మణా అంచునీలి కాంచీ” యీ పూర్వోత్తరం జర్గి ౧4 చెతుర్ముగాలు అయినది.

బ్రహ్మదేముడు గో కానుగ్రహధాన తనయిష్టానాశిధిని పొంది కామకొటి స్తలమందు వఖటిచేస్తే కొటి తుల్యం అని సస్యలోకమందు ఆ స్థాన మందు వుండగా విని యిక్కడికివచ్చి అశ్వమేధం చెయ్యవలెను అని బయలుదేరి వుద్యుత్తడయితే ఆస్థానమందు తుంబురు నారదులు చేసే వీవాదిగానలోలు రాలయి వచ్చి రహితంగా యాగం చెయ్యడం అని సరస్వతి బయలుదేరి రాక వుంటే అప్పుడు అమె గర్వభంగ్గాడలు గ్గాయత్రి సావిత్రిలుకూడా వచ్చి యిక్కడ యగ్గనీక్ష చేసినంతలో సరస్వతి యిక్కడికివచ్చి కీరసదిలో ప్రజే శించి వెంగ్గా బయలుదేరి యాగగుండ్డాన్ని ముంచువలెనని రాగా నార దులు యీ పూర్వోత్తరం బ్రహ్మకు చెప్పుగా బ్రహ్మదేముడు ప్రాధానపల్ల

యీశ్వరుడు అగ్రచేతనే విష్ణుపూయ పల్లికొండలూ నదికి అడ్డంగా శయనించి చే ఆక్కడినుంచి ఉత్తరగామినియై ఆక్కడనుంచి యీశ్వరానికి వచ్చేది కని అంతట అమడ పశ్చిమంపున్న తిరుపాల్ కడలితరసాగరములూవచ్చి పునః శయనించేవరకు ఆక్కడినుంచి దక్షిణగామియై ప్రాగ్గుడికను తిరి యగ్గ కాలసామిప్యమును వచ్చేవరకు బ్రంహ్మాదీక్షలానె వుండీ యీశ్వరుడు చాలా ప్రాధికంచేవరకు యీశ్వరుడు విష్ణువును నగ్నంగా పండ్డుకొద్దుంటే యజ్ఞ కాలదగ్గిర యీవిష్ణు ఆ ప్రకారమె యథోక్తకారి ప్రతిమ ఇదివరకు ఆస్తలంలా వున్నది యథోక్తకారి అనగా చెప్పినట్టు చేశేవాడు యథోక్తకారి. అని శయ నించేవరకు సరస్వతి లంబించి అంతగామి అయితెను క్షీరనది ప్రవేశించిన వెనక్ నారదాది రుషులు సరస్వతి కోపోపశమనం చేసి బ్రంహ్మతో అప్పుడు యజ్ఞ సంపూర్తి అయినంతలో అప్పును తపో మహిమవల్ల యీశ్వరాలయానికి పశ్చిమంగా సాధ్యమికోటి తీర్థాలకు ఆకర్షించి సర్వతీర్థమని పేరుబెట్టి సరస్వతీ యుక్తంగా అవబృతస్తానం చేశినారు గనుక నాటినుంచి సర్వతీర్థస్తానం అశ్వమేధావశ్యతస్తానం అని పురాణశిద్ధం యీ పూర్వోక్తరం జగ్గి 2: చెతుర్యుగాలు అని యితిహాసం.

యిక్కడ సృష్ట్యాదిగా ప్రకాశమానమైన కాంచీపుర వనమధ్య యందు బాలయ్యతంపాద్ద తెజోలింగమయి యీశ్వరుడు యట్లా వున్నాడో ఆ ప్రకారంగానె పంచుతీర్థములు సృష్ట్యాదియందు జగత్తుత్తమ స్వరూపం గావలెనని యీశ్వరునిగురించి తపస్సుచేసినప్పుడు నిర్వాణంచేసిన తీర్థాలు పంచుతీర్థమని పేరు. పంచతీర్థసమీప్యమందు పరాకాశబిలాంతరవర్తిగా పరాశక్తి వున్నది గనుక ఆక్కడ కామకోటి గలదు అప్పును అంక్షువారు ప్రధమంగా వచ్చి తపస్సుచేసి పరాశక్తి అనుగ్రహం పొంది అనంతరం కంఘాసరస్సున వచ్చి యీశ్వరకల్యాణం పొందినది. పరాశక్తి స్వరూపమే కామాక్షి కళ్ళ అశ్వమశ్వ కామతె యస్యా క్షీణి సంభూతాః కామాక్షి బ్రంహ్మ విష్ణు రుద్రులు త్రినేత్రములవల్ల పుట్టించినది గనుక ధ్యానమందు.

బ్రంహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాది జననీం అని ధ్యానం చేస్తారు. యావత్కారంగా పరాశక్తి స్వరూపం అయ్యి శక్తిబిలమధ్యమండ్లు వుండి రాత్రి సంచార్పరం చేస్తూ అనేక జనబాధ చేస్తూ రాగా శంకరుడు యిక్కడికి వచ్చి ఆలయ ప్రాకారములు కట్టించి యంత్రధారం చేసినాడు. యిది శంకర్కరవిజయములో చూడూ.

శ్రీ జగన్నాథ మాహాత్మ్యమునుండి:—

“కోసలదేశ మనెడి పకదేశం. కాశ్మీరానకు పుత్రరభాగమందు దూరాన వునది. ఆదేశంట్లో యింద్రజుమ్మ మహారాజు అనే అతను సూర్య వంశపురాజు. అతను బహుభర్తాత్తుడు. నూరు ఆశ్వమేధాలు చేసినాడు. అన్నేగుళ్లు కట్టించినాడు. బహు ఆంససత్రాలు పెట్టించినాడు. అన్నే అగ్రహారాలు దానం చేసినాడు. కానా చెరువులు దవ్వించినాడు. యాభూలోక మునందు యెనింగర్నాలు చేసినాడు. తనదేశం న్యాయంగా పాలిస్తూ వుండి వున్నారు. యిదిగాక, తమదేశంట్లోను ఆంసంలేదని అంటే తాను భోజనం మానుకొని వచ్చిన అతనికి ముందుగా ఆంసపానాదులు కాగ్రతచేసి ఆశరు వాత తాను భోజనం చేసేవాడు. తనదేశంట్లో యెవరైన ఆంసంపెట్టలేదు అంటే తాను ప్రాజత్యాగం చేస్తానని అంనాడు. ఇతడు బహుభర్తాత్తుడు అని దేవతలు చెప్పకుంటూ ఉన్నారు. ఈరాజు దేశమందు వర్షాలు కావలసినప్పుడు కురుస్తూ వుండేవి. పూర్వకాలపు పంటలు పండేవి... పకనాడు తన పట్నంలో పకరి కత్త్రంవ్వాడు దంపతీనమేతుడై బజారుపీఠాలో పకచిన్నయిల్లువుండగా అందులో దిగి యాయవారం చేస్తూ కాలం గడుపుకుంటూవున్న దినములలో యా భూసురునిభార్య గర్భంతో వుండి ప్రసవం అయినది. మొగళిశువు కలిగినాడు ఆశిశువు బహు సౌందర్యశాలి. యీలాగువుండగా యీశిశువు తండ్రి చిన్నవాడికి యజ్ఞంన అని నామకరణం చేసినాడు. ఆచిన్నవాడికి అయిదునెలలు కాగానే తల్లి దైవీకం అయిపోయినది. యీచిన్నవాణ్ణి తండ్రి పెస్తువున్న మరీనాల్గునెలలకు యీతండ్రి చనిపోయినాడు...”

శోభకృతునామసంవత్సర భాద్రపద బా ౪ శుక్రవారం నాటికి
మెట్ట లోకభట్టు కొమారుడు పేరుభట్టు శ్రీ జగన్నాథప్రతిచూసి వ్రాయడం.
అయినది.

మాఘమాహాత్మ్యము.

పరిషత్తు నంబరు 327. 14 అధ్యాయం. 119 పేజీ
గ్రంథకర్త విజయరంగ చొక్కనాథ భూపాలుడు.

తదనంతరంబు పసిష్ఠమహామునీంద్రుండు దిలీపమహారాజునుజూచి
మృగశృంగ మహామునీంద్రుండు సలక్షణంబుగా నఖిలవేదంబులుం జ్ఞప్తి
బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు శైరవేర్చి ఉచిత్యకన్యకయగు సువృత్తను వివాహంబుగా
గోరి పున్నయడ తత్సమహామునిపుత్రుని యభిప్రాయంబు శెరింగి ఉచిద్యుని
యింటికిం జని తనకుమారునకు కన్యాదానంబు పేయుమని ప్రార్థించిన నతండ్రును
సంతసంబున ముహూర్త నిశ్చయంబును అంకురార్పణంబును జేయించి
బాంధవులైన మునీశ్వరులం బ్బిలిపించుటయు జైమిని జమదగ్ని కశిల వైలను
మంత పామదేవ జాబాలి కాశ్యప భృగు వర్షతశరభంగ.

సెం. 141.

శ్రీరంగమాహాత్మ్యము. పేజీ 16

విజయరంగ చొక్కనాథుడు.

చతుర్ముఖుండు ఆదేవదేవునుద్దేశించి స్వామీ నీవునాయందు ప్రస
న్నుండవగుట నిక్కంబేనీ నీనిజరూపంబు నేటివరలో నొక్కనాడేనియు
దివ్యకల్యాణవిగ్రహంబు కనుంగొనకాయతైలివి. మత్స్యరూపంబును కూర్మ
రూపంబును హంసరూపంబును పాయగ్రీవరూపంబునుంజూపిలిరి యింకా ననా
తనంబును అతిరహస్యంబును అత్యుత్తమంబైన నీనిజరూపంబుకనుంగొన నిరీ
క్షింపుచు నున్నవాడననిన శ్రీమన్నారాయణుండు బ్రహ్మదేవునింజూచి వోయి
చతుర్ముఖా నీపంటివారలు మాయావతారంబులైన మత్స్యకూర్మాది రూపం

బులంకాచినం జూచితిరిగాని అప్రాకృతంబును దివ్యంబును వేదవేద్యంబునైన
మానిజరూపంబులు చూడనరుహులుగారు.

సం. 137.

శ్రీరంగమాహాత్మ్యము-వేజీ 40

విజయరంగ చొక్కనాధుడు.

అనినదిని చతుర్ముఖుడు శ్రీరంగకాంక్షాచి పురుషోత్తమా మిమ్ము
సారాధించుటకు మంత్రంబేమి ఫలంబేమి అనతియ్యవలయునని ఆడగగా
నప్పుడు కమలసాగ్ధుడు కమలగర్భునింజూచి పాంచరాత్రంబున సాంత్యంబని
పొష్కరంబని రెండు కల్పంబులుగలవు. ఈకల్పవ్యయంబునకును విహారంబైన
విధానంబున దక్షిణుడై పాంచరాత్రజ్ఞుడైన ఋత్విక్కులతోనంగూడ ద్వైత
కాక్షరీ జపవరాయణుడై నిష్కామంబుగా మమ్ము అర్చించినయెడల మదియ్య
సాయంజ్యంబునోందుటకు సందియంబులేదు. నవబ్రంహాలు స్వామింభువాని
మనువులు ఇంద్రాచిదేశమున నత్తఋషులు ఫలకాంక్షచే నాచార్యభక్త్యంబు
లాచరించి బహువిధములతోడ నాయాఫలంబు లనుభవించి పుణ్యారామన
మగుడ జన్మంబునొందిరి.

సె. పేరే.

వైశాఖమాహాత్మ్యము. వేజీ. 2.

నారదమునీంద్రుని అమృహీరమణు నుద్దేశించి నరపరస్థాని నీవునన్న
డిగిన తెరంగునన్ తొల్లినేను మదియ్య జనకుండైన కమలగర్భునింజూచుటయు
నతండు మున్ను వరమాత్తుండైన నారాయణుండు శ్రీదేవకుపజేశించిన తెరంగున
ననాతనంబులగు వైశాఖభర్తంబుల నెరింగించె తత్కృమంబు వినుచు శ్రీ
మహారాయణుండు క్షీరాబ్ధినందనంగు యింద్రాచిదేశమటలక్షింప మానం
బులందెల్ల విశేషించి కార్తికమాసంబు నీమాఖమాసంబును వ్రతస్తుంబుని
యను నాంటియందును వైశాఖమాసంబువ్రతమొత్తమంబు.

తత్త్వగ్రంథాలు.

శ్రీ వెలుగోటి సర్వజ్ఞ కుమారయ్య చేంద్ర భూపాలవిరచితములైన
తత్త్వగ్రంథములు.

గ్రంథకర్త వేదకట్టరిమహారాజావారు పీఠ వండితులనిన్ని అనేక వండితులనున్న కవులనున్న పోషించినవారనిన్ని ప్రఖ్యాతిపొందినారు. నలభయి యాభైయేండ్లక్రిందట పీఠ రచించిన తత్త్వగ్రంథము అనేకమున్నవి. భారతాది గ్రంథములలోని ప్రాచీనాంధ్రభాష వీరికి సుపరిచితమైనదే అయినా, కృత్తి వగన గ్రంథములు వ్యావహారికభాషలోనే బుద్ధిపూర్వకముగా వీరుగదిరినారు. అందుకు కారణము నునస్సాక్ష్యమే గ్రంథమందు (126వ పుటలో) స్పష్టముగా తెలియజేసినారు. వ్యావహారికభాష గ్రామ్యమని నిషేధించినది అక్షేపముగ నుచారాజావారు ఇచ్చిన ప్రత్యుత్తరముగా ఈనూ ధానము కొనియూడదనినది. వారివాక్యములు ఉదాహరిస్తున్నాను. “వారియి నందరికిజెలియింపను తేలికయగువాడుకమాటలుగాను గ్రామ్య ప్రయోగములు గాను వ్రాసినాడను. ఎందువల్లనంటే తెలుగువ్యాకరణము చిన్నగ్రంథమైనను పూర్వీకులు చదివించడములేదు. విలనంటే యేభాషయేనియు అనేకములొ ముందువారు విశేషాభ్యాసముచేత సుచ్చారణసౌకర్యార్థము గొన్నియక్షరములు లోపించునట్లు కొంచెముగా మూలముట యాచారమైనందున అంతగా ఆవశ్యకములేదని మఱివేసినారు. ఆలాగున చదివినవారే బహుజనులు ఉండుట చేతనున్న వ్యాకరణము చదివినవారైనను మూలమునవృషు గ్రామ్యముగానే ఉచ్చరించుటవలననున్న వ్యాకరణశిక్షితముగా వ్రాసితే కొందరికి తాత్పర్యము భిన్నముగనగుననియునెంచి, ఈగ్రంథాభిప్రాయము అందరికి జక్కగా జెలియవలెనని వాడుకగానుండుమాటలతో వ్రాసినాడను. విలక్షణకావ్య

మేనియు లక్ష్యముచూచి సిద్ధుట కొన్నిసంకేతములు వీర్వరచగా లక్షణము పుట్టుచున్నది. ఇందువలన తెనుగుభాష యనాదిగానుండి, నన్నయభట్టు ఈవల లక్షణము చేసినందున, పూర్వపువాడుక ప్రకారమే సమస్తజనులు ఉచ్చరించుచు నుండుటవలన, గ్రామ్యప్రయోగములే అందరికి దెలియదగినవి గాన సీసాగు వ్రాసినందుకు అంగీకరింపవలయును.”

వీరిరచనకు మాదిరిగా 1 మనస్సాక్ష్యము, 2 సందిగ్ధతత్వరాధాంతము, 3 నాస్తికభావంతభాస్కరము, 4 సర్వమతసారసంగ్రహము, 5 నిర్గుణవాదనిరాకరణము అనే అయిదు గ్రంథములనుంచి కొన్ని అంశములు ఎత్తి ఉదాహరిస్తున్నాను.

ఈమహారాజావారికాలములో పండితులు తాటాకుపుస్తకాలు చదువుకొనేవారు గనక వ్యవహారికభాషయొక్క ప్రయోజనములు వారికి తెలుసును. పూర్వసంప్రదాయముచొప్పున ఎట్టిరచనకు ఎట్టిభాష ఉచితమో అట్టిరచనకు అట్టిభాషే వారు వాడేవారు.

మనస్సాక్ష్యము.

వేదము లనాదులుకావనుట

మరియును వేదము లనాదులని చెప్పుచున్నారు. ఆ ట్లనాదులయ్యెడి పక్షమున దేవునివలన జెప్పబడనట్లును దేవునివలె నిత్యములునుం గావలసి వచ్చును, వాటికిలాంటి దేవుడు నడిపించుటవలన స్వతంత్రుడుగాకబోయెను.

మఱియును వానిలో మనువేదిచెప్పెనో యదిపశ్యమని యజుర్వేదమునందు తైత్తిరీయారణ్యకములోను సామవేదములో ఛాందోగ్యబ్రాహ్మణమునందును భూతాథకముగాఁ జెప్పబడియున్నది గాబట్టి అవి స్వాధ్యయంభువమనువునకు నీవని యాధునికులు చెప్పినట్లును అందులో కొన్నిభాగములు మతస్థులు ప్రక్షిప్తములుగా జేర్చినట్లును జెప్పవచ్చును.

ఇట్లుండగా, అర్థమతస్థావకుడైన దయానందసరస్వతి వేదములలో మంత్రభాగము దైవప్రోక్షమనియు, నదియే ప్రమాణమనియు వ్రాసినారు. మంత్రభాగము అనుష్ఠేయాధాప్రకాశమేగాని తత్వప్రకాశముగాదు. వైన వ్రాసిన హేతువులచేత వేదమంతయు దైవప్రణీతముగాదని యేర్పడెను.

మఱియు, మంత్రభాగము, హింసారూపకయజ్ఞాదులను ముఖ్యముగా జెప్పినది. దేవునికి హింస ప్రియమగునా. అమంత్రములకు గొందఱు హింసా వ్యతిరేకముగా నర్థము చెప్పుచున్నారు, అది వారిశిష్యులు వినవలసినదేను. వారు చెప్పినదియే సరియైతే మంత్రములతో జేరినయజ్ఞాదులు ఆర్యులైన ఋష్యాదులు వీల చేయుదురు. మహాపండితులయినవారు అప్పటినుంచి యిప్పటివరకు యేల చేస్తూవచ్చెదరు.

సందిగ్ధత త్వ రాధాంతము

(దేవుడున్నాడా-లేదా-యను సందిగ్ధమునకు రాధాంతము)

లోకములో ప్రత్యక్షము, అనుమానము-శబ్దము-ఉపమానము అను నాల్గుప్రమాణములు గలవు. ప్రత్యక్షము మొదటిది. అనుమానము-రెండవది. అనుమానము అనగా ప్రత్యక్షకార్యమునుబట్టె కారణము నూహించునది. కడను రెండు అనగా శబ్దము ఉపమానము. మొదటిరెంటిచేత నిర్ణాయించు పదార్థములను వివరించునవేను. అట్లుగాక, శబ్దమే ముఖ్యప్రమాణమగు నెడల, నాస్తికశాస్త్రములున్న ప్రమాణములు గావలసినవచ్చును. మఱియు, నాస్తికులయిన స్వభావవాదులు ప్రత్యక్షమును బ్రమాణముగా నంగీకరించు వారుకూడ ఘటముగా గొన్ని సంగతులు మనుష్యబుద్ధికి గోచరింపదగినవి తెలుసుకొన్నారుగాని ప్రతిపస్తువులోను సూక్ష్మములైన యంశములు కని పెట్టినారా ఎట్లునగా ఒకగడ్డిజాతి యెట్లు పుట్టినది-అగడ్డిజాతిలో, పరస్పరము రూపవర్ణగంధగుణాదులు ఎట్లు భిన్న భిన్నములుగా గలిగెనో యవి తెలియ

జాలరు. తెలియనివాట్లకు స్వభావమని చెప్పుచున్నారు. ఇది తెలియనిమాట. కారణములేక కార్యము పుట్టునా, మంచిది రూపవణకగుణాదులు అలాగు వివిధనిలక్షణములుగా గలుగుటకు హేతువలేక తమంతట యెట్లు గలుగును. ఇవి జ్ఞానముగలవాడు గల్పించవలెను. కాబట్టి అట్టి స్వభావములను సూతముల యుపయోగములకై వాట్లవాట్లయందు స్వభావగుణములను గల్పించవలెను.

అట్లుగాక తమంతట కలుగుచున్నవని యంటె, అట్లు తమంతట గలుగునట్లే పరస్పరము పంచభూతభరమాణువుల మార్పులవలన, దైవ నిణికాయమునకు విక్షణముగా జేతనాచేతన మిశ్రితములైన పాపాణములు హృది స్థావరజంగమములు తమంతట మార్పులై సగము మనుష్యులు సగము మృగముగాను సగము గడ్డి సగము వృక్షముగాను జాలినియమమును దప్పి అవృణవృక్షుడు గలుగుచుండవలెను. అట్లు గలుగుచున్నవా కాబట్టి వివిధ విలక్షణమై యపరిమితమైన ప్రపంచమును నిమిశండుటకును తనరియమము నలెకమించకుండ బాలించుటకును, అదృష్టాభీనముగా ఫలముల నిచ్చుటకును, గారణమై, సర్వశక్తిగల భగవంతుడు అవశ్యముగ నుండక విధిలేను. ఇట్లు మనస్సాక్షికి వచ్చుచునే యున్నది. ఐతే స్వభావవాదియైన నాస్తికునికి నిట్లనే దేవుడుండ నక్కరలేదని వాని మనస్సాక్షికి వచ్చెగదా గ్రంథములు వ్రాసియుండుటయును అమతములను గొంద అవలంబించి యుండుటయును యుండలేదా యని సందేహము గలుగును. ఇందుకు యుక్తిచేత బలాబలనిచారపూర్వకముగా అస్తికులు, నాస్తికులమీద జేసిన యుక్తి యేమనగా “శ్లో. నాస్తిచేన్నాస్తిసోహని రస్తిచేన్నాస్తికోహతః.” అని చెప్పియున్నారు. ఇందుకు అధికము-దేవుడు లేనట్టాయెనా దేవుడున్నాడనువానికి, హానిలేదు. దేవుడున్న యెడల లేడనువాడు శిక్షింపబడుచున్నాడు.

నాస్తిక ధ్యాంతభాస్కరము

మనుష్యాదులలోని చైతన్యమే మనకు తెలియనపుడు తదంతర్యామియై
సర్వవ్యాప్తుడైన దేవుని సెరుంగగలమా యనుట.

(౨) ఆశంక

జగత్కర్త యదృశ్యుడనునది పిచ్చికూత - కర్తయున్నాడని
ఋజువుపరచిన వెనుక యాయనయొక్క యదృశ్యత్వమును మనము ఆయనను
జూచునందాక ఒప్పుకోవచ్చును. మనచుట్టూ గ్రహనక్షత్రములు-నహా
హిత్రవిభాగములు-పెనుగాలి, సెమ్మదిగాలి, గ్రీష్మవిషణ్ణముతువులు, మొదలగు
నవి కనపడుచున్నవి. దానికర్త యొకప్పుడు కనుపడడని నాస్తికుడు వ్రాయు
చున్నాడు.—

ఉత్తరము

పైనవ్రాసిన హేతువులవలన మనుష్యాదికరీరములలో చైతన్య మెక్కడ
నున్నది దానిరూపమేమి-ఇదియే, తెలియనవ్వడు దానికి విలక్షణుడై సర్వ
వ్యాప్తముగా నుండువాడు యెట్లు కనపడును అని వ్రాసియో యున్నాము
గనుక యెప్పటికి, కనుపడేవాడు కాదు, మనచుట్టూ గ్రహములసంచారము
గాలి, సెమ్మది, సముద్రములు మేరమీరకుండుట, ఋతుధర్మములు జరుగుట,
యివి యవరియేర్పాటుమీద తప్పక నడుచుచున్నవో దేవుడున్నాడనుటకు
నిదే దృష్టాంతము. యేలనంటే-పొగబండి యచేతనము గనుక నడిపే కర్త-
లేక జరుగునా-యిట్లు పైన చెప్పినపదార్థములు అనేకములు అచేతనము
లుగా నుండునపుడు తన్నియమనాదులు-కర్తలేక జరుగునా-అయితే నాస్తి
కుడు దీనికి సేచర్ అని చెప్పును అందుకు అర్థము అతనికి తెలియదు సేచర్
అనేది స్వభావమని చెప్పును అది జడమా, జ్ఞానవంతమైనదా-నూర్వచంద్ర
గ్రహాదులేమి, సముద్రము ఋతువులు మొదలయినవేమి, తమకమ నియత

గతులు తప్పక సంచరించుటవలన వాటిని జ్ఞానముగలపదార్థము లైనవని అయినా, చెప్పవలెను, లేదా జడపదార్థములనియైనా చెప్పవలెను, జ్ఞానవంతములగు పదార్థములని చెప్పిలిరా, జ్ఞానవంతులైన మనుష్యులకు పాలించువాడు లేనిదే వారిచర్యలు క్రమముగా జరుగునా అట్లనే సూర్య చంద్రాదులకు పాలించువా డుండవలెను. అవి జడపదార్థములని చెప్పు తారా-అసూర్యచంద్రాదులు నియతగతితప్పకుండా సంచరించుటకు ఆయింజన్ నడిపేవాని నొకని యొప్పుకొనవలెను. యెట్లునగా పొగయొడ-పొగబండి నడిపించువానిని ఒప్పుకొనవలసిగట్టు దేవుణ్ణి ఒప్పువలసియున్నది.

సర్వమతసారసంగ్రహము.

మహావృద్ధియుమలము.

జబ్బూరు, తొర్రెల్, ఇంటిలు, ఖురాను ఈవేదములను భగవంతుడు అప్పడప్పుడు నొకటివేసుక నొకటిగా వంపించినాడని మహమ్మదీయులు చెప్పుచున్నారు. ముందొకటివంపి తత్వములను చూచు మొదలైనవి మార్చి జేయ పుస్తకములకు బంపుట పూర్వము తాను బాగా తెలియక చెప్పినట్లుగాగాని పరస్పరమతవిరోధములచేత జనులు చావవలెననిగాని. అవివేకగువలనగాని వేసుకవేసుక పుస్తకములను బంపి యుండవలెను. ప్రతిదానియందును కాఫర్లను చంపుచుని యున్నది. కాఫర్ అనగా తమమతములో జేరనివాడు. ఇట్లున్నందు వలననే దావూద్ పైగంబరీలో వచ్చినజబ్బూరు పుస్తకమునకు వ్యతిరేకముగ నడచిన యేసుక్రీస్తును అనగా యీసాపైగంబరును దావూదుపైగంబరు మతములు అనగా యహూదులు చంపిరి.

ఇట్లు తండ్రియైన దేవుడు ఒకరినొకరు చంపుకొనుటకు నిట్టి పుస్తకము లంపునా మరియు ఖురానులో కియామత్ అనగా మహాప్రళయము అప్పుడు గోరీలలో పూడ్చివెట్టబడిన మనుష్యులను లేసి పుణ్యపాపములు

విచారిం చునమయమునందు మహమ్మదు సిఫారస్ చేసినవారి పాపములను మన్నింపు చేస్తాడనియు, తక్కినవారికి లేదనియు వ్రాయబడియున్నది.

దేవుడు నర్వజ్ఞుడుగా నుండునపుడు ఎవరు పుణ్యాత్ములైనది ఆయనకు తెలియనట్టిగదా యితరమతస్థులు సెంతపుణ్యాత్ములైనను రక్షించకపోలే దేవుడు పక్షపాతికదా.

మరియు నొకలక్షయొనబడివేల పయగంబర్లు అయినారని యున్నది. భూమిని పుట్టించి మహారు అయిదువేలసంవత్సరములైనట్లు అందులోనే యున్నది. యిందలి కాలసంఖ్యావిరోధము చూడుడు. యిందరు వైగంబరీలలో “లాయిలాయిల్లెల్లా” అని యొకటికల్తా చెప్పినట్లు ఖురానులో నున్నది.

యిందుకు అరము “లేదు అట్లా శివాయ అట్లాకంటే” అని చెప్పబడి యున్నది. మరియు నేది యారంభించునపుడును “బిన్ మిల్లా యిర్హమా నిర్హీమ్” అనిచెప్పి ఆరంభించుమని చెప్పబడియున్నది. దేవునిపేరు చెప్పి ఆరంభించుమని యధికము. ఈరెండు వాక్యములలో దేవుని ప్రథమపురుషముగా చెప్పబడియున్నది. ఖురాను దేవుడు చెప్పి పుండిచితే తన్ను ఉత్తమపురుషముగా చెప్పవలెగాని ప్రథమపురుషముగా దేవుడెట్లు చెప్పును. ఇందు వలన ఖురాను దేవుడు పండించినది కాదు. అయితే యిట్లనే అందఱి తేదములలోను ప్రథమపురుషముగా జెప్పబడియుండలేదా అని వారు చెప్పుచున్నారు. అందరివేదములు ఆయామతస్థులు కల్పించినవేగాని దేవుడు చెప్పిపుండించినవిగావని చెప్పే మామీద యీయాక్షేపమురాదు. ఈవిషయము దయానందవరస్వతీవరచిత సత్యాధికప్రకాశికలో, ౧౪ వ, యుల్లాసను మొదలఖురాను ఖండనములో జూడుడు. ఇందులోనుండు వ్యుత్పయములవలన అధికములు వేరువేరువేసి యీవనివాడు అనేకమతములు కల్పించిరి. అట్లుండెనను, ఇందలి సారాంశము లెవ్వియనగా.

మహామృదీయమతసారము.

అన్నిటికి ముఖ్యకారణమగు దేవుడే నమస్కారయోగ్యుడు కాబట్టి యితరులకు సిద్ధా చేయగూడదనుట అనగా దండము పెట్టకూడదని యశోకము సర్వకళాయు సర్వసాక్షియు సర్వఫలప్రదాతయు భగవంతుండే కాబట్టి భగవంతునికంటె నవకృష్టులగువారు నమస్కారయోగ్యులుగారు. అట్లు నమస్కారయోగ్యులయితే భగవంతునిని సమానముగ జేయబడినవారగుదురు. ఇట్లు భగవంతుడే నమస్కరణీయుడనుటకు నిదేశముగా అగర్వశిఖోపనిషత్తులలో “కారణం తు భేదయః” అని యున్నది. మనుష్యులకుజేయు పంపనాదుల విషయమైకూడ మరియు భాగవతమునందు సాంబళివుడు పార్వతికి జెప్ప చోట, శ్లో. ప్రత్యుద్ధమప్రశ్రయవాధివాదనం విధీయతే సాధుమిష్యు మధ్యమే, ప్రాజ్ఞః పరస్మై పురుషాయ చేతసా గుహశయో యైవ నిదేశా మానినే. అని యున్నది. అనగా పంపనాదులు గుహశయ్యడైన అంతర్యామికి జేయవలసినచేగాని దేహభిమానియైన జీవునికి జేయగూడదనుట.

మరియు బ్రతినివారినిగురించి యిహపరములందు మేలుగలుగజేసని గాని చచ్చినవారికి పరములలో మేలుగలుగజేసనిగాని అభిప్రాయములతో భగవద్వీశ్వరకాముగ మనుష్యులకు అన్నపస్తాదిదానముచే శృతిచేసి దానివలన గలుగునవాలు అనగా ఆపుణ్యము దానివలనగలుగు భగవద్వీశికి ఫలంబై చెప్పినవారికి తానుద్దేశించిన మేలును గలుగజేయుమని దేవునిం బ్రార్థించ వలయునని యున్నది. యిది సరియైనది. ఎట్లనగా చచ్చినవారికి శ్రీతిగా శ్రాద్ధాదులు చేయుటగాని యితరదేవతల నుద్దేశించి సైవేద్యాదులు చేయుట గాని ప్రయోజనకరముగాదు. చచ్చినవారు శిందప్రదానములు గ్రహించుట యబద్ధము. కాబట్టి యిందుకు ప్రత్యేకమాకాంతమునందు “సర్వం క్రిజనా దకానః ప్రియతాం” అని చెప్పబడుచున్నది. మరియు ననేకదేశములలో

ననేమలు తమతమయిచ్చకొలది తలచి పేరుపెట్టబడిన పరిచ్ఛిన్న దేవతలుండునెడల అనంతదేవత లుండవలసివచ్చును. అట్లుండినను దేవునివలె బరి పూజలుగాదు గనుక అనేకదేశములలో నేకకాలమందు వారువారు నిచ్చు నైవేద్యము లెట్లు భక్షింతురు. వారివారియద్యేయములు తెలుసుకొని ఫలము లెట్లిత్తురు, అదేవతలు పరిపూజకాలే యంటే జగత్తును అనేక శుశ్వరులుగా నేర్పడవలసివచ్చును. అనేక శుశ్వరులైతే సముద్ర, ఋతుకాలాది నిజాయములును, స్థావరజంగమాదులభర్తములు వికరీతిగ నడువక నివలసివచ్చును. ఎట్లనగా ఒక రాజ్యములో ననేకరాజులుంటే భిన్నభిన్నాభిప్రాయములచేత వ్యత్యభములు గలిగినట్లు వ్యత్యభము గలుగును. అదేవతలు నైవేద్యపదార్థములు వారు బ్రక్షింపిలే అనైవేద్యపదార్థము లిక్కడనే యున్నవే వారెట్లు బ్రక్షింపిరి. లేక అందలిసారము గ్రహించిరంటే నివేదింపక ముందున్నరుచి నివేదనానంతరంబును గలిగియున్నది. కాబట్టి దేవతలుండుటయే యభిధము. దీనివలన జగత్కారణంబును బనకుండునైన దేవునికి విడ్డూగు నునువ్యులకు దృష్టి నేసి దానను గలుగు భగవద్ప్రీతినిబట్టి నైవేద్యవారికిగాని తనకుగాని మేలుగఁగవలెను దేవుని ప్రార్థించుట న్యాయమైనదిగా నున్నది. మఱియు ననేకమతములలో మధ్యనేపనాదులు కొన్నికొన్ని సమయములందును గొన్ని కొన్ని కార్యములయందును కొన్నికొన్ని జేయవచ్చునని చెప్పబడియున్నది. యీలాటిది అనగా నేదిధములును కైపుపదార్థములు ఎప్పుడును నేదింపకూడదని నిషేధింపబడియున్నది. ఎందులనంటే కామక్రోధాదులవలన ననర్థములు గలుగఁగొడ చక్కచేసికొనుటయు నిహితాశపరమోక్షములకు గావలసిన మంచి కార్యములజేయుటయు, దుష్కార్యముల మానుటయు సిట్టివాట్లకు బుద్ధి ప్రధానసాధనము. నిహి యనునది బుద్ధిని ముందుగా జెఱచునదియు, మరిగిన బుద్ధిని గట్టతరముగానైనను తిరుగనియ్యనిదియు గావున సంతమాత్రము కైపు చేయకూడదనుట, యివియే యందలి సారాంశములు.

అజ్ఞానద్యాంతచండభాస్కరము

అర్థదోషాలు.

అర్థము సంపాదించునపుడు బహుదుఃఖము అది సంరక్షించునపుడును, వ్యయకాలమందును, మరియు దుఃఖము; రాజ, చోర-కత్తు-మిత్ర-భార్యాదులవల్లను ధనికుని దుఃఖానకుపారము వేరులేదు. లేనెబిందువును ఈగలు ముసిరినట్లు అర్థానకును నమస్తమైన అపదలు ఆశ్రయించుక ఉండును. మధుమక్షికలు బహుప్రయానపడి ఒకదిక్కున లేనెవెట్టుకుంటేను వాటిని అన్నిటిని కాలిచి, అది యెత్తుకపోగాను చూచి సంగ్రహదుఃఖమని చెప్పవలెను. మాంసఖండమును సంగ్రహించుకొని గోర్వంక పారిపోగా, గృధ్రకాకాదులు తగిలి దానిం గొట్టి యామాంసమును తీసికొనిపోవాయెనే? చేతనాచేతన ప్రపంచమును నీమి యాత్రమున పరిగ్రహించినను నమస్తదుఃఖాలకు ఆలయమని తెలిసి త్యజించినవాడే ధన్యుడు. అన్నపానానులను యుద్వాధాపరిహార మయ్యేట్లుగానును, వస్త్రాదులు, శీతనివారణమాత్రముగానును ఔషధమువలెను అనుభవించవలెగాని అతిమాత్రమైతేను శరీరమందు మదమును, మనస్సునందు రజస్తమస్సులును వృద్ధిపొందును గనుక, దేహనిర్వాహ మాత్రముగానే అన్నాది సేవచేయవలెగాని యెక్కువ ఆకించేనా ఆహారపడును. అట్లు గావున విహికభోగాలయందు ఆసక్తిలేనివాడు పరమగుభిః 2. యీశ్రద్ధాశువులయిన శిష్టజనులు కర్షోపాసనలుచేసి పుణ్యలోకాలయందు దేవాద్యుత్తమశరీరాలను బొంది దివ్యసుఖాల ననుభవించురని వేదశాస్త్రపురాణాదులం జెప్పగాను, కుంభీపాక-రేంతఃకుండ-శ్లేష్మగుండాదులయందు ఎటువలె నానశ్చి విడువవలెనంటేను చెప్పేను; ఆపుణ్యలోకాలను అక్కడి దేవాదిశరీరాలను అక్కడి సుఖాలను చెప్పేని వేదశాస్త్రపురాణాదులె. యీ లోకమువలెనె పుణ్యలోకాలు అనిత్యాలు అనియు, ఇంద్రాదులు కామాదులులయి అహర్భాసులయ ఆకింప. ఇట్టి, శరీరమూ సహస్రయోగులచేత చెడె

ననియు, రాక్షసులచేత కొట్టబడినాడనియు, దేవగురుండయిన బృహస్పతి తనభార్యను చంద్రుడు వేసుకపోలేను అదినిమిత్తము తగవాడి దుఃఖించె ననియు, శుక్రాదులతోఁగలహించెననియు, బ్రహ్మదేవుఁడు కామాతురుండయి పుత్రికాగ్రహణముచేసి తలకొట్టఁబడెననియు, వారిరాగద్వేషాలదుఃఖాలను చెప్పగా విని వివేకులైనవారలు అపుణ్యలోకాలను కుంభీపాకాదిసమముగానును అదేహాదిశరీరాలను శ్వసూకరాదిశరీర సమముగానును ఆసాధనాలయిన కర్మోపాసనలను వదిలుకొన్నవాడె వరమార్థనిష్ఠు. సర్వప్రకారముచేతనును జ్ఞానమును సంపాదించుకొని, శరీరపరిగ్రహము లేకుండాచేసికొని శరీరరహితుం డయి పూర్ణబ్రహ్మస్వరూపుడయితేనే సుఖముగాని, శరీరపరిగ్రహము ఉండెనా దుఃఖమే విస్తారము. సుఖము లేకమయినను లేదు. ఈశ్వరులయిన రామ కృష్ణాచార్యులు సహాగా, శరీరపరిగ్రహముచేతనే చాలా సంకటాన బొందిరిగదా? మనవంటివారము శరీరాలను మోసుక సుఖపడితిమో? ఎటు వంటి దుఃఖముచేత సంకటపడుచున్నాగానిన్ని తెన్నగా నిద్రపట్టెనా? ఆ కాలమందు శరీరసంబంధము తనకు లేనందుచేతను దుఃఖము లేకమయినా లేక సుఖాననుండి నిద్రనుండిలేచి మగుడి శరీరదుఃఖము ప్రాపించినప్పుడు అనిద్రాకాలమందు అనుభవించుటకై సుఖములను తలచుకొని నిద్రపట్టెనా సుఖపడెనుగాని యీదుఃఖానవడవలెనని శరీరమందు చాలా ద్వేషపడగాను లోకమును చూచియు, తాను అనుభవించియు, శరీరము దుఃఖము, ఆశరీర సుఖమే ఉత్తమమని తెలియనేరని నరపశువును గురుకాస్త్రాలు ఏమిబోధించిన, ఈశ్వరుండనెమి బాలుండు బ్రహ్మాండమునే కుమ్మరావమును నిర్మించి అందులో జీవులనే భాండాలును సృజించి, వారికర్తాలనే యింధనాలు కంతవానిని చుట్టి, కాలమనెడి అగ్నిని ముట్టించినందుచేతను, సమస్తమయిన జీవులున్నా కుము లుచుకుండఁగాఁ జూచి, సిగ్గుగడిచిన రంధ్రాలగుండా మలము స్రవించుచు మురికి డొక్కమోసుక తిరుగుటగాక ముందరమగుడెడి యిట్టిశరీరమును వివేకి ఆశంపపచ్చునా? కొందరు కర్మసులు, ఉపాసకులున్ను, దేవాదిశరీరా

లను ప్రశంసించుటయెనైనా, శోతులపైట్టికి గాడిదలు గానగాండ్లువలెను, ఒకటిని ఒకటి ప్రశంసించుకొనును. అనే న్యాయమువలె విచారించవలయుగాని, అది యదార్థమని తలతురా? శరీరసంబంధము దుఃఖము; ఆశరీరభౌగోళియనస్త్రీ అన్నపానాలయితేను మరిన్ని దుఃఖము. ఈఅర్థమును లెస్సగ విచారించుకొని, యెన్నిభోగసౌఖ్యాలను సంపాదించినా ఆశకు పరిపూర్తి లేదని నిశ్చయించి నర్పమును విడిచిపెట్టినవాడే పరమసుఖ. వైరాగ్యమును విచారించితిమి.

వేదాంతసారసంగ్రహము.

నిర్వికల్పసమాధియనగాను విదంబేను దృశ్యములోను గూడక శబ్దము లోనును గూడికొనక, కతకకరజోన్యాయానను అజ్ఞానావరణంపోయి పిమ్మట స్వరూపదృష్ట్యా నిల్చినదృష్టి. అప్రయోజకమయి చిత్తవృత్తి లయించును. ఈచిత్తవృత్తి అజ్ఞానావరణమునుమాత్రము పోగొట్టుగాని స్వప్రకాశమయిన బ్రహ్మమును ప్రకాశింపజేయలేదు. ప్రపంచమెల్లను జడకారము గనుక, తానొక్కడే స్వప్రకాశుడయిన, చేతనుడు గనుక, జడమై యితరమైన సకలపదార్థాలన్ను ప్రపంచము గనుక, జడమైన ప్రపంచమెల్లను మిథ్య గనుక, తాను స్వప్రకాశుండు గనుక, త్రిపుటిలేక తానే ప్రకాశించుచున్నాడనెడి స్వానుభూతిచేతను దృఢనిశ్చయము కల్గును.

చిత్తవృత్తినిరోధము:—ఈ యవస్థయందు చిత్తవృత్తి నిరోధమునడి ప్రపంచమున్ను లేకయనందవలెను. ఆయవస్థయందు సుషుప్తి యనెడిసంశయమును లేకపోవలయును. అంతట చిత్తవృత్తి లయమాను. మరియొక దారిని యొందెనను నిర్వికల్పకము కానేరదు. ఈ ప్రకారానను నిర్వాణభూతి దొరకకనె నిర్వికల్పకమయ్యేటందుకు చిత్తవృత్తినిరోధము చేసినవాడు అభిమాధముడు.

తాను స్వయంప్రకాశము అనెడి అనుభవము కలిగిన్ని నిర్వికల్పకానకు చిత్తవృత్తినిరోధము చేయవలెనని యిచ్చయించినవాడు మధ్యమును.

మనోవృత్తిని నిరోధించెడిదెల్లను స్వానుభూతికొరకేగదా అని తెలిసికొని పూర్వాభ్యాసబలానను చిత్తము విద్యుత్కమందు ప్రవర్తింపకుండా బట్టి, స్వయంప్రకాశమైన నాకు చిత్తవృత్తితోచెడి ప్రయోజనమేమని తెలిసి స్వయంప్రకాశుడ ననెడిన్ని లేక, తననిజానందానను ఉండేది యేదో అది నిర్వికల్పము. ఇటువలె నిర్వికల్పకమయ్యేవగ ఎరిగినవాడు ఉత్తముండు. మనన-నిధి-ధ్యాన-నాదులున్న స్వానుభూతికొరకేగదా నిర్వికల్పకమనేటిదిన్ని, నకలమున్న సుడిటిన్ని, స్వయంప్రకాశము వివాగాను సర్వమున్న కల్పితాలే గదా అని అత్యంతదృఢనిశ్చయముకలవాడు ఉత్తమోత్తముడు. అతడే జీవన్ముక్తు డనటమును.

ఇకను అభిమాధమునిలక్షణము చెప్పుచున్నారము. నిర్వికల్పార్థమై చిత్తవృత్తినిరోధము చేస్తూఉండెను. అదేగాని మరి స్వానుభూతిలేదు గనుక వానికి దేహము తూగితుగిపడును. అదిగాని చిత్తవృత్తినిరోధము చేసెడి తన్ను చూచుకొనెనని తలంచును. తన్ను చూచుకొనును. అప్పుడు స్వప్రకాశునివలెను, పరిపూర్ణుని వలెను నామరూపాలు లేనివాలెనున్న, నిరాశ్రయమైన వానివలెను ఉండును. స్వానుభవమును, చిత్తవృత్తిలయమును, లేదుగనుక, జ్ఞాతృ-జేయ-జ్ఞానరూపమయిన త్రిపుటి, భంగముగాక భావనలు పుట్టును. అటువంటి దబ్బరభావనలవలన అంతటను ఆచిత్తనిరోధకము విడిచి పెద్దలచేతను శీఘ్రండుగాక తాను ఏకాంతాననుండి చిత్తనిరోధము నందు వలన సేసె బ్రహ్మజ్ఞానిననెడి హామికను విడువక, తానె పెద్దనని పెద్దలతోను వర్తింపక, విద్వదనుభవానకును, వేదాంతకాస్త్రానకును విరోధాలయిన జ్ఞాన వార్తలాడుకొంచున్న తిరిగేవాడు అభిమాధముడు. వానికి సంశయనివృత్తిగాక, అసంశయము వానికి హృదయశల్కమయ్యుండును. వానికి విహిక సుఖమున్న లేదు. శ్రష్ట గనుక ఆముష్మిక సుఖమును లేదు. ముక్తి దూరాన కయి యుండును. ఈయర్థమందు—

సమృతివచనము; భగవద్గీతలలోను,—

శ్లో. అజ్ఞాత్వాశ్రద్ధధానాశ్చ సంశయాత్తా వినశ్యతి,
నాయంతాకోస్తీ సవరోననుఖం సంశయాత్తానాం.

ఆనిన్ని సంసారికనుఖానక్తం బ్రహ్మజ్ఞోనాలివాదినః, కర్మబ్రహ్మో
భయ భ్రష్టంతంత్యజేదంత్యజంయథా, విష్ణుపురాణవచనము ఉన్నది గనుక
నున్ను “సర్వేబ్రహ్మవదివ్యంతి సంప్రాప్తాతు కతాయుగే, నాయంతిష్ఠంతి మైత్రే
యా శక్నోదరపరాయణః.” యాజ్ఞవల్క్యవచనము ఉన్నదిగనుకనున్ను ఇవి
అధమాధమునిలక్షణము. ఇంక మరిన్ని ప్రపంచము చేయగూడదు. ముందు
చెప్పిన యుత్తమోత్తములయిన జీవన్ముక్తినిశి-బాల్య-యావన, కౌమార-వార్ధి
కాలమును నీలవతాదివర్ణాలును, బ్రహ్మణత్యాదిజాతులును, ధర్మాలను, బ్రహ్మ
చర్యాద్యాశ్రమచతుష్టయములును, తిథర్మాలను, ఇవియెల్లయు నాకు లేవు.
మూలకరీరధర్మాలనిన్ని, తుల్యపాసాలు ప్రాణధర్మాల అనిన్ని, కామ-క్రోధ-
లోభ-మోహ-మద-మాత్సర్య-భయ-కంప-హైర్యాదులు అంకశకరణధర్మాల
నిన్ని తలంచును. ఆత్మధర్మాలగాను తలంపడు.

సాత్విక బ్రహ్మవిద్యావిభాసము.

౧

ఇంకను ఏకజీవవాదియైన వివరణాచార్యులున్నూ అనేకజీవవాదియైన
వాచస్పత్యాచార్యులున్నూ తనయుండు ఏకదేశములై పూర్వపక్షములై
యున్నట్టి శంకరాచార్యులయొక్క మతభావ్యక్రమము విననింపబడియోదిన.
అథాత్మోబ్రహ్మజ్ఞానేత్యాది ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మతత్వమస్వాంతములైన
సూత్రవాక్యములకు వినియోగం గొన్నక్రమము జ్ఞానాన్తోక్షః అటుంటేసి
నిర్వికేషచిన్మాత్రబ్రహ్మ మొక్కటికాని శరొకవత్స్వంతరం లేదని తెలసిన
అభేదజ్ఞానమేసాధనము. అవిద్యానివృత్తియై అటుంటేసి ఆట్టిజ్ఞాననిష్ఠయే
ముక్తియని ప్రసాదించియుండును. యీలాగు శబ్దధలన యుక్తులవల్లను
చోరాదేది మాయావాదము వేదాంతసూత్రములకు జేరదు. యెటు

వలెనన్నను జ్ఞాతయైన జీవుండొకడున్ను వేదాంతశ్రవణమున బుట్టెడిజ్ఞాన మొక్కటిన్ని యింతగాలము బ్రహ్మస్వరూపమును తెలియనియ్యక జ్ఞానతిరో ధాయకమైనపుటువంటి ఆజ్ఞానమొక్కటిన్ని ఆజ్ఞానంవలన చెయ్యంబడిన దుష్కర్మములున్ను అందువలన ప్రాప్తములైన మనుష్యతిర్యక్తాన్నివరకరీరపరి గ్రహణములున్ను అందుండి అనుభవింపబడియెడి దుఃఖములున్ను ప్రమాణ ప్రముఖలక్షణోద్ధములై ప్రత్యక్షతా యుండంగానే బ్రహ్మస్వతిరిక్తమేదిన్ని లేదనుట వేదాంతసూత్రములకు తాత్పర్యమువునాయేమి కాదేకదా అంటేను అందుకు వారు చెప్పెడియుక్తి వ్యవహారాదులందు యిన్నిగలవు పారమాణ్ధిక దశయందు లేదందురు. అయితే వ్యావహారికదశ నిజముగదా యంటేను అందుకు వారు చెప్పెడికుయుక్తి దృష్టాంతము లెట్టివన్నను ప్రాతిభాసికమైన శుక్తి యందుల రజితకల్పనాభ్రాంతివలెను రజ్జావుయందు సవకల్పనాభ్రాంతి వలెను నిష్కళంకబ్రహ్మమందులేని ప్రపంచము అవిద్యవల్లను తోచితే తోచె గాని అప్పుడు చూచినశక్తిన్ని మున్నుచూచిన సవకమున్ను నిశ్చయమై వున్నవిగదా అంటేను అదిన్ని భ్రాంతి అందుకు భ్రాంతికి మూలమేదన్నను మాయ అందురు. మాయ అనుగా నొక్కటిగద్దా చెప్పమంటేను అందుకు వారు చదివెడిప్రమాణము 'తుచ్ఛానివచనీయాచవాస్తవీచ త్రిధామతా, జ్ఞేయామాయా త్రిభిరోక్తాస్తై శ్రౌతయాక్తికతాకికాః.' అని తమయొక్క వైదిక జ్ఞానములకు రెంటికిన్ని విరుద్ధముగాకుండాను యోజించి అనివచనీయమని యుక్తులచేత సమధికంప బెనంగుదును. మాయ సత్తనిన్ని సదసత్తనిన్ని నివచించి చెప్పరాదందురు. అయితేను మీరుచెప్పిన త్రివిధలక్షణము గలదై విపరీతజ్ఞానజనకమైన అయొక్క అవిద్యను పరమాధికతా కద్దనేరోలేదనేరో యారెంటిలో నొకటి నిలవనాడుమంటేను అందుకు వారు యోజించుకొన్న క్రమము మాయ యొకటిగలదంటిమా అప్పుడు మాయాతత్వ మొక్కటిన్ని బ్రహ్మమొక్కటిన్ని రెండుతత్వములు నిలిచి అద్వైతకల్పమునకు వారు తొలుత జెప్పిన కల్పబద్ధలాభము భంగమైపోవుననిన్ని కాక మాయ మధ్యే బ్రహ్మ

మందు తనంతనేపుట్టినంతి మానిష్కళంక నిగ్గజాబ్రహ్మమందు త్రిగుణాత్మక మైన మాయ పుట్టిననిచెప్పట యుక్తముగాదనిన్ని కించ సర్వశక్తిగల ఆ యొక్క పరబ్రహ్మముతోనే తనయందు సృష్ట్యభాంగాను మాయయ గల్పించె నంటిమా అప్పుడు బ్రహ్మము తాను సంకల్పాదిగుణములు గలవి అప్పుడు కాక సన్నిధి విశేష తానే చెప్పింపుచున్నదింతేకాని బ్రహ్మమునకు ఘనలేదంటిమా బ్రహ్మమునకు వెలియయిన గలిగినపుడుగదా సన్నిధి చెప్పబోయ్యేది అది గూడదు. కాక పరమాత్మ జీవాత్మ అవిద్యాదులైనవి ఆరున్న పడస్తాకమనా దయః అన్నట్లు అనాదులంటిమా అవి ఆరున్న సర్వదా నిత్యములే కావల యును. అందులో బ్రహ్మైతరములైనవి అయిదు భవిష్యత్కాలాంతర విశా శ్యములంటిమా అప్పుడు కాలతత్వ మొక్కటి వ్యక్తమై నించుచు. సర్వ ముక్తి ప్రసంగమున్న వచ్చును కాక, బద్ధోనాస్తిమతోముక్తః అనేయంటిమా అప్పుడు తనశంకరాచార్యులు ముక్తులయిరి అనగూడదు. ఆవిగాక కడపలను వేదవైదికధర్మములకు వినియోగమున్న ఫలమున్న చెప్పరాక వేదబాహ్య మతమై పోవును కాక మాయ సర్వదా లేనంటిమా విశతమణిహస్తాశమున్న కలిగి కార్యకారణరూపములతోను యటమీదనున్న యుండజేదయ్యే వున్నది అదిగాన యుండంగాలేదని బొంకులగూడదు. యిందుకే నేనుని ఉత్తర మిత్తామని పెద్దలయినవారు పరమానాథాసత్యమైన వేదవైదికధర్మమునకు యొడంబడుదురు.

—

74 పత్రము.

ఇంకను శౌద్ధాగమనకు బుద్ధుడే గురువు. అహింసాపురస్కరపురుషా ధామే సాధనము. బహువిధావస్థలగలిగి ప్రవాహరూపేణ నిత్యమైనజ్ఞానమే ముక్తి. అట్టి ముక్తావస్థయే పరమాత్మకత్వము. సాత్త్వాతికవైభాషికమాధ్య మికసౌగంధులనియేటి చతుర్విధభేదములుగల శౌద్ధులకు తుదను ఇదియే శిద్ధాంతము. యిది త్రిపురాసురమోహనాధాంగాను బుద్ధావతారమై శ్రీహరిగల్పిం

చిన యాత్రికసమయంగాని వైదిక లేకమాత్రమున్ను లేదు. అదియెట్లన్నను జ్ఞాతయైన జీవుడు యెప్పుడునుండంగానె జ్ఞానము సుఖప్రస్థవస్థయందు తోపించిపోవుటను జాగ్రదస్థయందు ప్రసరించుటను వ్యక్తమై యుండగాను జ్ఞానత్రైలోక్యదులభః అనిన్ని జ్ఞానాన్తోక్షః అనిన్ని చెప్పుటజేసి జ్ఞాతృజ్ఞానములు రెండున్ను ధర్మిధర్మములవుట యెరుంగక జ్ఞానమే జీవుడనె గనకాను నిర్వికారశుద్ధజ్ఞానావస్థను బొందుటే పరమాత్మకత్వము అనుటా వికజీవవాదికిన్ని జేరదు. అనేక జీవవాదికిన్ని జేరదు. అదియెటువలెనన్నను బ్రహ్మదిషివీలి కాంతమైన జంగమస్థావరకరీకములందున్న జీవులెల్లను ఒక్కజీవుడే అంటేను జీవుడు యింకాను మున్ముఖుకాలేను గనక యిది క్రిందనుండి యింతగాబ మున్ను పరమాత్ముడు లేను యిగమీద పుట్టవలయుననుట వ్యక్తమాయను. అనేకజీవవాదమే నిజమాయనా యిదిక్రిందట ముత్తలయినజీవులెందరు అందరున్ను పరమాత్ములే అయివుండవలెను. అదిగాన అనేకబ్రహ్మవాదము సకలప్రమాణవిరుద్ధముగాని త్రిపురాసురనాశనాథమున్ను రుద్రపతిజ్ఞాపాలనాథముగాను శ్రీహరిగిల్పించిన బాహ్యశాస్త్రమనుటే శిధ్ధము! పురాణాదుల యందు లెస్సగామాచుటనేది!

3

సాత్విక బ్రహ్మవిద్యావిలాసము

(78 తాళపత్రములుగలది.)

(బహుధాన్యసంపత్సర ఆశ్విజ శు 3 గురువారంవరకు సా...విలాసము సంపూర్ణముగా వొడ్డిరాజు తిరువెంగళంబ్రాసెను.)

ఈగ్రంథములోనిభాషాస్వరూపము తెలియడానకు కొన్ని వాక్యాలు ఎత్తివ్రాస్తున్నాను.

77 వ పత్రం...హిరణ్యగర్భామతసిద్ధాంతము. హిరణ్యగర్భుడే పరతత్వ...అంశమున బుట్టినచతుర్ముఖుండే సృష్టికర్త అతొలుకటి హిరణ్య

గభునివల్లబుట్టిన హరిహరులిద్దరును స్థితిసంహారకతలు సగత్తునకు ప్రకృత్యాదిద్రవ్యములు, ఉపాదానము గాయత్రీమంత్రపురస్కరకైతన్యాత్మకనిత్యకర్తానుష్ఠానములున్న అష్టాంగయోగములున్న సాధనములు పునరావృత్తిరహిత కాశ్వతబ్రహ్మపదప్రాప్తియేముక్తి. యీదశకానము సూత్రశిష్యసూత్రమింటేకాని అచరణప్రసిద్ధముగాదు. అయినాగాని రాజనభర్తముగనక క్రమముక్తిమాగకమవును.

అని యీలాగున ఆదియందు ఉత్తమవిద్యత్ప్రసంగమున్న ప్రమాణనిరూపణమున్న ప్రమాణగుణవిభాగమున్న మూర్తిశత్రయవిమర్శనమున్న వైదికధర్మాధిదేవతానినకాయమున్న గాయత్రీమంత్రాధిదేవతానినకాయమున్న పరబ్రహ్మశబ్దాధానినకాయమున్న వేదాధిదేవతానినకాయమున్న ప్రణవాధిదేవతానినకాయమున్న ప్రభుసగభాధిదేవతానినకాయమున్న శ్రీహరికి అవతారములందేకాని బ్రహ్మరుద్రాదులవలెను జన్మమరణాద్యవస్థలు లేకపోవటమున్న పరబ్రహ్మమైన శ్రీహరినిగూడాను పంచభూజలువిధించిన రుషులహృదయమున్న అందువల్ల వైదికశత్రయవిమర్శనమున్న వైదికశత్రయలాంఛనములున్న వైదికశబ్దాధానినకాయమున్న సత్కులప్రసూతులైనవారు సామాన్యపర్వములందు ప్రవేశించే హేతువులున్న వారివారిపిన్దాంశఫలములున్న మోహశాస్త్రోపనిషత్క్రమమున్న వైదికశాస్త్రములందలి పరస్పరవిరోధములుపుట్టిన కారణములున్న ఉరులింగోద్భవశేతులింగప్రతిష్ఠాకృష్ట కైలాసయాత్రలయందు రుద్రున్నిగౌరవముచేసిన క్రమమున్న అసురమోహనాథకముగాను మోహశాస్త్రపరిపాలనాథకముగాను నటించిన భగవల్లీలావతార నటనావిశేషములున్న తారకమంత్రనినకాయమున్న కైవాగమప్రతిపాదితపంచబ్రహ్మలక్షణములున్న శాంధాదిషట్పమయశిద్ధాంతములున్న హిరణ్యగర్భాసూత్రక్రమమున్న కేవలమతమున్న భావనాయోగనిష్ఠలమార్గమున్న వేదాంతసూత్రములకు విపరీతముగాబెప్పిన భావ్యములున్న సాల్వికమైన మధ్యరామానుజమతము

లున్న మొదలయినలక్షణములు అన్ని అనతిచ్చిన ఆచార్యుంజూచి శిష్యుండు సర్వభూతదయాపరుండై ఓస్వామి మోహశాస్త్రప్రవర్తకులైన తామనకైన మాయావాదాదిమతములవారిని చెడకుండాను వైదికపరమవైదికమగాకలకు వచ్చేటట్లుగాను బోధింస్తేను విశేషముగాదాయన్నను నీవన్నమాట నిశ్చయమే యాను. అయితేను వారు విననొల్లరున్న ఒడంబడరున్న అదిగనక వారిని ఒడంబరచబెనంగవద్దు. మీది మిక్కిలి తామసాదిమతముల వారిని బోధించ బోయితేను తనకు అగౌరవమువచ్చును. అదియేలాగంటేను హిరణ్యకశిపుని తోను ప్రహ్లాదుండు బోధించితే సకలనిబంధములబెట్టెగాని విననొల్లదాయనే కదా. రావణాసురునితోను విభీషణాదులు యెంతజెప్పినాగాని వినక విభీషణున్ని అవమానముచేసెనాలేదా? దుర్యోధనునితోను పరబ్రహ్మమైన శ్రీకృష్ణులున్న శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసకథలైన వ్యాసాదిమహాపురుషులున్న గురువులైన ద్రోణాదులున్న పెద్దలయిన భీష్మాదులున్న తల్లిదండ్రీయయిన గాంధారి భృతరాష్ట్రులున్న చనవరులయిన విదురసంజయులున్న యెంతబోధించినా వినక శ్రీకృష్ణులను అడ్డపెట్టడలచెనాలేదా. అదిగనక అసురాంశలబుట్టిన వారిని యెంతబోధించినా అహంబ్రహ్మమంచు నుండురుగాని ఆవాసన విడువరు.

అసురాంశలబుట్టినవారిలక్షణములు చెప్పేము. శ్రుతులకు వివరీతాధికములు కల్పింతురు. విష్ణుదూషణచేతురు. విష్ణుభక్తులను ద్వేషింతురు. వారితో వాదించబోవద్దు. వారుచెప్పే శ్రుస్మృతీతిహాసపురాణాలయొక్క వివరీతాధికాలు నీవు యెల్లకాలము దిద్దుకొనేసరిపొయ్యాని. నీవుదిద్దిచెప్పితివాయనా వారు నమ్మలివడనేవడరు. నమ్మలివడిరా విశేషమార్గాన నడవనేనడవరు. అదిగాన ఓశిష్యోత్తమా అమృతంబివారిని బోధించబోక నిన్నాశ్రయించిన భగవద్భక్తులైనవారికి మేము నీకుచెప్పిన సాత్వికబ్రహ్మవిద్యావిలాసముయొక్క రీతులుపడేశింది కృతాధులజేయునుని అనతిచ్చిన తాను కృతాధుండవైతినిని ఆచార్యున్ని శిష్యుండు నానావిధరత్నభూషణవస్త్రాదులబూజించి.

తదనుజ్ఞపడసి భగవత్కృపకు పాత్రుడై జిజ్ఞాసులకు పరమోకారియై నిత్యానందకందళితహృదయ మూరనిందుండగుచు సుఖంబుననుండెను.

సాత్త్వికబ్రహ్మవిద్యావిలాసనిరసనము

సకలప్రపంచమున్న శివుని పలననే కలిగినందుకు ముందుకొరకరణమందు తెలిపేము. యిక్కడ విశేషించి బ్రహ్మణులకు శివుడే జనకుడని ప్రమాణపురస్కరముగా దెలిపేము.

ఆపస్తంబసూత్రం. మధ్యసింధం పత్నైర్ని ప్రయచ్ఛతి । ఆభత్తతతో గభాం కుమారం పుష్కరస్రజం యనేహ పురుషావసతి । తత్పత్నీప్రాశ్నాతి పుమాగ్ సహజానుకం భవవీరిజ్ఞాయతే । అని, మధ్యసింధమనగా వసురుద్రాదిత్యరూపశ్రాద్ధియ్యుపార్వణసింధత్రయములైన నడిసింధము రుద్రసింధము అది శ్రాద్ధకర్తపెండ్లాముకు తినిపించితే మంచితమారుసుపుట్టునని విధించె గనుక బ్రహ్మణజాతికల్లాను శ్రాద్ధకర్మమున్ను తప్పిండ్ప్రాశనమున్ను ఆపశ్యము. అందువలననే కుమారుడు జన్మించేవనిగనుక బ్రహ్మణునివత్తముకు రుద్రుడీప్రసాదమే హేతువాయెను. అయితే వస్తాదిత్యసాహచర్యముచేత నిక్కడ రుద్రశబ్దవాద్యు లేకాదశరుద్రులుగదా అంటే అవును. అయినా వారున్ను రుద్రాంశసంభూతులే, స్కాండే! ఏకాదశాత్తా భగవత్ పితౄణాం కృపయాహర । ఈదృశాన్యవతారిణి దృష్టాసి బహుళస్తవ । అనే, వచన ప్రమాణమున తదంశసంభవులుగనుక అంకాంశినిరభేదాత్ అనేన్యాయము చేత యాతాత్పర్యాధకము రుద్రునందే వర్ణవసించును - అదిగనుకయ్యేచే లింగపురాణమందు! శో! వసురుద్రాదిరూపేభ్యో మధ్యసింధస్తు పుత్రదః । అని, రుద్రసింధోద్భవో విప్రః శివం సర్వేశ్వరం విభుం । హేహ నైవావ జానాతితాతం వేశ్యాసుతా యథా అనిన్నీ యాలాగున మచ్యుతద్రవరముగా వర్ణించెను. కూర్మపురాణగతేశ్వరగీతలందున్ను! శో! యోమా మేవం విశా నాతి బీజినం పితరం ప్రభుం సధీర సర్వలోకేషు న మోహ మధిగచ్ఛతి । అని,

అలాగే, హరిమంకం విష్ణువాక్యము॥ శ్లో॥ ఆశా బ్రహ్మ కలిలా భాస్వనంతః
పుత్ర స్పర్శే బ్రహ్మనాశ్వాతి వీర్యాః త్వత్తనక్యే దేవదేవప్రమాతాశ్చితి ।
అవిగమక శివానుగ్రహంచేత నయ్యేవైష్ణానముకలిగేసిన్న బ్రహ్మణ్యముకలిగే
విన్న, పరాశరపురాణము॥ శ్లో॥ జ్ఞాననిష్ఠో భవేద్విప్రః మహాదేవప్రసాదతః,
ప్రసాదేన హి రుద్రస్య బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణోభవేత్ । అని ఇదిగాక బ్రహ్మ
ణుడు రుద్రాంశమున్ను ఉత్త్రీయును విష్ణుంశయున్ను “నా రుద్రః క్రమపా
దకః । నావిష్ణుః పృథివీపతిః” అని యిందుకు ప్రత్యక్షసిద్ధమైన యితహాస
కధగలదు. గాధి అనేగాని తనయాశురుని భృగువంశ్యుడైనరుద్రునిన కిచ్చి
యిండగా నొకకాలమును నారుద్రుడు గాధియింటికి నచ్చినప్పుడు ఆ
మునినిప్రాధించి ఆతనిభార్యఅయిన రావహతుడు, తనుకల్లిని తనకున్న
పుత్రసంతానముగావలెనంటే నారాగే, నొకయాగముచేసి శైవచరువాక
టిన్ని వైష్ణవచరువాకటిన్ని సుపాదించి గూడైవచరువు నీవుభక్షించితే
బ్రహ్మవేత్తయైన బ్రహ్మణుడు జన్మించెనేని వైష్ణవచరువు మీతల్లిభక్షించితే
మహాభుజుడైన ఉత్త్రీయుడు జన్మించేని అనితెలిసి యిచ్చెను. గుఱేయక ఆ
చరువులు రెంటియందును తనకుజెప్పిన శైవచరువు తనకల్లిని ఆవేచ్చిన
వైష్ణవచరువు తాను విపర్యాసము భక్షించితే గాధికి ఉత్తమాశముడు
బుట్టిని శైవచరుసామర్థ్యము చేతను విశ్వామిత్రుడాదేహముదే బ్రహ్మశి
అయెను. ఉత్తమబ్రహ్మణమంశముడు రుద్రుడనుచేరుపేరుగల జనువన్నిబుట్టిని
పరశురాముడు వైష్ణవచరుసామర్థ్యమున ఉత్తకర్షము నడుచుకొనెను.
అలాగే హరిమంకమును॥ శ్లో॥ భృగోశ్చరువిపర్యాసే శైవ వైష్ణవయోః
పురా జగత్యాం వైష్ణవైశే జానుదగ్గోప్యభానుత । విశ్వామిత్రంతు
శైవైశేగాధిః కుశికనందనః । జననూమాపపుత్రంతు శరీరివ్యాకమాత్మకం ।
ప్రాప్యబ్రహ్మశివనతాం యో యా బ్రహ్మశివాగతః । అని శ్రుతి
త్వం దేవేన బ్రహ్మశివసహా మహమ్నేను । అని దేవసమాహారా
రుద్రుడు బ్రహ్మణుడుగఱక బ్రహ్మశివుని అతనియదేశాని సుభవింపను.

అదిగనుక బ్రాహ్మణుడు తనపుట్టుకకు తండ్రివలెనే హేతువైన శిశువునకును రించే ఆచారము నడుచుకొనగలడు. అథవా విష్ణువే బ్రాహ్మణాదిజనకు డతని ఆచారమే నడుచుకొనగలడన్నట్టయెనా అలాగైనా కొడువలేదు. విష్ణువు శైవాచారసూపయు డగుట తెలిసినాముగనుక ఆయనననుసరించే ఆయననడచిన శైవాచారము నడచుకొనగలడు. ఇందుచేత నవశ్యం సితురాచారమున్నార గనుక బ్రాహ్మణులట్టా విష్ణువుననుసరించే ఆచారము నడచుకొనలేనన్న యొక్క నిరసించబడెను.

సిద్ధాంతసారమునుండి

సమస్తమైనపాపములను నిత్యసత్యశుద్ధబుద్ధముత్తలయ్యి వృత్తికిన్ని నువ్యక్తమైన దేహేంద్రియూదిప్రపంచంలోను కొంతనేననిన్ని కొంతనాదే ననిన్ని కొంతఅన్యమనిన్ని, అకర్త అయినపువంటి తన్నుకర్తననుకొనిన్ని అభోక్తఅయినపువంటి తన్నుభోక్తననుకొని పుంజ్యపాపఫలకహేతుడైన తాను పుంజ్యపాపఫలాలనుబొందుచూ వున్నాననేటి భేదద్వైతరూపమయిన అవిద్య చాతను అవృత్తులై అనాదిసంసారముందు మున్నులైన వారింవలెనేవుండే జీవుల జూచి దయాసముద్రులైన ఆచార్యశ్వాములవారు తమవలెనే సమస్తమైన జీవులను ఆనందాత్మస్వరూపై వుండురుగాకఅని ఆత్మస్వరూపమును ఉప దేశించాయదలచి వాండ్లనసాతతంగనక అధ్యాయపాపవాదాలచాతను సర్వ లోకప్రసిద్ధవస్తు నిరూపణద్వారా బహుజన్తభాగ్యంవల్లను ప్రతిబంధక్రయ విహీనులై తమస్వరూపము తెలుసుకోవలెనని యిచ్చబుట్టినవానికానూచిక అద్వితీయాత్మవస్తువును ఆంధ్రభాషచాత నిరూపిస్తాంన్నారా! నిరూపించే ప్రకారం ఎఱువలెనంటేను! సచ్చిదానందస్వరూపుడైన ఆత్మకు దుఃఖం యెందు వల్లవస్తుందంటేను దేహంవల్లను దేహం యెందువల్లవస్తుందంటేను కర్మంవల్లను కర్మం యెందువల్లవస్తుందంటేను రాగాదులవల్లను రాగాదులు యెందువల్ల వొచ్చునంటేను అభిమానంవల్లను అభిమానం యెందువల్లవస్తుందంటేను అని వేశంవల్లను అవివేశం యెందువల్లవస్తుందంటేను అఘానంవల్లను అఘానం

యెందువల్లవస్తుందంటేను యెందువల్లారాలేదు! అనాదిగా ఆత్మను ఆశ్రయించి వున్న ఘనంతి(ది) అజ్ఞానము ఎందువల్లపోవునంటేను ఆత్మనాత్మవివేకచాత వచ్చినఘనంతి జ్ఞానచాతపోవునూ! ఆత్మనాత్మవివేకమందు ఎఘనంతివాడు అధికారిఅంటేను అనుబంధచతుష్టయంగలవాడు.....

సమష్టివృష్టాత్మకమైన సూక్ష్మశరీరోత్పత్తిప్రకారమున్ను చెప్పేము! ఆకాశాదులయొక్క తామసాంశ లైదించినిన్ని ప్రాణిదృష్టమపేక్షించి వర మేశ్వరుడు వంచీకరణంచేకేప్రకారం! వక్రొక్కఅంశ రెండేసిభాగాలు చాయగాను పరిభాగాలాయను! అందులో అయిదుభాగాలు నిలిసి కొదవ అయిదుభాగాలున్ను వగటొగటి నాలుగుభాగాలుచేళి తన అర్థభాగంవిడిచి పెట్టి యితరభూతార్థభాగాలయందు నాలుగుభాగాలు గూర్చుగాను యీ సూక్ష్మభూతాలే వంచీకృతాలయినవవుతుంచున్ను స్థూలభూతాలనేపేరుగలిగి బ్రహ్మాండచతుష్కభువనచతుర్విధభూతగ్రామాద్యాకారమయి శోలేంద్రియా లచాత గ్రహింపబడుచున్ను సమష్టివృష్టాత్మకమైన స్థూలప్రపంచమునిపించు కొనును! వృష్టిఅనంగా యేమి సమష్టి అనంగా యేమిఅంటేను వక్రొటిఅయితే వృష్టి అనుపించుకొనును, అంతాగూడితే సమష్టి అనిపించుకొనును, దీనియందు దృష్టాంతము । వనములో వకవృక్షం దృష్టి అనిపించుకొనును! ప్రసంగ అన్ని వృక్షాలుగూడంగాను సమష్టి అనిపించుకొనును । ప్రసంగద్వారా వృష్టిప్రక్రియచెప్పితిమి యింకను ప్రకృతంచెప్పేము!

ఆత్మఅనంగా యవరు అనాత్మఅనంగా యవరుఅంటేను! అనాత్మ అనంగా సమష్టివృష్టాత్మకమైన సమస్తప్రపంచము । సమష్టివృష్టల సంగ్రహించిఉప్పితిమి । ఆత్మఅనంగా శరీరత్రయలక్షణుండు । అః(స్థా) త్రయ సాక్షి । వంచలోశవ్యతిక్రమం! సచ్చిదానందస్వరూపుడు । శరీరత్రయమును ఎరిగి శరీరత్రయలక్షణుడైన ఆత్మను ఎరుగవలెను! శరీరత్రయమనంగాను స్థూల సూక్ష్మకారణాలు । స్థూలశరీరమనంగా షట్కోకాత్మకమై కరచరణాదులతో గూడుకవుండేది స్థూలశరీరము షట్కోకాలనంగాయేవంటేను చర్మమాంస

రుధిరమేదోమకాస్తి సూక్ష్మశరీరమనంగా పదిహేడుఅవయవాలుగలది । పది
 హేడుఅవయవాలు అనగా ఎవరినైనా జ్ఞానేంద్రియాలుఅయిదు । కర్తేంద్రి
 యాలైదు ప్రాణాలైదు మనోబుద్ధులచెండు కూడాపదిహేడు. జ్ఞానేంద్రి
 యాలు యెవరినైనా శ్రోత్రస్వక్ష్మజంఘాఘ్రాణలు । శ్రోత్రేంద్రియము
 అనంగా కణకపుష్కులలోవుండేపువంటి ఆకాశమునాశ్రయించి ద్విగుప్త
 మైన అధిష్టానదేవతచాతను కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి రాక్షవైదిశశబ్దా
 లనుగ్రహిస్తువుండేది శ్రోత్రేంద్రియము । తద్వింద్రియమనంగా ఆపాపమున్న
 కమును వ్యాపించివుండువువంటి చర్మమునాశ్రయించి వాయువుచాతను
 కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి సీతోష్ణాదిస్పృశకాలను గ్రహిస్తువుండేది స్వగిం
 ద్రియము । చక్షురింద్రియమనంగా నల్లగుడ్డనడుమనుండి సూర్యసిచాతను
 కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి రూపాలనుగ్రహిస్తువుండేది । చక్షురింద్రి
 యము రసనేంద్రియమనంగాను జంహ్వానాశ్రయించి వరుణదేవునిచాతను
 కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి రసాలనల్లాగ్రహిస్తుండేది రసనేంద్రియం
 ఘ్రాణేంద్రియమనంగాను సాసాగ్రమునాశ్రయించి ఆశ్వనీదేవతలచాతను
 కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి గ్రంథాదులను గ్రహిస్తువుండేది ఘ్రాణేంద్రి
 యము యీఅయిదున్నా జ్ఞానేంద్రియాలు । కర్తేంద్రియాలనంగా యెవరినైనా
 వాక్పాణిపాదపాయూషస్థలు వాగింద్రియమనంగాను బొడ్డు రొంపు మొద
 కిందివెదివి మీదివెదివి నాలుక కొననాలుక శిరస్సు యాయెనిమిదిస్థానాల
 యందువుండి అగ్నిచాత కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి రాక్షవైదిశశబ్దాలను
 పలుకుచూవుండేది వాగింద్రియము ప్రాణేంద్రియమనంగాను అరిచాతనువుండి
 యింద్రసిచాతను కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి యిచ్చిపుచ్చుకునేది
 పాణేంద్రియము । పాదేంద్రియమనంగాను అరికాలనువుండి పుషేంద్రునిచాత
 కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి రాక్షసోకదలుచేస్తువుండేది పాదేంద్రి
 యము । పాయురింద్రియమనంగాను గుడమధ్యనుండుండి మృత్యుపుచాతను
 కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి మలాత్సరకాసంజేతువుండేది పాయురింద్రి

యము । ఉపస్థేంద్రియమనంగాను గుంహ్యమందుండి అనందాదులను చేస్తూ
వుండేది ఉపస్థేంద్రియము యీతయిదున్నా కర్తేంద్రియాలు ।పా॥

గడేకారిబక్కునను కంస్తలకాల్వనాగేగం అత్యంత ప్రియపూర్వక
ముగా వ్రాసియిచ్చినసిద్ధాంతసారం.

వాసుదేవమననము

సాహిత్యపరిషత్త్రంథాలయము

నెం 433 రు. మరి నెండుమూడు ఇట్టేకన్నని.

నెం 236, 193, 373

పు. 4-5 లో మొదటిపంక్తి.

అనుగ్రహార్థం మర్త్యానాం సంస్కృతానధికారిణాం వివాక. సార
శ్రోతృణాం రచ్యతే భాగ్యయామయా॥

సాధనచతుష్టయనిరూపణం! యన్యత్యాధనసంపన్నా । ఈశ్వరభ్య
ప్రసాదితః । యజ్ఞాదికమర్క-రణతోస్సధికారినిరూప్యతేః వేదాంతవిచార
మందు । సాధనచతుష్టయసంపన్నుడే అధికారి । అది యెఘవలెనంటే ।
దృష్టాంతమందు నిరూపించి । దాష్ట్రాంతికమందు నిరూపింపుచున్నారము ।
బ్రహ్మస్థితిసవనమందు బ్రాహ్మణ్యము అధికారివి శక్తియవైశ్యులు ఎఘవలె
అధికాలకుగారో, రాసమాయమందు శక్తియందు అధికారివి బ్రాహ్మణ
వైశ్యులు యెఘవలె అధికాలకుగారో । స్తోమమందు వైశ్యుడు అధికారివి ।
బ్రాహ్మణశక్తియులు యెఘవలె అధికాలకుగారో । అఘవలెనె వేదాంత
విచారమందున్నా సాధనచతుష్టయసంపన్నుడైనవాడే అధికారి । సాధనచతు
ష్టయసంపత్తి । అనంగా నిత్యానిత్యవస్తువివేకము యిహోముత్రాధాపలభోగ
విరాగము । శమాదిషట్క-సంపత్తిముముక్షుశ్వము ॥ యిందులో నిత్యానిత్య
వస్తువివేకమనంగా । బ్రహ్మమే నిత్యం ప్రపంచమంతా అనిత్యమని శ్రుతి
వస్తువిగురుముఖంగా యెరుగుట.

ఇహమూత్రాధాపలభోగవిరాగమనంగా । ఇహలోకమందు కమలా
 జన్మాలై అనిత్యాలైనపువంటి స్రక్పందనవనితాదిభోగవిషయములున్నా ।
 పరలోకమందు కమలాజన్మాలై అనిత్యాలైనపువంటి అపురూపస్థిసంభోగాలు
 మొదలైన స్వగోళోగాలయందున్నా నాంత్యాశనమూత్రపురీషాదులవలె
 అసంవృతముట । శమాదిష్కమనంగా । శమం । దమం । ఉపంతి । తిత్తి ।
 శ్రద్ధా । సమాధానములని । ఆరువిధాలు । శమమనంగా । మనస్సును
 శ్రమాదివృత్తి క్రమైవపువంటి విషయాలవల్లనుడిన్ని త్రిప్పి శ్రవణాదుల
 యందెవిడుచుట । దమమనంగా । జ్ఞానేంద్రియాలనున్నా । కర్తేంద్రియాల
 నున్నా । శ్రవణాదివృత్తి క్రమైవపువంటి విషయాలవల్లనుడిన్ని । త్రిప్పి
 శ్రవణాదులయందె విడుచుట । ఉపరతి అనంగా । విహితమైనపువంటికమా
 లను ధర్మ్యక్రముగావిడుచుట । ఇదే సన్యాసగుని చెప్పబడును । అధానాంత
 రము జెప్పేము । విహితమైనపువంటికమాలు సత్పాత్వాచ్యభిమానరహి
 తుడై ఫలాపేక్షరహితుడైనయుట । తిత్తి అనంగా । కేలోష్ఠాలసహించుట ।
 అట్లనగా । మంచులొప్పుండి నీతమునహించుట । యందఱో పూష్టమునహిం
 చుట । శివుడు ప్రారబ్ధవశంబట్టి యెవెళ యేయేనుభుడుభుములువాచ్చునో అది
 అనుభవించి తీరవలెనని బుద్ధియందునిశ్చయమే తిత్తి । శ్రద్ధ అనంగా గురు
 వేదాంతవాక్యేశ్వరులయందలి విశ్వాసము అట్లా అనంగా పూజ్యులందేరియందు
 తనకునిండా । విశ్వాసంపుడెనో । ఆవిశ్వాసమంతా గురువెదాంతవాక్య
 యాశ్వరులయందెవిడుచుట । సమాధానమనంగా నిన్ను అర్థం గురువాశ్వం
 వొక్కటిగాయెంచి నిశ్చయూత్తమడగుట । ముముక్షుత్వమనంగా । మోక్షార్థ
 వోయీ సమస్తప్రాణులున్నా మోక్షమెకాదలెనని కోరుదున్నారు । అది
 మోక్షార్థగాదు । మరియెపువలెనంటె గృహం దగ్ధమామాపుండగా । ఆ
 గృహమందువున్నపురుషుడు సనపుత్రమిత్రశత్రూదులు యెమైపోయిరో
 అని విచారపడ్డవాడై । అగ్ని చేత కప్పుడై । ఆపుత్రమిత్రకశత్రూదులనిడిచి సేతల
 స్థలమందు స్రవేసించినట్లు దాహ్మంతకమందు । తాపక్రయాలనే అగ్ని చేత

సంసారమందు తపించుచూపున్న పురుషుడు యీసంసారమును యెవరుపో
 మొత్తుదురో నద్దురువులు యొక్కడగలరో । దీనికిసాధనాలు యేమికావలెనో
 అని తపించుచూపున్న వానిచిత్తవృత్తికి । మోక్షేచ్ఛ అనిపేరు యీనాలుగు
 సాధనాలుగలవాడె అధికారి. శ్రవణానకుమునుపె సాధనచతుష్టయమును
 సంపాదించి శ్రవణానకుదిగవలెను । లేకుంటే జ్ఞానము పుట్టదు । గురువులవారున్న
 అ(స)ధికారికి ఉపదేశించేయరు అదెప్పువలెనంటే ఈదునివాడుగుజేయిస్తే
 బ్రహ్మణత్వము యెప్పువలెబిడ్డించదో ఈదునిచేతయజ్ఞించేయిస్తే । స్వగళాఫలం
 యెప్పువలెబిడ్డించదో, అప్పులెనె సాధనచతుష్టయసంపత్తిలేనివానికి శ్రవణా
 దులుజేస్తే వానికి జ్ఞానఫలంబిడ్డించదు । అయితే ఈ శ్రవణాదులు వ్యర్థమై
 పోవునాఅంటే పోదు । అశ్వమేధాధిస్వగళాఫలంయిచ్చును । యీసాధనచతు
 స్టయము శ్రవణానకుపూర్వము లేకపోయినాగాని । శ్రవణకాలమందైన
 గురుముఖంగానుచిచారించి సంపాదించుకోవలెను పోయీ యధికారికి యీ
 నాలుగుసాధనాలు యెందుకు జెప్పవలెను వొక్కనిత్యానిత్యపస్తువివేకంమాత్రం
 చాలునని చెప్పుదామంటే చాలదు । లోకమందు శాస్త్రజ్ఞులైనవారికి అందరికి
 నిత్యానిత్యవివేకంకద్దు. వారలు విషయానస్తగిలి కాయ్యకమాకలెడెయు
 చున్నారు । కాగావారికి అధికారంచాలదు । అప్పుగనక, రెండోసాధనమున్నూ
 కావలెను । అయితే రెండుసాధనాలు చాలునని చెప్పుదామంటే చాలదు ।
 లోకములో కొందరుబుష్టిశ్వగులు నిత్యానిత్యపస్తువివేకం యిహోమాత్రాధా
 ఫలభోగవిరాగ యీరెండుగలవూ వారలకూ జీవతాపాలుఅదనమై కొంద
 రినిదూషిస్తూ కొందరినిభూషిస్తూవున్నారు । కాంగా । మూడోసాధనమైన
 శమాదిపట్కు సంపత్తిన్ని కావలెను । అయితే యీమూడుసాధనాలు చాలునని
 చెప్పుదామంటే । చాలదు । లోకమందు యీమూడుసాధనాలుగలవారు
 కొందరుగలరు వారెవరంటే । కృష్ణాజీనాలుచంకబెట్టుకొని తలలు పెంచుకొని
 యోగీశ్వరులనుసేసే పెట్టుకొని సంసారములువిడిచిపెట్టి విరక్తులై ఉపకాం
 తులై । ప్రతిగృహమున్ను లేక కొందరుగలరు. వారు శ్రవణమందు దగ్గర

చేరరుగనుక వారికిన్ని అధికారంచాలడు । కాంగా ॥ మోక్షచ్ఛవిన నాలుగో
సాధనమున్నూ కావలెను । యీనాలుగుసాధనాలుకలవాడే వేదాంతవిచార
మందు అధికారి । యీసాధనచతుష్టయసంపత్తి కాయకవాచికవ్యాపారరూప
ముగాదుగనుక మానసికవ్యాపారముగనక విషయాలయందు దోషదృష్టిగల
వానికి సులభముగానె సంపాదించుకోవచ్చును యిందుననమృతి॥

శ్లో॥ యావదన్యసాత్మక్తౌ తావత్సామాన్యమేవహి ।

వస్తువాసాధ్యతెలోకే స్వాత్మాలాభేనుకాకథా॥

సహేతుం సఫలం కనుఁ నథఁమూలమశేషతః॥

త్యజేతై వహితేదయత్యక్తుః తత్యక్ష్వరం వదం॥

ఇతి శ్రీమద్వివివేకసారే సాధనచతుష్టయంనామ ద్వితీయఃపర్వకం
నమామః॥

వాసుదేవమననము-ప్రథమపర్వకము.

(అచ్చుపడ్డది మొసటిమార్పు)

ఈ ప్రకృతిలోపల ననేకకోటిజీవరాసులు తమయొక్కకర్తనులు వాస
నలు ఆదృష్టములతోటట్టుకూడా లయించియుండుదురు. అగ్నియేలాగంటే మైన
పువ్వుండలో నర్హరేణువులు రోటువలె లీనమైనూన్నవో అటువలె లీనమై
యుంచున్నారు. (ఇందుకు దృష్టాంతమేకజీవనం) నర్హరేణుభవమయిన నును
ప్తియేదృష్టాంతము. బహుకాలము లీనమయియుండగా నొకసమయముందు లీన
మయినజీవులయదృష్టములు పరిపక్వమవును. ఆసమయముందు త్రిగుణార్క్తక
మయిన ప్రకృతియయ్యే నర్హరేణుము విజృంభించునుచేత మాయయనిచెప్ప
బడును. ఈమాయయందు ప్రతిభించినచైతన్యమున్ను ఆమాయయొన్ను
మాయాధిపానమయిన చైతన్యమున్ను ఈమాదునుంకూడి యాశ్వరుడని
చెప్పబడును. ఆయాశ్వరునికే అంతర్యామియనియో, అచ్యాకృతుడనియో
అందుపేర్లు గలవు. ఇతడే జగత్ప్రసిద్ధయనియునుం చెప్పబడును. ఇంటియొగాక

సృష్టినిజేసిడియందు పుపాదానకారణమనియును, నిమిత్తకారణమనియును, యారెండుకారణములు కావలెననీటిది లోకమందుకన్నారము. అదియెటు వలెననిన ఘటశరావాదులుపుట్టేటియందు మృత్తువు పాదానకారణము. కులా లుండునుం దద్యాపారాదులును, నిమిత్తకారణంబులు. పటము నిర్మాణమం దలి తంతువులు పుపాదానకారణంబు. తంతువాయును, తురిమెవాదులు, నిమిత్తకారణము. ఈ ప్రకారము లోకమునందు రెండుకారణములచేతను ఘటకటాద్యుత్పత్తి యెటువలెనో దాష్టాకాలికమందును రెండుకారణముల చేత జగత్తునకు పుత్పత్తియనితోచుచున్నది. (అదియెటువలెనంటే) మాయ యుపాదానకారణంబును, యాశ్వరుడు నిమిత్తకారణంబునని చెప్పుదామంటే శ్రుతికి విరుద్ధముగానున్నది. ఇంతియేగాక-ఈ పాదానకారణము-నత్పదార్థమయి యుండవలెను. అటులనుండేనేని-మాయయును ఆత్మయును రెండుపదార్థము లాయెనుగనుక నద్వైతహానివచ్చును. కాబట్టి యాపక్షముకూడదు. మాయ నిమిత్తకారణమనియును, ఈశ్వరుడు ఈ పాదానకారణమనియును చెప్పుదా మంటే పూర్వమువలె నద్వైతశ్రుతికి విరోధముగానున్నది.

లోకమనందుచేతనుజ్ఞే నిమిత్తకారణముగా కన్నారము. అచేతన మయినమాయ నిమిత్తకారణము గానేరదుగనుక అద్వైతహానియునువచ్చును. ఈదోషిదులుండుటవలన కేవలమయినమాయ యుపాదానకారణమున్న కానేరదు. నిమిత్తకారణమున్న కానేరదు. గనుక నిమిత్తకారణంబును, ఈ పా దానకారణంబును, ఈశ్వరునకే చెప్పవలెను.

అణిమ్యాద్యప్రసిద్ధులు. సాహిత్యపరిషద్ద్రంథాలయము.

నె 1602 రు పుట V 2.

తదనంతరంబున ప్రాణాయామంబు సేయవలయు । నదెట్లున్నను ప్రాణ వాయువునురేడించి చంద్రనాడిచేతపూరించి యథాశక్తిగానిలిపి తిరుగా మూర్ఖనాడిచేత మెల్లనె పుదరమునువిడిచి తిరిగి ప్రాణవాయువును మూర్ఖనాడి

చేత మెల్లనె వుదరమును పూరించి శాస్త్రప్రకారంబుగా కుంభమును ధరించి తిరుగా చంద్రనాడిచేతను విడువవలెను | యేమార్గమున విడుచునో ఆమార్గము ననే పూరించి ధరించవలెను | మొదటిమార్గమునకంటె రెండుమాగళమున త్వరపడక మెల్లనే విడువవలెను | యిడమందు పూరించి కుంభించి పింగళనాడిని విడిచి | తిరిగి పింగళనాడిని పూరించి కుంభించి యిడయందు విడవవలెను | యీ క్రమంబుగా సూర్యచంద్రనాడులచేత వాయువునకు యెంతయు క్తమో అంతనిండించి | యంతయు క్తమో అంతనిలువవలెను | ఈ క్రమంబుచేయు రెచకపూరకకుంభకత్రయంబు నొక్క ప్రాణాయామంబగు | వుదయమధ్యాంహ్న సాయంకాలాధికారాత్రములకాలనకు యిరువై చొప్పున కుంభకాలు మెల్లమెల్లనె యెనబెదనకా దినమున్ను అభ్యశింపవలెను | అప్పుడు ప్రాణనిరోధమగుచుండగాను | చెమటపుట్టినట్టా శింగ్గాణిపొడ్డును వెయించును | ఈరీతున రాక్షసేంద్రంబు ప్రహ్వమనియందుగా విచ్చినవిధములైన దురణోపాయములు | బాలునినంపూరించినరక | పాపకర్మనియందు | జేసిన నత్కారములగా | వ్యధకామైపోగా అనిచూచి హిరణ్యకశ్యపుడు | విచారకాంతుడై | యాశిన్నవాణ్ణి | సమద్రములో ముంచితిని చవుకులొట్టిస్తిని | గదలప్రహరించితిని | కొండమీదబెట్టి మోల్గించితిని | నిప్పులలోబడ తోస్తిని | యెరుగకాళ్లలో తోక్కిస్తిని | ఛిక్కిరించితిని | తనించితిని | విడు యెందునాచావలెడు | పూర్వమందు తునశ్చేరుడనె మునుకుమారుడు తండ్రిచాత యాగపశుత్వానకు | దత్తుడై | తండ్రి తనకు అపకారియనిదలచక బ్రతికినచంద్రాన |

యనాకనిష్ఠంబగు | వజ్రునుబుట్టినట్టాయనా మహ్మనుంబగు | మాటి మాటికి పద్మాసనంబెగళినట్టాయనా పుత్రమంబగు | నిట్టియభ్యాసమున పుట్టిన చెమటను మధకానంబుచేయగా తనువునకు దృఢత్వలఘుత్వములుబుట్టును. యీ ప్రాణాయామముచేతను మూడునెలలమీదట నాడిశుద్ధికలుగును | యిది ప్రాణాయామంబగు నింకొక ప్రత్యాహరంబెట్లంపున్నా |

ఆత్మబోధామృతరసము. అచ్చుప్రతి.

స్తూలసూక్ష్మశరీరభ్రమలు

యోగ భ్రమ-మూర్తి-భ్రమ-యోగ-భ్రమ. నింద-భ్రమ-యోగ భ్రమ
లైనవి. యెండమావులవలెను శుక్తియందు రజితంబువలెను-రజ్జువందు సర్పంబు
వలెను-స్తాణువందు చోరునివలెను-యెటుల దోచుచున్నవో-యీ ప్రకారం
బుగా-నిష్పృహచన్ద్రరూపమందు - మాయా ప్రకృతి - మహతత్వఅహంకార
తత్వము-పంచతన్మాత్రలు-స్తూలసూక్ష్మదిశగద్యాంతి దోచుచున్నది - అటు
దోచుట కారణమేమన్నను-అజ్ఞానమువలన-అవివేకమువలన దోచుభ్రాంతికి -
నివర్తియెట్లన్న -యెండమావులున్ను-శుక్తియందు రజితమున్ను-రజ్జువందు-సర్ప
మున్ను-స్తాణువందు చోరుడున్ను-కాలత్రయములయందు-లేదో యాచందం
బున - యీ భ్రాంతిలుయేమిన్ని లేనేలేవుగావున - అఖండపరిపూర్ణనచ్చిదా
నంద-స్వరూపము తానులానైయే ప్రకాశిస్తున్నదని-జెలియవలసినది.

సాహిత్యపరిషద్ద్రంథాలయము

No 1995 మంత్రార్థము తెనుగువివరణము.

భగవంతుడి కిన్నివున్న నవవిధసంభంధములలోను ప్రణవమందులకారం
చాక చప్పవడ్డభార్యభర్తృత్వమే ముఖ్యమని తెలియవలసినది । భార్యకు
భర్తృకానెవనిత్యమైనదిగనగ్గ- యీ నేవనువదలి ఇతరపురుషుంజేసి నేవించినా
భర్తృకానూపలెను. అన్యపురుషుంజేసి ఉపచారాదికంపల్ల సంతోషపెట్టినప్పటికిన్ని
ఆఅన్యపురుషున సేవ పాపహేతువలయి స్త్రీకి వ్యభిచారిఅన్న అపవాదను లోక
మందుకలగజేసి పరమందు రారవాదినరకములను అనుభవించుచేసి తిరిగిన్ని
పాపయోనులయందు పుట్టించును. అటువలెనే జీవుడున్న సకలరక్షకుడైన
శ్రీమన్నారాయణుడు కతకయైవుంటూవుండగా ఆభగవంతుడితో తుల్యులని
భ్రమపడి అన్యదేవతాసేవనుచేసి అన్యదేవతలను సంతోషపెట్టినవాడైనప్పటి
కిన్ని తాను లోకమందు దేవతాంతరపరుడన్న అపవాదనుబొంది పరమందు

(దుర్గ)తిరిపాండులు అని తెలియవలసినది. ఈలాకమును అవ్యపురుష సేవచేళి
 రారవాదినరకములను అనుభవించును. జీవును అన్యదేవతా సేవవల్లను స్వగాఢాది
 సుఖాలను అనుభవించును. ఉభయ.....ఇంతతారతమ్యం వుంటూవుండగా
 జీవుడికి అన్యదేవతాసేవ స్త్రీకి వ్యభిచారంవంటిది! అనుటయట్లన్నను స్త్రీవ్యభి
 చారంవల్లవచ్చిన పాపంచాతను రారవాదినరకములను అనుభవించి తిరిగిన్ని
 కర్మా(నుసర)ణంగా దేవమనుష్యతిర్యక్సానరాదులయందు పుట్టుతూ మరణము
 లనుబొందుతూ ఆయావిభజనబల్యయవ్వనవాఘాత్య మరణనరకములనే
 దుఃఖములను అనుభవించును. జీవునున్న దేవతాంతర సేవవల్లను సంభవించిన
 సుకృతివిశేషంచాతను స్వగాఢాదిఫలములను అనుభవించి క్షీణేపుణ్యచక్రకా
 లాకంవిశంతి అనిచేసిన పుణ్యంసరిపతగానే న్నగకాముయించి భూమియందుపడి
 తిరిగిన్ని పూర్వకర్మగుణమైన దేవమనుష్యతిర్యక్సానరాదులయందుల
 యోగులనుబొంది అనంతదుఃఖావస్థలను బొందు తానుగన్గ దేవతాంతర సేవ
 స్త్రీకి వ్యభిచారంవంటిదే అని విచారించవలసినది.

నిర్గుణవాదని రాకరణము Page 5

(ధూమిక)

భ్రమయనునది బ్రహ్మగుణమా, లేక మనోగుణమా, బ్రహ్మగుణమంటే,
 బ్రహ్మము సగుణమగుచు, మనోగుణమంటే, మనస్సు అర తత్త్వములతో జేరిన
 ప్రకృతియొక్క భేదముగాన, నట్టిమనస్సుకు భ్రమగలిగితే నిర్గుణమైన
 యాత్మకు నీకర్వరత్వజీవత్వాదిబాధము లెట్లుగలిగెనని యడిగితే, ఉపాధి
 ప్రయుక్తముయిన యాయవచ్చిన్నవాదముమీద నిట్టియాక్షేపములుగలుగువని
 శౌందరు ప్రతిబింబవాదముచేయుచున్నారు.

ఎట్లనగా అంతఃకరణమందు ప్రతిబింబించు బ్రహ్మప్రతిబింబమే, జీవు
 డనియు సుఖదుఃఖాదిభోక్తృత్వము జన్మాంతరంబులును, నాప్రతిబింబమునకే
 యనియు, బ్రహ్మాద్వితీయజ్ఞానముచేత సంతఃకరణము నాశనముకలుగుటే
 మోక్షమనియు జెప్పుచున్నారు.

ఇదిమాడగా, పులివాతతప్పించుకొనబోయి సింహమువాతబడెనన్న సామితగానున్నది యెట్లనగా;

అంతఃకరణప్రతిబింబమే జీవుడనిచెప్పితే, అవిద్యాన్వరూపమయిన అంతఃకరణమెక్కడిది. అంతఃకరణముంటే ద్వితీయవస్తు వేర్పడును. అది అవస్తువనియంటే లేనివస్తువునందు రూపములేనిబ్రహ్మము ఎట్లుప్రతిబింబించె. మంచిది ప్రతిబింబమునకు పైతన్యములేదే సుఖదుఃఖాదుల నెట్లుసభించును. ప్రతిబింబము బ్రహ్మము కాదుగదా? ఈయచేతనప్రతిబింబమునకు బ్రహ్మ ద్వితీయజ్ఞానము గలుగుటయెట్లు.

ఇట్లుగలిగితే “బ్రహ్మభూయాయకల్పతే” అనుగీతావచనప్రకారము ప్రతిబింబమూ బ్రహ్మమయ్యెది.

లేదు ప్రతిబింబహేతువయిన బ్రహ్మమునకు మోక్షముగలుగుచున్న దనిచెప్పితే, చేయువాడొకడు, దానిఫలము ననుభవించువాడు మఱియొకడు, అనుసామెతయగును.

కైస్తవులబైబిల్ (పాతకూర్పు 1830?)

ఆపోస్తలులకార్యములు. Page 102.

(దీనిలోనిభాష కొత్తహూర్పులో (1870) కొంతమట్టుకు

గ్రంథికభాషగా మార్చినారు)

అయితే ఫీస్తసు ఆఖండములో ప్రవేశించి మూడుదినములైనతర్వాత క్రైస్తవీయ్యనుంచి యెరుసలేముకు యెక్కి వెళ్లినాడు. అప్పుడు పెద్దప్రధాన అర్చకుడున్న యూదులలోవుండే అధికారులున్న వానితో పొలనుమీద విరోధంగా ఆగుచుకొని తాముతోవలూపించివుండి వాణ్ని నరకగలందులకు మీదు వాండ్ని యెరుసలేముకు విలువనంపించవలెనని బలిమాలి వానికి విరోధంగా ఫీస్తసు దయనుకొరిగి. అయితే ఫీస్తసు ప్రత్యుత్తరముగా చెప్పిన దేమంటే పొలనుక్రైస్తవీయూ యెందువుంచవడుతాడు అయితే మేము అక్క

డికి త్వరగాపోయేవారమాదుము అయినందున యీమనిషి యెందు యేదైన
తప్పువున్నట్టాయనా మీలో మీలోగా కైగలనాండ్లు మాతో దిగివచ్చి
వానియెందు తప్పుమోపవత్తునని వాండ్లతోచెప్పెరు కాబట్టి వాడు వాండ్ల
లోగా యెనిమిదిపదిరోజులు గడిసినతరువాత కైసేరియకు దిగివచ్చి మనాటి
యెందు న్యాయాసనముమీద కూచుని పాలసుకు తీసుకువచ్చేటందుకు
కలవుయిచ్చెను । కాబట్టి వాడు అగువడగానే యెగుసలేమునుంచి దిగివచ్చిన
యూదులు చుట్టూనిలిచి అనేకభారమైనతప్పులు పాలసుమీద మోపినారు
అయితే వీటిని ప్రత్యక్షం చెయ్యలేకపోయిరి । అంతలో పాలసు ప్రతి
వాతంగా చెప్పినదేమంటే యూదులయొక్క ప్రమానానికైనా దైవమంది
రానకైనా కైసారుకైనా విరోధమైనది యేవఖటి నేనుచెయ్యలేదని చెప్పెను ।
అయితే ఫీస్తసు యూదులకు సంతోషించెయ్య నునస్సుపుట్టి పాలసుతో
చెప్పినదేమంటే నీవు యిక్కడనుంచి యెగుసలేముకు వెళ్ళి పోయి అక్కడ
మామందర యీసంగతులకుగూరించి విమర్శపడనకు నమానమానుని
అడిగెను. అందుకు పాలసుచెప్పినదేమంటే నాకు న్యాయతీర్పుకొరవైనప్పు
దునే కైసారుయొక్క న్యాయాసనముమందర నేను నిలచివుంచుకొని
యూదులకు అన్యాయం యంతమాత్రమూ చేయ్యలేను యిది మీకు భాగం
తెలిసేయున్నది । నేను అన్యాయంగా నడిచి మరణానకు పాత్రమైనది మీ
దైనావకటిచేస్తినట్టాయనా మరణంకావడానకు వద్దనేవాణ్ని కాను అయితే
వీండ్లు నాయెందు తప్పుమోపేటప్పువంటి సంగతులలోయేదైనా నిజమైనది
కాకపోతే వాండ్లకు సంతోషించెయ్య నన్ను అప్పగించకైగలవారు వఖరు
లేరు కాబట్టి నేను కైసారునే కోరుతాననిచెప్పెను । అప్పుడు ఫీస్తసునభ
తోటి అలాచనచేసినతరువాత ప్రత్యుత్తరముగా చెప్పినదేమంటే నీవు కైసా
రునేకోరించి గనక కైసారుదగ్గరకే వెళ్ళవత్తునని పలికెను మరికొన్నిదినము
లైనతరువాత రాజైన అగ్రివసున్ను బణికాకి అనేస్త్రీనిన్ని ఫీస్తసును పరా
మర్శచేసేటందుకు కైసేరియకువచ్చినారు । వీండ్లు అనేకదినములు అక్కడ

వుండగా ఫీస్తసు పౌలసునుగూరించి జరిగినసంగతులను రాజుకు తెలియ
చెప్పినదేమంటే ఫిలీజాచాత నిబంధితుడుగావుండిన పభుమనిషివున్నాడు ।
నేను యెరుసలేముయెందు వున్నప్పుడు యూదులయొక్క ప్రధానఅచాకు
లన్ను పెద్దలున్ను వీడిమీద అగుపఱుతుని వీణ్ని గూరించి న్యాయతీర్పు
కోరినారు । వీండ్లకు నేను ప్రత్యుత్తరముగా చెప్పినదేమంటే తప్పుమోపదిన
వాడున్ను తప్పు మోపేవాండ్లున్ను ముఖాముఖం తారళిల్లివున్నందున వాడి
యెందు మోపేతప్పునుగూరించి స్వాలుచెయ్యడానకు తగినసమయం దొర
కకమునుపే సంహారానికి యేమనిషియైనా అప్పగించేది రూమువాండ్లకు
మరియాదకాదని అంటిని । అయినందున వాండ్లు యిక్కడికివచ్చినప్పుడు
నేను అక్రమచెయ్యక మనాటియెందు న్యాయాసనముమీదకూచుని
వాణ్ని తీసుకురావడానకు తెలపుయిచ్చినాను । కాబట్టి తప్పుమోపేవాండ్లు
నిలువదినప్పుడు నాకు తోచినప్రకారం తప్పు వీడిమీద అగుపఱలేక ।
తమమతమునుగూరించిన్న తృచ్చిపోయినతరువాత మళ్ళీ బ్రతుకుమావున్నా
డని పౌలసుచెప్పిన యేసన వభణ్ని గూరించిన్న అయిన తక్షణవ్యాజ్యమే వీని
మీద వాండ్లకుకలిగియుండెను । అయితే అమృతవాటిని విమళికాంచేది
నాకుసందేహమైనందున పౌలసును అడిగినాను యేమంటే నీవు యెరుస
లేముకు వెళ్లి అక్కడ యాకార్యములనుగూరించి విమర్శనజేటుండుకు నీకు
మనస్సా అని అడిగితిని । అయితే చక్రవర్తితీర్పుదాకా తాను నిలుపుకావలె
నని పౌలసుకోరినప్పుడు నేను వాణ్ని క్రైస్తారుసముఖానకు పంపించేవర్మంతము
వుంచుమని తెలపుయిచ్చినానన్నట్టుగా చెప్పెను । అప్పుడు అగ్రివసు ఫీస్త
సుతో చెప్పినదేమంటే వీనిముఖవచనమువల్ల విన మనస్సు నాకున్ను కద్దని అన
గానే రేపు వినవత్తునని ఫీస్తసుచెప్పెను. అయినందున మనాటియెందు
అగ్రివసున్ను బణికాకిన్ని గొప్పఘనముచాతవచ్చి నైన్యాధిపతులతోటిన్ని
పట్నపుశ్రేష్ఠులతోటిన్ని రత్నశాలలాకి ప్రవేశించినప్పుడు ఫీస్తసు తెలపు
యివ్వగానే పౌలసు తీసుకురావడెను । అప్పుడు ఫీస్తసుచెప్పినదేమంటే వో

అగ్రపనురాజా మాతోకూడావుండే నకలమనుష్యులారా వీణ్ని మీరు చూస్తూవున్నారు వీణ్ని గూరించి యూదులయొక్క సమూహమంతా యెరుసలేముయందున్న యిక్కడనున్న నాతోటి మనవిచెప్పినదేమంటే యిఖువీడు బ్రతుకతగినవాడుకాడని ఆభిప్రాయించినారు । అయితే వాడు యేదైనా మరణానికి పాత్రమైనకార్యంచేసినట్టు నాకు అగుపడలేనందునానున్న మరీన్ని వాడే చక్రవర్తిని కొరినందునానున్న నేను వాణ్ని పంపించడానకు శిథిలమైవుంటిని వీణ్ని గూరించి ప్రభువుగారికి యేమైనా వ్రాయడానకు రూఢమైనవి నాదగ్గరలేనందున మీ అందరియడటికిన్ని వో అగ్రపనురాజా మీయెదుటికి నహగానున్న వాణ్ని గూరించి విమర్శించడమైనతరువాత వ్రాయడానకు నాకుయేదైనా అగుపడునేమో అని వాణ్ని రప్పించితిని । యేమంటే సింహాధీశుణ్ని పంపినవానిమీద మోపినదియేదో అది అగుపడకవుండేది అప్రయోజనమని నాకు తోచవనేదిగా పలికెను ।

కైస్తవులబైబిలు. 1870 సం. కూర్పు.

అపోస్తలులకార్యములు 25 అధ్యాయము

ఫేస్తు ఆదేశాధికారమునకువచ్చి మూడుదినములైనతరువాత కైసరయ్యనుంచి యెరూషలేముకు వెళ్లెను. ఆప్పుడు ప్రధానయాజమహి యూదులలో ముఖ్యులును అతనియెదుట పాలుమీద నేరము మోపిరి. మరియు త్రోవలో అతనిచంపుటకు కుట్రచేసి—మీరు దయచేసి అతని యెరూషలేముకు రప్పించుమని, అతనికి విరోధముగా మనవిచేసి వేడుకొనుచుండిరి. అందుకు ఫేస్తు-పౌలు కైసరయ్యలో ఉంచబడవలెను; అయితే నేను కీక్రుముగా అక్కడికి వెళ్లినయెన్నాను, గనుక మీలోగట్టివారు నాతోకూడావచ్చి, ఆమఱు ఘృనియందు తప్పితము విదైనను ఉంటే, అతనిమీద మోపవచ్చునని ఉత్తరముచెప్పెను. అతడు వారిపట్టణములో కొంచెము ఎక్కువతక్కువ ఎనిమిది దినములు గడిపి, కైసరయ్యకు వెళ్లి మరునాడు న్యాయసీతముమీదకూర్పుండి,

పాలును తీసుకొనివచ్చుటకు ఆజ్ఞాపించెను. అతడు వచ్చినప్పుడు యెరూషలేమునుంచినచ్చిన యూదులు చుట్టునిలిచి, తాము రుజువుపరచలేనివి బలు వైనవియైన చాలా నేరములను పాలుమీద మోసిరి. అందుకు అతడు - యూదులబోధన ప్రమాణమునుగూర్చియైనను, గుడినిగూర్చియైనను క్రైస్తవుల గూర్చియైనను, ఎంతమాత్రమును తప్పితము చేయలేదని ఉత్తరమిచ్చెను. అయితే ఘేస్తు, యూదులు కృతజ్ఞతగలవారై యుండవలెనని యెరూషలేముకు వచ్చి, అక్కడ నాయెదుట వీటినిగూర్చి న్యాయపుతీర్పుపొందుటకు నీకు మనస్సుకలదా? అని పాలును అడిగెను. అందుకు పాలు క్రైస్తవుల న్యాయ పీఠముయెదుట నిలువబడియున్నాను. నేను న్యాయపుతీర్పుపొందవలసినస్థల మిదే; యూదులకు నేను అన్యాయమేమియు చేయలేదని నీకు బాగా తెలుసును. నేను న్యాయముతప్పి చావుకుతగినది ఏదైనను చేసియుంటే, చావుకు వెనుకతీయును. అయితే నీరు నామీద మోపుచున్న నేరములలో ఏదియు లేకుంటే ఎవడైనను నన్ను వారికి అప్పగించలేదు; క్రైస్తవులతో నానంగలిచెప్పుకొందునని పలికెను. అప్పుడు ఘేస్తు తన ఆలోచన సభవారితో మాటలాడినతరువాత క్రైస్తవులతో చెప్పుకొందా? క్రైస్తవులయొద్దకి వెళ్లవలెనని ఉత్తరమిచ్చెను. కొన్ని దినములు గలించినతరువాత రాజైన అగ్రిప్పయు, బేర్సే కేయంఘేస్తును దర్శించేనిమిత్రము క్రైస్తవయ్యకువచ్చిరి. అక్కడ వారు అనేకదినములు గడిపిన తరువాత, ఘేస్తు పాలుసంగతి రాజుకు తెలియచెప్పెను. అదేమనుగా ఘేలిక్కు వల్ల బందికాడుగా విడువబడిన ఒకమనుష్యుడు కలడు. నేను యెరూషలేములో ఉన్నప్పుడు ప్రధానయాజకులు యూదులపెద్దలును అతనిగూర్చి సమాచారముచెప్పి, అతనికి విరోధముగా తీర్పుచేయవలెనని వేడుకొనిరి. అందుకు నేను నేరము మోపబడినవాడు, నేరము మోపేవారికి ముఖాముఖిగా ఉండి, తనమీద మోపబడిన నేరమునుగూర్చి ప్రత్యుత్తరముచెప్పుకొనుటకు అతనికి అవకాశమియ్యకమునుపు ఏమనుష్యునినైనను అప్పగించుట రోమీయుల ఆచారముకాదని ఉత్తరమిచ్చిరి. కాబట్టి వారు ఇక్కడివచ్చినప్పుడు

నేను అలస్యమేమియుచేయక మరునాడు న్యాయపీఠముమీద కూర్చుండి, అమనుష్యుని తీసుకొనివచ్చుటకు ఆజ్ఞాపించితిని. నేరముమోసినవారు నిలచి నప్పుడు, నేను కలంచిన నేరములలో ఒకటిని అతనిమీద మోపలేదు. అయితే తమమతమునుగూర్చియు చనిపోయిన యేను అనే ఒకనిగూర్చియు ఇతనితో వారికి కొన్ని తర్కములుకలిగెను. అతడు బ్రతికియున్నాడని పౌలుచెప్పెను. నేను అట్టివాదములనిషయము సందేహపడి, అతడు యెరూషలేముకువెళ్లి అక్కడ పీఠినిగూర్చి తీర్పుపొందుటకు అతనికి ఇష్టమగునేమో అని అడిగి తిని. అయితే పౌలు ఔగుస్తు విమర్శకు తానుఉంచబడుటకు చెప్పుకొనినందున నేను అతని కైసరుయొద్దకి పంపించేమట్టుకు అతడు ఉంచబడుటకు ఆజ్ఞాపించితినిన పలికెను. అప్పుడు అగ్రిప్ప-అమనుష్యుని నోటిమాటవినుటకు నాకును మనస్సుకలదని భేస్తుతోపలికెను. అందుకు అతడు రేపు వినవచ్చునని చెప్పెను. కాబట్టి మరునాడు అగ్రిప్పయు టెర్తికేయు మిక్కిలిదంబముతో వచ్చి, సహస్రాధిపతులీతోను పట్టణమందలి శ్రేష్టులతోను కొలువుకూటములో క్రవేళించినతరువాత, భేస్తునెలవిచ్చినప్పుడు పౌలు తేబడెను. అప్పుడు భేస్తు-రాజులైన అగ్రిప్ప! మాతోకూడా ఇక్కడఉన్న సమస్తమనుష్యులారా మీరు ఈమనుష్యునిచూస్తున్నారు; యూదులసమూహమంతయు యెరూషలేములోను, ఇక్కడనునున్న ఇంకాబ్రతుకుటతగదని కేకలాపేయుచు, ఇతనిగూర్చి నన్నుబలిమాలుకొనిరి. అయితే అతడు చావుకుతగినది విషయము చేయలేదని నేను తెలుసుకొని, అతడు ఔగుస్తుతో చెప్పుకొందుననిపరికినందున అతనిపంపుటకు నిర్ణయించియున్నాను. అతనిగూర్చి మనశ్రభువుపేర వ్రాయుటకు, నాకు సిశ్చయమైనది విదియులేదుగదా, విచారణఅయినతర్వాత వ్రాయుటకు ఏమైనను నాకుకలిగేటట్టు మీఅందరిఎదుటికి రాజైన అగ్రిప్ప! ముఖ్యముగా నీయెదుటికి అతని తెప్పించియున్నాను. ఖైదీమీద మోపబడిన నేరములుచూపక, అతనిపంపుట యుక్తముకాదని నాకు తోచుచున్నదనెను.

లూకా పదిహేనోపర్వము.

పాతకూర్పు. (1830?)

(దీనిలోనిభాష కొత్తకూర్పులూ (1890) కొంతమట్టుకు గ్రాంథికభాషగా మార్చినారు.)

వఖనికి యిద్దరు కుమార్తెగలరు । వాండ్లలో చిన్నవాడు తండ్రినిచూచి వోతండ్రి ఆస్తిలో నాకు వచ్చేవంతు యివ్వమనిచెప్పినందున వాడు తనపుత్రులకు తన జీవనోపాధిని వంచిపెట్టును । కొన్ని దినములైనతరువాత చిన్నకుమారుడు సమస్తం కూడచేసుకొని దూరదేశానకు వెళ్లిపోయి అక్కడ దుమాగకాములయందు నడచి తన ఆస్తిని వ్రయముచేసుకునెను । అయితే అంతా సరిపడినతరువాత ఆదేశమందు మహాత్మానుం కలిగి వుండెను అయినందున వానికి లేమివచ్చెను! కాబట్టి వాడుపోయి ఆదేశముయొక్క పట్టుపువాండ్లలో వఖనితో కలుసుకున్నందున వీడు వాణ్ని పండులు మేపించడానకు తనపొలములలోకి పంపించెను । అప్పుడు పండులు తినేపొట్టువల్ల తనకడుపునింపుకొను అశించెను యేమంటే వానికి యంతమాత్రం యిచ్చేవాడు వఖదూలేడు । అయితే వాడు బుద్ధితెచ్చుకుని చెప్పుకున్నదేమంటే నాతండ్రి వద్ద యిందరు మంచి కూలివాండ్లకు విస్తారమైన ఆహారంకలిగివుండగా నేను తామమువల్ల లయమయేవాణ్నైతిని । కాగా నేనులేచి నాతండ్రి దగ్గరకుపోయి వాణ్ని చూచి ఓనాతండ్రి వరలోకానికిన్ని మీసముఖానకున్ను దోషంచేస్తేని । యిఖను నేను మీయొక్కకుమారుడని చెప్పకడపాత్రుణ్ని కాను మీయొక్క కూలివాండ్లలూ వఖనివలెనే నన్ను యెంచుకొవలెనని చెప్పుతానన్నట్టుగా అనుకుని లేచి తనతండ్రి వద్దకివచ్చెను । అయితే వీడు యికా దూరానవున్నప్పుడే వానితండ్రి వాణ్నిచూచి కనికారించ్చి పరుగెత్తివచ్చి వానిమెడమీద పడి వాణ్ని ముద్దులాడెను । అయితే కుమారుడు వాణ్నిచూచి ఓతండ్రి వరలోకానికిన్ని మీసముఖానకున్ను నేను పాపముచేస్తేని యిఖను నేను

మీయొక్కకుమారుడనని చెప్పవడ పాత్రుణ్ణి కాననిచెప్పగా తండ్రి శేవకులతో ప్రధానవస్త్రము బైటికి కొంచవచ్చి వీణ్ణి ధరింపచేళి వీనిచేతికి వుంగరమున్న పాదాలకు పాదరక్షలనున్న తొడిగించండి । మరిన్ని కొవ్వినదూడను కొంచవచ్చి కొయ్యండి మనము భోంచేళి సంభ్రమముగావుందాము । యేమంటే యీ నాయొక్కకుమారుడు చచ్చినవాడై తిరిగిబ్రతికెను. పోయినవాడై వుండి తిరిగి దొరికెనని చెప్పినందున వాండ్లు సంభ్రమముచెయ్య ఆరంభించిరి । అయితే వానియొక్క పెద్దకుమారుడు పొలములో వుండివుండెను వాడు యింటినమీపానకు వచ్చినప్పుడు సంగీతమునున్న నాట్యమాడేదిన్ని విన్నందున । శేవకులలో వఖణ్ణి పిలచి యిదియేమిటి అని అడిగినాడు । వాడు యేమంటే మీయొక్కతమ్ముడు వచ్చెనుగనుక నీతండ్రి సుఖంగానున్ను తేకుముగానున్ను వున్నవాణ్ణి చేడుకాకుని కొవ్వినదూడను కొయ్యించిరని చెప్పినప్పుడు । వాడు కోపగించి యింట్లోకి ప్రవేశించనివాడుగా వుండెను అందువల్ల వానితండ్రి బయలు వెళ్లి వాణ్ణి వేడుకొనెను.

అయితే వాడు తండ్రినిచూచి యిదుగో యిన్ని సంవత్సరములనుంచి నేను మీకు శేవచేస్తూవుంటిని మీయొక్క ఆజ్ఞను యేకాలమందైనా మీరిన వాణ్ణి కాను ఆయినప్పటికిన్ని నాశ్చేహతులతోను నేను సంభ్రమమును చేసుకోవడానకు యేసమయమందైనా మేకపిల్లనహా యివ్వకవుండిరి. అయితే వేళ్ళలతోకూడి మీయొక్క జీవనోపాధిని బ్రక్షించిన యీమీయొక్కకుమారుడు వచ్చినప్పుడు వానికి కొవ్వినదూడను కోళివేయ్యిస్తిరని పలికెను । అయితే వాడు వీనితో చెప్పినదేమంటే వో నాకుమారుడా నీవు నావద్ద యవువుడున్ను వున్నావు నాకు కలిగినదంతా నీదేను. అయితే సంతోషము చాత సంభ్రమంచెయ్యవలసిననిమిత్తంకడ్డు యేమంటే నీయొక్కతమ్ముడు చచ్చినవాడై తిరిగి బ్రతికెను పోయివుండి తిరిగి దొరికెనని చెప్పిననేదిగా శలవుయిచ్చిరి.

లూకా 15 అధ్యాయము

పాతకూర్పులోని పాతములు కొన్ని ఈకూర్పులో మారినవి. (1871)

ఒకమనుష్యునికి ఇద్దరు కుమారులు కలరు । వారిలో చిన్నవాడు తండ్రితో—తండ్రి! ఆస్తిలో నాకు వచ్చుపాటు ఇవ్వని పలికెను. అతడు వారికి తన ఆస్తిని పంచివెట్టెను। కొన్ని దినములైనతరువాత ఆచిన్నకుమారుడు సమస్తము కూర్పుకొని, దూరదేశమునకు ప్రయాణమైపోయి, తన ఆస్తిని దుర్వ్యాపారములో పాడుచేసెను. అదంతయు వ్యయము చేసినతరువాత, ఆ దేశమందు గొప్పకరువు కలిగెను. అప్పుడు అతడు ఇబ్బందిపడసాగెను. అతడు వెళ్లి, ఆదేశస్థులలో ఒకనితో కలుసుకొనెను. అతడు పందులను మేపుటకు తన పొలములలోకి అతని పంపెను. అతడు పందులులినుకాయలతో తన కడుపునింపుకొన ఆశపడెనుగాని, ఎవడును అతనికి ఇచ్చుచుండలేదు.

అయితే బుద్ధి వచ్చినప్పుడు, అతడు—నాతండ్రియొద్ద ఎంతోమంది కూలివాండ్లకు ఆన్నము అందిస్తారముగా నున్నది. నేను ఆకలిపట్ల ఇక్కడ నశించిపోవుచున్నాను.

నేను లేచి నాంత్రియొద్దకు వెళ్లి,—తండ్రి! నేను ఆకాశమునకు విరోధముగాను నీయెదుటను పాపముచేసితిని, ఇకమీదట నీకుమారుడను అని పించుకొనుటకు యోగ్యుడనుకాను; నన్ను నీకూలివాండ్లలో ఒకనివలెచేయు మని అతనితో చెప్పుదుననుకొని, లేచి తనతండ్రియొద్దకువచ్చెను. అతడు ఇంక దూరముగానున్నప్పుడు అతనితండ్రి అతనిచూచి, కనికరపడి, వరుగైర్తి, అతనిమెడ కట్టుకొని ముద్దుపెట్టుకొనెను. అప్పుడు అకుమారుడు అతనితో— తండ్రి! నేను ఆకాశమునకు విరోధముగాను నీయెదుటను పాపముచేసితిని; ఇకమీదట నీకుమారుడను అనిపించుకొనుటకు యోగ్యుడనుకానని పలికెను. అయితే తండ్రి తనదాసులనుచూచి—ప్రకస్తపస్త్రము తెచ్చి ఇతనికి తొడిగించి, ఇతనిచేతికి ఉంగరముపెట్టి, పాదములకు చెప్పులు తొడిగించుడి కొవ్వినదూడను తీసుకొనివచ్చి వధించుడి; మనములిని సంభ్రమపడుదుము; ఈ

నాకుమారుడు చనిపోయి తిరిగి బ్రతికెను; తప్పిపోయి దొరికెనని చెప్పెను. అప్పుడు వారు సంభ్రమపడసాగిరి. అంతట అతని పెద్దకుమారుడు పొలములో నుండెను. అతడు వచ్చుచు ఇంటికి సమీపించినప్పుడు, వాడ్యము నాట్టమును విని, నేవకులలో ఒకనిపిలిచి,—ఇవియేమిటి? అని అడిగెను. ఆసేవకుడు అతనితో—నీతమ్ముడువచ్చెను. అతడు తనయొద్ద సురక్షితముగా చేరి నందున నీతండ్రి కొవ్వినదూడను వధింపచేసెననెను. అయితే అతడు కోపపడి లోపటికి పెళ్లనొల్లకపోయెను. గనుక, అతనితండ్రి వెలుపటికివచ్చి అతని వేడుకొనెను.—అందుకు అతడు తనతండ్రితో—ఇదిగో! ఇన్నియేండ్లు నిన్ను సేవించుచున్నాను. నీ ఆజ్ఞను నేను ఎప్పుడును మీరలేదు. అయినను నేను నాన్నేహితులతో సంభ్రమపడునట్లు, నీవు నాకు ఎన్నఁడును ఒకమేకపిల్లనైన ఇయ్యలేదు.—అయితే నీ ఆస్తిని వేశ్యలతో కూడ తినివేసిన ఈ నీకుమారుడు రాగానే, వీనికొరకు కొవ్వినదూడను వధింపచేసితిమని చెప్పెను.—అందుకు అతడు—కుమారుడా! నీవు ఎల్లప్పుడును నాతో కూడవున్నావు; నాపన్నియు నీవైయున్నది. మనము సంభ్రమపడి సంతోషించుట యుక్తమే. నీతమ్ముడైన ఇతడు చనిపోయి తిరిగి బ్రతికెను. తప్పిపోయి దొరికెనని అతనితో చెప్పెనెను.

౪ కథలు.

చార్ దర్శిషు

వీతిక... 'భగవదనుగ్రహముచేత హిందుస్తాన్ ఖండముయొక్క ప్రజాపరిపాలనము వర్తమానమునందు ఇంగ్లీషువారు జరిగించుచున్నారు. పూర్వయుగములయందు ఋషులయొక్క తపస్సుచేత సాధించబడినదూర దృష్టి, దూరశ్రవణము, వాయువేగము, మనోవేగము కాలపరిమాణనిరూపణము మొదలయినవి వీరికి లోహాదియంత్రములచేత సమకూడినవి. అధికారులకే యిటువంటియోగ్యత కలిగినప్పుడు ప్రజలకందరికిని క్రమక్రమముగా సత్ప్రవర్తనకలుగుచున్నందున ఆయుధికారమే యింకా అభివృద్ధికిరావలెనని తోరతగినది.

“ఈయుధికారము కింద నున్న గొప్పపట్టణములలో నొకటియైన విశాఖపట్టణమునుపట్టణమందు నివసించి యున్న మహారాజాశ్రీ గొడే నాయణ గజపతి రాయనింగారు విద్యావ్యాసంగమునిమిత్తము అనేక గ్రంథములను మాచుచుండగా, వొక రోజున చార్ దర్శిషు అనే నలుగురు షకీరుల చరిత్రమును చిత్తగించగా, చిత్రవిచిత్రములై మనోల్లాసము కల్పించినదే కాక, యీగ్రంథములోగడ ఆమీరుఖుసురూ యను ఒక మహమ్మదీయునివల్ల ఫారసీభాషలో జాతమయియున్నట్లున్ను, అది ౧౮౦౧ సం॥ లో ఢిల్లీ శాపురస్తుడయిన మీరుఅమ్మన్ అనే యొకతురకవల్ల ఉడుదూభాషలోనున్న ౧౮౦౧ సం॥లో మేస్టర్ ఎల్ ఎస్ సిల్ అను యూరోపియన్ వల్ల ఇంగ్లీషుభాషలోను తర్జుమ అయినట్లున్ను కనబడుతున్నందున, దీన్ని లోకోపకారముగా తెనుగు

భాషలో యెవరైనా చేస్తే బాగా వుండునని చెప్పినందున అపుడు యెల్లి మిల్లి మల్లికార్జునులనే యొకబ్రాహ్మణుడు ఆమోదించి ఈ గ్రంథమును తెనుగించడమున కుపక్రమించెను. తెనుగు దేశములో రాజ్యాంగములు బదలాయించడముచేతను యితరదేశముల నేకులు ఒక్కొక్కస్థలమందు తరుచుగా కలిగియుండడముచేతను అనేకభాషలయొక్క శబ్దములు మిళితమయి, స్వభాషవలె వాడకై యున్నందున, వాటిని భేదించి తెనుగుమాటలతో వ్యాకరణపద్ధతిగా గ్రంథముచేసేయెడల, సర్వజనసాధారణము కాకపోవడమేకాక దేశీయభాషాచమత్కారము బోధపడక, విరసమానని తోచి, స్త్రీపురుషులు వకరితో నొకరు మాటలాడునట్లు సులభముగా అర్థమయ్యేలాగున సంక్షేపముగా శాతీయరసముతో (భాషాంతరులకు పూర్వోత్తరములు తెలియడమునకు ముఖ్యమయినరిమార్కులతో) యీ గ్రంథమునేయ నిశ్చయించడమయినది; గనుక, ఇందుకు సమస్తమయినవారు వాదించవలసినది.

“ఈచార్ దర్శిపుకే బాగ్-బహార్ (అనగా శృంగారతనము) అని కూడ రెండోపేరు కలిగియున్నది. యిందుకు అధిదేవత విద్యయు, స్తానము సరసహృదయము అయినందున కాలనిర్ణయములేకుండా యెల్లప్పుడు సందన వనమువలె చల్లవించుచు పుష్పించుచు ఫలించుచున్నది. విశేషించి యీవనము మున్నీ నూరుమహమ్మదుసాహేబు మొదలయినవారిసహాయమువల్ల ఆయా భాషలనే తోటలోనుండి అంటుగట్టుతీసి నాటినటువంటిన్ని, విద్యుంకులను శ్రీమత్సరపత్తు పేంకటాచార్యులయ్యవార్లగారి పాండిత్యమునే దోహదమువల్ల పెరిగినటువంటిన్ని, కృతినియకుని యాదరణరసమునే బీజవమువల్ల సంరక్షింప బడినటువంటిన్ని ఈయారామవిహారము సమస్తమయిన దేవతలకు మనుష్యులకుకూడా అభిరామమయి యుండడమే కాకుండా, దైవకటాక్షమువల్ల యీ సంతానప్రతిష్ఠాఫలము గ్రంథకర్తకు కలగడమునకు యేమివంత. మరిన్ని, యిది యెచ్చుపడడమువల్ల బంగారు పుష్పసమూహమునకు షరిమిళము గలిగినట్లు ప్రకాశించి మనోహరమయి యుండుననికూడా నవ్వుతగివున్నది.

అయితే కొన్ని పుష్పములక్రింద ముట్టెన్ను ఫలములయందు గింజలున్న రస మందు నలకలున్న పున్నట్టుగా నిందులో తప్ప బుండక మానవు. గనుక కరుణచే స్వారస్యమును మాత్రమే గ్రహించవలసినదని సమస్తమయిన యోగ్యుల నున్న ముందుగా ప్రార్థించి కథాప్రారంభము చేయడమయినది.”

[గ్రంథకర్త రచనకుమాదిరిగా “రెండోఫకీరుకథలాని” ఉపాఖ్యానము—హాతేంతాయి అనే ఆయనయొక్కవృత్తాంతము ఉదాహరిస్తున్నాను.]

“హాతేం దినములలో అరబ్బీ దేశంబునకు నవుఫల్ అనేపేరుగల పాదుషా అధికారియై యుండెను. అతడికి హాతేం విశేష ప్రతిష్ఠావంతుడయి యున్నాడనే హేతువుచేత విరోధంబు పుట్టి విస్తారంగా బలములు తీసుకొని యుద్ధానకు హాతేం పయికి వచ్చెను. హాతేం భగవద్భక్తుడును పుణ్యాత్ముడును అయినందున, నేను యుద్ధసన్నద్ధుడనయితే ప్రజలు చనిపోదురని యాలోచించి తా నొంటరిగా వెళ్లి వకకొండ గుహలో దాగి యుండెను. అది నవుఫల్ కు తెలియగానే హాతేంయొక్క చరస్థిరములయిన, అస్త్రీ తీసుకుని హాతేమును ఎవరైనా పట్టుకునివస్తే, వారి కయిదువేలమొహర్లు ఇనామిప్పించెద మని ప్రకటనచేసి, యిస్తీయారునామా కూడా కట్టించినందున, అతణ్ణి వెదకడము కంద రారంభించినారు. వొక రోజు నొక ముసలివాడు, వాడి ముసలిది, యిద్దరును, ముగ్గురు చిరుచిన్నవాళ్లను కూడా తీసుకొని, అడవిలో కర్రలు కొట్టి తెచ్చుకొనే నిమిత్తం హాతేం దాగియున్న స్థలముదగ్గరికి ప్రవేశించి, కర్రలు విరుచుతుండిరి. అప్పుడా ముసలిది మనదినాలు బాగావుంటే, హాతేం మన కెక్కడనయినా కనుపడతాడు; అతణ్ణి మనము నవుఫల్ దగ్గరికి తీసుకొని వెళ్లితే ఆయనయిదువేల మొహర్లినామిచ్చును; ఆధనము తీసుకొని ఇబ్బందిలేక సుఖముగా వుండవచ్చు ననగానే, ముసలివాడు విని,—యేమిపేలుతావు. మన నుదుట ప్రతిరోజు కర్రలుతెచ్చుకొని బాజారులో అమ్మి జీవించవలసిన దని, లేదా, అడవిలో పులి యెత్తుకొని

పోవలసిన దని, వుండగా, మనచేతికి హాతె మొందుకు దొరుకును; పాదుషా యొందు కిచ్చు ననగానే, ముసలిది విచారపడి, ఉసూరుమని ఊరకున్నది. ఈ యిద్దరి ప్రసంగం హాతెం విని, తాను దాగియుండి ప్రాణమును సంరక్షించు కోవడము వృధా; యీ యదృష్టహీనులకొరకె లభింప జేయక పోవడము తనచూరుమునకు బొందార్యముకు దూరమై యున్న దని కనికరము లేని వాడు మనుష్యుడేకా డని, వారులకద్ద మెరుగనివాడు కటికవా డని, వక రాయాసము పోగొట్టడముకు భగవంతుండు మనుష్యుని సృజించెనుగాని, తన పూజార్థమై పుట్టించిన యెడల, దేవ దూత లాయనకేమి తక్కువగా నుండి రని, ఎంచి, పైకి వచ్చి—నేనే హాతెమును; నన్ను నవుఫల్ దగ్గరికి తీసుకుని వెళ్లితే, ఆయన ఖరారు చేసిన ప్రకారము నీకు సొమ్ము యిచ్చు ననగానే, అముసలివాడు—ఇప్పట్లో ఈలాగు జరిగించడమువల్ల తనకు నమపాయము, తేమము కలుగును; వితే, యతడు ఏమి యాలోచించి ఏమిచేసునో; నిన్ను వక వేళ చంపివేస్తే ఏమిచేతును. నీవంటియొక్కట్టి ఆకచేత విరోధికి వప్పగించుట నావల్ల నయ్యేవని కాదు. అసా మైంతుకాలము తిని జీవిస్తాను. చచ్చిన తరువాత భగవంతుని కేమి జవాబు చెప్పను. అనగా, హాతెం బహుశా ప్రార్థించి,—నాయొక్క ప్రాణమున్న భనమున్న ఎవరికైనా ఆక్కరకు రావడమే మంచి దని యాలోచించుకుంటాను. నన్ను తీసుకొని వెళ్లవలసిన దని, నే నెల్లప్పుడు ఇటువంటి తాత్పర్యము కలిగే వున్నా నని, సంతోషముగా ననెను; గాని, అకట్టి తీసుకొనివెళ్లి వప్పగించి ఆరాధముచు పొందడము కా ముసలివాడు వివిధముగానున్న వొప్పినవాడుకాదు. తుదకు హాతెం ముసలివానిని చూచి, నీవు తీసుకొని పోని యెడల ఖుద్దుర పాదుషా దగ్గరికి వెళ్లి, ఈముసలివాడు (నన్ను అడవిదగ్గర కొండ గుహలో దాచినట్టు చెప్పుక ముననన్నందున, వాడు నన్ని మంచికి బదులుగ చెడుగు సంప్రాప్త మయితే నా గ్రహచారమని, వకరి నొకరు మాటలాడే సందడి యనేకులు విని, పోగయి, యితడే హాతే మని పట్టి, తీసుకొని, నవుఫల్ వద్దకి వెళ్లిరి. ఆ

ముసలివాడు విచారపడుతూ వెంటబడ్డాడు. నవుఫల్ యెదుట పడగానే యితణ్ణి ఎవరు పట్టుకొన్నారని అడిగితే, వక రాలిగుండెగల అబద్ధికుడు, ఇటుమంటి పని తనకన్న మరియెవరు నేయ గలరని, ఈఫలితము తనకే గల్గి నందున ఆకాశముమీద జండా పాలితి ననెను. మరియొకడు—తాను చాలా రోజులనుంచి బహుప్రయత్నముచేసి యడవిలోనుంచి తీసుకు వచ్చె ననియు, చిత్తగించి కరారు ప్రకారం బహుమతీ నేయవలసినదనియు కొందరు సొమ్ము కాశపడి యనేక విధములుగా తమవల్లనయినమట్టుకు ప్రజలు చెప్పిరి. ముసలి వాడు వక మూలనుండెను. అప్పుడు హాతెం అందరు చెప్పినఅబద్ధములు విని, నవుఫల్ ను చూచి, మీకు నిజము తెలియవలసియుంటే, కేటాగా నిలువబడి యున్న ఆముసలివాడు నన్ను పట్టి తీసుకొనివచ్చెను; వానికి మీ కరారు ప్రకారము ఇవ్వవలసిన దని—యవయములలో మనుష్యుని నాలుక ముఖ్య మయినది గనుక, అన్నమాట తప్పకూడదు; లేకుంటే, ఆనాలుక నోరు యెర గసి పశువుకు కలిగి యున్నందున మనుష్యునికి పశువుకు భేదమే లేదని— హాతెం పాదుషాకు చెప్పెను. ఆపాదుషా ఆముసలివానిని సిలిచి, యిందుల నిజము యే మని అడగగానే, వాడు యావత్సంగతులన్ను తెలియజేసినందున, నవుఫల్ హాతెం యొక్క ధయిర్యమునకు ఆశ్చర్యపడి,—చనాభామ్ ! నీయొక్క దాతృత్వము ప్రాణానకు సహితము లక్ష్యపెట్టలే దని, నేను తరు వాత అబద్ధపు దావాలు తెచ్చిన మనుష్యులను విరిచికట్టి ప్రాణము పొయ్యె లాగున, అయిదువేల మొహరులకు బదిలీగా ప్రతివారికి అన్నేసి పయిజారు బెబ్బలు కొట్టించి తోలివెయ్యడమేకాకుండా, అనేకమందికి ఉపకర్తయున్న యాచకులవిషయమయి ప్రాణము నిచ్చే మనుష్యుడున్ను దయవకార్యమందు ఎల్లప్పుడు నిలిచియుండే వాడున్ను అయిన హాతెముతో ఈవ్యక్తగా నుండ డము ధర్మముకాదని, నవుఫల్ ఆలోచించి, హాతెం చెయ్యిపట్టుకొని, అందుకు యిందుకు నీనే తగుదనుని, తాజీ మిచ్చి, తనయొద్ద కూర్చుండబెట్టు కొని, ఆయనయొక్క దేశము, అస్త్ర, ధనము తక్షణమే యాయన యధీనము

చేసి, అతనికి కలిగియున్న కులపైత్తనము తిరిగి యిచ్చి, యాముసలివాని కయిదువేలమొహరు లిప్పించినందున వాడు దీవిస్తూ పాయెను.

ద్వాత్రింశత్సాలభంజికలకథలు.

(ఇది 1819 వ సం॥న రావిపాటి గురుమూర్తికాస్త్రి బడిశిల్లలకోసము రచించి ఆచ్చుపేయించినది; ఆకూర్పుప్రతి లండనునగరమందున్నది. 1855వ సం. కూర్పులోని పాఠము ఉదాహరిస్తున్నాను. ఇంచుమించుగా మొదటి కూర్పులో ఉన్నట్లే ఉన్నది.)

విక్రమార్కుడు భూసంచారముచే సేకాలములో వకనాడు అతని వద్దికి నలుగురుసిద్ధులు వచ్చిరి. వారినిచూచి విక్రమార్కుడు ఆయా మీరు యేయేదేశములుచూచినారు. యేయేనదులలో స్నానముచేసినారు - యేయే పుణ్యస్థలములు సేవించినారు. యిప్పుడు యొక్కడినుంచివస్తున్నారు. యొక్కడ నుంచి యొక్కడికిపోతున్నారు-అని అడిగెను. మేము సకలమైనదేశములున్ను తిరిగినాము-సకలమైననదులలో స్నానముచేసినాము. సకలమైనపుణ్యస్థలము లున్ను సేవించినాము. సకలమైన మహానుభావులదేశము చేసుకొన్నాము. అయితే మంచుకొండమీద పన్నుగాటవిలోనుండే సిద్ధయోగీంద్రుని చూడ మైతిమి. అక్కడ విస్తారంగా పాములున్ను మంచుగడ్డలున్ను వుండునుగనక మాకు అసాధ్యమయినది. యిప్పుడు మేము ఆహిమవత్సర్వతముదగ్గిరనుంచి వస్తున్నాము. యీట్లాదక్షిణంగాపోవలెనని వచ్చినాము అనిచెప్పగా వికా మాకుడు తక్షణమే లేచి మంచుకొండకుపోయి పన్నుగాటవిలో చొచ్చి పోతూవుండగా పాములు లెక్కలేకుండా అతనిదేహానచుట్టుకొనెను. అందుకు భయపడనివాడై మంచుగడ్డలు విరగతోక్కుకుంటూపోగా సిద్ధయోగీంద్రుడు అగుపడెను. అతనునమీ పానకుబోగానే దేహమందుచుట్టుకొన్న పాములన్నిన్ని వదలి పారిపోయెను. అంతట ఆమహాపురుషుడు వికామాకునిచేత నమస్కరించబడ్డవాడై లేచి వికామాకునికొగలించుకొని కూర్పుండబెట్టుకొని నీవు

మనుష్యమాత్రుడవుగావు మనుష్యుడవై లే యిక్కడికిరాలేవు. నీవు మహానుభావుడవు. నీవు యవరవు. నీపేరేమి-నీవు యిక్కడికివచ్చిన కార్యమేమని అడగగా నేను వుజ్జయినగరముయేలేరాజు నాపేరు వికామాకుకాడు-మిమ్ములను చూచిపోదామనివచ్చినాను అనిచెప్పెను. అనగా సిద్ధయోగీంద్రుడు నంతో పించి ఆరాజుకు వకబలపమున్నా వొకబొంతానున్న వఖిలాతాపుశోలానున్న యిచ్చి విజంతువైనా నీకు కావలసివుంటే యీబలపానప్రాసి యడమచేత లాతాపుశోలతీసుకొని తాకిస్తే ఆజంతువుకు ప్రాణమువచ్చి లేచును. విజంతువైనా నశించవలెనని నీవు తలస్తినా బలపాన ఆజంతువును ప్రాసి తుడిచేత లాతాపుశోల తీసుకొనితుడిస్తే ఆజంతువు నశించును. ఈబొంత విధిలిస్తే కొరినంతధనము కుప్పబడును. యివితీసుకొని పోయిరమ్మనగా ఆసిద్ధునివద్ద నుంచి విక్రమార్కుడు తిరుగా వస్తూవుండేసమయములో మనుష్యసంచారము లేనియడవిలో వకడు కట్టెలు విరుస్తూవుండగా వాణ్ణిపిలిచి నీవు కట్టెలకుగాను యింతదూరం యేవూరునుంచి వస్తవి. మీవూరిదగ్గర ఆడనిలేదా అని అడిగెను. వాడు రాజుకు మ్రొక్కి తాను తూర్పుదేశముయేలేరాజుబంటును ఆరాజు పగవారిచేత రాజ్యముకోలుపోయి జగడములోవచ్చెను. తర్వాత ఆయన కొమారుడు నన్ను వకణ్ణి వెంటబెట్టుకొని పట్నంబిడిచి యీ ఆడనికి వచ్చినాడు. ఇన్నాళ్లరాజ్యముయేలి యికను బిడ్డ మెత్తుకొని తిరిగేబ్రతుకు యెందుకని అగ్నిప్రవేశమయ్యేటందుకు ప్రయత్నపడి నన్ను కట్టెలువిరుచుకొని రమ్మనగా వస్తిని. నేనున్న ఆయనతోగూడా అగ్నిప్రవేశమవుతాను అనిచెప్పెను. వికామాకుకాడు ఆరాచకొమారుడివద్దికిపోయి రాజులకు జగదానవడేది వుత్తమం. లేదా తమ్ముజయించినవారికి శత్రువులయినవారితో గూడుకొని మరి కొన్నాళ్లకయినా సాధించవలెను. యిటువంటికార్యాలుచేతురా అనగా ఆరాచకొమారుడు తన అవ్యవహికాగునవుండగా యేమిచేయవచ్చునని అంగలార్చెను. అప్పుడు రాజు అదిన్నవాణ్ణి ఆదరించికన్నులనీళ్లుతుడిచి వట్లడువ్వి నీవుయేల అంగలార్చెవు. నీకు వచ్చిన కొదవ యేమి. నీవు అభ్యర్థ్యపడవద్దు

యిదిగో యివి తీసుకొమ్మని తాను తెచ్చిన బలపమున్ను, లాతాపుకోలాసున్ను బొంతాను యిచ్చి వాటిమహాత్మ్యముచెప్పి ఆరాచకొమారునిచేతనే బలపముతో చతురంగబలాలున్ను వ్రాయించి యడమచేత లాతాపుకోల మోపించెను. అచతురంగబలాలున్ను ప్రాణమువచ్చి లేచి సంఛరించసాగెను. తర్వాత బొంత విడలించుమనెను. విడలించగానే అతడు కోరిన ప్రకారం తొమ్మిదికోట్ల ధనము కుప్పబడెను. తర్వాత వోరాచోకొమారుడా యీచతురంగబలాలున్ను యీధనమున్ను వ్రుండుకొని నీపగవారిని జయించి నీవు సుఖముగా రాజ్యము చేస్తూవుండుమని చెప్పి వికామకుడు తననగరానకు పోయెను. కాబట్టి అటువంటివితరణసహసాలు నీకులేవు పొమ్మనగా యంతలో లగ్నము తప్పే గనక ఆదినం భోజరాజు యింటికిపోయెను.

ద్వాత్రింశత్సాలభంజికలకథలు.

విద్యాభిలాషగలబాలుర కత్యంతోపయోగంబగునటుల నందినారద సంవాదపు త్తలికోపాఖ్యానంబను గీర్వాణగ్రంథంబును ఆంధ్రంబున రచియింపబడి ద్వాత్రింశత్సాలభంజికలను విక్రమార్కుచరిత్రంబును నామద్వయంబమర్చి పండితులసహాయముచే లేఖకప్రమాదజనితాశుద్ధదోషములను దొలగదోసి చెన్నకవిజ్ఞానము - పెద్దినాయనిపేటకోపు వెంకటాచలయ్యవీధిలో స్థాపింపబడియుండే విద్యాకళానిధీమద్రాక్షరశాలయందు కం॥ అభ్యాససెట్టివలన మద్రాక్షరాంకితము చేయింపబడియె. 1856 జూలై నెల ౧౦ తేది.

(పుట ౨౧)...

విక్రమార్కునిగుణాలు చెప్పుతాను విను - ఆపుడు వచ్చినట్టులే కెయ్యివరహాలున్ను స్తోత్రము చేసినవానికి పదివేలవరహాలున్ను విద్యలలో పరిక్షయిచ్చి మెస్సించినవానికి లక్షవరహాలున్ను విక్రమార్కుడు యిచ్చును యిట్లావుండగా వొకనాడు వొకవిద్యావంతుడు వచ్చి రాజును చూచి బహు ప్రకారములుగా స్తోత్రము చేసెను. నీ వెవరని రాజు అడిగెను. నేను చిన్న

నాటి స్నేహితుణ్ణి. ఆరుఅక్షరాల పేరుగలవాణ్ణి ఆపేరు యెట్లాగంటే చెప్పు
తాను విను. చతురంగతజ్ఞాడను మొదటి అక్షరమువిడిచితే తురంగతుజ్ఞాడను
రెండు అక్షరాలువిడిచితే - రంగతుజ్ఞాడను. మూడు అక్షరాలువిడిచితే - గత
జ్ఞాడను. నాలుగు అక్షరాలువిడిచితే - తజ్ఞాడను. ఆయిదు అక్షరాలు విడిచితే -
జ్ఞాడను - యీవిద్యలలో పరీక్షపుచ్చుకొమ్మని చెప్పి పరీక్షయిచ్చి రాజును మెప్పించెను.
ఆప్పుడు రాజు తనకు ఆనిద్యాపంతుడు ఆపుడైనందువల్లనున్న స్తోత్రము
చేసినందువల్లనున్న విద్యలలో పరీక్షయిచ్చి మెప్పించినందువల్లనున్న లక్ష
పదకొండువేల వరహాలు యిచ్చిపంపించెను. అటువంటి వితరణగుణము నీకు
పున్నట్టయితే నీవు యీసింహాసన మెక్కుమనగా నాటికిపోయి మరియొకనాటి
శుభలగ్నమునందు సింహాసన మెక్కవచ్చెను.

(హంసవింశతి - వచనము) } పేజీలు 20-21.
పరిషత్తువారి సంఖ్య 1087

పదునాలుగవనాడు ప్రొద్దుగూతుటయ్య హేమావలి చిత్తజాకా...
మోహంబు చిత్తం బుత్తర వరప కస్తూరి తిలకవాసనలు ముఖవాసన
లకు లంచం దివ్వంగా నవరత్నఖచిత తాటంక ద్యుతులు కహలంబుల
జీగికి సుపాయంబు లొసంగంగా మానికంపుదండలవహాయలు శరీరకాంలికికట్టం
బిడగా... గడాలు పాదంబుల రక్త ఛవికి వగిది బెట్టంగా విడివడిన నున్నధ
గజంబు బలె బెడగైన నడల నిట్లు వెడలి జనుచో హంస యా హంస గమనం
గాంచి భళి నీవు రాజహంస కడ కేగెద వేమో యీకథ విని పోవలయు
ననిన... యో కలహంసమ్మా యనన్యసామాన్యంబులగు శృంగార కథలు జెప్పెద
నవి నీస్వబుద్ధి చెంగల్పితంబు లైనవో బెద్దలవలన పూర్వంబున విన్నవియో
దేవతావరప్రభావలబ్ధంబులో వింతలుగా నున్నయవి. నీమేధాశక్తి యిట్టిదట్టి
దని చర్చింప దగునా హంస రెక్కల నట్టె విదచిణ్ణి యిట్లునియె.

25 వ పేజీ.

యనన్యాయమైన నొక పాదూరిలో నొకనాటికడజామునం దారి పోయి దేహంబునుం గుంటికాట్లను వీడిన బంధంబును గలిగిన యొక బక్క గుర్తంబును యొక ముసలి యెద్దును వచ్చి యుండగా గుంటికొమ్మలు ...నుగల యాకుమ్మరవాని యెనుబోతువచ్చి యో గుర్రమా నీకు శుభమా యో వృషభమా నీకు శుభమా మిరీతీరున నేల దస్సియున్నా రది తెల్పిందని యెడుగ నా యెద్దు పోతుతోడ నిట్లనియె. వోన్నేహితుడా నాయజమా... దున్నించి బడగొట్టి బళ్లకు గట్టి పాపనంబులు దోలి గానిగెలలో ద్రిప్పి యవార్యంబులగు బాధల పాలు జేరి యనుబండ్రెడు దుక్కులు కాగానే నన్నుం బనికి రాదని పోదోలిన నేనిట్టై తినని విని పోతుకల త్రిప్పి

కాంభోజరాజుకథలు.

No 356 Pages 39-41.

అన్యాయ సకల జన్మలయెందున్ను మనుష్యజన్మ యెత్తుట దులభం । మనుష్య జన్మ మెత్తిన్ని । అసత్యం వలుకుదురా । కనువువంటిది పులికి అగవడి సత్యంవలికి విడిపించుకునిపోయి పులికి హారమయ్యెకొరకూ తిరిగి రాలేదా అని రాజకుమారుడు బల్కుగా । ఆ కథ యెటువంటిదో తెలియ చెప్పమని అడిగితే బ్రహ్మ రాక్షసునితోను రత్నమండనుడు చెప్పిన చిత్రకథ । పూర్వమండ్రు తుంగభద్ర తీరాన రోహితాద్రి అనే పర్వతము గడ్డు । ఆ పర్వతము దరిని చంద్రపురమనే అగ్రహారం గడ్డు । ఆ అగ్రహారములో నొక బ్రహ్మణుని ఆవు మేతమెయ్యబోతే । పులి వెయ్యవచ్చె గనుక । ఆ గోవు తండ్డరవడి పులితో ఒక వుత్తరం బలికెను । కాదూలరాజా । నీవు బహు ఆకలి గొని వున్నావు । నీకు ఆహారమయ్యా అంతకంటే విశేషము లేదు । మూడుదినములకిండ్లను నాకు వక కుమారుడు పుట్టినాడు గడ్డి మెయ్య నేరడు । అటు గనుక పోయి కుమారునికి పాలు గుడిపి । తిరిగి నీకు ఆహారానకు వస్తున్నానగా । పులి అన్నపుత్తరం । నీవు ప్రాణాలమీద ఆక చాత!

అబద్ధమాడి తొలగిపోవలశ్చిమాత్రాన । నేను యాల పోనిస్తున్నాను ।
 ప్రాణం కంటే తీసిలేదు । ఆ కథ యాలాగంటేను । ఒక బ్రాహ్మడు వేదాంత
 శిష్యాంత రహస్యవేదియై శిష్యులు తానున్ను । గౌతమీ తీరాన సంచారం
 చేస్తూ వుండగా ఒక చాకలిది ఆబ్రాహ్మణునిచూచి అతని చక్కదనానకు
 భ్రమపడి నమస్కారం చేశి నీమీద నాకు వాంఛ వుట్టినది. నాకొరక దీచి-
 నన్ను బ్రతికించు యనగా ఆ బ్రాహ్మణుడు అన్నా ఉత్తరం । నీవు యిటువంటి
 వినరాని ఉత్తరం ఎందుకు అడిగితివి । నీవు అడదానవు శిక్ష చేయరాదు అని
 కోపంచేసి చక్కా పోగా । చాకలిది పోనివ్వక కాట్ల బట్టుకొని యాడ్వగా
 బ్రాహ్మణుడు యేమింన్ననలేక । ఆ చాకలిదానితో సంసర్గ్ చేసెను । అదిన్ని
 సంతోషపడి చక్కా బోయెను । అంతట బ్రాహ్మణుడు చిన్నబోయి వున్న
 గురువును శిష్యుడు చూచి నమస్కారం చేశి । అయ్యా వున్నాలాగు యేమని
 అడిగి లే శిష్యునితోను బ్రాహ్మణుడు తన వృత్తాంత మంతా తెలియజెప్పి । నీవు
 ప్రియశిష్యుడవు గనుక నీతో వక వుత్తరం తెలియచెప్పచున్నాను
 యేమంటే నేను యిప్పుడు చేసిన పాపానకు యిద్దాపున యెరుకలవల్లలా
 యెరుక రాజు యింట్ట వున్నా పందికి అయిదో పిల్లనై పుట్టగలవాండను
 నీవు ఆ యెరుక రాజును అనుసరించి పందికి బుట్టిన అయిదో పిల్లను అడిగి
 పుచ్చుకొని పుట్టగానే చంపితివా నాకు వుత్తమలోకం కద్దు । యీ ప్రయో-
 జనం అత్యావస్యంగా కాయమని చెప్పి బ్రాహ్మడు అగ్ని ప్రవేశమయి యెరుక
 వాని యింట వున్న పందికి చూలై వుండెను । అంతట శిష్యుడు గురువు
 చెప్పిన లాగుననే యెరుకవాండ్ని అనుసరించి । ఆపందిపిల్ల పుట్టగానే అడిగి
 పుచ్చుకొని దూరానకు దీతుకపోయి చంపుపోగానే । ఆపందిపిల్ల మానవ
 భావలతో ఆబ్రాహ్మణుని వకవుత్తరం బలికెను । బ్రాహ్మడా పందికడుపున
 పుట్టగానే యాల చంపవైతివి । గాలి పోకినందు ప్రాణాలమీద ఆశవదలదు
 నకలవస్తువులు కంటే ప్రాణం తీసి । యింకాకొన్ని దినములు యీ శరీరీసుఖం
 అనుభవించవలశ్చిది । అంతట కొన్ని దినములకు శ్రమనోనిష్ఠువు అజ్ఞ చేక

ముక్తిని పొందగల వాడననగానే శిష్యుడు చక్కాబోయెను । మరికొన్నిదిన ములకు విష్ణుదేవుడు కపట శూద్రవేషధారియై యెరుకలవాని యింటికివచ్చి ఆ పందిసిల్లను కొనుక్కుని అరణ్యంలాకి తీసుకపోయి వక వుత్తరం బలికెను । పందిసిల్లా నిన్ను చంపుచున్నాను నీ యిష్టదైవమును తలంచుకొమ్మనుమంటే పందిసిల్ల మానవభావను వక వుత్తరము బలికెను । అయ్యా సాయిష్టవేల్పులు అదినారాయణమూర్తి ఆఖలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుడు వేదవేదాంత వేద్యుడు పురాణ పురుషుండు దీనరక్షకుండు ఆయన వినాగా సాయిష్టవేల్పు మరి యవ్వరూ లేదు । అనగా శ్రీమహావిష్ణువు సులోషపడి కపట శూద్ర రూపం మాని గరుడ వాహనారూఢుడై యడుట నిలిచి బ్రాహ్మణునికి । పండ్తి జన్మం విమోచనం చేసి అతని పూర్వజన్మం శరీరం తోటట్టు తనలోకానకు దీక్షుక పాయను అటుగనుక మహాయుని సంతివాడు శాకరరూపం యెత్తిన్ని పూర్వజ్ఞానము తెలికింన్ని ప్రాణాలమీద ఆక వదల లేక చంపనియ్యడామను కాగా, వో ధేనువా నీవు యెంన్నిమాట లాడేవింన్ని ప్రాణాలు విడువలేక తప్పించుక పోయ్యే నన్నావు నేను యాల పోనిస్తూ వున్నానగా గోవు వక వుత్తరం బలికెను.

తాతాచార్యులకథలు.

అచ్చుప్రతి 1855.

గిరిన్నయూరే అనేకథ.

చెన్నపట్టణములో లక్ష్మీనర్సు పంతులనే వొక వేపారి కొంచము సంస్కృతము చదువుకొని ఇంగ్లీషుయందున్న అరవమందున్న తెలుగుయందున్న ఫారిషీయందున్న మహారాష్ట్రమందున్న కన్నడమందున్న మళయాళమందున్న యీవిద్యలయందు కొంచెము కొంచెము పాండిత్యము కలిగి తాను అష్టభాషాపండితుడని వొకబిరుదు వేసుకొని యాయెనిమిదిభాషలలోగా యే విద్యాపంతులు వచ్చినా వారితో మహావినయపూర్వకముగా ప్రసంగములు

చేస్తున్న కించితార్థం ఆయా విద్వాంసులకు సంభావనలు యిస్తూ తాను మహాభాగ్యవంతుడై కీర్తిబొంది వుండగా ఆయన దగ్గరికి వాక విద్వాంసుడు వచ్చి ఆశీర్వాదముచేసి తాను తర్క-వ్యాకరణములయందు బహుశుట్టివాడనిన్ని తనతో యాపట్నములో యెవ్వరూ ప్రసంగముచేసేవారు లేరనిన్ని ఆత్మస్తుతి చేసుకొనెను. అప్పుడు యాలక్ష్మీనయ్యపంతులు యెనిమిది విద్యలు తెలిసినవాడైయుండిన్ని ఆవాక సంస్కృతవిద్యమాత్రము తెలిసి గర్వపడినటువంటి ఆవిద్వాంసుణ్ని చూచి మనస్సులో నవ్వుకొని లోకాభిరామముగా కొంతసేపు మాట్లాడగా ప్రస్తాపోచితముగా ఆపంతులు వాక స్తోకము చదివెను అదియేలాగంటే:—

స్తోకం! గిరిన్తయూరే గగనే పయోధరే లతాంతరే భానుజలేచపద్మం
ద్విలక్షసోమో కుముదోత్పలానాం స్నేహేచ బంధనకదాచ దూరః. అని
య్యాశ్లోకమును చదవగా ఆవిద్వాంసుడు యీస్తోకమును విని నవ్వి యీ
శ్లోకము శుద్ధతప్పలు యిది తమబోటి పండితులకూడా యిట్లా తప్పలు చది
వితే యికను బాగా చదివేవారు యెవరున్నారో అని అక్షేపించెను అప్పుడు
ఆపంతులు యీవిద్వాంసుణ్ని చూచి తమరు తర్క-వ్యాకరణములయందు
బహుసమర్థులంగా యీశ్లోకమును తప్పదీర్చి శుభద్ధముగా చేసినట్లయితే
మీకు శిష్యులమైన మాబోటి వారందరమున్ను చదువుకొంటున్నాము అనగా
ఆపండితుడు ఆశ్లోకమును దిద్దెను. యేలాగంటే!

శ్లోకం! గిరౌ మయూరో గగనే పయోధరో లతాంతరే భానుః.
యింతమట్టుకు దిద్ది వుత్తరార్థము యోచించి దిద్దవలసినది అని చెప్పెను.
యీపంతులు నవ్వి యీపూర్వార్థమును దిద్దినందుకు వాకఫలమున్ను లేదు.
వుత్తరార్థము దిద్దక పోయినందుకు వాకనష్టిన్ని లేదు అయితే తమపాండి
త్యము యిందువల్ల అందరికి బాగా ప్రకాశించినది. కడమపాండిత్యమున్ను
యిటువలెనే వుండునని చెప్పి తమరు దిద్దినప్రకారం యీశ్లోకమును చదివే
టందుకు వేరే వాక శొత్త బ్రహ్మపుట్టి శొత్తగా తమవంటి విద్వాంసులను

నృజంచేమట్టుకు మీరుదిద్దిన స్తోత్రమును మీవద్ద భద్రముగా దాచి పెట్టవలసి నదేకాని యీలోకములో యెవ్వరున్న మెచ్చరని చెప్పెను. అందుకు ల విద్వాంసుడు రోషపడి నన్నయెగతాళిచేస్తున్నావా నీవు తెలిసినవాడవని నీవద్ద నాపాండిత్యమును ప్రకటనచేయవలెనని వచ్చినందుకు నీయంతమాధుః యీలోకములో లేడని తెలిపెను. నీసాహవానమువల్ల నాకున్న మూఢత్వము వచ్చెనని చెప్పెను. అప్పుడు వీధి ఆరుగుమీద యీవుభయము కూర్చుండి ఆదోషను వచ్చేపాద్యో పండితపామగసాధారణజనులను పిలిచి వద్ద కూర్చుండ బెట్టుకొని యీశ్లోకమును అడిగితే అందరున్న యీపంతులు చెప్పినప్రకారమే చదివిరి అవిద్వాంసుడు దిద్దిన ప్రకారము వాకరున్న చెప్పకపోయిరి. అప్పుడు కొందరు పండితులు అక్కడ సభగూడి యీశ్లోకమును పూర్వము యేకని చెప్పినాడో అప్పుడే దిద్దవలసివుండెను, అప్పుడు దిద్దేవాడు పిచ్చినాడని సిద్ధాంతము చేసిరి.

తేనాలిరామునికథలు

పేజీ 66. నె. 209.

4 కథ. అప్పలవాడికిపోను చెప్పినది.

వఖశెట్టిదగ్గర వఖకాపుతనంచేసేవాడు వేయివరసోలు అప్పలీను కొనెను. శెట్టి గడువులవచ్చి రూకలు అడిగెను. కాపుతనంవాడు నవత్సరం గడువుగా కొంతనవత్సరములు చెప్పుకొనివచ్చెను. అదిచూచికండించి అడిగేటప్పుడు నెలలగడువుగా కొన్ని నెలలుచెప్పి అవతల వారములుగడువుగా కొన్ని గడువులుచెప్పి అవతల దినాలగడువుచెప్పి యింతలో నలభైయేండ్లవరకు తిరిగి తిరిగి అలకిపోయినట్టిదినం యెట్లయెనయిచ్చునని శెట్టి నమ్ముకొనివచ్చెను. వీధి కొనలో అప్పలవాడువచ్చేదిచూచి కాపుతనంవాడు కీక్రుముగాలేచి వఖ పుటికలో చింతవిత్తుయెత్తుకొని వఖగెరిటకాడతో వెలివోరబోగుంటతోబ్బి వరుగుగా వేస్తున్నాడెను.

శృంగార ప్రతికథలు.

ఇది 1910 వ సం॥ లో చెన్నపట్నము శ్రీరామానందముద్రాక్షర కాలలో అచ్చు పడ్డది; చాలా కాలముకిందటనే వ్రాసిన వచన కావ్యముట. వండితులు చక్కగా పరిష్కరించివారట. వారు దిద్దక ఏ కారణముచేతనో విడిచి పెట్టిన వాడుక మాటలు ముద్దులు గులుకుతూ ఉన్న చిలక పలుకులు అక్కడక్కడ వినబడు తున్నవి. ఒక్క వాక్యం చూడండి.

యీ ప్రకార మార్దురుని పారవేసి ఏడో వాణ్ణి యెట్టుకొని వీడు యెక్కడ వేసినా లేచి నా కంటె ముందుగావచ్చి చేరుతున్నాడు. యీ లేప వూరి వెలపల వుండే గుంటలో వేతామని గభస్కన వేళి వీడు యెట్టు లేచి వస్తాడో చూతామని నలుదిక్కులూ కనిపెట్టి యుండెను. అవూల్లో పక దేవాలయంలో పూజచేసే వైష్ణవుడు ధనుర్తాన మాటవల్ల వేకువకామున ఆ గుంటకుపోయి స్నానసంధ్యాదులు నెరవేర్చి తిరుమణి శ్రీచూర్ణాలు చక్కగా ధరించి ధోవతులు వుతికి మమస్తా వుండి యకస్తాత్తుగా గుంటలోబడ్డ ధ్వని విని భయపడి యిది యేమో దయ్యముగా నున్నదని తన ధోవతులు చేత బట్టుకొని వెళ్ల సాగెను. గట్టు మీదవున్న దాసరి బరుగెత్తి యా అయ్య వారిని చూచి తాపారవేసిన పీచుగ తిరిగా లేచి తనకన్నా ముందుగా పో తున్నదని కూడావెంబడించి తరిమి పట్టుకొని చూస్తే నాచుములు బలంగా వుండుటచేత నేను వైష్ణవుడని యెంత చెప్పినా వినక పట్టుకొని మూట కట్టి గుంటలో వేసెను. (పుట 145)

కీరాబహుత్తరికథలు

విక్రమార్కుడు నవరత్నపట్నానికి వచ్చెను. నవరత్నరాజుకూతురు దేవయాన యనేది మహాచక్కనిది దాని వుద్యానవనంలో వట్ల ఫలాలు విస్తారం కలవు మంచి మధ్యాన్నవేళ ఆదేవయాన వనానికివచ్చి నేరేడుచెట్టు యెక్కి పండ్లుకోయగా విక్రమార్కుడు చెటుకిందవుండి చిన్నదానా పొక

వండు వేయమని అడిగెను. అడిగితే వేడివండు వేతునా నద్దివండు వేతునా అని అడగగానే శవ్యాసు ఎంత జాణగావున్నది. చూతాముగాని అని వేడి వండు వేయమనెను మంచి మాగిన నేరెనువండు వేడియినకలో వేయగానే కందెను. వండు యెత్తుకొని వూదబోయెను. ఊదకవూదక బావా నీమీసా లెల్ల కమిలేను. అనగానే విక్రమార్కునికి కోపంవచ్చి మంచిదే చిన్నదానా నిన్ను పెండ్లిఅడి యెవరురానిచోట యిల్లుకట్టి నీకు యెవరూ సహాయం లేకుండా నిన్ను పొంటిగా యిరవైయేండ్లు చెరసాలలో వేయకపోతున్నానా అని అనగానే మంచిదోయి రాచకొమారా, నీకే వకకొమారుణ్ణి కని వాని చేతను నిన్ను చీమలమాన్కు కట్టించకపోతున్నానా అని చిన్నది చెట్టుమీద నుంచి అగెను. మంచిది అని హుజ్జయిన్ని బోయి భట్టుతో యీసమాచారం పెప్పి చీకారణ్యమైన అడ్విలో నగరు కట్టించి అందులో యిరువైయేండ్లకు తినుబండారం వుంచి నకలమైనవస్తువులు నీళ్లు కూరలు వక్కలాకులు కోకలు రవికలు మొదలయినవస్తువులు అన్నీ వుంచి చీమననో దోమననో దూరకుండా.

ఇదే శుకసప్తతికథలు. వేరేతరనా

నిజమయిన కాశీమణిలీలు.

18 వ మజిలీ

పు. 230.

పదునెనిమిదవ మజిలీలో నొకచోట నొక చెరువుదగ్గర నొకరాలిమీద స్త్రీలయొక్క చర్యలు వ్రాయబడియుండగా జూచి యిది యేమిటని యడుగగా యేమీలేదు. స్త్రీలు స్నానముచేయుచున్న చర్యలను అనేక చిత్రవిచిత్రములుగా జేయుచుండగా నొక రాచచిన్నవా డారాలిమీద వేయించెను గాని మరియొక విరుద్ధమయినదేమీ లేదని చెప్పగా నీవు చెప్పాజాలవు నేను వినాజాలను అని తనదారిని తాను పయనముకాగా సింహాద్రి ఆవృత్తాంతము చెప్పెదనని నన్నాసిగారు చెప్పుచుండగా సింహాద్రి, ఊకట్టుచున్నాడు.

ఒక రాజుకుమారుడు తండ్రిగారు వివాహము చేస్తామంటే స్త్రీ యొక్క మర్త్యము కనుక్కుంటేనేగాని వివాహము చేసుకొననెను. ప్రపంచములో మహాముఖపంజివారికి తెలిసింది గాని రాజాధిరాజులకు తెలియలేదు. కనుక సరే దేశాంతరము వెళ్లవలెనని సరదాగా నున్నది కాబట్టి వెళ్లి రమ్మని యాజ్ఞాపించెను.

గాంధారికథ

అక్కడ కాకరపొద వుండగాను ఆకాకరపొదలో దొరబడ్డాడు. గాంధారి చూచి వొకపదం పాడుతుంది పదం.—

కాకరచెట్టోదిబూచీ నాతో కలసిపోదువురావే బూచీ
నావద్ద యెవ్వరులేరె బూచీ వచ్చి నాలలాడిపోవె బూచీ
నీకు బాసలిచ్చినానె బూచీ నీకు బలివీతగొట్టానె బూచీ
నీవు రట్టుసేయకరావె బూచీ నీవు రట్టాడినేయకే బూచీ

ఓరన్నో యేమో బూచిబూచిబూచి అంటుంది చేసుకున్న మొగు జితో చెప్పకుంటూవున్నది కాబోలు వోరె అని చెట్టంతా వెదకులాడినాడు ఎక్కడచూచినా యేమీలేదు తనపైని చూచుకున్నాడు. కంబడివున్నది. ఆరెన్నా నాకంబడి నాకొంపతీసెరా. సోయిత రాజుతో చెప్పకుంటూవున్నది వాడు వచ్చెనా నానన్నగొంగడి జడ్డిగం వూడబొడుస్తాడు. అని కంబడితీసి దూరంగా పారవేసినాడు గాంధారి స్నానంచేసేదిక్కున జాలారిబండ వుండగాను అబండ పొర్లిగించి బండకింద మొద్దుకటారితో గొమ్ములలోతు గొయ్యి తవ్వి ఆగోతులో కూర్చుండ పదిమళ్లచాపు బండ నెత్తినీ పెట్టుకున్నాడు. ఏవు పాయంచాత పెట్టుకొన్నాడు కాకరచెట్టులో బూచి వున్నదని సోయితరాజుతో గాంధారి చెప్పతూవున్నది వాడు కొట్టుతానని కత్తి తీసుక చక్కావస్తాడు అవతల యివతల చూస్తాడు ఎక్కడచూచినా యేమీ లేకపోతుంది ఆశోచంచేత బాకు బండనేసి పొడుస్తాడు. ఫెల్లన విరిగి

పోతుంది అది విరిగిపోగానే అట్టే గోతులోనుంచి దిగ్గున లేచిపోయిత
రాజును పట్టుకుని ఆగోతులో పడవేసి మైన యాబండవేసి అట్టే అణగ
ద్రొక్కి పోదామని ఉపాయంచేసుకొని కూర్చున్నాడు గాంధారి చూచి
పదం పాడుతున్నది.....యెటువలెను.

పదం.

అదినాథుడ రావె తుమైదా అల్లతడు వూరికిపోయె తుమైదా.
నావద్ద యెవరూ లేరు తుమైదా వచ్చి వాలలాడిపోవె తుమైదా.
చెట్టువేసి పాయెతుమైదా వొ కావి లెవ్వరు లేరు తుమైదా.
రాలికిందా వున్న తుమైదా నీ నెత్తిబయ్య దింపె తుమైదా.
బాసలిచ్చినాను తుమైదా నీకు బలిసీతగొట్టాను తుమైదా.
రావె నుందరగిరి తుమైదా.

అ. ఆ. ఈలేప కాన్తై వున్నదోయి. అదినాథుడ రావె తుమైదా
అనెను. అదినీ వచ్చినవాణ్ణి నేనూ అంత్యన వచ్చినవాడు పోయితుడు
అతడు వూరికిపోయినాడు కాబోలును నుందరగిరి తుమైదా అని అనెను
నుందరగిరిపట్టణము నాది. నేనేకదా గాంధారిచేతులో చచ్చినామేలే బలి
కినామేలే. ఆగోతిలోనుంచి దిగ్గునలేచి గాంధారిదగ్గరకు వస్తున్నాడు.

పలుకని పద్మాక్షికథలు

అపట్నం యేలేపువంటిరాజు అధిపరాజు అనే బ్రాహ్మడు అడుతాళ
యనే గొడుగు వాడి పెండ్లాంచేరు అంజనపల్లి ఆ అంజనపల్లి యెనేది
తనపురుషుడు మేదకుడు కాబట్టి ఆపీరబ్రాహ్మణుడనే బ్రాహ్మణ్ణి వుంచుకొని
వుండునూ! దానికి వక ఆవు కడ్డూ. ఆబ్రాహ్మండు దీనియింటికి వచ్చేదిలేదూ.
కాబట్టి ఆయావుపాలు పిండి కాచి చక్కెరవేళి కొంచసొయి ఆబ్రాహ్మణు
డికి యిచ్చి వానిదగ్గరవుండి వచ్చును. యిట్టా దినకాలముంన్న పోయ్యె
నమాచారం ఆగొడుడికి తెలియదూ. వకనాడు అధికారాత్రిలో మేలకొని

యిండి చూచినాడు పెండ్లాన్ని పక్కను కానకుండా మేలుకొనియిందెను. తెల్లవారరాగానే పెండ్లాము వచ్చెను. వచ్చినదాని చూచి యింతశోభ యక్కడికిపోతివి అని అడిగినాడు. నేను యిప్పుడు పెళ్లుకుపోయివస్తినని చెప్పెను మంచిది రేపుచూస్తానని పండుకునెను.

బాలనాగమృకథ (వచనపుపట్టు)

వరహా చేతికిచ్చెను. అన్నం వండుతూవున్నది. ఓ పేదరాసి పెద్దమ్మా మీపట్నంలో యేమి వర్తమానాలే. ఏమి వర్తమానం నాయనా. అరుసెలల బట్టి మంచినీళ్లుయెరగము. ఉప్పునీళ్లుతాగి బతుకుతున్నాము. యెందునుచే పేదరాసి పెద్దమ్మా. నాయనా పూరి మంచినీళ్లు బావికాడ పెద్దపులి చేరింది అది నిత్యా ఆయిదుగురిని నియమించేసింది దాన్ని యెవరూ చంపలేకుండా వున్నారు నదులకు అలవిఅయ్యేమార్గం లేనట్లుగా వున్నది కొట రాళ్లు పడ గొడుతూవున్నది. అందుకు మీపట్నంరాజు యెమన్నాడే. మారాజు మరతు చేసినమాట యేమిటంటే పద్దెన్నిదిక్కులలో యెవడైనానరే యీపులిని చంపి నట్లైయితే వానికి నాకొమార్తె సుభద్రాదేవిని యిచ్చి పెండ్లిచెస్తానని నాలుగు వీధులాసాటంట చేయించి మూడుమూర్ల కాకితం వ్రాయించి నడివీధిలో గెడపాతించి అగెడను ఆకాకితం కట్టించినాడు. నేను అడిగినమాటతప్పినా కాళిలో గోహత్య చేసినపాపాన పోదునని రాజు దీక్షపహించినాడు. దాన్ని యెవరూ చంపేవారులేరు ఇదే వర్తమానం. నాయనా పట్నంలోను.

భేతాళపంచవింశతి ౫-వ కథ

వినవోయి రాజా నుజినీపట్నమందు ఆగమస్వామి అనే బ్రాహ్మణు డొకడు గలను. ఆయనకు పేదపాలకుడనే కొమారుడు సోమవ్రభయనే కూతురు ఆపడుచు పెల్లిప్రాయమైనప్పుడు యీకన్యకను అనుకూలమైనవరు నిగా జూచి యియ్యవలెనని ఆలోచనకాయగా జ్ఞాని విజ్ఞాని కూరుడనేవారు ముగ్గురు పెల్లికొమాళ్లువచ్చిరి ఆపడుచురు తండ్రి జ్ఞానికి యిత్రామనెను తోడ

ఋషినివారు కూడని క్రితామనెను యీరీతున తమలోతమరు ఆలోచనచేళి నప్పుడు వకరాక్షసుడువచ్చి ఆకన్యకను యెత్తుకొనిపాయెను దానితలి దండులు అన్న విచారపడుతూవుండగా జ్ఞాని అనేవాడు రాక్షసుడుపోయిన జాడ జ్ఞానముతో తెలసిచెప్పెను. విజ్ఞాని అనేవాడు రథము విల్లు అమ్ములు సంపాదించియిచ్చెను కూరుడనేవాడు రథంయొక్కి ధనుర్బాణాలచాత రాక్ష సునిజంపి ఆకన్యకను తెచ్చెను యీముగ్ధురిలో ఆకన్యకకు మొగడు యెవరు అని అడగగా విక్రమార్కుడు విని కూరుడే వరుడని చెప్పగా భేతాళుడు పోయి ములుమోడుగండు వళియించియుండెను తిరిగిన్నీ విక్రమార్కుడు భేతాళుణ్ని తెచ్చేటప్పుడు కథచెప్పెనున్నాడు.

పంచతంత్రీకథ

శ్రీరావిపాటి గురుమూర్తికామయ్యగారి పంచతంత్రం. 1834;

అనేకకూర్పులు 1871 వరకు.

Schoolbook.

తరవాత గ్రాంథీకరణం.

ఈగ్రంథము శిద్ధాద్రి నామసంవత్సర ఫాల్గుణ శు ౧౩ సోమవారం సాయంకాలమునకు పూర్వప్రతినున్న క్రమంగా యీపంచతంత్రీయనెను అయిదుతంత్రములు సంపూర్ణముగా వ్రాతాయెను.

“ఆరాజశ్రేష్ఠుండు ఒకనాడు...తన కొడుకులంజూచి సభలో నున్న వారితో నిట్లనియె. విద్వాంసుండును ధార్మికుండును కాని కొడుకు పుట్టితే ఫలమేమి. చూడి పాడిలేని గోవును పెట్టుకొని యేమిచేయవచ్చును. బహు మంది కొడుకులు గలరని లెక్కపెట్టుకొనుటచేత కొంచమైనా వ్రయోజనము కద్దా వంశమునకు కీర్తి తెచ్చిన కుమారుడు ఒక్కడేచాలును రూపమున్న ధనమున్న బలమున్న కలిగినా శాస్త్రజ్ఞానములేనికొడుకు యెందుకు అటు వంటి కొడుకును గనుటకంటె తల్లి గొడ్డాలైనా మేలు కడుపు దిగబడిపోయినా

మంచిదే. పుట్టినవాడు చచ్చినా మంచిదే ఆడదిగా బుట్టినా వాని పూర్వ జన్మములయందు తండ్రి జేసిన పూర్వకర్మముచేత ఉదారండును తల్లిదండ్రులు జెప్పినమాట జవదాటనివాడున్ను మంచినడత గలవాడున్ను సర్వజనులకు హితు డున్ను విద్వాంసుండును సమర్థుండును ఒకరు తనకు చేసినమేలు మరవని హితుడును ఆడితప్పనివాడు నైన పుత్రుండు గలుగును. పాపకర్మముచేత పాలనము ద్రుములో విషము పుట్టినట్టు మంచినంకములో దుర్మార్గుడు పుట్టి కలము చెరచును. యౌవనము, ధనము, దొరతనము, అవివేకము అనే యీ నాలుగింటిలో ఒకటొకటి అనర్థము బుట్టించును. ఈనాలుగున్ను వకచోట బుట్టిన చెప్పవలసినదేమి కాబట్టి వివేకములేనందున దుర్మార్గులైన నాశిడుకు లకు నీతికాన్తము చదివించి వివేకము కలుగజేసుటవలన వారిని పునర్జన్మ సంభూతులుగా నేర్పరచగల పుణ్యాత్ము లెవరైనా యీసభయందు గలరా అని రాజు చెప్పగా...విష్ణుశర్మ లేచెను..."

విక్రమార్కుచరిత్రము.

"మా రాజు రాజసూయయాగము చేస్తూవుండి నానాదేశముల రాజు లనూ పిలువనంపించి నముద్రుణ్ణి పిలిపించే నిమిత్తం బ్రాహ్మణుని అంపించగా ఆ బ్రాహ్మణుడు నముద్రుణ్ణిదర్శించి విక్రమార్కుడు రాజసూయయాగము చేస్తూ వుండి మిమ్మును తోడుకు రమ్మని అంపించినా డనగా నముద్రుడు చాలా నంతోషపడి బ్రాహ్మణుని సన్మానం చేసి బ్రంహ్మదేవుని అనుమతి తప్పరాదు. మేము వచ్చినట్టి రాజాకు ప్రియంచెప్పుమని అమూల్యమైన నాలుగు రత్న ములు యిచ్చి రాజాకు అంపించగా రాజునముఖానకు వొచ్చి బ్రాహ్మణుడు నముద్రుడు ఆడినమాటలు చెప్పి ఆనాలుగురత్నాలూ పొడగనుపు పంపినాడని చెప్పి ఆరత్నాలు సాలుగూ ముందరవుంచి యిందులో వకరత్నము యిష్టాన్న ములూ గూర్చును, వకరత్నము కోరిన ధనము గూర్చును, వకరత్నము దివ్యాంబరములూ కలుగజేసును, వకరత్నము చతురంగ బలములూ కలుగ

జేసును. అని రాజాకు చప్పగా మారాజు బ్రాహ్మణునిచూచి నాలుగురత్నముల లోనూ నీకు కావలసిన రత్నము పుచ్చుకొమ్మనగా ఆ బ్రాహ్మణుడు మహారాజా నా భార్యనున్న నా కొమారుణ్ణి కోడలినిన్ని అడిగి వచ్చి పుచ్చుకునేనని యింటికిబోయి తమవారిని అడగగా కొమారుడు చతురంగ బలములూ యిచ్చే రత్నము పుచ్చుకొమ్మనెను. భార్య యిష్టాన్నములూ గూర్చే రత్నము పుచ్చుకొమ్మనెను. కోడలు వస్త్రాలుగూర్చే రత్నము పుచ్చుకొమ్మనెను. బ్రాహ్మణుడు రాజునముఖానకు మగుడివచ్చి తనభార్యనున్న కొమారుడున్న కోడలున్న అన్నమాటలు బ్రాహ్మణుడు చెప్పగా రాజు విని బ్రాహ్మణుడు ధనము గలిగితే యీవపార్థములు అన్నీ కలిగిని అనగా రాజు నవ్వి ఆనాలుగురత్నాలూ బ్రాహ్మణునికి యిచ్చెను...”

ఈ గ్రంథము ప్రమాదీచనామ సం॥ ర ఆషాఢ శు 3 ఆదివారంనాటి రెండురూముల సరికి భక్తీసుపుత్రీకలు తప్పినై రామకృష్ణం నైదు మాతృ కలా వున ప్రకారం శ్రీకుంబోదిమెట్టి పేరుభట్టు కుమార్డు లోకంభట్టు సంపూర్ణముగా వ్రాశెను. అతని నిమిత్తం.)

విక్రమార్కచరిత్రము.

పేజీ 16. నె. 79.

చిత్రకూటాద్రియందు కనకమైన ప్రాకారములు నాలుగు వాగ్నిర్లు నాల్గుగోపురాలు గల్గినపువంటి దేవాలయ మొకటియున్నది ఆదేవాలయ సమీపముననూ హిమవత్సర్వతమందు గంగాప్రవహించినటువలెనే మహా నిర్మలమైనటువంటి త్యాటయై కనువట్టే శలయేరువఖటి ప్రవహిస్తున్నది. అది యందు పుణ్యాత్మలైనవారు స్నానం చేస్తే ఆవుదకము అత్యంతం శ్వేతమై పాలువల వుండుగనక వానిశరీరము శలయేటి ఉదకముచాత పరిశుద్ధమై యుండునూ. పాపాత్మలయినవారు స్నానం చేస్తే కలుకవలనై యుండును. వాని శరీరమున్ను అత్యంతం నలుపైయుండును. అటువంటిపుణ్యనదీతీరమందు వాఖ

బ్రహ్మజుడు నిత్యమున్న హోమగుండమందు హోమముజేసి అవిభూతి యైతి
అవతల కొమ్మరించిన రాశి ఒఖ వెండికొండగావడి ఉన్నట్టు ఉన్నదీ. అదియేమి
నిమిత్తముగా యిషువంటి హోమముజేస్తున్నాడో తెలియదూ అని చారులు
చెప్పగా విని సాహసాంకమహిపాలుడైన విక్రమార్కుడు అవంత చూతా
మని.

సారంగధరచరిత్రము.

పరివస్తునంబు 62. 76-77 పేజీలు.

గ్రంథకర్త సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు

అప్పుడు ప్రోడలగు చేడియ లాచేడియం జూచి యిక్కమారుని
చక్కదనంబును యీచక్కెరబొంట్లు యక్కరయుం జూచిన నెటికిం
బొటికెమోపాటు వచ్చునని తోంచుచున్నయది. యిత్తరి యీచిత్తిరి కింత
తత్తరం బేమిటికి సూటిగానిచోట మోహంబు పాటింతుటంబాతిగాదు
యివ్విధంబు మానుమని పలికినంబుగ...యీవనిత మనము మానుపలేము.
దైవగతి విపరీతంబయ్యెనని దోంచుచున్నయది. మనమేమి కాయంగలవార మా
యమనియమించిన చందంబున నుండున మట మీద నెట్టులయ్యె నట్టు
కాగాకయని గునగుసలంబొప్పుచు నటునిటునడయాడుచుండ చిత్రాంగి విచి
త్రంబైన మేడమీది కతనిం దోడ్కొని తనపద్మరాంగంబులు సోపాన పద్మ
రాంగంబులు పరస్పరంబును సంధింప—

౫ దేశచరిత్ర.

తంజావూరి యాంధ్రరాజులచరిత్ర.

[ఇది గవర్న మెంటువారి లిఖితపుస్తకభాండాగారముం దున్నది.

బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 1914-వ సం॥

ముద్రించి ప్రకటించినారు.]

శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారు, పాండ్యరాజ్యము, చోళరాజ్యము సంపూర్ణంగా స్వాధీనపర్చుకున్నారు. వారి అనుజ్ఞమీదనే మొదట, విశ్వనాథ నాయడు, అక్కడకుపోయి ఆరెండురాజ్యములు, ఆలించి పాలించినట్లు కొన్నిచోట్ల వున్నది. కృష్ణరాయలకర్వాత ఆయనసవతిత్తుడు అచ్యుత రాయలు రాజ్యానికివచ్చెను. ఈతడే చోళదేశానికి ప్రత్యేకం చెప్పవచ్చు నాయణ్ణి రాజుగా యేర్పాటుచేసెను. అచ్యుతరాయలవారిభార్య తిరుమ లాంబ, అని, ఆమెచెల్లెలు మూర్తమాంబ అనీ, మూర్తమాంబభర్త అయిన చెప్పవచ్చునాయనికి అచ్యుతరాయలవారు చోళదేశం స్త్రీధనంగా ఆరణం యిచ్చినారని కొన్నిగ్రంథాలవల్ల తెలుస్తూ వున్నది.

“గీ. తీవి నచ్యుతరాయలదేవియైన

తిరుమలాంబకుఁ జెలియలే లేజరిల్లు

మూర్తమాంబను బెండ్లియై కీర్తి వెలయఁ

జెన్మ విభుండు మహాన్నతక్రిఁ జెలంగె.”

విజయవిలాసము.

కాని యిక్కడ వాకచిక్కు తగులుకొన్నది. కృష్ణరాయలవారివంశం
 క్షత్రియవంశం, అని వెనకటికాసనాలలోను ప్రబంధాలలోను వర్ణన
 వుంటుంది. చంద్రవంశపు క్షత్రియులట! చెప్పవ్వనాయనివారివంశం, కూద్ర
 వంశం, అనికూడా అప్పటికాసనాలే ప్రబంధాలే చెప్పతూవున్నవి. అప్ప
 చెల్లెళ్లు క్షత్రియుడికి కూద్రుడికి భార్యలుకావడం యేవిధంగా? ఆకాలంలో
 కులమర్యాదలు చెక్కుచెదరకుండా వుండేవే! అని సందేహం! ఇదేచిక్కు.
 వైసంబంధం ఆధారంచేసుకొని, కొందరు కృష్ణదేవరాయలవారిని కూద్ర
 లలో కలుపుతున్నారు. రాజులయినారు గనుక, దర్బానికి క్షత్రియులని
 పెద్దగా వర్ణించుకొన్నారేగాని నిజానికి క్షత్రియులుకారని వారిసిద్ధాంతం.
 ఈమాట అంతపొందుబాటుగాలేదు. కృష్ణరాయలవంశం కూద్రవంశం
 అయితే ఆ వెనుకటిబుక్కరాయలవంశం, సాళువవారివంశం క్షత్రియవంశా
 లగునా? గజపతులుమాత్రం క్షత్రియు లెట్లా అవుతారు? ఆకాలంలో, కుల
 కట్టుతప్పడమే! విద్యారణ్యులంతవారు మంత్రులు, గురువులుగావుండేవారు!
 ఆరాజులు తాము వాణీవిలాసం మొదలయిన భర్తృశాస్త్రగ్రంథాలుకూడా
 రచించేవారు. కూద్రులైతే యిట్లా సాగునా? దర్బానికే క్షత్రియులమని
 చెప్పకున్నారు. అప్పుడు తావొప్పుకున్నారు, సరే, అయితే వారిబంధువులిక
 కూద్రులమని చెప్పకుంటారా? చిక్కుగాదా? అచ్యుతరాయలమరదలిని
 పెళ్లిచేసుకొన్న చెప్పవ్వనాయదుకూడా క్షత్రియుడే అనిపించుకోవలెగాదా?
 లేదే? ఏమికుదిరింది? పెంచడం యెందుకు? వైసిద్ధాంతం అపసిద్ధాంతంగానే
 వున్నది కొందరంటారు:—“అచ్యుతరాయలమరదలిని పెళ్లిచేసుకొన్నాడని
 వున్నది. అంతమాత్రంతో ఆ అచ్యుతరాయలు విద్యానగరం అచ్యుతరాయల
 నడం యెట్లా? ఈఅచ్యుతరాయ లింకొకడు కావచ్చు”నని ఈయెత్తుగడకూ
 పొత్తు కుదురలేదు. విజయనగరం రాయలుగాక మరియెవ్వ డియ్యగలడు
 చోళరాజ్యం? చెప్పవ్వనాయదు సరిగా విజయనగరపు అచ్యుతరాయల కాలం

లోవున్నాడు. వీరికి రాజ్యం రావడానికి వేరే కారణం కనపడదు. కార్యంతో జయించినట్టు ఎక్కడా లేదు.

నా వూహయేమంటే:—అచ్యుతరాయలనాళ్లలోనే “అచ్యుతరాయా భ్యుదయమ్” అనే సంస్కృత కావ్యం వాకటి వెలసింది. అందలి విషయం ఆయన చరిత్రమే. ఆ గ్రంథం లో అచ్యుతరాయలకు తిరుమలాంబ అనే భార్య ఉన్నట్టు కావరా లేదు. తిరుమలాంబ పట్టమహిషిగాక పరిగృహీత కావలెను. రాజులకు చాలామంది భార్యాలుండేవారు. కొందరు పట్టపురాజులు కొందరు పరిగృహీతలు. పరిగృహీతలు భిన్నజాతివారు కూడా కావచ్చును. కృష్ణ రాయలవంశం క్షత్రియవంశమే. చెవ్వప్పనాయనివంశం కూర్మవంశమే కావడమునకు ఇప్పుడు చిక్కేమున్నది? నిజమేదో నిలకడమొదలై వలెను.

పాండ్యరాజ్యానికి విశ్వనాథనాయనివారి సంతతిన్నీ, చోళరాజ్యానికి చెవ్వప్పనాయనివారి సంతతిన్నీ రాజులై నాటినుండి రెండు రాజ్యాలూ యేలు కొంటూ వచ్చిరి. వారిలో పరస్పరం చుట్టరికమున్నూ మధ్యనడిచెను. చోళ తాజ్యంవారు విజయనగరరాజులకు విధేయులయి సర్వవిధాలా వారికి తోడ్పడుతూ వచ్చిరి. పాండ్యరాజ్యంవారు కొన్నాళ్లయినతర్వాత తిన్నయింటి వాసాలు తెక్కపెట్టినారు.

చెవ్వప్పనాయడికే చినచెవ్వప్పనాయడనిన్నీ పేరు. వీరి పూర్వులు రాజ్యమేలినట్టు కనపడదు. విజయనగరరాజుల దగ్గరనే సేనానాయకులయి వుండురు. వారిని గూర్చి విజయరాఘవనాయనివారు రచించిన రఘునాథాభ్యుదయంలో వున్న విధం:—“ద్విపద. పనజాతృపదముల పరలు వాహినికి ననుజయై మించు నాలవజాలి జగతి. ఆజాలిలోఁ జాల నధికులైనట్టి, రాజులు కొందఱు ప్రఖ్యాతిఁ గనిరి, వారిలోఁ గృష్ణభూపరుఁడు లావణ్య, కారుణ్య గుణముల ఘనకీర్తి గాంచె, నమృహామహానకు నాత్మజుఁడైన, తిమ్మభూపాలుండు ధీరత వెలసి, బయ్యాంబిక పరించి ప్రాశ్నిహించె, నయ్యిరువురు గాంచి రాత్త సంభవుల, లేదచెవ్వభూపాలుఁ దినచెవ్వ విభుని, లేదమల్లభూజాని

చినమల్లవిభుని, వారిలోఁ జినచెప్ప వసుధాబలారి, మేరుధీరుఁ డనంగ మేదిని తెలసె, జిరతంబుగభక్తి శ్రీశైలమందు, నరుణాచలమున వృద్ధాచలమందు, శంకరావృణముగా కాశ్వతానేక, కైంకర్యములుచేసి ఘనకీర్తిగాంచె, సుగుణ సంతతికి నచ్యుతరాయసతిఁ, దగిన సోదరి కృశోదరి మూర్తమాంబ, యతనికి భార్యయై... చోళదేశంలొ వీరిరాజధాని తంజావూరు. వీరు తెలుగువారు. ఆదేశం అరవదేశం. భాషవేరు. అందుకని వీరు తెలుగుదేశమునుండే, మంత్రిలు, దండనాథులు, పండితులు, కవులు, గాయకులు, వేశ్యలు మొదలయినవారిని తీసుకొనిపోయిరి. ఆకాలంలొ అక్కడకుపోయి సెలకొన్న తెలుగువారినంతటి యిప్పటికిన్ని ఆయాస్థలములలో వున్నారు. ఇప్పటికిన్ని తంజావూరులో నగంమూడుపార్లు తెలుగుమాట్లాడగలరు. తిరువైయూరు, మొదలయినస్థలాలలో ఎందరో తెలుగువారున్నారు. అప్పుడు రాజులవల్ల అగ్రహారాలుపొందిన తెలుగుబ్రాహ్మణసంతతి యిప్పటికీ అగ్రహారాలు అనుభవిస్తూ వున్నారు.

చెప్పవ్వనాయుడు తంజావూరులో, శోట, అగడ్తలు, మొదలయినవి నిర్మించినాడు. శివగంగాతటాకమనే తియ్యనీటిచెరువు తవ్వించినాడు. ఇప్పటికీ ఆచెరువు చెక్కుచెదరకుండా వున్నది. తంజావూరి కది మహావయోగం. శోట, అగడ్తలు, కొంతచెడినప్పటికీ, యిప్పటికీ ఆశ్చర్యం కలిగిస్తూవున్నది.

రఘునాథరాయలు రచించిన సంగీతసుధ అనే గ్రంథం వీరికలొ గోవిందదీక్షితులవారు (ఈయన యెవరో ముందు తెలుస్తుంది) చెప్పవ్వనాయణ్ణి వర్ణించినవిధం:—

“శ్లో॥ కర్ణాటసింహాసనకార్యధుర్యః పరాక్రమాక్రాంతపరావ సీమః శోణాద్రి నాథస్య సచెప్పభూపో నిర్దాయ చత్వార్యపి గోపురాణి. ప్రాకారపక్షీ రథ మంటపాని తటాకదివ్యో పపనాని భూయః, గ్రామాననేకామపకంఠసీమ్ని దత్వా విచిత్రాణిచ భూషణాని. రథాననేకానిర్వరచయ్యరమ్యాం శ్చక్రే మహా రాజవిభూతి మస్య, న కేవలం శోణగిరీశ్వరస్య కైటభ్య మేవం కృతవాన్”

న భూపతి. వికామనాథస్య చ దీర్ఘ (?) కైలనివాసినశ్చాపి రఘూద్వహస్య, పృథ్వాచలేకస్య నమస్తమేత త్వాకారముఖ్యం వ్యతనో ద్విశేషాత్. శ్రీకైల నా ఫస్యచ వేంకటాద్రినివాసినః పద్మవిలాసనస్య, హైమం విమానం విర చయ్యమానా దస్యచ్చ కైంకర్య మసావతానీత్. చోళేషు (?) కిం బహునా నరేంద్ర! స్థానేషు సర్వేషు హరేర్హరస్య, ప్రాకారసౌధప్రముఖాననేకాన్ని ర్నాయ ధర్మాన్యుమదేనరేంద్రః. మహీసురాక్ కించ మహాగ్రహైరహర్నిశం సాదరమన్నదానైః, దానైరనేకైరసి భక్తిపూర్వం సంప్రీణ యామాన సచెవ్య భూపతి.”

ఈభర్తృకార్యాలలో కొన్నిటికి కాననాలున్నవి. ఈచెవ్యవ్వనాయకుడు, క్రై 1580 ప్రాంతములవరకు జీవించెను. ఈయన తుమారుడు అచ్యుతవ్వ నాయకుడు. ఈయనయోగ్యత సంగీతసుధపీఠికలో యిట్లు వర్ణింపబడినది:—

“శ్లో! తత్రాదృశైర్ధర్మభరై రముష్ణాదావిర్భూవాచ్యుత భూమిపాలః, మూర్త్యంబికాయాం జగదంబికాయాం బాలేందుమాళేరివ బాహులేయః! ఆరభ్య బాల్యాదతి భక్తికాలీ...రంగనాథం. అవాప్య తంజాపురమప్రతీపః కామరవివాభృతరాజ్యభారః, గజైరనేకైస్తురగైర్బలైశ్చ నిర్జిత్య సామంత నృపాలవర్గమ్. సంపాద్య దత్తేన్ద్ర సమస్తమర్థం శ్రీరంగనాథాయ తథా ద్విజేభ్యః, రంగేశితుర్దివ్యమసౌ విమానం హైరణ్యయం రత్నమయం కిరీటమ్. మణీమయం వర్మ చ నిర్మమితే సింహాసనం స్తత్యేతిపాల విషః, తస్యైవ పూర్వోత్తరవశ్శిమని సగోళురాణ్యప్రతిమప్రభాని. ప్రాకారమవ్యష్టమూత నిష్టమహాసనం చాపి మహిమహేంద్రః, లక్ష్మ్యైశ్చ సర్వాణ్యసి మండపాని దివ్యాని రత్నాభరణాన్యతానీత్. ఆరోహమార్గం చ మరుద్వరాయా (?) మలంక్రియాభావ ముపేయివాంసమ్, ఆరామనీమామసి రంగభర్తృగ్రామాననే కానసినవ్యతానీత్. దానం తులాపూరుషమచ్యుతేంద్రో హిరణ్యగర్భం ప్రతి వర్షమేవ, హేమాద్రికల్పేకధితాని సమ్యక్ సర్వాణి దానాని ముహూర్వ్య తానీత్. రామేశ్వరస్యాపిచ గోళురాణి తీర్థాని సర్వాణి నవీచకార. సందర్శ

నం కించ సిరాను సేతోరసావత్తాదనువర్ష మేవ, దినే దినే భోజయదేష లత్తా
ధికాన్ ద్విజానయ్యతభూమిపాలః.”

రాజచూడామణిదిక్షితుల రుక్మిణీపరిణయమహాకావ్యమునకూడా
యిట్లే వర్ణించినాడు.

“శ్లో. మాయూరమధార్జునకుంభఘోష శ్రీచంపకారణ్యముఖ్యలేఖ,
మహాత్తరం మండపమాతతాన భక్త్యా మహత్యా పరమచ్యుతేంద్రః. ఆగ్రా
నసేకానపిచాగ్రహారాసా వ్యతారీదవసీసురేభ్యఃకౌర్యే చ దైర్యేపి చ దాన
కేశ్యాం సమోనకశ్చిద్ధరణీభృదన్యః.”

“రంగాజి” మన్నారదానవిలాసమందు వర్ణించినవిధం:—

“సీ. మన్ననారునకును మహనీయగోపుర, ముఖముల గోపురముల
నొనర్చి, రామసేతువునఁ దీర్థములెల్ల బ్రకటించి, యిలమహాదానంబులెల్లఁ
జేసె, రంగధామున కంతరంగ ముప్పొంగఁగా, రత్నాంగియుఁ గిరీటరాజ
మొనఁగె, శ్రీముష్ణముఖ్యవిశేషభలంబుల నకలవైభవములు సాగఁజేసె,

గీ! నార! నాలుగుదిక్కులయందు శౌరి, కంతము సేయనికైంకర్య
మవనిఁ గలదె, పాండ్యతుండీరముఖ్యభూపతులఁ గెల్చి, నొరిది నాఘనుఁ
డనవాయకూరుఁ డగుచు.

ఉ! సారభుజాబలంబునను జక్కదనంబున నద్దణంబులన్
ధీరనుతప్రతాపమున దిక్కుల మిక్కిలి నిండుక్షీర్తులన్
ధారుణిఁ బ్రోచు సేర్పుననుదారదయ్య గవితాచమత్కృతిన్
శ్రీరఘునాథభూమి పరిణీమణికిన్ నమలే నృపాలకుల్?”

విజయవిలాసంలా:—

“కా! శ్రీరంగేశుడువచ్చి యయ్యతధరిత్రీభర్తయై భాగ్యరే
ఖారూఢిన్ విలసిల్లితాన తనకున్ గైంకర్యముల్ చేసెఁ గా

శేరాజైనను జేయఁగాఁ గలిగినే యిట్టివిమానం బహో
భూరిస్థిగ్ధముగా, మహామణిమయంబుల్లాఁ గిరిటాదులన్.”

మహానుభావుడైన యీ అచ్యుతప్పనాయనికి, విద్యారణ్యులవంటి మహా
త్ముడు గోవిందదీక్షితులు మంత్రిగా వుండెను.

శ్రీ

రాయవాచకము.

“(ఈగ్రంథము తాటియాకుప్రతులు రెండు పుదుకోటలో దొరకి
నవి. అందొకటి సంపూర్ణముగను మఱియొకటి యసంపూర్ణముగను నున్నవి.
రెంటిని బరిశీలించి పాఠమును నిర్ణయించుట యైనది. భాష తఱచుగా లక్షణ
విరుద్ధమయినను జరిత్రాంశములే ప్రధానముచేసియు దక్షిణదేశమం దానాఁడు
వ్యాపించియున్న వ్యావహారికాంధ్రభాషాస్వరూపము లోకమునకుఁ దెలి
యుట మంచిదనియు వాక్యరచన మున్నది యున్నట్లే ప్రకటించుచున్నా
రము. శీఘ్రముగనే యీగ్రంథము టిప్పణముతోఁ బుస్తకరూపముగఁ బ్రక
టింపఁదలఁచినారము.)”

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రతిక.

అ న తా రి క.

క. విజయనగరవృత్తాంతము

సుజనులచే విన్నయట్టి సూన్యతవాక్కుల్
ప్రజలకుఁ దేటవడంగా
నృజియించితిఁ గృష్ణరాయశేఖరుచరితల్.

క. విజయనగరజనపాలండు

విజయాపురి గోలకొండవీరులతోడన్
గజపతిని నాజి గెలిచిన
విజయండ్ల కృష్ణరాయవీరునిచరితల్.

క. రాయలకు రాజనీతులు

నాయుండు నప్పాజి చెప్పినవియన్నియుం బాఁ
బాయక మనసున నునిచిన
రాయనములు వ్రాయఁ జదువ రసికతగలుగున్.

క. బాలురు చదివిన బుద్ధివి

కాలురు గావలయుం కాన్త జలంబులతో
లోలురు నరివధుచింతా
శీలురు గావలయు భక్తిశీలత నెపుడున్.

కథాప్రారంభము.

శ్రీ వంతు నకలగుణసంపన్నులయిన మహామేధునమానధీరులైన అఖం
డితలత్తీవ్రసన్నులయిన శ్రీమన్మహామండలేశ్వరరాజమాన్యమహారాజరాజశ్రీ
కాశీవిశ్వనాథనాయనయ్యవారి దివ్యశ్రీపాదపద్మములకు దేవరవారిస్థానాధి
పతి భక్తప్రభాధీనుండు సద్విసయభయభక్తులనున్న కాయంగలవిన్నవం.

విద్యానగరమందు వీరనృసింహారాయలవారు బ్రాహ్మీముహూర్తాన
లేచి ఆరాధ్యులు నామావళిబున్న అధ్యాత్మసంకీర్తనములున్న పాండనగీతలు
భ్రమరగీతలు గజేంద్రమోక్ష భారతసావిత్రి దధివామనస్తోత్రము గంగావ

తరణము నదీప్రార్థనమున్న భారత భాగవత రామా
కర్ణాటరాజుల యణం ముచికుండ్లస్తుతి ఆశ్రురస్తుతి భీష్మస్తుతి నంజి
దినచర్య యునిసీతి విదురసీతి చాణూరసీతి పద్మసీతి ఇవి మొద
లైనవిన్ని సీతి వైరాగ్యశతకం పురాణశ్రవణమున్న

రాజనీతులన్నియు విని దర్శనావలొకనాంతరం కన్యకామణులు కపిలకామ
ధేనుపకు స్వర్ణసంబుచేసి విప్రవరులదర్శనంబు చేసినప్పట్లు దంతధావనముఖ
మజ్జననామతీర్థమై విభూతి భరియించి శేరోలగంటై కూర్చుండగా నూట
యేనిమిది తిరువత్తులనుంచిన్ని తీర్థప్రసాదములున్న రాగా యెదురుకొని

ప్రత్యుద్ధానముచేసి అంజలి చేసెందుకొని శిరసావహించి స్థలాంతరాలనుంచిన్ని వచ్చిన అయ్యంగార్డులను అరాధ్యులవారలను పుచితాననములయందు గూర్చుండనియమించి అప్తవ్యయంవ్యక్తం శ్రీరంగం శ్రీముష్ణం వెంకటాచలం సాలగ్రామంతోతాతాద్రి నైమికారణ్యం పుష్కరక్షేత్రం ఇవిమొదలయిన స్థలాలకు సురక్షితముగలవా అని అడిగినందులకు దేవరవారి ప్రతాపాలి శయమువల్ల అయాస్థలాంతరములను ముద్రకర్త వాఖటికొకటి కొడువ లేకుండ నడుపుతూ పున్నారు నూటయేనిమిదిలిరువతులున్న నిత్యోత్సవములుగా నడుస్తావునువి అని అయ్యంగార్డులను పలకగా, పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశకాత్మకమైన యేకామ్రనాథ జంబునాథ అరుణాచలేశ్వర కాళహస్తీశ్వర చిదంబరం మొదలైన డెల్చెరెండుదేవస్థలాలున్న వదునెనిమిది శత్రులకున్న నిండుపడితరములుగలిగి నిత్యోత్సవములు గలిగియున్నదనే టట్టుగా అరాధ్యులు దెలుపంగా, విన్నవాడై చాలనంతోషపడి వార్లకు వట్టెమలమర్చి ధర్మసనం ధర్మయ్యను పిలువనంపంగా ఆయనవచ్చి నిలచి దేవరవారు ఆనతిచ్చినప్రకారం ద్రావిడరాజ్యములొగల అగ్రహారములున్న ఆంధ్ర దేశం హయనదేశం మొరసునాడు మొల్మాడు కర్నాటకం ఘట్టకీమ చేర చోర పాండ్య మగధ మళయాళ ఆదిగాగల అగ్రహారములకున్న అవధి అటంకములులేక నిత్యకర్మానుష్ఠానవరులై ఋగ్వేదాస్సామాధర్వణపారీజులయి వట్పూస్త్ర పారీజులయి పంచయజ్ఞపరాయణులై అతిథినంతర్వణులుచేసుకొని నిర్విచారులై సుఖవసతిగావున్నారని విన్నపంకాయగా, రాయలవారు విననవ ధరించి దళనాయకుల పిలువనంపగా, వారువచ్చి పొడగని నిలిచి వినయము తోడట్టు సింహాసనరాజ్యములొగల గిరిదుర్గ వనదుర్గ జలదుర్గ స్థలదుర్గముల యందు కావలికట్టు ప్రహరిబడగరములున్న బీగముద్రలు స్వామినారిప్రతాపమువల్ల జతనమైయున్నవి, సామంతరాచకార్యములు విశేషముగా లేదు అని విన్నపంకాయంగా; అవెంబడిగా తలారి జంగమయ్యవచ్చి రాయలవారి నముఖానకు అడ్డబడి చేతులుకట్టుకొని నిలిచి దళనాయకులతోను విద్యానగర

పట్టణములనున్న వెలిపాళ్ళములయందున్న యాదిహెచ్చరికలు గ్రహింపఁ
రాత్రి పగళ్లు తలార్లు జతనమై కాగ్రతగా కాస్తావున్నారు; గనక పట్టణము
లోగల అష్టాదశపర్వాలవారును అంత్యంతసంతోషపరులై అలివైభవములతో
డట్టు నిత్యకల్యాణములున్న పచ్చతోరణములున్న గల్లియున్నారని విన్నపం
కాయంగా, దళనాయకులు విని రాయలవారికి విన్నపంచేసినారు. అసిమ్మట
వితలవిరూపాక్షస్వామి ధ్వజారోహణమై వున్నది రథోత్సవానకు విజయం
కాయపఠెను అని విన్నపం కాయంగ దగ్గరవున్న దళనాయకులు ఆతీరున్న
రాయలవారు విచ్చేస్తావున్నారు స్వామి రథారూఢులైనతోడుతోసెవచ్చి
విన్నపం కాయమని అంపించి రాయలనగరికి తొమ్మిది సంప్రతులనున్న
బిలువనంపగా కరకాలవచ్చి పదుసెనిమిదిరేవులలెక్కలున్న వినుపించిన
తర్వాత రాయలవారు దిక్కులనుంచినచ్చిన కమ్మకాశీతములు యేకాంత
ముగా వినుపించుగా విని ప్రధానులను దళనాయుని రక్షించుక కొంతతడవు
యేకాంతముగా ఆలోచించి అసిమ్మట నిండుకొలుపునకు వచ్చినవారై నకల
సామాజికులను రక్షించుక నగరీఅట్లళ్ళు కొమాళ్ళు దొరమన్నీలు ప్రభువులు
పాలెగార్లు అమరనాయకులు పురోహితులు ఆచార్యపురుషులు జ్యోతిగార్లు
యతీశ్వరులు దైవజ్ఞులు నాటకాలంకారులు విద్వాంసులు వీణాధరులు
చేరువగార్లు రాజులు వందివైతాళికులు పాటకులు వతాణీకులు శాస్త్రులు ఇవి
మొదలుగాగల దెట్టైరెండు వినియోగాలవారలున్న వచ్చి కొలువుండగా
దైవజ్ఞులు లక్షణీకులు దళనాయకులతోను ఆగతానాగతభూతభవిష్యద్వర్త
మానంబులు ప్రసంగనకాయగా ఆవెంటిని విద్యానగరపట్టణంగావిచ్చే
టందుకు మునుపు విద్యారణ్యశ్రీపాదులు యెందుండిరి వారు ఇచ్చటికి రా
కారణంయేమి వారువచ్చి పట్టణంగావించినది యెట్లు అని అడిగినందులకు
ముల్లందండిమపుంభావసరస్వతి విద్యారణ్యులవచనాలున్న విజ్ఞానేశ్వరమున
వచనాలున్న ఆయనకు దెలిశివుండును. పుంభావసరస్వతి విన్నపం జేసిన
వివరం:—

కష్టాటరాజ్యవృత్తాంతము.

(ఉత్తరభాగము.)

అవతారిక.

[ఈవృత్తాంతముగల కాగితపుగ్రంథము పరిషత్సున్నకభాండాగార మందున్నది. దీనిసంఖ్య ౩౯౦౬ మదనపల్లిగ్రామములో దొరకినది. ఇందు, తాళికోటయుద్ధము, తరువాతివృత్తాంతము కొంతపర్జింపబడినది. కథ పూర్తి కాలేదు. కొన్ని విషయములు యథార్థములుగానున్నవి. కొన్ని పుక్కిటిపురాణ ములుగూడ గలవు. పూర్వవరసంబంధము చక్కగ బాటించబడలేదు. భాష నలక్షణమైనదిగాదు. ఇన్ని దోషములున్నను విషయము దేశచరిత్రపరిశోధకుల కుపచరించు ననునూహతో గ్రంథ మున్నదియున్నట్లే ప్రకటించినారము.]

అంధసాహిత్యపరిషత్ప్రక.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమద్రాజాధిరాజలేజోనిధిరాజకందవరాజకంఠీరవ అమరాయర గండాంకరాజమనోధయంకర । శశివంశకులపావనా । ధామా । ఆలేయ గోత్ర ఆవస్తంభస్తూత్ర రమణచరణకమలనికేతనపూర్వసింహాసనోద్ధారణ శ్రీ రాజవరమేశ్వర । యోగవనిత్రోదయ । శ్రీమద్రాజాధిరాజవరమేశ్వర శ్రీవీర ప్రతాపశ్రీవీరవెంకట । పిన్నమకాకల్లారాజ్యంలాగాను గుండాండమునేపట్నం బనేది లక్షరాజ్యం తానావేసుకొని నబాంధవగ్ధులైనమేతముగా రాజ్యభారం చేస్తువుండగాను తొరకంటైనరసరాజువారియంటితిమ్మమ్మగానిక వివాహంచేసు కొని యాయండ్లుయందు కుమారుడు శ్రీరంగరాజు నంద్యాలతానావేసుకొని వుండి । అంబళాదేవి । చెల్లాదేవీ । అనంద్యాల నిజరాజ్యధానిగా రాజ్యపరి పాలనచేస్తువుండి । వారికుమారుడు రామరాజు అనేఅయనా । కందమాలు తానావేసుకొని ప్రభుత్వం చేస్తువుండెను । మూడోఅయన సారసింహారాయ

లువారు కుతుబశాయివారిమీదను | గజపతివారిమీదను మోహరంచాయ-
గాను | యాబుక్కరాజున్న | నాల్గువేలమురికినాడురాచిరికెమున్ను | రెండు-
వేలాయెనురు క్రమ్మవెలమలూన్ను | అల్లుండ్లు | కుమల్లుకామున్నుటితోను
నారసింహరాయలవారితోను డిల్లీఆప్రాంత్యమునకు గమనంచేసిరి | కుతుబ్ శా-
హచ్చాయివారి మొనవిరిగినంత బార్ నోగజపతివారిపూజువారికి సహాయము
వచ్చి యెదిరించి యుద్ధంచేసేయెడల రాయలవారిపూజువిరిగివచ్చి సర్వదా
తీరంచేరినంతలో బుక్కరాజు వారు స్వజనంపూజుతోకూడా యెదిరించినిలిచి
కుతుబ్ శావారిని సహాగాను గర్వభంగముచేసి పలాయనముచేసినందున రాయల
వారికి శ్రేయస్సువచ్చెనుక నారసింహరాయలవారు మెచ్చి వీరికి లక్ష
రాజ్యముకాక | ఆరవీడు | చెలమనూరు | అనేడిస్థలాలు రెండులక్షలరాజ్యము
జహగీరుఇచ్చి మీరుమానముభిమందువస్తేను మీకుమర్యాదలు మాకుమాట్లా
అచ్యుతరాయలు | ప్రాధదేవరాయలు | వారితో సమముగా కూర్చునేటట్లు
నిర్ణయించి | మాఫాజుకు ప్రధమజండానడచేటట్లు నిర్ణయించి అంపించిన
పెనుక | ఈరెండుసర్కార్లు చేసుకొని మందీలుహోదీలకొన్నా మేలుగా వెల్లోటి
యాచమనాయనిగారు | పెన్నుసాని తిమ్మానాయనిగారు | యీనాల్గుమన్నిరి
కాలుకన్నా అండ్డెంహిరెలసప్పనాయకపడీరుకన్నా అతిశయముగాను | నడి
పిస్తూవున్నారు | యేతకొం నిమిత్తముగాను స్వజనబంధుసల్లరి పెద్దలపిలువ
నంపించి యేకాంతంచేసి వారితోను | రా॥ బుక్కరాజుగారు చలంకరించిన
వివరం | నారసింహరాయలవారు బహుమానపురస్కరంగాను | మాకుమర్యా
దలుచేసినారుగనుక మీనల్లరిదయావిశేషంచాతను భేషక్కుపొందినారం |
కాగా మీరుమాకు పఘుపెద్దతనంనడిపించవలసినదని అడిగినందున ఆబుక్క-
రాయలవారితోను నల్లరుబంధులు అనినవివరము మనవల్లకలలోను నీవు
ఆరవేటిబుక్కరాజవు | దకావంతుడవు | మీకు మేముమర్యాదయిస్తున్నారం
యావత్తుక్రియకాలమున్ను | మొక్కిచాయంగలవిన్నపాలు అని వుత్త-
రంలో రాసుకుంటున్నారం. మీరు మాపేరవ్రాయించవలసిలేను దీవించివుత్తెం

చినప్రయోజనం అని నిరూపంబ్రాయించవలెను । అని నల్లరు బంధులు
 పేషక్కుయిచ్చిరి । ఆసింతుట మహారాజులగాను రాయలవారిచిత్తంపా
 యించుకుని । సబంధపనపరివారయుక్తంగాను రాజ్యంచేస్తూవుండగాను ఈ
 బుక్కరాజుకు పెద్దరామప్పయ్యగారు జననమైరి । యారామరాజుగారు
 కందనూరులో ప్రసిద్ధిగారాజ్యంచేస్తూవుండిరి । వీరికి తిమ్మరాజు । శ్రీరంగ
 రాజు । రామరాజు । తిరుమలరాజు । వెంకటపతిరాజుగారు । అయిదుగురు
 కుమార్తెలొగాను కృష్ణరాయలవారిపట్టం అల్లుడు రామప్పయ్యకు లభ్యమా
 యను । యువరాజ్యపట్టం తిరుమలరాయలకుయిచ్చెను । కడమముగ్గురిలో
 కందలనూలు వెంకటపతిరాజుకుయిచ్చెను । రాయవేలూరిలోను తిమ్మరాజును
 వుంచెను । గుర్రంకొండ । బెల్లంకొండ । కంభం । కాకర్ల । పెనుగొండ ।
 సహగాను శోనేటిరాజుగారికి యిచ్చెను । తాము యేకపత్నివ్రతుండై రాజ్యం
 చేసెను.

ప్రతాపచరిత్రము.

(ఇది ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రతికలో ప్రకటితమైనది.)

ఈ క్రమంబున శ్రీమల్ ప్రతాపవీరరుద్రుండు రాజ్యంబు సేయంగాను,
 తన ఆజ్ఞకు మరలబడిన పల్లిమచేశాధీశ్వరులపై దళంబుబంపి వారినోడించి
 పత్నీయుక్తంబుగా ఆపారశిరాజును ఏకశిలానగరంబునకు దెచ్చుటయు—
 ఆనమయంబున దేవగిరినున్న రామదేవరాయలు పారశిరాజు తమ్మునింగలయు
 టయు—ఇక్కడ ఏకశిలానగరంబుననున్న పారశిరాజు మృతిబొందిన
 యతనితమ్ముడు జవానుములకు వక్కిరువేషంబున ఏకశిలానగరంబున జొచ్చి
 పురంబు అంత తనచేత సాధ్యంబుగాకుండజేసి తనఅన్న సతిసుతులకున్న
 తాను యెరుకచేసుకొని వారిని పభిరువేషంబున పురంబువెడలదీసుకొని తమ
 రాజ్యంబునకువచ్చి వాండ్లనునిచి రామదేవరాయలు తానున్న జవానీములకు
 ధీల్లికింబోయి సుల్తానునుజూచి యేకశిలానగరంబు బలంబు తెరంగుకొలందియు,

చెప్పగ కొంచెంబని కార్యంబూపించి యేకశిలానగరంబు సాధింపన్ దలంచి
అప్పుడు సుల్తానుతో మాడినరాజులు వచ్చి మదేశాధీశ్వరుండు లక్షగుర్తంబులును
రెండులక్షలవదాతివర్గంబును, కటకపల్లభుడు ఏభయి వెయిలగజంబులును, రెండు
లక్షలతురంగంబులును, ఎనిమిదిలక్షలవదాతివర్గంబులును, తక్కినరాజులు
రెండులక్షలతురంగంబులును, రెండులక్షలవదాతివర్గంబులును, ఈచొప్పున
దళంబునుగూర్చుకొని రాచర్లపద్దవిడియుటయు ధిల్లిశ్వరుండును మల్కిశేఖా
నును దళవాయించేసి రెండులక్షలయూభయి వెయిలగుఱ్ఱంబులున్న పదిహేను
లక్షలవదాతివర్గంబునుగూర్చి యేకశిలానగరంబునకు ఉత్తరదిగ్భాగంబున
మాద్దల్యంబునవిడియుటయు, ఇట్లు మూడుదిక్కులవిడియుట శ్రీమత్ప్రకాశ
వీరరుద్రుండు చారులచే విని నరపతిరాయలకెరింగించిన ఆతండు ముప్పయి
రెండులక్షలవదాతివర్గంబును యేడులక్షలతురంగంబులతో దక్షిణదిగ్భాగంబున
వేల్పుగొండద్వారంబున నరపతిరాయలువిడియుటయు, ఏకశిలానగరంబునం
గల కొంతబలంబును డెబ్బయియేడ్డుగురుపద్దనాయకులున్న రాజాతమ్మడు
అన్న మదేశుండును వచ్చి మంబునడిగిన బలంబులమీదికిపోవుటయు, సుల్తాను
బలంబులమీదికి తనమూలబలంబును తలవడి, అసహాయంబు జేయునమ
యంబున మల్కిశేఖానుండు సమసినహతశేషులు డిల్లిమార్దంబుపట్టి పారు
టయు అన్న మదేశుండు డెబ్బయియేడుగురుపద్దనాయకులును తలవడిన
జవానుములుకువిరిగి పారుటయు రామచంద్రరాయని తలదనుమిన బలంబులు
పారిపోవుటయు కటకపల్లభునివై నరపతిరాయలు కయ్యంబుచేసినరాయలు
తనవరాక్రమంబున రెండువెయిలమదగజంబుల పదివెయిలగుఱ్ఱంబుల యెని
మిదిలక్షలవదాతివర్గంబులను ద్రుంచి వెయ్యిగజంబులపట్టుకొనిన ఆతండు
తిరిగి పారుటయు, ఇట్లుహతశేషంబైనవారలు ధిల్లికింబని సుల్తానుతోజేష్టిన
విని బలంబులుమగుడాగూర్చి వినరుఖానునిదళవాయించేసి ఉత్తరానవిడియు
టయు చిల్లరరాజులు ఎప్పటియట్లుబలంబులుగూర్చుకొని వడుమరరాచర్ల కాడ
విడియుటయు, ఎప్పటియట్లు మూడుదిక్కులవారు సంగరంబుచేసినిడియుటయు

కటకవల్లభుండును ముకుందనందనుండును వానిపట్టణంబుగట్టుకొని మగుడా బలంబులుగూర్చుకొని యప్పటినుల్తానుబలాబులగూర్చి పుల్లుఖాచును దశ వాయింజేసి యేకశిలానగరంబునకు ఉత్తరదిగ్భాగంబునవిడియుటయు చిల్లర రాజులు బలంబులుగూర్చుకొని పడుమరిరావర్ల కాడవిడియుటయు యప్పటి యట్ల మూడుదిక్కులనంగరంబు చేసివిరుగుటయు ముకుందనుందరుండు ఒక్క నాడు ఏకశిలానగరంబుచూడవలెనని విప్రవేషముదాల్చి పురంబుకొచ్చి అన్ని పీఠులు రాజద్వారంబుకొచ్చునమయంబున అతన్ని యెరిగినధొరలు అతడు కటకవల్లభుండనిన ఈనార్త శ్రీమత్ప్రతాపరుద్రునకు ఎరింగించిన అతన్ని గిరివేయించిన అవ్వరివైత్యుండు కోటిపల్లవిశ్వనాథుండనువాడు శ్రీమత్ప్రతాపవీరరుద్రునకు మూడుకోట్లధనంబులుఇచ్చి యాముకుందనుందరున్ని విడిపించుటయు అతట కటకవల్లభుండు తనబలంబులచేరి నరపతిరాయులచే నంగరంబు చేసివిరుగుటయు పుల్లుఖానుండు జగడంబు చేసివిడిబడుటయు అన్న మదేవుండు చిల్లరరాజులతో యుద్ధంబు చేసిన తిరిగి తమతమ దేశంబులకుం బోవుటయు.

కాశీయాత్ర చరిత్ర. 1838

నూటయిదవైయొడ్లక్రిందట చెన్నపట్టణమందుండే నుప్రీక్షకోర్టులో ఇంటర్ ప్రెటర్ హోదాతో గొప్ప అధికారమువహించి, చాలా కుటుంబడి గలిగి, తన విద్యచేతను ధర్మముచేతను శీలముచేతను త్యాగముచేతను అసాధారణపురుషుడని కీర్తిపొందిన ఏనుగుల పీరాస్వామయ్యవారు సకుటుంబము గాను సపరివారముగా కాశీయాత్ర ప్రోయినప్పుడు, తానుచూచిన దేశములు, నగరములు, వల్లెలు, ఆందుండే నానాజాతులమనుష్యులు, వారివృత్తులు, ఆచారములు మొదలయిన విషయములు సవిస్తరముగా వర్ణిస్తూ దినచర్య రచించినాడు. అతనిమిత్రుడు కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసశిల్ప అనే ఆయన గవర్న మెంటువారి ఉత్తరువు ప్రకారము ఈ గ్రంథము 1838 వ సం॥ లో

అచ్చువేయించి ప్రకటించినాడు. 328 పుటలు గలిగి ఉన్నది. గ్రంథకర్త చరిత్రకూడా శిల్లగారు రచించి చేర్చినారు. ఆచరిత్ర ముందుగా ఉదాహరించి, వీరాస్వామయ్యవారి గ్రంథములోనిది ఒకనాటి దినచర్యమాదిరిగా ఎత్తి చూపిస్తున్నాను. ఈ రెంటిరచనా ఎంత చక్కగా ఉన్నదో ఉదాహరించిన వాక్యములనుబట్టి తెలుసుకోవచ్చును. గ్రంథకర్త పాండిత్యము లోకజ్ఞానము గ్రంథమంతా చదివితేకాని తెలియదు; అయినా శిల్లగారివాక్యములు కొంత మట్టుకు సూచన చేస్తున్నవి. 1912 సం. లో ఈ గ్రంథము వ్యావసారికభాషారచనకు మాదిరిగా విద్యార్థి కారులు ప్రకటిస్తే కాసననిర్దాణసభలోని తెలుగు సభ్యులు నిజము తెలుసుకోకుండా గ్రంథకర్త ఊరూ పేరూ లేనివాడనిన్ని గ్రంథము చదవదగినది కాదనిన్ని హేళన చేసినారు!]

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యవారిచరిత్ర. 1838

ఈ చెన్నపట్టణపు కాపురముడయిన శ్రీవత్సగోత్రోద్భవుడైన యేనుగుల.....మంత్రి చూడకాన్యనకు పుత్రుండగు యేనుగుల వీరాస్వామయ్య (వారిలో)ను బహు దినములు సహవాసముచేసి స్నేహితుడనై యుండిన నేను ఆయనచేసిన కాశియాత్ర చరిత్రలోని సంగతులను వ్రాసేటందుకు ముందుగా ఆపురుషుని చర్యలను తెలిపినమట్టుకు చెప్పకపోదునేని ఆయన విషయమై న్యాయము నడిపించినవాడను కాకపోదునన్న భయముచేత వాటిని పూర్తిగా వణికొనను శక్తియోగ్యతలు లేనివాడనైనా పూనుకోవలసివచ్చినందున వాటిలో కొన్నిటిని సంగ్రహముగా వణికొనినవాడ నౌచున్నాను.

యేనుగుల వీరాస్వామయ్యవారికి తొమ్మిదవయేట శిశువియోగము సంభవించెను. అప్పుడు ఆయనకు తల్లివినాగా పేరేపోషకులు లేకయుండిరి. తండ్రి వుంచిన ఆస్తిన్ని మితముగానే యుండెను. పండ్రెండవ యేట యింగిలీషు అహువేగముగా చదవ శక్తిగలిగి యుండినందున అప్పుడు ఆయన వాలంటీరుగా వుండిన - బోడుకా ఆవు త్రేడు అనే ఆఫీసులోనుండే యుగామినరులు

యిద్దరున్న ఆయనను రీడరుగా వుంచుకొవలెనని వివాదపడుచు వచ్చిరి. దాని వల్ల ఆయనను అయనకు కలిగియుండిన సామర్థ్యము తెలియవచ్చుచున్నది. పదమూడవ యేట తిరువల్లి కలక్టరు కచ్చేరీలో యింటేరు ప్రీటరు గానున్న త్రాన్సులేటరుగానున్న రెండు సంవత్సరములు వుండి పదియేనవ యేట పట్టణమునకు వచ్చిచేరెను. అ... చేయుచువచ్చి వాయర్ హవుసులో బోక్సింగరుగా వుండి హేడుకొంటాంటు అయి తర్వాత సుప్రీంకోర్టు యింటేరు ప్రీటరువనిలో ప్రవేశించినారు. అప్పుడు బోర్డు ఆవు ప్రేడు ఆఫీసు వారు ఆయన యెడల తమకు కలిగియుండే విశ్వాసమునకు గురుతుగా ముక్కుపొడివేతే బంగారు డబ్బి యొకటి బోర్డు శక్తి బేరిమూలముగా సుప్రీంకోర్టు జడ్జిగారి సెలవుమీద ఆయనకు యిప్పించినారు. ఆయన తనకు వరులు న్యాయవకారము చేసినా వారియెడల జరిగించిన మేలు చెప్పవలది గాదనుటకు ఆయన తిరుణామలకు వెళ్లివచ్చుడు అగుడిలో తనవలెనే స్వామి దళకానమునకు వచ్చిన ప్రజలకు సహాయముగానుండే యొక బంట్లాడు తనకు జాగ్రతగా స్వామిదళకానము చేయించినందుకు వాని మంచి నడతలను యిచ్చట రివిన్యూబోర్డువారికి శ్రుతపరచి వానికి పెండింగ్ లయినను ఒక వరహా యొక్కువ జీతమున్న కలిగేలాగు చేసినది సాక్షిభూతముగా నున్నది. ఆనల మునకు అప్రబంధనము చేయించి గజదానము చేసినారు. యిది వారిశక్తికి యెచ్చయిన కార్యముగా అందరికిన్ని తెలియవలసినది. అక్కడి కలకటరు ఆయననున్న ఆయనతో కూడా వచ్చిన మరికొందరు ప్రభువులనున్న చూచి మీరందరున్న కూడి యిక్కడి దేవునికి రథము కట్టిస్తే బాగా వుండునని చెప్పగా అప్పుట్లో ఆ ప్రభువులందరున్న ఆలాగే చేయుచున్నామని ఆయన గుండా అనిపించి అక్కడినుంచి పట్టణమునకు వచ్చిన తర్వాత ఆ ప్రభువులు ఆ కార్యమును గూడ సదరహీ అయ్యవారితో యెచ్చరించడమే మానుకొనిరి. ఆయ్యవారు తానుమంచిదని చెప్పినందున ఆ కార్యము తనశక్తి మించినదైనా అపరి మితమైన ధనప్రయముచేసి రథము కట్టించి తనమాటను

కాపాడుకొన్నారు. యిందువల్ల అడిన మాట కాపాడుటకై శక్తికిమించిన కార్యములను సాధింపుచు వచ్చినారని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది. వారు కాశీయాత్ర వెల్లినప్పుడు నేను ఆరథానకు యింపగొలుసులు జాగ్రతపెట్టి గవర్నమెంటు వారిగుండా వాటికి రంగు పూయించిన సంగతి స్వల్పసహాయ మైనా దాన్ని అనేక ప్రకరణములలో నుదాహరించి గొప్పగా కొనియాడిరి. యీలాగు స్వల్పపకారములను గొప్పగా కొనియాడుచూ వచ్చినందున యితరులకు విశేష కార్యములయెడల ప్రవృత్తికలుగుచూ వచ్చెను. ఒక్కసంవత్సరమునకు అధికముగానే వారు ప్రతిద్వాదశిన్ని భక్ష్య భోజ్య ఫలాజ్య దధి ప్రాజ్యములయిన బ్రాహ్మణారాధనలుచేసి తర్వాత తాను ద్వాదశీ పారణ చేయుచు వచ్చినారు ఆ సంతకాణలు యీపురమందు మహోత్సవములుగా నుండినవి. అన్నప్రదానమందు వారి చాతుర్యమున్ను జాగ్రతయున్ను వశికాంబ శక్యంబులు గావు. వొక్కస్థలమందు వికపాకములలో వికాపోశనముగా వొక్కలోపమున్న లేకుండా మూడు నాలుగు వేల బ్రాహ్మణులు భుజించునప్పుడు తానొక పరిచారనికంటే సులభముగా నటించెను. అందరికిన్ని అనేకవిషయములలో కాలయాపనమాచున్నది. ఆపురుషుడు యిట్టి సద్విషయమందు శ్రమను యెంచక స్వల్పకాలమును ప్రయోగించినది పరలోకగతుడైనా వున్నట్లే కొనియాడబడేలాగు చేయుచున్నది. యిట్టి సత్కార్యము చేసినవారికి అది కీర్తికామేతువు కావడము మాత్రమేగాక యితరులకున్న అలాటికీర్తిక యెడల సుబుద్ధికలుగుటకు కారణమవుచున్నది. యీపురమందు తమ మాన విషయమయి మహాసభకూడినప్పుడు అయ్యవారు తన వక్షమును శ్రుతి స్మృతి ప్రమాణములతో స్థాపనచేయగా ఆసభవారు మిక్కిలి సంతోషపడి అందుకు చిహ్నముగా అయ్యవారికి రత్నహారమును బహుమతిచేసి వారి సద్గుణములను వొక పత్రికలో వ్రాసి ఆయనకు పంపిరి.

ఆయన పుష్కొగములలో నుండిన కాలమువరకు ఆశోద్భజణీలకు తృప్తిగా నడుచుకొన్నారనే టందుకు దృష్టాంతముగా పెద్దజణ్ణియయిన సర్వాలూగ

ఫాల్గురు దొరగారు ఆయనకు వ్రాసియిచ్చిన బెట్టి మోనియాల్-అనే యోగ్యతా పత్రికలో విశేషముగా ఆయన కోటుకొలుపును చేంబరులోనున్న ఆలసటలేక బహు నెమ్మదితో పనులు గడుపుచు పచ్చిననిన్ని ఆయన తన గొప్ప చుట్టొగవు పనులను మిక్కిలి నమ్మకముగా జరిపించెననిన్ని మరిన్ని ప్రజల మేలునుకోరి స్వప్రతిచంద్రిక మొదలైన కొన్ని ప్రజకములకు త్రాకులెవ్ చేసెననిన్ని నేనెరిగినంతలో గవర్నమెంటువారి విశేష కృపకు యీ పురుషుడు పాత్రుడయినట్లు హిందు పెద్దమనుష్యులలో మరి ఎవరున్న యెక్కువైనవారు లేరని దృఢముగా నాకు తోచియున్నదనిన్ని వ్రాయబడియున్నది.

లోకములో గంగా స్నానమునకు వెళ్లినపురుషుడు తన తల్లిదండ్రులకు గంగ తెచ్చి యివ్వడము వాడికే బడియున్నది. యీమహాపురుషుడు గంగను పడవలు బండ్లు కావళ్లు వగయిరాల్మీద తెచ్చి యీదేశములోనుండే నాలుగు వణకాలవారిలోనున్నుండే గొప్ప మనుష్యులగుండా ఆయా వణకములలోని ముఖ్యులపేర్లు తెలుసుకొని వారికందరికి గంగనున్న జగన్నాథపటప్రసాదములనున్న యిప్పించెను. అందువల్ల అందరినిన్ని తనబంధు సమానులుగా చూచేవారని స్ఫుటముగా తెలియుచున్నది. ఆయన యాత్ర బోవునప్పుడు నేను సకృదావృత్తి అక్కడి వినోదములను, వ్రాయించిపంపించవలెనని అడుగుకొన్నందుకు యాత్రలో ప్రతిదిన చర్యలనున్న ఆయా ప్రస్తావములలో జగదీశ్వరుడు తనకు తోచిన తాత్పర్యములనున్న మార్గముందు పరులవల్ల తానుచెందిన సహాయములనున్న తనవలె యాత్ర బోవువారు మాగ్గములో పూర్వముగానే జాగ్రత్త పెట్టుకొనవలసినవిషయములనున్న క్రమముగా అప్పుడప్పుడు వ్రాసిపంపుచువచ్చిరి. ఆపుస్తకమును చూచుటవల్ల యాత్ర బోయి చూచి తెలియవలసిన సంగతులన్నీ తెలియుచున్నవి. ఆపుస్తకము పసయ్యారి పెంకు మొదలారిగుండా అరపముతో తజామా చేయించబడి అచ్చువేయించబడి యున్నది. నాగపూరి వీరాస్వామి మొదలారి మహారాష్ట్రముతో భాషాం

తరచు చేయించినాడు. ఆ మహారాష్ట్రపు ప్రజలమును నాగపూరి రిసే డెంటుగారు తాను యింగ్లీషుతో త్రాన్సులేషన్ చేసి ప్రసిద్ధిపరచ తలచి అయ్యవారిని సెలవు అడిగినందుకు వీరు నేనే భాషాంతరము చేయించి వంపుచున్నానని తెలియజేసి కొంత భాషాంతరము చేయించినారు. భగవంతుని కృపవల్ల కొదవ యున్న యేళుకాత్తులగుండా నయినా పూర్తికావచ్చును.

నందననందపురపు ట్టాములలో నేను కొంతధాన్యసంగ్రహముచేసి పుంచడము మేలని చెప్పినందుకు అయ్యవారు మనము ధాన్యము సంగ్రహించి మనముమట్టుకు భుజించి ఆన్నాతురులై దుఃఖపడే పేదలను చూచుచు జీవించుట అప్రయోజకము గనుక తన ప్రయోజనమునకుగాను విస్తరించి జాగ్రత పెట్టుకొనరాదని చెప్పి ఆదుబిక్షములో శక్తివంచన లేకుండా తాను ఆన్న ప్రదానము చేయుచు యితరులను స్వప్రయోజనమునకు ఆనుసరించేలాగు అనుసరించి వారినిన్ని పేదలపోషణవిషయమై ప్రవర్తింపజేయుచు ఆలాగు ప్రవర్తించినవారిని తాను మిక్కిలి కొనియాడి సంతోషపెట్టుచువచ్చిరి. అందువల్ల మరికొందరున్న ఆన్నదానమందు ప్రవర్తింపుచు వచ్చిరి.

మరిన్ని గంజిదొడ్డియనే ఆన్నసక్రములో గవర్నర్ డెంటువారు అపార ద్రవ్యమును బీదల ఆన్నప్రదాన విషయమై ఖచుకా చేసినప్పుడు అయ్యవారు ఆధమకానిచారణప్రభువులలో తాను వొక్కడుగా నుండి పేదలకు కాలములో విమర్శగా ఆన్నమును అందచేసే కొరకై పడినశ్రమ చెప్పకకష్టము కాదు. అది యేలాగంటే ౧౦౦౦-౨౦౦౦ తూముల బియ్యమును ప్రతిదినమున్న పాకము చేయించి తన దృష్టిపథములో పేదలను శ్రమపడనియగుండా రెండు జాములకు లోగానే ఆన్నమంతయు వినియోగపరచుచు వచ్చిరి. మరిన్ని తన బుద్ధి శక్తిని యావత్తున్న రాత్రిన్ని పగలున్న ఆ కార్యము విషయమై వాడుచు వచ్చిరి. యిదిగాక అయ్యవారు వాతో ఒక ప్రస్తావనములో చెప్పియుండే యొకసంగతి మిక్కిలి ప్రయోజనకారిగా తోచినందున యీ అడుగున వ్రాయుచున్నాను. వొక పురుషుడు విస్తరించి ద్రవ్యము నాజికొంచి

పెట్టి తాను నద్యయముచేయుకుండా చనిపోవుట నిష్ఫలమనియున్ను చనిపోవువారు తమకు పిష్టట జరగవలసిన కార్యములను వ్రాసే మరణశాసనములు అనేకముగా తన వుద్యోగమునువట్టి త్రాన్సులేషన్ చేయవలసి వచ్చినందున ఆ వ్రాసినవారి తాత్పర్యములనున్న వారు జీవించియుండగా చేయుచు వచ్చిన కృత్యములనున్న వారికి యీలాకవిషయమై యుండిన తాత్పర్యములనున్న వారు వ్రాసినమరణశాసనములు వారి మరణాంతరము ఆ తాత్పర్యానకు సంబంధించక పోవుటనున్న వారు స్వప్నావస్థలోగూడా చూడనివిగానున్ను యెట్టి బుద్ధిమంతులకున్ను యీలాగు సంభవించునని ఊహించ కూడనివిగానున్ను వుండే అనేకవిషయములు సంభవించడమునున్ను తాను తెలుసుకొన్నందున తన మనసుకు లోకరీతి బాగాతెలిసి పరలోక దృష్టి ప్రబలమవుచు వచ్చినదని చెప్పినారు. మరిన్ని తన కూతురివివాహమందు అన్నస్య శ్చుధితః పాత్రమనే వచనప్రకారము అన్నానకు ఆకలిగొన్నవారందరున్ను పాత్రులని యోచించి అందుకు ఆక్షేపించినవారినిన్ని నమ్మతిపెట్టి నమస్తజాతులనున్ను అన్నప్రదానము చేసినారు. దీనివల్ల ఆయన సర్వనమదృష్టిగల పురుషుడని స్పష్టముగా తెలియవచ్చుచున్నది. కొందరు యీవివాహవిషయమై ద్రవ్యమును వ్రయపరచుటకంటె చిన్నదానికి ఆస్తిగా వుండుట మేలని ఆయ్యవారితో చెప్పినందుకు ఆయన చిన్నదాని పోషణకొరకు ద్రవ్యమును మనుష్యాధీనముగా నుండుటకు ప్రతిగా యీశ్వరునిచేత నేను వుంచుచున్నానని చెప్పి ఆపారముగా అన్నదానము చేసినారు.

యీ చెన్నవట్టణమందు హిందు లిటరైరి సౌనయిటి యనే విద్యత్సభను తాను కల్పనచేసి దాన్ని పృథ్విబొందించను యిచ్చటి గొప్పమనుష్యులను స్వంతపనికి అనుసరించేలాగు అనుసరించి వారివారికి ఇష్టములయిన విద్యావిషయములన్నీ యీ సభవల్ల సిద్ధించునని అనేక మాగణములను కనుపరచుచు వారికందరికిన్ని యీసభమీద శ్రద్ధ పృథ్విబొందేలాగు చేయుచువచ్చిరి.

అయ్యవారు తన పుద్యోగమును వదలుకొని విరామదశను బొందవలె నని తన్ను యేలుచునుండిన సుప్రీంకోరటు పెద్ద జడ్జియైన సర్ రాబర్టు కమిన్ దొరగారికి వ్రాసుకొన్నప్పుడు ఆకోరటు అడ్వోకేటు జనరల్ కాజానార్ట్ ను దొరగారు అయ్యవారియొక్క అతి చాతుర్యవిశిష్టమయిన ద్విభాషితవక్త్రములను విస్తరించి చెప్పినంతలో జడ్జిగారు తానున్న అయ్యవారి సుగుణములను బహుతరముగ తెలియపరచునప్పుడు యీపుద్యోగమును యీపురుషుడు గడిపినట్టు గడిపే శక్తిమంతులను నేను యిదివరలో చూడలేదనియున్న యీపురుషుడు యీపుద్యోగమును వదులుట యీకోరుటుకు బహు నష్టమనిన్ని వ్యసనపూర్వకముగా నెలవిచ్చినారు. జడ్జిగారు యీలాగు చెప్పేపాటి యోగ్యతతో అయ్యవారు తన పుద్యోగమును జరుపుకొన్నారు.

అయ్యవారు తాను జీవించియుండిన కాలమువరకున్న కీర్తిప్రతిష్ఠా హేతువులయిన సత్కార్యములను అనేకముగా జరిగించి తుదకు నిర్వాణ కాలము సంభవించినపుడు తీర్థయాత్రా ఋగ్విజ్ఞానాన్ని వేదత్రయ పారాయణాది సత్కమోచ్రభావ పరిశుద్ధాంతకరణులై పరమేశ్వర కరుణాకటాక్ష లబ్ధ తత్వానబోధచేత మాతృ భౌతృ పుత్రికా భార్య సుహృత్త బంధు పులయెడల నుండిన స్నేహపాశములను మూషికాశాలచ్చేదనన్యాయముగా ఛేదించి యీషణత్రయరహితులై దేహలోకశాస్త్రవాసనలనే వాసనాత్రయమునున్న అవిద్యాస్థితారాగ ద్వేషాభినివేశంబు లనియెడు పంచక్షేపములనున్న జయించి నిస్సంగులై వాసప్రస్థాశ్రమ ప్రతినిధిగా కొన్నిదినములు ఆరామవాసముచేసి మహావాక్యార్థవిచారణవల్ల సద్బుధానందఘనమయిన బ్రహ్మకున్న తనకున్న భేదములేదని తెలిసి సోహంభావన జేయుచునుండి యిష్టులుగా నుండినవారిని తనకు ఆపత్సన్యాసము సిద్ధిప చేయవలెనని బహు తరముగా ప్రార్థించి తన స్నేహసంబంధికులయినవారికి అనేకవిధవివేకహేతువులగు వాక్యములను బోధచేసి సమృతిపరచి నిర్వాణాదినందు బహిరంగమయిన ఆపత్సన్యాసమును స్వీకరించిన ముహూర్తములోనే యోగాసనా

సీనులయి ప్రణవానుసంధానము చేయుచు ప్రాణోత్క్రమణ ఊణపర్యంతమున్న పూజకామయిన తెలివికలిగియుండి ఆత్మనిత్యుడు దేహము అస్థిరమని యున్న తెలిసినవారు గనుక దేహము వదలుటవల్ల వ్యసనమును చెందక సంతోషముతో అనాయాసముగా కాలివాహనశకంబు ౧౭౬౦ అగు యుగమున నంవత్సర భాద్రపద బహుళపక్షాష్టమి సోమవారమునాడు ఉదయాన స్థూలదేహము వదిలి లింగదేహముతో పునరావృత్తిరహిత కాశ్వత బ్రహ్మలోకనివాసమును పొందినారు.

కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్ల.

కాశీయాత్రచరిత్ర.

౬ లేది ఉదయాన ౫ ఘంటలకు లేచి యిక్కడికి నాల్గు కోసుల దూరములో నుండే లిలవారా అనే ఊరు దారిలో నర్సదా మహానది దాటి ౯ ఘంటలకు ప్రవేశించినాను. ఇక్కడ ౨ వందలమంది యొక్కేవడప ఒకటిన్నీ ౫౦ మంది యొక్కే చిన్నవడప ఒకటిన్నీ ఉన్నది. ముందు యిటువంటి వడపలు ఈ నర్సదామహానది రేవులో అనేకములుగా నుండినవి. అయితే యిటుతర్వాతను ౨ సంవత్సరములకిందట అకస్మాత్తుగా ప్రవాహము వచ్చి రేవున నున్న వడపలన్ని కొట్టుకొని పోయినందున ఇప్పుడు కుంభిణీవారు రెండు చేయించివేసి ఘాటునుంకము సంవత్సరము ౧ కి ౩౦ రూపాయలకు ఒక ఆసానికి గుత్తకిచ్చినారు. వాడు మనిషికి ఒక పయిసా గుర్రానికి ౧ ఆణా ఈ వంతున వాళ్ళిలు తీస్తాడు. ఈనది పశ్చిమవాహిని నుమలి ఆనె పశ్చిమ సముద్ర తీరపు గ్రామమువద్ద సాగరసంగమమవుచున్నది. యిక్కడికి ఆనంగమప్రదేశము రెండు గెలల ప్రయాణమున్నది. ఆమరకంటకమనే ప్రదేశములో వెదురు పొదనుగ్గే యీనది పుట్టినది. ఆ మహాస్థలము ఇక్కడికి ౨౦ దినముల ప్రయాణముండున్నది. యీ నది మహిమ యేమంటే ధ్రువమహారాజు యాగము చేసినప్పుడు ముల్విక్కులుగా వచ్చినమహాపురు

ఫలు యాచనమిద సాంబమూర్తికాని తపస్సుచేత సంతోషపెట్టి భూమిలో ఎక్కడా నదులులేకనుండగా పశ్చిమ వాహినిగా ఒకనదికావలెనని ప్రాధికంచి సాంబమూర్తికాయొక్క అధికదేహాన్నే ప్రవహింపేటట్లు చేసుకొన్నారు. తద్వారా యిది పురుషనది అనిపించుకొనుచున్నది. యీమహానది మహిమ వాయుపురాణములో ౧౨ వేల గ్రంథములచేత విస్తరించి చెప్పియున్నది. యిందులో పుట్టి శిలలంతా లింగాలుగా ఆరాధింపుచున్నారు. ఈ లింగాలు హిందూస్తానీమాటలో నర్మదుకాకంకరు నమి శంకరు అంటారు. బెడా ఘాటులో కృష్ణవణకపులింగాలు పుట్టుచున్నవి. ఆస్థలము ఇక్కడికి ౪ కోసులదూరము. ఓంకారం ఘాటులో శ్వేతలింగాలు పుట్టుచున్నవి. ఆస్థలము ఇక్కడికి ౧౦ దినముల ప్రయాణము ఈ తిలవారా స్థలములో ఒక దృష్టాంతము నాకండ్ల చూచినాను. అదియేమంటే వేసిన అక్షులు నగము ముక్కలువాళి శిలామయములవుచున్నది గనుక క్రమముగా అంతా శిలామయము లవుచున్న వనడానకు సందేహములేదు. ఈమహానది పశ్చిమవాహిని కావడముచేత అత్యాశ్చర్యముగా పది యిరువై తాటిచెట్ల పొడుగుగల కొండలనడమను భేదించుకొని ప్రవహింపుచున్నది. యీవేడుక బెడాఘాటుకు పోలే చూడవచ్చును. ఈమహానది ఇక్కడ నిండా వెడల్పులేదు. ౩౦ సంవత్సరముల కిందట రఘోజీబాబాతల్లి బహుప్రామములోకూడా యిక్కడికి యాత్రకువచ్చి ముందర నర్మదానదిని పూజచేసి దాటవలసినదని ఘాటువారు చెప్పగా మా నాగపూరివద్ద ఖనానా అనేనదిపాటి వెడల్పులేదే పూజ ఏమని అలత్యుపెట్టినందుకు నాటిసాయంకాలమే యివతలిగట్టుకు వచ్చినది వారగా దిగి వుండగా గడియలో అమితముగా ప్రవాహమువచ్చి ఆమె సర్వస్వాన్ని హరించి మరుసటి గడియలో ప్రవాహము తీసిపోయి యథాస్థితికి వచ్చినది. ఈ తిలవారా అనే ఊరిలో ౧౨ ఇండ్లవారు కృష్ణాతీరమందలి యాంధ్రబ్రాహ్మణులు ఇండ్లుకట్టుకొని బహుకాలముగా ఈ దేశపు బ్రాహ్మణులతో సంబంధబంధుత్వములు చేయకుండా అధ్యయనముచేయుచు పాఠము

చెప్పకొనుచున్నారు. రామదేవికి వదిలిన వెనక ఈ యూరివరకు బ్రాహ్మణదేశకా
నమే అయినది కాదు. ఈ యూరిలో వసతి అయిన కొట్టాయి కట్టియున్నారు.
నేను బ్రాహ్మణ యింట్లోనే దిగినాను, నకల పదాభావాలు దొరుకును. ఇక్కడ
తేరము మొదలయిన పితృక్రియలు చేసినాను. నేటిదారి నల్లరేగడ అయినా
ప్రయాణకాదు. అడివిరాలిగొట్టు లేదు. ఈ మహానది దాటిన వెనక రంగడి
జాలి బ్రాహ్మణులని ఒక సమూహమును చూచినాను. వీరికి గాయత్రీ జపము
కలిగియున్నా వ్యవస్థలేని నడిలిని నడిచేవారు. ఈ దేశపు కరాడీ బ్రాహ్మణు
లున్న చిత్తావనీ బ్రాహ్మణులున్న వీరిని గహికంపుచున్నారు. పిమ్మట వ్రాసిన
రెండు తెగలవారిలో మనదేశపు బ్రాహ్మణులు సాహచర్యము కలిగి సహపక్షిగా
భోజనమజ్జనాదులు గడుపుచున్నారు. చిత్తావనీవారు పునాక్రమంతుని జాలి
కరాడీవారు శక్తి పూజాహంకారు. ఈ యిరు తెగలవారినిన్ని పరశురాముడు
బ్రాహ్మణులయెడల జహానలో చి మసీదులలో ఉండే శవాలను లేపి చిత్తావ
నీలను పుట్టించి కావ్యములగుండా కరాడీలను నృప్తిించి తాను పితృకర్తలను
ఆ రెండు తెగలవారిగుండా గడుపుకొన్నాడు. తెగకు 2 గోత్రాలవంతున వీరు
౧౪ గోత్రాలవారు. వీరిని కొంకణ దేశస్థులని అనుచున్నారు. నర్మదకు ఇవతలి
గట్టు మొదలుగా విక్రమశకము ప్థవనామసంవత్సరము బహుళ పాడ్యమి
మొదలుగా పున్నమ వరకు మాసమున్నని వ్యవహరింపుచున్నారు. వింధ్యపర్వ
తమును కురాయి అనే ఊరివద్ద ఆరోహణము చేసినట్టుగా లోగడ నేను
వ్రాసినాను. అదే వింధ్యపర్వతమునకు ఆరంభమనిన్ని యీ భూమి యావ
త్తున్న వింధ్యపర్వతముమీదిదే ననిన్ని చెప్పతారు. రాయచోడువద్దనున్న
పర్వతము మహాదేవ పర్వతమనిన్ని అచ్చట వరప్రసాదము చేయగల ప్రసిద్ధ
మయిన యొక శివస్థలము ఉన్నదనిన్ని చెప్పతారు. యీ లిలవారాలో రెండు
మూడు దేవాలయాలు చిన్నవయినా సుందరముగా కట్టియున్నవి. బ్రాహ్మణ
పూజలేదు. గోసాయీల అధీనములో నున్నవి. కురాయి అనే పూరు మొదలు
నర్మదానది పర్వంతము లోగడి కాలాలలో దారి నడిచి సురక్షితముగా చేర

డము బహు దుర్లభము. అందుకు దృష్టాంతముగా యిక్కడి దేశములు సాహిత్యాలుగా ఈచుట్టే వుండే ఊళ్ల పేర్లకని కొన్ని చేసినారు. వాటి తాత్పర్యము ఈ యూర్లుగడిచి నర్పదచేరి లే తల్లికడుపులోనుంచి మల్లి పుట్టినట్లు అనుకోవలెనని యున్నది. ఆ భయాలు యింగిలీషు దొరతనము వచ్చినతెనక లేదు. ఈవిషయములలో వీరి దొరతనము మేలని అనిపించుకొన్నా యిక్కడి బ్రాహ్మణులు, “నాగపూరురాజు సాగరా రాజు మొదలయినవారు బాగా వుండగా మేము రాజాన్న భోజనము చేస్తూవస్తామి. వారున్న వారికించి అధికారస్థులున్న పుష్కలమయిన జీవనాలు మాకు కలగజేసి యిచ్చుచు వచ్చి ఇప్పుడు పస్తుగా నున్నామంటారు. దొంగతనముపోలే దొంగను పట్టి శిక్షించే వరకు సొమ్ము పోగొట్టుకొన్నవారున్న సాక్షులున్న ఇల్లువాకిట్లు వదిలి భత్యము కట్టుకొని తిరిగి చస్తాము తుదను శిక్ష బలములేదు కొంతకాలము గిడ్డంగిలో దొంగను పెట్టి వదులుతారు. వారు మట్టివచ్చి కన్నమువేసి దొంగిలించుచున్నే ఉంటారు. దొంగిలించినదానికి సాక్షి తెచ్చుంటే యొక్కడనుంచి తెచ్చేది” అని, ఈవిషయాలలో యింగిలీషుదొరతనము బహుహింసగా నున్నదని వ్యసన పడుకొంటారు. ఈ దృష్టాంతము చూడగా ఒకమంచి వూహించి పనిచేయబోలే ఒక చెడు(గు) ఆ మంచిలోనే ఉత్పత్తికావడము నిశ్చయమేనని తోచుచున్నది. హయిదరాబాదు మొదలుగా తీయని దొండకాయలు విస్తారముగా దొరుకు చున్నవి. యీ తిలవారాఘాటులోపల వరకాయలని ఒక దినుసుకాయలు చూచినాను. వచ్చి పోకకాయలవలెనే ఆకారము గలిగి దొండకాయలవలె గీతలుతీరి యున్నవి. పంటచేసి భోజనము చేస్తే పువ్వులు రాలని లేత పంగసింజెల రుచితో సరిపోలియున్నవి. యీ కాయలు బహు ఆరోగ్యకరములనిన్ని రుచిగా నున్నవనిన్ని రాజాధిరాజులు నలభై యాభై అనుడదాకా విందులకు గుర్రపునవారీలను తపాలుపెట్టి తెప్పించుకొంటారు గాని తమస్థలములో వృద్ధి అయ్యే యోచన చేయడములేదు. యీ కాయలకు బీజము గడ్డలు, వాటిలో మొలక మొలచి లీగలు అల్లి కాయలు కాచు

చున్నది. అవాలనూనె నాలుగయిదు మజిలీలుగా దీపపువ్వుమురుకు దొరుకుచు వచ్చుచున్నది. చింతకాయ తొక్కుట నేను అవనూనె పోయించినంతలో అతి రుచికరముగా నున్నది. యీ యూరిలో ౮ లేది మధ్యాహ్నవర్యంతము వుంటిని. (పు 76-79)

జోనుబన్యానుయొక్క సంక్షేపమైనచరిత్ర.

(అచ్చువ్రలి)

ఇంగ్లాండ్ నేడేకములోని బెడ్ఫోర్డ్ నేపట్టణమునకు సమీపమైయున్న గ్రామములో జోను బన్యాను ౧౬౨౮ సంవత్సరమున పుట్టెను. అతనితండ్రి తగరపువనివాడు. అతడు బీదవాడైనప్పటికిన్ని బాగావనిచేసిన యధార్థమును ప్పూడై యుండెను. అతనికుమారుడైన జోను మొండిధైర్యమున్న భక్తిహీనత యున్న గలవడుచువాడు. అతడు ౧౨ సంవత్సరములవాడు కాకమునుపు రాజు దండులో పేరు వ్రాయించుకొనెను. అయితే మఱికొన్ని సంవత్సరములైన తరువాత అతడు సర్కారుకొలుపునిడిచి తనపూరికి తిరిగివచ్చెను. అప్పుడు అతని భక్తిహీనతవల్ల అతనిప్రవర్తన మిక్కిలీ చెడ్డదై యుండెను. అతనిహృదయము బహుగా కఠినపరచబడెను. అతడు అత్యాసక్తితో దుష్కార్యములను చేసేవాడు. అయితే అతడు పాపేచ్ఛలను నెఱవేరుకొనుటవల్లను జూదము, పందెము మొదలైన ఆటలవల్లను నుభభోగములను వెదకు కొంటూ పున్నప్పటికిన్ని వాకానొకప్పుడు భీకరమైనతలంపులచేతనున్న స్వప్నములచేతనున్న వానిమనస్సులో చాలావేదనపుట్టెను.

అతడు ౨౦ సంవత్సరములవయస్సు గలవాడైనప్పుడు అతడు భక్తిగల దరిద్రుని కొమార్తెను పెండ్లాడెను. వారు మిక్కిలీ బీదవాండ్లు. అయితే ఆమె తండ్రి, భక్తికి అనుగుణ్యమైన ప్రవర్తనఅనేదిన్ని విద్యలేని మనుష్యుడు పరమలోకమునకు వెళ్లేమార్గదశిక అనేదిన్నయిన రెండు మంచిపుస్తకములను ఆమెకు దయచేసెను. ఆమె ప్రేరేపణవల్ల ఆమెపెనిమిటి అపుస్తకములను చదివెను.

అభార్యతోకూడా దేవునిదీవెన అతనికివచ్చెను. అయితే అతనిమనస్సు, యింకా దేవునికట్టు తిప్పబడకపోయెను. అయితే ఆకాలమర్యాదచొప్పున అతడు మతాచారములయందు ఆసక్తిగలవాడై రోజుకు రెండుసార్లు గుడికి వెళ్లేవాడు. అతడు మునపటివలె దువ్వువర్తనగలవాడై యుండేవాడు. అయినప్పటికిని అతడు—యితరులవలె ప్రార్థనలను బలుకుతూ కీర్తనలను పాడుతూ గుడి, గురు, గురువస్త్రములు, ఆరాధనక్రమము మొదలుగాగల మతాచారములను వినుభయభక్తులతోటి గౌరవముచేసేవాడనని తన్నుగురించి తానువ్రాసెను.

అలాగునవుండగా వొకఅనివారము సంఘబోధకుడు వబ్బాతువారమును గురించి ప్రసంగముచేసి దేవుడు దానివిషయమై యిచ్చినఅజ్ఞను పనిచేత నైనా అటలచేతనైనా మీరుట చెడ్డదోషమని చూపించెను. ఆప్రసంగమువల్ల బన్యానుమనస్సులో చెడ్డభారము పుట్టెను. అయితే గుడి అయినతరువాత అతడు భోజనముచేసి ఆప్రసంగమును మరిచిపోయి తనదువ్వునహవానులతో యెప్పటివలె అటలకు బైలువెళ్లెను. వారు ఆడుకొంటూ వుండగా ఆకాశము నుంచి వొకశబ్దమువచ్చినట్టు అతనికి వినబడెను. అది—నీవు నీపాపములను విడిచి. ఆకాశలోకమునకు వెళ్లుదువా లేక నీపాపములను వెంటబెట్టుకొని నరకమునకు వెళ్లుదువా అని పలికెను. అందువల్ల అతడు మిక్కిలి భ్రమపడి—నేను మహాకఠినపాపిష్టుడను గనుక క్రీస్తు నన్నుక్షమించడే. అలాగైతే మిక్కిలి దురపథులొప్పున్నాను. నాపాపములను విడిచిపెట్టినాదొర్భాగ్యుడను వాటిని యింకా అనుసరించినా దొర్భాగ్యుడనే. యేలాగైనా నాకు నాశనమే కలుగును గనుక నాపాపములు యెక్కవైతేనేమి తక్కువైతేనేమి అని అనుకొని తనబాధను నిరాశచేతనే తప్పించుకొనుటకు కోరెను.

ఒకరోజున బన్యాను తనపొరుగువాని యింటి కిటికియెడట తన మర్యాదచొప్పున పిచ్చివాడుగా నటిస్తూ బూతులాడుతూ పున్నప్పడు ఆ యింటి ఆడుమనిషి తానున్న మిక్కిలి చెడ్డదైనప్పటికిని ఆమె సహా అతని

మాటలను విని చెప్పినదేమంటే—దీను నేను జడిసి వణికేటట్టు చేసును. నేను చూచిన దుష్టులందరిలో వీడే చెడ్డబాతులాడే దుర్బుద్ధిగలవాడనిన్నీ పూరిలో వున్న పదుచువారినందరినిన్నీ చెరిపివేయుటకు చాలుననిన్నీ చెప్పెను. అతడు అమాట విని మిక్కిలి సిగ్గుపడి—మళ్ళీ చిన్నవాడనైయుండుట కోరితిని యెందుకంటే బాతులులేకుండా మాట్లాడుట నాకండ్రీగారు నాకు నేర్పనని వ్రాసియున్నాడు. తరువాత బన్యాను బాతులాడుటమాని చాలామట్టుకు గుణపడి పది ఆళ్ళలను క్రొనుటవల్ల రక్షణపొందుదునని అనుకొనెను. అయితే అతడు కొంతమట్టుకు మనస్సాక్షికి లోబడి బహిరంగమైన పాపకార్యములను విడిచిపెట్టినప్పటికిన్ని తనహృదయమును యింకారక్షకుడైన యేసుకు అప్పగించలేకపోయెను. అతని ప్రవర్తన చాలామట్టుకు మార్పబడినందున అతని యెరిగినవారు అతడు భక్తిగల నీతివరుడని చెప్పుకొనేవారు. అతనికి అతనికి బహుశంతోషము కలుగచేసెను. అయితే ఆత్మరక్షణ పొందేనిమిత్రము తన స్వనీతి చాలునని అనుకొని యింకా యేసుక్రీస్తు నిషయమైన జ్ఞానమును పొందుటలేదుగనుక ఆయనకృపయైనా ఆకృపవల్లపుట్టి విశ్వాసమైనా ఆ విశ్వాసఫలమైన నిరీక్షణయైనా అతనికి తెలిసియుండలేదు.

అలాగున తనస్వనీతియందు ఆతిశయపడి తన్నుతాను కొనియాడు కుంటూ వుండగా పాకరోజున అతడు తనపనిమీద బెడోర్దనే పట్టణమునకు వెళ్లి—ముగ్గురు నలుగురు బీదలైన స్త్రీలు యింటితలుపుదగ్గర యెండలో కూర్చుండి దేవునిసంబంధమైన సంగతులనుగుఱించి మాట్లాడుతూవుండుట చూచెను. ఆ స్త్రీలు క్రొత్తహృదయమును గురించిన్నీ దేవుడు తమహృదయములలోచేసిన కృపాక్రియనుగురించిన్నీ చెడిపోయిన తమసహజస్థితి తమకు యేలాగున తెలియచేయబడెనో దానిగురించిన్నీ దేవుడు ప్రభువైన యేసు క్రీస్తుయందు అగుపడిన తనప్రేమకు తమకు యేలాగున విశదపరిచెనో దాని గురించిన్నీ తాము యేలాగున తమస్వనీతిని అడ్డేపించి అది కేవలము అసహ్యమైనదనిన్నీ రక్షణకొరకు పనికిమాలినదనిన్నీ యెంచిరొ దానిగురించిన్నీ

తాము యేయేమాటలచేతనున్న వాగ్దత్తములచేతనున్న నేదదేర్చుకొని నెప్పుది విన్న పాపమునకు విరోధముగా పోట్లాడుటకు సహాయమునున్న పొందిరో దానిగురించిన్ని మాట్లాడుకొనేవారు. వారు మాట్లాడుటకు సంతోషమువల్ల బలవంతము చేయబడినట్లు మాట్లాడిరని అతడు చెప్పెను.

అస్త్రీలు సంభాషించినసంగతులు అతనికి యెంతమాత్రమున్న బోధ పడలేదు గనుక తన అత్తసీతి యింకా బాగా ఉండలేదని తలంచుకొని దాని గూర్చి మిక్కిలీ విచారపడుతూ బైబిలనే దేవునిగ్రంథమును చదువుటకు మొదలుబెట్టెను. అప్పుడు వేకువచుక్క అగువడెను. తెల్లవారినది. నీతి సూర్యుడు సమీపించెను. అతడు తనపాపస్థితిని తెలుసుకొని పాపజ్ఞప్తిచేతను కంగబడి—పురుగుకంటె నీచుడనైయున్నానని అనుకొని అస్త్రీలవలె వుండ వలెననికోరెను. అతనిమనస్సులోపుట్టిన మొదటివెలుగు యెదంటే—క్రీస్తు యెవడో అదిన్ని ముఖ్యముగా అయిన యీశువ్రాహ్మణమందు నరావతార మెత్తి అగుపరిచిన నద్గుణములున్న లేటగా తెలిసియుండుటయే. అందువల్ల అతడు మిక్కిలీ నెప్పుదిపొందెనుగనుక కీర్తనముగా చనిపోయి యేసుక్రీస్తు యొద్దకి వెళ్లవలెనని కోరెను.

అతరువాత భీకరమైన చీకటికాలము తిరిగి అతనికి వచ్చెను. అన్ని బాణములవంటి చెడ్డతలంపులు విరోధిచేతను అతనిమనస్సులో పుట్టించబడెను. వొకప్పుడు యిస్కారియోమయూదావలె యీలోకభాగ్యమునిమిత్తము తన రక్షకుని అమ్మివేయుటకు భయంకరమైన శోధనలోకి వచ్చెను. మరియొకప్పుడు మిక్కిలీ బాధపడి అత్తత్యాగముచేసుకొనవలెనని తలంపుపుట్టెను. అశోధన వల్ల అతనిమనస్సు రెండుమూడుసంవత్సరములు బాధపెట్టబడెను. అప్పుడు సూర్యునికిరణములచేతను చీకటి యేలాగుపోవునో ఆలాగున దేవునివాక్యముల వల్ల అతని హృదయాంధకారముపోయెను. అప్పుడు అతడు సత్యమును తెలుసుకొని క్రమక్రమముగా నెప్పుదిపొందెను. దేవునివాక్యములకంటె వేరే హేతువులచేతను వచ్చిన ఆదరణయందు నమ్మిక వుంచకూడదని అతడు తన

అనుభవమువల్ల నేర్చుకొనెను. అతనికి మిక్కిలీ నెమ్మదికలుగచేసిన దేవుని వాక్యములు యేవంటే—నాకృత నీకు చాలును. నాయొద్దికి వచ్చేవాడెవడో వాని నేను యెన్నడున్ను తోలికేయను. (౨ కొరిం. ౧౨ వ. ౮ వ యోహాను. ౬ వ. ౩౩ వ.) మరియు అతడు ఆలోచనచేసి—కాతిన్యముగల ఆజ్ఞా ప్రమాణముకంటే దయగలనువార్త దేవునిమనస్సునున్న స్వభావమునున్న మరీ లేటగా తెలియచేచునుగదా అని అనుకొని నుఖించెను.

౧౬౫౩ సంవత్సరములో జోను బన్యాసు తాను యేసుయందువుంచిన విశ్వాసమును బహిరంగముగా వొప్పుకొని ఆయనసంఘములోకి చేర్చబడెను. అయినప్పటికిన్ని అతనిమనస్సులో జరిగినకలహములు యింకా కడదేరినవి కావు. విరోధితంత్రములవల్ల అతనికి ఘోరమైనశోధనలు వచ్చెను. అయితే దేవునివాక్యమువల్లను అతడు వాటిని అణిచివేసెను. వొకప్పుడు అతడు ఊయ రోగమువల్ల శీఘ్రముగాచావవచ్చునని లోచెనుగనుక—నేను దేవునియెడటికి వెళ్లుటకు సిద్ధముగా వున్నానా అని తన ఆత్మస్థితిని విమర్శించినపుడు లెక్క లేనిపాపములనమూహము అతనికి జ్ఞాపకమువచ్చినందున అతడు—నేను యికను బ్రతకకూడదు, చచ్చుటకు తెగించలేననే రెండు ఆలోచనలమధ్యను మిక్కిలీ యిబ్బందిపడుతూ తనయింట్లో యిటు అటు తిరుగులాడుతూ వుండగా—యేను క్రీస్తు యందున్నవిమోచనమువల్ల ఆయనకృపచేతనే మీరు సీతిమంతులని యెంచబడుదురనేవాక్యము అతనిహృదయమునకు తగిలి మిక్కిలీ నెమ్మదిని అతనికి కలుగచేసెను. అందునుగుఱించి అతడు వ్రాసినవి యేలాగంటే—ఘోరస్వప్నము కని మేలుకొనినవానివలె వుండి ఆదివ్యవాక్య మును ఆలకించి వొకడు దానిభావమును నాకు బోధపరిచి—ఓపాపీ నీకు పాపములున్ను తప్పితములున్ను కలిగినందున నేను నీ ఆత్మను రక్షించలేనని అనుకొంటున్నావు. అయితే యిదుగో నాకుమారుడు నాయొద్దవున్నాడు. నేను నిన్ను చూడక అతనిపైపుచూచి ఆయనయందే నాకు కలిగిన మహా

సంతోషమునకు అనుగుణ్యముగా నీయెడల నటించుదునని నాతో చెప్పినట్లే నాకు వినబడెను.

మరికొంత కాలమైనతరువాత బన్యాను అతని యెరిగినవారందరి దృష్టికి ఘనతపహించిన సీతిపరుడై తానే క్రీస్తునువార్తను ప్రకటించుటకు మొదలు బెట్టెను. అయితే ౧౬౬౦ సంవత్సరమున యింగ్లాండురాజైన చార్లెసున్ను అతనిమంత్రులున్ను యేకీభవించి ఆదేశస్థులందరున్ను తమతాత్పర్యములు యేలా గున వున్నవృత్తికిన్ని సకాశరు స్థాపించినరీతిగానే దేవుని ఆరాధించవలెను. లేకుంటే బహిరంగముగా దేవుని ఆరాధించకూడదనిన్ని క్రీస్తునువార్తను ప్రకటించకూడదనిన్ని నిర్ణయించిరిగనుక అనేకులైన మంచిబోధకులు, మనుష్యులు యేమిసెలవిచ్చినవృత్తికిన్ని దేవుని మాటవిని ఆయననే సేవించవలెనని నమ్ముకొని ఆ ఆధికారులసెలవు చొప్పున మిక్కిలి హింసనుపొందిరి. వారిలో జోసు బన్యాను వొకడు. ౧౬౬౦ సం॥ నవంబరునెల ౧౨ లేదీని అతడు— సీవు దేవుని కుమారునియందు విశ్వాసముంచాయన్నావా అనేవాక్యమునుపట్టి ప్రసంగముచేయబోతూవున్నప్పుడు వొకమాజిస్ట్రేటు ఆసంగతినివిని, బన్యానుచుపట్టుకొని తనయెడటికి అతని తెచ్చుటకు నెలవిచ్చెను. ఆతరువాత న్యాయాధిపతి విమర్శచేసి—అతనిచూచి—నీతీర్పును వినుము. సీవు తిరిగి చెరసాలలోకి తీసుకొనిపోబడి అక్కడ మూడునెలలు వుండవలెను. ఆతరువాత సీవు ప్రసంగముచేయుట మాని దేవుని ఆరాధన వినుటకు గుడికివెళ్లుటకు సమ్మతించకపోతే యీదేశములోనుంచి వెలివేయబడవలెను. ఆతరువాత రాజు సెలవులేకుండా సీవు మళ్లీ యీరాజ్యములో కనుబడినట్లయితే సీవు పరిభ్రమ బడవలెనని పలికెను. అందుకు యీకూరుడైనక్రైస్తవుడు—సరి. యీవేశను నేను ఖైదులోనుంచి విడుదలపొందితే దేవునిసహాయముచేతను రేపు మళ్లీ క్రీస్తునువార్తను ప్రకటించునని పలికెను.

కాబట్టి అతడు తనభార్యనున్ను తననలుగురుపిల్లలనున్ను విడిచి చెరసాలలోకి వెళ్లవలెనని సకాశరు సెలవైనదిగనుక అతడు తనకుదొరికిన రక్షణ

మార్గమును యితరులకు తెలియజేసినందుచేతనే ఆనుంచికై నవుడు ౧౨ సంవత్సరములు ఖైదులో వుండెను. అయితే అతడు—“ప్రభువు స్తుతించబడును గాక. నాదీనాత్వలో జీవునిసమాధానముగలవాడనై చెరసాలలోః పెట్టెతినని ఆనెను.

జోను బన్యాను గుహవంటిచెరసాలలో వున్నప్పుడు కొన్ని మంచి గ్రంథములను రచించెను. అయితే The Pilgrim's Progress అనే యాయాత్రికునిప్రయాణమే వాటిలో మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనదిన్ని పునఃపఠ్యమైనదిన్నయినది. యిది ౨౬ భాషలలో తరుజామాచేయబడియున్నది. అతడు విడిపించబడినతరువాత అతడు యింకా ౧౬ సంవత్సరములు బ్రతికి జీవనము కొరకు పనిచేస్తూ నువ్వార్తను ప్రకటిస్తూ వుండేవాడు. బహువిద్యగలవారు అతని ప్రసంగములను వినుటకు గుడిఃపెట్టిరి. వారిలో జోను ఓయెరు అనేవాడొకడు. రాజుగారు విస్తారవిద్యగల అతనిలో మాట్లాడుతూ—బహువిద్యగలనీవు వొకకంచరపనివాడు ప్రసంగముచేయుట వినవెట్లట ఆశ్చర్యమని అన్నప్పుడు అతడు—ఆకంచరవానివలె ప్రసంగముచేసే సమర్థతకు నానమస్త విద్యను యిచ్చివేతునని పలికెను.

జోనుబన్యాను తనప్రభువైన యేసుయొద్దకి వెళ్లవలసినకాలము వచ్చెను. అతనిపిలుచుటకు వచ్చినదూత జ్వరము. అప్పుడు ఆయన క్రీస్తు మూలముగానే రక్షణకలుగునని దృఢముగా నమ్మి తనమంచముయొద్ద నిలిచిన వారిని చూచి—నేను మనప్రభువైన యేసుక్రీస్తుతండ్రియొద్దకి వెళ్లుతున్నాను. ఆయన తనక్రీమంతుడైనకుమారుని మధ్యస్థమువల్ల పాపిజైన నన్ను చేమఃకొనునని నిశ్చందేహముగా నమ్ముతున్నాను. అక్కడ దీర్ఘకాలము కాకమునుపు మనము మట్టి కలుసుకొని నూతనకీర్తనపాడుతూ యుగయుగాలకు నిత్యమున్ను నుభయుగా వుండుమని నిరీక్షిస్తున్నాను. ఆమేనని పలికెను. అలాగున ఆయన ౬౦ సంవత్సరములుగలవాడై ౧౬౮౮ సం:

అగస్త్యుని ౧౨ తేదీని చనిపోయి లాండన్ నేపట్టణముయందలి (Bunhill Fields) బన్ హిల్స్ నే బాలములో పాలివెట్టబడెను.

స్వప్న సాదృశ్యరీతిగా రచించబడిన యాత్రికుని ప్రయాణము.

ఈలాకమనే అరణ్యమందు నేను నడుస్తూవున్నప్పుడు నేనుగుహ యున్న వొకచోటున దిగి, అక్కడనిద్రించుటకు పండుకొంటిని. నేను నిద్రిస్తూవుండగా వొకకలగంటిని. నాకలలో చినిగినబట్టలుకలిగి తనయింటికి విముఖుడైయున్న వొకమనుష్యుడు వొకచోటున నిలిచి యుండుట చూచి తిని. అతనిచేతిలో వొకపుస్తకమున్ను అతనివీపున వొకభారమున్ను వుండెను. అతడు ఆపుస్తకమును విప్పి చదివెను. అతడు చదువుతూ వున్నప్పుడు అతడు కన్నీరు విడుస్తూ వణుకుతూ వుండుట చూచితిని. అంతలో అతడు అది భరించలేక—నేనేమిచేతునని యేడుస్తూ పడిగా మొరబెట్టెను.

అస్థిలితో అతడు తనయింటికివెళ్లి తనభార్యయున్న పిల్లలున్ను తన వ్యవసాయము చూడకూడదని అనుకొని తనవల్లనైవంతమట్టుకు తనలో తాను దాని యిముడ్చుకొనెను. అయితే అతనికి శ్రమనివ్వరించినందున బహు. కాలము పూరమండలేకపోయెను. కాబట్టి అతడు తనభార్యకున్న పిల్లలకున్న తనమనస్సును విప్పి వారిలో పలుకుటకు మొదలుబెట్టెను.

౬ కైఫియ్యతులు.

పితాపురము కైఫియ్యతు.

Local Records Vol XIX P. 46.

కైఫియ్యతుమవుండే జల్లూరుపరగణే ప్రోలునాడుతాలూకే
పితాపూరు.

త్రిలింగమధ్యస్థమైన ఆంధ్రదేశమునందు దాక్షిణ్యరామమహాస్థము
నకు యీశాన్యభాగమునందు యోజనద్వయం పరిమిత స్తలమున ప్రోల్నాటి
శీమకు అణుకువ అయిన భూమియందు పూర్వమున బిలహాడు అనే జయన
రాజు రాజర్కము చేస్తూవున్నప్పుడు వకపట్నము నిర్మాణముచేళి జయచులకు
అగ్రహారముగాను యిచ్చి అక్కడ జయనదైవములుగా విగ్రహాలు శిలలు
చేయించి ప్రతిష్ఠ చేయించినారు. తరువాతను ఆపట్నము చూడగలందులకై
ప్రభువు వచ్చినప్పుడు వీధిని రాజమార్గమునుంచి చతురంగబలమును కూడు
కుని రాజు పెళ్లెటప్పుడు ఆపురక్రీలు అంతా ప్రభువుపై కేషలు చల్లరి.
అప్పుడు ఆపట్టణమునకు జల్లూరు అని నామం చేసిరి. తరువాతను బహుకాల
మువరకున్నా ఆపట్టణమునందు సుఖజీవనము చేస్తూవుందురు.

యీవల చంద్రవంశపురాజులు ఆంధ్రదేశము యేలినవివరములు
చంద్రవంశమునకు భూషణములుగా సర్వోత్కృష్టవర్తి అయిన ఘనంటిన్నీ
వీచిత్రవీరుడు అనే మహారాజుకు శౌమారుడైన ఘనంటిన్నీ పాండురాజు
అయిన సంతతివారు అజానానుడు మొదలగాగల వ్రశిద్ధి పురుషులు యీవై

తొమ్మిదినుందిరాజులు గతింబినపిమ్మటను అవంశమునందు విజయాదిత్యుడు అనే మహావీరుడున్నా అత్యంతపరాక్రమకాలిన్ని అయినపువంటి రాజు. స్వభూకాబలిమిచాత శత్రురాజులను ఆక్రమించేటి పౌరుషయంకలిగిన వాడున్నా పుట్టి-ఆయ్య త్రిలోచనపల్లవమహారాజు అనే ఆయ్య వశ్యుడు రాజ్యమునందు మధ్యరాష్ట్రమున ప్రభుత్వము చేస్తూవుండగాను ఆ త్రిలోచన పల్లభుణ్ని సాధించవలెనని నమస్తసామగ్రి కూర్చుకుని చతురంగబలన మే తుండై కదలిపోయి మధ్యరాష్ట్రమునందున త్రిలోచనపల్లవమహారాజుతోటి యుద్ధము చేసినంతట్లాను ఆయుధములోను దైవబలము చాలకను విజయాదిత్య మహారాజు దైవగలిని పొందెను.

అదివరకు విజయాదిత్యమహారాజుయొక్క ధర్మపత్ని అయినపువంటి మహాదేవి అదివరకు ఆరుమాసములు గభిణి అయివుండి ముడివేము అనే అగ్రహారమునకు పోయి ఆయగ్రహారమందు నివాసముచేసుకుని వుండేటి విష్ణుభట్టు సోమయాజి అనే బ్రాహ్మణివల్లనండి పుత్రికాప్రాయముగా సంరక్షణ చాయబడి నవమాసం పూర్తం అయినతరువాతను కుమారుణ్ని కనెను. అవిష్ణు వర్ధనుడు విష్ణుభట్టసోమయాజివల్లను నివర్తించబడినటువంటి జాతకర్తాది క్రియలు కలిగినవాడై వర్ధమానమును పొందుతూవుండి సంప్రాప్తితయవ్వనుడై తల్లియొక్క ముఖవచనములవల్లనండి గతమైనపువంటి యావద్వృత్తాంత మున్నా తెలియబడి తరువాతను ఆయగ్రహారము విడిచి అక్కడనుంచి చాళుక్యగిరి అనే పర్వతమునకు పోయి అక్కడ స్వయంవ్యక్తమైనపువంటి నందు భగవతీ అనే మహాదేవిని ఆరాధించి కుమారనారాయణభగవానుల నున్న మాతృగణమునున్న తృప్తిపొందించి అయొక్క మహాప్రసాదమువల్ల నుండి స్వేతాతలవత్తంశంఖము పంచమహాశబ్దము అలీకీతనము ప్రధిక్కపర హలాంభనమున్ను పించమున్ను కుంతమున్ను మకరతోరణమున్ను మొదలైనవి మహాసామ్రాజ్యచిహ్నములను గ్రహించి అక్కడనుంచి కదలివచ్చి త్రిలోచన పల్లవవంశస్తుడైన రాజును జయించి నమస్తమైన రాజ్యమున్ను స్వభూకాబలము

చాతను అప్రతికాసనముగా పరిపాలనచేసినవాడాయనూ ఆయ్యుకొమారుడు విజయాదిత్యుడు ఆయ్యుకొమారుడు కులకేళి అనే ఆయ్యు సమస్తధర్మములున్న జరిగిస్తూ ప్రజపరిపాలనచేసెను. ఆయ్యుకొమారుడు కీర్తివర్త అనే ఆయ్యు మహాధర్మవద్ధుని రాజ్యభారము యేలినాడు. ఆయనకు సత్కాశ్రయవల్లభేంద్రుడు మజ్జవిష్ణువర్ధనమహారాజు అనేవారు యిద్దరు కొమారులు కలిగినారు. అందు జ్యేష్ఠుడు అయిన సవ్యాశ్రయవల్లభేంద్రుడు కుంతలిదేశమునకు రాజైపోయెను.

యాయ్యు తమ్ముడైన మజ్జవిష్ణుమహారాజు అశ్వమేధయాగము చేసినాడు. తదవ భృతస్నానము వలన పవిత్రమైన శరీరము కలిగినవాడై వేంగిదేశమునకు రాజై పద్దెనిమిది సంవత్సరములు ప్రభుత్వము చేసినాడు.

యాయ్యుకు జయసింహమహారాజు యిందరాజు అనేవారు యిద్దరు కొమారులు కలిగినారు. అందుకు జయసింహమహారాజు సిత్రియ మైనపువంటి వేంగిదేశమునకు అధిపతి అయి ముప్పైమూడుసంవత్సరములు రాజ్యము యేలెను. అటుపిమ్మటను యాయ్యు తమ్ముడైన ఇందరాజు వేంగిదేశమునకు అధిపతి అయి ఆరునొక్కదినము రాజ్యము యేలెను. తరువాతను యాయ్యు కొమారులు విష్ణువర్ధనమహారాజు సిత్రియ మైన సింహాసనమునందు అధివశించి తొమ్మిదినంవత్సరములు వేంగిదేశము ప్రభుత్వముచేసినాడు.

యాయ్యుకు మంగియువరాజు అనేకుమారుడు కల్గివుండి సిత్రియమైన సింహాసనమునందు అధివశించి మహాధర్మముగాను వేంగిదేశము యేలినాడు. యాయ్యు రాజర్కము యిరువై అయిదుసంవత్సరములు జరిగినది. తదనంత మందు యామంగియువరాజు కొమారుడు జయసింహవల్లభమహారాజు అనే ఆయ్యు సిత్రియమైన శింహాసనమందు అధివశించి వేంగిదేశము పదమూడు సంవత్సరములు ప్రభుత్వము చేసినాడు. తరువాతను విష్ణువర్ధనమహారాజు ముప్పైయారు సంవత్సరములు వేంగిదేశము రాజర్కము చేసినాడు. అటు పిమ్మటను ఆయ్యుకొమారుడు విజయాదిత్యమహారాజు పద్దెనిమిదిసంవత్సరములు.

వేంగిదేశము ప్రభుత్వము చేసినాడు. తరువాతను ఆయ్యకొమారుడు విష్ణు వధానమహారాజులు ముప్పైయారు సంవత్సరములు సిత్తైయ్యమైన సింహాసనమందు అధివసించి రాజ్యము యేలినాడు । తదనంతరమునందు । యాయ్యకొమారుడు నరేంద్రుడు సిత్తైయ్యమైన సింహాసనమందు అధివసించి రాజ్యము విలినాడు.

తదనంతరమునందు యాయ్యకొమారుడు నరేంద్రుడు సిత్తైయ్యమైన సింహాసనమున అధివసించి వేంగిదేశము నలుపైసంస్వత్సరముల పర్యంతము వేంగిదేశమునకు అధిపత్యంచేసి వేంగిదేశమునకు లోనైన గ్రామాంత్రాలలోను అనేకముగా యాశ్వర దేవాలయములున్న విష్ణు దేవాలయములున్న కట్టించి ప్రతిష్ఠలు చేయిస్తూ వచ్చినారు నరేంద్ర మహారాజు రాజనరేంద్ర పురమనే పట్టుముయందు కోటలు కట్టించి అక్కడ శింహాసనారూడుండై వుండగాను రాజ్యము యేలుచువున్న నమయమునందు ఆయనకు రత్నాంగి చిత్రాంగి అనే వారు పుభయులు భార్యలు । ఆ మహారాజు పుత్రసంతానాధామై బహుగా దేవతారాధనచేసి అనేకస్త్రభాలను యాశ్వరదేవాలయమున్న క్రివిష్ణు దేవాలయమున్న కంటించి ప్రతిష్ఠలు చేయించి అనేకముగా తటాకము మొదలు గాగల ధర్మసంతానంబులు ప్రతిష్ఠించిరి. అటుతరువాతను ఆయ్యకు జేష్ఠ భార్య అయ్యి రత్నాంగియందు సారంగధరదనిన్ని విష్ణువర్ధనుడు అన్నిన్ని యిద్దరు కొమాళ్లు కలిగినారు అందు జేష్ఠుడు అయ్యి సారంగధరుడు మహా సౌందర్యవంతుడున్న సంప్రాప్తయవ్వనుడై వుండి వక పావురమును పెంచి ఆపావురముతోటి వినోదముగా ఆటలాడుతూ వుండేవాడు. వకనాటి కాలమునందున సారంగధరుడి చేతిమీద పావురముపోయి చిత్రాంగి నగరి మేడమీదను వ్రాలెను. ఆపావురమునను చిత్రాంగి పట్టుకుని దాచినది. ఆపావురమును గురించి సారంగధరుడు చిత్రాంగి మేడలోనికి వెళ్లినంతలో ఆయన్ను సారంగధరునియొక్క రూపయవ్వనవిలాస విభ్రముములు చూచి మదనమామూ మోహతురాలై కొమారుడని ఎగ్గు విచారింపక చిత్రాంగి సారంగధరుణ్ని నిరో

భించెను. అందుకు సారంగధరుడు అంగీకరించక యీలాగంటి ద్రోహచింత నకు యేలాగున తోచెను అని వినతల్లి అయ్యి చిత్రాంగిని బహు నింద్యచేసి ఆ మేడలోనుంచి వెలపలకి లేచిపోయిన వాడాయను. తరువాత చిత్రాంగి బహు చింతాక్రాంతురాలై రాజు వచ్చేవరకు మిక్కిలి చిన్నతను పొంది వుండగాను రాజు అనేకవిధములచాత లాలించి యందునిమిత్తముచాతను యీప్రకారము భిన్నురాలవై వున్నావు అని అడుగగాను రాజుతో చిత్రాంగి చెప్పినమాట. నీ పెద్దభార్య కుమారుడు అయినటువంటి సారంగధరుడు నేను వినతల్లిని అని విచారించక నలి విడిచి యవ్వన గర్వంచాత కామాంధకార ముగ్గుడై నీవు నానగరున లేకుండా చూచి నామేడకు వచ్చి నేను నీకు తల్లిని నీకిది వృచితము కాదని మందలిస్తూ వుండగానున్నా నాపలుకు ఆలకించక బలత్కారముచాత నావలిప్రతాపంగము చాయడాయన్కు సంకల్పించినాడు ఆనమయమునందు నేనైతే దేహత్యాగం చాయవలెననే నిష్కర్ష చేసుకుంటిని. అయితే మీదర్శనముచేత కలవు పుచ్చుకుని తరువాత యీవృత్తాంతము విన్నవంచేత నీమిత్తము అగమ్యుని దేహత్యాగం చాయవలెనని యిదివరకు నజీవురాలను అయి నిలిచివుంటిని. యీవృత్తాంతము మీతో మనవిచేసినాను. యిటుమీదను అనుజ్ఞ దయచేసిస్తే దేహం చాలిస్తున్నాను. గాని యీలాగంటి లాభుపమున పొంది యేమని జీవించు అని మిక్కిలి దుఖ్కుపడినంతట్లో రాజు చాలాదూరము విచారించి వినుకకవల్ల నత్యం అనత్యము రెండు విధజయన చాయలేక ఆక్కడనుంచి బహుశోపం వచ్చినవాడై రాజు కచ్చేరిలో వచ్చి అస్థానమునందు కూడుకొండి మంత్రులనున్న పెద్దలైనవారినినీ విలుపించి మాతృద్రోహికి ప్రాయశ్చిత్తము విమి అని అడుగగాను వారు చెప్పినమాటలు అరణ్య మద్యమునందు వుదకములేని క్షుణ్ణములో కాళ్లుచేతులు కొట్టింది విడిచిపెట్టవలెనని చెప్పుగాను ఆమాటలు విశ్వసించి రాజు తన పట్నములోవుండే తలవర్లను విలుపించి తనకొమారుడైన సారంగధరుడు కామాంధకారముచేతను వినతల్లి అయిన చిత్రాంగిని

బలాత్కారముగా వట్టబోయినాడు. అదిగనుక యీ ద్రోహిని మీరు తీసుకునిపోయి అరణ్యమధ్యమునందు వుదకంలేని స్తవములలోను కాట్లచేతులు నరికి అక్కడ విడిచి వేళిరమ్మని అజ్ఞాపించగా అత్రుకారముగా తలవద్దు సారంగధరున్ని వట్టుకునిపోయి అరణ్యమధ్యమందు కాట్ల చేతులు నరికి ఆ చిన్నవాణ్ణి అక్కడ విడిచివేసి తలవద్దు ఆనమివమైన పొదల మరుగువుండి ఆచిన్నవాడెముఖతః యేమి వాక్యము వినబడుతున్నవో విని పోవలసినది అని తలంచి పొంచివుండగాను సారంగధరుడు తన శరీరవేధకు సహించలేక బహుదుఖపడుతూ వుండగా అనమయమునందు అకాశవాణి ప్రసన్నమై సారంగధరుడుతో పలికిన వాక్యము యేనుంటే వోయి రాజకుమారుడా యందుకు దుఖపడతావు పూర్వజన్మ సంచితమైన నీదోషమంతా యిక్కడికి నివర్తి అయ్యిది అదియెట్టిదని అడిగిలివాయనా చెప్పుతున్నాను వినుమనునూ—

పూర్వమునందు కోకాంబ పురమనేది నకపట్టణముకలదు. ఆపట్టణము యేలేవాడు దవళచంద్రుడు అనేరాజు కలడు. ఆరాజుకు యేడుగురు భార్యలు కలరు. అందులో ఒక ఆమెపేరు భువనసుందరి. ఆమెయందు రాజు మిక్కిలి అనురాగం కలిగి వుంటూ వుండునూ ఆరాజువద్దను సుమంతుడు జయంతుడు అనేవారు యిద్దరు బ్రాహ్మణులు ప్రధానులు అయివుండిరి. ఆపుధయలలోను సుమంతుడియందు రాజుకు మిక్కిలి అనుగ్రహంకలిగి వుండడమువల్లను సుమంతుడు అయిశ్వర్యవంతుడై వుండేవాడు. ఆయననుచూచి నహించలేక జయంతుడు విరోధం తలుస్తూ వుండేవాడు. వకనాటికాలమందు జయంతుడు సుమంతునికి కీడు చేయవలయునని సంకల్పించి రాజు నగరిలో భువనసుందరి అనే రాజుభార్యవద్ద పువచారముచేస్తూ వున్నదాశిదాన్ని పిలుపించి బహువిధముల విహితంచేళి నాకు ఒకమేలు అయ్యే కార్యం నీవు సానుకూలము చాయవలసినది అని ఒడంపరచి చాలా కట్నం కానుకలు యిచ్చి సుమంతుడుయొక్క పాదుకలు యేలాగునైనా సంగ్రహించుకొనిపోయి రాజు భార్య అయిన భువనసుందరి పేడలో ఆయవ్వు పవ్వలిం చే మంచముకింద వుంచ

నునీ చెప్పుగా అది మంచిది ఆప్రకారం చేస్తానని దానినేర్పుచాత నమయం కనిపెట్టి సుమంతుడుయొక్క పాదుకలు సంగ్రహించి తీసుకొనిపోయి భువనసుందరి అనేరాజుభార్య వరుండే మంచము దిగువనువుంచి వచ్చినది. అటుతరువాతను దవళచంద్రుడు అనేరాజు భువనసుందరిమేడలోకివచ్చి యిచ్చానిలాసముగా కొంతశీపు ప్రాద్దుగడపినతరువాత పాన్సుమంచము క్రిందనువున్న పావాలు చూచి ఆపావాలు యక్కడివి అని అడిగెను. భువన సుందరివిని తాను యరగనని చెప్పినది. ఆమాట విని రాజు ఆపావాలు తనవి కావని తెలికి అన్యులపావాలు ఆమేడలోకి రావలసిన కారణములేదని యోచనచేకి ఆమెయందు వక్రద్రోహము ఆపాధించి ఆపావాలు పట్టించు తుని అస్థానమండపమున వచ్చి కూర్చుండి డెత్తైరెండు వినియోగములవారి నిన్ని సమక్షమానికి రప్పించి ఆపట్నములొప్పుండే వడ్డంగులనుపిలువించి నగ రులోనుంచి తెచ్చినపావాలు అగవరచి యీపావాలు యెవరివి అని అడు గగా వడ్డంగులుచూచి యివి సుమంతుడివి అని చెప్పిరి. రాజుకు అప్పుడు చాలా కోపమువచ్చి సుమంతునితైపునచూచి నీపావాలు నగరిలో పానుపు మంచము కిందకు రావలసిన నిమిత్తము యేమని అడుగగా ఆయ్వు నిట్టూర్పు నిగుడ్చి తలవొంచుటని నిరహేతుకముగా యీలాగంటి అనవాదం వచ్చెను గదా అని బహు విక్షేపంచాత పున్నరాజు ఆయాస్థానములో పున్న పెద్దలను చూచి మాత్రుద్రోహికి ప్రాయశ్చిత్తము యేమని అడుగగా వారువిని అరణ్య మునకు అంపించి కాళ్లుచేతులు నరికించి విడిచిపెట్టవలసినది అని శలవు యిచ్చిరి. రాజు ఆప్రకారముగాను తలవర్లను పిలువనంపించి శలవు యివ్వగా వారు విచ్చుకత్తులతోటి సుమంతున్ని తీసుకొనిపోయి అరణ్యములో వుదకము లేని స్తలములో కాళ్లుచేతులు నరికివచ్చిరి. ఆనిమిత్తమువల్లనుండి సుమంతుడు రాజరాజై పుట్టెను. జయంతుడు నీవై పుట్టినావు. నాటి దుష్కృతము నేటి కాలమునందు నీకు అనుభవములొవచ్చినది. కాబట్టి యిక్కడితో నీయందు వుండే దోషము పరిహారము అయ్యిది. యిటమీద తుభం కాగలదు అనిచెప్పి

అకాశవాణి అదృశ్యమైపోయెను. ఆవాక్యములు పొదలమాటున వుండి పొంచిన తలవద్దవిని యీవృత్తాంతము అంతా తెలిపివచ్చి చెప్పగా రాజు బహు చిత్తవిజ్ఞేయమున పొంది ఆరాగంతి నిరవరాధి అయ్యి కొమారుణ్ణి విచారణకాయక దుర్మార్గురాలు అయ్యి చిత్రాంగిమాట విని చంపిస్తేని అని చాల దుఖ్యపడి అవ్వడు చిత్రాంగిని వుత్సపాతరలో వేయించి చంపించి నాడట.

తదనంతరమందు ఈరాజరాజుకొమారుడు రాజేంద్రచోళుడు వేంగి దేశమునకు అధిపతిఅయి పదిహేనుసంవత్సరములు రాజర్కిము చేసినాడు. తరువాతను యాయ్వు కొమారుడు విక్రమచోళ మహారాజు అయ్యు వేంగి దేశము ప్రభుత్వముచేసి రాజ్యము యేలినాడు. అయ్యు తదనంతరమునందున యీరాజుకు జ్ఞాతి అయ్యి చేత రాజు అనే అయ్యు అయ్యు భార్యపేరు గంగ మాంబ అయ్యుకు విమలాదిత్యుడు అనే కొమారుడు కలిగినాడు. అయ్యు భార్య విజయమహాదేవి. వారికి మల్లపదేవచక్రవర్తి అనేకొమారుడు కలిగి అయ్యు యిరువైరెండుసంవత్సరముల వయస్సు కలిగిన వాడైవుండి వేంగి దేశమునకు రాజై ప్రభుత్వం చేసినాడు. అయ్యు పట్టాభిషేకకాలమునను కాలివాహన శకవరుషములు 1120 అగునేటి కాలయుక్తి నామసంవత్సర శేష్ట బ ౧౦ ఆదివారం నాడు యీ జల్లూరు గ్రామానికి వచ్చిమం అయిదుక్రొసుల దూర ముననువున్న గుడివాడా గ్రామము శ్రీసితాపురమున శ్రీకుంఠీమాధవస్వామికి భోగరాగాదులకుగాను సర్వమాన్యముగా యిచ్చినారు. తరువాతను అన్నలదేవు అనేరాజు అఖండగోదావరి తీరము మొదలుకొని తూర్పున కొనవరియంత మున్ను దేశానుక్ర అధిపతిఅయి రాజ్యము యేలుచూసుండి సితాపురమునకు వచ్చిమం మూడున్నర అమడ దూరాన వున్న శ్రీలక్ష్మీనరసింహమూర్తియొక్క నివాస స్థలమైనటువంటి కోరుకొండకు వుత్తరభాగమునందు రెండుక్రొసులదూర మునను పూర్వమున రాజనరేంద్రుడు కట్టించిన కోట శిద్ధేశ్వరం అగ్రహారం వద్దను విస్తారమైనకోటలు కట్టించుకుని ఆక్కడ నివాసముగా వుండి ప్రభు

త్వము చేస్తువుండిరి. ఆయన యేలుబడిలోనను భూమికింతకు గడత్రయాణము యేరుపాటు చేశినారు-యాయన తొమ్మిది సంవత్సరములు ప్రభుత్వము చేసెను. తరువాతనూ కాకతప్రతాపరుద్రదేవ మహారాజులుగారు ఆంధ్ర దేశ ప్రభుత్వము చేస్తూ వారితట్టుననుంచి పెదమల్లిదేవరాజు, చినమల్లిదేవ రాజు అనే వారలును వుభయలును అన్నలదేవుని యేలే చేశాను- అధి పత్వము ఇచ్చి వుంచి అప్పుడు కాకతప్రతాపరుద్రదేవ మహారాజులు ఆజ్ఞ వల్లనుండి పెదమల్లిదేవరాజు చినమల్లిదేవరాజు వుభయలున్ను బెండ్లపూడి అనే గ్రామమువద్దను కొండలు అనరాచేసి విస్తారమయ్యి దుర్గము కట్టించి కొన్నాళ్లు ఆదుర్గములో నివాసముగా నైస్యముతోకూడా వుండి గోదావరి తీరమయ్యి రాజమహేంద్రవరము మొదలుకొని తూర్పున కోనవరియంత మున్ను ప్రభుత్వముచేశినారు. తరువాతను రెడ్లవారు అనే కొండనీటి నివాసు లయ్యి కూద్యలు కూనమనాయకుడు అనే ఆయన కొరుకొండ వట్టుముయందు ప్రభుత్వముచేస్తూ యుండి యీ యిల్లూరుగ్రామానికి పశ్చిమం వైపున పూర్వపుది రాజనరేంద్రుడు ప్రతిష్ఠ చేయించినది యీశ్వరుని ఆలయం వకటి సిధిలమై యుండగాను ఆదేవాలయము జీర్ణోద్ధారముచేయించి దేముడికి 23 భూమి చీకటియేరు లక్కపాలంలాను యిప్పించినారు; తరువాతను ఆయన కొమారుడు ముమ్మడినాయకుడు పితృమయిన దేశమునకు అధిపతి అయి చాంగలనాడు మొదలైన దేశమునకు అధిపతి అయి చాంగలనాడు మొదలైనదేశము పాలనచేశినాడు. యీరెడ్లవారి తరువాతను వారి సమంధీకులే కొటమరెడ్డి వేమారెడ్డి అనే ఆయన బహుప్రశిధి పురుషుడై యీప్రాంతస్థి మైనదేశము ప్రభుత్వముచేస్తూ వుండెను. ఆయన తరువాతను ఆయన కొమారుడు మారారెడ్డి ఆయన కొమారుడు కాటమరెడ్డి; ఆయనకుమారుడు వేమారెడ్డి యీవేమారెడ్డి అందరికీ నగరకింహాసనాధీశ్వరుడైన శ్రీకొమరాద్రిరెడ్డిగారికి వాస్తవముగా గోదావరిపుభయతీరములైన దేశము యేలుచు వుండెను. యీ వేమారెడ్డిగారి యేలుబడిలోను ప్రోలునాడు కాకినాడు కలపాకనాడు యీ

మూడున్ను మట్టిసిల్లివారు అనేకమృతవారికి జమీదారి కాయము చేసినందున వారికింద జరుగుతూవుండేది అవ్వడు యీజిల్లారు గ్రామము ప్రాంతానాడు నీమలాకి చెల్లుతూ వుండేది. తరువాతను మట్టిసిల్లివారు వారిలోవారికి విరోధమువచ్చి యేడుగురు అన్నతమ్ములు కత్తులతో నరుతులాడి చచ్చిపోయి నారు. తరువాతను పోగా మిగిలినవారివల్ల తాలూకాపని నిర్వాహకము కాకపోయివున్నందువల్లను వారికి అక్కరలేకుండా చేళి చిట్టిడివారు అనే వెలమవారికి వైస్రౌళిన కాకినాడు కలపాకనాడు ప్రాంతానాడు యీమూడు కీమలున్ను జమీదారిగాను కాయముచేళి చిట్టిడి ధర్మారాయనింగారికి యిచ్చి నారు. తరువాతను ఆయిని కొమాళ్లు వెంగన్నగారు వెంగన్నగారితమ్ముడు సూరయ్యారాయనింగారు తరువాతను వెంగన్నగారి కొమాళ్లు తమ్మున్న గారు తరువాతను ఆయిని కొమారులు రామారాయనింగారు దొరకనము చేస్తూ వుండిరి. ఆయినికు పుత్రసంతతిలేనందుచాతను మేనఅల్లుళ్లు ఆయిని రావుతెనుగురాయనింగార్ని వద్దవుంచుకుని వుండిరి అదివరకు దోవలతు దక్క నుకు సులతాను అబ్దుల్ హసను కుదుబను ముబ్బగారికి ఆయను గన్ను తాలూకానుగురించి వైకము పాలికెలు బాకివుంటే అందుకు వాయిదా పాయిదాలు చేసుకుని ఆవాయిదాల్కు రావుతెనుగురాయనింగార్ని కామీను ఇస్తూ వచ్చి యీవ్రకారము చిట్టిడి రామారాయనింగారు దొరకనం చేస్తూ వుండిరి. రావుతెనుగురాయనింగార్ని మాధవరావు వెంకటపతిరావు చిన్నా రావు చంద్రారావు జగ్గారావు వెంకటక్రిష్ణారావు రంగశాయిరావు యీ ఆరు న్నిక్కరు కొమాళ్లు. వీరు చిట్టిడివారి స్థళములో క్యామనకొట గ్రామములో గృహాలు కట్టుకొని వుండేవారు. యీయేడుగురిలోనున్న వెంకటక్రిష్ణ రాయనింగారు గోలకొండలో సులతాను అబ్దులిహసను కుదుబనుముల్కుగారి తావున రెండువేలమందితోటి సరదారీ కొలువు కొలుస్తూ వుండేవారు. వేంకటక్రిష్ణారాయనింగార్ని దేహములో స్వప్తములేక మూడు నెలలకు శలవు పుచ్చుకుని యింటికివచ్చిరి. యిక్కడ ఆయిదుమాసముల పరియంతము

నిలిచినారు. వాయుదా మిగిలినందున ఆయన గోలకొండవెళ్లి ఖావందు దర్శనం చేశినంతలో మూడునెలలకు కలవు పుచ్చుకుని మా అన్నగారు బాడ్య ముతో యింటికివచ్చిరి. యీ అయిదుమానములు ఆలిక్రమించినది. అయ్యి దేహస్థితి యేలాగు వున్నది యేమి అని అవసర్యభావచాత అడుగగా ఆ మాటలు కోపంచాత మిగలనాడినట్టుగా బాకున పొడుచుకొని దేహం చాలించినారు. అందుమీద ఖావందు వెంకటక్రిష్ణారాయనింగారిని హుజూర్కి పిలవనంపించిరి. యిక్కడ రావుతెనుగురాయనింగారు శ్రీజగ న్నాథం యాత్రకు వెళ్లి అక్కడను కాలము అయిపోయిరి. చిట్టినిడి రామా రాయనింగారు చామర్లకోటలో కాలము అయిరి. వెంకటకృష్ణారాయనింగారు గోలకొండకుపోయి ఖావందుదర్శనము అయ్యితరువాతను నిండా సన్నానము చేశి మేమయితే మరేమీ మోతాదు మిగిలినజబాబు నవాలన నడిపించ లేదూ. మేము కుకలవ్రళ్ళ ఆడిగినంతలో మీతమ్ములు వేరే అర్థము చేసుకుని దేహము చాలించినారు. అయ్యి గర్రపూరి ఆరితిన వున్నది. యెవరు యేమి చేసేరు. యిప్పుడి చిట్టినిడి రామారావుదేహం చాలించినారు గమ్మ కాకి నాడు ప్రోలునాడు కలపాకనాడు తాలూకాలు మాడున్న మిఠరం చేయిస్తున్నాము మీకు వసతి చెప్పుతున్నాము జమీదారీ నడిచేలాగునూ నాలుగు వేలరాణువకు ముజరా ఉండచెప్పి మీకు కాయం బేరీజు మొక రర్దు చేయిస్తున్నాము. దివాణపు ప్రైకం యిచ్చుకుని మీవసతులన్ను ర్యాయ తిన్ని మీరు అనుభవిస్తూ సర్కారు దొలతు బాహిలో ఉండుకుని తాలూకా బండుబస్తు చేసుకోమని ఫరవానా సాందీరుచేయించి యిచ్చి ఆప్పించి ఆప్పడు పితాపురం తాలూకా పెద్దాపురం తాలూకా రెండుతాలూకాల గ్రామాల్కు మాగాణీ ధైరులకు ఆస్పదముగా నీరు ప్రవహించే యేలేటి నీరు పెద్దాపురం తాలూకాకు ఆరురోజులున్ను పన్నెండురోజులు పితాపురం తాలూకాకున్ను నిర్నయంచేసి అంపించి వెంకటక్రిష్ణారాయనింగారు వర వానా తీసుకొని వచ్చి పితాపురం ప్రవేశించి వెంకటకృష్ణారాయని అన్నగా

రయిన చంద్రరాయనింగారికి పట్టాభిషేకం చేసినారు. చంద్రరాయనింగారున్న జగ్గారాయనింగారున్న కూడా తాలూకా బండుబంతు చేసుకున్నారు.

చంద్రరాయనింగారితరువాత వెంకటకృష్ణారాయనింగారు దొరతనము చేసినారు. తరువాతను చంద్రరాయనింగారికొమాళ్లు మాధవరాయనింగారు నలభైసంవత్సరములు రాజరికం చేసినారు. తరువాత ఈయి తమ్ములు నరసింహరాయనింగారు సంవత్సరము దొరతనము చేసినారు. తర్వాత ఆయన కొమాళ్లు వెంకట్రాయనింగారు దొరతనముచేసినారు. తరువాత వీరికి జ్ఞాతి వెంకట్రాయనింగార్కి నన్నిహితులు వెంకటకృష్ణారాయనింగారు దొరతనము చేసినారు వీరిదొరతనములో ఆజుహుళేను అనే నల్లస్కరుడు వచ్చి పుండగా సుబాదారుడిమీద తిరుగబడి వారికి జ్ఞాతిఅయిన బుచ్చన్నగారిని వెంటతీసుకొని తోటబల్లి మాన్యానికి మొవాసుగిరికి లేచిపోయి అక్కడ వెంకటకృష్ణారాయనింగారు దేహం చాలించినారు. బుచ్చన్నగారు తిరుగసితాపురం వచ్చినతరువాత ఆజుహుళేను పట్టుకుని తలకొట్టివేసినారు. తరువాత బుచ్చన్నగారికుమాళ్లు చిన్నమాధవరాయనింగారు చూడు సంవత్సరములు దొరతనము చేసినారు. అటుపిమ్మట అయ్యకొమాళ్లు పెదమహిపతిరాయనింగారు యిరువైసంవత్సరములు దొరతనముచేసినారు. యియ్యకు సంతలేడు. వీరిజ్ఞాతి నీలాద్రిరాయనింగారు పన్నెండు సంవత్సరములు దొరతనము చేసినారు. తరువాతను యియ్యకు నలుగురు కుమాళ్లు పెదవెంకటరావు, యర్ర వెంకటరావు బుచ్చి వెంకటరావు ముద్దు వెంకటరావు నల్లరు. అందులో పెద వెంకట్రాయనింగారు వికృతి సంవత్సరములగాయలి సందనసంవత్సరం వర్కు దొరతనముచేసి మనుచకమువచ్చి దేహం చాలించినారు తరువాత తాలూకాకు జమీనుదార్లు అయిన వత్సవాయ తిమ్మరాజుగారు తాలూకా అమాంత చేసుకొనిరి. 1744 H. D. జయసంవత్సరమువరకు జత్తి గన్ను వత్సవాయని వారి ఆములు మన్నధసంవత్సరములోను బుచ్చి వెంకటరాయనింగారు జత్తి.

వదలించి తాలూకా స్వాధీనంచేసుకొని మన్తధనంవత్సరంలగాయతి పరాధవ సంవత్సరంవద్దు దొరతనం చేసినారు. వ్లవంగసంవత్సరం లగాయతి పెద వెంకటరాయనింగారికొమాట్ల కొమారవెంకట్రాయనింగారు దొరతనంచేసి కుంపిణీవార్కి వైకం బాకీఅయి చితపట్ల మాధవరాయని బోధసునుంచి మో వాళిగిరికి పాలవంత్సలేచి అక్కడ దేహము చాలించినారు. ప్రమాదినంప త్వరం వద్దు దొరతనం జరిగినది. ఆనంద సంవత్సరంనుండి యీసల బుచ్చి వెంకట్రాయనింగారికొమాట్ల వెంకటసీలాద్రిరాయనింగారు దొరతనం భావ సంవత్సరం ఆషాఢ శు కం వద్దు జరుగుతూ వున్నది.

యీ జల్లూరుగ్రామాన పూర్వమున వుండే యాశ్వరదేవాలయం ఆజా హ్ను సేనువచ్చినప్పుడు దేవాలయం విప్పించి పెద్దాపురం పితాపురం చామర్ల కోట కొటమీద పోట్లాడడానికి దమదమాలు తయారుచేయించడానికై రాయి తోవించుకు పోయినారు. మాన్యంనగర కలికిపోయినది. యీవూరిపాటిమీద జయప్రతిమెలు శిలావిగ్రహం వకటి కొంత శిథిలమై వున్నది. పాతవూరి వద్దనుండి దండుదోషగనుకు దోవతప్పించి పాతపాటి వుత్తరం వైపున వూరు నలభైసంవత్సరములకిందట తిరుగ కట్టుకున్నారు.

యీగ్రామానను వడ్డు రాగులు పెసలు మినుములు అనుములు ఆము దాలు అలచందలు గోగులు జనుములు యీధాన్యములు పల్లివ్వి.

చామర్లకోట కైఫియ్యతు.

కైఫియ్యతు మాంజే, చామర్లకోట,

భీమవరంతాలూకా. అచ్చుప్రతి.

పితావూరు మాంజే, మజుకూరు కులకర్ణి వద్దివర్తి నీలాచలం

వగయిరావారు చెప్పినసంగతులు.

జంబూద్వీపమున దక్షిణవారాశిసమీపమునకు త్రిలింగమధ్యస్థమై వుండే ఆంధ్ర దేశంలాను వేంగీమండలమునందు అఖండగౌతమీకి పూర్వ

భాగమునందు నాలుగు ఆమడదూరమునను పూర్వమున ఈశ్వరపుత్రుడైన కుమారస్వామి తపస్సు చేస్తూవున్నప్పుడు వనం కలదు. అది కుమారవనం అని ప్రసిద్ధి కలదు. తరువాతను యీ ఆశ్రమమునకు పూర్వభాగమునందు వకనది కలదు. అది కుమారనది అని పేరు. అక్కడ సామీప్యములోనే వక దివ్యోదకము గలిగిన సరోవరము కలదు. అది కుమారసరస్సు అని ప్రసిద్ధి కలదు. ఇందుకు ఉత్తరంవైపున సామీప్యములోనే ఒకనిన్ను ప్రదేశమునందు సర్వదా అతినిర్మలమైన మధురోదకము కలిగియుండుటవల్లను, పూర్వమునందు ఆతీర్థమందు కొందరు మునులు స్నానముచేస్తూ నిత్యకర్తలు తీర్చుకోవడము చేతను అదిమునులతీర్థము మహాత్మ్యమని ప్రతిష్ఠితమైనది. మండనారాయణ స్వామికలరు. ఇది బహుపురాతనమనివాడుక అయియుండేది. ఈ ప్రకారం వుండగాను ఈశ్వరుడు త్రిపురపురాలు సంహారం చేసిన సమయమందు త్రిపురాలయందలి రాక్షసులయొక్క ప్రాణలింగము భిన్నమై అయిదుఖండములు భూమియందుపడినవి. అవియేవి అంటే అమరారామ, క్షీరారామ, ద్రాక్షారామ, కుమారారామ, సోమారామ, యీ ప్రకారము అయిదు స్తలాలయందు పడినలింగములు యింద్ర ప్రతిష్ఠమై అందుల మహాత్మ్యము విశేషముగా కాశీ ఖండములో చెప్పబడుచున్నది. తరువాతను చాళుక్యభీమమహారాజు, కుమారారామ భీమేశ్వరునియందు మహాభక్తి తాత్పర్యముచేతను సమస్తవిభాగములు గడిసిస్తూ వుండెను. మరిన్ని భీమేశ్వరుని స్థలమందున్న ద్రాక్షారామ స్థలమందున్న యేనూరేసి శిలాస్తంభాలతో మంటపములు కట్టించినాడు. కుమారారామ స్థలమందు కట్టించినపట్నము చాళుక్యభీమనగర మనేవాడుకగలిగి యుండెను. (అదియే యిప్పటి చామర్ల కోట భీమవరము) అపట్నంలో భీమ మహారాజు మహాట్ల కట్టించి యుండిరి. ఆపట్ననకు తూర్పు పశ్చిమ వుత్తర దక్షిణవైపులను నాలుగు వాకట్ల కలిగి యుండెను. తరువాతను కీర్తిపురమనే పట్ననకు రాజైనపువంటి యింద్ర సేనుడు అనేరాజు చతుర్ధాన్వయుడు. అతైశమునందు కీర్తివర్మ అనేరాజు పుట్టెను. అయిన వంశమందు మళ్లవర్మ

పుట్టెను. ఆయనకు రణదుర్ఘయమైన కుమారుడు కీర్తివర్మరాజు పుట్టెను. ఆయన పాలన యీవేంగిదేశమందలి చాళుక్యనగరమునే పట్నానకు నాలుగు వాళ్లకు పశ్చిమపు దరవాజాలో మారడు అనేవాడున్న దక్షిణపు దరవాజాలో పోత దనేవాడును పుత్తరపుదరవేజాలో పుల్లడు అనేవాడున్న యీ ప్రకారంగాను దేవిడిలలోని నాయకులు వుండేవారట. కళింగదేశ గంగురాజుగారు యేలేటప్పడు పేములవాడ భీమకవి అనే కవీశ్వరుడు పశ్చిమరాజ్యమునుంచి వచ్చి పడమటి దర్వాజాలోనుంచి చాళుక్య భీమనగరములో ప్రవేశించబోతే అదరవాజా కావలికాసే మండడు అనేవాడు ఆయను సత్తువ యెరుగ లేనివాడై ఆయనను పట్టుములోనికి వెళ్లకుండా అడ్డగించి నిలిపిన వాడాయెనట. అంతట భీమకవిగారికి కోపమువచ్చి లెట్టినారట విమనియందే.

క. కొండికల భీమవరమట

గుండా కొయ్యలును గూడి కుహకములచే

బండాను భీమనగరము

మండడు రాకుండగట్టె మడిశెం గిడిచెక.

అని యీ ప్రకారము లెట్టిసంతమాత్రాననే ఆయన మహాదేవి వర ప్రసాది గనుక అదేవిడి కావలికాసే మండడు అనేవాడు తక్షణమందే మృతి పొందినాడు. మరికొద్ది దినములలోగానే చాళుక్య భీమనగరమున్న ప్రజలకు జయప్రదంకాక దినేదినే ప్రజహరించి పోవడంచేతను పట్టం పాడు అయినది. తరువాతను వైనివ్రాసిన కీర్తివర్మ అనేరాజుకు మళ్లవర్మ అనే కుమారుడు కలిగి ఆయన అంగ, కళింగ, వంగ, మధుర, ఆంధ్ర, పుళింద, కుంతల, కేరళ, గౌడ, పాండ్య, మరాట, లాట, కటక, రాజులను జయించి ద్వంద్వపురమునే పట్నానకు రాజైనాడు. ఈయనకు బలియవర్మ అనే కుమారుడు కలిగెను. ఆయనకు మల్లమహిపతి అనే రాజు పుట్టెను. యీయనకు కుడియవర్మ అనే కుమారుడు పుట్టెను. యీయ్యయొక్క యుద్ధభూమిని పొందినపువంటి శత్రురాజులను దేవతాస్త్రీలతో సంతోషముగా విహరి

స్తుండేలాగున. చేస్తూవచ్చినాడను. అంతట చాళుక్యవంశభూషణుడైనటువంటి విమలాదిత్యు డేవముహూరాజు యీపైనవ్రాస్తూ కుడియవర్త అనే రాజుయొక్క సహాయమువల్లనుండి యుద్ధభూములను జయములను పొందినవాడై కుడియ వర్తకు గరుడవేళ్యం యిచ్చినవాడాయెను. యీకుడియవర్త అనేరాజు వేంగీ దేశము పాలనచేస్తూవుండెను.

హరికోటయానాదుల కైఫియతు

Mackenzie manuscripts Vol I. 1837 P. 619 to 623.

యీ శ్రీహరికోటలోవుండే యానాదులజాతి

విలాజుకైఫియ్యతూ సన్ 1812 సంవత్సరము.

పూర్వం రాఘవరెడ్డి అనేవాడు పాకనాటిశీమసుంచి యీశ్రీహరి కోటకు వచ్చి ఆశీమలోవుండే యానాదుల అరువైయిండ్లవాండ్లను పిల్చు కొనివచ్చి యీశ్రీహరికోట అడవియూపల్లె సరిహద్దు రాఘవుం అనే వజ్రం నిర్మాణంచేసి యీ రాఘవురానికి ఆగ్నేయమండ్లు యీ అరువైమంది యానాదులకున్న యిండ్లు కట్టించి పెట్టుకొని వున్నంతలో కొన్నాళ్లమీదట యీయానాదివాండ్లు ప్రబలమయి యీవెనాడుపేర నాడుమొదలుచేసు కొని అడువులో తిరుగుతుంన్న తిరుకమానుతోకూడ వుండేది. యిట్లా యీ శ్రీధరకోట మొదలయిన ఆరంజ్యాలలో తిరుగుతూ వుండగా వశస్త్రమందు అంబురకేశి అనే రుషీశ్వరుడు యీశ్రీహరి కోటమధ్యారంజ్యమందు వశ సరోవరందగ్గర నిత్యమున్న కాశీసుంచి వచ్చి స్నానాజపానుష్ఠానాలు తీర్చు కొని శివపూజ చేస్తూ వుండేది. వఖనాడు యీకిరాతలు ఆయిన యానాది వాండ్లు యీరుషీశ్వరుంజ్ఞి చూచి మహాభయభక్తితోకూడా సమస్త పండ్లు ఫలాలు అడవిలో కలిగినపువంటిది తెచ్చి ఆయన శివపూజ చేశేయదల వుంచేసి యిట్లా అనేకదినాలు జరిగినపిమ్మట అరుషీశ్వరుడు వఖనాడు యీ కిరాతలనుచూచి వోకిరాతులారా మీరు బహుదినాలనుంచి మాకు సమస్త

మైన ఫలాలు తెచ్చి యిస్తున్నారా మాకు యేమికావలెననిది మీరుయేమి నిమిత్తముగాను నంను ఆశ్రమిస్తున్నారా అని అడుగగా అప్పుడు యీ కిరాతులు చెప్పింది స్వామీ మేము యిదేస్త్రశ్రమందు సార్వదా నివాసంగా వుండేటట్టుంన్ను మేము సంచారం చేసేయడం మరీయేమీ సర్వభయం మొదలయినది యేమీ తట్టకుండా వుండేటట్టుంన్ను మాకు మంత్రతంత్రశిద్ధి అయ్యేటట్టుంన్ను నరం దయచేయవలెననటప్పటికి ఆదేప్రకారం అంబురకేశి మునీశ్వరుడు వీండ్లకు యేమిపుపద్రవం తట్టకుండా వరమిచ్చి అంతర్ధాన మయినాడు.

అసివ్వుట యాయూచాడులు మనోప్రబలమయి మంత్రతంత్రాలలో విచక్షణులయి అరణ్యమందే నివాసంగా వుండేది. వీండ్లలో నాలుగువిధాలు యేమంటే చెంచువాండ్లు | యానాడులు | కోయవాండ్లు | యిరలవాండ్లు | నాలుగువిధాలు | యానాదివాండ్లు అనేవాండ్లు అవుషధక్రియలయండ్లు మంచి విక్షణ కలిగినవాండ్లు కోయవాండ్లు అనేవాండ్లు పడమట గుత్తి అడవిని ఆస్రాంత్యాల అరణ్యమందు సంచారం చేస్తున్నవాండ్లు తిరిగే సరిహద్దులలో యేన్రిక్షాలకేగాని ఫలాలకేగాని మంత్రతంత్రాలవల్ల దిగ్బంధనచేళి వుండేది. యెవరైనా బాటసార్లుగావుండి అడవిలో పోతూవుండి పండ్లు ఫలాలుచూచి తినవలెననే ఆపేక్షచాత అవృక్షాల పండ్లుకోకేటండ్లుకు పోంగ్గానే అదేరీతిగా వీడుకోకేలాగున వుండవలెనేగాని తిరిగి రావడంలేదూ యిట్లా వీడు వృక్షంమీదికేతగులుకొని వుండేటప్పుడు కొంతకేపుసింక్కుట యవడైనా వఖి కోయవాడూ చూచి అదేమార్గంగా యీవస్తుంన్ను వుండేవాండ్లై చూచి, యేమొయినీకు పండ్లమీద ఆశగావున్నదా అనిపిండ్లై అడిగితే అప్పుడు అవృక్షాన చిక్కుకుంన్న బాటసారి పిండ్లై చూచి వోయీ కోయ ధోరా నేను పండ్లుతినవలెననే ఆశచాతను పండ్లుకోయపోలే ఆచెయ్యి తిరిగి రాకుండా వున్నది నాయండ్లు అపచారం వచ్చింద్ది అనిచెప్పకుంటే అప్పుడు ఆకోయవాడు వీటి వృక్షంనుంచి విడదలచేళి యెన్నిపండ్లుకావలెనో అన్ని

వండ్లు కోసుకోమని వాడు పుత్రయ్య చేయంగనే వాడి పుత్రయ్యమీద యెండ్ని వండ్లుకోసుకుంన్నా మరి యేమిభయం లేనూ అమీదట ఆశోయవాడికి వఖ పొగాకుమట్ట యిస్తే వాడికి అతిసంతోషమవుతున్నది. యిదిగాక నలభై యేండ్లకుమునుపు పాలవంచు భద్రాచలాన పుత్రరంగా వుండే శాసులా విస్తరించి కోయవాండ్లువుండగా కాలివాహనకం 1635 వఖ బ్రాహ్మడు దక్షిణశీమకుంచి పుత్రరంగా పోతూ ఆపాలవంచు భద్రాచలం అడవులలో పోతుంన్నూ యాశోయవాండ్లు యావత్తుకూడి సర్పాలు మొదలయినది తింట్టూ వుండేదిమూచి యాబ్రాహ్మడు అత్యాశ్చర్యం చాతనూ వీండ్లను మూచి వోయూ కోయదొరలలారా మహాకాలకోటివిషంగా వుండేసర్పాలను తినేవాండ్లను నేను యెక్కడా చూడలేదు అనిఅడగగా ఆవ్వుడు యాశోయవాండ్లు యావత్తు బ్రాహ్మడు చెప్పినమాటలు విన్నవనంతివాండ్లై యాబ్రాహ్మణ్ణి మూచి వాండ్లు అన్నది యేమంటే వోబ్రాహ్మడా యిసర్పాలుకావు యివిపురుగులు సర్పాలు అనేది బయట తిరిగేదిలేదూ మేముయేమిషంగావుండే జీవరాసులును తిన్నప్పటికింన్ని మాకు యేమివుపద్రవం అయ్యేదిలేదని మాకు అంబురకేళి రుషీశ్వరుడి వరంగనుక మేము తింట్టున్నాము. మీకు సర్పాని చూడవలె నంటే మేము చూస్తామని చెప్పేటప్పటికి యాబ్రాహ్మడు అది యేమివంటి సర్పమో అదిచూడవలెననే ఆపేక్షచాత చూడవలెనని చెప్పేటప్పటికి అవ్వుడు ఆశోయవాండ్లు నమ్మలించి వఖచింన్నదాండ్ని పిలిచి యాబ్రాహ్మడితోకూడా యిచ్చి యా బ్రాహ్మడికి సర్పం చూపించువలెనని ఆనతిచ్చి వంపించేటప్ప టికి అదే ప్రకారం ఆచింన్నది పొయ్యేటప్పడు వఖ వఖమోపు యెండ్లుగడ్డిని వఖచాటానున్న తీసుకోని యా బ్రాహ్మణ్ణికూడా వెంటపెట్టుకొని అనేక ధూరం ఘోరారణ్యమండ్లు పోయి అక్కడ వఖపుట్టమూచి ఆపుట్టమీదఅగడ్డి యావత్తు పర్చి యాబ్రాహ్మణ్ణి దూరంగా చూస్తూంన్న నిల్వమని చెప్పి తన చాతవుండే చాటతీసుకుని విశిరేటప్పటికి మరి అరఘడియకు ఆపుట్టలోనుంచి ధూమ్రం బయలుదేరినది. మరినిమిషానికి నలభైవర్షంగానుంన్న వసువువర్షం

గానున్న అనేకవర్షాలుగా ధూమ్రం బయలుదేరినది ఆమీదట మరినిమిషా నిః యదుపువర్నంగా ధూమ్రం బయలుదేరి దానితోకూడా జ్వాల బయలుదేరి ఆజ్వాలతోకూడనే మహాగొప్పసర్పం అద్భుతాకారంగా యేడుశిరస్సులతోటికూడ పుట్టలాను బయలుదేరేటప్పటికి యీగెడ్డి యావత్తు కాలిపోయినది. అప్పుడు యీ బ్రాహ్మణు ఆసర్పం యొక్క శిరస్సు మాత్రమచి మహాభయముడై పుండే బ్రాహ్మణ్ని యీశోయచిన్నదిచూచి ఆయ్యా బ్రాహ్మణా సర్పమనేదియిది చూచినారా అని అడిగేటప్పటికి బ్రాహ్మణి నోటమాటాడేటండ్లుకు ద్రవంల్యాకుండా పుండేటప్పటికి యీశోయపశుచుచూచి యీ బ్రాహ్మణు యీసర్పాన్ని చూచి నిండ్డా భయముడై నాడని తెలిశి తిరిగి యథావ్రకారం పుట్టణోవలికి సర్పం పొయ్యేటట్టు అభిమంత్రించేటప్పటికి అదిలోవలికి పోయినది ఆ పిమ్మట ఆశోయచిన్నది యీ బ్రాహ్మణికి అనేకపండ్లు ఫలాలుచాత కైతోవచారం చేశి యీబ్రాహ్మణ్ని కూడా వెంటపెట్టుకొని తమయొక్క గడ్డానికివచ్చి తమవాండ్లతో యీవృత్తాంతం అంతా చెప్పేటప్పటికి వాండ్లు యీవృత్తాంతం విన్నవమట్టివారై బ్రాహ్మణా సర్పాన్ని చూచినావా అనిఅడిగేటప్పటికి యీ బ్రాహ్మణు విప్రమించుకొని వాండ్లతో చెప్పింది యేమంటే మీరు మహాత్ములు మీవంట్టివారివల్ల అటుపంటి మహాఘనమయిన సర్పాన్ని చూడడమయినది అనిచెప్పి అక్కడనుంచి బ్రాహ్మణు బయలుదేరి పుత్రరయాత్రకు నడిచినాడు.

చెంచువాండ్లు అనేవాండ్లు వడమట అవళోబిళం క్రికైలం మొదలయిన అరణ్యప్రాంత్యాలలో పుండుకొని విల్లు అంబు సమేతంగా వ్యాట అడుతున్న అరణ్యమండ్లు సంచరిస్తున్న పుండేవాండ్లు ఆకులుకుట్టేది వెదురుదియ్యం పుట్టలేనె తినేది బాటసార్లను దోస్తున్న అండ్లరినిన్ని చంపుతున్న సమస్త ప్రాణులకున్న పువహతిచేస్తున్న పుండేది వాండ్లుంన్న మంత్రతంత్రాలయందు సామర్థులు.

యిరలవాండ్లు అనేవాండ్లున్న విల్లంబులు తీసుకుని అడవిలో సంచరిస్తున్న పుండేది. దొంగకనం చేస్తూపుండేది యీ యానాదికాలిలో

మాత్రం దొంగతనం చేశేదిలేదూ. వీండ్లు పూజ్ లోనే సర్కారు తరుపున కావలిగావుండేది. వీండ్లు పూర్వంనుంచిన్న సురటి పట్టటీగలుంన్న శిరిశె రుంన్న యివిరెండ్లు దినుస్సులున్న రంగువెయ్యడానుక సర్కారుకు అనేక చార్జులు తెచ్చియిచ్చేదెన్ని అడవిలో కల్లినటువంటి పల్లిగెడ్డలు అనేదెన్ని లేనె మొదలయినది అహారం చేస్తున్నా సర్కారువారు దయచేసినది పుచ్చుకుంటున్నా సర్కారుకావలితనం చేస్తూవుండేది యిప్పటికిన్ని అదే రీతిగా వున్నారూ. యిప్పుడు యీ శ్రీహరికోట అడవిలో నలుభైమంది యానాదులువున్నారు. యీనలుభైమందికి ముఖ్యాయుగావుండే యానా దికి సర్కారులోనుంచి కలిమెనుపడ్డు నెల 1 కి యిస్తారూ వాండ్లు శిరిశె రుంన్న సురటిపట్టాకుంన్న నెలకు పదిబార్లు తెచ్చియిస్తారూ లోతక్కువ యానాదులకు సర్కారులో యేమిన్ని యివ్వరూ వాండ్లు అడవిలో పల్లి గెడ్డలు తింటున్న జీవనం చేస్తారు యీ యానాదిజాతిలోమాత్రం యీ ప్రాంత్యాలలో ఉండేవాండ్లు మరివఖప్రాప్త్యం అడవిలో వుండవలెనని పోతే అక్కడికిరాతలు వీండ్లనుచంపి వీండ్ల పెండ్లాలకు పట్టుకొని తమవశం చేసు కుంటారు కాబట్టి వాండ్లను యీప్రాంత్యాలకు వీండ్లు రానియ్యరు వీండ్లు ఆప్రాంత్యాలకు పోరు.

యిది తాను గుర్తెరిగినమట్టుకు యానాదిఅయిన జాతామారుడు అనే వాడు వ్రాయించిన కైఫీయ్యతూ.

అ స్ట్రీ.

Local records. vol. 62

(అన ౧౮౮౨ సం॥ ది 3 నవంబరు)

మకాం దాచెపల్లి.

మహారాజశ్రీ గుంటూరుజిల్లా మేజశ్రీటువారి సముఖానకు తమ సపు కరు వెలిదండ దానప్ప పాడ్డాపు పోలీసు తాజే దాచేపల్లి వ్రాసుకున్న అజే- విన్నవము ।

యీ జిల్లాలోనేమి యితరజిల్లాలోనేమి కుడియెడమ కులాలవారిలో కులాచారవిషయమై స్వల్పసంగతులను గురించి గొప్ప కలతలన్న ప్రాజమానిన్ని సంభవిస్తూ వున్నది గనుక యీలాగంటే దుర్భాగములు జరగకుండా యే ప్రకారం జరిగిస్తే నిలచిపోతనో అందునగురించి అవలంబించ వలసిన యుక్తమయిన మార్గమును గురించి నా అభిప్రాయమున్న ప్రతిఫలస్తులలో ముఖ్యమయిన వాన్ని విలిపించి వారికి యేయే మర్యాదలు యేమేమి బిరుదులు జరగవలసినవో అవిరుదులు వారికి యేవిధంగా రాబడ్డవో ఆలాగంటే బిరుదులు అన్నిన్ని జరిగించే పక్షము వచ్చే లాభమేమో నిలిపివేసే పక్షముకు సంభవించే చెరుపు యేమో వారిని విచారించి జమీరుచేసెదనిన్ని పోయిక నెలది 21 తారీఖున దయచేయించిన ౧౫ నంబరు సరికిలేదు మాకుం ది ౨౨ తారీఖున రాత్రి నాకు చేరి అందుల సంగతులు గ్రహించి మనవి వ్రాసుకొనేది యేమంటే—

తానా మజూహారు యీలాకాలో కుడియెడమ కులాలు అనేవాడిక లేదుగాని యితరజిల్లా యీలాకాలో యీవాడిక కలిగి వున్నట్టున్న కుడి అనగా మహానాటివారు అనిన్ని యెడమ అనగా మత్తులలో చేరిన కంసాలులు గొల్లలు ముతరాచలు మాదిగలు వగయీరాలు అనిన్ని తెలియవస్తూ వున్నది. యీరెండు విధాలవారిలో పెండ్లిండ్లు మొదలైన వాటిలో యేమేమి కలతలు వుంటూ వున్నవో నని విచారించి నంతల్లో—మహానాటి కులస్తులలో మాల కులస్తులు గుర్రాన్ని యెక్కి పూరేగడముకు మాత్రం కొన్ని గ్రామాదులలో కలతలు వున్నట్టున్న తలిమ్మా కులాలలో వారివారి కులాచారం తారతమ్య ప్రకారం గుర్రాలు పాలకీలు మొదలయినవి యెక్కి భజంత్రిలు వగయీరా మేళాలతోకూడా పెండ్లిండ్లలో పూరేగడం మొదలయినవి జరిగించుకునే యెడల యెడమ కులస్తులవల్ల అటంకమయి వున్నట్టున్న తెలియలేదు.

మాలవాండ్లు గుర్రాని యెక్కి పూరేగేయెడల కొన్ని గ్రామాదులలో హరిషించి వున్నట్టున్న కొన్ని గ్రామాదులలో యెడమ కులస్తులు మొదలయిన

వాండ్లు కలతలు చేస్తూ వున్నట్టున్నూ తెలియవస్తున్నది. యెడమ కులస్తులలో కంసాలీలు మొదలయిన పంచదాయీల వాండ్లు పెండ్లిండ్లు చేసుకునే యెడల గుర్రాన్ని యెక్కి పూరేగడముకు వచ్చిన మేళం చూడ్రాయి అనగా గ్రామం కట్టెటక్కుడు సంభవ్రతిష్ట కాలమప్పుడు పాతబడ్డ రావిసంభం దగ్గర నాదార్చకపోయినా మహానాటివారు ఆటంకంచేసి కల్ల జరిగిస్తూ వున్నట్టు తెలియబడుతూ వున్నది.

విశేషించి విండ్ల గురువు అనే యికుస్తుడే సంచారం వచ్చేయెడల పగలు కంచుదివిటీలు మొదలయిన దిరుదులు వేసుకుని వచ్చిన పక్షముకు ఆటంకపెట్టడమున్ను యిందువల్ల పుభయులకు కల్ల సంభవిస్తూ రావడమున్ను వున్నట్టు తెలియబడుతూ వున్నది.

గొల్లవాండ్లున్న గుర్రాన్ని యెక్కి పూరేగే పక్షముకు కల్ల సంభవిస్తూ వున్నట్టు తెలియవస్తున్నది.

యీ యెడమ కులాల్లో చేరిన మాదిగవాండ్లు నాలుగు తట్టా పట్టుకునే వుల్లెడ తెల్లకత్తి కాలికి గజ్జ కట్టుకుని గ్రామంలోకి వచ్చే పక్షముకు మహానాటివారు ఆటంకము చేయడమున్ను పుభయులకు కల్ల జరుగుతూ వున్నట్టున్న తెలియవస్తున్నది.

తలిస్తూ ముతరాచలు మొదలయినవాండ్లు పెండ్లిండ్లు చేసుకునే యెడల గుర్రాన్ని యెక్కి పూరేగడం మొదలయినవి జరిగించుకోవడంలో మహానాటివారు ఆటంకపెట్టటమే కాని ఆందువల్ల కల్ల సంభవించడమే కాని లేనట్టు తెలియబడుతూ వున్నది.

యీలాగున సంభవించడముకు అనగా యీపుభయవారలకు వుండే విరోధములు పూర్వోక్తరం తెలియడముకు యెంత దూరం విచారించినా రూడి ఆయిన సంగతి తెలియబడదు.

Local Records. No. 15-5-17.

సెంటెన్సు. నెం! 4

గుంటూరుజిల్లా అసిస్టాంటు మేజిస్ట్రేటువారు చేసినతీర్పు.

ఫిర్యాదిఅయిన చీరెపూడి కోటప్ప,

సా! కంట్రేరు.

ముద్దాయి బెల్లంకొండ తాతయ్య

సా! పెదపరిమి

సాక్షులు. 1 నంచేల పిల్లమ్మ, 2 పాటిబండ మాదయ్య, 3 కొండ
నీటి నారాయణమ్మ.ఫిర్యాదితాలాకు ఆవు పెయ్యను మందకు తోలితే ఘూరు సంవత్స
రము కిందట తప్పించుకుని పోయినట్లున్న నాటనుంచివెతకగా ముద్దాయి
పశువులలో వున్నందున అతణ్ణి అడిగితే ఆవు పెయ్యను తోలిపెట్టకపోయినా
డని ఫిర్యాదు చేసినాడు.యిందునగురించి ఫిర్యాదీపద్దనున్న ముద్దాయిపద్దనున్న సాక్షులవల్ల
నున్నా వాంగ్మూలములు వుచ్చుకోవడమయినది.ముద్దాయి ఫిర్యాదితాలాకు పెయ్య తనపశువులలో చేరలేదనిన్ని
చేరినట్టుగా ఫిర్యాదీ పకసారి వచ్చి తనను అడిగితే లేదని చెప్పెనుఅనిన్ని
వ్రాయించినాడు. 1,2,3 సాక్షులు—ఫిర్యాదీతాలాకు తప్పించుకొనిపోయిన
ఆవు పెయ్య ఘూరు సంవత్సరం కింద ముద్దాయిపశువులలో తాను చూచి
తక్షణం ఫిర్యాదికి తెలియచేసినట్టి సాక్షిన్ని, తానున్న ఫిర్యాదిన్ని ముద్దాయి
దగ్గరికివెళ్లి పెయ్యను అడిగితే అతను తిరిగితోలిపెట్టక పోయినాడనిన్ని
అందుమీద గ్రామమునవలయిన 3 సాక్షితో ఫిర్యాదు చేసినాము అనిన్ని
2 సాక్షిన్ని; యాకక్షదార్లనున్న యానంగలిన్ని తాను యెంతమాత్రం
యొరగనని 3 సాక్షిన్ని వల్కనారు.

యందువల్ల విచారించగా ఫిర్యాదితాలూకు తప్పించుకునిపోయిన ఆవు పెయ్య ముద్దాయి స్వాధీనములోవున్నట్టు 1,2, సాక్షులవల్ల పూరాగా రుజువు అయినది. యిది దొంగతనం నేరంకింద యేర్పర్చడముకు చాలివుండ లేదు. ముద్దాయి వశువులలో యీ పెయ్య చేరగానే తక్షణం నర్కారుకు రిపోర్టు చాయవలసినపనికి ఆలాగున జరిగించినవాడు కాదు గనుక యీ ముద్దాయికి 1816 సం॥ 7 రిగ్యులేషన్ 32 కెక్సన్ ప్రకారం యిది యాపాయిలు జులమానా విధించి యివ్వనిపక్షముకు 6 రోజులు కొత్తాలుచాత రాలా ఖయిదున వుండేతాగుననున్నా ఫిర్యాది చార్జి దాఖలు చేసిన తర్వాత ముద్దాయి ఆవు పెయ్యకు కనుపడకుండా యెక్కడికో తోలివెట్టినట్టు రికార్డు వల్ల ప్రాపించడానకు హేతువుకల్గివున్నదిగనుక యందునుగురించి ఫిర్యాది శివిలోగోర్తులో ఫిర్యాదు చేసుకొని న్యాయమును పొందేలాగుననున్నా ఫయలు చాయడమయినది.

గుంటూరుజిల్లా అశిష్టాంటు మేజిస్ట్రేటు కచ్చేరి. 1842 సం॥ ది 23 శపటంబరు. మకాం గుంటూరు.

కేంబెస్సు నెం॥ 8

ముద్దాయిలయిన ప్రతిపాటిముతానముద్దారు తయిగాలిమాలు జవానురాగా పురికొటప్ప చిల్కలూరిపాటి తాణా మాలుడఫేదారు బొప్ప వరపుగోవిందునుగురించి గుంటూరుజిల్లా మేజిస్ట్రేటువారు జరిగించిన ప్రశ్ని డింగ్సు—

ఫిర్యాదిఅయిన పోహారు ఆచార్లుగాడు తనను 1 ముద్దాయి కొళ్లను లంచం యివ్వమని అడిగితే తాను యివ్వకపోయిన హేతువ చాత తనను తిట్టికొట్టి కర్తలతో పాడ్చినారనిన్ని 2 ముద్దాయితో చెప్పుకుంటే విచారించ కుండా ఆతనున్నా మిగల ప్రనంగములు జరిగించినాడనిన్ని చేసినఫిర్యాదును గురించి ముద్దాయిలను విచారించినంతల్లా యీనేరమును వప్పుకోలేదు. చవడవరం చరువుకట్టనిమిత్తం పిల్చినాననిన్ని, అతను రాకపోయినందున

తోసినానని వకటోముద్దాయి చెప్పినాడు. యిందులగురించి సాక్షులయిన నేలపాటి కొట్టినిన్ని వాళిమట్ల ముత్తడినిన్ని విచారించినంతల్లో ఫిర్యాదిని 1 ముద్దాయి కొట్టిని అడిగినాడు అనిన్ని అతనులేదని చెప్పిలే ఫిర్యాదీని 1 ముద్దాయి చవుడవరం చెరువుకట్టకట్టవలెనని రమ్మనుమని మిగల ప్రసంగములు జరిగించి కర్రతోకొట్టి పీపుమీద కర్రతోపొడిచినాడనిన్ని 2 ముద్దాయి అప్పట్లో కూడావుండిన్ని విచారించకుండా యితనుకూడా మిగలమాటలు అడిగినాడనిన్ని పల్కినారు.

1 ముద్దాయి యీ ప్రకారం జరిగించినందుకు అతనికి రు 3 లున్న 2 ముద్దాయి హోదాదారు అయివుండిన్ని విచారించకపోయినందుకు అతనికి రు 1 జమలా నాలుగు రూపాయలు జులుమాన విధించి యివ్వనిపక్షముకు 5 రోజులు కొత్తాలుచౌతరాలలో విడిఖయిదున వుండేలాగుననున్న నదరహీ జులుమానా రూపాయలలో ఫిర్యాదికి దేహనష్టంకింద రు 1 యిప్పించి తలిమ్మ రు 3 లు గవునరుమెంటువారికి దాఖలుకాగలందుకు తీర్పుచాయడమయినది.

ది 4 ఆకుజోబరు 1842 సంవత్సరం.

వినుకొండ పూసపాటిరాజులచరిత్ర.

ఓరియంటల్ లైబ్రరీబుక్కు నంబరు 31

వాల్యూము IV ఆఫ్. యల్. ఆర్.

పేజీలు 3 లగాయతు 5 వరకు:—

“పూర్వం విదర్భదేశమందు ముర్తుజానగరు నర్కారులోపల వినుకొండ తాలూకాలో పూసపాడు అనే గ్రామమందు మాధవవర్మ అనే రాజు కొమారుడు కాపురము వుండేవారు. యాయన ఒకానొక సమయమందు బెజవాడపోయి అక్కడ కనకదుర్గాంబ అను గ్రహమువల్ల దినదిన ప్రవర్ధమానుడై ఆరాజ్యానకు అధిపతియై రాజ్యంచేస్తూ వుండేదినములలో యితనియొక్క-

నుగుణాలకున్న బలకత్తలకున్న తనయందుగల భక్తికిన్ని మెచ్చి కనకదుర్గ
యేడుఘడియలు కనకవర్నం కురిపించినది. గనుక తనకు కావలసినంతధనం
వుంచుకొని తలిమ్మా స్థావ్యం చేసినాడు. అటుతర్వాతను కొన్నిదినములకు
వజ్రపుగనులున్న కనుసింఛ గనుక యీచెండువిధాలా అనేకధనవంతుడై
రాజ్యం చేసినాడు. తదనంతరం యీయనకొమారుడు రవివర్త ప్రభుత్వానకు
వచ్చి తండ్రిసంపాదించిన రాజ్యమున్న ధనమున్న స్థిరంగా నిలుపుకొని బెజ
వాడ కనకదుర్గ అనుగ్రహించొప్పన రాజ్యంచేసినాడు. అటుతర్వాత యీ
యనకొమారుడు భూవర్త, యితనికొడుకు నందిరాజు యితను తనపూర్వులు
సంపాదనచేసిన స్థలమందు రాజ్యంచేసినాడు. యీప్రకారం యీనలుగురు
రాజులున్న బెజవాడతత్తుకు అధిపతులై దుర్గానుగ్రహంవల్ల ఆధిపత్యము
చేసినారు. తదనంతరం నందిరాజు కొమారుడు బసవరాజు తండ్రిగతించిన
తర్వాత పట్టాభిషిక్తుడై బెజవాడలో వుండి రాజ్యంచేస్తూవుండగా ఢిల్లీ
పాచ్చావారు మనరవతి గజవతి వారిని జయించి సకల దేశాలున్న ఆక్ర
మించుకొనిరి. గనుక తమటాజ్యం చేసుకొనేటప్పుడు వీరిదేశమున్న జమీ
దారిన్ని ఆక్రమించుకొనిరి గనుక లోపడి మాకు యేమివసతి అనిమందలిస్తే
ఆప్పుడు పాదుషహావారు తూర్పుదేశాలు తమకు రుజువులేనందున అది
అంతా అరణ్యభూమి గనుకనున్న విచారించి మీకు తూర్పుదేశానకు జమీ
దారీ దయచేసి వున్నాము. మాతోటి ఆరాలు నడవమని నెలవుయిచ్చి
నారు...”

2

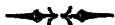
“శ్రీనాథుడు వారికిర్తి ప్రఖ్యాపనచేయగా నానాదేశాలయందు
వినికరి ఆయెను. గనుక కృష్ణదేవరాయలు శ్రీనాథుని రెడ్లవారి కవీశ్వరుడు
అనివినికరి ఆయెను గనుక శ్రీనాథుని జూడనలెనని కృష్ణదేవరాయలు పిల
పించెను. గనుక శ్రీనాథుడు విజయనగరం పొయ్యి రాయలదేవుని నన్నిధా
నానకు పోయి నిలిచినంతలో నీదియేవూరు అని అడిగెను. గనుక శ్రీనాథుడు

రాయలదేముడు అన్నవాక్యముకు పద్యముగా చెప్పెను. గనుక అప్పుడు శ్రీనాథుడని యెరుకతగిలెను. శ్రీనాథుని బహుమానంగాను కూర్చుండమని నియమించెను. కొన్నిదినములు అయినతదనంతరమందునను కృష్ణదేవరాయలు విజయనగరంలోను గృహరాజు మేడ కట్టించవలెనని యత్నంకాయగాను శ్రీనాథుడు మాధోర కట్టించినాడు అని గనుకను నేను మారెడ్డి కట్టించినాడు కొండవీటిలోను అంటే విచారించి అక్కడ కట్టించినాడా లేదా అని తమ వారిని తగువారిని పంపించిరి. వారు అక్కడకు వచ్చేవరకు మీరు మాట తప్పితం కాకుండా గృహరాజు మేడ కట్టించుమని రెడ్డికి త్వరగా వుత్తరం పంపించెను. గనుకను శ్రీనాథుడు వ్రాసినవుత్తరం చూచుకుని వారు వచ్చేవరకు యేలాగుకట్టించు ననుమాట తప్పితంవచ్చెను. అని చింతిస్తూవుండగాను వారి దేవత ముల్లకూరయ్యవచ్చి యేల చింతిస్తూ యున్నావు. నౌలూరులోను పోతరాజుగుడిముందరను తువ్వువున్నది. పోతరాజుకు నీపేరుపెట్టి వుత్తరంవ్రాసి మనుష్యులను పంపిస్తేను పోతరాజు ఆతువ్వు యిస్తున్నాడు ఆతువ్వుతెప్పించి స్తంభము తెప్పించి కట్టించమని స్వప్నమందున చెప్పెను. గనుక అప్పుడే పోతరాజు రెడ్డికి తనపేరుపెట్టి మేము యిక్కడ గృహరాజుమేడ కట్టిస్తూ యున్నాము. స్తంభములేదు. మీద్వారమందుయున్న తువ్వుకొయ్య దయచేయవలెనని వుత్తరంవ్రాసి మనుష్యులను పంపించెను, గనుకను ఆపోయినవారు ఆమీలు పోతరాజుముందర చదివి ద్వారంముందర జాబు వుంచిరి. గనుక వారిచవులకు కొట్టి కొంచ పొవ్వున్నధ్వని వినబడెను. గనుక ఆతువ్వు నరికించి తెప్పించి స్తంభమువేయించి తొమ్మిది దినములకు మేడ అయేటట్లుగా కట్టించెను రాయలవారు తగువారు వచ్చునంతలో వారిని రెడ్డి చాలా బహుమానం చేయించి పంపించిరి. గనుకను వారుపోయి రాయలవారితోను కట్టించినారని విన్నవించిరి. గనుకను అప్పుడు శ్రీనాథునికి చాలా బహుమానం చేసిపంపిరి. “శ్రీనాథుడు తమధోర రెడ్డి వున్నదిక్కునకు వచ్చెను...”

2

కోర్కెలీర్వులు.

కట్టమూరి నరసింహులు దాఖలు చేసుకొన్న అర్జీ

దాని విచారణ.

మహారాజశ్రీ గుంటూరు జిల్లా అసిస్టాంట్ మేజిస్ట్రేటు
వారి సముఖానకు,

ఫిర్యాది కట్టమూరి నరసింహులు సాకీన్! యనమదల; ముద్దాయి
చింతలపాటి కోటయ్యమోద వ్రాయించి దాఖలుచేసుకొన్న అర్జీ యేమంటే.]

ఈ ముద్దాయి ప్రతిపాటి తానా యిలాశా యిదులపాశే
మునకు అగ్రహారీకుడున్న మజుకూరు కాపురముడున్న అయినందున;
నావద్ద రెండు మూడు నెలలనుంచి వెచ్చము లీనుకొంటూఉండేది. నేను
నేటికి ౧౦ రోజుల నాడు వెచ్చం లెక్కచూచుకొని పయికం యిమ్మని అడి
గితే లెక్కచూచి వెరళికట్టుకొని, ఆపయికము యిదుగో యిస్తాను అదిగో
యిస్తానని నాలుగు రోజులు తిప్పినాడు. అంతట, వొకరోజు యివ్వచలసిన
దని నేను ఖుట్టిగా అడిగేటప్పటికి నన్ను మిగులమాట్లాడి, పయికము ఇవ్వడము
లేదనిన్ని ఫిర్యాదు చేసుకోవలసినదనిన్ని, చెప్పడమేకాకుండా; నేటికి నాలుగు
రోజులనాడు నా పశువులు డొంకకుపోయి మేసి రావడములా తన అగ్ర
హారపు పొలములా మేసినవని, వొక లేనిపోని దావా బనాయించి, మొన్నటి
రోజు వుదయాన నావాకిటివద్ద వెట్టివాండ్రనున్న, మహన్నులుదారుణ్నిన్ని
కూర్చుండబెట్టి, యిదివరకు పశువులను మేతకు, నీళ్లకు, పొలానికి పోనియ్య

కుండా, అరికట్టి, మమ్మన శిశుబాలాదులను నీట్లవగయిరాలు తెచ్చుకోకుండా నున్ను, బయటికి రాకుండానున్ను, చాలా నిర్బంధపెట్టుతూ వున్నాడు.

వయిగా, వశువు ౧ కి రు14 చొప్పున బండ్లయిస్తే, అరికట్టకుండా వదులుతాననిచెప్పి, నిండా తొందరపెట్టుతూ వున్నందున, వశువులకు మేత లేక చచ్చిపోతవిగనక, చొప్పు ఆయినా తెచ్చి వేసుకొందామని నేను పొలంబోలి పోయి, మోపెడుచొప్పు కట్టకొని, బజారున వస్తూవుండగా ముద్దాయియొక్క మహాస్సులుదారుడైన కానంశెట్టి వెంకు వశువులకు నిన్ను చొప్పు తీసుకపోయి వేసుకొనిస్తానా? అని, ఆమోపు పడదోసి, నామెడ వంగదీసి, కొట్టుతూ వుండెను. అప్పుడు, మజాహరి కాపురస్థులయిన మాచెర్ల పాపయ్య యీ అంకమ్మ మొదలయినవారు చూచి విడిపించి, ఆచొప్పుమోపు నాకు ఇప్పించినారు. అంతట, నేను యింటికివచ్చి ఆ చొప్పు వశువులకు వేసుకొంటూ వుండగా, ముద్దాయికోటయ్య నన్ను తన యింటిదాకా పిలిపించి నీవు మిగుల మాటలుఅడుతావు; బండ్లదాఖలు చెయ్యవా? నీకొంప తగల వేయించి నిన్ను వెళ్లకొట్టుతానని, ఆనడమేకాకుండా; ఒకలాటి కర్రతీసు కొని నాయెదురు రొమ్మరపొడిచి, నన్ను వంగదీసి నావైబట్టతో కాలికి మెడకు అంటగట్టి శ్రమపెట్టుతూవుండెను.

అప్పుడు మజాహరి కాపురస్తులైన యండ్రపగడ నాగయ్య జవ్వాజీ లక్ష్మడు పొన్నంరాముడు చూచి, నన్ను పడలించినారు. అప్పట్లో యీ ముద్దాయి నావయిబట్టకూడా తీసుకొని యివ్వలేదు. నన్ను యీలాగునకొట్టి నావశువులను మేతకు నీళ్లకు పొనియ్యకుండా, అరికట్టి వుండడముచేతనున్న తిరిగీ నన్ను కొట్టుతాడనే భీతాహముచేతనున్ను, ఖామందులయిన తమకు మనవి వ్రాసుకొనేదియేనుంటే; న్యాయకర్తలయిన తమరు, నా అర్జి సాకల్యముగా చిత్తగించి, నాయెదురురొమ్మనవుండే పోటుచూచి, ముద్దాయి కిన్ని, మహాస్సులుదారుకున్న సమ్మను చేయించి పయినవ్రాసుకొన్న హంసా యీ సాక్షులపల్ల విమర్శించి ముద్దాయికి ఘట్టి శిక్షచేయించడమేకాకుండా

వాడు నావశువుల దరిమేసాకు రాకుండా చెయ్యవలెనని, తమకున్నాన్ని వేడుకొంటున్నాను.

ఆన ౧౮౮౩ సంవత్సరం ది ౨౪ జనవరి.

కట్టమూరు నరసింహులవ్రాలు.

Hamsa'ya; a neighbour (H)

ఆన ౧౮౮౨ జూన్ సంవత్సరం ది ౨౫ జనవరి తారీఖుకు నరి అయిన శుభకృతునామసంవత్సర పుష్య బ ౧౦ లు ఫిర్యాది అయిన కట్టమూరి నరసింహులను ప్రమాదము చేయించి అడిగినప్రశ్న.

ప్ర. ఈ అర్జీ నీవు వ్రాసుకొన్నదేనా? యిందులో వున్న సంగతులు నిజమేనా? యీసంగతులు యెవరివల్ల నిరూపిస్తావు? .

ఉ. ఈ అర్జీ నేను వ్రాసుకొన్నదేను యిందులసంగతులు వాస్తవ్యమేను. యీఅర్జీలో వ్రాసుకొన్నవన్నీ సాక్షులవల్ల నిరూపిస్తాను.

కట్టమూరు నరసింహులవ్రాలు.

స మ్మన్.

ముద్దాయాలు.

౧. చింతలపాటి కోటయ్య } సాక్షీన్ యనమదల
౨. కానంకెట్టి వెంకట

ఇందువల్ల మీకు అడ్డాపించేది యేమంటే; ఫిర్యాది అయిన కట్టమూరు నరసింహులు, తన్ను మీరు కొట్టి అక్రమము జరిగించినారని చేసిన ఫిర్యాదును గురించి మేము విచారిస్తున్నాము గనక; మీరు యీనెల ౨౬ రో తారీఖు వరకు ౧౦ ఖంటలకు మా కచ్చేరికి హాజరు కావలసినది.

గుంటూరుజిల్లా ఆ. హ. ఆ. మేజిస్ట్రేటు కచ్చేరి.

౧౮౮౩ సంవత్సరం ది ౨౫ జనవరి. పెరిచెర్ల.

తెల్లంగొండ వెంకటరంగాచార్యులు, మేజిస్ట్రేటు జవాబునివీను.

కట్టమూరు నరసింహులు చేసిన ఫిర్యాదును గురించి, హజూరు జవాబు మహమ్మదల్లి మాకు నమ్మను తెచ్చినందున, జనవరి నెల ౨౬ రో తారీఖు వుదయాన ౬ గంటలకు చూచినాము.

మద్దాయిలు; ౧. చింతలపాటి కోటయ్యవ్రాలు. ౨. శానంశెట్టి వెంకట నికాని.

స మ్మన్

సాక్షులు.

౧ యంధ్రాప్రగడ నాగయ్య; ౨ జవాబి లక్ష్మడు; ౩ పొన్నం రామడు; ౪ మాచర్ల పావడు; యీ అంకమ్మ. సా! యనమదల.

ఇందువల్ల మీకు అజ్ఞాపించేది యేమంటే; ఫిర్యాది అయిన కట్టమూరి నరసింహులు, ముద్దాయిలయిన, చింతలపాటి కోటయ్య, శానంశెట్టి వెంకట, పీండ్లమీద చేసిన ఫిర్యాదునుగురించి, మిమ్మున సాక్ష్యము యివ్వగలందులకు కోరినాడుగనుక, యీనెల ౨౬ రో తారీఖు పగలు ౧౦ గంటలకు మీరు మాక చేరికి హాజరు కావలసినది.

The date as usual.

Signature.

ఆన ౧౯౪౩ డో నవంబరు ౨౬ జనవరి మహమ్మదల్లి అనే జవాబు యీనమ్మను తీసుకొని వచ్చి మాకు కనపరచినందున మేము చూడడ మయినది.

యంధ్రాప్రగడ నాగయ్యవ్రాలు; మాచర్ల అంకమ్మ నికాని; జవాబి లక్ష్మయ్య వ్రాలు.

మహారాజశ్రీ గుంటూరుజిల్లా హేడ్డు అసిస్టాంటు
మేజిస్ట్రేటువారి సముఖానకు.

ఆన ౧౮౮౩ డి. సోమవారం ది ౨౬ జనవరి మాజీ యనమదల కర
ణాలు వ్రాయించి దాఖలుచేసిన కయఫియ్యతు.]

మజూరు కాపురముడయిన కట్టమూరు నరసింహులు చింతలపాటి
కోటయ్య వగయిరాలమీద చేసిన ఫిర్యాదును గురించి మహమ్మదల్లి అనే జవాను
సాక్షులకు సమ్మతు లేకుండా వచ్చినంతట్టి; ౩ డి. సాక్షి అయిన పొన్నం
రాముడు, ౪ డి. సాక్షి అయిన మాచర్ల పాపయ్య, యాయిద్దరున్న గ్రామ
ములో నోజరులేరు. గనక, యావాస్తవము కయిఫియ్యతు వ్రాశి దాఖలు
చేయడమయినది.

Signature.

౧ ముద్దాయి.

౧౮౮౩ డి. సోమవారం ది ౨౬ జనవరికి సరిఅయిన శుభకృతునామ
సంవత్సర పుష్య బ ౧౨ శుక్రవారం.

నాపేరు కోటయ్య; యింటిపేరు చింతలపాటివారు, etc. etc.

Question about language as usual.

ప్ర. ఫిర్యాది అయిన కట్టమూరు నరసింహులు, తన్ను నీవు కొట్టినా
వనిన్ని; తనపశువులకు బండ రావలెనని, పశువులకు అరికట్టినావనిన్ని;
నీమీద ఫిర్యాదు చేసినాడు. యిందుకు యేమి చెప్పుతావు?

ఉ. పశువులకు అరికట్టించినమాట వాస్తవమే. రెండురోజులు పది
భుడియలప్రాద్దు యెక్కేమట్టుకు, పశువులకు నాచేలో పోసినందుకు బండ
రావలెనని అరికట్టించినాను. బండ పోపుకొన్నాడు. బండనుగురించి యెంత
మాత్రము నాకు, అతనికి తగువురాలేదు. జమీదారుగారి ఆవులు ఆవురికి
వచ్చి పున్నందున ఆయన యిలాకా యనమదల సముద్దారు కోటరాజు

తిరుమలరావు మాగ్రామానికి వచ్చి అక్కడ వుండే అనేకమంది చొప్పుమోపులను ఆయాపుల మేతకుగాను సెత్తిమీదనుంచి పడదోస్తూవుండి, నరసింహుల తాలూకు మోపువొకటిన్ని, మాచర్ల అంకమ్మ తాలూకు మోపు వొకటిన్ని, వడదోయించినాడుగాని నేను యెంతమాత్రము పడదోయించలేదు. నేనున్న, గొల్లపూడి మాధవరావు, మిరియం కోటయ్య, గొల్లపూడి భగవానులు, మహాస్సాలుదారు గులాంమొహమ్మద్, యింకా కొందరు వెట్టివాండ్లున్ను, అక్కడ వుండివుండగా ఫిర్యాది ఆజమీదారుగారి నాకర్లతో కొట్లాడుతూవుంటే, యిది యేమి అని నేను అడిగినందుకు, నన్ను ఫిర్యాది తిట్టినాడుగాని, నేను ఫిర్యాదిని యెంతమాత్రమున్ను కొట్టలేదు, అప్పుడు రెండోముద్దాయి అక్కడ వున్నాడు. అతనున్ను కొట్టలేదు. బండె పుచ్చుకోకూడదనేసంగతి నాకు తెలియదు గనక, బండెనిమిత్తం పశువులను అరికట్టినాను.

కోటయ్యవ్రాలు.

౨ డో ముద్దాయి.

The date, as usual.

నాపేరు వెంకు; ఇంటిపేరు శానం శెట్టివారు; etc. etc.

Question about language as usual.

ప్ర. ఫిర్యాది అయిన కట్టమూరి నరసింహులతాలూకు పశువులను నీవు అరికట్టి అతణ్ణి కొట్టినట్టుగా నీమీద చార్జి లేబడి ఉన్నది. యిందుకు యేమి పుత్తరం చెప్పుతావు?

ఉ. నేను ౧ తో ముద్దాయి తరపు మహాస్సాలుదారుణ్ణి అవుట చేత, అయిన పుత్తరపుప్రకారం వొకరోజు ప్రొద్దుపొడిచినది మొదలుకొని రృథాము ప్రొద్దు యెక్కేమట్టుకు ఫిర్యాదితాలూకు పశువులను అరికట్టిన మాట వాస్తవమేగాని, ఫిర్యాదిని నేను కొట్టలేదు.

వెంకునిశాని.

౧ టి సాక్షి.

The date, as usual.

నా పేరు నాగయ్య; యింటి పేరు యంద్రాప్రకాశవారు; etc. etc.

(Usual particulars regarding Language etc.)

ప్ర. ఫిర్యాది అయిన కట్టమూరి నరసింహులు, చింతలపాటి కోటయ్య మొదలయినవారిమీద చేసిన ఫిర్యాదును గురించి నీకు యేమైనా తెలుసునా?

ఉ. ఫిర్యాదికి ౫-౬ వశువులు వుండి వున్నందున, వాటిలో ౨ వశువులు నుమారు ౭-౮ రోజులక్రిందట చొప్పున *చెంగన్న చేలో పడ్డవనిన్ని; అందుకు బంధరావలెనని ౧ టో ముద్దాయి ౨-౩ రోజులు వెట్టి వాణ్ని కూర్చుండవెట్టి వాటిని అరికట్టించినాడనిన్ని; అరికట్టిన మూడో రోజున వశువులకు ఫిర్యాది మేత తెచ్చుకొంటావుండగా నేను అరికట్టిన వశువులకు నీవు మేత తెచ్చుకొంటావా అని, ౧ టో ముద్దాయి అతని మోపును పడదోసి అతణ్ని కొట్టినాడనిన్ని; చెప్పుకోగా విన్నానుగాని, కొట్టగా చూడలేదు. అయితే ఫిర్యాదిభార్య తన యేమిటిని కొట్టిరి కొట్టిరిని బజారులోకివచ్చి మొత్తుకొన్నది గనక, నేను మాదుకాణం దగ్గరనుంచి ఫిర్యాది యింటికి వచ్చేవరకు కలత అణిగిపోయినది. అప్పట్లో ఫిర్యాది యింటికాడ ఫిర్యాదిన్ని, ముద్దాయి యింటికాడ ముద్దాయిన్ని కూర్చుండి వుండిరి. వాండ్లు కొట్టుకొన్నారని మాచర్ల పాపయ్య, మాచర్ల అంకమ్మ, జవ్వాజీ లక్ష్మయ్య, వనమాచిన కోటయ్య, నాతోచెప్పినారేగాని, అకలతనయములో నేను ఆక్కడలేను.

ప్ర. ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కొట్టినట్టుగా విన్నానని చెప్పితివిగదా? యేమిటినుకొని యొక్కడ కొట్టినట్టు విన్నావు? యీకలతజరిగిన స్థలం యొక్కడ?

* అని వున్నది.

ఉ. ఈకలత జరిగినది ముద్దాయి వాకిట అనిన్ని, చొప్పమోపు పడ
దోసినప్పుడు ఫిర్యాదిని ముద్దాయి జుట్టుపట్టి వంగదీసి రెండు గుడ్డులు గుడ్డి
తర్వాత ఫిర్యాదిని యింటినుంచి పిలిపించి, మూరెడు పొడుగుకర్ర తీసుకొని
కొమ్మన పొడిచినాడనిన్ని చెప్పగా విన్నాను.

ప్ర. కలతజరిగినది యేవేళప్పుడు?

ఉ. రాత్రి రెండు ఘడియల ప్రాద్దు పోయినపిమ్మట.

ప్ర. ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కర్ర తీసుకొని పొడిచినప్పుడు కిందపడితే
నీవు వాణ్ని లేవదీయలేదా?

ఉ. నేను లేవదీయలేదు.

ప్ర. ఈకలతజరిగినప్పుడు మహమ్మాయిలుదారు వెంకయ్యను చూచినావా?

ఉ. నేను పొయ్యెటప్పటికి ముద్దాయి వాకిటిముందర ఆతడు నిలు
చుండివుండినాడు.

ప్ర. చొప్ప వెంగన్నచేలా ఫిర్యాది తాలూకు పశువులుపడితే
అందుకు ముద్దాయి బంబె రావలెనని తగాదా చేయడమునకు యేమి
హేతువు?

ఉ. ముద్దాయి అగ్రహారపుపొలంలా చొప్ప వెంగన్న చేసేది.
గనక, ఆబీటిచేలా అవిమేసినవని ౧ టో ముద్దాయి అగ్రహారపడయినందున,
బంబెనిమిత్తం తగాదాచేసినాడు.

నాగయ్యవ్రాలు.

౨ డో సాక్షి.

The date, as usual.

నా పేరు లక్ష్మడు; యింటిపేరు జవ్వాజీవారు; etc. etc.

(Usual Particulars regarding language etc. etc.)

ప్ర. —కట్టమూరి నరసింహులు తనమీద ముద్దాయిలయిన చింతల

పాటి కోటయ్య వగైరాలు దొడ్డి జరిగించినారని విర్యాదు చేసుకొన్నవంగ
తిలూ, నీవేమి యెరుగుదువు?

ఉ:—విర్యాదితాలుకు రెండుపశువులు, అనగా వొకఆవున్ను, ఆవు
పెయ్యనున్ను ౧ టో ముద్దాయి తన అగ్రహారపు పొలములో మేసినవని,
౧ రోజుల క్రిందట ఆపశువులకు పుల్లరి రావలెనని, అరికట్టి మూడురోజుల
దనుక మహమ్మలుదారుణ్ణిన్ని పెట్టివాణ్ణిన్నికూడా అతనివాటికి*ముందర
కూర్చుండపెట్టి నిర్బంధపెట్టుతూ ఉండెను. నేను పొలములోకిపోయి, రాత్రి
2 ఘంటలకు ఇంటికి వచ్చేవరకు, విర్యానియిట్టో ఫిర్యాదిపెండ్లాము యేడు
స్తూ వుండినది. ఫిర్యాది యిట్లున్ను, మాయిట్లున్ను, యెదురుగడ అయినందున
యెందుకు యేడుస్తావని నేను అడగగా ౧ టో ముద్దాయి యింటికి వెళ్లి నంక
ల్లో వాడు ఫిర్యాదిని అతనిబట్టతీసుకొని కాలికి మెడకు అంటకట్టినాడు.
నేను వాన్ని విడతీసేటప్పటికి ఫిర్యాది యెదురుగొమ్మన ౧ టో ముద్దాయి
తాను యెప్పుడున్ను చేతపట్టుకొనివుండే మూరెడుపొడుగుగల వొకలాటి
కర్రతో పొడిచినాడు. పొడవగానే, ఫిర్యాది వెల్లవెలికల వడ్డందున, యంద్ర
పాటి నాగయ్య, వనమాచినకోటయ్య, ఫిర్యాదికి వదిలె కొమారుడయిన పెను
బండ వీరయ్య వగయిరాలు వాణ్ణి లేవదీసినారు, అంతట ముద్దాయి మాకు
బందె యివ్వక మళ్ల పడుతారా? మీకొంపలు తగలవేస్తామని, అంటూవుండగా
మేము యింటికి చక్కా వచ్చినాము. అప్పట్లో ఫిర్యాదిపంపె యవరు తీసు
కొన్నదిన్ని కనుపడలేదు. యిది నేను యెరిగినవంగతి.

ప్ర:—ఫిర్యాదివాటిట అరికట్టినమహమ్మలుదారుని పెర*న్ను పెట్టి
బాడిపేరున్ను చెప్పవలసినది.

ఉ:—మహమ్మలుదారు పేరు వెంకయ్య అనిమాత్రం తెలుసుకుగాని
ఇంటిపేరు యెరగను. పెట్టివాడిపేరు నేను చెప్పకాలను. చూపిస్తే గుర్తుపట్టు

* అనిఉన్నది.

తాను. వెంకయ్య అనే అతను యిప్పుడు మేజస్ట్రేటువారియెదుట ఉండే అతనేను. యితనితోకూడా కూర్చున్న పెట్టివాడు సత్రిగాడు అని జ్ఞాపకం.

ప్ర:—ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కర్రతో పొడిచినాడని చెప్పితివిగదా; అకర్ర యెటువంటిది?

ఉ:—అది నల్లటికర్ర, అది యేమికర్రో నాకు తెలియదు.

ప్ర:—ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కర్రతో పొడిచినప్పుడు మోహతామ వెంకయ్య యెక్కడ వుండినాడు.

ఉ:—దగ్గరనే వుండినాడు.

ప్ర:—ఫిర్యాదిని పొడిచినది యేవేళప్పుడు.

ఉ:—రాత్రి ౧-౬ ఘడియల ప్రాద్దుపోయినప్పుడు.

ముద్దాయి అడిగిన సవాలు.

ప్ర:—నేను ఫిర్యాది తాలూకు గొడ్డను అరికట్టిస్తే ఫిర్యాది దొంగ తనముగా తోలుకొని పోయినది నీకు తెలుసనా?

ఉ:—నాకు తెలియదు.

జవ్వాజీ లక్ష్మయ్యవ్రాలు.

3 డో సాక్షి.

The date, as usual etc, etc.

నాపేరు అంకమ్మ; ఇంటిపేరు మాచర్ల వారు; etc. etc.

(Usual particulars regarding language etc. etc.)

ప్ర:—ఫిర్యాదిఅయిన నరసింహులు ముద్దాయిఅయిన చింతలపాటి కోటయ్యవగయరాలమీద చేసినఫిర్యాదునుగురించి నీవు యేమి యెరుగుదువు?

ఉ:—నరసింహులకు ముద్దాయి బాకీ అనిన్ని, ఆబాకీ ఆడగబోతే అతణ్ణి బండ్లయిప్పుని నకలతంటాలు పెట్టినాడనిన్నిమాత్రము విన్నానుగాని మరియేమిన్ని యెరుగను?

ప్ర:—ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కొట్టగా నీవు చూచినావా?

ఉ:—నేను చూడలేదు.

ఫిర్యాది అడిగిన సవాలు.

ప్ర:—నీవున్ను, నేనున్ను పొలములోనుంచి చొప్పుమోపులు యెత్తుకొనివస్తూ వుండగా రెండో ముద్దాయి నామోపుపడదోసి, జుట్టుపట్టుకొని వంగుండబెట్టి నన్ను గుద్దగా నీవు చూడలేదా?

ఉ:—మోపులమాత్రము కిందపడదోసి ముద్దాయి ఫిర్యాదిని నెట్టి నాడుగాని గుద్దులు గుద్దడము నేను చూడలేదు.

అంకం నిశాని.

గుంటూరుజిల్లా అసిస్టాంటు మేజిస్ట్రేటువారు చేసినతీర్పు.

ఫిర్యాది.

ముద్దాయాలు.

కట్టమూరి నరసింహులు.

౧ చింతలపాటి కొటయ్య

సాకీన్. యనమదల.

౨ కానంశెట్టి వెంకు.

సా. యనమదల.

ఫిర్యాది దాఖలుచేసినచార్జీలో తనపశువులు ఆగ్రహారపుపొలములో మేసినవనే శివం బెట్టి, బండరావలెనని, మూడురోజులు ౧ టో ముద్దాయి ౨ డో ముద్దాయిచేతనన్ను యింకాకొందరు పెట్టివాండ్లచేతనన్ను, పశువులను అరికట్టించి తన్ను కర్ర తీసుకొనికొట్టినాడని వ్రాసుకొన్నాడు.

ఇందునగురించి ముద్దాయాలనున్న, సాక్షులనున్న విమర్శించినంతల్లా ఫిర్యాదిని ౧ టో ముద్దాయి కొట్టి వానిపశువులను అరికట్టించినది తాను చూచినానని ౨ డో సాక్షున్ని; ఫిర్యాది పశువులను అరికట్టించిననంగతి వాస్తవ్యమేగాని, వాణ్ని కొట్టగా తాను చూడలేదని ౧-3 సాక్షులనున్న, వాఙ్మూలములు వ్రాయించినారు.

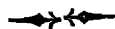
ఇందువల్ల చూడగా, ఫిర్యాదితాలాకు పశువులను ముద్దాయాలు అరికట్టడము నర్హులరు హుకుమును, రిగ్యులేషన్లను, విరోధముగా వున్నదిగనుకను; సాక్షుల వాఙ్మూలములవల్లనేమి, మేము ఇప్పుడు చూచినంతల్లా నేమి, ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కొట్టినట్టుగానే కనబడుతున్నదిగనుకను; ౧౮౧౬ సంవత్సరము ౯ డి రెగ్యులేషన్ ౩౨ డి సెక్షన్ ప్రకారము ౧ తో ముద్దాయికి రూ ౪ లు జూలుమానావిధించి, యివ్వనిపక్షమునకు ౧౦ రోజులు జైల్లాసయింబలో కయిదున వుండగలందులకును; ౨ డి ముద్దాయికి రూ ౧ జూలుమానావిధించి, యివ్వనిపక్షముకు ౬ రోజులు కయిదున వుండగలందులకును, తీర్పు చేయడమైనది.

గుంటూరుజిల్లా ఆ. హె. ఆ. మేజిస్ట్రేటుకచ్చేరి.

ఆన ౧౮౪౩ డి సంవత్సరం ౧౨ జనవరి.

End of third case.

వార్తాపత్రికలు.

Masulipatam]

April 1872. No. 4. P. 17-19.

పురుషార్థప్రదాయిని

మతవిషయము.

ఈఅగ్ని ఉపాసననేది ఈజగత్తులో సర్వభక్షకుడు కాబట్టి ఈయనను సమిష్టిస్వరూపుడయిన ఈశ్వరునకు ముఖముగా యెంచి ప్రాధికంచడముకు కారణమయినది. ఇట్టి ఈశ్వరుని సర్వజ్ఞునిగానున్న సర్వేశ్వరునిగానున్న సర్వగతునిగానున్న సర్వాత్మునిగానున్న సర్వరూపునిగానున్నయెంచి కర్తలుచేయఁబడుతవి. ఈకర్తలు శక్తివంచనలేని విమర్శతోనున్న భక్తితోనున్న సిద్ధాంతవిరోధరాహిత్యములోనున్న సాకార్యహేతువైన పరధర్మపరిత్యాగము కలిగి యథాశక్తిని యమవిశిష్టములైన స్వకర్తానుష్ఠాన నిష్పకలిగి కర్తలు చేయఁబడుతవి. ఇట్టికర్తలు ఐహికాముష్మికోపయోగము లైయున్నవి. అటుతరువాత నిందియభోగములు చాలామట్టుకు తీరినతరువాత వానప్రస్థాశ్రమమును స్వీకరించి చిత్తశుద్ధిర్ధమైన ఆష్టాంగయోగాదులు వనములయందుండి అభ్యసించఁబడుతవి. అటుతరువాత సంపూర్ణవైరాగ్యము కలగడముతోనే సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి సర్వసంగపరిత్యాగియయి, స్వరూపానందమును పొందుటయే మోక్షమని ఉత్తమావస్థ అని అనిశించుకొనుచున్నది. ఇట్లుకాక మోక్షమేలేదని విషయానందమే ప్రాధాన్యమని వర్ణాశ్రమభేదములు అగత్యములేదని కర్త అనగత్యమని ఈశ్వరుడు అవాఙ్మననగోచరుడు అయినప్పటికి కేవల వాగ్భాషలచేతనే స్వగాఢభోగములను యిచ్చునని

యీ ప్రవృత్తికి కారణములైన జడములయిన భూతములను విగ్రహములను పూజించుట హానికరములని యెంచుట కేవలము అజ్ఞానమూలమైనట్లు యిది వరకు వ్రాసిన హంకములవల్ల నేగాక యికనున్న ముందు వ్రాయుచున్నాము. మోక్షము లేదనుటకు సుఖదుఃఖాత్మకమయిన సర్వావస్థలకు అతీతమయిన సుఖదుఃఖాహిత్యమైనటువంటిన్ని సర్వావస్థలకు ప్రాధాన్యమైనటువంటి తూష్టిసమాధిసంఘస్యవస్థలు ఉంటూ ఉండగా మోక్షావస్థలేనట్లు యెంచ వల్లగాదు. ఇంద్రియములకే సుఖప్తిమరణాదులయందు బాధకలుగుచుండగా తద్విషయమైన యానందములు నిత్యములనుటకు అవకాశము కలుగదు.

అట్టి అనిత్యమైన ఆనందము స్వల్పభేదముచేత అనేకవస్థలు పొందిన సర్వస్థులకు కొద్దిపాచ్చుతగ్గులతో సమానమయ్యే ఉన్నది.

అంతేకాక విషయానందము విశేషకష్టసాధ్యమయియున్నది. వర్ణాచారములు లేనందువల్ల పుత్రిసాంకర్యము గలిగి కొన్ని వృత్తులకు నాశనమున్న అప్పలప్పటికి స్వవృత్తి పరిత్యాగముకలిగి నూతన వృత్తార్థమై విశేష క్రమము పొందుతూ స్వవృత్తియందు తనకు ఉండే పరిక్రమ నశించడము నకున్న కారణమగుచున్నది. వర్ణనియమము కలిగినయెడల అన్ని వృత్తులు నానాటికి అభివృద్ధిని పొందుతూ సుఖజీవనోపాయములు ఆన్యోన్యసహాయమై విశేషశ్రేయస్సును పొందుచున్నవి.

బ్రహ్మచర్యాశ్రమము అగత్యమయినట్లు యితర దృష్టాంతరములవల్ల నే గ్రహించవచ్చును. అట్టి అవస్థ యిప్పట్లో లేనందువల్ల మనపూర్వులు విశేష ప్రయాసతో సంపాదించిన తర్కవ్యాకరణపూర్వోత్తర మీమాంస జ్యోతిష గణిత సంగీత సాహిత్య వైద్యము మొదలయిన శాస్త్రములున్న భూలోక ములోనుండే అన్ని భాషలూ శ్రేష్ఠములయినవని యితరదేశీయులచేత ఒప్పు కొనబడి జర్మనుదేశీయులు మొదలయినవారిచేతకూడా పరిక్రమచేయబడుచున్న సంస్కృతభాషకుల అశ్రద్ధవల్ల మనదేశములో నశించి పోవడమునకున్న కారణమగుచున్నది. ఇప్పుడు అట్టి శాస్త్రపరిక్రమ లేనందువల్ల ఇహ

వరసాతంత్రియ లాభమును పోగొట్టుకొని వరతంత్రమయిన వస్తువ నాశించి అట్టివిద్య నభ్యసించనందువల్ల ముందు ఎంతహానికరమో విచారించగా కనపించగలదు. గృహస్థాశ్రమమునందు వర్ణాశ్రమధర్మములు లేక ఈశ్వర విషయమైన చింత విశేషముగ లేక ఐహికమే ముఖ్యధర్మముగ నేర్పరచు కొన్నవారికి సద్గుణములువదలి కేవలదుర్గుణములవల్లనే ధనాజ్ఞానగలిగి అందు వల్ల ఇహవరములందు నశించడముకు కారణమగుచున్నది. విషయపరిత్యాగము లేకపోవుటవల్ల స్వరూపానందము సిద్ధించదుగదా! లోకమునందు ప్రతి జీవికిన్ని స్వభావసీద్ధమైన కర్మగలిగియుండగా నియమనరూపమైనకర్మ లేనందువల్ల కర్మ నియమన కలగక పోవడమే కాకుండా యథేచ్ఛముగా నిషిద్ధకర్మాచరణమునకున్న కారణమయి సమిప్త్యోపాసనలేనందువల్ల ఈశ్వర ప్రసన్నత్వమును కలుగచేసుకోవడమునకు విశేష దుష్కరమయి యుండుచున్నది.

అవాఙ్మనన గోచరుడైన యీశ్వరుడు ఎట్లుగా మనప్రాధానలంబినును! ఎట్లుగా మనకు ఫలమును యిచ్చును! కాబట్టి యిది ఆయుక్తమయి యున్నది.

కింది అధికారులవలన కావలసినఫలము పయిఅధికారులవలన కానేరవుగదా. మూఢులవిషయములలో లీలాధామయిన ప్రయోజనములు లేనందువలన వారికి ఈశ్వరవిషయమయిన జ్ఞానశ్రద్ధలు కలుగవు. మూఢులకు లీలా ప్రయోజన మూలముగానే ఆయాశ్వర సేవగలిగి క్రమముగా అభివృద్ధి పొందడమునకు కారణమగుచున్నది.

కృ॥ కా॥ దీ॥ C. C. D.

పురుషార్థప్రదాయిని. నవంబరు 1875. పేజీ 171-172.

పత్రికావాదములోని అంశము.

మరియు భోగమోక్షరూప పురుషార్థసాధన భూతనకల ధర్మానుష్ఠానములకు వేదమే ముఖ్యకారణంబని చెప్పబడుచున్న తద్వేదంబు యదృచ్ఛంబు

బైయండెనని యోచించుచుగ శబ్దరూపంబుగనుండునటులఁ గానవచ్చుచున్నది. తచ్చబింబు పదనమూహాత్మక వాక్యరూపంబై వర్ణపుంజంబుల కధీనంబై పెక్కుతెరంగులనుండి నానాబోధజనకంబైయున్నది. ఇట్టి నానాశబ్దములకు వేదమను వ్యవహారమూ లేక అందుకున్న కొన్నిటికి మాత్రమేనా ఆనుసంకయము తోచింపజేయుచున్నది. ఒకవేళ సర్వశబ్దములకు వేదమను వ్యవహారము చెప్పునట్లయితే ఒకదానికొకటి సమన్వయించక అత్యంతమైన పృథక్కులుగ నుంచున్నందుకు గైర్వాణి వశాయావన్యాదివేదంబులే సాక్ష్యంబులై యుంచున్నవి. కాఁబట్టి మొదటిపక్షమువల్లకాదు. యింకను కొన్నిటిని మాత్రమే వేదమను వ్యవహారము చెప్పువలసివచ్చును. అట్లయితే అవేటువంటివి, అందుకేమి ప్రామాణ్యంబని యడఁగఁగా యజ్ఞాదిక్రతువులను బోధించెడివియొ యైయున్నవనియు యిందుకుఫలము పునర్జన్మమునందు కలగడమే ప్రామాణ్యమని చెప్పుచుందురు. అందుకు తరువేమనఁగా ప్రత్యక్ష రూపమయిన ఘటము ప్రత్యక్షంబుగానే నశించిపోవుచుండగ మరియొకజన్మము సిద్ధించడ మెట్లు కలుగును. అట్టిజన్మాభావమునందు కర్మఫలంబులు నెట్లుకలుగును? కాఁబట్టి అట్టిజన్మము సిద్ధించడముమిథ్యయే, కర్మఫలంబులు పొందడముమిథ్యయే అగుచున్నప్పుడు అటువంటిఫలంబులను బోధించెడివికూడను మిథ్యయే కావలసివచ్చును. కాఁబట్టి యొన్నిటికి యుక్తివిహీనమయినపలుకులు ఉన్నతప్రలాపములతో నమానమైనట్టు నిరాఘాటమేగనుక అట్టిపలుకులను అంగీకరింపగిట్టదు. కాఁబట్టి మేముచెప్పుచున్న యుక్తియుక్తములనంగీకరించి లోకమునందనుభవసిద్ధంబైయున్న యుక్తి, భక్తి, భుక్తి, ముక్తులను సీచతుర్వర్గమును యైహికమునందే మామతమునందు కనుపరచతగి యుండును. ఎట్లంటే సర్వదా లోకానుభవానుగుణ్యమైనదేయుక్తి. యట్టియుక్తియందుఁగల ఆసక్తియే భక్తి. తదృక్తివల్లనేభుక్తి యనఁగ పద్రసోపేతమైన యాహారాద్యనుభవమేయనుట యాయనుభవ వ్యతిరేకమైన దుఃఖరాహిత్యమేయుక్తి, యిట్టిచతుర్వర్గమును

పొందఁజేయఁగనిదియే యా త్తవాక్యంబు. ఇట్టివాక్యములను బోధించునదియే మామతవేదంబు గనుక సర్వజనులును అంగీకరింపఁదగినది.

లోకమిత్యందు దేహాత్మవాది.

ఇది బహుళః ఆత్మలేని వాదమే.—Ed. P.

హిందూజనసంస్కారిణి

1889 జనవరి తే 1 ది పుట ౬గి.

మ-రా-రా-శ్రీ. బ్రహ్మశ్రీ వైదికమహాసభ వారిలో

౧-సభాధ్యక్షులు.

౨ వాదులు.

3 ప్రతివాదులు.

(౧) వాదివాదించే వాదమేమనగా:—ప్రస్తుతము ఈదేశమందు బ్రహ్మత్రియ వైశ్యవర్ణములలోచేరిన స్త్రీపురుషులు గురుకులవాసంపదలు కొనిపచ్చి పురుషునివల్ల స్నాతకప్రతారంభ కాలమందుంచబడిన గృహస్థుని యందు తమజీవిత కాలమువరకు సాయంప్రాతఃకాలములయందు ఆవుపాసనా హోమము మొదలైనవి జరిగిస్తాముఅని వివాహకాలమందుభయము ప్రతిష్ఠలుచేసి, ఆచర్యులు జరిగిస్తావుండి, భార్యచనిపోవడముతోడే, ఆ ప్రతిష్ఠకుభంగముగా కొంతమంది అగ్నిత్యాగంచేయుచున్నారు. ఇదిభర్తాశ్రమవిరుద్ధము. సమయవిరుద్ధము. శిష్టాచారవిరుద్ధము. వీరుకర్తవ్యములు. వీరుచేసిన నిత్యవైమిత్తిక కామ్యకర్తవ్యవలన ప్రయోజనములేదు. గనుక యాయంశములు విమర్శించి వీరుక్రమప్రకారము ఆచర్యులుజరిగించేలాగున యుత్తరువు దయచేయవలయునని వాదించుచున్నాడు.

(౨) ప్రతివాదులుచేసెడి యెదురువాదమేమనగా:—పయిన వివరించిన స్త్రీపురుషులు వివాహకాలమందు గృహస్థునిప్రతిష్ఠాపనజరిగించినారేగాని స్నాతకప్రతారంభకాలమునందుకాదు. ఆయన్నియందు తమజీవిత కాలమువరకు ఆవుపాసనహోమము మొదలైనవి జరిగించెదమని యుభయులు ప్రతిష్ఠలుచేసినది నిజమేను, ఆ ప్రతిష్ఠకు భర్తతోటిభార్యకు వివాహబంధ

నివృత్తికలిగినతోడనే భంగము కలిగిపోయినది. అందువల్ల ప్రత్యవాయంలేదు. పునర్వివాహము చేసికొన్న యెడల పునఃఅగ్నిసిద్ధి కలుగుచున్నది. అగ్నిత్యాగము చేయవచ్చును. సన్యసిం చెడియెడల నగ్ని సుండుకోవచ్చును. ఇందుకు లోక విరుద్ధములేదు. ధర్మశాస్త్ర సమయాచార విరుద్ధములేదు. వీరు శిష్టులేను. వీరికి కర్మాధికారమునుకలదు. వీరు చేసిన నిత్యమైమిత్తిక కామ్యకర్మలవల్ల ప్రయోజనమునుకలదు. అని యెదురువాదము చేయుచున్నారు.

(3) సభాధ్యక్షులు విర్బుజించినసారాంశము లేవనగా:—

(ఎ) వైదికసభవారి కీయంశములు విమర్శించి తీర్మానించడమునకు అధికారముకదా?

(ఎ) వాదికివాదించెడి యధికారముకలదా?

(3) ప్రతివాదులు ఇందుకు తరవాదులు కావలసినవారేనా?

(౪) స్నాతకవ్రతమనేది ఆచార్యాధీనమయినదా? లేక, స్వాధీనమయినదా?

(౫) గృహ్యగ్నిప్రతిష్ఠాపనాసంకల్పము ఎందుకు కలిగినది? ఎప్పుడు కలిగినది? ఎవరు చేసినారు? అందుకు వికల్పమేమైననున్నదా?

(౬) ఆవుపాసనాసంకల్పము ఎందుకు కలిగినది? ఎప్పుడు కలిగినది? ఎవరు చేసినారు? అందుకు వికల్పమేమైననున్నదా?

(2) వివాహసిద్ధి కన్యాప్రతిగ్రహమువల్లనా? లేక, పాణిగ్రహణము వల్లనా?

(౮) అగ్నిత్యాగము చేసినవానికి యాజనాధ్యక్షున ప్రతిగ్రహాధికారముకదా?

(౯) ఇందుకు ధర్మశాస్త్రవిరోధము ఏమయిననున్నదా?

(౧౦) సమయవిరోధమేమైననున్నదా?

(౧౧) శిష్టాచారవిరోధమేమైననున్నదా?

అనివివాదాంశములు యేర్పఱుపఁబడినయతి.

(౪) వాదివల్లకనుపఱుపఁబడ్డ దృష్టాంతములనేకములు.

మఱియు దాఖలుచేయబడిన సాధనములు.

(౧) యస్యవ్రత్యేహాఽపత్న్యసాలంభుకాభావాలి । తామపరుధ్య
యజేత । సర్వేదైవముజ్ఞేనయజతే । అనెడి అచ్చిద్రపాతమునందలి యజుర్వేద
శ్రుతివలన, పత్నికాలము చేసినప్పటికిని అగ్నిహోత్రాదికర్తలు వదలకూడదని
రుద్రదత్తయనెడి ఆవస్తంబసూత్ర భాష్యములొ వ్రాసియున్నది.

(౨) ఆహంత్యదస్మిమదసిత్వమేతత్ మమాసియోనిః తవయోనిరస్మి ।
మమైవసోపహమావ్యాన్యగ్నేపుత్రః పిత్రేలోకృజ్ఞాతవేదః । అనెడి యజు
ర్వేదశ్రుతివలన, యజమానునికి అగ్నికిని కార్యకారణభావము చెప్పియున్నది.
కాబట్టి యజమానుడు చచ్చేవరకు అగ్నిని వదలఁగూడదు.

(౩) యజమానోవాఅగ్నేర్యోనిః స్వాయామేదైనం యోన్యాగ్ం
సమారోహయతే । అనెడియజుర్వేదశ్రుతివలన, కారణభూతుడైనటువంటి యజ
మానునియందు, కార్యభూతమైన ఔపాసనాగ్నిని ఆరోపణచేసికోవలసి
నట్లుండియున్నది.

(౪) సంవత్సరత్యానుకృతేనగచ్ఛతామ్ । యజ్ఞస్యయుక్తాధుర్యావ
భూతామ్ । సంజానానావిజహతామరాతీ । ద్వివిజ్ఞోర్వితిరజరమారథేతామ్ ।
అనెడి యజుర్వేదశ్రుతివలన పత్నికిగృహ్యగ్ని లేకపోయినప్పటికిని యజమానుని
యొక్క పాణిగ్రహణ సుకృతమువలన పత్నికిని ఆవుపాసనాగ్నిసిద్ధికలిగినది.

(౫) మృతాయామసిభార్యాయాం । వైదికాగ్నింసహిత్యజేత్ । ఉపా
ధినాశితక్తర్చ । యావజ్జీవంసమాచరేత్ । అనేస్తృతిచంద్రికయందలి విష్ణు
వచనమునుబట్టి, పత్నిగతించినప్పటికిని అగ్నిహోత్రాదికర్త యజమానుడు చేసి
కోవలసినట్లు, విధించియున్నది.

(౬) త్యక్తాగ్నేఃపార్వణంనైవ । సైకోద్దిష్టంసపిండనమ్ । అత్యక్తాగ్నే
స్తు పిండోక్షిః । తస్మాత్సంకల్ప్యభోజయేత్ । అనెడి పరాశరస్మృతివచనమును

బట్టి అగ్నిత్యాగముచేసిన స్త్రీకిగాని పురుషునికిగాని పిండప్రదానముతో క్రాధముచేసెడి యధికారములేదు. సంకల్పక్రాధముమట్టుకు చేయవచ్చును.

(2) విధవావిధురాభ్యాంచ । తదైవబ్రహ్మచారిభిః । నస్త్యీకార్యోన దాతవ్య । ఇత్యేవంతునరబ్రహ్మచారి । అనేమనువచనమునుబట్టి బ్రహ్మచారికెట్లు స్నాతకముచేసికొనకమునుపు కన్యాస్త్రీకారమున కధికారములేదో అట్లేఅగ్ని త్యాగముచేసినవిధవకును విధురనికిని స్త్రీకారాధికారములేదు.

(౫) ప్రతివాదులవల్లకనుపఱుపబడ్డ దృష్టాంతము లనేకములు. మఱియు దాఖలుచేయుటదీనిసాధనములు:—

(౧) అర్థోవానిపత్యవ్రతయత్నతీర్తి । అనేయజుర్వేదశ్రుతివలన, భార్య భర్తలూ సగభాగముగనుండికర్తృనెరవేఱుచుచున్నది. కాబట్టి భార్యపోయిన తోడనే అవుపాసనాదికృత్యములు వదలుకొనవచ్చును.

(౨) గృహిణీగృహముచ్యతే । అనెడిసాధువచనమునుబట్టి, గృహిణి గతించినతోడనే గృహసంబంధము వదలిపోవుచున్నది.

(3) విధవావిధురంచైవ । దహేదుత్తపనాగ్నినా । అనెడి ధర్మశాస్త్ర వచనమునుబట్టి విధవవిధురులకు ఉత్తపనాగ్నివలన (దర్భముకాల్చియగ్ని చేసి దానిచేతదహనాది) సంస్కారములు జరిగింపవలసినదేకాని అవుపాసనాగ్ని వలన దహనాది సంస్కారములుకలుగదు.

(౪) అధయదితేకర్తృవిచికిత్సానా । పృత్రవిచికిత్సానా । స్యాత్ । యేతత్రబ్రాహ్మణాఃసమ్యుర్హిణః । యుక్తాఆయుక్తాఃఅలూక్షాధర్మకామాన్యః । యథాతేతత్రవర్తేరన్ । తథాతత్రవర్తేధాః । అథాభ్యాఖ్యాతేషు । యేతత్ర బ్రాహ్మణాః సమ్యుర్హిణః । యుక్తాఆయుక్తాఃఅలూక్షాధర్మకామాన్యః । యథా తేలేషువర్తేరన్ । తథాతేషువర్తేధాః । అనెడి తైత్తిరీయోపనిషద్వాక్యమును బట్టి, పూర్వులు విమర్శించియేర్పఱచియున్న యాచారమే శిష్టాచారమని చెప్పబడియున్నది.

(౫) శ్రుతిశ్చభిన్నాః శ్చైత్యశ్చభిన్నాః । మహాముషీణామ్ మత
యశ్చభిన్నాః । ధర్మస్యతత్త్వం నిహితం గుహయామ్ । మహాజనోయేన గత
స్సపదధాః ॥ అనెడి లోకోక్తినిబట్టి శ్రుతులు నానావిధములు, శ్చైత్యులు
నానావిధములు, మహాముషులయభిప్రాయములు నానావిధములు, ధర్మము
యొక్కనిశ్చయ మెక్కడనో యున్నయది, పదిమందిపోయినవారియేదో
అదే మంచిదారి.

(౬) యథేష్టాదరణంధర్మం॥ అనెడి భవిష్యోత్తరపురాణవచనమునుబట్టి
వారివారియిష్టప్రకారము జరుపుకొనవలసినదేగాని ఒకరి నిర్బంధమునకుగాని
నిబంధనగ్రంథములకుగాని లోబడవలసినదిలేదు.

౬. తీర్తానము.

(౧) ఈ విషయములో ఉభయవాదులతరపుసాక్షులను సాధనములను
విమర్శించి యుభయులు జరిగించిన ప్రసంగములనువిని యోచింపగా వాది
పక్షమున రాబడ్డసాక్షి సాధనములు సుప్రసిద్ధములయినవిగానున్న అబాధి
తములయినవిగానున్న సార్థకములయినవిగానున్న ప్రయోజనకరమయినవి
గానున్న సాధ్యములయినవిగానున్న అనుకూలమయినవిగానున్న ఉండి
యున్నవి.

(౨) ప్రతివాదులపక్షములో రాబడిన సాక్షిసాధనములు సందిగ్ధము
లయినవిగానున్న ప్రకరణమునకు వేటుగానున్న తక్కువుగానున్న అవ్యాప్త
కములయినవిగానున్న అసంగతము లయినవిగానున్న ఉండియున్నవి.

(౩) కాబట్టి సభాధ్యక్షులుచేసెడి తీర్తానమేమనగా, వారివాదమును
స్థిరపఱచి ప్రతివాదుల యెదురువాదమును నిరాధారమయినదిగాఁ దోసివేసి
వాది వాదించెడి ప్రకారము ప్రతివాదులు మొదలైనవారు విపత్నీకులైనప్పటి
కిని ఆవుపాసనము మొదలైన నిత్యకర్తములు జరుపుకొనుచుండవలసినదిగా.

నున్న లేనియెడల భర్త కాస్త్రోక్తస్థాయశ్చిత్తమునకు బద్ధులయి యుండవలసి నదిగానున్న సిద్ధాంతము చేయడమైనది.

నర్వదారినామ సం॥ ఆషాఢ బ ర లు శుక్రవారము.

వివాహములనుగురించిన దుర్వ్యయము

మహారాజశ్రీ వృత్తాంతి యెడిటరుగారి సముఖానకు.

అయ్యా

యీత్రైసేల పుట్టినవెనక మనవారిలో పెద్దమనుష్యులుగా వుండే వారి యిండ్లలో కొన్ని పెండ్లిండ్లు జరిగినవి. వాటిలో రెండుమూడు యిండ్లకు ముహూర్తమునకున్న కచ్చేరికిన్ని నేను వెళ్లివుంటిని. ఈరెండువేళ్లలో ముహూర్తమునకు వెళ్లినప్పుడు నామనస్సుకు బహుసంతోషముగా వుండి నది. అప్పట్లో పెండ్లికుమారుడున్న పెండ్లికుమార్తెయున్న పందిట్లో కూర్చుండి వారివారికి తగినప్రకారము మంత్రోక్తలచేత దేవబ్రాహ్మణపూజ చేయడమున్న వారివారికి కలిగినమట్టుకు దానాలు బూరిపక్షిణాలు యివ్వడ మున్న బ్రాహ్మణులచేతనున్న తమతమవారిలో వృద్ధులుగానున్న పెద్దలుగా నున్న వుండేవారిచేతనున్న ఆశీర్వాచనములు జెందడమున్న, యివి యావత్తు మన కాస్త్రనమ్మతిగానున్న అయాకులాచారనమ్మతిగానున్న పున్నదిగనక మహాచక్కగా వుండినది. అయితే రాత్రులలో కచ్చేరీ యుంచవలెగదా. పందిలివేసి శృంగారింపవలసి యున్నదిగదా అనే ఆలోచనమీద అందుకు పట్టబొయ్యే శలవు యెంతో అంతమాత్రము రూకలను ముహూర్తపువేళ్లలో శలవయ్యేదానిలో లోపముచేసి విధిలేక మిగిలిస్తున్నారు. కచ్చేరీపందిలి గాట్లము వీటిని నిలిపితే యిందుకు పృథాశలవయ్యే మొత్తాన్ని దానభర్త ములక్రింద అగత్యముగా శలవుచేతురనేదానికి నేను సందేహించలేదు. పెండ్లిండ్లలో కచ్చేరీ వుంచడములోవుండే గుణగుణాలు యేమని యోచన

చేసిచూస్తే అనేకవిధాల దోషమే కనిపిస్తుందిగాని గుణలేకమున్న లేదు. మొదలెత్తగానే యావిషయమై వారివారి పరువుకుతగినట్టు 50 పరహాలు మొదలుకొని 1000 రూపాయలమట్టుకు శలవయ్యేరూకలు వృధాగా పోతున్నవి.....రెండోది రాత్రులలో నిండాప్రాద్దుపాయ్యేవరకు మేలుకొని యుండడముచేత యింటి యజమానుడికిన్ని కచ్చేరికి పచ్చేవారికిన్ని నిద్ర భంగమై కరీరసౌఖ్యము తప్పిపోతున్నది.

మూడోది కచ్చేరికి పచ్చేవార్లలో వ్యవసరేక పిలవబడనివారున్న సామాన్యులయినవారున్న రావడమువల్ల యింటియజమానుడు వార్లను యెరగకపోయినప్పటికిన్ని తనవిద్యులవారి విహితుడేమో అని భ్రమించి వీరి కంతా మర్యాదలు చేసేటట్టు సంభవించినదిగదా? అని మనస్సులో నొచ్చుకొంటాడు. నాలుగోది కచ్చేరికి వచ్చినవార్లలో నూటికి 99 మందికి భరత కాస్త్రములోగాని సంగీతములోగాని జ్ఞానములేదు. వీర్లు కచ్చేరికి రాగానే గంధము పుష్పము తాంబూలాలు ఇచ్చి కూర్చుండిపెట్టితే వీరికి నాట్యములో రుచిలేదు గనక రవంతప్రాద్దు కూర్చుండియుండగానే నిద్రవస్తున్నది. అంతట యింటికిపోదామా అని తలచి మనసముందర వచ్చినవారు యింకా వున్నారే మనములేస్తే మర్యాదా వుండదే అని యోచిస్తూవుండగా యింకా కొందరు కచ్చేరికి తమకు వెనకవచ్చినవారు వేరేతావులేకపోలే తప్పు పృష్ఠ భాగముతోతోసి తమకుముందరవచ్చి కూర్చుంటారు. వద్దని చెప్పచాలక దీనికిన్ని సహించుకొని యేల వచ్చినామని తమలోతాము నొచ్చుకొంటారు. యిట్లా కొంతసేపు కూర్చుండి యెవరైనావోకరు లేస్తే అసమయముచూచి యామట్టుకు బ్రతికినామని తాముకూడాలేచి వెళ్లిపోతున్నారు.

అయిదోది యిందులో యింటివారికైనా కచ్చేరికి వచ్చినవారికైనా యేమయినా సార్థకముకద్దా అని విచారిస్తే యెవరికిన్ని యేమీలేదు 15 నంప త్వరాలకు మునుపు కచ్చేరికి వచ్చేవారు నాట్యమాడుతూ వుండేదానికి రూపాయలువేసే మర్యాదకద్దు దానివలన యింటివారికి కొంచెము కూడుదట

యండినది ఇప్పుడు వాక డబ్బుకూడా వేసే మర్యాదలేదు. కచ్చేరికి వచ్చినవార్లలో యెవడో ఒకడియందు మోపించినట్టు వాణ్ణి లాగేకొరకై నటించేదాని తన అభినయముచేత వాణ్ణిమాత్రమే రంజింపచేస్తున్నది. కడమ వారందరున్న నివృత్తియోజకులై దాని రూపలావణ్యములను జూచి భ్రమించి యింటికి వెళ్లిన వెనక దాన్ని తలచుకొని నిద్రపట్టక వృధాగా చెడిపోతున్నారు. నర్తనముచేసే దానికయినా యేదయినా ప్రయోజనముకద్దా అని చూస్తే కచ్చేరికి వచ్చినవారు రూపాయిలు వెయ్యడములేదు. నాలుగైదు రాత్రులు నిండా కట్టవడి నిద్రమాని తన అభినయములచేతనున్న తామబాడే పదాలచేతనున్న స్త్రీలను పురుషులను వుండేమర్యాదలు తప్పి సభలో నిలుచుండి సంజ్ఞలచేతనున్న యుక్తులచేతనున్న కొన్ని రహస్యాలనంతా బయలుపేసి లజ్జవిడిచి మానముచెడి యంతకష్టపడదనక యింటియజమానుడి వద్దకి వెళ్లి దేహి అని అడిగితే అతనికి యిష్టమువచ్చినమట్టున యేమి ఇచ్చినా తీసుకపోతున్నది. గనక దీనికిన్ని కష్టానికిన్ని తగినఫలప్రాప్తిలేదు.

అరొడి యాకచ్చేరి వుంచడంవల్ల సంభవించే ముఖ్యమయిన కీడు యేమంటే కచ్చేరి చేస్తూవుండేటప్పుడు యిదివరకు స్త్రీలముఖముచూడని పిల్లకాయలు కొందరువచ్చి కూర్చుంటారు. వారు యావరకున్న విద్యార్థులై చదువుకొంటున్న యీలాళికవ్యాపారములు యేవిన్న తెలియనటువంటివారుగా వుండినప్పటికిన్ని యీ కచ్చేరికి వచ్చినవెనక యిక్కడ నర్తనముచేస్తూవుండే దానికన్యకలున్న నటిస్తూవుండేటప్పుడు దాని నానావిధ వ్యాపారములను చూచి అదిపాడే శృంగారపదాలను వినగా వీరికి యీవరకున్న తెలిసి యుండని కొన్ని వ్యాపారములు నేర్చుకొంటారు..... ..అవతల యీ విధమయిన నల్లారములయందు చిన్నవాండ్రకు బుద్ధిపుట్టి చదువుమీద జ్ఞాపకముతప్పి యీ దానిలయిండ్లకు పోవలెననే వాక ఆపేక్ష మనసులోకలిగి మహారాజాలయిండ్ల చిన్నవాండ్రయితే ప్రామినెరీనోట్లు వ్రాసియిచ్చి డిస్కంటుచేసి రూకలు సంపాదించుకొని వారియిండ్లకుపోతారు. బీదవాండ్రంటి చిన్న

వాండ్లయితే యొక్కడనైనా దొంగిలించి రూకలు జాగ్రత్తచేసుకొని వారి యిండ్లకు పోయి వ్యాధిని సంపాదించుకొని భ్రష్టులై చెడిపోతున్నార.

దృష్టాంతానికి కావలసియుంటే అనేకులపేర్లు వుదాహరించగలను. అయితే గడిచిపోయినవాటిని చెప్పినందువల్ల సార్థకములేదు గనక వారి పేర్లను చెప్పలేదు. యింకా అనేకదోషాలు వున్నవి. యిది అందరికీ తెలిసిన సంగతే గనక విస్తరించవలసిన నిమిత్తములేదు.

ఈవిషయమై నాయొక్క తాత్పర్యమేమంటే యీకచ్చేరీలను వుంచి దాసీలను రప్పించేటందువల్ల మనమే మరగిల్లకాయలకు దుష్టచేష్టలు నేర్పిస్తున్నాము. గనక యికమీద పెండ్లిండ్లు చేసేవారు కచ్చేరీపందిరిజేసి అక్కడి దాసీలను రప్పించి నాట్యముచేయించేది మాని దానికిబట్టే కలవులను ముహూర్తమువోలూ దానధర్మాలుచేస్తూ బంధువులకున్న బ్రహ్మణులకున్న అన్నము పెట్టించి తృప్తి చేయించవలసినది. బంధువులుగాక స్నేహితులుగా నున్న యిట్టలుగానున్న వుండి పెండ్లికివచ్చేవారిని యెట్లా తృప్తిచేయవచ్చునని అడిగితే వారికి వాకనాటికి బ్రహ్మణులనుకొని విందుచేసి అవిందు ప్రయుక్తమయి సంగీతములూ విద్యాంశుడుగావుండే బ్రహ్మజ్ఞిగాని యితర వరసుణిగాని రప్పించి కొంతసేపు భగవన్నామస్తరణముచేయిస్తే చేయించేవారికిన్ని చినేవారికిన్ని భరలోకసాధనముకద్దు. కాబట్టి తమరు నాయందు దయ చేసి యీ కాకితాన్ని కడాకూ చదివిచూచి దీనిని తమ వృత్తాంతపత్రాకలో ప్రచురము చేయించడము లోకోపకారముగా ఉండుననితోస్తే ఆలాగు తాము ప్రచురముచేయవలెనని కోరుతున్నాను. అయితే యీ కాకితము చదివేవారి తోడుతోనే తమయిండ్లలో పెండ్లిప్రయోజనాలు వస్తే కచ్చేరీవుంచడము మానుతారని నేను యెంచలేదు. గాని దినాలపేరటనయినా యిందులో ప్రాసీయించేసంగతులు యావత్తున్న నిశ్చయమని బుద్ధిమంతులు యెంచుకొని కచ్చేరీయించక మానుదురనేయెడల నేను సందేహించలేదు.

౯ వ్యాసము.

హితసూచని—పీఠిక.

(ఇది వచన గ్రంథము. వీనిలో ఎనిమిది 'ప్ర మేయము'లను గురించి రచించిన వ్యాసములున్నవి. గ్రంథకర్త, స్వామినేని ముద్దనరసింహనాయుడు డెబ్బదియేండ్లక్రిందట రాజమహేంద్రవరములో మొదటితరగతి డిస్ట్రిక్టు మున్సిఫ్ గా ఉండెను. ఆయనకొమారుడు రంగాప్రసాదనాయుడు 1862 వ సం॥న ఈ గ్రంథము అచ్చువేయించెను. దీనిలో వాడిన భాష, పూర్వకాల మందు న్యాయస్థానములలో జడ్జిలు, మునసబులు, తహసీల్దార్లు, కోర్టుపండితులు, ప్రిండర్లు మొదలయినవిద్యావంతులు తీర్పులు మొదలయినవి వ్రాసేటప్పుడు ప్రాయీకముగా వాడే వ్యావహారిక భాష. ఇందుకు వ్యత్యక్తముగా ఆకాలమందు వరవస్తు చిన్నయసూరి మొదలయిన కొందరు చన్నపట్టణమువారు, ఇట్టివచన గ్రంథములు ప్రాచీనాంధ్రములో రచించడము చూచి కాబోలును, ఈవిషయమును పీఠికలో చివరను గ్రంథకర్త చర్చించినాడు. అతనిరచనకు మాదిరిగా ఆపీఠిక అంతా ఉదాహరించినాను.]

స్త్రీలకు విద్యలు సాధకము తాచున్నది. విద్యలు నేర్చుకొనుటకు హిందూదేశములో గ్రంథములు మిక్కిలి నదుపాయముగా నేర్పడియున్నట్లు కొందరెంచుకుంచున్నారు కాని, యిదివరకు ఏర్పడియున్న గ్రంథములువిమి, వాటిని బాలరకు చెప్పించె పద్ధతులువిమి, యెవరెవరిచేత జరిగించబడుచున్న కృషికి తగినఫలములు ఇవ్వడములేనందుననున్న, శరీరాశోగ్యమునకు జరూరైన వైద్యాంశములను గ్రహించడము సర్వత్ర ముఖ్యకార్యమై యున్నప్పటి

శిన్ని హిందూజనులయందు అందునగురించి ఉపేక్ష చెయ్యబడుచున్నందున నున్న, సంభవించతగని కార్యములు కొన్ని సంభవించుచున్నట్లున్న తెలియ తగని సంగతులుకొన్ని తెలియుచున్నట్లున్న న్యాయవిరుద్ధకార్యములుకొన్ని న్యాయములుగానున్నట్లున్న హిందూలలో చాలామంది నమ్ముచున్నందున నున్న, వారికి వ్యర్థప్రయమున్న వ్యర్థకాలక్షేపమున్న అసౌఖ్యమున్న హాని యున్న కలుగుచున్నవి. ఏలే గ్రంథములు బహుళః ఛందోబద్ధముగా నేర్పడి యుండడమువల్లనున్న, పురాణములయందు వాస్తవములైన సంగతు లున్న అవాస్తవములైన సంగతులను సమస్థితిగా చేర్చబడి యుండడమువల్ల నున్న, వాటియందలి వాస్తవములను అవాస్తవములను విభజించే సదుపాయ ములు లేకుండా నుండడమువల్లనున్న ధర్మకాస్త్రసంబంధములయిన గ్రంథ ములు కొన్ని కొన్ని యంశములయందు ఒకదానికొకటి భేదించియుండే నిర్ణయములుగలిగి నానావిధములుగా పుట్టుచూపచ్చి, వాటివద్దకులు కొన్ని తరువాత పుట్టినవాటిలో వాటిని రచించినవారి యిష్టానుసారముగా దిద్దుబాటు చెయ్యబడుచూ అనేకగ్రంథములు ఏర్పడియున్నందుననున్న, పురాణాదుల నున్న ధర్మకాస్త్రగ్రంథములనున్న మరిన్ని చిక్కువరచే యుద్దేశముగలవారు కొందరు, పచనమునుగాని పచనములనుగాని కల్పించి, కొన్నిగ్రంథములలో చేర్చియుండడమువల్లనున్న—విద్యలు సులభముగా రాకపోవడమునకున్న, శరీరాశోగ్యమునకు జరూరైన సంగతులు బాగా తెలుసుకొనేవాడిక లేకపో వడమునకున్న, అవాస్తవములైన సంగతులను కొన్నిటిని వాస్తవములైనవిగా నున్న అన్యాయములైన సంగతులను కొన్నిటిని న్యాయములైనవిగానున్న నమ్మడమునకున్న హేతువులు కలుగుచున్నవి. 'ప్రబంధకల్పనా కథా' యనెడిన్ని, 'నిరంకుశాః కవయః' అనెడిన్ని వాడికెలుకూడా గ్రంథములలో కల్పితములైన సంగతులుచేరి యున్నందుకున్న, ఒకదానికొకటి భిన్నముగా నుండే వద్దతులతో గ్రంథములు పుట్టుచూ రావడమునకు వాటిని రచించిన వారి యభిప్రాయములే కారణములైయున్నందుకున్న దృష్టాంతములై

యున్నది. గనుక పదదు అంశములనుగురించి నాకు కలుగుచున్న అభిప్రాయములను తగుమాత్రముగా సూచించుటకు అనుకూలముగా నుండునని తోచుచున్న యోనిమిది ప్రమేయములు, అనగా, విజ్ఞాప్రమేయము, వైద్యప్రమేయము, సువర్ణప్రమేయము, మనుష్యేతర జంతుసంజ్ఞాప్రమేయము, రక్షాప్రభృతిప్రమేయము, మంత్రప్రమేయము, పరోక్షాదిజ్ఞానప్రమేయము, వివాహప్రమేయమున్ను ఈపుస్తకమందు వివరింపబడుచున్నవి.

౨.—పదవ్యాపారమునకు విర్వరచబడే హద్దులు భాషనురచించడమునకున్న లిఖించడమునకున్న సాధ్యమైనంత సులభముగా నుండవలసినది అవశ్యమైయున్నది. ఆంధ్రభాషయందు కొన్ని పదములలో నొకానొకయక్షరమునకు ఆధ్వానుస్వారము చేరియుండడము జరుగలేనట్లు లక్షణగ్రంథములయందు చెప్పబడియున్నది; కాని అటువంటి చాలా పదములు ఇప్పట్లో అధ్వానుస్వారము లేకుండానే సాధారణమైనభాషయందు వాడిక చెయ్యబడుచున్నవి. పదవ్యాపారమందు హద్దులు విర్వరచడమునకు దేశముయొక్క వాడికయున్న సీతీయున్న ఆధారములే యుండవలసినది గనుకనున్న 'వాడు' 'పీడు' అనేపదములు ఉచ్చారణయందున్న వాక్యగ్రంథములలిపియందున్న 'వాడు', 'పీడు' అని వాడిక చెయ్యబడుచున్నవి గనుకనున్న - అటువంటిపదములు వాడికకు అనుగుణముగానే యీపుస్తకమందు వ్రాయబడుచున్నవి. శకటరేఖయనే యక్షరము కొన్ని పదములలో చేరియుండవలసినట్లు కూడా లక్షణగ్రంథములలో చెప్పబడియున్నది; కాని అటువంటి పదములలో రేఖనుచేర్చినా శకటరేఖనుచేర్చినా అర్థము ఒకటే వియుంటున్నది కనుకనున్న - రేఖశకటరేఖములకు ఉచ్చారణయందు భేదమేమీ కనపడడము లేదు గనుకనున్న - అటువంటి చాలాపదములు వాక్యగ్రంథములయందు ఇప్పట్లో శకటరేఖలేకుండానే రేఖను చేర్చి వ్రాయబడుచున్నవి గనుకనున్న - 'అందఱు', 'కొందఱు', 'బొట్ట', 'గుట్టము' అనేపదములు ఈప్రకారము శకటరేఖతో వ్రాయడముకంటె 'అందరు', 'కొందరు', 'బొర్ర', 'గుర్రము'

అవి రేఖతో వ్రాయడము లినికి సులభముగా నున్నది గనుకనున్న - వికరీతిగా పలుకవలసినపలుకులలో నొకదానికి ఒకయక్షరమున్న మరియుకదానికి ఇంకొకయక్షరమున్న వ్రాయవలసియుండడము అధికమైన చికాకులుగడము నకు కారణమౌచున్నది గనుకనున్న - రేఖకటరేఖలలో రేఖయనే పర్వమే రవణోచ్ఛారణగల అస్తిపలుకులకున్న చిహ్నమై యుండతగియున్నది గనుక నున్న - ఈ ప్రక్రమమున అటువంటి పలుకులన్నీ రేఖతోనే వ్రాయబడుచున్నవి. వాక్యగ్రంథములయందు కొందరు సంధి యశ్రుతి మొదలైనవాటినియమము లను అనుసరించి వ్రాయుచున్నారు; కాని, ఆంధ్ర దేశమందు ఆంధ్ర భాషను బహుళః సంధి మొదలైనవాటి నియమములేకుండానే భాషించడమున్ను, వాక్యగ్రంథములయందు వ్రాయడమున్ను వాడికయై యున్నది. యీ పద్ధతి సులభముగానున్న రమ్యముగానున్న భాషను రచించడమునకు సదుపాయమై యున్నట్లు నాకు తోచుచున్నది. గ్రామ్యాక్తి ఆంధ్ర భాషతాలాక్ అంశము లలో నొకటిగా లక్షణగ్రంథములయందు చెప్పబడియున్నది. యీపదములు ఛందోబద్ధములైన గ్రంథములయందు చేర్పడము అరుదైయున్నదిగాని, వాక్య గ్రంథములయందున్న భాషయందున్న వీటివాడిక తరుచై యున్నది. యిందు వల్ల భాషారచన మిక్కిలి ధారాళముగా నుంచున్నది; గనుక సాధారణమైన భాషయందు వాడికలోనున్న గ్రామ్యపదములు చాలామట్టుకు సరసమైన వాక్య రచనలో సంగీకరించతగినవిగా నేను ఎంచుకుంటున్నాను.

౧౦ టీక వ్యాఖ్యానము

(2) సంస్కృతాదిగ్రంథములకు.

**బాలసరస్వతీ ప్రణీతంబైన
ఆంధ్రశబ్దచింతామణీ టీకాగ్రంథము.**

(ఇది తాటాకులపుస్తకము. క్రియా పరిచ్ఛేదముమాత్రము ఉన్నది. అంతకుముందు ఉన్న గద్యః—ఇది శ్రీనకలకవితాస్వతంత్ర భట్టారక యెల కూచి బాలసరస్వతీమహాపాద్యాయప్రణీతంబైన యాంధ్రశబ్దచింతామణీ టీకాగ్రంథమునందు నయిదవ పరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.)

శ్లో! భవతి క్రియాపదానాం త్రివిధానా మింశుగాగమోశ్శచ్చ ।
అనుబంధప్రాధికానయోజౌఁ వ్యతిరాదికేచచోఃపస్స్యాత్ । ౧ । యివి
రెండు సూత్రములు । త్రివిధానాః । మూడువిధములయినపువంటి । క్రియా
పదానాం । క్రియాపదములకున్న । శ్శచ్చ । జీచ్ ప్రత్యయమునకు । ఇంశు
గాగమం । ఇంశుక్ అనే ఆగమము । భవతి । అవుచున్నది । ఇంశుక్ లా ।
కతారము హలంత్యం అనే వ్యాకరణసూత్రముచేత లాపమైలే । ఇంశు అని
ఉండెను । ఆద్యంతౌటకితౌ అనే సూత్రంచేత ఇంశుక్ ఇత్తుగనుక అంత్య
పదమై వచ్చెను । ఉపకృత్యాదిత్రివిధతత్సమక్రియలకు ఇంశుగాగమము
వచ్చునని చెప్పటచేతను దేశ్యక్రియలకు రానిది సిద్ధమాయెను । అయినా
గానిన్ని శ్శచ్చ అని జిజంతానకు ప్రత్యేకించి ఇంశుగాగమము విధించి
నాడు గనక ఆ జిచ్చు తత్సమక్రియలకు నమానము గనక జిజంతమయిన
తత్సమక్రియలకువలెనే జిజంతమయిన దేశ్యక్రియలకును ఇంశుగాగమము

వచ్చును । సేయించెను బ్రతికించెను అనుబంధప్రాధాన్యము । అనుబంధప్రాధాన్యము
 నాథకములయందును । జౌ । జిచ్చుయందున్న । వ్యతిరేకాదికేచ । వ్యతిరేక
 కాధ్యక్షకములయందున్న । చౌ । ఇంచుకొనబంధి చకారమునకు । పస్సాస్య
 ల్ । పవర్ణము అదేకముగావచ్చును । క్రియారూపతద్ధర్మములకు ఉదాహరణ
 ములు । పుష్పపుష్ప । జుస్తుతౌ అన్న భాతువులమీద । ఘోషప్రత్యయమున్న ।
 స్త్రీయాం క్త్వి అని క్త్వి ప్రత్యయమున్న కూచిలే కృదంతములై ఉప
 కృతి పరిణతి సంకృతి సంజ్ఞలు గలవై పోషంతి అని ఉంటే ఆపయిని వర్త
 మానాథక వివక్షకలిగిలే । భవతి క్రియాపదానాం త్రివిధానా మిండుగాగ
 మః । అని ఇంచుగామము వస్తే । పోషించు అని ఉంటే చురితి క్రియాపదా
 నాం అనే ఉత్తరసూత్రముచేత చు అనే వణకము వస్తే ఆపయిని వసతిరసు
 బంధకస్సాస్యద్యుత్తర లడఖోక వివక్షితస్త్ర । అని వసత్కథకమైన ఆంధ్ర
 పదము ఉన్న అని ఉంటే పోషించుచున్న అని ఉండును । ఆపయిని వ్యతిరే
 కాథోక లృటి లటి డుక్ స్యాల్ । అనే పక్ష్యరూపసూత్రంచేత డుక్
 వస్తే । అనుక్త మన్యవల్ అనే న్యాయముచేత హలంత్యం అనే వ్యాకరణ
 సూత్రముచేత జకారము ఇత్తయిపోలే సానునానికోచ్ఛార్యమాణం జిల్
 అనే ప్రాకృతసూత్రముచేత దావలను అథా బిందువు వస్తే పోషించుచు
 న్నాడు నులించుచున్నాడు అని లద్రూపములు ఉండును । అనుబంధన
 ప్రాధాన్యముజౌ వ్యతిరేకాదికేచ చౌవస్సాస్యల్ । అనే సూత్రముచేత
 ఒకవేళ అనుబంధకము పరమై వుంటే జకారము వచ్చునన్నాడు గనక జకా
 రము వస్తే పోషింపుచున్నాడు నులంపుచున్నాడు అని కలదు. ఈలాగునే
 స్తులంపుచున్నాడు ప్రస్తులంపుచున్నాడు అనుమలించుచున్నాడు సంతో
 షించుచున్నాడు పరితోషించుచున్నాడు మొదలయినవి కృదంత
 క్రియాపదములుగా తెలుసుకునేది । సంకసింపుచున్నాడు మొదలయినవి
 సంస్కృతభవజన్మములమీద పుట్టినవి అని తెలుసుకునేది । సంకసిల్లు
 చున్నాడు మొదలయినవి ప్రాకృతసమయాపములని తెలుసుకొనేది । ప్రాకృ

తమునందు షోఃసః । అనే మాత్రముచేత ఘటసాదేశము వచ్చెగనక
 సంతోసిలుచున్నాడు, అనే రూపము వచ్చినది । యీలాగుననే కేవలాంధ్రము
 లకుమాచుకునేది తెక్కించుచున్నాడు అలిండుచున్నాడు తూలింపుచున్నాడు
 అరిగించుచున్నాడు మొదలయిన క్రియాపదములు ప్రయోగవశమువలన
 గ్రహించుకునేది । మరన్ని ఇదిత్తులు ఈదిత్తులు ఉదిత్తులు ఊదిత్తులు అయిన
 ధాతువులకును యీలాగే క్రియాపదములు ప్రయోగవశమువలన గ్రహించు
 కునేది । ఇదిత్తులు । చడికోపే । ఇదితోనుంధాతోః । అనేవ్యాకరణమాత్రము
 చేత సుమాగమము వస్తే వెండింపుచున్నాడు । ఈలాగునే ఖండింపుచున్నాడు
 తుండింపుచున్నాడు అకంసింపుచున్నాడు । చుంబించు చున్నాడు
 మొదలయినవి చూచుకునేది । ఈదిత్తులకు ప్రయోగములు టునదీ
 అమృత్వా అనేధాతువుమీదకు సంధింపుచున్నాడు ఉదిత్తులకు ప్రయో
 గములు । క్రముపాదవిక్షేపే । క్రమించుచున్నాడు శము ఉపశ
 మించుచున్నాడు । భ్రము చలనే భ్రమించుచున్నాడు । ఉదిత్తులకు ।
 గుపూ రక్షణే । భూసత్తాయాం । గోసించుచున్నాడు అనుభవించుచున్నాడు ।
 ఇదిత్తులకు ఉదాహరణములు । వడ్డ విశరణ గత్యవసాదనేషు । ఆనాదించు
 చున్నాడు । వడ్డ గతో ఆపాదింపుచున్నాడు సంపాదింపుచున్నాడు । ఆ
 దంతములకు హ్లా—గలినివృత్తే । ప్రతిష్ఠించుచున్నాడు । మ్నా అభ్యసే
 మానింపుచున్నాడు । ఈలాగున అజంతధాతువులు చూచుకునేది । కేహించి
 దపి ధాతూనా మిల్లుక్వాస్వర్ణేప్రక్షీత్యతే । కేహించిదపి ధాతూనా మిల్లు
 క్షీకవి నస్తుతేః । అనే అధవణవచనమువలన । కొన్ని ధాతువులమీద ఇల్లు
 గాగమము గలదు । వాటికి ఉదాహరణములు ప్రణమిల్లుచున్నాడు రాజిల్లు
 చున్నాడు భాసిల్లుచున్నాడు రాగిల్లుచున్నాడు లేజరిల్లుచున్నాడు । కేహించి
 ద్దేశ్యకబ్దానా మించురిల్లు గపీవ్యతే । చురేప వతకమానాథే కవిభల్లుట
 నస్తుతేః అనే అధర్వణవచనమువలనను ఇందుగాగమ ఇల్లుగాగమములు కొన్ని
 క్రియలకు లేకనేవే చు మాత్రమే వచ్చును । పలుకుచున్నాడు చూచు

చున్నాడు వినుచున్నాడు కనుచున్నాడు । అధర్వణాచార్యులున్న అకర్త
 కేషుతు స్వాధేఁచుకోలాహి విధీయతే అన్నారగనక ఇంచుగాగమము
 అకర్త ధాతువులమీద రాదు । ఇంక నేమంటే ఇట్లుగాగమము వచ్చును ।
 భాసిల్లు ప్రవహిల్లు । త్రివిధానామిచుగాగమః । అన్నాడు గనక । కొన్ని
 దేశ్యక్రియలమీదనున్న ఇంచుగాగమము రాదు । వచ్చుచున్నాడు కను
 చున్నాడు చేయుచున్నాడు ఇత్యాదులు చూచుకునేది । ఇంక నేమంటే ।
 ఉపకృతి పరిణతి సంపృతి రూపములయినపువంటి సంస్కృతపదములమీదనే
 ఇంచుగాగమము అచట దేశ్యహేతుమతిచ అనే ఉత్తరమాత్రముచేత హేతు
 వజ్ఞిచులయందు ఆంధ్రక్రియలయందయినాగాని । ఇంచుగాగమము వచ్చు
 చున్నాది । పొనరె పొనరిచె అనే భూతాధికృతియలు వున్నవి । గనక ।
 పొ(న)రుచున్నాడు పొనరించుచున్నాడు అమరుచున్నాడు అమరించు
 చున్నాడు । పొదలుచున్నాడు పొదలించుచున్నాడు ఇగుర్పించుచున్నాడు
 ఇత్యాదిరూపములు చూచుకునేది । పఠింపించుచున్నాడు మొదలయినవి
 సంస్కృత నిజంతములు ఈలాగునే చూచుకునేది । వినిపించుచున్నాడు
 మొదలయిన తెనుగు నిజంతములు ఈలాగునే చూచుకునేది । ఇంక పరిణతి
 క్రియావదములు చెప్పచున్నాము । అథ భూజ్యాదిః పరిణతిః । అన్నాడు
 గనక । భూసత్తాయాం । జి జయే । మొదలయిన అజంత వాలంత ధాతువులకు
 వతకామానాథకవిపక్ష గలుగుచుండగా వతకామానే లట్ । అనే వ్యాకరణ
 మాత్రముచేత లట్ ప్రత్యయము వచ్చి । కతకారి శవ శప్రత్యయము వచ్చి ।
 సార్వధాతు కాథకాధాతుకయోః । అని గుణము వచ్చి । విచోయవాయావః ।
 అని అవాదేశము వస్తే । భవతి అని ఉంటే పరిణతి రయ వరన్నితైవ భవేత్ ।
 అన్నమాత్రముచేత అవ్ అని అంతము గలది గనక పరిణతి సంజ్ఞ గలగు
 చుండగా ఉపకృతి ధాతువులయందు బలెనే ఇంచుగాగమము చువణకాకము
 అనుబంధము దుజ్ఞ మొదలయినవి అన్నీవస్తే । ఉపసగకాపూర్వకమయితే ।
 ప్రభవించున్నాడు ప్రభవింపుచున్నాడు అనుభవించుచున్నాడు అనే

'రూపములారెచు ! యీలాగునే జయింపుచున్నాడు నయింపుచున్నాడు
 త్తయించుచున్నాడు ఆశ్రయించుచున్నాడు సంశ్రయించుచున్నాడు మొద
 లయిన అయంతములున్న అపహ్నవింపుచున్నాడు ద్రవింపుచున్నాడు మొద
 లయిన (అ) వంతములున్న అలంకరింపుచున్నాడు సంస్కరింపుచున్నాడు
 సాక్షత్కరింపుచున్నాడు మొదలయిన అంతములున్న । పరిణతిక్రియలు
 అని తెలుసుకునేది । సంవృతిక్రియలు చెప్పుచున్నాము । అన్యాయ రంజి
 వస్యాదిః । అన్నాడు గనక । రంజరాగే । వసనివాసే । అనే ధాతువులు
 పుట్టినక్రియాపదములు సంవృతిక్రియలు । అవి విమంజే సంవృతిరహతా
 తారా । అన్నాడు గనక యాధాతువుల ఆకారములు లుప్తములుగాక
 ఉండివి గనక । యీలాగునే యేయే ధాతువులు వికృతిబొందక స్వరూప
 ములచేతనే వుండునో ఆయా ధాతువుల బుట్టినక్రియ ల్లాసంవృతిక్రియ
 లనిసింఁచుకొనును । రంజరాగే । వసనివాసే । అథాయాచ్ఛాయాం । గర్వ
 దపే । గణసంఖ్యానే । గుణమంత్రే । చిత్రలేఖ్యే । నివాసస్థితౌ । రచ
 కృత్యాం । వణాన్తుతౌ । విఖలేఖనే । వచవరిభాషణే । రాజ్య దీప్తా ।
 భజనేవాయాం । నటగతౌ । దీ దీప్తా । లవభాషణే । ఫలనిష్పత్తౌ । యివి
 మొదలయిన ధాతువులమీద ఉపకృతి పరిణతి క్రియలకుం బలిగె వతక
 మానాథకవివక్షయందు ఇంచుగాగమము । చువణాకము । ఉన్న అనే అను
 బంధకము । దుష్టు వస్తే రంజించుచున్నాడు వసించుచున్నాడు అధికించు
 చున్నాడు.....ఇటువంటి రూపములు ఆవును. యీ సంవృతియందు కొన్ని
 ధాతువులకు యిట్లుగాగమము వస్తే రాజిల్లుచున్నాడు భాసిల్లుచున్నాడు ప్రణ
 మిల్లుచున్నాడు ప్రాప్తిల్లుచున్నాడు అని కలవు । వికృతి పదములు కొన్ని
 యీలాగునే రంసిల్లుచున్నాడు దురటిల్లుచున్నాడు ఓరసిల్లుచున్నాడు మొద
 లయిన శబ్దములు కలవు । యీ చెప్పిన ఉపకృతి పరిణతి సంవృతిక్రియలకు
 భేదము లేమంటే ఉపకృతిక్రియలు సకర్త ధాతువులమీదగాని పుట్టవు । పరి
 ణతి సంవృతిక్రియలు కొన్ని అకర్త ధాతువులమీదనున్న పచ్చునని తెలుసు

తునేది । యథా ప్రసిద్ధధాతునాం ప్రయోగస్సమతోభవేత్ । వివోచన
భాజన్యుస్సాదయోభ్యాదయఃక్రియాః । అనే అధర్వణవచనమువలన
కొన్ని ధాతువులు ఉపపదములై ఉంటేనేకాని ఆంధ్రమునందు పరికపు ।
అది గనక కరించుచున్నాడు బంధింపుచున్నాడు మొదలయినవి ప్రయోగించ
రాదు । చురాదులమీదను ఇంచుగాగము కలదు విజ్ఞాపించుచున్నాడు
అజ్ఞాపించుచున్నాడు సంజ్ఞాపించుచున్నాడు కొన్ని ద్వికర్త ధాతువులమీదను
ఈలాగే రూపములు కలవు । శిష్యుని వేదమున ధ్యాపించుచున్నాడు రిపుల
నావదబెట్టుచున్నాడు । ఆపద బెట్టించుచున్నాడు । వికృతియందును కొడు
తుచేత పాట పాడింపుచున్నాడు । కొన్ని చోట్ల తృతీయ్యవచ్చును శిష్యుల
చేత వేదము చదివించుచున్నాడు । బంట్లచేత రిపుల పొడిపించుచున్నాడు ।
లఘుద్వ్యక్షరధాతునా మించుగ్యాసంధిమత్నులే । అనే విశేషవచనమువలన
లఘుద్వ్యక్షర ధాతువులమీద సంధి వికల్పమున వచ్చును హరించె హరియించె
... । యాంతానాం నవికల్పస్యాదితి క్రికవి సమ్యతేః । అనే వచనము
వలన యకారాంతధాతువులకు సంధి వికల్పము లేదు. నయించు జయించు
ఇత్యాదికము చూచుకొనేది । స్త్ర్య థేఽపున దుఃదిభవతః అనే వక్ష్య
మాణమూత్రముచేత దుఃఖ నభవదించి స్త్రీవాచక క్రియలకు ది వచ్చును ।
ఘటించుచున్నది... । జడానాచ దుదీస్యాతామితి క్రికవి మలే రితి జడా
దులకు దుది అని వచ్చును । వృక్షము ఫలియించుచున్నది । ... ఇహుల్వే
వతఃమానాథేఽరుస్సాస్య ద్విత్వే తత్రైవహి । స్త్రీ జడానాచ రుదీస్యాతాం
ద్విత్వే చాసి తత్రైవహి । అనే విశేషవచనమువలన బహువచనములయితే రు
వచ్చును । పోషించుచున్నారు... । స్త్రీవాచకములకు ఈలాగునే రు
వచ్చును...లక్ష్మీ గౌరీ సరస్వతులు రక్షించుచున్నారు... । ద్వివచనములకు
ఈలాగునే రు వచ్చును । గౌరీసరస్వతులు పోషించుచున్నారు తిర్ణగ్గడా
దులయితే వి వచ్చును । వృక్షములు ఫలింపుచున్నవి । మధ్యమపురుష
అయితే పురు అని కిందచెప్పినాడు । ఆవుకార రుకారములే సివ్యకు ధకుచ్చు

వస్తే । నీవు పోషించుచున్నావు మీరు పోషింపుచున్నారు అని వచ్చును ।
 భక్తుకు తులాగునే రు వచ్చును । రామ లక్ష్మణులారా మీరు పోషింపు
 చున్నారు । ఉత్తమపురుషులయితే సజసోనుక మూపురూ । అని కింద చెప్పి
 నాడు గనక ఆ సుకార ముకారములే మిప్పుకు మన్నును వస్తే నేను పోషించు
 చున్నాను సేము ప్రకాశింపుచున్నాము అని వచ్చును వ్యతిరేకాదికేచ
 చోకపస్సాల్ చెప్పినాడు గనక యీ చెప్పిన క్రియలను అన్నింటికీ వ్యతిరే
 కాదకము వాచ్యమయితే పకారము నచ్చినప్పుడు వ్యతిరేకాధోభానిచా
 త్సాల్ అని వక్ష్యమాణదూత్రముచేత అకారమువస్తే ఘటింపదు । అసి
 శబ్దముచేత ఘటింపలేదు ఘటింపవచ్చును ఘటింపగా । ఇత్యాది తుమున్న
 భకాకము చూచుకునేది । ఎడింశ్చ వర్తమానాధోక ఇంచుకాసి క్వచిప్ప
 వేత్ । అని విశేష వచనమువలన వర్తమానాధోకముందు ఒకవేళ ఎడికొ అని
 కలదు । ఒకవేళ ఇంచుగాగమమున్న కలదు । పోషించెడికొ పోయెడికొ
 ఒకవేళ ఇట్లుగాగమమున్న గలదు । రంజితైడికొ యీలాగునే వర్తమానాధోక
 మందు ఈ చెప్పిన మూడువిధాల క్రియాపదములు యోగించేసుకునేది ।
 యీచెప్పిన వర్తమానాధోకములు ముందరసూత్రముచేత చెప్పచున్నాడు.
 ధీమంతులు ఏకవాక్యము చేసుకునేది ।

బాలసరస్వతీయము

అజంతపరిచేదము.

శ్లో. (38) స్త్రీపశుజడాన్విసాన్యైమహదాఖ్యాస్తద్విషేణా నీహ
 మహతోతటఉద్విభక్తామహతస్సోదుఃఖనితోభవేత్పుంసి.

టీక. స్త్రీపశుజడాన్విసా స్త్రీవాచకపశువాచకజడవాచకములైన శబ్ద
 ములువినాగా అన్యై యితరమైనశబ్దములు మహదాఖ్యాః మహత్తులనే పేరు
 గలవి. ఇహ యీయాంధ్రమందు తద్విషేణాని అమహత్తులయొక్క విశేష
 లములున్న మహత్తులనబడును. స్త్రీపశుజడవాచకశబ్దములు అమహత్తు లని

పించుకునును. ఉదాహరణ. కాంత భావ చాన చామ లేమ యివి స్త్రీవాచకము
లైన అమహత్తులు వనము ధనము రథము యివి జడవాచకములైన అమహా
త్తులు । సరససద్గణనికురంబకారదాంబ । యాపనాంతము సకలతరులతా
క్రాంతము సంహతమృగజాలము కాదూకాలము । యారీతిని అమహత్తులయొక్క
విశేషణములున్న అమహత్తులు రాముడు కృష్ణుడు యిట్టి పురుషవాచకశబ్దములు
మహత్తులని తెలిపిరి. రాముడు నీలమేఘశ్యాముడు రఘునాయకు డానంద
సంధాయకుడు యారీతిని మహత్తులయొక్క విశేషణములున్న మహత్తులయి
పుండ్లును యిదిగాక కొన్నిచోట్లను కవివచన చేతను అమహత్తులన్న మహత్తు
లుగా ప్రయోగించబడును. ఉరగులాశీవిఘ్న విహగులతివేగులు ఖనుడలివర్ష
ఘనుడు గజేంద్రుడు మృగేంద్రుడు విహగేంద్రుడు, ఉరగము ఘనము గజేం
ద్రము యారీతి అమహత్తులు రెండవిధములుగా ప్రయోగించబడును.
యిందుకు మహాకవి ప్రయోగము శరణుని తెలిసేది. మహతోత్పత్తివిధక్తా
విధక్తా విభక్తిపరమానుషుండగాను మహతో మహత్సంజ్ఞ గలిగినశబ్దముయొక్క
అర్థః - అకారానకు ఉత్ ఉకారం వచ్చును మహతస్సోమజుతోభవే
త్సుంసి పుంసీపుంలింగమంద్దు అనితః - ఇకారాంతముగానటువంటి మహతః
మహత్తుయొక్క సోః - సుప్రత్యయమునకు డుజ్ - దుజ్జాదేశంవచ్చును
యిందుకు ఉదాహరణము. అనుక్తమన్యతోగ్రహ్య మిలిన్యాయాత్ సంస్కృత
కాస్త్ర ప్రసిద్ధమైనపువంటి స్వాదినూత్రముచేతను యావికృతికాస్త్రమంద్దున్న
స్వాదిన త్తవిధక్తులున్న కలగజేసుకునేది ఆంధ్రశబ్దనిష్పత్తికాయవలె గనక
ఆరీతినే అజంతశబ్దములే నిర్ణయించేము. స్వాదినంజ్ఞలు యిందు జెప్పలేదు.
అవియెట్లంటేను. అర్థవదధాతురప్రత్యయః ప్రాతిపదికం ధాతుం ప్రత్యయం
ప్రత్యయాంతంవ వర్జయిత్వా అర్థవచ్ఛబ్దం రూపం ప్రాతిపదికసంజ్ఞం స్యాత్
భూనతాయాం డుకృష్కోకరణై యివిమొదలైన ధాతువులున్న ఢక్ ఢక్
మొదలయిన ప్రత్యయములున్నగాక అర్థవత్తులయినవి ప్రాతిపదికలనబడును
జ్యోప్రాతిపదికాత్ జ్యంతాదాబంతాత్ప్రాతిపదికాచ్ఛబరతః స్వాదయః

ప్రత్యయాః స్వయాః పార్వతీగౌరీ మొదలయిన జప్రత్యయాంతాలమీదనున్న చండికా అంబికా మొదలయిన టాప్రత్యయాంతములమీదనున్న రామ శృష్ట మొదలయిన ప్రాలిపదికలమీదనున్న సు మొదలయిన యేడువిభక్తుల ప్రత్య యములున్న వచ్చును. అవియేని అంటేను సు-ఓ-జన్-అమ్-సుమ్ యిని యేలాగునంటే అకారాంతపులంగమయినరామశబ్దము మహత్తు గనక రామను అనినిల్పుకొని మహతోత ఉద్విభక్తా అనేసూత్రముచేతను, వికవచన మైన సు ప్రత్యయము పరమాచున్నండగాను రామశబ్దంయొక్క అకారానకు ఉకారం చేసుకుంటేను రాము సు అని నిలిచెను. మహతస్సోడుకజ్ అనే సూత్రముచేతను సుప్రత్యయానకు డుజాదేశం వస్తేను రాముడు జ్ అని నిల్పును. అనుక్తమన్యతోగ్రాహ్యమనే న్యాయంచాత హలంత్యం ఉపదేశేత్వం హలిత్యాత్ అనేశబ్దసూత్రంచేత డుజ్ లోని ఉకారం పాయెను యీలా గునే ఉపదేశేజనునాసికఇత్ అనేసూత్రంచేతను ఉకారముపాయెను. దాప లను అర్థబిందువువచ్చును. మహతోత ఉద్విభక్తా అని మహత్తుయొక్క అకా రానకు ఉకారంవచ్చును యీలాగున ఉకారమున్న అర్థబిందువానున్నా వస్తే రాముడు అని నిలిచెను సర్వత్రానున్నా మహచ్ఛబ్దనిష్పత్తియందు యిటు వలెనే తెలిశేది. హ్రస్వముగనక హ్రస్వాత్పూర్వోపి భవేత్ అనేసూత్రంచేత రాముండు అనేరూపం వచ్చినది డుజ్ పూర్వమందు అనుస్వారతోగూడి వుండును ఆ అనుస్వారహ్రస్వాక్షరముమీద ఉండేదిగనక పూర్ణమున్న ఖండ మున్ను రెండువిధముల కనుపించును అనుస్వారకు డుజ్ పూర్వస్థానప్రయో గము మహాకవి ప్రయోగకరణమని తెలుసుకొనేది. సర్వత్రాను మహాకవి ప్రయోగకరణమంటే వితద్వాక్యకరణము వ్యర్థమని చెప్పరాదు అదియేలాగంటే మహాభాష్యమందు భాష్యకారులయిన శ్రీవతంజలిపాదాచార్యులవారు సిద్ధ శబ్దానుశాసనమనే సూత్రవిచారకాలమందు సిద్ధశబ్దములకా అసిద్ధశబ్దములకా అని విచారించే మొదట లోకసిద్ధములైన శబ్దములకే సుశబ్దావశబ్దానుశాసన మని నిశ్చయించినారు గనకనున్న ప్రాకృతకావ్యమందు తచ్చాస్త్రకర్తలైన

వాల్మీకులున్న సిద్ధిర్లో కాద్వక్యా అని నూత్రించి లోకసిద్ధములైన శబ్దములకే నుశబ్దపశబ్దవివేకముకొరకై సిద్ధాంతసంస్కారయుక్తంచేళిరి గనక యీశాస్త్రము అవశ్యమున్న అంగీకరించతగినది అనిచెప్పినారు గనక అక్కడ అక్కడ మహాకవిప్రయోగము శరణమని చెప్పట యిది శాస్త్రముకు మోన్యముకాదు. ప్రయోగశరణావైయాకరణా అనేన్యాయముచేతను కవిప్రయోగము శాస్త్రములకు అవినాభావసంబంధమని శాస్త్రత్రయవ్యవహారములయందున్న అవశ్యముగా తెలిసేది స్వాదమహాతావిభక్తిసోశ్యము అనేనూత్రము చేతను మువస్తే వ్యాఖ్యము వృక్షము అనేరూపము వచ్చినది పశుశబ్దము తిర్యగ్జాతుల కల్లా ఉపలక్షణము అటుగనకనే గృధ్రము కాకము అనేవిన్ని కలవు కొన్నిపదములు మహత్తులయినాగానిన్నీ జడాదులుగా వివక్షిస్తే నముద్రము మేఘము అనిన్నీ కలదు యీశబ్దములే అజడాదులుగా వివక్షిస్తే నముద్రుడు మేఘుడు అనిన్నీ కలదు యివి విశేషములు అయినాగానిన్నీ విశేషములు యేలాగునో అలాగునే ఉండును. ఘనమైనరాముడు ఘనమైనవ్యాఖ్యము. అనితః అనిపర్యదానచేసుటచేత ఇకారాంతములకు దుజాదులు లేవు రఘువతి యదుపతి ఇకారాంతములకు సోఽగితః అనే ఉత్తరనూత్రంచేతను నులోపమైతే రఘువతి యదుపతి హరిగిరి అని నులోపమువచ్చినది పుంసి అన్నాడు గనక పుంలింగమందేకాని నపుంసకమందు యీరూపము లేదు దశరథావత్యము బ్రహ్మము దిగంతవిక్రాంతము నీయశము ఇత్యాది నపుంసకాదాహరణములు తెలిసేది.

శా. కర్ణాంతాయతచారునేత్రకమలాకర్షురహార్త్రపా
పర్జక్తికరమంత్రసాధితవిభాస్వద్రాపచిద్రాపసా
పర్జోదంచితమంచబిందుమయదీప్యద్దివ్యసింహాస్వనాం
తర్జివ్యందవిహారహారకవితోద్యత్కాంతికాభూషణా.

ఇది శ్రీనకలభాషాకవితాన్వితంత్ర భట్టారక యెలకూచి బాలసరస్వతీ మహాపాధ్యాయ ప్రణీతంబయిన శబ్దానుశాసనటీకా గ్రంథమునందు నజంత

పరిచ్ఛేదము నమాప్తము. ఇట్లు ప్రతిప్రకరణముయొక్క చివరను ఒక్కొక్క పద్యమున్నది.

తాళ్లపాక తిరువేంగళనాథుని ఆమరవ్యాఖ్య.

అలొక్కదీక్షితీయాది టీకాబాలప్రబోధికామ్ టీకా మమరసిహస్య రచయత్యాంధ్రభాషయా. టీ. ప్రార్థనమైనగ్రంథానకు విఘ్నము రాకుండా ముగిశోరకు గ్రంథకర్త యిష్టదేవతానమస్కారము స్తుతిరూపాన క్షేప్తా న్నాడు.

హేధీరాః వో విద్వాంసులారా జ్ఞా ధోః జ్ఞానజ్ఞానానకున్న దయ దయకున్న సింధోః ఆశ్రయభూతమైనవాండున్న ఆప్యమప్తయశబ్దాలు రెండున్న జలవికారము పేట్లు అది మూంసులింగాల పలింఁచును. అపాం వికారః ఆప్యమప్తయంచ అప్పలవికారము గాంగా ఆప్యమున్న అప్తయ మున్న భంగశబ్దము మొదలుకొని నాలుగుకర్తుల పేర్లు.

అవర్ణాది శబ్దాలు యిటువలెనె నిందాధాకాలు అటువలెనే ఉపశ్రోకా దులున్న నిందాధాకాలు పర్యంతశబ్దాలు పుల్లింగాలు అనిన్నీ యెరంగబడిని పర్ణమనంగాను స్తుతి విపరీతమైన విపరీతమైనస్తుతి గాంగా ఆప ర్ణము ఉపాలభ్యత ఇతి ఉపాలంభః అది మంచికులమందు బుట్టిన నీకు ఇటువంటిది ఉచితమా అనిగుణావిష్కరణపూర్వమైన ఉపలంభముగద్దు వ్యభిచారిణీ పుత్రుండవైన నీకు.....అటు తర్వాత కాండమును ముగియించి ఇచ్చయించినవారిదై ఈ కాండమందు జెప్పబడ్డ పగుల నల్లాను సంక్షిప్తాన జెప్పుచున్నాండు ఉత్తం అని స్వః స్వర్గమున్న వియో (వో) మ ఆకాశ మున్న దిక్ దిక్కున్న కాలః కాలమున్న ధీ బుద్ధిన్ని వాక్ వాక్కులున్న శబ్దాది శబ్దం మొదలైన గంధాదులున్న సనాట్యకం సాట్యసహితమైన గీత వాద్యాదులున్న పాతాళః పాతాళమున్న భోగినపాకలున్న నరక నరక మున్న వారిజలమున్న విషం ఈ స్వర్గాదులయొక్క సంగతం సంబంధవస్తు

లున్న అవియటువల్ల (శి) నంటేను స్వర్గతమైనవి దేవతాదులున్న వామన
సంగతమైనవి మేఘాదులున్న దిక్సంగతమైనవి దిగ్గజాలున్న కాలసంగత
మైనవి గ్రహణాదులున్న భీసంగతమైనవి చారాలున్న శబ్దసంగతమైన
ఉదాత్తాదులున్న నాట్యసంగతమైన బృకంపాదికమున్న పాతాళసంగత
మైన కుహరాదులున్న భోగిసంగతమైన కంచుకాదులున్న సరకసంగతమైన
బాధలున్న వారిసంగతమైన నాకాదులున్న చెప్పబడెను ఇతి స్వరాది
ప్రథమకాండః సమాప్తః.

అమరము.

(ఇదితాటామలపుస్తకం. ఆనందనామసం! వైకాఖ బ గె సోమవారం
నాటికి జయంతి అమృత్యుప్రతినున్న క్రమాన్న పానకంబి రామేశంవ్రాసి
నది. ఇది ఇప్పుడు ఈరామేశంమనములు 60 సంవత్సరములు వయస్సుగల
బ్ర! శ్రీ! పార్వంది రామకృష్ణి గారివద్ద నున్నది.)

కళా । చంద్రనిపదహాభాగం । ఇల్వలాః । మృగశిరమీదనుండే
నక్షత్రముపేట్లు । నిమేషః । లఘువైన అక్షరముచ్చరించీకాలము । అది
మాత్రాకాలముతో సమానము । మాత్ర అనంగా ౦ నిమేషాలు ౧౦న్ని
కాష్ఠాసంఖ్య । క్షణములు ౧౨ న్ను ముహూర్తసంఖ్య । ౩౬౦ దినములైతే
సౌకవర్షము మనుష్యులమానము పితౄశ్చ కు అహోరాత్రము । అయః శుభము
చేసే దైవంపేరు । శుక్లాదిశబ్దములు విశేష్యములైతే పుల్లింగములు విశేషణ
ములైతే విశేష్యముయొక్క లింగములే అవును! వంశానుచరితం । పూర్వాన
నుండిన్ని రాజులచరిత్ర చెప్పట! అయలాపః । పరస్త్రీసంభోగనిమిత్తమై దూరు
కోవడము । సల్లాహః । అన్యోన్యమున్న ప్రయమైన మాటలాడుట । నివృ
షః । కిరురించినమాట । కిరురించడమనగా ధిక్కరించడము । నుషిరం ।
పిల్లనగోరుమొదలయిన వాద్యం పేరు । లాసికః । నాట్యం చేసే స్థలమందు
ఉండివారిపేరు । చిచ్ఛోకః । ప్రయాగమనసమయమందు స్త్రీగర్వముచేతను

అదరించుటపేరు । ఆమ్రేడితం । ఇనమాటు పలుకుట । తమః చీకటిపేరు ।
 నీకపాత్రం ఓడవోని నీట్లు పారపోసీపాత్రపేరు । శబానూత్రం వలకట్టే
 కాటిపేరు । శృంగీ । మద్దురుమత్స్యము పెల్లాముపేరు ।

ఉత్తరగీతలు - తెలుగుటీక.

శ్లో । కాకిముఖ కకారాంతముకారశ్చైత గాకృతి,
 మకారస్య తేలు వృన్యకౌధకస్యంప్రతివద్యతఇతి.

అధికం । కాయనంగా సుఖముండు । ఆకాయనంగా దుఃఖముండు ।
 యానుఖదుఃఖాల్గులుచెందుంగలవాండు కాకి. యనంగా జీవుండు । జీవుడనంగా
 అవిద్యప్రతిబింబం । ముఖమనంగా బింబస్థానం । బ్రహ్మముఖశబ్దం ఉత్తరా
 నకు అన్వయించుకొంటే కాకిముఖమనిన్ని ముఖకకారాంత మనిన్ని
 ఉండును । ముఖకకారాంతమనంగాను మోదలి కకారానకు అంతమైనఆకా
 రము । యాఅకారనకు స్థూలశరీరముండు । జాగ్రతపస్థాను తదుభయభిమాని
 యైనవిరాట్టుండు । విశ్వుండు అనిపించుకొనెపురుషుండుండు అధికము । ఉకార
 మనంగాను అకారానకు మొదలవుండెమకారం । యామకారానకు అత్తజ్ఞాన
 ముండు సుషుప్తిని ప్రాజ్ఞాదుండు అధికం అటుగనుక ఉకారమకారాలకు
 వరుసనె స్థూలసూక్ష్మకారణమైన శరీరాలుండు జాగ్రత్సృష్టసుషుప్తులుండు ।
 విశ్వతైజసప్రాజ్ఞాలుండు । ఆకారఅధికమాయగనక । ఆకారము ఉకార
 ముండుండు ఉకారము మకారమందుండు మకారము ప్రణవమందుండు ।
 లుప్తమైతెను లక్ష్మరూపము । చైతన్యమాత్రము యొకమాయగనక అయిక్యం
 సిద్ధించును. కకారోపరిఉకారము విశ్వతైజసలకు వేరుగనక మకారంబోప
 మైతేను మూలవిద్యాను ప్రాజ్ఞాపస్థాను నష్టమైతే అవికరణింగాగలిగిన విశ్వ
 తైజసాపస్థాలు నాశమై అన్నిటియందు అనువలికంచి వుండే నిగుణబ్రహ్మను
 దచైతన్యమును బ్రహ్మోపాసకులైనవారు కలతురనుట. గ.

శ్లో । గచ్ఛత్ లిప్తన్ యథా కాలా । వాయుస్త్వికరణం ఖరం ।

సార్వకాలప్రయోగేణ । సహస్రాయు భవేన్నరః ।

అథా-! పురుషునికి నూరేండ్లాయుస్సు అని వెదముచెప్పచున్నది. ప్రాణాయామపరులైనవారికి సహస్రాయువుంన్నా అంతటా ముక్తిగలదని శాస్త్రాలుచెప్పచున్నవి । ఆప్రాణాయామము । యెప్పుడుకాయవలెనందైన ప్రవనదుస్తున్న నిలుచుండిన్ని । నియమంచాతనున్న యెప్పుడుంన్న కాయవలెను అటువలెచేసినవారికి దీర్ఘాయుస్సున్నా । బ్రహ్మపాస్తీన్ని కలదు. ౬.

సార్థాంతికవిధివాక్యములు - తెలుగుటీక.

అమంచనేన కుండలిన్యా కవాట ముద్ధాట్య మోక్షద్వారం విభేద యేత్ । అణచడముచేతను కుండలినిచేతను కవాటము తెరచి మోక్షద్వారము భేదింపవలెను. ఆత్మానందేద్విజానీయా దయమస్తిలిపూరుషః. తన్ను వీడు ఆయిలినని తెలిసినట్లయితే పురుషుడు విజ్ఞేయోక్షరతస్తాత్రే జీవితం చాపి చంచలమ్ । నాశయుక్తమైనవి తస్తాత్ర శబ్దార్థమయిన విషయము జీవించడమును చంచలము అని తెలియవలెను. సుప్తేరుద్ధాయ సుప్ర్యంతం బ్రహ్మకం ప్రవచింత్యతామ్ । నిద్రనుండి లేచి తిరుగా నిద్రవచ్చే పర్యంతము నొక్క బ్రహ్మమునే విశేషముగా చింతింపవలెను.

వేదాంతవార్తకము - తెలుగుటీక.

పుట ౮. శ్లో 7.

అని మంత్రయోగమనిన్ని లయయోగమనిన్ని హతయోగమనిన్ని రాజయోగమనిన్ని నాలుగువిధంబులైయుండు వీటిలో లయయోగమనగా నవసాధసిద్ధులలోన పెద్ద ఆయన ఆదిసాధసిద్ధునిచేతను లక్ష్యయిరువది ఆయదు వేల ప్రకారంబులుగా చెప్పబడియున్నది.

మహిమస్తవ టీక.

“ఓయి సాంబశివుడా (నీయొక్క) సామర్థ్యముయొక్క ఉత్కృష్ట

మైన అంతమునుగుత్తెరుగనివానికి స్తోత్రము అయోగ్యమయినట్టాయెనా, అప్పుడు బ్రహ్మాదులయొక్కానున్న వాక్యములు నీయందు తీతాలయినవి అటుతర్వాతను స్వబుద్ధియొక్క పరిపాక మానట్టుగాను స్తోత్రము చేస్తున్నటు వంటిజనము పల్కు శక్యము కానిది. నాకున్న స్తోత్రమందు ఈసాధనసంపత్తి అపరాధము లేనిది...”

శృంగారమరుకశతకము.

“వి శృంగారరసప్రధాన మమరుకశావ్యము. శృంగారము సంభోగము, విప్రలంభము నని చెందువిధములు. అందులో సంభోగశృంగారము మొదలుగా నుద్భవించి శృంగారరసానకు అలంబనవిభావమైన నాయికా స్వరూపమునే దేవతగా భావించి తృప్తీయపురుషార్థమునుగూర్చి ఆశీర్వదిస్తు న్నాడు...”

ఆశ్వందారు స్తోత్రము.

“ ‘యద్వాక్రమావధి యథామతి వాఙ్మకత
స్తామ్యేవ మేవ ఖలు లేపి సదా న్తువంతః,
వేదాశ్చతుర్భుముఖాశ్చ మహార్జువాంతః
కోమజ్జతోరణం కులాచలయో ర్విశేషః.’

యేలాగునైనాగాని శ్రమవచ్చి పర్యంతమును బుద్ధి గోచరించీ పర్యంతమున్న శక్తిలేనివాణ్ణి అయినాగానీ స్తోత్రం చేశేను. వేదములున్న బ్రహ్మాదులైన దేవతలున్న వారందరున్న యీ ప్రకారమై స్తోత్రం చేస్తూ వున్నవారే కదా; అదేమంటే మహత్తైన సముద్రమధ్యమందున ముణిగేటి అణుపుకున్న కులగిరికిన్ని తారతమ్యము యేమిటిది.”

భగవద్గీత.

భగవద్గీతకు శ్రీమత్సాక్షాత్పాక అన్నమాచార్యుల పుత్రుండు శ్రీ తిరుమలయ్యంగారు తెలుగుచేసి వ్రాయించిన టీకనుండి:—

(1) “సిద్ధుక్కుశత్రువులు సీసామధ్యం నిందిస్తున్నవారై ఆడరాని మాటలు ఆడుదురు. శత్రువులచేతను ఆరీతి ఆడించుకొనే అందుకంటెను ఘనమైన దుఃఖము మరే మున్నది.”

(2) “చస్తేను స్వర్గము బొందేవు, గెలిస్తేవా భూమియేలేవు అటు గనక త్రియండ వైననీవు స్వభర్తమైనయధ్ధానకు నిశ్చయించుకొని లేమ్ము.”

(3) “ఆత్మజ్ఞానం గలిగిన సుఖదుఃఖాలున్న లాభాలాభాలున్న జయాజయాలన్న సమం చేసుకుని అంతటమీద యధ్ధముకొరకు ఉద్యోగించుట టైతే పాపము బొందవు.”

ఈతాళపత్రగ్రంథము గరికెన సత్యప్రసాదాచార్యులు. కాళయుక్తీనామసంహిత మార్గశిర బ ౭ శుక్రవారం.....

భాగవత వ్యాఖ్య.

“ ‘అతైనమస్తా దవధార్యపూరుషం
పరంసతాంగః కృతధీః కృతాంజలిః,
స్వరోచిషా భారతసూరికాగృహం
విరోచయంతం గతధీః ప్రభావవిత్.’ ”

ఓ పరీక్షిత్తహారాజా తనకాంతిచేత సూరికాగృహమును ప్రకాశించుచేస్తావున్న యాపురుషుణ్ణి పరమపురుషుణ్ణి నిర్ణయించి చెయ్యబడ్డ అంజలి

గలవాడై కంసభయం లేనివాడై కుశలబుద్ధి గలవాడైన వసుదేవుడు ప్రభావమును యొరిగినవాడై స్తోత్రం చేసెను.”

రామాయణ తెనుగుటీక.

“నార్యో నవిధవా శ్చానక్ న చ వ్యాళకృతం భయం,

న వ్యాధి చ భయం చాపి రామే రాజ్యం ప్రకాశతి.”

పెరుమాళ్లు రాజ్యం చేస్తూవుండగా స్త్రీల కందరికి సామంగ్యమేకాని మరిఒక దశలేదు. సర్వభయంలేదు. వ్యాధిభయంలేదు.....

‘దదృశు స్తే సమాయాంతం రాఘవం సపురస్సరం,

విరాజమానం పపుషా రథేన రథినాం వరం.’

“అలశోకవిజయాదులైన మంత్రులు రథారాధులై వేంచేస్తూ వున్న ఘవంటిన్ని రథికశ్రేష్ఠులైన ఘవంటిన్ని దివ్యమంగళ విగ్రహంచేత ప్రకాశిస్తూ వున్న ఘవంటి శ్రీ పెరుమాళ్లను సహరివారంగా వేయించిరి.

అరవస్తోత్ర పాఠపుస్తకములోని తెలుగుటీక.

“వరమవరంవరనై = మిక్కిలి పరాత్పరుడైన ఘవంటి, మత్ = బలం కలిగినటువంటి, త్రిరో = దృఢమైనటువంటి, త్రోశ్ = బాహువులు కలిగినటువంటి, మాలై = సర్వేశ్వరుణ్ణి, పత్తెన్ను = రక్షకమని, పత్తి = పట్టి, వఱుచివళనాడక్ = తిరువఱుచినాడనే దేశమునకు నిర్వాహకులైన నమ్మాళ్ళార్లు, శోలో = సాయించినటువంటి, త్రొడై = శబ్దసందర్భంతో కూడుకున్నటువంటి, అందాది = అందాది రూపమైనటువంటి, ఓర్ = అద్వితీయమైన ఘవంటి, ఆయిరత్తుశ్ = ఆయిరంలావలను, యిప్పత్తుం = యావది పాశరములున్ను, కణ్ణార్కు = అనుసంధించినవారికి, కణక్ = కృష్ణుడియొక్క, కళలిన్దై = తిరువడిద్వంద్వము, ఓర్ = అద్వితీయమైన ఘవంటి, వణ్ణాగుం = రక్షకమాను.”

“కణక్ = కృష్ణుడియొక్క, కళలిన్దై = పాదద్వంద్వమును. నణ్ణుం = దగ్గరంచేటువంటి, మనముడైయార్ = మనస్సుకలవార్లు, ఎణ్ణుం తిరునామం =

అననంధిం చేటువంటి తిరునామము, నారణమేనారాయణనామమే, లిజ్జం = నిశ్చయము. ... ..”

“యరువైవొకపాటందు ఆశపందారు తిరువడిఘళే కంబంధముల యెంబెరుమానారు నన్ను రక్షించినారు గనక యింకను తుద్రుల వాకిళ్లనిలిచి వాండ్లగుణాలు చెప్పి స్తోత్రం కాయగలవాండను కానంచున్నారు.”

“యరువైనాలుగోపాటందు సరిలేనిపాపిష్ఠులైన తమకు యీవిషయమును స్తోత్రంచేకేది యెట్లుకూడెను. తమయొక్క మునుపటి నిలకడాను తమకు యీవుత్కృష్టం యిప్పుడు వచ్చిన మార్గమున్ను ఆనతిస్తున్నారు.”

“యరువైయెడోపాటందు యీప్రకారాన తమకు... దాల్తులైన శ్రీ వైష్ణవులయందు ప్రణతులై లేనే యెంబెరుమానారు పీరిమనస్సునందు నిలిపీరి, నిలిస్తేను పాపిష్ఠుడైన నామనస్సునందు దేవర ప్రవేశిస్తేను, దేవరప్రభావానకు అవద్యం కాదా అని నామనస్సు చలిస్తున్నది, అంచున్నారు.”

“ముప్పైయ్యోపాటందు యీప్రకారాన పీరు ప్రాప్తించినది. విన్న వార్డు యిదేనా మీకుఅపేక్ష మోక్షం వద్దా అంటేను, యెంబెరుమానారు శైంకర్యమే చాలును తక్కినవాటియందు అపేక్ష లేదంచున్నారు.

తిరువాయ్మొళి టీక R 376.

తోళిమాటి, భుజాలు, మలుపుకొని, అడియైతిరువడికళ్లను ఉల్లంలేటి, మనకుద్ధికలిగి, తొలి, అంతయులేనటువంటి విశ్వరూప్యావృత్తి అత్తువర్ధి పదము, ఇన్ పత్తిరువేళ్లం ఇరుఇరుయై, పెరుమై, ఉత్పన్ననవకమ్నాధ్యమైస్తు బృందాపనమైస్తు నపుంసకనిర్దేశం ఎనముకె నిర్దేశంస్త్రీలింగమై నపుంసకంచేసి, నాడు తత్త్వంకలై చిదచిదిక్వతతత్వాలను కూజుట్టరివలెసంసర్గమందు ఆటి విలెజ్జానమందు...వళర్తు=వృద్ధిబొందించి, కండుకొల్=దూచుకొమ్మి, ఇస్తు పుక్కవనోటు నేమప్రవేశించినవానితోగూడ, నిస్తునిస్తు, తడబడివున్నాడు. ముక్కసాకల్యంగాను, మిఱుక్కు=క్షేపడి, తరుం సామాప్యం అప్పగుణా విరూపం ఆయ్.

బృహదారణ్యకోపనిషత్.

బ్ర. సోమయాజుల వేంకటశివకాస్తులవారిచేత వ్రాయఁబడిన పద విభాగ ప్రతిపదార్థ తాత్పర్యములు. 1893.

P 192. వినూత్రముచేత ఈజన్మమున్న వరజన్మమున్న బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంతముండెడి సమస్తభూతములున్న దారముతో పుష్పమాలికలువలెనే కూర్చబడియున్నవో అనూత్రములను ఓపతంజలుఁడా నీవు తెలిసికొంటివా?

P 197. ఓగౌతముఁడా, అధిదైవతములగుభూమి, ఉదకము, అగ్ని, అస్తరిక్షలోకము, వాయువు, ద్యులొకము, వీటిలోవలనుండి వాటినిన్నిటిని నియమించుచు వాటిచే జెలిసికొనఁబడక విలక్షణముగా నుండెడి నాశనరహితమగు అంతర్యామస్వరూపమే నీయాత్మ.

సంస్కృతశబ్దార్థకల్పతరువు 1672.

అర్థోందుకం - వేళ్ళలు సగముతొడలదాక తొడుగుకొనే చల్లాడము.

ఆవహాలకః - జెండానుచ్రేలుచుండేకుచ్చులు.

ఆసిధేసుకా - మొలనుపెట్టుకొనే మూరకత్తి.

ఆగ్నివృత్తి - శువర్ణాదిలోహములుకరిగే మూస.

అక్షకౌండః - సొగటాలు బాగాఅడేవాఁడు.

అభిక్షం - మరిన్ని మాటిమాటికిన్ని.

అంగారితం - మోదుగుచెట్టు మొగ్గతొడగడము.

అనవధానత - తప్పడము.

అవస్మాతః - చచ్చినవాండ్రకు స్నానము చేసినవాఁడు.

అశ-కార్తేన్న - అంతాయకుట.

అంగమదః - కరీరముపిసికే జెట్టివాఁడు.

అవ్యభ్యుత్థః - అబోతుకుఁదగినయెద్దు.

చటకః - పోతుడొరపిచ్చుక.

పక్షః - సహాయే - తోట్టుట.

యుగ్మం - కవలవాండ్లు.

రశ్మిః - గుఱ్ఱపుకణ్డమునుగ్రచ్చి కాతుపట్టెడు కణ్డపుత్రాడు.

(a) తెలుగుగ్రంథములు.

భారతము ఉద్యోగపర్వము కూలంకషవ్యాఖ్య.

by భారతం లక్ష్మీపతి పండితుడు (I 304 ff ఆనంద)

సైన్యముకాకుండా మఱివక వాక్యమువింటివా |౧| అనికె నెమైయిన
త్కిదు యుద్ధానకు యేల జడియుచున్నావు |౨| మాకు యుద్ధములేకుండా
బ్రతుకుట కార్యముగాదా|౩| పోరులేనికార్యము వెర్రివాండైనాఁబిల్లదా |౪|
కచ్చిన్ను వాచరినంజయమెక్కణోషి యుగ్ధేషిణీయేన యుద్ధాద్విభేషి |
ఆయుద్ధంవై తాతయుద్యోతగీయః | కన్తల్బ్యాజాతయుద్యోతమా లేత్సుక్తం |

|౩02| జనులకు పత్తములున్నా | ధర్మానుగతములున్నా | అయిన
పనులుచేసె భీమార్జునులు | విదుష్కర్తనుమునకు | రోయనివారలే | యే
పాపమునకు రోయరు | కాకున్వరము | ననున్తమైన పాపకర్తకున్నా రో
యదురనుట | అనగా యుద్ధములేకుండా | కార్యము సిద్ధించుచుండగా
యుద్ధము సేయరనుట |౩| మదియందు | సుఖముకొరి | దురాశకలిగి | చదురు
లేని | చాతుర్యములేని | జనులు|దుఃఖప్రదకార్యములకు ప్రయత్నముచేయు
చున్నారు | దుర్యోధనాదులు అటువంటివారనుట | యోగ్యతృప్తవారు |
తగిన ఆశగలవారు | ఉచితప్రవర్తనులున్నా | బెడిదములకు | హింసాకృత్త
ములకు | మిక్కిలి ప్రవేశించరు | యుద్ధములు దుఃఖకరములుగాని | సుఖ
కరముల | భీమాదులు యిటువంటివారనుట |౪| భోగములువలదా అంటే
|౫| వస్త్రమాల్యానులేపన తూర్వక్రయకాలములయందు | భృతరాష్ట్రునకు |
ఇంచునట్లు | ఇన్నమైనట్లు | కొడుకులనేపట్టుకొని | మమైల్లు | మమ్మ అందరి
నిన్ని | పోవద్దోచు | లేకుండాచేయును | అనగా రాజ్యభాగములేకపోయినా

తనయింట్లోవుంటే వస్త్రాదికములు కలుగజేయడనుట | 21౮ | తానైతేవక్తడై
 సీలిమార్గము విడిచెను | మఱ్ఱైతే ఆవక్రమార్గమున నడుపుడని బుద్ధులు
 నెప్పెన్ | ౧ | ఎదిరిని | ఎదుటివానిని | తనవలెనే చూచుకుంటే పొందుకలు
 గునుగాని | మాకు | కుడుము మోదకము | ఇండు | పెట్టుండు | మీకు
 ప్రక్కపూరణములీసినడొలక | కొనుడని | చదురు || చదురు | చాతుర్య
 మును | అణచివేసిలే | మనస్సుకు పొందుకలుగునా | అనగా | నేను సర్వ
 రాజ్యమును చేయుచున్నాను | నీవు ఘాయింట్లో కడుపుకూటికి వుండుమంటే |
 సంధికలుగునా అనుట | నీయందు సామోపాయము నిరవ్వమైచది | ౧౦ || ౧౧ ||
 సంబద | రాజ్యలక్ష్మీ | స్వాధీనమైవుండగా | అకత్తులవలెనేవున్న మమ్ము
 గొప్పచేయుటకు ధృతరాష్ట్రుడు వెట్టివాండా చెప్పేవారిబుద్ధిమునుపే విన్నా
 డుకాడే | ఇటుపైని | విలవినును | నీవు అడియానల | అసత్యకామములచేత
 వ్యర్థముగా మమ్ము ఆచూసాపెట్టకుము | దృతరాష్ట్రుని మనోభర్తము | మీకును |
 విదురులకుమ్ము | మాకును వింతయే | వింతకాదు | ౧౨ | తగుమాటలు యెప్పు
 డైనవినునా | వినడనుట | దుర్యోధనుడువిషములిన్నా వీడుచావడు | శౌర్య
 ముకలనాండు అనే | నమ్మిగ | నమ్మికచేత | చూచుచుండును | ౧౩ | జూచపు
 సిరి శోరకూడదని విదురుడుచెప్పినమాటవింటే | అంతమాత్రముచేతనే | తీరున్
 శౌర్యముఆవును | ౧౪ | ౧౫ | శౌర్యము తెఱగిట్టిది | ముందుకార్యాంశము
 పుత్రాధీనముగా జర్గబోవుచున్నది | ౧ | నీవు పెద్దతనానకు చెప్పుచున్నావు | ౨ |
 నీకుదుర్యోధనుని | దుర్జయముమల్లింప శక్యముకాదని తెలియకుండుట |
 పలన్ | నేర్ప | వెడగో | వెట్టిమోమో | నాకు తెలియదు | ౧౬ | చక్ర
 ధరు | కృష్ణుని | గణననేయడు | పరాక్రమనిధిఅనే | ప్రథమ | అర్జునునకు
 అనేషష్టికి విశేషణము | ౧౭ | ౧౮ | చాపాచార్యాదులు | ఆరుగురుమ్ము |
 మున్ను | గోగ్రహణాదికమందు | పోరెటికయ్యంబులు | ఎఱగరా | పోట్లా
 టకయ్యంబులు | పోరాటకయ్యంబులు | పోట్లాడుకయ్యంబులు | పోటిలు
 కయ్యంబులు | గొట్టిపోటేలు యుద్ధములుఅనుట | యారాగుపాతములు

కలవు । కానుబంధములు చుట్టుకొని । బలాబలజ్ఞానము లేకుండుటచేత ।
 బాలెండి । బావలెండి । మార్కొందురు । దీపకలభన్యాయముచేత యెదురు
 కొందురు । ఇంతె । పోఇంతె । చూడుమా । తమ్ము । చాపాచార్యాదులకు ।
 కవిధ్వజస్రగల కవికేతనకాంతులే అకారము । ఏవకారజ్యోతకము । మందు
 లనుగాచేయవా । ౧౯ । మును । ముందుగా । మమ్ము । బొగడి । ఆతరువాత
 యుద్ధమందు । వారిని గెలుచుటకు । అరడి । అద్భుతము అని । పొత్తుగ ।
 పొందుగా । చెప్పిన । నీవేదోక్తికి । వొప్పను । పక్షపాతమును విడువుమి ।
 దీనియందు భేదోపాయము నిరస్తమైనది । ౨౦ । గాండిఫగుణధ్వని మిక్కిలిన్ని
 క్రమ్ముకోగా । ౧ । భీముబాహుగదాదండము । ప్రకాశించగా । ౨ । నకులనహ
 దేవులుతాకగా । ౩ । చావకుండవశమా । ౧ । పోవకుండవశమా । ౨ । మూర్ఖిల్ల
 కుండవశమా । ౩ । దీనియందు దండోపాయము సూచించబడ్డది । ౨౧ । ౨౨ । ౨౩ ।
 ఇంకను । అకురమొత్త । మొలవగా । అక్కటికంబొలయంగ । దయపుట్టగా ।
 ఏవంకకు । యేదిక్కునకున్నా । ౨౪ । రండు । రండి । అని పిలిపించి । పా
 లిండు । రాజ్యభాగము యిప్పించండి । అని దుర్యోధనాదులకుచెప్పి । ఇంద్ర
 క్షస్తమైనా । మరివాకటైనా । మాంచి । ఉంచుట । ఉచితమేకదా । దీని
 యందు దానోపాయము సూచించబడ్డది । ౨౪ । నానిని । అనగా । విని ।
 తనిపోవక । తృప్తిలేక । నీవచనంబు రాజ్యభాగముయిచ్చుట । మంచిదిగాక ।
 తక్కువదా । ౨౫ । పావక । నభేద్భాగం కరువో న్యత్రయుద్ధా త్వయ
 చేదం తుభ్యమకాతకత్రో । భైక్షచర్యామంథక వృష్టిరాశ్యై శ్రేయోహస్యే
 న తు యుద్ధేన రాజ్యమిత్యుక్తం । ౨౬ । ౨౭ । రాజసూయముచేసి పుణ్యా
 త్తుడవైన నీచరితము హింసాదూషితము కావచ్చునా । ౧ । జూదమా ఆవ
 కారములుచేసివారికి గర్వము చెల్లించి తిట్టులుబడేలాగు యేల చేసితివి । ౨ ।
 వనవాసాయాసము యేల పొందితివి । ౩ । తాల్చియు । కాంతియేలే । తొడ
 వుగా । అలంకారముగా । యేల దుఃఖవడితివి । హింసకు ఒప్పుకుంటే అప్పుడే
 చంపరాదా అనుట । ౨౮ । తుదిబోయి । చివరకువచ్చి । బంధువులనునూ ।

గురువులనున్నా | వెదకి వధియించు సౌఖ్యముయెందుకు | ఆర్యనింద్యమురము
గాదు | 30 | అల్పలకు మ్రింగుటకు | శక్యముగాని | హాలహలము | సముద్ర
విషము | హాలహలం హాలహలం హాలహలం హాలహల మితి ద్విరూపకోశః |
దానివలెనే వున్న కోపమున్ను | మ్రింగుటకు | రుద్రుని | ఎన్ని | గణన చేసి |
నిన్ను గణన చేయవలసినది | అటువంటి నీవు అందుకు చాలితేగాని | అజాత
శత్రుడు అనేపేరు ఎందుకు | చెల్లుచున్నది | 31 | అనవుడు | ఇదియెల్ల నీపనికి
నట్టిద | కోపము మంచిది కాకుండుట నీవు చెప్పినటువంటిదివే | ధర్మముల
వలెనేవుండి సూక్ష్మదృష్టిగలముఖులు విచారించగా కొన్ని ఆధర్మములై చెడు
చున్నవి | కర్ణపర్వోక్తచోరమంజుకారణకాశిక సత్యసంభాషణాదులు | అని
తెలియవలసినది | ౧ |

ఉద్యోగపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

పద్యములు 202-215.

(భారతం లక్షీవలిగారు రచించినట్టిక. వ్రాశవతి. ఆంధ్రపరిశోధక
మండలివారి పుస్తకభాండాగారములో ఉన్నది. శిష్యాద్వి కార్తిక శు ౪ స్థిర
వారం తటవర్తి శుబ్బయ్య వ్రాసెను.)

వోయీ | నీ చేపత్తురువారు మీ చేటోపుదురేఅంటివి | ఇదియేలాగంటే |
వారు దిగ్విజయము చేసిన్న ఆరాజ్యము నీకిచ్చివెళ్లినారుకారా | పోరో |
యుద్ధమువిషయమైతే | తారు | తమరు | వనవానదుఃఖమునుపొందిన్ని |
దుర్యోధనుని గంధర్వులచేత తప్పించినారుకారా | 3 | ౪ | రావించి | సంభా
వింపవెకాక | వారిపాలు వారికి యిచ్చినావుకావేకాని | యిచ్చినట్లైతే ఆ
దినమందే పాండవులు కోపమును విడువరా | నీఅజ్ఞనాటుదురా | ఇవ్వడైనా
వీలిచి వారిని వారిరాజ్యమందు నిలుపుము | ౫ | అనిన విని | ఇటువయిని తాను
ఊరకుంటే కార్యము మిగులుచున్నదని తెలిసి | అనుట | ౬ | అడవులయందు |
కొండలంటి | పర్వతములయందున్నువుండి | రూపుచెడివున్నవారిని | కూటువ

మూకగూర్చిన | మ్రుక్కడిమూకపోగుచేయగానే | అల్లరిపైన్యము గుంపు
గూర్చగానే | పాండవులుగెల్లరా | అనగా కృష్ణుడే యీలాగు చేయు
చున్నాడుగాని | పాండవసేనలో పేరుగలవాళ్లు లేరనుట | మాచిత్రమబల
ములునీవు | అనదుగా | తక్కువగా | లెక్కబెట్టకుము | యేడ పాయముచేతనో
గెల్తుము | ౭ | పరశు...బల్లిదండ్రు | బలవంతుడు | అలిగెనేని | నిజముగా
కోపించెనేని | ౮ | కృపగురుల యోనిసంభవులు | అనగా అశ్వద్ధామ అయో
నిజాడు కాడనుట | అయోనిజాస్తయోహ్యేతే పితా మాతాచ మాతులః |
అశ్వద్ధామో మహారాజేత్మకం | ౯ | ఈశ్వరపరజనితుడు | దుద్రవరమువల్లను
కృపియందు ద్రోణునకు పుట్టినాడు | కృపుచెలియలు కృపి యనుదాని వివా
హంబై దానియందు అశ్వద్ధామ యనుకొడుకుం బడసియున్నంత నొక్కనాడు |
అని ఆదిపర్వమందు | అలఘుడు గామక్రోధాదుల యేకత్వమునబుట్టె ద్రోణు
నకు మహాబలం డశ్వద్ధామ రిపుప్రళయాంతకు డస్త్రశస్త్రపరిణతుడుర్విన్ |
అనిన్ని ఆదిపర్వమందు | ఇటువంటి సూర్యసంలేఖడైన అశ్వద్ధామవుండగా
మనకు యద్ధధయమెందుకు | అశ్వత్ అశ్వపదాచరమాణం | అచారాధ్యైచ్ |
స్థామఽస్థేమేలివివక్షితం | శౌర్యమిత్యర్థః | ద్రవిణంతరస్సహ బలశౌర్యాణి
స్థేనశుష్టాపీత్యమరః | తద్యస్యన ఇతి అశ్వద్ధామ | జస్తవేళన యాతడుచై
శ్రవంబుభంగిఘోషించె బృధివి గంపంబుబొందె నప్పు డతని కశ్వద్ధామయని
యొనర్చి చేరుజనములువినన శరీరవాణి | అనిద్రోణపర్వమునందు | అశ్వస్థేనా
స్థయద్ధామనదతః ప్రతిశోగతం అశ్వద్ధామైవ బావోయం తస్మాన్నామ్నాభి
ష్కతీతి | అశ్వత్ స్థామేత్యత్ర సమాసేనకారలూపః | ఉత్ స్థానంఉద్ధానమితి
వత్ | ౧౦ | ౧౧ | ౧౨ | వీరలు బాహ్లికాదులు భీష్మదులకంటెనున్న బలవంతులు
మిగిలిన గౌఢులున్న సహాయార్థమై వచ్చినవారున్న అగ్నియందైనా ఉణు
కుటకున్న సమద్రమైనా యీగుడుటకున్న | తెంపుచేసి | సాహసముచేసి |
పొంగిపోవుచున్నవారు | పొంగుచున్నవారు | పాండవులకు మాచిక్కుచూడ
కశ్యముకాదు | అదిగాక మౌళివ్యరున్న లేక వారికే అందఱున్న వున్నవత్

మందు । ఇదిమాకుప్రాప్తకాలము । ఇంతేకాని! మేము వారికాళ్లుగుడ్డుటకున్ను
పారిపోవుటకున్ను వొప్పము । నమస్తే ప్రకారములచేతనున్న యుద్ధము చేతుము!
నాఅభిప్రాయముయిది । నాఅభిప్రాయమైనా । కృష్ణాభిప్రాయమైనా మే
లేవే ।

ఇతి శ్రీమదుభయకవితాకూర సూరమాలక్ష్మీనృసింహ సూరికుమార ।
భారతాన్వయధీర । కైశోరప్రభృతినమారాధితశ్రీమతి । లక్ష్మీపతి ప్రజీతం
బైన శ్రీమహాభారత తూలంకషవ్యాఖ్యానంబునం దుద్యోగపర్వంబున సర్వం
బును జతుర్థాశ్వాసము ।

ఆముక్తమాల్యద గుడిపాటి వెంకటకవి.

ఆముక్తమాల్యదటీకకు అవతారిక.

(గుడిపాటి వెంకట (కవి) ఆముక్తమాల్యదకు టీకరచించి కృష్టిపాటి
వెంకటాగ్రాణికి కృతి ఇచ్చినాడు. ఈకృతికి అవతారిక రచించినాడు. ఇష్ట
దేవతాప్రార్థనము, కృతిపతిపంకావళి పవ్యంతములు కలిసి 32 పద్యములు
ఉన్నవి. చివర గద్యకూడా ఉన్నది. నేటిపండితులు ఈకృత్యాది పద్యాలు
తీసివేస్తున్నారు.)

ఉ. శ్రీకమనీయహారమణి చెన్నుగ దానును గొన్నభంబునం

దా కమలావధూటియును దారతదోప బరస్పరాత్మలం

దాకలితంబులైన తమయాకృతులచ్చకలైకిదోపన

స్తోతనందు దోచెననశోభిలు వేంకట భర్తగొల్పెదన్.

అ I. 1.

టీక. వెంకటభర్త=వెంకటవతిని, కొల్పెడు = తేవించెడు. యాలాగు
అన్వయం. యిదినమస్కారరూపమంగళం. నమస్కారమునంగా మత్తత్వ
ముత్కృష్టస్తవ్యోహమవకృష్ట ఇతి మానసిక జ్ఞానవిశేషా నమస్కారం శాబ్దీ
కొలిచెననంగా నేనమస్కరించెదననుట. యిందుకు సంఘటి । కృతిముఖమున
దైవనమస్కరియొండె నభిష్టవస్తురైనయొండెన్ వితతాశిఃపదయొండెను

ప్రతివాదించునవలయు భద్రాపేక్షన్! అనేలక్షణం. ఆవేంకటభర్త యెటువంటి వాడని ఆకాంక్షరాగా శోభిలు ప్రకాశించేవాడని విశేషణమిచ్చినాడు యెమ నగా త్రికాశించెనంటే! ఈ! లక్ష్యయొక్క కమనియ్యవోప్పేటపువంటి వారాముత్యాలవారయొక్క, మణినాయకరత్నమండ్లు చెన్నగు వోప్పే టపువంటి, తాను=వెంకటపతిని, కొస్తుభంబునందు=తనకొస్తుభరత్నమందు, ఆకమలావధూటియు=అలక్ష్యదేవిని, ఉదారత=అలికయంచాతను, తోట= నీడలుగానరాగా, వరస్వరాత్మలండ్లు = వకరివకరి మనస్సులయెండ్లు, ఆకలి తంబులైన ప్రేమాలికయంచాతను నిలిచినపువంటి, తమతమయిద్దరియొక్క ఆకృతులు, ఆకారాల ఆవృత శరీరస్వచ్ఛత్వంచేత పైకిదోచి, బహుప్రకా శాలై ఆస్తోకత ఆధిక్యంచాత, అందు=ఆరత్నాలయందు, తోచెనన = కాన వస్తుంన్నవో అనివర్నించగా, స్వామికి, అలమెలుమంగా సమేతత్వము నూచిత మాయ గనక యీలాగుకాగా శోభిల్లునన అన్వయము. శ్రీకమనియ్యంమొద లుకొని అందుతోచెనన తుదగా పూర్వసందర్భము. శోభిల్లుననే విశేషణముతో అన్వయించుగనుక వెంకటపతికి సాధాన్యము చెప్పబడినది. యిందుకునస్తులి శ్రీభూతిఅనే పద్యము.

ఆముక్తమాల్యద

(పరవస్తువారి లైబ్రరీలోని తాళపత్రగ్రంథము.)

కా! నైరంధ్రుల్యైకైక్తికజలము పక్షశ్రేణికందీర్ప వా
లారుం గన్నులమీదుజూచుతరి ఫాలించచ్చతుర్థీనికా
స్సారేందుంగను వక్త్రమక్కునుటగా పర్వేంద్రుడాత్మప్రభా
చోరుండుండగ తన్నుతద్గతవిభాచోరంబనులొకముల్!

టీక. నైరంధ్రుల్ = గైచేనేస్త్రీలు నిరంధ్రీపరవేశస్థావకా కిచ్చికారికే త్యమరక పైకైత్తి=నిూదికియైత్తి, కజలము=కాటుకను, పక్షశ్రేణిం = రెప్పల యందు, దీర్ప=విద్దగా, వాలారుంగన్నుల, నిమివాలుకన్నులచేతను మీదు

చూచుతరి, మీదు చూచేనమయమందు, వక్తము=ముఖము, ఫాలాంచప్ప
తుర్గనికాస్సారెండుంగను, ఫాల=నుదురు అనేటి అంచతోవొప్పుచున్న, చతుర్థ
నికా=చవిలిసాటిరాత్రియందలి, స్సారెండుం=ప్రకాశిస్తావున్న, చంద్రుణ్ణి=
చవిలిచంద్రుణ్ణిఅనుట, గను=చూచును, అక్కనుటగా=అచూచినందువల్ల నేకదా
లోకమందు చతుర్థీచంద్రదర్శనము, అభికావహేతువగనుక, పర్వేందుడు =
పూర్ణిమనాటిచంద్రుడు, ఆత్మప్రభాచోరుండుండగ తనకాంతిని చౌర్యం
చేసినవాడైవున్నప్పటికిన్ని లోకములు జనములు తన్ను అముఖమును, తద్గత
విభాచోరంబునన్, తత్ ఆపూర్ణ చంద్రుణ్ణి, గత, పొందినటువంటి, విభాచో
రంబనన్, కాంతినిహరించినదాన్నిగాను అవును.

చంద్రుడు తనముఖాకాంతిని హరించి పూర్ణ చంద్రుడౌటవుండగా లోకము
పూర్ణమినాటి చంద్రకళలన్నీ యీచిన్న దానిముఖము దొంగలి పుచ్చుకొన్న
దిరా అని అందురు యందుచేతనంటే లోకమందు చతుర్థీచంద్రదర్శనంవల్లను
సీలాపనిందలరావడం ప్రసిద్ధంగనక కాటుక పెట్టిటప్పుడు మీదుగాచూడడం
వల్ల తనముఖమందు చతుర్థీచంద్రమాత్రదర్శనంవల్ల యీలాగనిరనుట రూప
కాపవన్నవహేత్వపహ్నువోస్తుంకరి.

విష్ణుచిత్రియవ్యాఖ్యానము.

మొదట ఉదయగిరి దుర్గమనేటి చెకముకిరాతితో సీఖద్గమనే చెకముకి
తగిలేటప్పటికి ప్రతాపమనేవహ్ని కొంచెముగాజనించి తరువాత కొండనీటి
దుర్గముమీద ఆపట్టణమందుండే గజపతివెరచి పారిపొయ్యేటట్టుగాను కటక
మనగాను కొండచరి గనక దానియందుగజశ్రేష్ఠము కారునిచ్చుకువెరచి పారి
పొయ్యేషిధముగా ననిధ్యని యాప్రకారముగా సీప్రతాపాన్ని తోకచిచ్చనే
టట్లు నమస్తకత్తువులకున్నా ప్రవేశించరాకుండా వుండెను. కృష్ణరానూ.

ద్రాక్షారామ శోమలారామ శ్యామలారామములనే గ్రామస్త్రయమం
దున్నా లింగప్రతిష్ఠచేశేటప్పుడు ఇంద్రునిపేర రాజమహేంద్రవరము కట్టి

నాగుగనక అక్కడ ఇంద్రనితోకూడా రంభాద్యపురసలు వచ్చివుండిరిగనక కొండవీటిలోవుండే ఉత్రియులుపారిపోయి.

అతి ప్రమత్తచేతను స్వామియొక్క ఆజ్ఞను జగత్తులయొక్క సృష్టి స్థితిసంహారాలు చెయ్యమనేది ఆజ్ఞను కనుబొమ్మనెకాంచి భూవిక్షేపసంజ్ఞ చేతనే తెలిసి బ్రహ్మాండములనే మృతాస్మత్ములను సృజించేటందుకున్నా కొనె దన్ననవేత్రదండమైన తన్ను వివ్వకేసుడు గ్రహించెనటట్టుగానున్న కులాలుడు త్రిప్పేటప్పుడు అగ్రముతిరిగేదన్నీ వాడు త్రిప్పకుండెనా మొదలు తిరిగినాకానిన్నీ కొన తిరుగకుండేదన్నీ ప్రతిస్థిధముగనక.....

వ్యాఖ్యాగద్య. శ్రీకరఘట్టపల్లికులసింధుసుధాకరుడనై గురూపదే కాకలితోరుకాస్త్రహృదయ ప్రధితుండను శ్రీసివాసుడనై లోకహితంబిడెననుచు లోగుణియించిరచించిలిన్ మహా టీక మనీషికోటికి పఠించువిధం బొనగూడునట్లుగన్.

మనుచరిత్ర సవ్యాఖ్య.

జూలూరి అప్పయ్యపంతులు. ఆ I. 3

1851 లో అచ్చుపడ్డది.

ఉ॥ నాలుగుమోములన్ నిగమనాదము లుప్పలిలం బ్రచండ వా తూలహతిన్ జనించు రొదతోడిగుహాపథి నొప్పుమేరువుం బోలె పయోజవీతిమునిముఖ్యులు గొల్వగ వాణిగూడి పే రోలగమున్న ధాత విభవోజ్వలుజేయుత గృష్ణరాయనిన్.

టీక॥ నాలుగు=నాలుగైనటువంటి, మోములన్=ముఖములయందున్న, నిగమ=వేదములయొక్క, నాదములు=ధ్వనులు, ఉప్పలిలన్=పుట్టుతూనుండ గా, బ్రచండవాతూలహతిన్=బ్రచండ=మిక్కిలివడిగలిగినటువంటి, వాతూల= వాయువులయొక్క, హతిన్=తాకుడుచేతను, జనించు=పుట్టుతున్నటువంటి, రొదతోడి=ఘోషముతోగూడిన, గుహాపథినొప్పు=కొండగవులచేత ప్రకాశిస్తూ

నుండే, మేరువుంబోలె=నర్వర్ణపర్వతమువలెనే, పయోజపీఠి = పద్మపీఠమందు,
మునిముఖులుగొల్వగ=మునిశ్రేష్ఠులు కొలువు నేయగాను, వాణిగూడి=నరస్వతి
దేవితోగూడుకొని, పేరోలగమున్న=పెద్దకొలువుదీర్చియున్నటువంటి, ధాత=
బ్రహ్మదేవుడ, కృష్ణరాయనిన్=కృష్ణరాయలను, విభవోజ్జులు=విశ్వర్యముచేత
ప్రకాశించేవాణ్నిగాను, చేయుత=చేసుగాక.

అనగా బ్రహ్మదేవుడు నాలుగుముఖములయందున్న వేదములు
మ్రోస్తానుంటే విలాసందెనంటే వాయువుయొక్క తాకుడుచేతను భోరుమని
మ్రోస్తానుండే గుహలుగల మేరుపర్వతమువలెనే వుండెనని తాత్పర్యము.

మనుచరిత్ర వ్యాఖ్యానం. ఆ. I. 3.

నాలుగైనటువంటి, ముఖములయందు, వేదములయొక్క, ధ్వనులు,
పుటుకుండగా, మిక్కిలి వడిగలిగినటువంటి, వాయువుయొక్క, తాకుడు
చేతను, పుట్టుచున్నటువంటి, ఘోషముతోగూడిన గుహలచేత ప్రకాశిస్తూ
నుండే మేరుపర్వతమువలెనే పద్మపీఠమందు మునిశ్రేష్ఠులు కొల్వనీయగాను
నరస్వతీదేవితోగూడుకొని పెద్దకొలువు దీర్చియున్నటువంటి బ్రహ్మదేవుడు,
కృష్ణదేవరాయలను విశ్వర్యముచేత ప్రకాశించేవాణ్నిగాను చేసుగాక.

మనుచరిత్ర వ్యాఖ్యానము

(పరవస్తువారి లైబ్రరీలోనిది) ఆ. I. 1.

కా! శ్రీభూపుత్రి వివాహచేళ నిజమంజీరాగ్రత్నస్వలీ
లాభివృత్తివరాంఘ్రికేణుభవ కన్యాలీలయంచున్నదిం
దా భావింప శుభక్రమాకలనచే దద్రత్నముం గప్పు నీ
తాభామాపతిప్రోవుతన్ దిరుమలేంద్ర శ్రీమహారాయనిన్!

టీక! శ్రీ=లక్ష్మీస్వరూపురాలయిన, భూపుత్రి=సీతాదేవి, వివాహచేళ=
పెండ్లికాలమందు, అనగా వరుడున్నూ తానున్నూ ఒకచోట గూర్చున్ననమ
యమందనుట, నిజ=తనయొక్క, మంజీర = కాలిఅందియొక్క, అగ్రత్న =

శ్రేష్ఠమైన నాయకరత్నమందలి, స్వకీయమైన విరాసాకృతి యొక్క, అభివ్యక్తి = ప్రతిబింబమును, వర = పెనిమిటియైన రామస్వామి యొక్క, అంఘ్రిరేణుభవ = పాదరేణువులవలన పుట్టినటువంటి, కన్యాలీల యంచున్ = కన్యకయొక్క విలాసమని, మదిన్ దాభావించ = మనస్సుయందు తాను దూహించుచునుండంగాను - ఇక్కడ శ్రీరామపాదరేణువలన ఆహల్యాదేవి పాపాణరూపము విడిచి స్త్రీరూపము వహించినందున మంజీ రాగ్రరత్నమున్న పాపాణజాతే గనుక తత్పాదరేణుస్పర్శచేతను యారత్న మున్న స్త్రీరూపము వహించెనాయేమి అనేటట్టుగా నూహించెనని - శుభ క్రమాకలనచే = శుభలీలచేతను, తద్రత్నమున్ గప్ప = ఆరత్నమును గప్పి పెట్టినటువంటి, సీతాభామపతి = సీతాంగనకు నాధుడైన శ్రీరామస్వామి, తిరుమలేంద్రశ్రీమహారాయునిన్ = తిరుమలదేవరాయశ్రేష్ఠునిని, ప్రోవుతక్ = రక్షించుగాక అని కృతిపతికి ఆశీర్వచనము.

ఇందులూ శుభక్రమాకలనచే అన్నచోట క్రమ పాదవిక్షేపే అను ధాతువువలన సన్నికల్లు దొక్కించడమనే వ్యాజముచేతను రత్నముగపెనెనను ప్రకారాంతరముచేత నర్థము చెప్పుచున్నాయగాని సన్నికల్లు దొక్కించుచో సీతాదేవి నిలిచియుండవలసినది. అలాగున నిలిచియున్నప్పుడు నిజమంజీరాగ్ర రత్నమందు నిజాకారప్రతిఫలము తెన్నగా నుభవించదు. ఇంతేకాకుండా శుభ క్రమాకలనయనగా శుభపాదవిక్షేపణా కలనమని చెప్పితే శ్రీష్ఠనామదోష మున్న ప్రకటమగుచున్నది. పాదవిక్షేపణాకలన రూపార్థమే కవిహృదయ మైనదైతే వదక్రమాకలనమని రచించును అలాగునలేదు. కనక ప్రకారాంతము గలిగించదలచినదికాదు యిక్కడ సీతాదేవికి స్వాధీనపతికాత్వమున్న శ్రీరాములకు అనుకూలనాయకత్వమున్న తెలియబడుచున్నది. ప్రియోప లాలితానిత్యం స్వాధీన పతికామతా వికాయత్రోసు కూలస్యాదితి తల్లక్షణం అనగా వివాహసమయమందు సీతాదేవి సిగ్గుచేత తలవంచుకొని పాదముల పంకనే చూచుతున్నయెడల కాలి అందయొక్క నాయకమణియందు ప్రతి

ఫలించిన తనరూపమును తానేచూచి వివరకు పాపాణాదులను స్త్రీనిగా చేసి నటువంటి శ్రీరాములవారి పాదరేణువలన యారత్నమున్న పాపాణమేకనక స్త్రీ అయినదా యేమి అనేటట్లుగా భ్రాంతినిపొందుచూ నుండగాను ఆభవము తెలిసి విలాసగతిగాను ఆరత్నముమీద చేయివేసి కప్పినవాడై ఆమెయొక్క భ్రాంతిని బోగొట్టెనని తాత్పర్యము.

శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారి వ్యాఖ్యానమునుండి. ఆ I. 1.

శ్రీభూపుత్ర = శీతాదేవి-యాపె భావింపన్ అనేటి పదమునందలి శ్రీయకు కర్త్ర - వివాహవేళ = పెండ్లిసమయమున, పాణిగ్రహణాది కంకణ మోక్షాంతములయిన యావత్ప్రియాపుంజము పాకశబ్దమునకు నధిక్రయణా ద్యధ శ్రయణాంత యావత్ప్రియాకలాపమున్నర్థమైనట్లుగా నంపును గావున ననెకత్ ద్రిక్కించుటయు సర్థమగును. అక్రియ జరుగుచున్నసమయమున ననుట; నిజమండేరాగ్రరత్నస్వలీలాభివ్యక్తి - నిజ - స్వకీయో యోమం జీరః నూపురనామకః పాదభూషణవిశేషః నిజా స్వీయావినాశినావితినానాధరత్నమాలాయాం మండీరో నూపురో స్త్రీయా మిత్యమరః తత్రాగ్రం శ్రేష్ఠం - పరాధ్యాగ్రపాగ్రహో రపా గ్రాగ్రీయమగ్రియ మిత్యమరః - య ద్రత్నం తస్మిన్ స్వలీలాయా స్వవిలాసస్య అత్ర లీలాశబ్దేన తదాధార ఆకృతిర్లక్ష్మణే తస్య అభివ్యక్తిః ప్రతిబింబం తాం. తన పాదభూషణము నందలి శ్రేష్ఠమగు వజ్రమునం గాననగు తన ప్రతిబింబముననుట. పరాంఘ్రి రేణుభవ కన్యాలీలయంచున్ పరస్యాంఘ్రి ర్వరాంఘ్రిః - తస్యరేణుః తస్మా ద్భవతి తద్భవా కన్యాయా లీలా ఆకృతిః నేతి పరునియొక్క పాదరజస్సు వలన జనించిన కన్యయొక్క యాకృతియనుచున్ అనగా రాయైపడియున్న యహల్యను విశ్వామిత్ర ప్రేరితుడై గౌతమాశ్రమమునకువచ్చి స్త్రీనిచేసిన పాదరేణువుగల మహాత్ము డన్నవాడికగన్న రాముని యాపాదరేణువువలననే నూపురరత్నమునువలజాలిగాన స్త్రీయాయననిభ్రాంతి జెంది తనవలెనే మరియొక

కన్యయు వచ్చెగదా రాముడు తదాయత్తుడగునేమోయని భ్రాంతిజెంది కోపము జెందెననుట యీతాత్పర్యమును శీతాభామాపతియను ప్రధానవిశేష్య వాచకకబ్జముననున్న భామాశబ్దముచేత నూచనచేసెను - భామ్యతీతి భామాయని - భామక్రోధయిత్యాకారక ధాతువువలన కర్తరిభుభయంతమయి యయినను పచాద్యజంతమై యైనను నిష్పన్నమైనదని తెలియవలయు - శీతయనే కోపపతియగు స్త్రీకి పతియని తెలియవలయు. శీతయనే కోపపతియగు స్త్రీకి పతియని తెలియవచ్చును. గావున యిక్కడ భావించి కోపగింపగానని యనుషంగము జేశిగొనదగు శుభక్రమాకలనచే - శుభాశ్చలే క్రమాశ్చ శుభక్రమాః శుభకరాః పాదక్షేపాః లేహమాకలనంరచనా తస్య కుకాదిగణపతితత్వా మ్మలుక్ ఆకలనేతి స్త్రీలింగోవా. సమానాంతరమాంధ్ర త్వేదీర్ఘాణాం హ్రస్వస్యాపితి హ్రస్వత్వే ఆకలనేతిసిద్ధం. శుభక్రమాకలనయొక్క - చే - చేలిచేతను ఇతి వృత్తిసమానే తత్కరణహస్తే నేత్యర్థః. శుభకరములైన సత్పదప్రక్షేపణములను చేయించడమునకు సాధనమైన తనహస్తముచే నని తాత్పర్యము. తద్రత్నమున్ తత్ - ఆభ్రాంతిపుట్టించిన వక్రమును, గప్ప - ఆచ్ఛాదించుచున్నయనుట. ఆత్రతద్రత్నమున్ గప్ప నిత్యుభయత్రాసి పరుహ ద్రుత ప్రకృతికాత్సరణా న్యుస్తదుతంచ బిందుస్యాత్ - ఇతి సూత్రద్వయేన దకారగకారౌ ఖండపూర్ణబిందుచ దీర్ఘత్వరత్నీన ప్రధమస్వార్థబిందుతా ద్వితీయస్య పూర్ణబిందుతాచ హ్రస్వాత్పాక్షింశి భవేత్ దీర్ఘచ్ఛేత్ ఖండ ఏవ సజ్ఞేయ ఇతి సూత్రద్వయేణ వ్యుత్క్రమేణ విజ్ఞేయం తద్రత్నముల్ గప్ప ఇతి సంక్షేపపక్షే పాఠాంతరంచ శీతాభామాపతి శీతాంగనారమణుడగు శ్రీరామమూర్తి తిరుమలేంద్ర శ్రీమహారాయనిన్ ఇంద్రుశితో తుల్యుడయ్యి శోభాయుత్పండయ్యి తిరుమల మహారాయని యని భావము సమానస్తు తిరుమల ఇతి ఇంద్రః. తిరుమలేంద్రః శ్రియా మహాన్ శ్రీమాన్ శ్రీమహాంశ్చాసారాయశ్చ శ్రీమహారాయః తిరుమలేంద్ర ఇతివిజ్ఞేయం. ద్రవిడాంధ్ర ప్రాకృతకబ్జానాం మేళనేసి విశిష్టస్య సంజ్ఞాత్వేన దోషఇతి విజ్ఞేయం - దిన

వెచ్చము - రాయభారము భూతపిల్లి కపిలగడ్డము కరకంతుడు ఇత్యాదుల వలెనని యూహించునది. బ్రౌవుకన్ రక్షించుగాత అశ్రప్రపుకన్ శబ్దః.

వసుచరిత్ర సప్రతిపదటీక—

జూలూరి అప్పయ్యపంతులవారిచేత వ్రాయబడ్డది

1834 అచ్చుపడ్డది.

I. 100 కా. యాదోరాశి గభీరమూర్తి రఘునాథాధీశుడుద్దండబా ! హాదర్పాంధసపాద మల్కి కనిజా మాసీకముల్ ద్రుంబజఃస్యాదూరక్షేతి బారు కృష్ణకుసు కృష్ణాంకంబునాడబ్బెది । బిబ్బి దీప్యన్నయనాబ్జ కజ్జలజలాభీల ప్రవాహంబునన్.

టీక । యాదోరాశిగభీరమూర్తి - యాదోరాశినముద్రునివలెనే - గభీరమూర్తి గంభీరుడైనటువంటి - రఘునాథాధీశుడు రఘునాథరాజు - ఉద్దండ...ద్రుంబ - ఉద్దండ ఉత్కటమైనటువంటి-బాహాదర్ప భుజగర్వము చేతను - అంధకన్నుగానక యున్నటువంటి - సపాద సపాదులయొక్కానున్న - నిజాదు నిజాముయొక్కానున్న - అసీకముల్ నైన్యములను - త్రుంప సంహరించగాను - జన్యాదూరక్షేతిబారు - జన్మయుద్ధమునకు-అదూరక్షేత సమీప భూమియందు పారు ప్రవహించుచున్నటువంటి - కృష్ణకు - కృష్ణానదికి - బిబ్బి...హంబునన్ - బిబ్బి మ్మేచ్చ స్త్రీలయొక్క, అనగా మూబులయొక్క - దీప్యల్ ప్రకాశిస్తున్నటువంటి - నయనాబ్జపద్మములవంటి కన్నులయందలి - కజ్జల జలకాటుక నీళ్లయొక్క - అభీలప్రవాంబునన్ - భయంకరప్రవాహముచేతను - కృష్ణాంకంబు కృష్ణయనేపేరు - నాడబ్బెనాడు గలిగెను.

అనగా రఘునాథరాయనిచేత యుద్ధమందు హతులైన తురకలభార్యలంతా యేడవగాను వాండ్లకాటుక కన్నీళ్లయొక్క ప్రవాహము కృష్ణలో గలిసి నదీజలమంతా నల్లబడినందున నాటనుండిన్ని కృష్ణకు కృష్ణయనేపేరు

గలిగెనని యర్థము । కష్టానదీజలమంతా నల్లబడుటకు తగినకాటుక కన్నీళ్లు ప్రవాహమై పారుతూ నుండడమునకు యెంతమంది స్త్రీలు యేడవవలసి యందునో అంతమంది తురకలను రఘునాథరాయడు వధించినాడని తాత్పర్యము.

I. ౩. చద్యమనకు తాత్పర్యము:—

అనగా విష్ణుమూర్తికి వర్షర్తువుయందు నిద్రయున్న శరదృతువు యందు మెరుకవయస్సు గనక । యీరామప్రభువు చేస్తూనుండే దానము లనుగురించి విడువబడిన ఉదకము నదులై ప్రవహించి క్షీరసముద్రమందు ప్రవేశిస్తూ నుండగా అప్పుడే యితనియొక్క శుభ్ర యశస్సుచేత మేఘము లన్నీ తెల్లబడుచూ నుండడముమాడా అయ్యేవరకు అక్కడ శయనించి యుండే విష్ణుమూర్తి నదులు సముద్రమందు ప్రవేశించుటచేత వర్షకాలమని నిద్రనున్న మేఘములు తెల్లగా నుండుటచేత శరత్కాలమని జాగ్రతనున్న మాడా పొందుచూనుండెనని యర్థము.

రాఘవపాండవీయాదర్శము-

వెద్దరామధీమణి.

వెలయ నఖిలభువనములలోనవారణ । నగరిపురమతల్లి నాదలర్చి ।

రాజ్యలక్ష్మీమిగుల ప్రబలెనయోధ్యనా । రాజవినుతిగనిన రాజధాని ।

ఈపద్యానకు రామాయణార్థం:—అఖిల...ను, సకలజగత్తులలోపలను విష్ణుపం భువనం జగ దిత్యమరక; అవారణ - అనర్గళమైన, నగరిపు - ఇందుని యొక్క, రమ-నందనము, అవారణపదము రమావిశేషణము, మతల్లి పోషిం చేది నా-అనంగాను, క్రియను గౌరినాబరగుచెల్వల అని పోమయాజిప్రయో గము, తనర్చి ప్రకాశించినదై, రాజ్యలక్ష్మీ మిగుల ప్రబలగాను, అత్యుక్తి ఇందుకు లక్షణం. చంద్రాలొకమందు - అత్యుక్తి రద్యతాత్పర్య కార్యదా

ర్యాదివర్ణనం । త్వయిదాతరి రాజేంద్ర యాచకాః కల్పకాఖనః భువనముల
లోను అవారణ అనేదిక్కున సంధికి ఆంధ్ర భాషాభూషణమందు-మానుగ...
అనే లక్షణంవల్లను ఉకారలోపము రమతల్లి అనేదిక్కున

రమపల్కు తరువుకొమ్ము అనేలక్షణం వ్యర్థమందు ప్రథమాంత
రూపం అయోధ్యనా అయోధ్యనే పేరుకలదై రాజవినతిగనిన రాజధాని
వెలయును సర్వోత్కృష్టమై వర్తించును. కృతిముఖమున దైవనమస్కృతి
యందు నభీష్టవస్తు కీర్తనమొండెన్. వితతాళః పదమొండెను ప్రతిపాదించి
పంగవలయు భద్రాపేక్షనా । అనేన్యాయాన వస్తునిర్దేశరూపమంగళము శుభ
ముక్షయ...మల్లయరేచా అని నీమునిభందమందు జెప్పినదిగనక ఆదియందున
గణప్రయోగము వెలయు అనేది శుభపదము పకారము అమృతబీజమున్న
భారతార్థం:—వారణనగరిహస్తి నగరము పురమతల్లి పురశ్రేష్ఠమయినది. నా
అనగాను అని అనంతుని భందమందును చెప్పినలక్షణంవల్లను పకారానకు
పకారము రావలసినందుకు తాతంభట్టుగారు కవిలోకచింతామణియందు...
అని విశేషవిధులుగా చెప్పి...అని పిల్లలనుట్టి వీరమరాజుగారి ప్రయోగ

భా । జనవరుడు పాండురాజు ఆదియెల్లవిని అవర ప్రకారమునంతా
విని సౌభాగ్యంపునడకలకు వికయనంగాను అంచితపూజితమై అనంతభావమున
దౌహుల్బంబాతను పర్వ వౌష్ణుచండగాను పరమనియతి మంచినయమానను
అని ముందటిఅన్వయం దౌహృదోదయానకు నిమిత్తంబులైన చిహ్నాలైన

హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానప్రకాశిక చిత్రకవి అనంతుడు

ఇది చిత్రకవి వైదిరాజుకొడుకు అనంతుడువ్రాసిన వ్యాఖ్యానము. పద
సారోకతాబ్జముగానివాడని వీరేశలింగం పంతులుగారు కవులచరిత్రలో చెప్పి
నారు. వీరు పుభయులున్ను అనంతుని కుమారుడు రమణకవిన్ని గొప్పపండి
తులు; లాక్షణికులు, కవులు అనంతుడు వ్రాసినవ్యాఖ్యానము పూర్వప్రతిని
చూచి రమారమి (1) సం॥ముల కిందట రేగులగెడ్డ సాబయ్య అనేఆయక

స్వంతంగావ్రాసుకొన్నాడు. ఇది ఆయన కొడుకువద్దనుండే కవిపురపు జగన్నాథ రావు పంతులుగారు తెప్పించి నాకిచ్చినారు.

అనంతకవంపటి పండితులు మూడు నాలుగువందల సంవత్సరముల కిందట శాస్త్రవిమర్శచేసేటప్పుడు ఎటువంటి తెలుగువాడేవారో దీనినిపట్టి తెలుసుకొనవచ్చును. ఇంగ్లీషులో 'షేక్స్పియర్', 'మిల్టన్' వంటికవులు వ్రాసిన గ్రంథములు జాన్సన్వంటి పండితులు విమర్శచేసి వాటికివ్యాఖ్యానములు చేసినప్పుడు గ్రామ్యభాషవాడలేదే. అనంతుని వ్యాఖ్యానములోనిభాష గ్రామ్యమనడంకన్న ఎక్కువభ్రమ నాకుకనబడదు. జాన్సన్ పెద్దపెద్దలాటికొమాటలు ప్రయోగించినా విభక్తులు, వచనములు, పురుషలు కాలము మొదలయిన రూపములు నిత్యవ్యవహారములో ఉండేవేవాడినాడు. అలాగే తెలుగు కావ్యాలకు వ్యాఖ్యానాలు వ్రాసినవారున్న లక్షణము బోధించే లాక్షణికులున్న గద్యలలో సంస్కృతశబ్దములు సమానములువాడుతూ క్రియారూపములు విభక్తులు మొదలయినవిషయములలో లోకవ్యవహారమనే అనుసరించినాడు.

వసంతసర్వసం—ఈపద్యమందు చమత్కారముగాను చైత్రాదిపసంతాదివాచక శబ్దాలచిత్రనే వసంతునియందు అన్యత్వారోపణముచేసి స్వధర్మముగలుగ జెప్పినాడు. చైత్రుడుడైన రాగ అనురాగాలనేటి రాసగవన్నెల యొక్కసామగ్రిని తపస్యాంతమయి, తపస్య తపస్సులయొక్క అంతమై తుదయై ఫలప్రాప్తియనేటి యిష్టఫలప్రాప్తిచాతమ మధువై ఆసవమై మద్యమై ఆమోదపరిమళిమనేటి, ఆమోద సంతోషముయొక్క మహిమను కాలగురువయి సూర్యుండు అయి అశేషధ్వనులనేటి అశ్వగులను త్రోవర్లను మనః ప్రసూనుండై పిదవత్కుమారుండై శుకలీలయనేటి శుకునియొక్క లీలచాతమ మాధవుండై విష్ణుండై పలాశమోదుగయొక్కభేదన విరసనమనేటి పలాశభేదనము రాక్షససహరణము అమనియై అమనికాలమై భూజవృక్షాలయొక్క నైక అధికమైపదుర్గతి దైన్యమనేటి భూజన భూజనలయొక్క వీరదుర్గతి కేవలదారిద్ర్యమును, సురభియై కామధేనువై హరిహరయ మన్మథుండనేటి

హరిహరయ యిందునియొక్క సారసదనప్రయోక్తియై సారమైనవప్రయొక్క
ప్రయోక్తమై నకలమైన విప్రవరపక్షిప్రవరాలనేటి విప్రవర బ్రంహ్మజులకు
శుభప్రదమై నానా ఆనవములనేటి మకరందాలనేటి స్ఫురణలు రసములు
యజ్ఞాలచేతను వసంతము అత్యంతమధురమైన పంచమస్వరశోభిల స్వరము
యొక్క పూర్ణంచాత భవ్యమగుచు అలరెనని అన్వయము (16 వ పత్రం)

కాళిందీకల్యాణము.

పాపనకని - (నిడుదవోలు సుందరంపంతులుగారి

వద్దనున్న తాటాకుపుస్తకం.)

మాపురంబులోన మణిమయకాంతుల | రవికమిటి యంబరంబునొరసి |
యన్నతంబులగుచునొప్పు మాపాలిండ్ల | జేరగలవు ఋష్యశృంగ యికను |

టీక | మాపురంబులోన=మాపట్టణమందు, మణిమయకాంతుల=కాంతు
లచాతను, రవిక=సూర్యునికయ్యేవే, మిటి=మించి, అంబరంబునొరసి - ఆకా
శమునొరసి ఒప్పుచున్న, మాపాలి=మాయొక్క, ఇండ్లను చేరగలవు-మాపు =
రాత్రి, ఉరంబులోన=వక్షమునందు, మణిమయకాంతులచేతను, రవికమిరి =
రవికనుమించి, అంబరంబునొరసియున్న వస్త్రమునొరుస్తున్న, మాపాలిండ్ల =
మాకుచములను చేరగలవని భావము.

విజయవిలాసము.

జూలూరి అప్పయ్యపండితుడుచేసిన టీక.

భు-ఆరాతిక్షమాభ్య...

టీక. ఆరాతి...పాణ-ఆరాతి శత్రువులైనటువంటి, క్షమాభ్యత్ =
రాజులయొక్క, భీదా = భేదనమందు, అంచల్ = ప్రకాశిస్తున్నటువంటి,
కృపాణ=ఖడ్గముగలవాడు, నరాధీ బాణ-నరాధీశ్వర = నరులకు ప్రభువైన
రాజుయొక్క, ఆకార=రూపమువహించినటువంటి, నాళీకబాణా=కములమయ్యే

వేదాణముగలిగినటువంటి మన్మథుడు అనగా మన్మథునితో సమానమైనచక్కదనముగలవాడు అని అర్థము. స్థిరానంద...రణాస్థిరాభూమియందలి నందనారామసేవా నందనవనమును సేవించడమందు ధురీణ ధురందరుడైన యింద్రుడైనవాడా అనగా భూమియందు | యింద్రునివలె | ప్రకాశిస్తున్నవాడా | అని అర్థము - విరాజ...వీణా విరాజల్ మిక్కిలి ప్రకాశిస్తున్నటువంటి, చతుష్పక్షి - అరువదినాలుగైనటువంటి, విద్యా విద్యులయందు ప్రవీణ-సమర్థుడైనవాడు.

వైజయంతీవిలాసము.

ఆరణిమతం వీరభద్రయ్యగారి టీక.

క॥ పెరుమాళులకాగిన్నెయు నిరుబరుల పసిడికాన్కయిడి తనకదియే
తిరువారాధన గాంగోని సిరివరుంగేశ్వరుల్ భజింపుచునుండెన్.

టీక॥ పెరుమాళ్లకు = శ్రీరంగస్వామివారికి, ఆగిన్నెయు అబంగారు గిన్నెనున్ను, ఇరుబరువులపసిడి = ఇద్దరిమోత బంగారమునున్ను, కాన్కయిడి = కానుకయిచ్చి, తనకదియే = తనకు అవిసమర్పించడమే తిరుమారాధనగా గొని = దేవపూజగా విచారించుకొని సిరివరు లక్ష్మీదేవికి పెరిమిటి అయ్యుటవంటి రంగేశ్వరుల్ శ్రీరంగస్వామివారినికూర్చి భజింపుచునుండెన్ = సేవించుకూనుండెను.

శ్రీప్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిజయవిలాసము.

(560 వ పద్యం)

సీ గోపికా శోపనాటోపభాగధిరామ గ్రీష్మర్తుమిహిరభాభిష్టధామ
యాతపోద్ధృతి మహాకౌస్తుభ సువక్షణలవిధంబు దళిరోదళనచక్ర
సాంకశమ్యుగమద పంకమేచకదేహ ఫాలాక్షసత్తుక పదనరోజ
యాదిచుకుంభినసానల్పతల్పక యతులితవజ్రహస్తాచుజ్జ

యనుచెలికరాక్షవచన ముఖానిలములు, గాంచికినలయోత్పలశుకగంధవవన
ములఁదలఁచి మధువిధుమార మలయములును, దనదు కన్నులఁగట్టిన
దారినుండ.

టీక. గోపికాశోపనా అనేటప్పుడు వికళబ్జముమీఁద సూర్యునివంటి
లేజముగలవాఁడనే టప్పుడువలెనే అనేపదము లేదు గనుక మిహిరభాభివృ
ధాను అనేది బుట్టోపమ. అతపోద్ధారి అనేది రూపకాలిశయోక్తి, మృగ
మదముచేత మేచకమయినదనేజే హేతువు, పదసరోజ ముపమారూపక
సందేహసంకరము, అను చెలికరాక్షవచన ముఖానిలములు యిది యథా
సంఖ్యము, పవనములఁ దలఁచి యిది స్పృతి, మత్త శత్రుబలము పలాయన
ముగాఁ బోవలయునని శత్రువును విడిచి తత్పక్షము పలాయనముచేస్తే ప్రత్య
సీకము, అందుకుఁజెప్పేది అను అని హేతువు.

(ఈగ్రంథము అముద్రితగ్రంథచింతామణి పత్రికాధిపతి పరిష్కరించి ప్రకటించినది.)

రామకృష్ణోపాఖ్యానము.

అచ్చుప్రతి 1876

(శ్రీపాద వేంకటాచలకవి రచించిన ద్వైధి కావ్యము.
ఈకవిన్నివారణాశి లక్ష్మీపతికవిన్ని దీనికి వ్యాఖ్యానము
రచించినారు. వేపా లక్ష్మీనరసింహంపంతులుగారున్న రామ
మూర్తిపంతులుగారున్న అచ్చువేయించినారు.)

ఆంధ్రము సుతులం గాంచక యున్న మాన్యశతాబ్ది సౌఖ్యం
దగా నెప్పుడుం । సుతులంగాంచక వేరుమానవులటంచు నృబుగ వేరీతులం ।
శ్రుతులంచద్దడ దేవకీరమణి విసుప్రతిం దగన్పద్దచో । మృతమేపారగ
వీసులం నిసువవే యేతద్విముక్త్యాపిత్తె.

మ॥ సుతులం॥ టీ॥ సుతులం గాంచగయున్ను । పుత్రసంతతిని పొంద
కుండావుంటేను । మాన్యతతిలో । తగినవారిలో । సుతులంగాంచగ వేరుమాన
వులు । మంచి సామ్యమును జేందలేరు మనుష్యులు । అటంచున్ । అలాగు
నని । బెల్లువేరీతులకొ । శ్రుతులు । వేదములు । శ్రుతి స్త్రీ వేద అన్నయ
ఇత్యమరః అంచద్దుణ । తగినగుణములుకలవాడె । దేవ దేవతాస్వయాపుడవగు
వసిష్ఠుడా । కీరమణి విన్నూర్తిందగ్గర్ । శుకరాచముయొక్క విన్నూర్తిని దగు
నట్టుగా । కడమసులభము । యా॥ అంచద్దుణ ! దేవకీరమణి యివి సంబోధ
నలు । కడమ సమము॥

రా॥ క॥ కరమొప్పగ గనవాణి । పరపణి నియతి సదాధి పథాన్
మధురే । నరమాహరికులసుతుల । దిరముగ గనుటెట్లుధాత్రి తెల్లమిగాగ్గర్ ।

కరమొప్ప॥ టీ॥ రా॥ కరమొప్పగగన । అత్యంతమును । వొప్పనట్లు
చూడగా । వాణీచర । బ్రహ్మయొక్క । పణి । అక్షరములయొక్క । నియతి
కట్టడిచేతను । అనగా బ్రహ్మవాసిన ప్రకారముగానని । సదా । యెల్లప్పుడును
అధిపథాన్ । వృద్ధినించుచున్నటువంటియును । మధుర । ఇష్టమైనయట్టి
యును స్వాదుప్రియతాను మధురానిత్యమరః । ఇనరమ । సూర్యశోభచేతను ।
హరి । మనోహరమయిన । హరిశబ్దమునకు మనోహరము అర్థమయినందుకు ॥
చంద్రాలోకే । వినాశితన్విహారేణదక్షిణాతపహరిణావితీ । కుల । పంశము
నందున । సుతుల । మంచిసామ్యమును । తిరముగగనుటెట్లు ధాత్రి తెల్లమి
గాగ్గర్ । ధాత్రిలో నేనేలాగున పొందుదునని దశరథవాక్యము । ఇనరమా
హరికులయిన । సుతుల । కుమారులనని ప్రకారాంతరము జెప్పవచ్చును ।
యా॥ గగనవాణి । ఆకాశవాణియొక్క । పరపణిములయొక్క । నియతి
చేతను । అష్టమగర్భకంబు నిన్ను హరియించుజామీ యని గగనవాణి బల్కిన
పణినియతిచేత ననితాత్పర్యము । సదాధిపథాన్ । నిరంతరమున్న వ్యాధితో
వృద్ధినించుచున్న । పుంస్యాధిర్వాసనవ్యభేత్యమరః । మధురా । మధురయును
పురమునకు । ఇన । నాయకుడైన కంసునియొక్క । ఇనస్సూర్యైవ భావపీత్య

మరకః । రమాహారికుల । శోభనుహరించెడి । నుతుల । కుమారులను । కడమ
ననుము ॥ ౧౯ ॥ క । అననాయతి వరమణియిట్లనె కాంతాత్రిప్రియరచితాఘహర
నమాధినియతి తనుజాతేష్టవిధినిజేయుము దాన సంతతి దనరువేగ్ ॥

అనాయతి । టీ । రా । అననుతూలాగున దశరథమహారాజు పల్కు
గానే । ఆయతివరమణి । యతిశ్రేష్ఠుడగు వసిష్ఠుడు ॥ యిట్లనె । తూరితన నెను.
ఇచటఅని అనియెనని ప్రయోగములుంచునుండగా పణిలోపగ్రామ్యముగా
ననెనని యెట్లుగా ప్రయోగమునవలదు । యీలాగున వాగనుకాసనుడే ప్రయో
గించినాడు ।

కళాపూర్ణోదయము టీక.

వ్రాతప్రతి, విరోధిక్యతు, ఆశ్వబ ౧౩.

(నంగిపురం నరసింహాచార్యులు రచించినది. ఈప్రతి కొమర్రాజు లక్ష్మణ
రావుగారు సంపాదించి ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి కిచ్చినారు.)

సీ. విశ్రామవిహతిగావింపక సారవత్సాహిత్య సౌమనస్యంబు లెఱిఁగి
నమయంబుదప్పక శ్రవణకతోరంబులై నశబ్దముల నత్యాకులాత్మః
జేయకనత్పరిచిత సుకుమారవాక్సరళితాభిప్రాయగా నొనర్చి
పదబంధశిథితల బాటిల్లఁగానీక యేచందములయందు నేమరిలక
పరగుకవియు దోహకరుఁడును యశముదుగ్ధమును బడయునట్లుగానినాఁడు
గృతిదురాపమొదవుఁ గీర్తియుఁ బొలునీకుంటగాదు హాసయోగ్యుఁడేయు.

టీక. విశ్రామవిహతిగావింపక-యతిభంగము కాకుండా చేసి, సార...గి
సారవత్-అర్థగౌరవము కల్గినటువంటి, సాహిత - పదపదార్థములయొక్క,
సౌమనస్యంబులు-సుమనోభావములను, ఎరిగి-ఇది కవిపరమైనఅర్థము, విశ్రామ
విహతి-స్వేచ్ఛావిహారభంగమును, కావింపక-చేయకను, సార...గి. సారవత్-
మంచిబలకరములైనటువంటి, సాహిత్య-గ్రాసము మొదలయినవాటియొక్క,
సౌమనస్యంబులు-మంచిమనస్సులు కల్గిననమయములు, ఎరిగి-తెలుసుకొని-

ఇది దోహకరహితమైన అర్థము. సమయంబుతప్పక - పూర్వకవినిబంధనలను
తప్పక. శ్రవణకతోరంబులైన-వినడమునకు కఠినములైనటువంటి, శబ్దములను-
వర్ణసముదాయములచేతను. అత్యాకులాత్మజేయక-మిక్కిలిన్ని సంక్షీర్ణమైనట్టి
స్వరూపముగల్గునట్లుగాను, చేయక-రచించక-ఇదికవిపరము, సమయంబుదప్పక-
పాలుపిడికే వేళతప్పకుండాను, శ్రవణకతోరంబులైన-వినసహించకూడని శబ్ద
ములను-గొప్పఅరువులచేతను, అత్యాకులాత్మజేయక-మిక్కిలిన్ని కలతపడిన
మనస్సుగలదానిగాను-చేయక-ఇది దోహకపరము సత్పరి...నర్చి. సత్-పెద్దల
చేతను, పరిచిత-అలవాటుచెయ్యబడినటువంటి, సుకుమారవాక్-మృదుపదముల
చేతను. సరళిత-సరసమైనటువంటి. అభిప్రాయముగాను - ఆశయముగలదాని
గాను-చేసి-ఇదికవిపరము. సత్పరిచిత - బాగుగా అభ్యస్తమైనటువంటి, సుకు
మారవాక్-మంచిమాటలచేతను, సరళిత-కోవరహితమైనటువంటి, అభిప్రాయ
ముగానొనర్చి ఆశయముగలదానిగాచేసి-ఇది దోహకపరము పద...క. పద
బంధ-ప్రతిపదసంఘటయొక్క, శిథిలత-సంమంధరాహిత్యము, పాటిల్లగానీక-
సంమంధించకయండునట్లుగాచేసి, ఏచందములయందు-ఏవిధములయందున్ను-
ఏమరిలక-మోసపోక-ఇదికవిపరము. పదబంధశిథిలత-దాయకటిన తాటి
యొక్క, శిథిలతను-వీడుటను, పాటిల్లగానీక-సంభవించకుండాచేసి, యేచంద
ములయందును-యేఉపచారములయందున్ను, ఏమరిలక - మరుపకను. (ఇది)
దోహకపరము. పరగుకవియు-ఒప్పుచున్నకవిత్వము చెప్పేవాడున్ను, దోహ
కరుడును-అవులకాపరిన్ని, యశము-కీర్తినిన్ని, దుగ్ధమును - తీరమునున్ను,
వడయును-పొందును, అట్లుగానినాడు-వయిని చెప్పినతీరుగా జరిగించనినాడు,
కృతి-గ్రంథమున్ను, దురాపమొదవు - అసాధ్యపుగోవున్ను, కీర్తియం-యశ
మునున్ను, పాలును - తీరములనున్ను, ఈమంటగాదు - ఇవ్వకయండడము
మాత్రమేకాదు, హాసయోగ్యజేయు - పదిమంది నవ్వడమునకు తగినవానిగా
చేసును.

యీపద్యమందు కవికిన్ని అలకాపరికిన్ని, కవిత్వము, గోవుత్వము, యశమునకున్న తీరమునకున్న, ఉపమానోపమేయభావమున్న, విశేషణములు శ్లిష్టములుగానున్న చెప్పియెన్నాడు గనుక శ్లేషానుప్రాణితోపమాలంకారమని తెలియవలెను.

ఉ. ఆడితెనీదుపందెముని వాస్తనభిప్రవరచ్ఛవిచ్ఛటా

మేడితపాండురద్యుతి సమృద్ధిగరంబమరంగఃపాచికల్

వేడుకతోడఁబుచ్చుకొనివేళ్లను నీట్టునటున్ బొరల్చివి

భ్రాడకలంక కంకణవిరావము మీఱఁ గదల్చివైచుచున్. ఆ VI. 119.

టీక. ఆడితె-ఆడినావా, నీదుపందెము-నీపందెము, అనగా పాచికల దొర్లికెవల్ల లభించిన సంఖ్యయని తాత్పర్యము. అని - యీలాగనివలికి, వాస్త...గల్-వాస్త-కరముయొక్క, నభ-గోరులవల్లను. ప్రసరల్ - వ్యాపిస్తానుండే, ఛవి-కాంతులయొక్క, ఛటా-చరంభరలచేతను, ఆమేడిత-ద్విగుణిభూతమైన, పాండురద్యుతి-శ్వేతకాంతియొక్క, సమృద్ధి - ఆధిక్యము. కరంబు-మిక్కిలిన్ని, అమరంగల్-ఓప్పుగాను, పాచికల్-అక్షములు, వేడుకతోడల్-వినోదమునను, పుచ్చుకొని-గ్రహించి, వేళ్లల్-అంగుళములచేతను, ఇట్టునటుంబొరల్చి-కిందుమీదుగానుపొర్లించి, వి...ము - విభ్రాట్-మిక్కిలిన్ని ప్రకాశిస్తానుండే, అకళంక - మాలిన్యరహితములైన, కంకణ-వాస్తభూషణములయొక్క, విరావము-ధ్వని, మీరగల్-అతిశయింపగాను, కదల్చి-కదిలించి, వైచుచున్-వేయుచున్న.

లక్షణ గ్రంథములు

అప్పకవీయము.

[అది మిక్కిలి ప్రసిద్ధిచెందిన లక్షణగ్రంథము. అప్పకవి దీనిని క్రీ. శ. 1656 వ సం. రచించినాడు. తనకు పూర్వలయిన బాలసరస్వతి ముద్ద రాజు రామన్న మొదలయిన లాక్షణికు లనలంబించిన పూర్వసంప్రదాయము చొప్పున టీక, అవతారిక, తెలివిడి, తాత్పర్యము మొదలయినవి రచించినప్పు డెల్లా తన కాలపువ్యవహారికభాషే ఆశుడు వాడినట్లు వ్రాతప్రతులన్నిటిలోనూ స్పష్టముగా కనబడుతున్నది. అయితే 1353 వ సం. న ఈ గ్రంథము మొట్ట మొదట అచ్చువేయించినవ్వడు పరిష్కర్త శ్రీ రేకము రామానుజసూరి అనే ఆయన బుద్ధిపూర్వకముగా గ్రంథములోని వ్యావహారికభాష “గ్రాంథికభాష” గా మార్చి వేసినాడు. ఈయన వరవస్తు చిన్నయసూరి వియ్యంకుడట. చెన్న పట్టణమందు ఆ కాలములో సాతానులయిన తెలుగుపండితులు అచ్చుకూటము లలో గ్రంథపరిష్కర్తలుగాను పాఠశాలలలో ఉపాధ్యాయులుగాను ఉండే వారు. తెలుగుదేశమందు శిష్టవ్యవహారికమైన తాళికభాష వారికి నుపరిచిత మైనది కాకపోవుటచేతను గాబోలును, వారు అభ్యసించిన అంధ్రప్రబంధ ములలోని కావ్యభాషే దేశభాషగా నెలకొల్పవలెనని సంకల్పించి శిశుబోధణ మొదలుకొని బడిపుస్తకములన్నీ ప్రాచీనాంధ్రభాషలో రచించినారు. ఇట్టి రచన సత్సంప్రదాయవిరుద్ధమని ఆకాలమందు తెలుగువారనేకులు నిరసించి నారు, కాని, అంతకంతకు ఈసాతానులు తెచ్చిపెట్టిన దురాచారము దేశ మంతా వ్యాపించినది. అప్పకవీయము అనేకసార్లు పునర్ముద్రితమైనది; గాని,

అన్నికూర్పులకున్న రామానుజమూరి మొదటికూర్పు మూలమయినది. 1922 వ సం॥ న “వావిళ్ల రామస్వామికాస్త్రులు అండ్ సన్స్” వారు కొత్త కూర్పు ముద్రించినారు. అది నేనున్న నాపెద్దకొమారుడు వేంకటసీతాపతిని అనేకవ్రాతప్రతులనుచూచి, సాధ్యమయినంతమట్టుకు పూర్వపాఠములచొప్పున గ్రంథము అంతా సరిచూచి పరిష్కరించి, సవిస్తరముగా విషయ విచారణచేస్తూ ఉపోద్ఘాతమువ్రాసి మా అభిప్రాయములు ప్రకటించినాము. అయితే ఈకూర్పుతోపాటు మరి ఒకకూర్పుకూడా వావిళ్లవారు మాకు తెలియజేయకుండానే ప్రకటించినారు. దానికి మా ఉపోద్ఘాతము చేర్చలేదు; దానిలోని గ్రంథమంతా మేము పరిష్కరించినదే అయినా, వ్యావహారికభాషలో అప్పకవి రచించినవచనములన్నీ మేము పరిష్కరించినట్టులేవు; అవి అన్నీ కనబడేటట్టు “గ్రాంథికభాష”లో రచించినట్టుగా ఈకూర్పులో మార్పుపొందినవి. ఇట్లు జరిగినందుకు శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరకాస్త్రులుగారు చాలా నొచ్చుకొన్నారు. గనుక, నిజము తెలుసుకోవలెనన్నకోరికగలవారు మా ఉపోద్ఘాతముతోనున్న గ్రంథము తెప్పించి చదివిచూడవలెను. దీనివెల రు 3 లు. రెండవకూర్పులోని పాఠములు కృత్రిమములు. వ్యావహారికభాషలో రచించిన వచనములు మొదలయినవి అనేకముగా మొదటి నాలుగవశ్వాసములలో ఉన్నవి. చూడండి: ఆ I. పుటలు 30 మొదలు 37 వరకు; ఆ II-50 మొదలు 56, 65, 72, 74, 79 మొదలు 82, 86 మొదలు 93; ఆ III-పు 154, 164, 165, 166, 174; ఆ IV-185 మొదలు 187, 199 మొదలు 216, 253 మొదలు 257. మాదిరిగా ప్రథమాశ్వాసములోనిది ఒక్కవచనము మాత్రము ఉదాహరిస్తాను. క అనేపాఠము 1859 వ సం॥ రామానుజమూరి గారికూర్పులోనిది; గ అనేపాఠము వావిళ్లవారి సౌమ్యసంపత్సరపుకూర్పులోనిది; చ అనేపాఠము నేనున్న నాకొమారుడున్న పరిష్కరించినది. (వావిళ్లవారు 1924 వ సం॥ లో కొత్తగా ముద్రించిన మొదటికూర్పులోనిది జ అనేపాఠము చ లోని పాఠము గ్రాంథికరణముచేసి మార్చినది-వావిళ్ల

వారు 1922 లోనే కొత్తగా ముద్రించిన రెండవకూర్పులోనిది-ఇరవైచోట్ల మార్పులు ఉన్నవి చూడండి.

క. ఇందుకు దార్పణముగాఁ గొన్ని తద్భవములు లోకమునం దాద్య ప్రకృతివలననే యయినవిగాని ద్వితీయ ప్రకృతినయినవిగా వందులోపల సముద్ర శబ్దమున కొక్కటికీఁ జెప్పఁచున్నాము. మొదలి ప్రకృతియందు లోపమయ్యెడు దళారము క్రిందటిరేఫము లోపముగాక నిలిచినందుచేతను, సంధశబ్దము ప్రథమ ప్రకృతియైన తద్భవముగాని ద్వితీయ ప్రకృతియైనదిగాదు. అది తత్సమముచేయ సంధమయినది. రెండవ ప్రకృతియైన క గ చ జ ట డ త ద ప బ మః కః పశోరుపర్మదే! అన్నందునఁ జంద్రశబ్దమునకువలెనే సముద్ర శబ్దమునందలి ధ కారమునకు లోపమురాఁగా నన తు ద్రశబ్దే! అనుటవలన లోపమురాదాయెను. రవలామధశ్చ! అని మునుపుచెప్పిన సూత్రముచేత దళారము క్రిందిరేఫము లోపించ సముద్ర అని నిలువ! శేషాదేశస్యాప్రాచోభాః! అనుదానివలనను మునవడివలెనే దళారమునకు బద్ధవచ్చెను. గనుక సముద్ర యాయెను. అది తత్సమముచేసిన సముద్రము అని యుండవలెను ఈమాట సాదిమకవులు ప్రబంధములను వాడినవారుకారు. సంధమనే చెప్పిరి. అటుగాన నిట్టివెల్లను శుద్ధసంస్కృతమునైన తద్భవములని తెలిసికొనుడు.

గ. ఇందులకు దార్పణముగాఁ గొన్ని పద్యములు లోకమునం దాద్య ప్రకృతివలననే యయినవిగాని ద్వితీయ ప్రకృతినయినవిగా వందులోపల సముద్రశబ్దమున కొక్కటికీఁ జెప్పఁచున్నాము. మొదలి ప్రకృతియందు లోపమయ్యెడు దళారము క్రిందటిరేఫము లోపముగాక నిలిచినందుచేతను సంధశబ్దము ప్రథమ ప్రకృతియైన తద్భవముగాని ద్వితీయ ప్రకృతియైనదిగాదు. అది తత్సమముచేయ సంధమయినది రెండవ ప్రకృతియైన “క గ చ జ ట డ త ద ప బ మః కః పశోరుపర్మదే!” అన్నందునఁ జంద్రశబ్దమునకువలెనే సముద్రశబ్దమునందలి దళారమునకు లోపమురాఁగా “నతు ద్రశబ్దే” అనుటవలన లోపమురాదాయెను. “రవలామధశ్చ” అని మునుపుచెప్పిన సూత్రముచేత దళారము క్రింది

“రేఫము లొప్పింప నముద్ద అని నిలువ “శేషాదేశస్యాహోచోభాః” అను దానివలన మునుపటివలెనే దకారమునకు జడ్డవచ్చె గనుక నముద్దయాయెను. అది తత్సమముచేసిన నముద్దము అని యుండవలెను. ఈ మాట నాదిమకవులు ప్రబంధములను వాడినవారుకారు సంద్రమనియే చెప్పిరి. అటుగాన నిట్టివెల్లలు శుద్ధసంస్కృతమునైన తదభవములని తెలిసికొనుడు.

చ. ఇందునకు తెలివిడి కొన్ని తదభవములు లోకమునం దాద్యప్రకృతి వలననే యయినవిగాని ద్వితీయ ప్రకృతినయినవిగావు. అవి యెటువంటివంటేను అందులోపల నముద్రశబ్దమున కొక్కటికిఁ జెప్పచున్నాము. మొదలిప్రకృతి యందు లోపమయ్యెట్టి దకారము క్రిందటిరేఫము లోపముగాక నిలిచినందు చేతను సంద్రశబ్దము ప్రథమప్రకృతియైన తదభవముగాని ద్వితీయ ప్రకృతియైనది గాదు. అది తత్సమముచేస్తేను సంద్రమైనది. రెండవప్రకృతియే అయితే “కగచఙ్గడతదవబనుకఃకఃపశోరువర్భచే” అన్నందున చంద్రశబ్దమునకు వలెనే నముద్రశబ్దమునందలి దకారమునకు లోపముగా వస్తేను “నతుద్రశబ్దే” అనుటవలన లోపము రాదాయెను. “రవలానామధశ్చ” అని మునుపుచెప్పిన సూత్రముచేత దకారము క్రింది రేఫము లోపమైతేను నముద్ర అని నిలిస్తేను “శేషాదేశస్యాహోచోభాః” అనుదానివలనను మునుపటివలెనే దకారము నకు జడ్డవచ్చె. గనుక నముద్దయాయెను. అది తత్సమముచేస్తేను నముద్దము అని యుండవలెను. ఈ మాట ఆదిమకవులు ప్రబంధములను వాడినవారు కారు. సంద్రమనే చెప్పుకొన్నారు. అటుగనక నిటువంటివెల్లా శుద్ధ సంస్కృతమునైన తదభవములని తెలుసుకొనేది.

జ. ఇందునకు తెలివిడి కొని తదభవములు లోకమునం దాద్యప్రకృతి వలననే యయినవిగాని ద్వితీయ ప్రకృతినయినవిగావు. అవియెటువంటివంటేగా; అందులోపల నముద్రశబ్దమున కొక్కటికిఁ జెప్పచున్నాము. మొదలిప్రకృతి యందు లోపమయ్యెడు దకారము క్రిందటి రేఫము లోపముగాక నిలిచి వుండుచేతను, సంద్రశబ్దము ప్రథమప్రకృతియైన తదభవముగాని ద్వితీయ

ప్రకృతి నైనది గాదు. అది తత్సమము చేయఁగా సంద్రమయినది. రెండవ ప్రకృతి నే అయిన “కగచబటడతపబమఃకఃపకోరుపర్యదే” అన్నందునఁ జంద్రశబ్దమునకువలెనే సముద్రశబ్దమునందలి దకారమునకు లోపముగా రాగా “నతు ద్రశబ్దే” అనుటవలన లోపము రాదాయెను. “రవలామధశ్చ” అని మునుపు చెప్పిన సూత్రముచేత దకారము క్రిందిరేఫము లోపముగాఁగా నముద అని నిలవఁగా “శేషాదేశస్యావ్రోహోభాః” అనుదానివలనను మునుపటి వలెనే దకారమునకు జడ్డ వచ్చెఁ గనుక సముద్దయాయెను. అది తత్సమము చేసిన సముద్దము అని యుండవలెను. ఈమాట అదిమకవులు ప్రబంధములను వాడినవారు కారు. సంద్రమనియే చెప్పికొన్నారు. అటుగనుక నిటువంటి వెల్లుచు శుద్ధసంస్కృతమునైన తద్భవములని తెలిసికొనునది.

ఆనందరంగరాట్టండము.

ఇది వావిళ్ల రామస్వామికాస్త్తులు ఆంధ్రనన్నవారు 1922 వ సంవత్సరమున ముద్రించివారు. కస్తూరి రంగకవి దీనిని రచించి డూప్లెక్స్ పద్ధదుబాషగానుండిన ఆనందరంగశిల్పకు అంకితము చేసినాడు. ఈ గ్రంథమందు వివరణవచనములు చిన్న చిన్నవి కొంచెముగా ఉన్నవి. వీటిలో వ్యావహారిక భాష తరుచుగా కనబడుతుంది. వ్రాతప్రతులలోని శబ్దములు కొన్ని పరిష్కర్తలు మార్చివేసినా, అచ్చులో కావలసినన్ని నిలిచి ఉన్నది. మూడవ అక్షాసములో, ఇంచుమించుగా ప్రతిపద్యముక్రిందను, తాత్పర్యములో ఇట్టివి కనబడును.]

9 వ పద్యము క్రింద—‘అని పది యతులున్ను’, 10 వ దానిక్రింద—‘అని పదాఱుయతులున్ను. మఱిన్ని’, 12—‘చెప్పివున్నవి’, 15 వ దానిక్రింద—‘లలితమై చెవికింపుగానుండే అక్షరము ప్రాసస్థానమందుంచితే అది సుకరప్రాసము,’ 18—‘చెవికింపుగాక, నోటమెదుగక దుష్టరముగా నుండే అక్షరములు ప్రాసచెప్పితే నది దుష్కరప్రాస మనఁబడును’, 24—‘చరణాదిని

మొదటి అక్షరముగాక అవతలి రెండక్షరములు చెప్పిన అక్షరములే నాలుగు
 చరణాలకు ప్రాసములు వస్తే అది ద్వంద్వప్రాసమగును. ఆరీతిగా మూడేసి
 అక్షరములు వస్తే అది త్రిప్రాసమగును.' 31-'ఈ యాఱువిధములగు ప్రాస
 ములు నిండా వాడుక అయినందుచేత లక్ష్యాలు ప్రబంధాదులనుండేవి యైతి
 వ్రాయలేదు. తక్కిన ప్రాసములకు వ్రాయవలెను గనుక వ్రాస్తున్నాను;' 101-
 'కకారములు మూడు ఒక సకారమయినా, సకారములు మూడు ఒకకవర్ణ
 మయినా ప్రాసములుంచి పద్యములు చెప్పవచ్చుననుట.' 112-'అని...ఉదా
 హరణములున్నవి గనుక సూచనగా వ్రాయడమయినది.' 112-'అని వున్నది
 గనుక ఈజాడను అన్నిటికీ తెలుసుకొనేది.' 128-'ఈ జాడను అన్ని తెలుసు
 కొనేది.' 170-'వానియం దచ్చుకు హల్లుకు రెంటికి యతి చెల్లును' 194-
 'వాటికి యతి చెప్పితే వికల్పయతి అని పేరు.' 201-'ట, ఠ, డ, ఢ, త, థ,
 ద, ధ, ప, ఫ, బ, భ యీ పండ్రెండక్షరములకు దాపల నున్నందుచేత ఇకార
 నకార మకారములకు పరుసగా యతులు చెల్లును.' 217-'అని యనేక ప్రబం
 ధములయందుఁ జాలా చెప్పియున్నది గనుక సూచనవ్రాసినాను.' 232-
 'అలాపకబ్బమధ్యవర్ణమగు లకారమునందు స్వరముకూడా గలసియుండుటచేత
 అలకారము యతి వచ్చుతావున అచ్చుకు హల్లుకు యతి చెల్లును.' 240-అక్ష
 రానికి సావత్తు పావత్తు మావత్తు వలపలగిలుక క్రారవడి యివి మొదలైన
 వర్ణము లేవికూడియుండినా ఆజాతియక్షరములుకూడా యతులు చెప్ప
 వచ్చును.'"

శ్రీకృష్ణభూపాలీయము.

[ఇది మైసూరురాజ్యంలోని కోలారు వాస్తవ్యుడయిన చంద్రకవి
 రచించి నూరేండ్లక్రిందట మైసూరుమహారాజా శ్రీకృష్ణరాజ వాడయరు
 వారికి అంకితముచేసిన లక్షణగ్రంథము. ఈసంపత్నరము (1924) మైసూరు
 మహారాజాచారికళాకాలాని తెలుగుపండితులు విద్వాన్ అనంతకృష్ణశర్మగారు

దీనిని పరిష్కరించి అచ్చువేయించినారు. ఈ గ్రంథమందు అవతారికలు, వివరణములు మొదలుగాగలవచనముల సంఖ్యకొంచెము; అవి మిక్కిలి చిన్నవి. వాటిలో గ్రంథకర్త వాడినవ్యవహారికభాషకు ఉదాహరణములు:]

(1) 59 వ పుటలో—“అన్నన్న మొగము పెన్నని, యన్నన్న జయించు...అను నీపద్యమునందు పెన్నని అన్న అన్న అనేటప్పుడు నుగా మము రావలయును గావున విచారించఁదగినది.”

(2) 75 వ పుటలో—“వీటియందు భండోవిరోధంబు గనుక లోపంబు నిత్యంబు.”

(3) 81 వ పుటలో—“నుఱియును ‘అదంతేసాదికట్టే’ అని నియమము నంగీకరించునప్పుడు ‘సంతోషముపెట్టి’ అనేరూపము సమముగాదు.”

(4) 82 వ పుటలో—“ప్రియంపడి అనేటందుకు అరణ్యవర్షము నందు ‘భూసురశోటి’.”

(5) 104 వ పుటలో—“ఈపద్యమునందు కొందఱు ‘రోలంబాలక’ యని చదువుదురు; అయితే నేమి...”

ప్రశ్నోత్తరగ్రంథవ్యాకరణము

పుదురి సీతారామశాస్త్రిరచించినది - అచ్చుప్రతి - 1834 సం॥

హలంత ప్రకరణము.

౧. ప్ర—హలంతకబ్బంబు తెన్నివిధంబులు.

ఉ—అగుణవద్దణప్రవిప్లంబులు - గుణవద్దణప్రవిప్లంబులు - ఉభయ గణప్రవిప్లంబులని - మూడువిధంబులు.

౨. ప్ర—వాటికి నజంతంబులకుం వలె మహదమనాద్యధంబులకొ విభక్త్యాది కార్యంబులుంగలవా.

ఉ—కలవు.

3. ప్ర—అగుణవద్గణ ప్రవిష్టంబులు తెనుగు విభక్తులకు ముందుగా నేకాగున నిల్చియుండును.

ఉ—నంస్కృత ప్రథమైక వచనాంతంబులతో నమంబులుగా నిల్చి యుండును.

౪. ప్ర—వాటికినన్ని విభక్తులయందు నేమివిశేష కార్యంబు వచ్చును.

ఉ—వాటికుదనున్న హల్లులకు నన్నిటికి నన్నివిభక్తులయందుకొ ద్విత్వోత్పంబులు వచ్చును - దీర్ఘముమీదనున్న యాహల్లులకే ద్విత్వము మాత్రము కొన్ని యెడలరాదు.

౫. ప్ర—వాటిలో ద్విత్వముగల వాటికిన్ని ద్విత్వములేని వాటి కిన్ని యేమి విశేష కార్యంబు.

ఉ—ద్విత్వముగలవాటికి ప్రథమైకవచనలోపము వచ్చును - ద్విత్వములేనివాటికి ప్రథమైకవచనలోపము రాదు.

౬. ప్ర—వాటికి నుదాహరణంబు లేలాగు.

ఉ—ఇంద్రజిత్తు - భూభృత్తు - ఉపానత్తు - విరాట్తు - కకుప్తు - మరుత్తు ఇవి మొదలైనవి ద్విత్వముగలవాటికి నుదాహరణంబులు - ప్రకా నుండు - భగవానుండు - హనుమానుండు ఇవి మొదలయినవి ద్విత్వమురాని వాటికి నుదాహరణంబులు.

7. ప్ర—అగుణవద్గణ ప్రవిష్టంబులు తెనుగు విభక్తులకు ముందుగా నేకాగునిల్చియుండును.

ఉ—నంస్కృత ద్వితీయైక వచనాంతంబులతో నమంబుగా నిల్చి యుండును.

౮. ప్ర—వాటికి కార్యంబులుకొ రూపంబులున్నేలాగు.

ఉ—వాటికి నచంతంబులకుంవలె మహత్వా మహత్వాభేదముచేత దుష్టకము పణికాది కార్యంబులుకొ రూపంబులుకొ వచ్చును.

౯. ప్ర—వాటికి నుదాహరణంబు లేలాగు.

ఉ—అనద్వాహము - అనద్వాహములు - గుణవంతుడు - గుణవంతులు - ఇత్యాదు లుదాహరణములు.

గురుమూర్తివ్యాకరణము, 1836.

సంధిప్రకరణము.

31. ఈ తెలుగుభాషయందు సకలమైనశబ్దములును కళలనియు - ద్రుతప్రకృతులనియు - రెండువిధములు!

కళలు

32. నేను తాను - అనుశబ్దములుతప్ప - కడమసమస్తమైన ప్రథమాంతశబ్దములున్ను - ఇప్పుడు - తటము అని కొత్తగా పేరుపెట్టబడ్డ తృతీయాదివిభక్తులకు పూర్వమునందలి రూపమున్ను - సమాసమునందు పూర్వపదమున్ను

మాచి-గురించి-కై-కొనము-కొనరము-పట్టి-పట్టుండి-చేసి - నుండి - నుంచి-యొక్క-యొక-నిమిత్తము-విషయము-ఈవిధత్తులున్ను.

శబ్దములతుదనుండి - నీవు చూచితివా - నీవు చూచితివే - నీవు చూచితివే - ఇత్యాదులయందు ప్రక్కాక్షకములైన ఆకార ఎకార వికారములున్ను నేనచూచితి-ఇతఁడె కొట్టెను - అప్పుడేపోయెను - ఇత్యాదులయందు వివకారాక్షకములైన-ఆకార ఎకార వికారములున్ను । అతఁడు వచ్చునో-రాఁడో - అతఁడు వచ్చునోరాఁడో ఇత్యాదులయందు సంజేహాక్షకములైన ఒకార ఓకారములున్ను ।

విభక్తులను జేచకఁగూడని - అట - కడ-మఱి-వీలా-ఁడిరక-ఇంచుక-అంత-ఇవి మొదలుగాగలమాటలున్ను ।

ఔరా ఓహో ఇత్యాదులైన అచ్చర్యాక్షకశబ్దములున్ను - భరి - కాబాసు - ఇత్యాదులైన ప్రశంసాక్షకశబ్దములున్ను - అకట అయ్యో -

ఇత్యాదులైన సంతాపాధాకశబ్దములున్న సందోభనప్రధమాంతములున్న
అపుడు-ఇపుడు-ఎపుడు అనేమాటలున్న ।

ఉడు-దు-ది-వు-వి-రు-రి-ము-మి-మి-డి-అనువణాకములు అంతము
గల క్రియాపదములున్న । వతకమానభూతాధాకములయందు కొట్టు
చున్నాను కొట్టినాను-అనునవి మొదలుగాగల ఉత్తమపురుషైకవచనాంతము
లున్న । కొట్టి-చేసి-అనునవి మొదలుగాగల క్వాప్రత్యయాంతములున్న ।
కొట్టుచున్న-చేయుచున్న-అనునవి మొదలుగాగల వతకమానాధావిశేషణము
లున్న - కొట్టిన-చేసిన-అనునవి మొదలుగాగల భూతాధావిశేషణములున్న
కొట్టని-చేయని-అనునవి మొదలుగాగల వ్యతిరేకతద్ధర్మవిశేషణములున్న -
చాల్చుపరమైనప్పుడు కొట్టెడి-కొట్టెడు-కొట్టు-అనునవి మొదలుగాగల తద్ధర్మ
విశేషణములున్న ఇవి అన్నిన్నీ కళలు - అని చెప్పబడుచున్నవి ।

ద్రుతప్రకృతులు

పిరి. కళలు అనేతరగతిలో చేరని - ఈభాషయందలి సమస్తశబ్దము
లున్న-ద్రుతప్రకృతులనబడును । ద్రుతమనగా సకారము-అది కొనయందు
గలిగినశబ్దములు ద్రుతప్రకృతులు ।

పి4. కొట్టక-చేయక - అనునవి మొదలుగాగల వ్యతిరేక క్వాప్రత్య
యాంతములు - కళలలోను ద్రుతప్రకృతులలోనుం జేరుచున్నవి ।

పి5. తెలుగుభాషయందు రెండచ్చులు - అవ్యవహితములుగానుండవు
కాబట్టి అజంతశబ్దమునకు అజాతిశబ్దము పరమైనప్పుడు సాధియైనావచ్చును-
సాధిరానివడమందు రెండుశబ్దములనడుమను యకారమైనా ద్రుతమైనా
వచ్చును - అనగా ఆరెండుశబ్దములలో పూర్వశబ్దము కళలలో చేరియున్న
ట్టియితే యకారమున్న ద్రుతప్రకృతులలో చేరియున్నట్టియితే సకార
మున్న - వచ్చును । ఉదహరణ । వారి - అతడు-వారియతడు । చూచె -
ఇతడు - చూచెనెతడు.

36. సంధియనగా పూర్వశబ్దముయొక్క తుదనుండెడు నచ్చుకున్న - పరశబ్దముయొక్క మొదటనుండెడు నచ్చుకున్న లోపమువచ్చి - ఆరెంటి స్థానమునందు పరశబ్దాదియందుండెడు నచ్చు అదేశముగా రావడము.

37. ద్రుతప్రకృతికశబ్దమునకును - హ్రస్వములైన వక్రములకును - అనగా ఎ-ఁ-అనువణణములకును - దీర్ఘాచ్చులకును - అచ్చుపరమగు నప్పుడు సాధారణముగా సంధిరాదు - విశేషవిధియున్నచోట వచ్చును॥ ఉ॥ నాచేతనయ్యో॥ హరిసీతీంచె॥ రామునీతీంచె॥ ఇతఁడెయేమో యాశ్వరుఁడు॥ నేజాయది॥ గాడియిది॥ కాలాయిచ్చె॥ ఇతఁడే యేమో యింద్రుఁడు॥ చెయిచ్చెన్దాయుదయించె॥

శేషయ్యవ్యాకరణము

1857. విద్యాధికారులే అచ్చువేయించినారు.

(దీనిలోని వ్యావహారికభాష 1875 వ సం॥ కూర్పులో

గ్రాంధికభాషగా మార్చివేసినారు)

సంధిప్రకరణము

౧౨. తెలుగుభాషయందు నమస్తశబ్దములు - కళలు అనిన్ని - ద్రుతప్రకృతులనిన్ని రెండువిధములుగా ఉన్నవి.

౧౩. నేను తాను అనేకబ్దములుతప్ప తక్కిననమస్తప్రథమా విభక్తులున్న - అప్పుడు - ఇప్పుడు - ఎప్పుడు - అనేమాటలున్న - కొట్టుచున్న - చేయుచున్న - కొట్టిన - చేసిన - మొదలైన వర్తమానభూతార్థకవిశేషణములున్న కళలు॥

౧౪. తక్కినవి దృతప్రకృతులు - అనగా నకారము కొనయందుగల శబ్దములు - ఉ॥ కొట్టితి - అడిగె - ఇత్యాదులు.

౧౫. సంధి అనగా పూర్వశబ్దముయొక్క చివరనుండి అచ్చు లోసింది అస్థానమునందు పరశబ్దముయొక్క మొదటనుండె అచ్చురావడము.

౧౬. ఆ-ఇ-ఉ-అనే అచ్చులు అంతమునందుగల శబ్దములకే సంధి వచ్చును-తక్కిన శబ్దములకు సాధారణముగారాదు.

శేషయ్య వ్యాకరణము 1875.

(1857 నం. మొదటికూర్పులో గ్రంథకర్త తన గ్రంథము వ్యవహారిక భాషలోరచించినట్లు స్పష్టముగా కనబడుతున్నది. ఈకూర్పులో ఆభాష “గ్రంథికముగా” మారిపోయినది. తైఫారువేసి చూడవచ్చును)

సంధి ప్రకరణము

౧౧. తెనుగుభాషయందు సమస్తశబ్దములు కళలు - అనియు-దుత ప్రకృతులు అనియు రెండువిధములుగా ఉన్నవి.

౧౩. నేను-తాను అనుశబ్దములంతయు తక్కినసమస్తప్రమాణిభక్తులును-అప్పుడు-ఇప్పుడు-ఎప్పుడు అనుమాటలును - కొట్టుచున్న-చేయుచున్న-కొట్టిన-చేసిన - మొదలైనవర్తమానభూతాధికవిశేషములును కళలు.

౧౪. తక్కినవి దృత ప్రకృతులు-అనగా నకారము కొనయందుగల శబ్దములు. ఉ. కొట్టిరి. అడిగె. ఇత్యాదులు.

౧౫. సంధి అనగా పూర్వశబ్దముయొక్కచివరను ఉండు అచ్చు లొసించుట.

౧౬. ఆ-ఇ-ఉ-అనేడిఅచ్చులు అంతమునందుగలశబ్దములకే సంధి వచ్చును. తక్కినశబ్దములకు సాధారణముగారాదు.

సంధిరానిచోట దుత ప్రకృతికముమీదిఅచ్చునకు నకారమును కల మీదిఅచ్చునకు యకారమును కూడివచ్చును.

౧౨ బ డే పు స్త క ము లు

పెద్దబాలశిక్ష

[ఇది ఇంచుమించుగా 90 సంవత్సరములక్రిందట పుదురి సీతారామ శాస్త్రిగారు చిన్నపిల్లలకు లోకవ్యవహారముసారముగా తెలుగునేర్పుటకుగాను రచించినారు. ఇది ఇప్పటివారు ఇష్టమువచ్చినట్టూ మార్చివేసినారు. వీరే ప్రశ్నోత్తరవ్యాకరణము 1893 వ సం॥లో వ్యావహారికభాషలో రచించినారు - చిన్నయసుారికి పూర్వమందు ఇదే సంప్రదాయము. మాదిరికి పెద్దబాలశిక్షలోనివి కొన్ని వాక్యములు దాహరిస్తాను.]

అంకెతప్పవేయవద్దు. అన్నమాటతప్పవద్దు. కొండెముచెప్పవనితో పగచేసుకొనరాదు. కొటివరహాలువచ్చినా హీనుని కొలువరాదు. హరిశ్చంద్రుడు ఇక్ష్వాకునంశపురాజు సత్యముపలికేవాడు. కామధేనువు సమస్తమునిచ్చేది. విషము జీవులచంపేవస్తువు. అన్నదానముచేసేవారికి ఉపద్రవము చేయడము, చెరువులు తెగగొట్టడము, బిడ్డలకు చదువునేర్పకపోవడము, ఇవి ద్రోహకార్యములు. సముద్రముమీద వర్షముకురియడము, ఆకలిలేనివానికి భోజనముపెట్టడము, కలిగినవారికి దానముచేయడము వ్యర్థము. విద్యవచ్చినవానికిన్ని విద్యరానివారికిన్ని రూపమొకటిగానున్నను విద్యవచ్చినవాడేమేలు. హంసకున్ను కొంగకున్ను రూపమొకటిగానున్నను నీళ్లతోగలసినపాలు వేరుపరచే హంస మేలుగదా.

పురుషసాముక్రికలక్షణము—పురుషులకు నేత్రలలాటవక్షములు వికాలముగానుంటే భాగ్యవంతుడగును. బాలురకు ప్రశ్నలెక్కలు: ఒక మని

మీకి ఒకదినమునకు కూలి ౨ అణా ర నై వంతున ౧౯ మనుష్యులకు కూలి మొత్తమొంత. ఒక ప్రభువునకు ౧౨౦౦౦ రుప్త ఆస్తి వుండెను. అందొక కూతురు పెండ్లికి 33౨ రుప్త లున్న మరియొకకూతురికి ౬౦౪ రుప్త నెలవుచేసి తనకొనూళ్ల ౯ మందికి యిచ్చిన ఒకని కెంతవచ్చును. జాబులువ్రాయు వక్కణము:—శ్రీమతు ఫలానివారు నాపుత్రుడగు చిరంజీవి ఫలానివారికి సకల శ్రేయస్సులు కలుగునటుల ఆశీర్వదించి వ్రాయడమేమన్నను-శ్రీమదఖండ... మహారాజశ్రీ - సంవత్సరగు ఫలానివారికి...ఫలానివారు...అనేక పేదోక్తాశీర్వచనములు చేసి చేయంగల విన్నవములు. మేమున్న యిచ్చట...క్షేమము అచ్చట తమ సకలసామ్రాజ్యలక్ష్మీవిభవాతిశయములు వ్రాయించి పంపుతురావలెను. వైష్ణవులు వ్రాయకొనుక్రమము: శ్రీమద్వేదమార్గప్రతిష్ఠాపనాచార్యోభయ వేదాంతప్రబుద్ధకులైన...అస్తత్సములై అడియేనికి ప్రాప్యసావకభూతులై వేంచేసియుండే శ్రీమాన్ ఫలానివారి తిరువడితానురలసన్నిధి దానకొదాసానదానకొ...ఫలానివాడు...అనంతదండములు సమర్పించి—

మహామృదుచరిత్ర. 1. అధ్యాయము.

మహామృదుయొక్క పుట్టుక మొదలు ఖాచిబాను

పెండ్లి చేసుకొనువరకు.

[ఇది M. R. T. & B. S. Series లో నెం 23 దు మహాపురుషులజీవితములు కిల్లలకొనము వ్యావహారికభాషలో రచించేవారు. అందుకు మాదిరి ఈచరిత్రలోని రెండధ్యాయములు ఉదాహరిస్తున్నాను.]

అసియాఖండములో వర్షిమవిక్కుననున్న అరబ్బీదేశమందు ఒక మైలు వెడల్పును రెండుమైళ్లు నిడుపునుగల చుక్కా అనుపట్టణ మొకటి గలదు. ఈపట్టణము మహామృదుయొక్క జన్మభూమి. దీనిలో ఈయన శ్రీస్తు పుట్టినతరువాత 570వ సంవత్సరమందు పుట్టెను. ఈయన కొరేషీయుల

గోత్రమువాడు. ఈగోత్రమువారు అరబ్బీజేకస్థులందరిలో గొప్పవారు. వీరు మక్కాయందున్నట్టి కాబా అనేడి అరబ్బీలగుడికి పూజారులును సంరక్షకులును అయియుండిరి. వీరిలో ముఖ్యుడు హషేమనువాడు. హషేము చనిపోయినతరువాత, అతని కొడుకైన అబ్దుల్లుతలబు అనువాడు కాబాయొక్క సంరక్షణకు వారసుడాయెను. ఈయనకు కుమారులు అనేకులు ఉండిరి. వారిలో అబుతలేబు, హంజా, అబ్దాలా అనువారు ముఖ్యులు. అబ్దాలా కొరేఫు గోత్రస్థురాలే అయిన అమీనాను వివాహముచేసికొనెను. అబ్దాలా బహు సౌందర్యవంతుడు గనుక అయిన అమీనాను పెండ్లాడినప్పుడు కొరేఫు గోత్రములో 200 కన్యకలు ప్రేమాభంగముచేత చనిపోయిరిని మహమ్మదీయులు చెప్పెదరు. వీరిద్దరికి మహమ్మదు అను ఒక్కడే కొడుకుపుట్టెను. మహమ్మదు చిన్నవాడైయున్నప్పుడే అతని తలిదండ్రులు చనిపోయినందున అతడు తనతాతయైన అబ్దుల్లుతలబువల్ల పెంపబడెను. అయితే ఈయన ముసలి వాడైనందున త్వరగానే చనిపోయెను గనుక, తన పెత్తంద్రియైన అబుతలేబు ఇంటిలో మహమ్మదు ఉండేవాడు.

కాబాకు నూజులైనవారివల్ల మహమ్మదు పెంపబడినందున, చిన్నప్పటినుండి మతసంబంధములైన సంగతులను చక్కగా తెలిసికొనెను. ఈయనకు వ్రాయుటేగాని చదువుటేగాని చేతగాకపోయినప్పటికిని, సూక్ష్మబుద్ధిగల వాడైయుండుటచేత ఇతడు చాలాసంగతులను చూచుటవల్లను వినుటవల్లను నేర్చుకొనెను. అబుతలేబు వర్తకవ్యాపారములనుగురించి దమస్కుబాగ్దాదు, బాస్రా అనుపట్టణములకు వెళ్లినప్పుడు 12 విండ్లవాడైన మహమ్మదుకూడా ఆయనతో వెళ్లేవాడు. ఒకసారి బాస్రా అనుడిారికి వారు వెళ్లినప్పుడు, బహైరా అను ఒక క్రైస్తవుడు మహమ్మదుతో సంభాషించి, మహమ్మదు చాలా తెలివిగల చిన్నవాడని తెలిసికొని, అతడు ముందుకు గొప్పవాడగునని అబుతలేబుతో చెప్పెను.

తరువాతను మహమ్మదు వర్తకముచేయుటకు అనేకపట్టణములకు వెళ్లుచును, కొన్నిసారులు తన పెత్తండ్రియొక్క విరోధులనుదమును అణచుచును ఉండేవాడు.

మహమ్మదు 25-సిండ్లవాడైయున్నప్పుడు, ఈయననుగురించి ఖాదిజా అను ఒక భాగ్యవంతురాలైన విధవరాలువిని, ఈయనను తనవ్యాపారమును జరిపేవానినిగా చేసికొనెను. తన యజమానురాలివనిని, మహమ్మదు చక్కగా సురపేర్చేవాడు గనుకను, అతడు మిక్కిలి చక్కనివాడు గనుకను, ఖాదిజా ఆయనను పెండ్లిచేసికొనగోరెను. అయితే ఆయన బహు బీదవాడైనందున కొందరికి ఈసంగతి ఇష్టములేకపోయెను. అయినను ఆమె తన ఇష్టముచొప్పుననే ఆయనను పెండ్లాడెను. పెండ్లియైనప్పుడు ఆమెకు 40-నంపత్సరములవయస్సు ఉండెను. ఈవివాహమువల్ల మహమ్మదు చాలా భాగ్యవంతుడయ్యెను.

మహమ్మదుచరిత్ర. 6 వ అధ్యాయము.

మహమ్మదుయొక్క స్వభావము.

మహమ్మదు సాధారణమైన పొడుగుగలవాడును చుంచినదంశపుష్టిగలవాడును పెద్దచేతులును పెద్దపాదములునుగలవాడును అయియుండెను. యౌవనమందు ఆయన అపరిమితమైనబలముగలవాడు. పెత్తనమందునూలదేహి అయ్యెను. ఆయనబొమ్మ విశాలమైనది. ఆయనతల పెద్దదియును చక్కనిదియును అయియుండెను. ఆయన గుండ్రనిముఖమును చక్కని ముఖవైరియును గరుడముక్కును నల్లనికండ్లును ముడిపడే కనుబొమ్మలును వాగ్ధాటిని తెలిపే పెద్దనోరును కొంచెము ఎడమడముగా నుండేటటువంటిన్ని ఎగుడుదిగుడుగా నుండేటటువంటిన్ని తెల్లనిపండ్లవరుసయును భుజములమీదవడుచుండెడి నల్లని తలవెంట్రుకలును నిండయినటువంటిన్ని పొడుగయినటువంటిన్ని దాడియునుగలవాడై యుండెను.

ఆయన చాలా నింపాదియైన మనిషి; గంభీరమైన చూపుగలవాడు; ఆయనకు దివ్యమైన ముఖవర్చస్సు ఉండెను.

ఆయనయొక్క మనో (నడి) పటుత్వము ఇంతంతకాదు. ఒక్కడొక ముఠా సంగతిని గ్రహించేవాడు. అద్భుతమైన జ్ఞాపకశక్తిగలవాడు; కల్పనా శక్తియందు కళాగ్రుద్ధిగలవాడు. విస్తారము చదువుకొనకపోయినప్పటికిని తాను అనేకసంగతులను న్యతవోగానేర్చుకొనెను. అతడు చక్కని ప్రసంగముచేసేవాడు. ఆ ప్రసంగములయందు అరబ్బీసామెతలను విస్తారముగా నుపయోగించేవాడు. ఆయనకు రమ్యమైన కంఠస్వరముండేది.

ఆయనమితాహరి; తరుచుగా ఉపవాసముచేసేవాడు; సాధారణమైన బట్టలు కట్టుకొనేవాడు; పాగాచుట్టుకొనేవాడు; దానిని చుట్టుకొనడములో ఒకకొంగును వీపుమీదుగా జారవిడిచేవాడు. దూతలుకూడా పాగాలుచుట్టుకొందురనిన్ని ఆయనయొక్క తాత్పర్యమై యుండెను.

అచ్చపట్టువస్త్రములను ఎర్రబట్టలును కట్టుకొనకూడదనిన్ని బంగారు ఉంగరములను పెట్టుకొనకూడదనిన్ని ఆయన చెప్పెను. ఆయన ఐహుశుభ్రముగా నుండేవాడు. “స్త్రీలును నుగంధద్రవ్యములునుమాత్రమే నాకు ఈ లోకములో సంతోషకరములు. ఈరెండును నాకండ్లను ఆనందపరుచుచున్నవి. నాభక్తిశ్రద్ధలయందు నేను మిక్కిలి ఆసక్తికలిగియుండెట్టుగా చేయుచున్నవి.” అని ఆయనచెప్పెను. ఆయన భార్యలందరు ఎందరో నిశ్చయముగా తెలియదు; 25 గురు అని కొందరు చెప్పుదురు. 15 గురు అని అబుల్ ఫేదా అనే అరబ్బీచరిత్రకారుడు వ్రాసియున్నాడు. మహమ్మదు చనిపోయినప్పుడు ఆయన భార్యలలో తొమ్మిదిగురు జీవించియుండిరి. ఆయన బిడ్డలందరిలో అలి భార్యయైన పలీమా అనేకూతురు మాత్రము ఆయన చనిపోయిన కాలమందు బ్రతికియుండెను. మహమ్మదుయొక్క సంతతివారిలో ఆమెయొక్క పెద్దకొడుకైన హుస్సేనుమాత్రము తర్వాత కలీఫా అయ్యెను.

మహమ్మదు మిక్కిలి న్యాయస్తుడు. స్నేహితులు, అన్యులు, భాగ్య వంతులు, బీదలు, బలాధ్యులు, బలహీనులు మొదలైనవారందరియొడలను ఆయన బహున్యాయముగా నుండేవాడు; గనుక, అనేకులు ఆయనను ప్రేమించిరి. ఆయన స్వాభావికముగా కోషిష్టియైనను తనకోపమును ఎల్లప్పుడును అణచి వేసెను.

భూగోళము.

(ఇది ఉపయుక్త గ్రంథికరణసభవారిచేత ప్రచురము చేయబడెను. మూడవతూర్పు 1856.)

తురష్కము.

రోమకసంస్థానము తీరణించుచుండగా దానిచక్రవర్తులలో ఒకడయిన కన్స్టాన్టైన్ దిగ్రేటు అనువాడు రోమకపురినివిడిచి కన్స్టాన్టినోపిలు అనుపట్టణమును తనరాజధానిగా చేసుకొనెను. అదిమొదలు బహుకాలము వరకు రోమకమహారాజ్యముయొక్క తూర్పుదేశముల చక్రవర్తిత్వము ఆక్రమణింపబడినది. విదపత్రీ. శ. ౧౮౫౦ వ సంవత్సరములో తురుష్క మహమ్మదీయులు ఈదేశమున చొరబడి దీని స్వాధీనపరుచుకొని అదిమొదలు దీని విలుచున్నారు. వీరిచక్రవర్తి సుల్తాను గ్రాండుసీనియరు అనేగొప్పనామమును వహించుచున్నాడు.

గ్రీసు.

ఇది పూర్వమునందు విద్య నాగరికము మొదలయినవాటిచేత ప్రసిద్ధి చెందిన దేశములుకలదిగా ఉండెను. ఇది బహుకాలమువరకు రోమకరాజ్యమునకును తురుష్కరాచరికమునకును లోబడిఉండి సుమారు ౨౫ సంవత్సరములకుముందు ఇంగ్లాండు ప్రాక్సు మొదలైనదేశస్థులసహాయముచేత స్వతంత్ర రాచరికముకలదిగా చేయబడినది.

భూగోళశాస్త్రము 1852.

(ఇది నరసాపురము పాఠశాలలో పాఠ్యాయులు 1840 సం. రచించినది బడిపిల్లలు తాటాకులమీద వ్రాసుకొని చదివేవారట. 1852 సం. న అచ్చు పడ్డది.)

పీ ఠ క.

భూగోళవివరము యితరమైన విద్యలలో విశేషమైన విద్యయైయున్న మనము దాని శ్రద్ధగా బోధపఱచుకొనడము యుక్తముగానున్నది. మనముండే ఈ భూగోళముయొక్క సృష్టినిన్ని, వాటియొక్క పోషణయున్న, దాని మీదనుండే సముద్రములు, నదులు, మడుగులు, పర్వతములు, కొండలు, లంకలు మొదలయినవాటియొక్క మూలమున్న, దానియందంతటా కలిగిన వేరేవేరేమనుష్యులున్న, వారియొక్క విద్యలున్న మతములున్న యాచారములున్న, వాటియొక్క భేదములున్న, యివి మొదలైనవాటినిగురించి విచారింపుకొనడము యుక్తముగానున్నది. విదేశస్థులు, యితరమైన విద్యలతో, నీ విద్యను బాగా నెరిగియున్నారో, వారు యీ భూగోళముమీద గొప్పవారని యనిపించుకొంటున్నారు; యేదేశస్థులు దీని నెరుగకుండానున్నారో, వారన్ని విషయములయందు పీనుసనిపించుకొంటున్నారు. అయితే భూగోళవివరముతో కూడా లోకచరిత్రను విచారింపుకొనవలసినది. అన్ని కార్యములకు వాకకర్త యుండవలెనని యేలాగు తెలిసినదో, యీ భూగోళముయొక్క సృష్టినిగురించిన్ని, దానిమీదనుండే సమస్తజీవరాశులయొక్క సృష్టిపోషణలనుగురించిన్ని విచారిస్తే, నీయావత్సృష్టికి నొకసృష్టిపోషణలకర్త యుండవలసినదని మనకు బోధపడుతున్నది. ఈ భూగోళముయొక్క ప్రమాణమునుగురించిన్ని, దీనికి వెలుగునిచ్చే సూర్యచంద్రనక్షత్రముల ప్రమాణమునుగురించిన్ని, భూగోళము చుట్టుకలిగిన యాకాశమందుపుట్టిగాలి మేఘము వర్షము మొదలయినవాటిని

గురించిన్ని విచారిస్తే యాస్పష్టిపోషణలకర్తయవరిమితశక్తి జ్ఞానదయలు గల వాడైయున్నాడని కనపడుతున్నది.

RAILWAYS AND THE STEAM ENGINES (1856)

౧ పటముచూస్తే—పొగయంత్రముచేత అనేకమైనబండ్లు కష్టితోవమీద లాగబడుతూవున్నవి. వడివక్కును నె ౧ పొగయంత్రమువున్నది. దానిమీద బండివానునిలిచి అక్కరకొద్దీ దాని నిలుపుటకైనా తోయింట్టకైనా సీద్ధముగా వున్నాడు.

నె ౨. ఆవిప్రట్టిచుట్టకు బొగసీళ్లుగల బండివున్నది. దానిమీద వొక నౌకరు నిలుస్తున్నాడు.

నె ౩. ఇది సామానుగల పెద్దబండి—దానికి హానిరాకుండా అది బాగా కప్పబడియున్నది.

నె ౪. వశువులగలబండి. అది కష్టితోవమీద కష్టములేకుండా శీఘ్రముగా దూరమైనసంతలకు తీసుకపోబడుతున్నది.

నె ౫. ఇదితక్కువకూలి యిచ్చేవారికొరకైన వొకబండి పొగయంత్రముదగ్గిరవుండేవి రెండో మూడో రకములబండ్లు అంటారు.

నె ౬. ఇదియెక్కువకూలియిచ్చే గొప్పదొరలకు వసంతుగా చేయవొకబండి. యంత్రమునకు దూరముగా వుండేవాటిలో బహుశుభముగా కూర్చుండవచ్చును.

నె ౭. ఈబండిలో వ్రయాణస్తుల సామానులున్ను యితరమెవ చిన్న పెట్టెలు మొదలైనవిన్నువుండును. దానిమీద నిలిచేవాడు కావలివాడు—అదంతా ఆయనవశములో వుండును.

౨ పటము.

బండ్లు ఆవియొక్క కివల్ల నడిపించబడేవిధము తెలిపేకొరకు ఆవియంత్రము యీపటములో వ్రాయబడియున్నది. దిగువ వ్రాయబడుతున్నవివరము

శ్రద్ధగా చదివితే అమిత సుఖవుగా గ్రహించవచ్చును. దానిమీద వ్రాయబడిన అంకెలు చూడవలెను.

౧ అనేది సీట్లకాచి అవిపుట్టించే అగ్నికొలిమి.

౨, ౨, ౨, అనేది సీట్లగల గొప్ప యినుపబాణ- అది బుడి అంత పొడుగున్న పెడల్పున్న గలది.

౩, ౩, ౩ అనేది యినుపగొట్టములు. వాటివల్ల వేడిమిన్ని పొగయిన్న అగ్ని కొలిమియించి బాసలూబడి ౧౨, ౧౨ అనే పొగగూడుకు వర్తవి.

౪. అనేది బాసమీదవున్న అవిగుప్పుటము. కాచేసీళ్లవల్ల పుట్టేఅవి అంతా దానిలో ప్రవేశిస్తున్నది.

౫, ౫, ౫ అనేది పొడుగైననాళము. బాణములు చూస్తేరా వాటి లాగున అవి ఆనాళములూబడి, ౬, ౬ అనే చిమ్మనగొట్టమువంటి పెద్దగొట్టములూ ప్రవేశిస్తున్నది.

౬. అనేది (Cylinder) పెద్దగొట్టము దానిలో ౭ అనేది గజము తల (Piston) సీట్ల చిమ్మేదానివలె ఆడుతున్నది. అది దానియెడనుపక్కకు చేరితే అవిశక్తివల్ల అదికుడిపక్కకు తెప్పన కొట్టబడును.

౮. అనేది వొకమూత. అదియినుపగజమువల్ల యిటు అటు జారుతున్నది దాని దగ్గరవున్న రెండుబాసలు నాళమునుంచి చూపించే చిన్నతోవలు వున్నవే, వాటివల్ల ౫, ౫, ౫ అనేచిమ్మనగొట్టములూ అవిచేరి గజము తలను ఆడించును. యేలాగంటే కుడిపక్కకువుండే తోవవల్ల అవిచేరేటప్పుడు దాని వ్యాపకగుణమువల్ల గజము యెడనుపక్కకు తెప్పన కొట్టబడును. అయితే అది ఆయెడనుపక్కకు చేరగానే యంత్రసాధనవల్ల కుడితోవమూతవల్ల కప్పబడి యెడనుతోవ తెరవబడును గనుక అది యెడనుపక్కనుచేరి గజముతలను కుడిపక్కకు తెప్పన తోవపేరును. మూతవల్ల వొకతోవ కప్పబడునప్పుడు రెండోది తెరవబడును గనుక అది వొకసారి

యెడమవక్కునుచేరి కుడివక్కుకున్న తరువాత కుడివక్కునుచేరి యెడమవక్కుకున్న గజముతలను వెనుక ముందు కొట్టుటవల్ల అది వొకతరహావిడిచేత పెద్దచక్రమును తిప్పుతున్నది.

౯. అనేది యిరువగజము. అది వొకతలకు అతకబడి ౧౦ అనేసిడిచేత ౧౬ అనే పెద్దచక్రము తిప్పుతున్నది.

౧౦. అనేది క్రాంక్ (Crank) అంటారు. అదివల్ల వెనుకముందు కొట్టబడే యిరువగజము దీనివల్ల పెద్దచక్రము తిప్పుతున్నది.

౧౧. అనేనాళమువల్ల అక్కరలేని అవి వెల్లిపోవును.

౧౨. అనేది పొగగూడు. పొగధూళి మొదలైనవి ౧ అనే అన్ని కొలిమిలోనుంచి ౩, ౩ ౩ అనేనాళములలోబడివచ్చి దీనివల్ల వెల్లిపోవును.

౧౩ అనే రెగ్యులేటర్ (Regulator) అని చెప్పబడిన వొకవిడి. దీనివల్ల బండివాడు కావలసిన ప్రకారము అది విడువవచ్చును కట్టవచ్చును. దానికిందికొననువున్న వొకముడి ౫ అనే అవినాళమును కావలసినప్పుడు తెరుచును కావలసినప్పుడు మూసివేసును.

౧౪. అనేది రక్షకమైనమూత (safty value) అంటారు. వేడిమి అధికమైతే అది అధికమైనశక్తితో వ్యాపించును గనుక పెద్దచక్రము తిప్పుటకు కావలసినదానికంటే యెక్కువశక్తి గొప్పవేడిమిచేత పుట్టితే అయెక్కువ అనిని వదలవలెను. లేనిచక్షమందు బానసిలి దగ్గరవున్నవారందరు చచ్చిపోదురు. కాబట్టి మరిగేసిట్లుగలబానలో వొకతోవవున్నది. దానిమీద నిద్రా యించబడిన గొప్పబరువైనా లేక మీటైనాగల మూతవున్నది. అదికావలసి నంతబలము మాత్రమేవుంటే అబరువువల్ల మూత అడనుబడును. అయితే అది యెక్కువైతే అబరువునైనా మీటనైనాయెత్తి ఆతోవవల్లపోవును.

౧౫. అనేది వొకతరహాపిల్లంగ్రోవి. దానికింద అగుపడే విడివల్ల బండి వాడు దానిలోకి అదిని చేరినివ్వవచ్చును. అప్పుడు కొన్నిక్రోసులదూరముగా

వివరదేధ్యని దానివల్లపుట్టును. యెవరైనా కమ్మితోవనువుంటే పొగబండ్లు వస్తూవున్నవని ఆధ్యనివల్ల తెలుసుకొని పారిపోవచ్చును.

౧౬. అనేది వైస్ చెప్పిన ప్రకారము ౬ అనే నాళములోవున్న ౭ అనే గజముతలవల్ల తిప్పబడే గొప్ప చక్రము. అది తిప్పబడితే బండ్లన్నిన్ని నడుచును. ఈపటములో రెండుబండ్లచక్రములు అగుపడుతున్నవి అయితే వాటికి యంత్రముతో సంబంధ మేమిన్ని లేదు.

౧౭. అనేది బఫర్స్ (Buffers) అంటారు. ఇవి వాకతరహా దిండు బండ్లు వాకదానికి వాకటి సరిగా తగలకుండా ఆతంకపరుచును.

౧౮. అనేది యినుపకమ్ములు. వాటికి ౩ అంగుళములు వెడల్పున్న ౬ అడుగుల పొడుగున్న వుండవచ్చును. చక్రములు కమ్ములమీదనుంచి జారకుండా అవి చక్రములకైవారములో వున్న గాడికి సరివరచబడును.

౧౯. ఇవి చేర్స్ లేక క్లాంప్స్ (Chairs or Clamps) అనగా గట్టిబండులు అంటారు. వీటివల్ల కమ్ములు కలుపబడును.

౨౦. ఇవి నేలమీదనున్న రాళ్ల వాటిమీద కర్రవాసములున్న కమ్ములున్న వుంచబడును.

ELECTRIC TELEGRAPH

ఎలెక్ట్రిక్ తెలెగ్రాఫు అనగా మెరుపుటప్పా.

మెరుపుటప్పా అనగా పిడుగువలె వేగముగా వర్తమానములు దూరము నకు పంపించే యంత్రము ఈ యంత్రమందు జరిగే క్షిన్ని ఆకాశమందు అగుపడే మెరుపున్న యేకగుణముగలవి గనుక దానిని మెరుపుటప్పా అంటాము. ఇంగ్లీషులో దాని పేరు (Electricity) ఎలెక్ట్రిసిటీ.

ఇనుము-భూమి-నీళ్లు మొదలైన వాటిమీద మెరుపు సుఖవుగా నడుచును. అయితే గాజు యెండినకర్రలు మొదలైన వస్తువులు దానితోపకు అడ్డముగావుంటే అవి దాని బలమువల్ల బద్ధలు చేయబడును. గొప్ప యినుపతీగ

యైనా గొలుసుఅయినా వొకగోపురముయొక్క శిఖరమునకు తగిలించబడి అక్కడినుంచి భూమికి ప్రేలగట్టబడినట్టుయితే సిడుగు - అనగా మేఘములూ నుంచి వచ్చే మెరుపు అగోపురముమీద పడేటప్పుడు అది ఆతీగవెంబడి భూమికివచ్చి దేనికిన్ని హనిచేయక భూమిలో వ్యాపించును. అయితే మెరుపు గోపురముమీద పడునప్పుడు భూమిపొయే అలాటి యినుపతోవ దానికి లేకపోతే యిటికలు-రాళ్లు-నున్నము మొదలైనవి బద్దలైపోయి గొప్ప నష్టము చేయబడును.

ఉప్పుతోనైనా కొంచెము గంధకపు అరకుతోనైనా కలిసిననీళ్లలో సత్తుపలకనున్న రాగిపలకనున్న వొకదానికొకటి కొంతదూరముగా వుంచి వాటిమీది అంచులకు యినుపతోగె తగిలిస్తే ఆతీగెవల్ల మెరుపు గొట్టములూ పారే నీళ్లవలె రాగిపలకయొద్దనుంచి సత్తుపలకయొద్దికి నడుచును. ఆతీగె తెంసి రెండుకొనలు వొకదానికొకటి సమీపముగావుంటే పటపటధ్వనితో మెరుపు కనిపించును. ఆరెండుతీగెలు వదిలంగలములేగాని వదిలొనులేగాని యెంతపొడుగు చేసినప్పటికిన్ని కొనలు కలుసుకొనిన లేక వాటిని మరి రెండు లోహపు పలకలకు అతికించి ఆపలకలను అంతదూరముగా భూమిలో పాలిపెట్టిన మెరుపురాగిపలకయొద్దనుంచి దానికి అతికించబడిన తీగెవెంబడి సిడుగువలె యెగిరిపోయి భూమిద్వారా రెండోతీగెయొద్ద ప్రవేశించి దాని వల్ల సత్తుయొద్దికి వెళ్లును. ఆతీగెలు మెరుపుతీగెలు అంటారు. ఆతీగెలు మిక్కిలి పొడుగైనవైతే మెరుపు మిక్కిలి సత్తువగా నడువదు. అయితే అనేకమైన సత్తురాగిపలకలు వొకపెట్టిలో వొకదానికివొకటి యినుపబద్దలతో బంధించితే మరి యొక్కవైనసత్తువగల మెరుపు పుట్టును. అప్పుడు దానిని బట్టరి (Battery) మెరుపుపెట్టె అంటారు.

ఈదేశములూ సత్తువగల కర్ర స్తంభములమీదవేయబడిన యినుప తీగెలవల్ల మెరుపు హాకస్థలమునుంచి మరియొక్కస్థలమునకు కొంచుపోబడు తున్నది.

అయితే తీగలపెంబడి రప్పించబడే మెరుపు యేలాగు వాక్యములు తెలియచేసునని అడిగితే దాని గ్రహించుటకు దిగువ వ్రాయబడేసంగతులు శ్రద్ధగా చదువవలెను.

ఇనుము దాని ఆకషింపచే సూదంటురాలితో వొక యినుపముంటి మీదనైనా చిన్న పుక్కుకమ్మిమీదనైనా రాయబడితే ఆరాలిగుణము ఆ ముంటికిన్ని కమ్మికిన్ని అబ్బి అవికూడా యినుపవస్తువులను ఆకషింపచును. అంతేకాకుండా ఆరాలిని అంటినముల్లు వొకమొన సరిగా తూగి తిరిగేటట్లు వేస్తే అది పుత్తర దక్షిణలకు నిలుచును. ఇది (Mariner's Compass) నావికులకంపాసు అంటారు యెందుకంటే నావికులు దానివల్ల పుత్తరదిక్కునుభువుగా కనుగొంటారు.

మరియొకసంగతి జ్ఞాపకమందు పుంచుకొనవలెను. అది యేదంటే— మైని చెప్పబడిన మెరుపును ఈసూదంటురాలి గుణకక్షికిన్ని వొకసంబంధము పున్నది యేమంటే మెరుపు వొకలాగున వెళ్లుతూవున్నప్పుడు యీరాలి గుణకక్షి దానికి అడ్డముగా నడచును. కాబట్టి మైన చెప్పినప్రకారము వొకముల్లు పుత్తరదిక్కువైపువున్నప్పుడు మెరుపువచ్చేతీగ దానిమీద దానితో సరిగావేస్తే ఆముల్లు తక్షణమే తిరిగి తూర్పుపడమరలవైపు నిలుచును. అయితే ఆతీగ మెరుపుపెట్టెను అంటకుండా వదలితే సూది తక్షణమే పుత్తరదక్షిణములవైపు తిరుగును. మెరుపువచ్చే తీగవల్ల ముల్లు చాలామూలక చుట్టబడితే దాని తిప్పేగుణము యెక్కువచేయబడును.

మరిన్ని సూదంటురాలిలో మరియొకగుణము అగుపడును. అది యేదంటే—సూదంటురాలిగుణముగల ముంటిమీదనున్న తీగలపెంబడి మెరుపురాగివలక యొద్దనుంచి సత్తువలక యొద్దికి వస్తూవుండగా రాగివైపున పున్న కొన తూర్పు వైపున్న సత్తువైపునపున్న కొన పడమటివైపున్న తిరుగును. యేలాగంటే—రా-స-అనేది పుష్పనీళ్లలో పున్న రాగి-సత్తువలకలు -

ఉ-వ-అనేది సూదంటురాతిగుణముగల వాకముల్లు-క-వ-ర-ఫ-ఖ-అనేది వాక యినుపతీగ.

అది రాగియొద్దనుంచి ఆముల్లుమీద వుత్తరదిక్కునుంచి దక్షిణ దిక్కుకు (వచ్చి) సత్తుపలకయొద్దికివచ్చి దానికి తగిలించబడును గనుక ముల్లు వుత్తరదిక్కునుంచి తూర్పువైపు అనగా కుడివక్కవైపు తిరుగును. అయితే అతీగలు వదలించి క-వ-అనేది చుక్కలవరసగా సత్తుకున్న ఖ-వ అనేది చుక్కలవరసగా రాగికిన్ని తగిలిస్తే ముల్లు వడమట్టివైపు - అనగా యెడమ వైపుకు తిరుగును.

కాబట్టి ఆలాటియంత్రమువల్ల వాక్యములుపంపుటకు రెండుస్థలము లందు - అనగా చెన్నపట్టణము విశాఖపట్టణమునే వాటియందు ఉత్తరదక్షిణ ములవైపు తిరిగే సూదంటురాతి గుణముగల రెండుముళ్లున్న పైన చెప్పిన క్రకారము రెండు మెరుపుపెట్టెలన్ని వుండవలెను. మరిన్ని చెన్నపట్టణమం దున్న మెరుపుపెట్టెయొద్దనుంచి అక్కడవున్న ముల్లు చుట్టబడిన యినుపతీగ స్తంభములమీదుగా విశాఖపట్టణమునకు వెళ్లి అక్కడవున్న మంటికి చుట్టబడి ఆపెట్టెయొద్దికి చేరవలెను. ఆలాగువుండగా చెన్నపట్టణమందున్నవాడు తగిన వుపాయమువల్ల ఉ-వ-అనేతీగె రాగికిన్ని ద-ఫ అనే సత్తుకున్న తగిలిస్తే వెంటనే తనముల్లున్న విశాఖపట్టణమందున్న ముల్లున్న వుత్తరమునుంచి తూర్పువైపుకు యేకవిధముగా తిప్పుబడును. అయితే తీగెలుమార్చి తారు మారుగా రెండుస్థలములలో వున్నముళ్లు వుత్తరమునుంచి వడమట్టికి తిప్పు బడును. విశాఖపట్టణములో వున్నవాడున్న ఆలాగే చెసి ముండ్రను తిప్పవచ్చును గనుక వాకస్థలమందు యేనంజ్ఞ చేయబడునో ఆనంజ్ఞ రెండోస్థలమందున్న ఆగువడును.

ముల్లు తిరుగుటవల్ల అక్షరములు యేలాగు తెలియబడునంటే—అది కుడివైపు వాకసారి తిప్పబడితే అదివాక అక్షరము తెలుపును. రెండుసారిలం తిప్పితే వేరొక అక్షరము - మూడుసారిలంతిప్పితే మరియొకదానిని తెలు

పును. తర్వాత మైనిచెప్పిన ఉపాయముచేత యెడమవైపు ౧,౨,౩ సారలు తిప్పితే అది అక్షరములు తెలుపును మరియు కుడివైపు వొకసారి యెడమవైపు వొకసారి ముల్లు తిప్పవచ్చును. లేక కుడివైపు వొకసారి యెడమవైపు ౨,౩ సారులు తిప్పవచ్చును. అలాగు ముల్లు యిటు అటు తిరుగుటవల్ల అక్షరము లన్నిటిని తగినసంజ్ఞలు చేసి సులభముగా వృత్తాంతములు పంపవచ్చును.

తీగలు యొంత పొడుగైనప్పటికిని భూమిమీదనేగాని నముద్రపు అడుగునేగాని యెంతదూరముగా వెళ్లినప్పటికిని అది తగిన వస్తువులచేత కప్ప బడితే వాటివల్ల మెరుపు యెగిరి చెప్పబడిన యాత్రమువల్ల సంజ్ఞలు చేసును, ఈలాటి మెరుపుటపాలు యూరోపు అమెరిక అనేదేశములయందు వాడి కెలో వున్నవి.

చిన్న వాండ్రకు తెలివిపుట్టగలందులకున్న నడవడి తెలియ

గలందులకున్న యేవఁచఁబడ్డ వేడుకకథలు.

Madras, Reprinted for the Madras school Book society 1821

విద్యతరగనిధనము.

విద్యయొక్కగుణములు విను. ఆవిద్యచెప్పేవాణ్ని గ్రహించే వాణ్ని వృద్ధిచేస్తున్నది. మీరు యేవస్తువయినా అన్యులకు యిస్తే అది మీది కాకపోతుంది. యావిద్యామాహత్మ్యం యేమంటే విద్వాంసుడయినవాడు తన విద్యను పోగొట్టుకోకుండా విద్యాదానం పూరాగా చేయనున్న వచ్చును; ఒకరు గ్రహించనున్న వచ్చును. వెండి బంగారము నిరంతరము యిస్తూవుంటే రాశిఅయినా తరిగిపోతున్నది. అన్యులకు చెప్పడంవల్ల విద్య దినదినానికి అభివృద్ధిఅవును గాని తక్కువగాదు. విద్య యేవిధముగానయినా ద్రవ్యముపోయి నట్టు పోదు; వ్రయముగాదు.

దొంగిలించబడదు. మంచి అగోచరకర్తవలె మనకు వచ్చే అపాయమును తెలియచేసి అందులభలమును అగుపరుస్తుంది. గ్రహచారపకాత్తు యెప్పు

దైవా తొందరపస్తే విద్య మనకు అలోచనచెప్పును. జనులకు విద్య చెలికాడున్న ప్రాణస్నేహితుడున్ను.

చీకట్లో దివిటీ ప్రకాశించినట్లు జనులలో విద్య ప్రకాశించును. దీపమున దీపము ముట్టిస్తే మొదటిది ఆరిపోనివిధమున విద్యచెప్పడముచేత మూఢుడనే అంధునియొక్క మూఢత్వమునేచీకటి పోతున్నది గాని చెప్పేవానికి తక్కువబడదు. కాబట్టి విద్యాధనము కల్గినవాడు అజాగ్రతవల్ల దానిని పోగొట్టుకొనుమాడదు తనకు శక్తికల్గినమట్టుకు వకరికి చెప్పడమునకు ఆనమ్మతముగానూ వుండమాడదు.

పంచతంత్రము 1834, 1861, 1870.

(ఇది రావిపాటి గురుమూర్తికాస్త్రీ బడులలో సిల్లలు చదువుకొనుటకు రచించినది. మొదటికూర్పులో ఉన్నట్టి వ్యావహారికభాషలో అనేక సార్లు ఇదిఅచ్చుపడి 40 సం. విద్యాధికార్థల మదమును పొందినది. 1870 వ సం. కు పిమ్మట ఎవరో ఈ గ్రంథములోని వ్యావహారికభాష “గ్రాంథిక భాష”గా మార్చివేసినారు. 1018 వ సం. కూర్పులో కృత్రిమభాష కనబడుతున్నది. దానిలోని వాక్యములుకూడా మాదిరికి ఉదాహరిస్తున్నాను.)

పాటలీపురమును ప్రసిద్ధంబైన యొకపట్టణముగలదు అది వేదశాస్త్ర పురాణాదిచతుర్దశవిద్యలునేచిక్షన బ్రాహ్మణోత్తములచేతనున్న మిక్కిలి బలవరాక్రమకాలులయిన రాజశ్రేష్ఠులచేతనున్న క్రయవిక్రయములయందు బ్రసిద్ధులైన వైశ్యులచేతనున్న - దేవబ్రాహ్మణ విశ్వానముగలిగియుండెడు కూద్రులచేతనున్న - నానావిధములయిన ఆయుధముల నభ్యసించుటయందు నేర్పుగల వీరభటులచేతనున్న - అనేక దేవాలయములచేతనున్న ప్రకాశింపుచుండును.

అపట్టణమును - నుదర్భనుండనురాజు - విలుచుండును - అతడు వరాక్రమమున కుమారస్వామితోనున్న బుద్ధియందు బృహస్పతితోనున్న

తైర్థంబున హిమవంతునితోనున్న - దాతృత్వమునందు శిబికాదళీచులతో
నున్న సమానుడై యిజ్జగంబున ప్రసీధికెక్కియుండెను.

ఆరాజశ్రేష్ఠుం డొక్కనాడు మంత్రులు - పురోహితులు-నిర్ద్వజుల
బలు-సామంతరాజులు - బంధువులు - మిత్రులు - మొదలయినవారు వరి
వేప్పించియుండగా సభలో నిండుకొలుపుండి - దుర్బార్లులే నీతికాస్త్రము తెలి
యని తనకొడుకులం జూచి - మిక్కిలి చింతాక్రాంతుడై - సభలోనున్న
మంత్రులంజూచి యిట్లనియె.

విద్వాంసుడున్న - ధార్మికుడున్న - కానికొడుకుపుట్టితే ఫలమేమి -
చూడిపాడిలేని గోవును పెట్టుకొని యేమి నేయవచ్చును. బహుమంది కొడుకులు
గలరని లెక్కపెట్టుకొనుటచేత కొందమైనా ప్రయోజనము కద్దా - వంశము
నకు కీర్తికలెచ్చినకుమారుడు ఒక్కడే చాలును - రూపమున్న-ధనమున్న-
బలమున్న-కలిగినా కాస్తజ్ఞానము లేనికొడుకెందుకు అటువంటి కొడుకును
గనుటకంటే తల్లి గొడ్డాలైనా మేలు - కడుపు దిగబడినా మంచిదే - పుట్టిన
వాడు చచ్చినా బాగు-ఆడదిగా బుట్టినా వాసి - పూర్వజన్మములయందు
శండ్రి చేసిన పుణ్యకర్తములచేత ఉదాయండును-ధర్మాత్ముడును - శలివృక్షుల
మాట జవదాటనివాడును - మంచినడతగలవాడును - సర్వజనులకు హితుం
డును - విద్వాంసుండును - సమర్థుండును - ఒకరు తనకు చేసిన మేలు మరవని
వాడును ఆడితప్పనివాడు నైనపుత్రుండు గలుగును - పాపకముముచేత
పాలనముద్రములో విషముపుట్టినట్టు - మంచివంశములో దుమాకగుడు
పుట్టి - కులము చెరుచును-యవ్వనము - ధనము - దొరతనము - అవివేకము -
అనే యీనాలుగింటిలో ఒకటొకటి అనధమును పుట్టించును - ఈనాలు
గున్న కలిగినచోట చెప్పవలసినదేమి - కాబట్టి వివేకము లేనందున దుర్బాగుకా
లైన నాకొడుకులకు నీతికాస్త్రము - చదివించి - వివేకము - కలుగజేసుట
వలన - వారిని పునజన్మసంభూతులుగా నేర్పరచగల పుణ్యాత్ము లెవరైనా
యీసభయందు గలరా.

అని రాజు చెప్పగా దేవగురువైన బృహస్పతివలె - సమస్తసీతీకాస్త్రములు - తెలిసిన - విష్ణుశర్మయను బ్రాహ్మణుడు లేచి - రాజుం జూచి - ఓచువా రాజా - మీరీలాగున చింతచేయవలసినది యేమి - మీరు తలచినవని చక్క - నేయుట యెంతమాత్రము - నేను - మీకొడుకులనందరిని - ఆరునెలలలో - సకల సీతీకాస్త్రములు - తెలిసిన - వారినిగా జేసి మీకు సమర్పించకపోతే ధన ధాన్యాదులలో నాయిల్లు విడిచి మీరాజ్యమునకు దూరమై పోగలవాడను అని ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

అందుకు రాజు చాలాసంతోషించి ఆవిష్ణుశర్మకు యేనుగులు గుఱ్ఱములు లేరులు పల్లకీలు గొప్ప వెలగలిగిన వస్త్రములు సాములు ధనము మొదలుగాగలవస్తువులు ప్రీతితో బహుమానముచేసి తనకొడుకులను పిలువించి అయ్యాయదుగో వీండ్లు మీకొమాళ్లుగాని నాకొమాళ్లుగారు మీరు వీండ్లను చదివించి బుద్ధిమంతులను చేసేభారము మీది అని వారిని విష్ణుశర్మ పక్షముచేసెను.

అంతట విష్ణుశర్మ రాజపుత్రులను పిలుచుకొనిపోయి - తనమనస్సులో అలాచనచేసి - మిత్ర భేదము - సుహృత్తాభము - సంధివిగ్రహము - లబ్ధనాశనము - అసంప్రేక్ష్యకారిత్వము - అని అయిదు తంత్రములుగల - పంచతంత్ర మనే - గ్రంథముచేసి - వారితో నిట్లనియె.

మిత్ర భేదమనగా - స్నేహితులకు - విరోధము పుట్టించడము సుహృత్తాభమనగా స్నేహితులను సంపాదించుకోవడము - సంధివిగ్రహమనగా ముందుగా స్నేహముచేసి తర్వాత విరోధించడము - లబ్ధనాశమనగా దొరికినధనమును పోగొట్టుకోవడము - అసంప్రేక్ష్యకారిత్వమనగా ఏకాగ్రమునైనా చక్కగా విచారించక నేయడము.

పంచతంత్రమనగా ఈఅయిదుతంత్రములుగల గ్రంథము.

పంచతంత్రము.

క్రొత్తకూర్పు 1918

ఉపోద్ఘాతము.

పాటలీపురము ప్రసిద్ధమైన యొక పట్టణముగలదు. అది వేదకాస్త్ర పురాణాది చతుర్దశవిద్యలు నేర్పిన బ్రాహ్మణోత్తములచేతను, మిక్కిలి బలవరాక్రమకాలులైన రాజకీయములచేతను, క్రయనిక్రయములయందు ప్రసిద్ధులైన వైశ్యులచేతను, దేవబ్రాహ్మణ విశ్వాసము గలిగియుండెడు శూద్రులచేతను, నానావిధములైన యాముఖవిద్యల నభ్యసించుటయందు నేర్పుగల వీరభటులచేతను ననేక దేవాలయములచేతను బ్రకాశించుచుండును. ఆపట్టణమును సుదర్శనం డనురాజు పాలించుచుండును. అతడు వరాక్రమమునఁ గుమారస్వామితోను, బుద్ధియందు బృహస్పతితోను, ధైర్యంబున హిమవంతునితోను, దాతృత్వమునందు శిబిరదధీచులతోను సమానుడై జగంబున ప్రసిద్ధికెక్కియుండెను. ఆరాజకీయ డొక్కనాడు మంత్రులు, పురోహితులు, విద్యజ్ఞులంబులు, సామంతరాజులు, బంధువులు, మిత్రులును షరివేష్టించి యుండఁగా నభిలా నిండుకొలుపుండి దుర్మార్గులై నీతికాస్త్రము తెలియని తన కొడుకులం జూచి మిక్కిలి చింతాక్రాంతుడై నభిలా నున్నవారితో నిట్లనియె. విద్వాంసుఁడును ధార్మికుఁడును కాని కొడుకు పుట్టిన ఫలమేమి. చూడిపాడి లేని గోవును బెట్టుకొని యేమిచేయవచ్చును. కొడుకులనేకులు గలరని లెక్క పెట్టుకొనుటచేతఁ కొంచమైనను బ్రయోజనముకలదా? వంశమునకు గీర్తితెచ్చు కుమారుఁ డొక్కడే చాలును. రూపమును ధనమును బలమును గలిగినను కాస్త్రజ్ఞానములేని కొడుకేల? అటువంటి కొడుకును గనుటకంటె తల్లి గొడ్డలైనను మేలు. పుట్టినవాఁడు చచ్చినను బాగు. పూర్వజన్మములయందు తండ్రి చేసిన పుణ్యకర్మములచేత భీరుండును, ధర్మాత్ముండును, తల్లిదండ్రులమాట జవచాటనివాఁడును, మంచినడతకలవాఁడును, సర్వజనులకు హితుండును, విద్వాం

నుండును, సమర్థుండును, ఇతరులు తనకుఁ జేసిన మేలును మఱవనివాఁడును, అడితప్పనివాఁడు నైన పుత్రుఁడు గలుగును. పాపకర్తముచేతఁ బాలనముద్రములూ విషముపుట్టినట్లు మంచిపంశములూ దుర్మార్గుఁడు పుట్టిన కులముచెఱుచును. యౌవనము, ధనము, దౌరతనము, అవివేకము అను నీనాలుగింటిలో నొకటొకటి యనర్థమును బుట్టించును. ఈనాలుగు కలిగినచోటఁ జెప్పవలసినదేమి? కాఁబట్టి వివేకములేనందున దుర్మార్గులైన నాకొడుకుల నీతికాస్త్రము చదివించి, వివేకముఁ గలుగజేయుటవలన వారినిఁ పునర్జన్మసంభూతులుగా నేర్పఱుపఁగల పుణ్యాత్ము లెవరైన నీసభయందుఁ గలరా? అని రాజు చెప్పుగానే దేవగురువైన బృహస్పతివలె నమస్త నీతికాస్త్రములఁ దెలిసిన విష్ణుశర్మ యను బ్రాహ్మణుఁడు లేచి, రాజుం జూచి యోమహారాజా! మీరీలాగునఁ జింతచేయవలసిన పనియేమి? మీరు తలఁచినపని చక్కఁజేయుట యంత మాత్రము? నేను మీకొడుకులనందఱిని ఆఱువెలలో నకల నీతికాస్త్రములు తెలిసినవారినిగాఁజేసి మీకు సమర్పింపకపోతి నేని ధనధాన్యములతో నాయిల్లు విడిచిపెట్టి మీరాజ్యమునకు దూరముగాఁ బోఁగలవాఁడనని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. అందులకు రాజు మిగుల సంతోషించి యావిష్ణుశర్మకు నేనుఁగులు, గుఱ్ఱములు, లేరులు, పల్లకీలు, గొప్పవెలగలిగిన వస్త్రములు, సొమ్ములు మొదలు గాఁగల వస్తువులు బహుప్రీతితో బహుమానముచేసి తనకొడుకులఁ బిలువ నంకించి యయ్యా! ఇదిగో వీండు మీకొమారులు గాని నాకొమారులుగారు, మీరు వీండ్రను జదివించి బుద్ధిమంతులఁ జేసెడుభారము మీది యని వారిని విష్ణుశర్మ వశము చేసెను. అంతట నావిష్ణుశర్మ యారాజపుత్రులను బిలుచుకొని పోయి తనమనస్సులో నాలోచనచేసి మిత్రభేదము, సుహృద్భావము, సంధివిగ్రహము, లబ్ధిసాశము, అసంప్రేక్షకారిత్వము అని యయిదుతంత్రములుగల పంచతంత్రమను గ్రంథముచేసి వారితో నిట్లనియె. మిత్రభేదమనఁగా స్నేహితులకు విరోధముఁ బుట్టించుట. సుహృద్భావమనఁగా స్నేహితులను సంపాదించుకొనుట. సంధివిగ్రహమనఁగా ముందుగా స్నేహముచేసి తరువాత విరో

ధించుట. లబ్ధినాశమనగా దొరకిన ధనమును బోగొట్టుకొనుట. అనంప్రేక్షకారిత్యమనగా వికార్యమునైనను జక్కగా విచారింపక చేయుట. పంచతంత్రమనగా నీయైదు తంత్రములుగల గ్రంథము.

ఇంగ్లాండుదేశ చరిత్రము

(ఇది 'ఉపయుక్త గ్రంథకరణసభవారిచేత ప్రచురము చేయబడినది. 1855)

౨ వ ఉల్లియము.

ఇవి ఇట్లుండగా, పౌత్రుదేశస్థుడైన పీటరు (Peter) అనువాడు ఒకడు, క్రీస్తుమతస్థులచేత ఆకాలమందు దివ్యస్థలము అని ఎంచబడిన జెరూసలము (Jerusalem) నగరమునకు యాత్ర చేయవోయెను. అదినములలో ఆపట్టణము మహమ్మదీయులకు వశమైఉన్నందున, వారు అక్కడనుండు దేవాలయమునకువచ్చు క్రీస్తువులను ఉపద్రవించుచు ఉండిరి. మతాభిమానియును ధైర్యశాలియును అయినపీటరు, దానినూచి వ్యసనపడి, అతడు అచ్చటినుంచి స్వదేశమునకురాగానే పోవువద్దికిపోయి, ఈశ్వరాంతమునుచెప్పి, అతని అనుమతి పొంది, యూరోపుఖండమునందుఉన్న అనేకపూర్వజాప్రవేశించి, అచ్చటచ్చట, జరూసలముపట్టణమును, క్రూరులును దుర్మార్గులును అయిన మహమ్మదీయులవద్దనుంచి స్వాధీనము చేసుకొనుటకుగాను ప్రయత్నముచేయుట క్రీస్తువులకుముఖ్యధర్మముగాఉన్నది అని ప్రసంగముచేసెను. దాని వినగానే యూరోపులో ఉన్న రాజులును, పెద్దమనుష్యులును ఒకటిగాచేరి, అమహమ్మదీయుల మీద దండెత్తిపోయిరి. అట్లు యుద్ధసన్నద్ధులైపోయినవారు అందరు క్రీస్తువుయొక్కభటులు అనిపించునట్లు చిలువ ఆచ క్రీస్తుమతగురువును భుజములలో ధరించుకొని పోయిరి. కావున ఆయుధమునకు క్రూనేడు (Crusade) అను నామముకలిగెను. రాబటుక్ ఆక్రూనేడు అనుయుద్ధమునకు తానును పోవలయును అని ఇచ్చయించెను. ఆయాత్రకు కావలసినద్రవ్యము తనవద్దలేనం

దున, తాను పాలించుచున్న నామకండిని, ఇంగ్లాండుకురాజును తనకు తమ్ముడును అయిన ఉల్లియమువద్ద కుదుపడించి, కొంతద్రవ్యముతీసుకొని పోయెను. ఇదియును కాక, ఫ్రాన్సు దేశమందు ఆల్పరాజ్యములను విలుచున్న కొందరు పెద్దమనుష్యులు, ఆయుధమునకుపోవుటకుగాను తమతమరాజ్యములను ఈ ఉల్లియమువద్ద కుదువగాడించి, తమకు కావలసిన ద్రవ్యములను తీసుకొని పోయిరి. అటుతరువాత ఉల్లియము తాను ఆరాజ్యములను అన్నిటిని స్వాధీనపరుచుకొనుటకయి ఆయాస్థలములకు పోవలయును అని సేనలకు ఓదలను సిద్ధముచేయుచుండగా, ఒకనాడు ఒక అడవికి తనపరివారమునుచేర్చుకొని వేటాడపోయెను. అచ్చట నరు వాల్టరు టిరలు (Sir Walter Tyrrel) అనువాడు ఒకజింకమీదవేసినబాణము, గురితప్పి ఒకచెట్టుచాటునఉన్న రాజుయొక్కరొమ్మన తగలగానే అతడు మృతిపొందెను. టిరలు భయపడి, పరుగెత్తిపోయి క్రూసేడు యుద్ధమునకుపోవువారితో తానును చేరిపోయెను. ఉల్లియము మిగులక్రూరుడు అయినందున వీనిమరణమునుగురించి ఎవ్వడును వ్యసనపడలేదు. వీడు చంద్రైండుసంవత్సరములు రాజ్యపాలనముచేసెను. వీడు ఎర్రని తలవెంట్రుకలు కలవాడు అయినందున ఉల్లియము రూఫసు (Rufus) అనిపేరు కలిగిఉండెను. ఉల్లియమురూఫసు మృతిపొందినపుడు రాబటుక అను వీనిసహోదరుడు క్రూసేడుయుద్ధము జరుగుచున్న పాలెస్టయిను (Palestine) అను దేశమునందు ఉన్నందున, ఆరాజునకు తమ్ముడైన హెకోరీ వెంటనే రాజ్యమును వశపరుచుకొనెను. రాబటుక అచ్చటనుంచి వచ్చినపిదప, ఇంగ్లాండుదేశము తనకు రావలసినది అని తగవుపెట్టెను. అటు వెనుక, ఇంగ్లాండురాజ్యము హెకోరీపొందవలసినది అనియును, రాబటుక వానివలన ఇంతమాత్రము ద్రవ్యమును తీసుకొనవలసినది అనియును, వీరు ఇరువురిలో ఎవరైనను సంతతిలేక మరణమునుపొందినయెడల వారిరాజ్యమును రెండవవాడు పొందవలసినది అనియును, వారు ఇరువురును ఒడంబడికచేసుకొనిరి. దీనివలన రాబటుకత్వపిపొంది, నామకండిని పోయిచేరెను. రాబటుక

అధికవైద్యమును ఉదారతయును కలవాడయినను, మిక్కిలి ఒళ్లుబంగనితనము కలవాడై ఉన్నందున, వీడుఆరంభించిన పనులుఅన్నియును సెరవేరడములేదు. నవుకరులు వీనివైబట్టలను కొన్నిసమయములలో గ్రహించుకొనిపోవుచుండిరి. అట్టిసమయములయందు ఆదినమంతయును పడకలోనేవడియుండును. వీడు రాచకార్యములను ఖండితముగా విచారించక ఉండుటవలన, వీనిచేతిక్రింది అధికారులు కాపులను మిగుల పీడించుచుండిరి. అందువలన, ఆకాపులు వీని మీద అసూయపడి, వీనికి సహోదరుడును ఇంగ్లాండుదేశమునకు రాజును. అయిన హెన్రీవద్ద మొరలెట్టుకొనిరి. దానిపై హెన్రీగొప్ప సేననుచేర్చుకొని నానుండికిపోయి, రాబటుక్నుబట్టుకొని, ఇంగ్లాండుకుతీసుకొనివచ్చి, కాడిఫు (Cardiff) అను పట్టణమునందు ఉన్న చెరసాలలో ఉంచెను. రాబటుక్ ఆచెరసాలయందే ఇరువదియేనిమిది సంవత్సరములుఉండి, అచ్చటనే మృతి పొందెను. కొందరుగ్రంథకర్తలు హెన్రీ అనువాడు ఎర్రగాకాల్చిన తామ్ర గిన్నెలను రాబటుక్యొక్క కండ్లలోఉంచి చిత్రపథచేసెను అని చెప్పుకొను చున్నారు.

మచిలీబందరు చరిత్రము 1879.

(ఇది సారంగపాణి అనేవైశ్యుడున్న మతుకుమల్లి కృష్ణకాశ్మీన్ని రచించినది.)

ఇ ను గు దు రు.

ఇప్పటికి నాలుగువందల సంవత్సరముల క్రిందట షియానున్నమతస్థుల వైరములచే తటస్థించిన యువద్రవములో కాషాదేశమునుంచి మిర్యిస్తా యిల్ సముదాని మొదలుగాగల నైదులకొందరు బారాహిమానును గొప్ప పీరును తీసుకొనివచ్చి యదివర కిచ్చటనున్న ఈరాజ్దేశస్థులగు షియావకతుల సహాయమునుబట్టి యిచ్చట కొద్దిపాటిజోషిదీని యేర్పరుచుకొని యంటూ నుండగా దీనిమహత్యమునుబట్టి డిల్లీపాదుషా అయిన ఆలమ్గీర్ ఘాదుషాచే

మావని వేదములకున్న ముజావలక జీవనమునకున్న 3౬ కత్తుల జాగీరు యివ్వ బడెను. ఇందుకుతగిన అస్తానాలేకనుండిన కాలములో మీర్ జాఅబ్దుల్ కరీమ్ అనుగరీబువతకకుడు కొన్ని వేలరూప్యములు ఖర్చుపెట్టి గొప్పఅస్తానాను ౧౮౧౬ సంవత్సరంలో కట్టించెను. అయితే నిప్పుడు ౧౨ కత్తులమాన్యము మాత్రము నిలచెను.

ఇట్లుండగ నిచ్చటకు అల్లాఖోలీఖాన్ గరెకెయిరాల్ అనునతడు ఫౌజుదారుగావచ్చి కొన్నాళ్లు వ్యవహరించి పిమ్మటిచ్చటనే మృతినొందెను.

ఆయనకు తరువాత ఖుతుబద్దాలా అనవల్లీ ఖాన్ బహద రిచ్చటకు పౌజ్ దార్ గావచ్చి తానున్న పియామతనుడవుటంబట్టి యీప్రాంతములం దుండుటకే నికృచ్చించుకొని చతుర్వింశ దుత్తరకతసంఖ్యాక భావసంవత్సర మనగ నిప్పుటికి ౧౨౮ సం॥ ల క్రిందట ఇనుగుదురుకు సామీప్యమందున్న మడయడవి యావత్తుకొట్టించి తాను కాపురముండుటకు దివాన్ ఖానా మొద లగువాటిని గట్టుటకు వ్యాపారు లగ్రహరమువల్ల నభ్యంతరముకలిగినట్టున్న యందుచేవారు కోరినంతసామునిచ్చి యాస్థలము తానుపుచ్చుకొనినట్టు చెప్పుదురు. అందులో నొకవృద్ధస్త్రీ తనతాలూకు కొద్దిపాటి ప్తలమును నెంతకు నివ్వక చాలాకాలమువరకు నవాబు వీర్పరచిన ఆవరణములోనేయుండి చివ రకుదినికి జీవనార్థము నెలకు రు ౧౫ నిచ్చేటట్టున్న తానుచనిపోయినతరు వాత తనదినవారక్రియలు చేయించేటట్టున్న ప్రతిసాలున అద్దికములుపెట్టించేటట్టు నిర్ణయించుకొని ఆచోటనుంచి వెళ్లిపోయెను.

పిమ్మట ఆమెయున్నంతవరకు ఆప్రకారమేయిచ్చి దినవారక్రియలు జరిపి రజాలుసాహేబు జీవించియున్నంతవరకు అద్దికము పెట్టించుచుండువాడని వాడుకయున్నది.

మరియు సర్కారులుపట్టణమనగ కరపట్టణ మంతరించినతరువాత గొప్పగొప్పగరీబుకోతీదాలుగా గొప్ప సౌధములను మహల్లు సుగట్టుకొని యత్యంత

భాగ్యవైభవములతో కలంకారీ మొదలగువ్యవహారములు జరుపుచుండుటచే నిది ప్రసిద్ధికెక్కిన స్థానమైయున్నది.

అందు నీ బస్తీనాబుయొక్క కోటయున్న, వారు నివసించుతగిన దివాన్ ఖానా మొదలగునవియున్న, వారు దర్బారు చేయతగిన సింహాసనాధి స్థానములతో కూడియున్న హర్బాది విశేషములతో రంజిల్లుమా రాంత్రిం బగళ్లు నవబతున గారా ధ్వనుల చేతనున్న, వేళలను తెలియజేయు ఘంటానాద ముల చేతనున్న, మరియు నింకనుండవలసిన రాజవైభవములన్నియుం గలిగి వెలయుచున్నందువలన ఈనగరమునకు ప్రధానస్థానమనియు ఇనకుదురనగ ఇనప్రభువునకు, కుదురుస్థానమని సార్థక నామము వహించుటచే దానియంత బకాహిర్గామ సముదాయమునకంతయు ఇనకుదురు పరగణాయని పేరువచ్చి నట్లు తెలియబడుచున్నది.

ఇందు కింకొక పక్షాంతరమున్న దదేమనగ ఆవ్యాపార్యగ్రహారము చింత గుంటపాలెములోనిదనియు ఎన్ గుదురను నామమునకు టర్కీ భాషలో ఎన్ నూతనముగాకుదురు ఆబాదుఅయిన చోటాటంబట్టి అట్టి పేరువచ్చినదనియు చెప్పుచున్నారు.

మరియు నిది తురకలవల్ల నొనర్చబడిన నగరమైనందున మేచ్చవ్యాపక మచ్చట విశేషముగానుండడమే సాక్ష్యమనియు మొదట నీప్రాంతములకు టర్కీస్తాన్ దేశస్థులు వచ్చియున్న హేతువుచే వారికి తురకయనునామము ఈదేశమైతే పెట్టబడినట్లు చెప్పుచున్నారు. బస్తీలో చాలానుప్రసిద్ధులై తమ పేటలో వాస్తవ్యులయియున్నారు. మరియు నిచ్చట సంస్కృత సంగీత సాహిత్య మల్లాది విద్యారశికుడున్ను మేచ్చనూరిఖాసానిపుణుడున్ను, అట్టి విద్యావంతులను మిగులనాదరించి విత్తసత్తానము చేయువారున్నగు కృత్తి పెన్ను పపైటరగు రాజా పెల్లూరి బుచ్చివెంకటరెడ్డినాయుడుగారు విశేష ప్రసిద్ధులుగా నుండెడివారు. ఆయనగారు గతించడమనేది బస్తీకి చాలానష్ట మైయున్నది.

దూరనివేదములకున్న ముజావలక జీవనమునకున్న 3౬ కత్తుల జాగీరు యివ్వబడెను. ఇందుకుతగిన ఆస్తానాలేకనుండిన కాలములో మిర్జాఅబ్దుల్ కరీమ్ అనుగరీబువతఃకుడు కొన్ని వేలరూప్యములు ఖర్చుపెట్టి గొప్పఆస్తానాను ౧౮౧౬ సంవత్సరంలో కట్టించెను. అయితే నిప్పుడు ౧౨ కత్తులమాన్యము మాత్రము నిలచెను.

ఇట్లుండగ నిచ్చటకు అల్లాఖోల్లీఖాన్ గరెకెయిరార్ అనునతడు ఫాజాదారుగావచ్చి కొన్నాళ్లు వ్యవహరించి పిమ్మటిచ్చటనే మృతినొందెను.

ఆయనకు తరువాత ఖుతుబద్దౌలా అనవల్లీ ఖాన్ బహద రిచ్చటకు పౌజ్ దార్ గావచ్చి తానున్న షియామతస్థుడవుటంబట్టి యీప్రాంతములందుండుటకే నిశ్చయించుకొని చతుర్వింశ దుత్తరకతసంఖ్యాక భావసంవత్సరమునగ నిప్పటికి ౧౨౪ సం॥ ల క్రిందట ఇనుగుదురుకు సామీప్యమందున్న మడయడవి యావత్తుకొట్టించి తాను కాపురముండుటకు దివాన్ ఖానా మొదలగువాటిని గట్టుటకు వ్యాపారు లగ్రహరమువల్ల నభ్యంతరముకలిగినట్టున్న యందుచేవారు కోరినంతసొమ్మునిచ్చి యాస్థలము తానుపుచ్చుకొనినట్లు చెప్పుదురు. అందులో నొకవృద్ధస్త్రీ తనతాలూకు కొద్దిపాటిత్తలమును నెంతకు నివ్వక చాలాకాలమువరకు నవాబు వీర్పరదిన ఆవరణములోనేయుండి చివరకువిసికి జీవనార్థము నెలకు రు ౧౫ నిచ్చేటట్టున్న తానుచనిపోయినతరువాత తనదినవారక్రియలు చేయించేటట్టున్న ప్రతిసాలున అద్దెకములు పెట్టించేటట్లు నిర్ణయించుకొని ఆచోటనుంచి వెళ్లిపోయెను.

పిమ్మట ఆమెయున్నంతవరకు ఆప్రకారమేయిచ్చి దినవారక్రియలు జరిపి రజాలుసామేబు జీవించియున్నంతవరకు అద్దెకము పెట్టించుచుండువాడని వాడుకయున్నది.

మరియు నరొక్కలుపట్టణమనగ కరపట్టణ మంతరించినతరువాత గొప్పగొప్పగరీబుఖోతీదాలుకా గొప్పసౌధములను మహల్లునుగట్టుకొని యత్యంత

భౌగ్యవైభవములతో కలంకారీ మొదలగువ్యవహారములు జరుపుచుండుటచే నిది ప్రసిద్ధికెక్కిన స్థానమైయున్నది.

అందు నీబస్తీననాబుయొక్కోటయున్ను, వారు నివసించుతగిన దివాన్ ఖానా మొదలగునవియున్ను, వారు దర్బారు చేయతగిన సింహాసనాధి స్థానములతో కూడియున్న హర్సాదివిశేషములతో రంజిల్లుమా రాంత్రిం బగళ్లు నవబతునగారా ధ్వనులచేతనున్ను, వేశలను తెలియజేయు ఘంటానాద ములచేతనున్ను, మరియు నింకనుండవలసిన రాజవైభవములన్నియుం గలిగి వెలయుచున్నందువలన ఈనగరమునకు ప్రధానస్థానమనియు ఇనకుదురనగ ఇనప్రభువునకు, కుదురుస్థానమని సార్థకనామము వహించుటచే దానియంత బహిర్గామ సముదాయమునకంతయు ఇనకుదురు పరగణాయని పేరువచ్చి నట్లు తెలియంబడుచున్నది.

ఇందు కింకొకవత్సంతరమున్న దదేమనగ ఆవ్యాపార్యగ్రహారము చింత గుంటపాలెములోనిదనియు ఎన్ గుదురను నామమునకు టర్కీభాషలో ఎన్ నూతనముగాకుదురు ఆబాదుఅయిన చోటాటంబట్టి అట్టిపేరువచ్చినదనియు చెప్పుచున్నారు.

మరియు నిది తురకలవల్ల నొనర్చబడిన నగరమైనందున మేచ్చవ్యాపక మచ్చట విశేషముగానుండడమే సాక్ష్యమనియు మొదట నీప్రాంతములకు టర్కీస్తాన్ దేశస్థులు వచ్చియున్న హేతువుచే వారికి తురకయనునామము ఈదేశమైతే పెట్టబడినట్లు చెప్పుచున్నారు. బస్తీలో చాలాసప్రసిద్ధులై తమపేటలో వాస్తవ్యులయియున్నారు. మరియు నిచ్చట సంస్కృత సంగీత సాహిత్య మల్లాది విద్యారశికుడున్ను మేచ్చహుజుఖానానిపుణుడున్ను, అట్టి విద్యవంతులను మిగులనాదరించి విత్తసన్నానము చేయువారున్నగు కృత్రి మేన్ను పప్రైటరగు రాజా షెర్లూరి బుచ్చివెంకటరెడ్డినాయుడుగారు విశేష ప్రసిద్ధులుగా నుండెడివారు. ఆయనగారు గతించడమనేది బస్తీకి చాలానవ్వు మైయున్నది.

ఈ (బుట్టయ్య) పేటలో యేతములని బహువాదుకగా చెప్పుదురు. అదేమనగా ఫ్రంచి ప్రభుత్వకాలములో కోటలో మంచిసీట్లలేకపోవడమువల్ల నిచ్చట గొప్పయిటుకనూతులు గట్టించి యచ్చటికి తూములు పెట్టుకొని యేత మతో సీట్లతోడుటవల్ల దానికి నాపేరువచ్చినది. పిమ్మట వాటిని ఇంగ్లీషు వారున్న చాలాఅభివృద్ధిపొందించినారు. మరియు నాఫ్రెంచి ప్రభుత్వకాల ములో కోటనుగట్టుటకు కావలసినయిటుక, సున్నము, నల్లరాయి మొదలగు సరంజాముచేసుకొనుటకు వీలుగా చిన్నాపురపుకాలువ త్రవ్వించియున్నారు. అకాలువ కొద్దిపాటి తెలుగుపీడలువెట్లుటకు తగినలాటు వెడల్పులు కలిగి యున్నది. అదియప్పుడు చాలావర్తకాభివృద్ధికికూడ తగియుండెడిది. ఈగోర్న మెంటువారు దానిని నిర్లక్ష్యముచేయడమువల్ల పూడిపోయి కొంతవర్తకాభివృద్ధికి లోపమైయున్నదని లేటు మేస్టర్ అట్టెండెంటు రిచార్సన్ మొదలగు వారలు నూచనచేసియున్నారు.

ఈయేతములయొద్ద డ్రైస్సరగు ఉమావేంకటస్వామినాయుడుగారు ప్రసిద్ధులైయున్నారు మరియు ఉమావంశోద్భవుడైన యాయన లోకులకు మానసికానందంబు గావించుటకు నూతనముగా నాటలపాటలనేర్పించి వ్యాపకముచేయవారలైయున్నారు. మరియు నీయన సర్వజనులకు స్నేహపాత్రులై ఇదివరకువచ్చిన యశేకులగు డ్రైస్సర్లలో విశేషప్రాసీజ్యుడును సుప్రసిద్ధవాఁడ్యులైయున్నారు. తత్సామియొక్క సహోదరులు ఈపట్టణమునకు పురుషార్థముల నొసంగురంగైన నాయకులుగనున్నారు. విమనగ నాయనగారి చేత ప్రచురింపబడుచున్న పురుషార్థప్రదాయనీ పత్రికయే లేకపోయిన లేటుకలెక్టరు జీ.డి. లెమోగారియుద్దేశ్యప్రకారము ఇచ్చటనుంచి డిస్ట్రక్టు హెడ్ క్వార్టర్లు తప్పించుటకు గవర్న మెంటువా రంగీకరించి జరగవలసిన యావదంశములు పరిష్కృతములైయుండగ నందుకు ఎవరుయేమిచేయలేక నుపేక్షచేసియున్నసంగతిలో నీపత్రికాసాధనముచే నిరోధింపబడుటచేతనే గదా నార్తక్ సర్కారు యావత్తుకు పూర్వమున్న హెడ్ క్వార్టర్లును తప్పిం.

చుటచేపాగా మిగిలియున్న ఈకొద్దిజనమైన నిచ్చటనుండడమున కాన్పడ
మైనది. లేనియడల విదేశములు కావలసివచ్చునే. మరియు నిది నిరర్థకములైన
మతదురభిమానమువల్ల గలుగుచెరువులను వెల్లడిపరచడమును పూనుకొనుట.
చేతనే క్రిష్టియన్ మతములు నోబిల్ స్కూల్ మేగ్జస్టును నూతనపత్రిక
ద్వారాను చేయుటకునుపోయిన హితవాదినీ పునరుద్ధారణను గావించుటకును
కారణమైనది. మరియు సీహేతువుచేతనే స్వధర్మప్రకాశనికూడ వెలసిన
టైంచవచ్చును. అయితే మేగ్జస్టు అనునది యెట్లుదృఢించినదో యట్లు స్తమించి
నది. హితవాదలే తమమతహితముతో పాటు యితరమతహితమును జూచు
కొనుచునుండేనే నింక నింకవృద్ధికాదగియున్నది. మరియు స్వధర్మప్రకాశని
గూడ విహితసంబంధమగు అర్థవత్తయిన ధర్మములను తెలుపకపోవడమువల్ల
నభివృద్ధికిరానట్లు గనిపించుచున్నది. ప్రస్తుతము పురుషార్థప్రదానియు నభి
వృద్ధిగనుండక వెర్రిధోరణిగలిగియుండెను. ఇందుకు కారణము తగినసహ
యము లేకపోవుటచేతనో లేక కేవలము క్రొత్త యుగాండను సాంగత్యదోషము
చేతనో తెలియదు, కాబట్టి యీపురజనులందరును ఈపత్రికచే నిదివరకుగలిగిన
మేలులనుగూరించి కృతజ్ఞులుగనుండి తదిభివృద్ధికి మిగులసహాయముచేయు
నెడల పునరభివృద్ధికి రాదగును, అయితే ఈపత్రికాధిపతులందరు సార్వజనీన
మైన సంగతులను సామాన్యముగా తెలిసేభాషచే రచించి యందరిని
ప్రాశ్నాహవరిచెడివై యుండిన తమకును చదువరులకును మిగుల మేలుగలుగును.

ముస్తాఫాఖాన్ పేట.

ముస్తాఫాఖాననువతాను సరదారుడు చాలా ప్రసిద్ధి కడైయుండి జమీన్
దార్లు మొదలగువారిమీద ధాటిచేస్తూ వారివల్ల కొంతరుసుము పుచ్చుకొంటూ
తనవరివారముతో విశేషవైభవములనుబొందుచు నివాసస్థలైయుండుటవల్ల
సామ్రాజ్యమంతకు ముస్తాఫాఖాన్ పేటయని పేరువచ్చినట్లును ఆగ్రాము
పూర్వపుత్రుడైనలో పోయినట్లును పూర్వీకులవల్ల కనబడుచున్నది. ఇప్పుడది

హిందువులవల్ల నాక్రమించుకొనబడినప్పటికీ తురకలదైనందుకు చిన్నగా జాన్మునుసీదొకటి యందుగనించుచున్నది.

తెనుగుదేశములోవున్న యింగిలీషుబరులకొరకైన

బాలబోధ 1852 ఆఖరుపాఠము.

దైర్యముగల వాక చిన్నవానినిన్ని పిరికితనముగల

యింకొక చిన్నవానినిన్ని గురించినది.

ఒకనాడు యిద్దరు చిన్నవాండ్లు బరిలోనుంచి యింటికి వెళ్లుతూ వుండగా వీధికొనను తిరిగినప్పుడు ఆయిద్దరిలో పెద్దవాడు అదుగో జగడము జగడము పెళ్లి చూతామనెను. అందుకు రెండోవాడు వద్దు యింటికి వెళ్లు దాము ఆజగడముతో మనకు యేమీ పనిలేదు అందువల్ల యేదైనా హాని పొందగలమని చెప్పి తే సీపు పిరికిని గనుక వెళ్లుటకు జడుస్తున్నావని పెద్దచిన్న వాడు పలికి పరిగెత్తివెళ్లెను.

రెండోచిన్నవాడు తిన్నగా యింటికి వెళ్లెను. మధ్యాహ్నము అయిన తరువాత అతడు యెప్పటివలెనే బరికి వెళ్లినప్పుడు జగడము చూచుటకు వెళ్లినందున చిన్నవాండ్లు అతని మిక్కిలీ హాస్యముచేసిరి. అయితే నేరమునకు తాను అర్హుడు కాకపోయినప్పుడు నేరము మోసుటచేతనే నిజమైన దైర్యము అధికముగా కనపరచబడుననిన్ని పాపమునకేగాని మరి దేనికయినా తాను భయపడ నిమిత్తములేదనిన్ని అతడు నేర్చివుండెను.

కొన్నిదినములయినతరువాత యీచిన్నవాండ్లందరూ చెరువులో స్నానముచేసుకొంటూవుండగా వారిలో వొకడు లోతుకు వెళ్లినందుచేత ముణుగుటకు ఆరంభించెను. చిన్నవాండ్లందరూ అతని దగ్గరకు వెళ్లుటకు భయపడి అతివేగముగా నీటిలోనుంచి బయటికి వచ్చిరి.

జగదమునకు వెళ్ల నొప్పునటువంటిన్ని కిరికి అని కడమ చిన్నవాండ్రు చేత హాస్యము చేయబడినటువంటిన్ని చిన్నవాడు ఆనమయమునకు అక్కడికి రాకపోయివుంటే ఆచిన్నవాడు యింకా శొంతనేపటికి చచ్చిపోవును. అతడు. ఆ డడనుందు తన బట్టలను తీసి నీటిలో దుమికి మురిగిపోతూవున్న చిన్న వానిదగ్గిరికి నమయోచితముగా వెళ్లి మిక్కిలీ కప్పముతో అతని దరికి తీసుక వచ్చెను.

కడమ చిన్నవాండ్రందరున్న అప్పుడు బహుగా సిగ్గుపడి తమకంటె అతడు ధైర్యవంతుడని వాఙ్మొనిరి.

బాలమనోరంజని

వాచకపుస్తకము, పాఠము 37.

మంచివాయువును గురించి.

I ప్రపంచమునందు అనేకవిధములగు విషములు ఉన్నవి. అయితే అనేకులను చంపేవిషము పెడుగాలే. బీషము ఈపాడుటకు అనోరముకంటె గాలి మిక్కిలి అగత్యము. మనము అన్నము తినకుండా శొన్నిదినములు ఉండ గలము కాని, గెండుమూడు నిమిషములు వాయువు లేకపోతే మనము జీవించి ఉండలేము. II మీరు నిర్జలమైన ఉదకమును మురికిచెంబులో పోసి కడిగితే, అసీళ్లు కింద పారపోసినయడల వ్యర్థముగా నుండవు. వాటిని మీరు త్రాగుటకు నిశ్చయించరు. శొంచెము ఎచ్చుతగ్గు తూరితినె మన నిస్వాసములు ఉండును. మంచిఉదకము చెంబును ఏలాగు పరిశుద్ధపరుచునో, అలాగే గాలి మనకరీరములందు చొచ్చి వాటిని పరిశుద్ధపరుచును, కాని చెంబుకడుగుటకు ఉపయోగించిన నీళ్లవలె గాలిహూడా చెడిపోవును. మననిస్వాసములు ఒకవిధ మైన విషముతో తూడికొని ఉన్నవి. ఈవిషమే ఉరిదీయబడ్డ మనుష్యుని చంపేది, తీవ్రమైనవిషము కక్షణమే చంపును. జబ్బువిషము మనుష్యునికి

జాడ్యముమాత్రమే కలుగచేసును. మనము గాలిలేని చిన్నగదిలో ఉండిన యడల ప్రాద్దుటివరకే చుట్టుము. కొంచముగాలి తలుపు ప్రక్కలనుంచిన్ని, తాళపురేకు రంధ్రములనుంచిన్ని లోపలికి వచ్చుటవల్ల జనులు గాలిలేక తక్షణమే చావరు కాని అనేకులు బలహీనులయిఉండి మంచిగాలిని నిగ్రహించకపోయినందున కొంచెము త్వరగా చుట్తురు. పట్టణములలో అనేకమంది ఊసిరి విడుచుటవల్ల గాలి పల్లిటిదిక్కునఉన్నట్టు స్వచ్ఛముగా నుండదు. గనుక పల్లిటిదిక్కునుండే వారు పట్టణవాసులకంటె ఎక్కువ ఆరోగ్యము కల వారున్న ఎక్కువగా జీవించేవారున్న అయి ఉందురు. ఇళ్లలోనున్న గదులలోనున్న బహుజనులు చేరకుడదు. చెడ్డదైన మనఊసిరి పొగబైలుదేరినట్టు బైలుదేరును. ప్రతిగదికి చెడుగాలిపోవుటకు కప్పదగ్గర ఒకకిటికి యున్న, మంచిగాలి లోపలికివచ్చుటకు దానికింద ఒక కిటికీయున్న ఉండవలసినది. ముఖము కప్పకొని నిద్రపోవుట మంచిదికాదు. ఎందుకంటె అట్లా నిద్రపోవుటవల్ల మంచిగాలిని మనము గ్రహించలేము.

వాచకపుస్తకము, పాఠము 57

నులిపురుగును, కురుపునుగురించి.

ఉలికిపడుట.....దద్దిరిల్లుట.

కృసించుట.....చిక్కుట.

దివ్యావధము.....మంచిమందు.

ఒకకిల్లి నులిపురుగులవల్ల బాధనొందుచున్నప్పుడు దీనివల్లనే బాధపడుచున్నదని చెప్పలేము. ఎందుకంటె ఈరోగమునకున్న ఇంకా కొన్ని ఇతర జాడ్యములకున్న యేకచిహ్నములు కనబడుచున్నవి. పళ్లెకొరుకుటయున్న నిద్రలో ఉలికిపడి లేచుటయున్న నిశ్చయించకగని ఆకలియున్న కడుపుచుట్టుటయున్న కఠిరము కృశించుటయున్న ఈరోగమునకు సాధారణమైన చిహ్నములు. చెడిపోయినఆహారము తినుటయున్న ఉప్పు తినకపోవుట

యున్న దీనికి సామాన్యకారణములు. కొన్నిసంగతులలో పరగడుపున, కొంచెముఉప్పు నీళ్లలో కలిపి పుచ్చుకుంటే ఈపురుగులు చచ్చును. ఈరోగమునకు టీ గరిటెను చిట్టాముదమున్ను, టీ గరిటెడు కర్పూరతైలమున్ను దివ్యోషధము. నులిపురుగులకు దానిమ్మవేరు బెరడుయొక్కకషాయము యిచ్చి కొంచెము చిట్టాముదముకూడా యివ్వవలసినది. అనేకవిధములైన కురుపులు కలవు. పిల్లలకు పల్లవచ్చేటప్పుడు అవి వచ్చును. వాటివల్ల హానిలేదు. వాటికి మందువేయకపోతే మంచిది. తరుచుగా వాటివల్ల శరీరమునకు విక్రాంతికలు గును. గజ్జి చర్మమునకు వచ్చెడు సర్వసాధారణమైనరోగము. చర్మమందు పుట్టు పురుగువల్ల ఇది కలుగుచున్నదని ఊహించుచున్నారు. తరుచుగా స్నానము చేయకపోయినా మురికిగుడ్డలు వేసికొన్న మురికిపరుపులమీద పండుకొన్న గజ్జివచ్చును. గంధకము నూనెతోకలిపి శరీరమునకువ్రాయుట దీనికి దివ్యోషధము. నుమారు పావుసుంటనేపు ఒంటికి యిముకునట్లు రాయ వలసినది. రాత్రి వేళ నిప్పుదగ్గర రాస్తే చాలా మంచిది. రాత్రియంతా ఉంచి ప్రాద్దున్న వేడినీళ్లతోనున్ను సోపుతోనున్ను కడగవలసినది. ఈరోగము కుదురువరకు ప్రతిరాత్రియందున్ను రాస్తూ వుండవలసినది. గజ్జిపురుగులను చంపుటకై ఉడుకునీళ్లు, మైన వేసుకొన్న బట్టలమీద పోయవలసినది. పుండ్లు కుదుర్చుటకు నీళ్లు మంచిసాధనము. మెత్తనిబట్టలు చాలా మడతలుపెట్టి వేజ్నీళ్లలో మంచి పిండినతర్వాత పుండ్లులేచినస్థలమును పొడిగానున్న పెద్ద రుమాలుతోకప్పి, ఒకమడత, తర్వాతఒకటి దానిమీద వేస్తూ ఉండవలసినది.

వ్రణముమీద వికధారగా నీళ్లుపోస్తే చాలామంచిది. ఒకటి రెండు అడుగులయెత్తునుంచి పావుసుంటకంటే ఎక్కువగా నీళ్లుపోయవలసినది. మధ్య మధ్య కల్లుతోఉడకపెట్టినపిండి వాటికి కట్టితే మిగు ఉపయోగించును.

గణితశాస్త్రబోధ

అచ్చుప్రతి. 1848.

[ఇది విద్యార్థులకు సులభముగా తెలిసేకొరకు కల్పించబడ్డది. సంఖ్యాస్థానవివేచనము, సంకలనము, వ్యవకలనము, గుణకారము, భాగహారము, భిన్న ప్రకరణము మొదలుగాగల ౧ భాగము ౧౮౪౮ సం॥]

గ ణి త శా స్త్ర ము

అ న గా

లెక్కింపడమును తెలియజేసే శాస్త్రము.

దీనియందు ముఖ్యమయిన పద్ధతులు ఐదు అవియేవంటే.

౧ సంఖ్యాస్థానవివేచనము...అనగా...సంఖ్యలు చదవడమునున్న వ్రాయడమునున్న తెలియజేసేది.

౨ సంకలనము...అనగా సంఖ్యలకలిపి కూడడమును తెలియజేసేది.

౩ వ్యవకలనము...అనగా ఒకసంఖ్యలో నొకసంఖ్యను తీసివేసేక్రమమును తెలియజేసేది.

౪ గుణకారము...అనగా ఒకసంఖ్యచేత నొకసంఖ్యను పొచ్చవేయడమును తెలియజేసేది. ఇదే సంక్షేపముగా నొకసంఖ్యనే కొన్ని అవృత్తులు కలపడమును తెలియజేసేది.

౫ భాగహారము...అనగా ఒకసంఖ్యలో నొకసంఖ్యను యెన్ని అవృత్తులు తీసివేయవచ్చునో ఆక్రమమును సంక్షేపముగా తెలియజేసేది.

పుట ౧౦—ప్రశ్న ౧౦

హిందూదేశపు గణితము ౧౧౫౧ సంవత్సరమునందు సీమలో తెలిసినది. ప్రకృతము జరుగుచున్న ౧౮౪౨ సంవత్సరమువరకు యెన్ని సంవత్సరములబట్టి తెలిసియున్నది?

పు ౧౬—ప్రశ్న ౨

యిరవైమంది చిన్నవాండ్లలో ప్రతిచిన్నవానియొద్దనున్న అయిదేసి లక్క-కాయలుంటే అందరిదగ్గరవుండేవాటి మొత్తమెంత?

పుట ౧౭—ప్రశ్న ౧౩.

ఒకమనుష్యుడు దినమొక్కంటికి పదిహేను కోసులు నడిచితే యీ భూమిచుట్టూ తిరిగిరావడమునకు యెన్నిదినములవును? ఆహారము ౧౨౫౦౦ కోసులు.

శబ్దమంజరి.

నీడామంగల మునిపల్వవిశ్వంభరశాస్త్రి.

కాలేజి శైకపేరియైన మహారాజరాజశ్రీ హెన్ రి హాకినెస్సుదొరగారి సముఖమునకు.

కాలేజీలో కార్యదర్శి సంస్కృతపండితుడైన అహోబలాచార్యులున్న యోగ్యతాపత్రికనుబొందిన ముద్దు రామశాస్త్రిలున్న, భీమసేనాచార్యులున్న - ఆంధ్రప్రధానపండితుడయిన గురుమూర్తి శాస్త్రిలున్న - ప్రాశంయిచ్చినదేమంటే,

తమరు అబద్ధములులేకుండా శోధించుమని మాపద్దయిచ్చిన శబ్దమంజరి యొక్క ప్రథమద్వితీయభాగములయిన అక్షరగుచ్ఛము-సంధివృంతము - ఈ రెంటినిన్ని మేము నలుగురమున్న బాగాశోధించితిమి. ఇందులో మాకు చూడగా అబద్ధములులేవనిన్ని యిది బాలలకు చదవనుపయోగించుననిన్ని తోచుచున్నది.

ఈప్రకారముగా

అహోబలాచార్యులు

ముద్దు రామశాస్త్రి

భీమసేనాచార్యులు

గురుమూర్తి శాస్త్రి

1827 సంవత్సరం
ఆగష్టునెల 27 తేది

తమరు నావద్దికి వంసినపు న్నకము నాచేతచూడబడెను. దీనిచేత సంస్కృతము చదువుకొనేబాలులకు ఉపయోగము కావచ్చునని తోచుచున్నది.

ఈ ప్రకారముగా

1827 }
ఆగష్టు 14 తేది. }

నదరదాలతుకోటు వండితుడైన
వెంకటరాయశాస్త్రి.]

యీవైన వ్రాసినందుకన్నా అధికహల్లులనుగూచివ్రాస్తే అవి అన్ని హల్లులుగూడిన సంయుక్తాక్షరము లనబడును. రెండుహల్లులుగూడిన సంయుక్తాక్షరము మొదలయిన అక్షరములమీదనున్న వకహల్లుమీదనువచ్చినట్టై పద్యాలగు అచ్చులున్న వచ్చును. ఇంకా ఇక్కడ అంతటా వ్రాయతగ్గవణములను ఇప్పుడు వ్రాయబడిన వణములయొక్క జ్ఞానసహాయము చేతనే వ్రయోగముల యందు తెలుసుకొవచ్చును. గనుకనున్న తెలుగుఅక్షరములలో వివరణము చాయతగిన హకార జకారములమీదను ఆకారము మొదలయి వాటికి లక్షణములున్న ష, య, న, ఇత్యాదులమీదను ఓకారాదివణరూపభేదములున్న యీవైనవ్రాసినందుకంటే ప్రకారాంతరముగా వ్రాకెరితులున్న తెలుగుకే ముఖ్యములుగనుకనున్న - యిక్కడ విశేషముగా విస్తరించి వ్రాయబడలేవు - అయితే - యిది మొదలయిన వణభేదాంతరములు - తెలుగువణాక్రమమును దెలియజెకే పుస్తకములవల్ల - తెలుసుకొనగినవి - సంస్కృతమందు - ప్లుతము - యమములు - అనేటి వణముల్గు రేఖారూపములు కనుబడలేవు లోక వ్రయోగముల యందు అవిశేషప్రయుక్తములు కావుగనుక యిప్పుడు వాటికి రేఖారూపాంతరములు యేర్పర్చవడలేవు - యింకా వణములను విస్తరించకపోయినప్పటికిన్ని - యింతమాత్రముచేతనే సంస్కృత పుస్తకముల (లు) ను చదువను జ్ఞానముగలుగును - యిది అక్షరగచ్ఛము.

శబ్దమంజరిలోని ప్రథమభాగము.

Page ౧౬ సంస్కృత సంధిగ్రంథము.

వకటితో నొకటిచేర్చుట సంధి అనబడును. యీవైన వ్రాయబడిన వణకాంబులు - వకటితోవకటి చేరేటప్పుడున్న - కొన్ని భేదములుగలవు - ఆభేదములకు సవణాదీర్ఘము - గుణము - వృద్ధి - పూర్వరూపము పర రూపము ఇత్యాదులు పేర్లు - ఆపేర్లనున్న ఇంకా యాభేదములయొక్క యావత్కాయములనున్న తెలియచేతే గ్రంథములకు సంధిగ్రంథములని పేర్లు సంధులు అచే సంధియనిన్ని - హల్ సంధియనిన్ని విసగకాసంధి యనిన్ని ద్విత్వసంధియనిన్ని నాలుగువిధములు. ఆసంధులు బాలులకు తెలితే నిమిత్తమయి-సిద్ధాంతకాముదినిన్ని బాలబోధ ముఖ్యప్రయోజనముగాగల కాతంత్రరూపమాలా అనే వ్యాకరణమునున్న చూచి పీటలోనున్న బాలులకు యంతమాత్రము ముఖ్యముగా ఉపయోగముకాతగ్గదో సులభముగానున్న వుంటున్నదో అంతమాత్రమే నిష్కర్షగావ్రాయబడుచున్నది. దీనివల్లచదివే వారియొక్క వాగ్ధోరణియందు తప్పలేకపోవడమున్ను - శ్లోకములునున్న వాక్యములునున్న - పదములుగాచేయవలగ్గినప్పుడు తదనుకూల జ్ఞానమున్న కలుగును.

వాటిలో మొదట అచ్చునంది వ్రాయబడుచున్నది.

కందాళ కేశవాచార్యులవారికి పరవస్తురామానుజాచార్యులు

శ్రీమద్వేదమార్గ ప్రతిష్ఠాపనాచార్యోభయవేదాంతప్రవర్తకులయి
కమదమాద్యసంతకల్యాణగుణపరిపూర్ణులయి అడియేనికి ప్రాప్యప్రాపకభూతు
లయి అస్తత్సత్త్వములయి వేంచేసియుండే శ్రీమత్ కందాళ కేశవాచార్యు
లమృంజీగారి తేనేమరుల తిరువడిత్తామరల సన్నిధికి

పరవస్తు రామానుజదాసన్ అనంతములయి దణ్ణములు సమర్పించి
చాయంగ్గ విజ్ఞాపనములు.

విశ్వాసను నం! మార్గశిర శు 15 స్థిరవాసరమువర్కు విశాఖవట్నం
దాసవర్గం పుకలం. దేవరవారి నిత్యతదీయారాధనోభయ వేదాంతగ్రంథకాల
జేపాతిశయములున్న శ్రీముఖం ప్రసాదించగలకర్తలుత! శ్రీఅమ్మగారున్న
చిన్నవాళ్లున్న అక్కడప్రవేశించినట్లు వుత్తరం వ్రాయించినారు. అండ్లసంగ
తులు విశదమైనవి. సౌభాగ్యవతియగు అమ్మాయి చిన్నవాణ్ణిచూచి కాన
రోజులు అయిదని దిగులు పెట్టుకొనివున్నది. గన్న అమ్మగారు కొన్నిరోజులు
వున్నప్పటికీ ముందు చిన్నవాళ్లును పంపించివేయవలెను. దేవరవారికిన్ని
మమ్ముల్ని కటాక్షించవలెనని వున్నది. దాసులకున్న దేవరవారి సేవించవలె
నని వున్నది. మాప్రాప్తం యెప్పుడు ఘటిస్తుందో తెలియదు. నాలుగుమాస
ములకిందట గూటాలతో సానువేదం చెప్పకొవలెనని మిషకల్పించి దేవర
వారిని సేవించవలెనని ప్రయాణమైనాము. ప్రభువువారు శల్యకూడా యిప్పి
స్తామన్నారు. యితట ప్రాప్తకాలం సమకూడనందు కొన్ని విఘ్నముల

చెతిన సర్వసిద్ధమయిన శ్రయాణం నిలిచిపోయినది. అయితే సమీపమందు న్నప్పడే పరస్పరం అవశ్యకంగా రావలెన్ని శుభములు తటస్థించవలెనని కోరు తున్నాను. యిక్కడ మన కోవిలలో రేపటనుండి ధనుర్మాసమున్న అధ్వయ నోత్సవమున్న వస్తుంది గనక అమ్మగారు యిక్కడ లేకుంటే ఆత్మత్సవము సర ఫరాలే చేసుకోవడము కొంచెం యిబ్బందిగావుంటుంది. కాబట్టి అమ్మ గార్నిన్ని త్వరగానే పంపించవలెనని మావిన్నపం. అటువలెనని తిరుమళ్లం అమ్మగారు అనకాపిల్లిదార్ని వచ్చేపక్షమందు అక్కడ కొత్తల శీతన్నగారి కొమారుడయ్యి సాంబన్నగారివద్ద మురారి వ్యాఖ్యానమున్న సాహిత్యరత్నా కరమున్న నీలకంఠీయమున్న మూడుపుస్తకములు మనవి పున్నవిగనక జ్ఞాపకార్థం యీపేళ్లు చిన్ననీటిమీద వ్రాసియిచ్చి ఖుట్టిగా అడిగి మరచి పోకుండా పట్టుకోవెళ్లవలెనని అమ్మగారిలో చెప్పవలెను. వ్రాయించవలెన్ని సంగతులు వ్రాయిస్తు వుండవలెను. చి! తప్పుడు ఆనంతములయిన దణ్ణములు సమర్పించినానని వ్రాయమన్నాడు. గ్నా తిరుమళ్ల పెట్టవలెను.

అన్నే విన్నవములు

శ్రీశ్రీశ్రీ నానాదోషక్షంకవ్యః.

శ్రీమదుభయ వేదాంతప్రవర్తకులయ్య పరవస్తు వెంకటరంగాచార్యులుగారికి దాట్ల విజయరామరాజు నమస్కారము.

సాధారణం! జ్యేష్ఠ శుద్ధ 13 సిరసారంపరకు మజ్జివల్సలో జేమము. అక్కడి యోగజేమములువ్రాయించి పంపిస్తూవుండవలెను. త! మీవద్దవున్న బ్రహ్మవిద్యాభరణం ప్రథమపాదం పుస్తకం వ్రాయించగలండులకు శ్రీవేద మూర్తులయ్య శ్రీధర రామస్వామికాస్త్రిగారు లోతైనం మిమ్ములు అడిగి వున్నారు. యిప్పుడు ఆత్మస్తకం మజ్జివల్సలో వ్రాయించడముకు సంపుటం కయారు చేయించడమైనది. లేఖరిన్ని యిక్కడే వుండడమయ్యింది. యీ

మనిషి మారీభత్తున సదరుపుస్తకం యిప్పిస్తే అపుస్తకం యిక్కడ మేము న్రాయించి తిరిగి మీపుస్తకం జాగ్రత్తగా మీకు అందజేలాగున మేము పంపిస్తున్నాము గనక ముఖ్యంగా యీమనిషి మారీభత్తున యిప్పించవలెను. శ్రీవేద మూర్తులన్ని డెందులూరి జానకిరామశాస్త్రిగారు లోవైనం మీవద్దవుచ్చు కొన్న రసగంగాధరం సంచిక పది పత్రములు పంపించడమయినది. తరు వాయి సంచికలు పంపించ.....శాస్త్రిగారివద్దవున్న చిత్రమీమాంస పుస్తకం మీరు చూడగలండులకు పంపించినాము గనక ప్రవేశమయిన సంగతి న్రాయించవలెను. ఆంత్తర్యమునకు లేవలెను.

ముడుంబ రాఘవాచార్యులవారికి

పరవస్తు వెంకటరంగనాథాచార్యులు

శ్రీమద్వేదమూర్త ప్రతిష్ఠాపనాచార్యోభయవేదాంత ప్రవర్తకులైన ఆస్తత్వాన్నిములై ఆస్తత్వాప్రకాశకులై శాంతికమదమాద్యనంతకల్యాణ గుణవరిపూర్ణులై వేంచేసిఉండే శ్రీమాక్ ముడుంబ రాఘవాచార్యులు మామ గారి లేనేమరుల తిరువడితామరల సంన్నిధికి.

దాసానుదాస చరమాపధిదాసన్ పరవస్తు శ్రీవేంకటరంగనాథదాసన్ అనంతదండప్రణామము సమర్పించి చేయంగల విజ్ఞాపనములు. సాధారణ సం॥ ర చైత్ర శు 15 సోమవారంవరకు విశాఖపట్టణంలో దాసవర్గం కళలం. అక్కడ దేవరవారి నిత్యతదీయారాధనోభయవేదాంత కాలక్షేపాతిశయము లున్న పదేవదే శ్రీముఖం ప్రసాదించగల కర్తలు.

త॥ యీవిరోధికృత్యసంవత్సర చైత్ర శు 5 ఆదివారం రోజున చిరం జీవియగు మన శ్రీనివాసభట్టనాథాచార్యులకు ఉపనయనం చేయించగలండు లకు నిర్ణయించడమయినదిగనక దేవరవారు మాకు అప్రబంధువులున్న చిన్న వానియొక్క ఉపనయనోత్సవం దగ్గిరవుండి జరిగించడం దేవరవారికి ఆస క్యకముగనకనున్న దేవరవారి సకుటుంబ సభివారముగా వేంచేయగలండు

లకు ప్రార్థిస్తున్నాను. యీసుమహారత్నమునకు మీరు వేంచేయడము అవ్యవధానమాటచేత శక్యంకానియెడల యీవైత్ర బ. 2 గురువారం రోజున ఉపనయనం చేయడమవుతుంది. గనక పార్ట్ మిలోగానైనా వేంచేయవలెను. యీ బి. 3 శుక్రవారం రోజుననే రాత్రి చిరంజీవినియగు శ్రీ వేంకటరంగమ్మను బొబ్బిలిరాజగురువులయ్య శ్రీమాన్ నిడాతూర్ శ్రీనివాసాచార్యులుగారి చిన్నకుమారునికి వివాహం చేయగలండులకు నిర్ణయించడమయినదిగనక రెండు తప్పవములున్న దగ్గిరవుండి జరిగించి మంగళాకాశనం చేయగలండులకు ప్రార్థిస్తున్నాను. చిన్నవాడికి ఉపనయనం చేయించగలండులకు అనంతపల్లెలో వాఘ్యరు వేంచేసి ఉన్నారని అనతిచ్చిఉన్నారు.

పరవస్తు రామానుజాచార్యులవారికి
బహదరుషా శ్రీరంగనాయకుల మహాపాత్రుడు.

శ్రీమదుభయవేదాంతప్రవర్తకేల్వాది శ్రీమాన్ పరవస్తు
రామానుజాచార్యులయ్యవార్లగారి దివ్యసన్నిధికి.

దా॥ బహదరుషా శ్రీరంగనాయకుల మహాపాత్రుడు అక్కే శేవింపులు సేవించి కాయంగల విజ్ఞాపనం॥ త॥ విజయనగరమునుంచి ప్రకటమయ్యి పక వీణె ఖరీదుకు మాబసపద్దను వచ్చియున్నది. త్తరు వీణెనుగూ॥ నాతో తెలపుయిచ్చియున్నారు. గనుక యీ పురోడి జరుగుగా వ్రాయించడమయినది. సొమ్మగలవాడు త్వరపడితే 12 ఖంటలవర్యంతం నిలుపుకాయడమైనది. కాబట్టి మేళముతో సిద్ధమయివున్నవీణె త్తరుకూడా వాయిచ్చి నాదం విచారించుకోవచ్చును. తీరుబడైవుంటే త్వరగా వేంచేయవలెనని కోరుతున్నాను. 1844 సం॥ జూలాయి లే 21 ది.

మహారాజశ్రీ మేష్టరు బ్రౌన్ దొరవారి సముఖమునకు.

తమపండితును వత్సేం అద్వైత బ్రహ్మకాస్త్రులు అనేకసలాములు చేసి వ్రాసుకొన్న విన్నపము. నిన్నటిదినము తమకు చిత్తూరుజిల్లా జడ్జి హోదాకు

వయింటి అయినదని సమాచారపత్రికవల్ల నాకు తెలిసినది; గనుక తమరు గొప్పహోదాలా ప్రవేశించినందుకు అపారమైన సంతోషాన్ని పొందినాను గాని దూరదేశానికి తమరు విజయము చెయ్యడముచేత అప్పటప్పటికి తమ దర్శనలాభము దొరకడుగదా అని నామనస్సుకు సంకోచముగా నున్నది. అయితే ప్రపరమేశ్వరీ కటాక్షమువల్ల తాము త్వరగా కలక్తరు హోదాలా నైనా జడ్జిహోదాలానయినా ప్రవేశించి యీదేశానికే రావాలని నదా కోరుతున్నాను పదకొండుసంవత్సరములనుంచి తమయొక్క అపారమయిన దయనిండా నేను సంపాదించుకొన్నాను. తమవిషయమై నేను ప్రవర్తించిన ప్రవర్తన తమ చిత్తానికి విశదమై యున్నది. యీభూచక్రములో తమకన్న నాకు ముఖ్యప్రావకులు లేరని నమ్మివున్నాను. యంతకాలములో మావంటి వారిని అనేకమందిని పోషించే గొప్ప హోదాలలో తమరు ప్రవేశించి అనేక మందిని బాగుచేసినారు గాని నాయొక్క దుర్గ్రహచారముచేత మావాండ్లకు యెవరికీ వసులు దయచేయించినారుకారు. చిరంజీవులగు మారామలింగకాస్త్రులకు తమరు నాయందు వుంచిన అనుగ్రహమువల్ల జాజ్ఞారు ముననబువని ఖాయంగా దయచేస్తారనే నమ్మకముచేత పూర్వమందు అతనికిఉండిన పోలయిను పనికికూడా రిసైన్ దాఖలు చేయించినాను. అతనికి పోలయిను ఉద్యోగభ్రంశంకూడా సంభవించినది. సంవత్సరమువైన రెండుమాసములనుంచి ఉద్యోగములేక శ్రమపడుతున్నాడు. యిదిఅంతా నాయొక్క గ్రహచారము గాని మరివొకటికాదు. యీలాటి నాగ్రహచారమును తమవంటివారు తీసి వెయ్యకపోతే మరియెవరు తీసివేస్తారు? గనుక తమమనుష్యులమని సర్వత్రా ఖ్యాతినిపొందిన మమ్మును సంరక్షించవలెనని తాము చిత్తమందు దయవ్రుచి జూపూడి అమరయ్యగారికి హేడ్డు మునిషీ హోదా దయచేసి కూరపాటి తాజా ఆమీనుపని చిరంజీవులగు రామలింగకాస్త్రులకు దయచేయించవలెనని మిక్కిలి వినయపూర్వకముగా కోరుతున్నాను. తమ్మున ఆశ్రయించినవారు అందరూ బాగుపడ్డారు. గనుకనున్న యిప్పుడు తమరు దూరదేశము విజ

యముచేస్తారు గనుకనున్న మాయందు సంపూర్ణానుగ్రహము వుంచి ఆ ప్రకారము కూరపాటితాణా ఆమీనుపని చిరంజీవి రామలింగకామ్రులకు దయ చేయించి కుటుంబహోదా చెయ్యవలెనని మిక్కిలి వినయపూర్వకముగా తమ యొక్క ఘనాన్ని ప్రార్థిస్తున్నాను. మొదటినుంచి తమ్మున నేను కోరినపని యిదే గనుక యింతగా మనవి వ్రాసుకొన్నాను. కాబట్టి తాము దయచేసి నా మనోరథ పూర్తిచెయ్యవలెను. రామలింగకామ్రులను సముఖములోకి అంపించు మని తాము శలవు వ్రాస్తే అంపిస్తున్నాను. దివ్యచిత్తానకు లేవలెను. యిదే అనేకసలాములు.

రాజాధిరాజ మహారాజరాజశ్రీ రాజావెంకటసూర్య
మహీపతిరాయ ప్రభువుగారికి—

ముఖ్యాశ్రీతుడు తణికెళ్ల సుబ్రహ్మణ్యకామ్రులు సకలశ్రేయస్కు-
రానేకాశీర్వచనములు చేసి వ్రాసుకుంన్న విజ్ఞానపత్రిక—కురుగంటి వెంకట
రాయకామ్రులుగారివల్ల వక పూర్వపక్షమును సంగ్రహించుకుని మొదట రాజ
మహేంద్రవరపుసభలోనూ తరువాత తమసభలోనూ నాయదట నుపన్యసిస్తూ
వచ్చి అందుకు నేను మొదటచేసిన భండనను నవరణ చేసుకోలేకున్నా
నభ్యాయమతివల్ల ఆసభలోనుంన్న ఆపూర్వపక్షముపైనే నేను సిద్ధాంతముల
కూడా చేస్తూ వచ్చినందున పరాజితులయిన్ని యాముఖవాదములో పత్రికా
వాదమును కోరడ మసంప్రదాయమైనప్పటికీ ఆయనేకోరి తమరుకోరి శల
వించినట్లు పత్రికలో వ్రాయడమేకాకుండా పూర్వపక్షమునుమాత్రమే వ్రాయ
గలందుకు తమయదట చేసుకుంన్న కరారుకు వ్యతిరేకముగా పైగ్రంథవిత్తర
మునుకూడా వ్రాశి అందులో పూర్వపక్షముకు నావల్ల సదుత్తరమును వ్రాయించి
పుచ్చుకుని చిత్తగిస్తే ఆయనకూ నాకూవుండే వ్యాఖ్యవ్యాపకభావము తమకు
లేటబడబోతుంన్నదనిన్ని ఆమీదట త్వరగా ఆనదుత్తర పత్రికనూ శలవునూ
దయచేస్తే విజయనగరం బొబ్బిలి సంస్థానములలోకి లేచి వెనుచున్నావనిన్ని

వ్రాన్కుని దాఖలుచేసినందున నాకు దయచేసినారు. అది నేను చూచుకున్నంతలో వాస్తవగోచనార్థక గ్రంథకల్పనాచాతుర్యము విశేషముగా కనబడి వ్రాసుకునే మనవి యేమంటే రాజమహేంద్రవరమునుంచి - తమనముఖములోకి వచ్చిన ఉత్తరమువల్లనుండు జనప్రతీతివల్లనుండు సముఖమునందు ఆయన ముఖవచనముల రుజువువల్లనుండు తరువాత ముఖవాదముకు రమ్మనిపించినారాక పత్రికావాదమును తోరడమువల్లనుండు మావుభయముల వ్యాప్యవ్యాపకభావము తమకుండు సర్వత్ర పండితపామర సాధారణముగా తెలియబడుతూవుండగా ఆయనకుమాత్రము ముఖవాదంపల్ల తెలియనందునే పత్రికాద్వారా తిగ్గి ఆప్రచారమే చేసినారు గనక యీవర్యాయము ఆయనకుకూడా పూరాగా వ్యాప్యవ్యాపకభావము బోధపడి యీపూర్వపక్షప్రచారము యన్నదూ తిగ్గి కాయకుండా వుండేలాగు యీపీటిని ప్రతిపత్రిక వ్రాస్తున్నాను. తమరు చిత్తగించి యీఅనలుపత్రిక యిప్పుడే ఆయనకు ఇప్పిస్తే ఆయన వ్రాన్కున్నప్రకారం త్వరగా లేచివెళ్లకమానదు. అట్లా వెళితే న్యాయప్రకారముండు తమరు శలవిచ్చిన రామవాక్యప్రకారముండు నాచేతకూడా ఆయనను అడిగించడము సంభవించదు. అట్లా సంభవించకుంటే ఆయనతో కూడా అన్యసంస్థానములకు వెళ్లి అయినా అడగవలసివస్తున్నది గనక ఆయనకు యిందుకు నకలు దయచేయించి తమ ముఖ్యాశ్రితుడనైన నాకు తాదృశాయానము సంభవించకుండా తమ సముఖములోనే ముఖవాదమునందు నాచాత ఆయననుకూడా అడిగించి యిటువలెనే పత్రికలుండు దాఖలుచేయించుకుని చిత్తగించి అమీదట మాలోవుండే వ్యాప్యవ్యాపకభావముకు తగినట్లు యెవరికి యెవరివల్ల యేపత్రికలు యిప్పించవచ్చునో అట్లా యిప్పించి అండ్లు కనుకూలముగానే శలవులుండు దయచేయించవలెనని ప్రార్థించుచున్నాను. విష్ణుచిత్తానకు లేవలయును. సాధారణసం! అధికవైకాఖ్యకు 3 సో.

మహారాజశ్రీ బల్లారిజిల్లా కలెక్టరుగారయిన

ఏ. యన్. భీమారావు సముఖానకు:—

బల్లారిజిల్లా కుసుబా బల్లారితాలూకా తహశీలుదారుడయిన

భీమారావు వ్రాసుకొన్న అర్జీ.....

యీ తాలూకాలో 17 మంది రయతులు రూ 207-4-3 వరకు బకాయపడి వుండేటందున అందునిమిత్తం అవ్వవలసివుండేవారి భూములకు వకపట్టి యిందులో మలుపులు చేసుకొన్నాను. వీరిలో ముగ్గురు వక అకా అయినా చెల్లించలేదు. అయిదుగురుమాత్రం ఆరవాళి చెల్లించివున్నారు. గనుక యితరులున్న యీ ప్రకారం చేయకుండా వుండేనిమిత్తము వారి భూములు అమ్మితే మంచిదని నాకు తోస్తున్నది. యెందుకు బాకీ చెల్లించ లేదని అడిగితే రెండుసంవత్సరములుగా పయిర్లు బాగా ఫలించనందుననున్న తమ వశువులు నష్టమయిపోయినందుననున్న యీరెండు కారణములవల్ల తాము చాలా కష్టపడుతున్నామనిన్ని చెప్పుతున్నారు. యీరెండు సంవత్సరములుగా వర్షములు తక్కువ అయినవనిన్ని అందువల్ల పంటలు కష్టి అయిన వనిన్ని చెప్పడం నిజమేకాని అప్పుడంతా ధాన్యము ధరలు నిండా పోయినందున పంటనష్టమును యెత్తివేస్తున్నది. గనుక యీవిషయములో యెట్లా నడవగలండులకున్న హాకుం దయచేయించవలెనని మిక్కిలి ప్రార్థిస్తున్నాను.

చిత్తగించవలెను.

1860 సం॥
ఫిబ్రవరి. 20 లేది }
}

భీమారావు,
తహశీలుదారు.

౧౪

శాస్త్రములు.

(౧) ధర్మ శాస్త్రము.

JOHN FRYER THOMAS BHUPALIUM

or

VYAVAHARA DURPANAM.

being

A compilation of Vijnanaswareyum, Smruti-chendrika and several other works on Hindu Law.

Relating to the Territories of the East India Company carefully revised and dedicted to the Honorable J. F. Thomas Esq., third member of Council, Madras by Vuttyum Vasoodeva Para Brumma Sastrooloo Madras.

Printed by Reuben Twigg, at the Christian knowledge Society's Press, Church Street, Vepery.

1851.

శ్రీపరాంబాదైవము.

జాన్ ప్రైయర్ టైమ సూపాలీయ మనే

వ్యవహార దర్శనము.

ది ఆనరేబిల్ జాన్ ప్రైయర్ టైమసు ధొరగారి నెలవుప్రకారం.
వత్సం వాసుదేవ పరబ్రహ్మ శాస్త్రులవారిచేత
మిక్కిలీ స్పష్టముగా తెలిసేట్లు రచించబడ్డది.

యీ గ్రంథమును రచించియుండే మేమే
చెన్నపట్టం వేపేరి మిషన్ ప్రెస్సులో అచ్చువేయించి

ప్రసిద్ధపరచడ మయినది.

విరోధిశ్చ న్నామనం! అశ్వయుజమానం

ఆన ౧౮౮౧ సం॥ అక్టోబరు నెల. ఇందుల క్రయం రూ॥ ౧.

ప్రీతి క.

ఘనమును వహించి యుండే యింగిలీషువారి ధొరతనముకు లోబడ్డ
హిందూరాజ్యములో ఉండే ఆంధ్రులు ద్రావిడ్లు మొదలయిన వారు విభాగము
మొదలయిన సకలవ్యవహారములనూ విజ్ఞానేశ్వరీయం - స్మృతిచంద్రిక - సర
స్వతీవిలాసం - మాధవీయం - వరదరాజీయం - భగవద్భాస్కరం - నందకుండి
తీయం - దత్తకచంద్రిక - మొదలయిన ధర్మశాస్త్రగ్రంథములలో చెప్పి
ఉండే ప్రకారం ఆచరిస్తున్నారు. అయితే ఆగ్రంథములు యావత్తూ సంపూ
ర్ణంగా చూస్తేనే కాని అన్నివ్యవహారముల యొక్క రీతిన్నీ తెలియదు.
మరిన్నీ యిట్లు వాడుకలో లేకుండా వుండే సంగతులు కూడా ఆ గ్రంథ
ములలో చాలాగా చెప్పబడి యున్నవి. ఆ రెండు హేతువులచేతనూ ప్రసక్త
మయిన వ్యవహారముయొక్క స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవటము వ్యవహారస్తుల

కేమి ప్రజలకేమి సులభసాధ్యమై ఉండలేదు. కాబట్టి ఆ గ్రంథములను ఆను సరించి యిప్పటి వ్యవహారములకు మాత్రమే మిక్కిలీ ఉపయుక్తంగా ఉండే యావదంశములనూ సంగ్రహించి జాన్ ఫ్రైయర్ ట్రామ స్ఫూపాలీయ మనే వ్యవహారదర్పణము ది ఆనరేబిల్ జాన్ ఫ్రైయర్ ట్రామను ధారగారి సెలవు ప్రకారం నత్యం వాసుదేవపరబ్రహ్మశాస్త్రులవారిచేత మిక్కిలీ స్పష్టముగా తెలిపేటట్లు గీర్వాణభాషలో రచించబడ్డది - మరిన్ని అందులోని దాయభాగ బింబమునకూ పుత్రప్రతినిధిబింబమునకూ తెలుగువాక్యములు కూడా రచించ బడ్డవి.

క్రీ.పరాంబాయెనమః.

జాన్ ఫ్రైయర్ ట్రామ స్ఫూపాలీయ మనే
వ్యవహారదర్పణములోని దాయభాగ బింబమునకు సరిఅయిన
తెలుగుతాత్పర్యము.

౧ దాయభాగశబ్దార్థము. సంస్కృతములో యీ ప్రకరణము యొక్క ఆరంభము యొక్కడ నంటే - పేజీ-౮౧-పంక్తి ౧౨.

వకనికి హక్కు కలిగిన సొమ్మయందు పారంపర్యమువల్ల వచ్చిన సంబంధములచాత - మరివకరికి కూడా హక్కు కలిగెనా - అలాటి స్థావర జంగమాత్మకమయిన ఆస్తి - దాయ మనపడును.

||౧|| ఇస్తానుసారముగా పంచుకోవటము-భాగ మనపడును.

||౨|| సమావభాధ్యస్తులు - ఆయొక్క దాయమును యీ చెప్పిన ప్రకారము భాగించుకోవటము దాయభాగ మనపడును.

||౩|| ఇది దాయభాగశబ్దార్థము. యీ ప్రకరణముకు యేయే మునులయొక్క పచనములు సాధకములంటే - నారద - విష్ణు-పచనాలు - ఆ పచనాలు యే గ్రంథములలో ఉదాహరించబడ్డవంటే-విజ్ఞానేశ్వరీయ-సరస్వతీ విలాసములలోవి.

౨. పంచకోపలశిన సమయములు. పేజీ ౮౨-వంశీ-౮.

తండ్రి చనిపోయిన పిమ్మట కొమాళ్లు అతని ఆస్తిని పంచుకోవలసి నది॥ ౧॥

తండ్రి జీవించి వుండగా కొమాళ్లకు అతని ఆస్తియందు దానము చెయ్యటానకూ-తాకట్టు పెట్టటానకూ-అమ్మటానకూ - అధికారము లేదు॥ ౨॥

తండ్రి జీవించి వున్నప్పటికీ తాము ఆజీవించిన సొమ్మయందు కొమాళ్లకు యధేష్టవినియోగాధికారము కద్దు॥ ౩॥

తండ్రిచాత తమకు యివ్వవద్ద సొమ్ములు వగయిరాలయందు అవిభక్తుడయిన తండ్రి జీవించివుండగా కొమాళ్లకు యధేష్టవినియోగాధికారము సిద్ధించదు॥ ౪॥

తండ్రి పిచ్చివాడై కాని - మనలివాడై కాని - పెద్దరోగముకలవాడై కాని - జీవించివున్నప్పటికీ అతని ఆస్తియందు కొమాళ్లకు యధేష్టవినియోగాధికారము కద్దు॥ ౫॥

పక్షపాతముకాని-కోపముకాని - యాలాటి మరెవకదోషము కాని-లేక జీవించి వుండే తండ్రి-తానే ఆస్తిని పంచవలెనని యిచ్చ యిస్తే అప్పుడు విభాగము సిద్ధిస్తుంది॥ ౬॥

వైరాగ్యము కాని-పిచ్చి కాని-యింకా బలవత్తరమయిన యే దోషమయినా కాని-కలిగి తండ్రి జీవించి వున్నప్పటికీ - కొమాళ్లు అతని ఆస్తిని పంచుకోవచ్చును॥ ౭॥

యాలాటి దోషములు లేక జీవించి వుండే తండ్రికి సంతానమునకనే సామధ్యము నశించి నట్లయితే అతని ఆస్తిని కొమాళ్లు పంచవచ్చును॥ ౮॥

జీవించి వుండే తండ్రియొక్క భార్యలకు నెలనెలకూ కలిగే బహిష్కృతపుట నివర్తించి నట్లయితే అప్పుడు మరెవక చిన్నదాన్ని లిరిగీ వివాహము చేసుకోవలమును తండ్రి ఆయత్తవడనట్లయితే - అతడు రెలిసామధ్యము కలవాడైనప్పటికీ అతని ఆస్తిని పంచేటందుకు కొమాళ్లకు అధికారము కద్దు॥ ౯॥

పెండ్లి కాని ఆడచిన్నవాళ్లకు పెండ్లికి యెంత భయం కావలెనో అంతసొమ్మును పంచుకోవటముకు మునుపే యెత్తి యివ్వవలసినది. |౧౦|

హక్కును గురించిన సంగతి యింకా ముందు విస్తరించి చెప్పబడుతుంది. |౧౧|

ఇవి పంచుకోవలసిన సమయములు. నా. మను. శంఖ. హారీత. దేవలనా. బోధాయన. శం. నా. బృహస్పతి. వచనాలు. విజ్ఞా. స్తుతిచంద్రికా. స. వివాదరత్నాకరములలో వివాదరత్నాకర మనే గ్రంథములో నుంచి తీసుకోబడ్డ వచనము యీ దేశగ్రంథములయొక్క సిద్ధాంతముకు ఉపప్రసంగ మయినదే కాని మరివకటి కాదు. యీలాగే అన్యదేశీయగ్రంథములపేర్లు యొక్కడ వచ్చినా తెలుసుకోవలసినది. అందుకు 'పక ఉదాహరణను యొక్కడ వ్రాస్తున్నాము. ౧౭ డో ప్రకరణములో భ్రాతుర్భార్యాణాం స్నుషాణాంచ న్యాయ్యవృత్తానా మనపర్యాణాం సింహమాత్రం గురుదాద్యా జ్ఞానవాసాంస్య వికృతాని. అనే శంఖ లిఖితవచనము వివాదభంగాణాపములో నుంచి తీబడి వ్రాయబడ్డది. అయినప్పటికీ యీ దేశగ్రంథములలో చెప్పి వుండే ప్రకారమే అవిధత్వదయి చనిపోయిన వాడియొక్క భార్యలకు భరణ మివ్వవలసినదని ఆ వచనముకు అధికము గనుక యేమీ విరోధము లేదు. ఆ వచనము ౧౫౪ గో ఫేజీలో వ్రాయబడి వున్నది. యీ దేశగ్రంథములలో వుండే సిద్ధాంతములకు విరుద్ధంగా వుండే నిణాయములను అన్యదేశగ్రంథములలో నుంచి బొత్తుగా తీసుకోవూడదు.

3. తండ్రికాని ఆతనియెదుటకొమాట్లకానీ. చేశే విభాగము రాగి పం ౨ యెందరు కొమాట్లో అందరిలో తాను మాడా కలిస్తే యెంత లెక్క అవుతుందో అన్నింటికాత తన యావదాస్తీని యెచ్చుతగ్గు లేకుండా పాట్లచేతి అందులో వొక్కొక్క పాలును ఒక్కొక్క కుమారుడికి యిచ్చి తండ్రి తాను పకపాలు పుచ్చుకోవలసినది. |౧|

కొమాళ్లు అందరూ సంమలించినట్లయితే తండ్రి తనకు యెవరిమీద నిండా విశ్వాసము కలదో ఆ కొమారుడికి కొంచెం అధికంగా సొమ్ము యియ్య వచ్చును. 121

అందరు కొమాళ్లు తమశక్తివల్ల తండ్రి ఆస్తిని వృద్ధిపొందించి వున్నట్లయితే అప్పుడు కొమాళ్లందరూ సంమలించినా తండ్రి వకరికి యెక్కువ మరివకరికి తక్కువ యివ్వ కూడదు. 122

కొందరు కొమాళ్లు మిక్కిలీ సామర్థ్యముకలవారై పాళ్లు పుచ్చుకొనే టందుకు బొత్తుగా ఆ పేక్ష లేని వారయినట్లయితే అప్పుడు వారి సంతానము వారితో ముందు వివాదరూపండా వుండుటకై వారిలో వొక్కొక్కరికి వొక్కొక్కటిగా కొద్ది ఖరీజు గల వస్తువలను ఆస్తిలోనుంచి యెత్తియిచ్చి అంతటితో వారి హక్కును నివర్తించిన దాన్నిగా తెలుసుకొని మిగిలిన కొమాళ్లతో కూడా తండ్రి విభాగం చేసుకోవలసినది. 123

అందరు కొమాళ్లు ఆలాటివారే అయినట్లయితే అందరినీ ఆచారేహక్కు లేని వారిని చేళి తండ్రివక్కడే యావదాస్తిని పుచ్చుకో వచ్చును. 124

ఉత్తరకాలమందు యింకా సంతానము కలగవచ్చు ననే ఊహ దృఢముగా కలిగివున్న సమయములో వొక్కడే అయిన తనకొమారుణ్ణి యేదో వక హేతువచాత పేరుపెట్టవలె నని తండ్రితనంతటతానేయిచ్చు యించినట్లయితే అప్పుడు యావదాస్తిని మూడు పాళ్లు చేళి అందులో వక పాలుకొమారుడికి యిచ్చి రెండుపాళ్లు తండ్రి పుచ్చుకోవలసినది. 125

తండ్రియెడట అతని ఆస్తిని పంచేటందుకు వచ్చినకొమాళ్లు యెందరవుతుందా? అందరిలో తండ్రిని కూడా కలిపితే యెంత లెక్క అవుతుందో అన్నింటిచాత యావదాస్తిని యెచ్చుతగ్గులేకుండా పాళ్లుచేళి అందులో వక పాలును తండ్రికి యిచ్చి వొక్కొక్కపాలును వొక్కొక్కమారుడు పుచ్చుకోవలసినది. 126

కొందరు బ్రాతలు తమకు పాళ్లు అక్కరలే దన్నట్టయితే వారల చాక్కును వెనకటివలెనే నివర్తింప చెయ్యవలసినది. 1౮।

ఉపనయనము కాకుండా ఉండే కొమాళ్లు ఉపనయనము యెంత ఖచుతో సిద్ధించునో అంతసొమ్మును పంచుకొనే టందుకు పూర్వమే అస్త్రీల నుంచి యెత్తి యివ్వవలసినది. 1౯।

కొందరు కొమాళ్లు పెండ్లి అయినవారూ కొందరు కొమాళ్లు పెండ్లి కానివారూ, ఉన్నట్టయితే అప్పుడు పెండ్లి కాకుండా వుండే కొమాళ్లు పెండ్లికి కావలసిన సొంపును పయిన చెప్పిన ప్రకారము ముందుగా యెత్తి యివ్వవలసినది. 1౦౦।

బ్రాహ్మణులలోనూ, క్షత్రియులలోనూ, తండ్రి అస్త్రీ కొమాళ్లు పెండ్లి యెడల తల్లులవల్ల కలిగే విశేషము యేమీ లేదు. 1౦1।

మిగిలిన కులస్థులలో యెప్పుడు తల్లులు చాలా మందీ తండ్రి వక్కా డూ కల అన్నతమ్ములు తండ్రితో కూడా అస్త్రీని పంచుకొనే టందుకు తట స్థిపూర్వో అప్పుడు కొమాళ్లు కల భార్యలు యెందరో అందరిలో తానుకూడా కలిస్తే యెంతలెక్కు అవుతుందో అన్నింటిచాత తనయావదాస్త్రీని యెచ్చు తగ్గు లేకుండా పాళ్లుచేసి అందులో మోగొక్క పాలును, మోగొక్క భార్యకొమాళ్లు యిచ్చి తండ్రి తాను వకపాలు పుచ్చుకొవలసినది. 1౦౨।

వైశ్యులు మొదలయిన వారిలో కొమాళ్లు పంచేటప్పుడూ యాలాటి స్త్రీలలో యిదేమాగము. 1౦3।

ఇది తండ్రికానీ, అతని యెడట కొమాళ్లుకానీ, చేత విభాగము నా, యాజ్ఞవల్క్యు, ఆపస్తంబ, కాత్యాయన, వచన, ఆప, మ, యా, హ, శంభ లిఖితవచనాలు, విశ్వా, ఉజ్జ్వలా, స్మృతం విర, ములలోని.

౪. తండ్రి చనిపోయినపిమ్మట అన్నతమ్ములు చేసుకొనే విభాగము పే, ౮౮ పం. ౨౨. బ్రాతలు యెందరో అన్నింటిచాత యెచ్చుతగ్గులేకుండా చని

పోయిన తండ్రియొక్క అస్తిని పాట్లచేళి వొక్కొక్క భ్రాత వొక్కొక్క పాలును పుచ్చుకోవలసినది. 1౧1

తండ్రిచేళిన అప్పనూ. అలాగే పంచుకోవలసినది. 1౨1

కుటుంబసంరక్షణకొరకై అవిభక్తుడయిన మరివకడు చేళిన అప్పనూ అలాగే పంచుకోవలసినది. 131

కొందరుభ్రాతలు తమకు పాట్ల ఆక్కరలేదన్నట్లయితే వారల హక్కును వెనకటివలెనే నివర్తింప చేళి తక్కినవారే యావదాస్తిని పంచుకోవలసినది. 1౪1

తల్లి గర్భిణి అయివున్నట్లయితే - ప్రసవమయ్యే దాకా ఆగి కలిగినసంతానము మొగదో ఆడదో కనుక్కొని ఆపయిననే పంచుకోవలసినది 1౫1

తల్లి కడుపుతో వున్న సంగతి న్యష్టముగా తెలియక వున్నప్పుడు ఆ స్త్రీని భ్రాతలు పంచుకొనవలసియే తర్వాత ఆమెకు ఆ గర్భమువలన కొమారుడు కలిగినట్లయితే వారలు తమపాళ్లలోనుంచి ఆ చిన్నవాడికి క్రమంగా రావలసిన పాలును యెత్తి యివ్వవలసినది. 1౬1

యాలాటిస్థలమందు కొమార్తెగలిగినట్లయితే వారలు వెండ్లికి కావలసిన సొమ్మును యెత్తి ఆ చిన్నదానికి యివ్వవలసినది 1౭1

గర్భిణిని గురించి చెప్పిన సంగతి యావత్తూ భ్రాత మొదలయినవారి భార్యలకు కూడా యుక్తం చొప్పున ఊహించుకోవలసినది. 1౮1

తండ్రి వక్కడూ తల్లులు యిద్దరు మొదలుగా గలవారూ కల అన్న తమ్ములు పంచుకొనే యెడల వెనకచెప్పినవిశేషము యిక్కడా తెలుసుకోవలసినది. 1౯1

ఉపనయనము, వివాహము మొదలయిన కులమునుపట్టిన సంస్కారములు కొందరికి అయి కొందరు భ్రాతలకు కాకుండా వున్నట్లయితే అప్పనూ ఆ సంస్కారములకు కావలసిన సొమ్మును అస్తిలోనుంచి యెత్తి యివ్వ

సంస్కారములు కావలగివున్నవో వారికి మిగిలిన భ్రాతలు పంచుకొనే టందుకు పూర్వమే యివ్వవలసినది. |౧౦|

ఆస్తి లేనట్లయితే అంసలు తాము సంపాదించి అయినా తమ్ములకు ఉపనయనము చేయవలసినది. |౧౧|

ఇది తండ్రి చనిపోయిన సింహుట అంసతమ్ములు చేసుకొనే విభాగము. వో. వైతీనసి. బృ. మ. మ. మ. అప. శ్రుతి. యా. కా. కా. మ. పసిష్ఠ. యా. నా. బృ. వ్యాస. వ్యా. వచనాలు. విజ్ఞా - స్మృతం. ఉ. లలోవి.

గ. తండ్రులు చనిపోయిన సింహుట అంసతమ్ముల కొమాళ్లు చేసుకొనే విభాగము పే. ౯౪. పం. ౯.

యిద్దరు మొదలుగాగల భ్రాతలు కొమాళ్లు కలవారై చనిపోయినట్లయితే అప్పుడు వారల ఆస్తిని పంచుకొనే టందుకు వచ్చినటువంటి సినతండ్రి పెత్తండ్రికొమాళ్లు తమ అందరియొక్క తండ్రులు యెందరో అన్నింటి చాత యెచ్చుతగ్గులేకుండా ఆస్తిని పాళ్లుచేత వొక్కొక్కపాలును వొక్కొక్కచనిపోయిన భ్రాతకొమాళ్లు పుచ్చుకోవలసినది. |౧|

పెండ్లి కాకుండా వుండే ఆడచిన్నవాళ్లు కొందరు వున్నట్లయితే వాళ్లకు పెండ్లికి కావలసిన సొమ్మును వాళ్లలోడబ్బుట్టినవాళ్లే యివ్వవలసినది. ౨

వకతండ్రి పాలునుపుచ్చుకొనే భ్రాతలలో వకభ్రాత కొమాళ్లు కలవాడై చనిపోయినట్లయితే అతనికి కావలసిన సొమ్మును అతనికొమాళ్లకు యివ్వవలసినది. |3|

తమ తాతఆస్తిలోనుంచి తమ తండ్రి ద్వారా తమకు వచ్చిన సొమ్మును మనమలయిన తమరు యెచ్చుతగ్గు లేకుండా పంచుకోవలసినది. |౪|

తమలో ఏకడు కొమాళ్లు కలవాడై చనిపోయినట్లయితే అతని పాలును అతని కొమాళ్లకు యివ్వవలసినది. |౫|

మూతాత ఆస్తిలోనుంచి తండ్రి తాతల ద్వారా తమకు వచ్చినసొమ్మును మునిమనములు నమంగా పంచుకోవలసినది. |౬|

మత్తాత తండ్రి మొదలయిన వారి ఆస్తి యందు మునిమనమడికొను
కు మొదలయినవారికి హక్కులేదు. 121

వేరుపడకుండా ఉండే మునిమనమడు మొదలయిన వారికికలిగే
హక్కు ముందు చెప్పవలసివుంది. 1౮

తక్కినవారికి వేరుపడ్డా వేరుపడగపోయినా తండ్రితాతముత్తాతల
యొక్క ఆస్తియందు హక్కుకలదు. 1౯

ఇది తండ్రులు చనిపోయినపిమ్మట అనంతముల కొమాళ్లు చేసుకొనే
విభాగము యా. బృ. కా. కా. కా. కా. దే. దే. దే. కా. వచనాలు
విజ్ఞా. స్మృచం. లలోవి.

పద్యాలు.

కఖిలలోకోపకారాధా మట్టి ధర్మవాక్యతతి తెల్లభాషచే బల్కుబడి
యె. గాన నన్నయసూత్రసంస్కారములకు విడిచిపెట్టుట దోషమై వెలయ
దచట. 1౧1

శ్రీ కాత్ ప్రైయర్తా మ స్మూహాని పురంపరుడు ప్రభుతయశముచే
భోజ నల విక్రమాదిత్యాజి సుతుల బోలు ననియె నార్యతతి గడున్. 1౨1

వాసుదేవవరబ్రహ్మ పండితకవి తను రచించిన వ్యవహారదర్పణములోని
పుత్రప్రతినిధిబింబాన కెలమి తెలుగు తాత్పర్యమును వ్రాసె లలితముగను. 131

కాత్ ప్రైయర్తా మ స్మూహాలీయసునే వ్యవహారదర్పణములోని,
పుత్ర ప్రతినిధిబింబముయొక్క తెలుగు తాత్పర్యము సంపూర్ణముగా మాయెను.

K. 2. 54 1916 & 17]

Pages 59-63

[విజ్ఞానేశ్వరము.]

స్వార్జిత ద్రవ్య విషయము.

తండ్రిన వాడు తా సంపాదించిన పదార్థము కొడుకులకు పంచిపెట్టే
ప్పుడు విషయ విభాగముగా పంచిపెట్టవచ్చును. తండ్రి తాతలు సంపాదించి

చిన ద్రవ్యమందైతేను అన్నదమ్ములకందరికిన్ని స్వాతంత్ర్యము సరిగనుక విషమ విభాగము.....కూడదు తండ్రి తా నార్జించిన ద్రవ్యమందు ఆకలేక భాగమందు యిచ్చలేక యున్నప్పుడు తల్లికి ముట్టువుడికి వున్నప్పుడు తండ్రి ద్రవ్యవిభాగానికి వాంఛక వున్నప్పటికిన్ని కొడుకులే విభాగానికి స్వతంత్రులు. తండ్రి చనిపోయినతరువాత పంచుకొనేటప్పుడు సమవిభాగము తల్లి ముట్టుడిగినప్పుడు తండ్రివిభాగానికి చెప్పక పోయినప్పటికిన్ని తండ్రి రోగస్థుడైనా, అధార్మికుడైనా కొడుకులకు విభాగము చెల్లును. సమవిషమ భాగాలు గెంటిలోనున్న సమవిభాగ పక్షమందు తండ్రి కొడుకులలో సరిగా తన స్త్రీలకు భాగమియ్యవలెను, స్త్రీ ధనము కలిగి వుంటే వారికి సమవిభాగ మియ్య వలెలేదు. స్త్రీ ధన మనంగా మొగుడైనా మామైనా గాని యిచ్చిన సొమ్ము. స్త్రీ ధనం కలిగి వున్నట్లయినా కొడుకులకుయిచ్చే భాగమును బట్టి అర్థభాగ మియ్యతగినది. విషమ విభాగ పక్షమందు తండ్రియైనవాడు జేష్ఠ కనిష్ఠ భాగాంశములచాత పంచేటప్పుడు కొంత ద్రవ్యమెత్తి ఆవల వుంచి మిగిలిన ద్రవ్యము కొమాంళ్లకు విషమవిభాగముగా పంచి ఆ వెనక మధ్య తాంశ మెత్తి స్త్రీలకు సమభాగముగా పంచదగినది. తండ్రి కొమాంళ్లకు ద్రవ్యము పంచిపెట్టవలసినప్పుడు యే కొమారుడైనా తండ్రిసొమ్ము ఆసించక స్వతహా ద్రవ్యార్జన సమర్థుడు అయి వున్నప్పుడు వానికి వుట్టిన కొమాంళ్ల వ్యాజ్యము పట్టకుండా యెంతమాత్రమయినా భాగము వచ్చెననిపించి తక్కిన కొమాంళ్లకు సమభాగంగా యియ్యతగినది. తండ్రి అయినవాడు ధర్మప్రకారంగా విషమ విభాగము చేస్తే తిరుగదు. లేకపోయినా తిరుగును. అధర్మ మనంగా కోపముచాత వ్యాధిచాత విషయానక్తిచాత మార్గం తప్పించిపెట్టుట, అందువల్ల వ్యవహారం తిరుగును. తల్లిదండ్రులు చనిపోయినపిమ్మట కొడుకులు సరిగా ధనరుణాదులు పంచుకొవలెను. కొన్ని కార్యములయందు తండ్రి సంపాదించినసొమ్మంతా జేష్ఠుడు వుచ్చుకొనేది. తక్కిన తమ్ములు తండ్రిని అనుసరించినట్లు అన్నను అనుసరించుకని బ్రతికేది. అట్లాగే వున్నసొమ్ములో

యిరువయ్యింట ఒకపాలున్నా మేలిమైన సొమ్మున్నా జేష్ఠునిది మధ్యమునికి
 నలభైయింట ఒకపాలున్నా నడితర సొమ్ములున్నా కనిష్ఠునికి యెనభైయింట
 ఒకపాలున్నా జొనద్రవ్యము పాలికి వచ్చును. మరి ఒక పక్షమందు జేష్ఠు
 నికి రెండు భాగాలున్నా ఆ వెనకటివానికి ఒక భాగమున్నా ఆ వెనకటివానికి
 అంతా ఒక భాగమున్నా అని పుద్ధారం వెనకనే విషమవిభాగము వున్నది.
 తండ్రి చనిపోక మునుపైనాగానిన్ని ఈ విషమవిభాగము లోకవిద్విష్టము
 గనుక ఆత్మాలంబి గవాలంబాదులవలెనే ఆచారానుకు రానేరదు. తల్లికి వున్న
 సొమ్ము అప్పు తోయగా మిగిలినది కూతుంళ్లకు వచ్చును. తల్లిసొమ్ము కూతు
 ల్లకు భాగాన వచ్చేటప్పుడు ఒక విశేషం. పెండ్లిఅయిన వడుచులున్నా
 పెండ్లిగాని వడుచులున్నా వున్నప్పుడు పెండ్లిగాని వడుచులకు భాగం
 అందరూ పెండ్లి అయినప్పుడు కాపురము కుదరినవారికి భాగం. పాలికిరాని
 సొమ్ము వివరం తల్లిదండ్రుల సొమ్ము.....చేసుకోక తనచేపడి ఆర్జించిన
 సొమ్మున్ను స్నేహవిషయముగా ఆర్జించిన ద్రవ్యమున్ను వివాహాలభిమయిన
 ద్రవ్యమున్నా అన్నదమ్ములకు పాలికి రాదు. తండ్రి తాతలవల్ల వచ్చినవాటిని
 తీసుకోవలెను. భూమివిషయమయినట్టాయనా పుద్ధరించినవానికి నాలగో
 భాగము మిగిలినది అన్నదమ్ములకు సరిగా భాగము కద్దు. విద్యుచాత ఆర్జించిన
 ద్రవ్యము భాగానికి రాదు. పితృద్రవ్య విరోధములేక ఆర్జించినసొమ్ము అనే
 మాట యిన్నిటికి సరి. అటు గనుక తండ్రి సొమ్ముకు విరోధములేక తండ్రి
 చేసిన పుత్రకారమువల్ల వచ్చిన ద్రవ్యమున్ను అనుసరాది వివాహాదులయందు
 దొరికిన ద్రవ్యమున్ను పితృద్రవ్య విరోధమువల్ల సుద్ధరింపబడ్డ క్రమాయాత
 ద్రవ్యమున్నా తండ్రిసొమ్ము ప్రయంచేసి లభిమయిన ద్రవ్యమున్ను విద్యా
 ర్జిత ద్రవ్యమున్ను అన్నదమ్ములందరూ సరిగా పుచ్చుకుందురు. పితృద్రవ్య
 విరోధముచాతనైనా ప్రతిగ్రహాలభి ద్రవ్యమున్ను అన్నదమ్ములందరూ సరిగా
 పంచుకుందురు. అన్నదమ్ములలో ఒకడు విద్యాభ్యాసము కాయకపోయి
 యున్నప్పుడు యవ్వలైనా సంసారభరణం చేస్తూ వుండును. ఆ పిచ్చుట ఆచదు

పుకున్న విద్యవల్ల సంపాదించిన ద్రవ్యమందు ఆ కుటుంబమును పోషించిన యతడు భాగమును పొందును. పూరివారి అన్నం దిని చదువుకున్న విద్యచాత గణించిన సొమ్ము పాలికి రాదు. శ్రమచేత నార్జించిన ద్రవ్యమున్ను పాలికి రాదు. యిది లోకసిద్ధమవదము. తండ్రి పున్నప్పటికిన్ని చనిపోయినప్పటి కిన్ని అన్నదమ్ములలోను చిన్నవాండ్లచేత దొరికిన ద్రవ్యమైనా పెద్దవాండ్ల చేత దొరికిన ద్రవ్యమైనా పాలికి వచ్చును. యికను విభాగానికి రాని ద్రవ్యము—

Note. విజ్ఞానేశ్వరీయము - వ్యవహారకాండ - పూర్వార్థము దీని లోని ప్రకరణాలలో ౧ మొదటి వ్యవహారమాతృకా ప్రకరణం | ౨ భుక్తి లక్షణము | 3 నిత్యవహరణము | ౪ సాక్షిప్రకరణము | ౫ లేఖ్యలక్షణము | ౬ దివ్యస్వరూపకథనము | ౭ దాయవిభాగము | ౮ సీమావివాదము | ౯ స్వామి పాలనవివాదము | ౧౦ అస్వామి విక్రయము | ౧౧ దత్తప్రదానము | ౧౨ కృత్యానుకయము | ౧౩ ఆభ్యుపేత శ్రమ | ౧౪ సంవిద్యతి శ్రమము | ౧౫ వేతనాదానము | ౧౬ ద్యుతనమాహ్వానాభ్యు | ౧౭ వాక్పారుష్యము | ౧౮ దండపారుష్యము | ౧౯ సాహసము | ౨౦ విక్రియా సంప్రదాయము | ౨౧ సంభూయనముద్దానము | ౨౨ స్త్రీప్రకరణము | ౨౩ స్త్రీసంగ్రహణము | ౨౪ ప్రక్షీరణమితి | .

తారణనామ సం॥ భాద్రపద శు ౫ శుక్రవారమువరకు నేమూరి గోపాలసోమయాజులు విజ్ఞానేశ్వరము వ్యవహారకాండ ౨౪ ప్రకరణాలు మాతృకలోపున్న క్రమాన సంపూర్ణంగా వ్రాసెను.

ప్రాయశ్చిత్తేందు శేఖరమ్

[ముఖపత్రమునందు “ఈ గ్రంథము సులభముగా దెలియుటకై ఎల్లం భట్టు శీతారామకాస్త్రిలవారిచేత టికింపబడి, వై. సో. సుబ్బయ్యగారివలన పరిష్కరింపబడి, బెంగళూరు కంట్రీప్రెస్సు పటాల బకారులో స్థాపించి

యుండెడి శ్రీచింతామణి ముద్రాక్షరకాలయందు, వె. సో. సుబ్బయ్యగారి కొరకు అచ్చువేయించి ప్రకటింపబడియె. ఈ గ్రంథము గౌరవైంటువారి చట్టప్రకారము కాపీరైట్ చేయబడినది. ౧౮౭౬ సం. మార్చి ౧౭న 'లేడి' అని ఉన్నది.]

అవతరణిక: శ్రీసచ్చిదానంద గురవేనమః. శుభమస్తు. ప్రాయశ్చిత్రేందు శేఖరమనెడి గ్రంథము జనుల అజ్ఞానజన్యమైన పాపములను బోధించును. లోకములో నుభకర్మమైన కార్యమును చేయవలె, దుఃఖకర్మమైన కార్యమును విషువపలెనని యేరీతిగా నీలివుండునో అటువంటి మంచినీటిని అని నిశ్చయించుచేయునది శాస్త్రమేకాని మనుష్యబుద్ధి కానేరదు. మితమైన బుద్ధిగల జనులలో వకరిబుద్ధిరీతిగా మరివకరిని వుండనేరదు. యెటువంటిమనిషి అయినప్పటికిన్ని, తనబుద్ధిలో తెలియకనేవుండిన సంగతులను శాస్త్రమువల్లనే తెలుసును. వరలోకమే లేనియడల మరుష్యులు వశువులరీతిగా వుండవచ్చును గదా. యెటువంటి ప్రాణియైనా మృతినిపొందకనేవుండదు. అయినప్పటికిన్ని విశేషద్రవ్యార్జనాదులనుచేసి స్వసుఖాన్ని పొందకనేవుండడము అజ్ఞానమేగదా. మనిషికి స్వాతంత్ర్యమేగలిగియుంటే నిద్రాద్రవ్యస్థలనుపొందుట ఆశ్చర్యముగదా. యెటువంటి సర్వజనమోహకరమయిన అజ్ఞానమును యేమత ముదూ చెప్పజాలదు. అటువంటి అజ్ఞానమును భగవచ్ఛక్తిగా శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. పుణ్యపాపములు లేనియడల లోకమునందు తారతమ్యము యేరీతిగా సంభవించునో, బుద్ధిమంతులు దాన్ని ఆలోచించగా భాగ్యదారి ద్రవ్యములకు పుణ్యపాపములే కారణములని యెంచవచ్చును. రాజా కావడము దరిద్రులకావడము మనిషియత్నముకాదు. భగవంతుడైనప్పటికిన్ని కారణము లేనట్లుగా జనులను పాద్యుతక్కువగా సృష్టిచేయను. అరీతిగా సృష్టిచేసినయడల అటువంటిదేవును పక్షపాతి అవునుగదా. ఇత్యాది కారణములను ఆలోచించగా అనాదిగా మరుష్యుల నుభదుఃఖకారణ భూతములయిన పుణ్యపాపములు శాస్త్రసిద్ధమైయున్నవి. ఆరెంటిలో పాపమును పోగొట్టుటే

ప్రాయశ్చిత్తము - లేకవిడ్డలు తెలియకనే నివృణముట్టిరే, దానికి చికిత్సకలిగినట్టు, అక్షానకృతమైనపాపమునకు నివర్తకమయిన ఉపాయమున్న కాస్త్రమునుంచి తెలియవలెను. గనుక యీ గ్రంథము సులభముగా తెలియదానికై టీక చేయడానికి కారణమైనది. యీ గ్రంథమునందు హస్తదోషములు కలిగియున్నట్లులే విద్వాంసులు ఉమించవలెనని ప్రార్థిస్తున్నాను. ఎల్లంభట్ల శీతారామకాస్త్రి.

మూ. ప్రాయశ్చిత్తలక్షణంః యద్యథా విధ్యసనుష్ఠానాద్యుపచితాశుభనాశకమేవతత్ప్రాయశ్చిత్త... ఆన్యథా ప్రత్యవైతి.

టీక. ధర్మకాస్త్రమునందు చెప్పినరీతిగా చేయకనే ఉండుటచేత కలిగిన పాపమును పోగొట్టుట ప్రాయశ్చిత్తము. పాపమును నశింపచేయుట ధర్మమే ప్రాయశ్చిత్తమని ధర్మకాస్త్రసంకేతము. యీ ప్రాయశ్చిత్తము నిత్యమైమిత్తికకామ్యములని మూడుపేర్లును పొందును. నిత్యమనగా ఆవశ్యకముగా చేయతగినది. మైమిత్తికమనగా కోర్నికార్యములయందు చేయతగినది. కామ్యమనగా కోరికతో చేయతగినది. రోగికి ఔషధసేవనవలె పాపికి ప్రాయశ్చిత్తము నిత్యము. రోగసంభవకాలమునందు ఔషధసేవనవలె మైమిత్తికము. రోగమును పోగొట్టుకొవలెనని కోరికచాత ఔషధసేవనవలె కామ్యము. యేథలమునందు వకప్రాయశ్చిత్తముచేత అనేకపాపములు నశించును అని ధర్మకాస్త్రమునందుచెప్పివుండునో ఆథలమునందు వకేప్రాయశ్చిత్తము. గొప్ప పాపమును పోగొట్టెడు ప్రాయశ్చిత్తము చేతనే స్వల్పపాపములు నశించును. పాపమునకు తక్కువకాకనే ప్రాయశ్చిత్తము చేయించవలెను. పాపిష్ఠులకు ప్రాయశ్చిత్తము చప్పడము పుణ్యమే సరి అని చెప్పడమున్న ధర్మకాస్త్రములను తెలిసిన విద్వాంసుడే అడిగినవానికి సభయందు చెప్పవలెను.

మూ. సంసచ్చతుభిః స్త్రీభిర్వా... బోధ్యం;

టీక. సభ అనగా ధర్మకాస్త్రమును తెలిసిన ముగ్గురు నలుగురుచేరి వుండడము. అథవా బ్రహ్మజ్ఞానియైన వకడైనాసరే. సన్యాసిహృదదు. వకడు

మొదలుకొని వెయ్యిజనముచేరినా ప్రాజ్ఞులుగావుండడమేసభ. సభాదక్షిణలక్షగోవులవర్సంతము, వానిశక్తికొద్ది ముందరచెప్పబోయ్యే కృత్రసంఖ్యగా యివ్వవలెను. సభాసంతోషమును యేరితిగానైనా చేయించడము, ఆవునైనా యెద్దునైనా యివ్వడము సభాదక్షిణయని చెప్పబడును. సభలో చెప్పబడిన దోషమునకు సభాసమితిచాత ప్రాయశ్చిత్తము చేయవలెను.

మూ. మహాపాతకాని.

టీక. మహాపాతకములనగా బ్రంహ్మజులను చంపడము, బ్రంహ్మజుల బంగారును దొంగలించడము, గురుస్త్రిగమనము, మద్యపానము, యీనలుగు రితో వఘసంపత్సరము స్నేహంచేయడము. బ్రంహ్మజుడు సురాపానంచేయడము—యీరెండునానమ.

మూ. మహాపాతకసదృశాని... గురుతల్పగనముః ।

టీక. మహాపాతకములతో సమానములైన అనుపాతకములను చెప్పచుంనాడు. యజ్ఞంచేస్తూవుండిన ఊత్రియవైశ్యులసంహారము, సంరక్షించమని వేడిన మనిషిని సంహరించడము, రజస్వలాసంహారము, గర్భిణీసంహారము, ఆశ్రేయసగోత్రస్త్రిసంహారము, తెలియకనే గర్భాచ్ఛేదము, మిత్రవధ, గురువిషయములో వ్యర్థముగా లిట్టడము, శోపంపుట్టించడము, అపమానంచేయడము, మాటిమాటికి తొందరచేయడము, రోజుకుకూన్యంచేయడము, గురువుయందు మహాద్వేషము, వేదమును నిందించడము, వేదవిరుద్ధములైన మతములను ఆశ్రయించి దురుక్తులచాత వైదికమతమును నాశంచాయడము, వేదములను మరపడము—యివి బ్రంహ్మహత్యతో సమానములు...

మూ. పాపినాశంచధా...

టీక. పాపముచేసినవారలు అయిదువిధములుగావుందురు. స్వయంచేసినవాడు, పాపముచేసినవానికి అనుగ్రహించినవాడు చేయమని ఆజ్ఞచాయడము, ప్రార్థించడము, ఉపదేశించాయడము, ప్రయోజకుణిదని చెప్ప

బడును. తననిమిత్తమైనా, యితరనిమిత్తమైనా నమ్మలించినవాడు. నిజీమి
త్తీగా బెదిరించడము, కొట్టడము, దోచుకోవడము, వీట్లచాత మరణము
కలిగితే వాడే నిమిత్తమవును. యారీతిగా కర్తృవని, ఆచగ్రహీతృవని,
సయోజకుడని, అనమంత్ృఅని, నిమిత్తుడని, ఆయిదువిధముల పాపులలో
మొదటివాణికంటె రొండోవాణిది తక్కువతక్కువగా ప్రాయశ్చిత్తముచు
తెలియతగినది.

క్రీస్తుపుట్టిన ౧౮౦౨ సంవత్సరం రెండోచట్టం.

చన్నబట్నపు దొరతనంతో చేరిన యింగ్లీషు సేకములలో సీవిల్ స్కూ
ల్స్ అనే వ్యవహారములను మొదటిపరిశోధించేటందుకు కోటున్ ఆఫ్
జ్యూడైకేట్యూర్ అనే అదాలతుకోటులను స్థాపించి వాటియొక్క అధికా
రపు సరహద్దులను యేవకరచేటందుకు చేసినచట్టం ।

మహాస్కూలును వసూలుచేతే కలెక్టరులనే వుద్యోగస్థులకు స్వాయ
విచారణ వుద్యోగమున్ను యిచ్చివున్నందువల్ల యిదివరకు మిక్కిలి తొంప
రలు కలిగివుండెను - యొద్దువల్లనంటె వకవుద్యోగములో చేరిన కార్యములను
మరివక వుద్యోగంలో మొట్టమొదట మల్లిచూది తీచేబట్టుగా అనేకమాట్లు
సంభవించెను. మరిన్ని ఆవుద్యోగస్థులు వార్కివుండె యితరకార్యములవల్ల
స్వాయవిచారణ వుద్యోగములను చేతేటందుకు శక్తులుగాకనున్న వుండెరి
కాబట్టి గౌనరువారు ఆలోచనలో నిష్కర్షచేసినది యేమంటే వ్యవహార
ములను విచారించేజడ్జి అనే వుద్యోగమున్ను నేరములను విచారించే సేజి
స్ట్రీట్ అనే వుద్యోగమున్ను మహాస్కూలును వసూలుచేతే కలెక్టరనే వుద్యో
గమున్ను యికమీద వేరే వేరే మనుష్యులు చేయవలసినది. మరిన్ని స్వాయం
చక్కగా నడిపించేటందుకుగాను యీచట్టములోవుండే నిన్నయముల
చొప్పననున్న నిబంధనల చొప్పననున్న యిక మీద చెప్పబాయ్యేకాలా
కాలా జిల్లాకోటులు స్థాపించబడవలసినది।

సివిల్ అనే వ్యవహారములను మొట్టమొదట విచారించుచు ఉండుట అచాలతు కోటులను స్థాపించునది.

౨ యికమీద విశదముగా చెప్పబోయ్యే జిల్లాలలో అచాలతుకోటులు స్థాపించబడవలసినది - యేయేజిల్లాలో వుండే కోటుకు ఆయాజిల్లాపేరే యీకిండ్లవచ్చే ప్రకారముగా పెట్టవలసినది.

1860 వ సంవత్సరపు 45 వ ఆక్టు.

ఇండియా లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిలువారివలన జారీ చేయబడినది.

(1860 వ సంవత్సరము ఆక్టోబరు 6 వ తేదిన గవర్నర్ జెనరలుగారి యనుమతి పొందినది)

ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ అనగా ఇండియాదేశపు శిక్షాస్మృతి

(1860 వ సంవత్సరము మేసెల 1 టి తేదీ వఱకు నవరింపబడిన ప్రకారము) బ్రిటిష్ ఇండియాలో అంతటా వ్యాపించే ఒక సాధారణమయిన శిక్షాస్మృతి యేర్పాటు చెయ్యడము యుక్తముగా వున్నందున నిర్ణయించడము యోచనీ:-

పీఠిక

1 టి అధ్యాయము.

ప్రారంభము.

1. ఈ కాసనము ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ అనగా, ఇండియాదేశపు శిక్షాస్మృతి అని చెప్పబడి “ఇండియాదేశము యిప్పటికంటె బాగా యేలడముకుగాను పుట్టిన కాసనము” అని చెప్పబడ్డ శ్రీనిర్దేశియారాజిగారి ప్రభుత్వపు 21, 22 సంవత్సరములలో నిర్ణయించబడ్డ స్టాట్యూటు కాలాకు 106 వ చాప్టరువల్ల శ్రీనారేజుర్రాజిగారి అధికారములో వుంచబడివుండే, లేక వుంచబడే దరొబస్తుదేశములలో అంతటా అమలులోకి రావలసినది.

*స్మృతి పేరున్న అందుల వ్యాఖ్య

2. సదరహీ దేశములకు లోపుగా ప్రతిమనిషిన్ని తాను యీస్త్వతి తాలూకు నిబంధనలకు విరోధముయిన ప్రతికార్యము, లేక లోపము జరిగించడమును గురించి యీస్త్వతిప్రకారము మాత్రము శిక్షలకు పాత్రుడు కావలసినదేగాని మరివకతరహాను పాత్రుడు కాకూడదు.

సదరహీ దేశములకు
లోపల జరిగించబడ్డ
సేరములను గురించి
శిక్షించడము

3. సదరహీ దేశములకు వెలపల జరిగించబడ్డ సేరములగురించి ఇండియా దేశపు గవర్నర్ జనరల్ ఇన్ కౌన్సిల్ వారివల్ల నిర్ణయించబడ్డ యే న్యాయశాస్త్రమువల్లనయినా విచారణ చెయ్యబడడముకు పాత్రుడయిన యేమనిషి యెడలనయినా సదరహీ దేశములకు వెలపల జరిగించబడ్డ యేమనిషి సేరములను గురించి అట్టి సేరములు సదరహీ దేశములకు లోపుగా జరిగించబడి ఉన్నట్లయితే యేలాగో ఆలాగే యీస్త్వతి తాలూకు నిబంధనల ప్రకారము జరిగించవలసినది.

సదరహీ దేశములకు
వెలపల జరిగించబడ్డ
వ్యక్తికిన్ని న్యాయ
శాస్త్రమును వట్టి
అదేశములకు లోపల
విచారణ చెయ్యబడ
గూడన సేరములను
గురించి శిక్షించ
డము

4. శ్రీ రాజిగారి తాలూకు ప్రతి వుద్యోగస్థుడున్న శ్రీ రాజిగారి వుద్యోగములో వుండగా యిదివరకూ ఈస్టిండియా కంపెనీవారితోటి జరిగించబడివుండే, లేక ఇండియా దేశముతాలూకు యేగవరన్నెంటు వారివల్లనైనా శ్రీ రాజిగారి తరపున జరిగించబడివుండే, లేక యికముందు జరిగించబడే యేదయినా సమాధానపత్రికయొక్క లేక ఒడంబడికయొక్క బలమునుబట్టి శ్రీ రాజిగారితోటి స్నేహబంధుకట్టుగా వుండే యేరాజిగారియొక్క అయినా సంస్థానముయొక్క అయినా రాజ్యములకులోపుగా యీస్త్వతి తాలూకు నిబంధనలకు విరోధముగా అతనివల్ల జరిగించబడే ప్రతి కార్యమును, లేక లోపమును గురించి యీస్త్వతిప్రకారము శిక్షకు పాత్రుడు కావలసినది.

స్నేహబంధుకట్టుగా
వుండే వరాయి
రాజిగారి దేశముకు
లోపుగా శ్రీ రాజి
గారి వుద్యోగస్థుని
వల్ల జరిగించబడ్డ
సేరములను గురించి
శిక్షించడము

5. ఈ కాననములూ వుండేది యేదీన్ని, శ్రీ 4 వ ఉల్లియం రాజుగారి ప్రభుత్వపు 3, 4 సంవత్సరములలో నిర్మయించబడ్డ స్టాట్యూట్లకాలాకు 85 వ అధ్యాయములూ వుండే నిబంధనలనుగాని యేతరహాగానైనా ఈస్టిండియా కంపెనీవారితోటి, సదరహీ దేశములతోటి, లేక అందుల కాపులతోటి సంబంధముకలిగివుండే ఆస్టాట్యూట్లకు తర్వాత నిర్మయించబడ్డ పార్లమెంటువారి కాలాకు యేదయినా కాననములూని నిబంధనలలో వేటినయినా గాని; శ్రీహర్ మేజిస్ట్రేరాజిగారి వుద్యోగములూవున్న ఆఫీసర్లు, సోల్డర్లు తిరుగుబాటు చెయ్యడమును గురించిన్ని వదలిపెట్టి పారిపోవడమును గురించిన్ని వారిని శిక్షించగలందులకయి వుట్టిన యేదయినా కాననముయొక్క నిబంధనలనుగాని, లేక యేదయినా విశేషముయిన, లేక ప్రదేశసంబంధమయిన న్యాయశాస్త్రముయొక్క నిబంధనలలో వేటినయినా గాని రద్దుచేసేలాగున, భేదపరచేలాగున, నిలిపివుంచేలాగున లేక వాటికి హని కలగ చేసేలాగున వుద్దేశించబడివుండలేదు.

Guide to Legal Practitioners part II by
Atmury Lakshminarasimham garu B. A. & B. L. 1882.

శిక్షలు.

27. ప్లీడరుగా ప్రవేశపెట్టుకొనబడుటకున్న, పట్టీలో చేర్చుకొనబడుటకున్న అహాత కలగజేసే పరీక్షయిచ్చి మెప్పించిన యేమనిషియయినా అట్టి పరీక్షకాలమునుంచి వకసంవత్సరపు కాలమువరకున్న ఆలా ప్రవేశపెట్టుకొనబడుటకున్న, పట్టీలో చేర్చుకొనబడుటకున్న దరఖాస్తు చేయకుండా తప్పిపోయినయెడల హయికోర్టువారి విశేషఉత్తరువువలన అట్టి దరఖాస్తుల కాలము న్యాయపరచేయబడిలేనే తప్ప ఆయనను ప్రవేశపెట్టుకొని పట్టీలో చేర్చుకొనకూడదు.

28. ప్లీడరుగా ప్రవేశపెట్టుకొనబడి పట్టీలో చేర్చుకొనబడిన యేమనిషియయినా నటికాఫీకెట్టు వుచ్చుకొనుటకు ఉపేక్షచేసినా, లేక సర్టిఫి

కెట్టు పుచ్చుకొని మూడుసంవత్సరముల కాలమువరకు ఆనర్దిభి కెట్టు తాజాగా పుచ్చుకొనుటకు తప్పిపోయినా, ఆయన సస్పెండు చేయబడి హాయికోటువారి దిగరు ఉత్తరువులు లేనిదే సర్దిభి కెట్టు పుచ్చుకొనుటకుగాని, అది క్రొత్తగా చేయించుకొనుటకుగాని ఆనహుకడై యుండవలసినది.

29. యేమనిషియయినా స్త్రీడరుగా ప్రవేశపెట్టుకొనబడుటకు దరఖాస్తు చేసేకాలముందు గవర్న మెంటు యిలాకా యేయబోగమునా నయినా ఉన్న యెడలగాని యేదయినా నోక వ్యాపారము లేక యితరమును పని జరిగించుకొనుచున్న యెడల గాని ప్రవేశపెట్టుకొనబడుటకు తానుచేసే దరఖాస్తులో యీ యంశము వివరించవలసినది. మనిన్ని హాయికోర్టువారు అట్టిమనిషిని ప్రవేశపెట్టుకొనుటకు నిరాకరించవచ్చును లేదా వారికి క్రమ మనితోచే పుత్తరువులను జారీచేయవచ్చును.

30. స్త్రీడరుగా ప్రవేశపెట్టుకొనబడిన యేమనిషియయినా గవర్న మెంటువారి యిలాకాను యేయబోగమునయినా ఆంగీకరించిన యెడలగాని యేదయినా వ్యాపారము లేక యితరమునా ప్రవేశించిన యెడలగాని ఆయన అట్టిసంగతి హాయికోర్టువారికి తెలియపరచవలసినది. వారు అందుపైని అట్టి స్త్రీడరును పని చేయుకుండా నిలిపివేయుదురు, లేదా సడరుకోటువారికి ఆచు కూలమని తోచే ఉత్తరువులను జారీచేయుదురు.

31. పయి నిబంధనలలో యేనిబంధనయయినా కావలెనని యతి క్రమించే స్త్రీడరు నిలిపివేయబడుటకుగాని - బరతరపు చేయబడుటకుగాని లోబడియుంటాడు.

1879 సంవత్సరము 18 వ చట్టముయొక్క 27 సెక్షన్ ప్రకారము హాయికోటు ఆఫీసు పక్షముననున్న, సబార్డయినేటు కోర్టులలోనున్న ఉండే ప్రతికక్షిదారుని అడ్వోకేటు, పకీలు, అటర్నీ లేక స్త్రీడరులవిషయ ములో యివ్వవలసిన ఫీజు.

౩౨. కొద్దివారి విశేషశలపువలన తప్ప తాను అట్టిఫీజు తీర్చుకొన్న నని అడ్వోకేటు, వకీలు, అటర్నీ లేక క్షీడరవద్దించి నర్సిఫికేట్టు కనుపరుస్తేనేగాని తీర్పులో లేక ఉత్తరువులో యేఫీజున్న యేనిషయములొనవు ననులుచేనుకొనతగ్గదిగా నమోదుచేయబడకూడదు.

౩౩. సొమ్ము, సొత్తు, లేక యితర చరాస్తినిగురించిగాని, భూమిలేక యేవివరముగల యితర స్థిరాస్తినిగురించిగాని, లేబడిన వ్యాజ్యములలోగాని, ఆనలు వ్యాజ్యములలో లేక అప్పీలు వ్యాజ్యములలో డిక్రీలపయిన చేయబడిన అప్పీళ్లలోగాని, యాక్రీంవివధతుల ప్రకారము ఫీజు ఉండవలసినది.

(b) జ్యోతిషము.

మాధవరాజీయము. P. 4. No. 490.

కుటుంబ సత్తహవ్తమ చతుర్థ వ్యయస్థానములయందు కుజుడువుండి శుక్రుడు బలహీనుడైవుంటే ద్వికళత్రయోగము. ఈచెప్పిన స్థానములయందు కుజుడువుండా ద్వితియ్యమందు గురుడువుంటే ఆలస్యానకు ద్వికళత్రయోగము. ద్వితియ్యమందు శనివుండి సప్తమమందు రాహువుంటే ద్వికళత్రయోగము. ద్వితియ్యాధిపతి సప్తమాధిపతి అయి శుక్రుడున్న ద్వితియ్య సప్తమ స్థానములు చూస్తూవున్నప్పుడు యెందరు గ్రహములతోటి వుంటున్నారో అన్నివివాహములు చెప్పవలసినది. ఈచెప్పిన గ్రహసంబంధంలోను పాపగ్రహ సంబంధం వీక్షణములలేక కేవల శుభులైరట్టాయనా జీవకళత్రములు అవుతున్నవి.

P. 5 మారకనిర్ణయం । వ్యయాధిపతిలో ద్వితియ్యాధిపతి మారకుడు. ద్వితియ్యాధిపతిలో వ్యయాధిపతి మారకుడు. వ్యయమందువున్న గ్రహాలలో ద్వితియ్యాధిపతి మారకుడు. ద్వితియ్యమందున్న గ్రహాలలో వ్యయాధిపతిమారకుడు. ద్వితియ్యపథలాభాధిపత్యాలు సర్వగ్రహాలకున్న దోషము.

వ్యూహాధిపతిలో ద్వితియ్యాధిపతి సంబంధులున్న ద్వితియ్యాధిపతి చేత వీక్షితులున్న ప్రబలమారకులు ద్వితియ్యాధిపతితో వ్యూహాధిపతిసంబంధులున్న వ్యూహాధిపతి చేత వీక్షితులున్న ప్రబలమారకులు. ద్వితియ్యమందు పాపులువుంటే వ్యయమందువున్న గ్రహముల మారకులు. ద్వితియ్యాధిసంబంధులైనవారున్న వహాధిపతి చేత వీక్షితులున్న ప్రబలమారకులు. వహాధిపతిలో అష్టమాధిపతితో సంబంధులున్న అష్టమాధిపతి చేత వీక్షితులున్న ప్రబలమారకులు. అష్టమమందువున్న పాపుని మహాదశలో వహాధిపతి అంతర్దశమారకము. అష్టమమందున్న పాపుని అష్టమమందున్న పాపుని అంతర్దశమారకము. అష్టమమందున్న పాపుని మహాదశలో పాపుడైన అష్టమాధిపతి అంతర్దశమారకం. బుధశుక్రము పంచమమందు వున్నవృషభమునుగో శుక్రమున్న మారకులు. కుజాదు పంచమమందు పాపుడైవుంటే మహాదశలో మారకము. ఆధిపత్యము చేతను శని శుభుడైనప్పటికిన్ని మారకసంబంధం వుండేవా ప్రబలమారకుడు.

గోపాలరత్నాకరము.

[ఇది ప్రఖ్యాతమయిన జ్యోతిషగ్రంథము. అచ్చుపడ్డది. మాసిరిక పంచమభావము.]

ద్వితీయపంచమసప్తమాధిపతులలో నొకరయినను వహాధిపతి ద్వితీయ స్థానములలోనుండి యంభయపాశములయందు శత్రుగ్రహములుంటేను గొడ్డువాడెను. పంచమాధిపతి వహాధిపతిముఖంగాని శత్రుసేవరాసులలోనుండి నను పుత్రహీనమవును. నవమమందు శుక్రగ్రహమువున్నా పుత్రహీనము. పంచమాధిపతి పాపయుక్తుడయితేను సింహములు జారిపోవును. పంచమనవమాధిపతులు పరస్పర దృష్టిపంతులయితేను గొడ్డువాడవును. పుత్రస్థానమున శనియంటే పంతునము కలిగిపోవును. అయిదింట రవియంటే నొకకొమాదుడు కలుగును. కుజాదుంటే యిద్దరుకొమారులు మర్త్యులయి పుట్టుదురు.

గురువుంటే సుగుణమైనవాలుకా గల్గుదురు. రాహువుంటే అన్యవీర్యసంతానము కలుగును. తనవీర్యము నష్టమవునని తాత్పర్యము. కేతువుంటే స్త్రీసంతానవృద్ధి. పంచమాధిపతి పురుషగ్రహమయితే ప్రథమమందు పుత్రజననము. పంచమాధిపతి శుక్ర, చంద్ర, శని, రాహులలో నెవరితోగలసినా స్త్రీసంతానము కలుగును. బుధయుక్తమయితే కొమారులు, కొమార్తెలు గలుగుదురు. గురువు నవమమందున్నాచూచిన బహుమంది కొమారులు గలుగుదురు. పంచమాధిపతి సప్తమమందున్నా నవమాధిపతితోగలసినా కటక తుల వృషభములలోవున్నా ప్రథమమందు ఆడశిశువు కలుగును. పంచమాధిపతి పురుషక్షేత్ర పురుషగ్రహయుక్తమయినా లేక చూడబడినా పురుష సంతానము కలుగును. గురువు లగ్నపంచమాలలో నెక్కడనున్నా పుత్రజననము పంచమాధిపతి లగ్నాధిపతికలిసి పంచమంలోవున్నా - చంద్రుడు కలిసినా చూచినా నొక కొమారుడు కలుగును. వారిద్దరిలో బుధుడుకలిసినా యిద్దరుకొమార్లు కలుగుదురు. వారిద్దరిలో శుక్రుడుకలిసినా చూచినా కొమారులు, కొమార్తెలు కలుగుదురు. కేతువుకలిసినా చూచినా కొమారులు కొమార్తెలు కలుగుదురు. కేతువుకలిసినా చూచినా ఆడశిశువులు కలుగుదురు. పంచమాధిపతికేంద్రోచ్చ మిత్రక్షేత్రములలోనుండి శుభునిచే చూడబడినా తూడబడినా సంతానవృద్ధి యవును. నవమమందు శుభుడుంటే సంతానవృద్ధియవును. నవమమందు శుభుడుంటే స్వీటుకథయము. రాహువుంటే దేశాంతరసంచారి. శనివుంటే వాత రోగి. రవిచంద్రులలో నొకరైనా పంచమములోనున్నా లాభస్థానంలోవున్నా బంధకమవును. లగ్నపంచమాధిపతులలో నొకరిని శత్రుగ్రహముచూస్తే బంధ కుడగును. పంచమనక్షత్రములలో హ్యారగ్రహమున్నా పంచమనవమాదిపతులలో నొకరైననూ శత్రుగ్రహముతోచేరియుండినను హ్యారగ్రహరాసులయందుండినను గుండెనొప్పి - కూలనొప్పి కడుపునొప్పి కలుగును. యిట్లని పంచమభావము సంతూర్ణము.

గోపాలరత్నాకరమునకు వచనకావ్యము.

ఇది ఆలారి ఏకామ్రదైవజ్ఞునిచే రచితమైన జైమిని గోపాలరత్నాకరమునకు తెలుగు పంచమభావము. ద్వితీయ్య పంచమ సప్తమాధిపతులలో నొకరైనను వట్టెప్పడు ద్వాదశస్థానములలోనుండి యుభయపాశ్వాముల యందు శత్రుగ్రహములుంటెను గొడ్డువాడవును.

పంచమాధిపతి వట్టెప్పడుములలోగాని శత్రునీచరాసులలోనుండినను పుత్రహీనుడవును.

నవమందు శ్రావణమాసువున్నా పుత్రహీనము.

పంచమాధిపతి పాపయుక్తడయితెను అండములు జారిపోవురు.

పంచమనవమాధిపతులు పగన్నరదృష్టివంతులైతేను గొడ్డువాడవును.

పుత్రస్థానమందు శనివుండే సంతానము కలిగిపోవురు.

అయిదింట రవియుంటె నొకటమారును గలుగును.

కుజుడుంటె యిద్దరుకుమాళ్లు దుర్భాగకాలై పుట్టుదురు.

గురుడుంటె సుగుణమయినవారు కలుగుదురు.

రాహువుంటె అన్యనీర్యసంతానము కలుగును. తనవీర్యము నష్టమవునని తాత్పర్యము.

శేతువుంటే స్త్రీసంతానవృద్ధి.

పంచమాధిపతి పురుషగ్రహమవుతే । ప్రథమమందు పుత్రజననము.

పంచమాధిపతి శుక్రచంద్ర శనిరాహులలో నెవరితోగలెనా స్త్రీ సంతానము కలుగును. బుధయుక్తమయితే కొమారులు కొమార్తెలకూడా గలుగుదురు. పంచమమందు బుధుడున్నాచూచినా బహుమంది కొమాళ్లు కొమార్తెకూలు గలుగుదురు. గురువు నవమందువున్నాచూచిన బహుమంది కొమాళ్లు గలుగుదురు. పంచమాధిపతి సప్తమమందున్నా నవమాధితో గలెనా కటకతులావృద్ధములలోవున్నా ప్రథమమందు ఆడశిశువుగలుగును.

పంచమాధిపతి పురుషక్షేత్రపురుషగ్రహయుక్తమైనా లేకజూడబడినా పురుషసంతానము కలుగును. గురుడు లగ్నపంచమాలలో నెక్కడనున్నా పుత్రజననము. పంచమాధిపతి లగ్నాధిపతిగలసి పంచమంలోవున్నా చంద్రుడు కలశినా చూచినా నొకకుమారుడు గలుగును. వారిద్దరిలో బుధుడుకలశినా యిద్దరికీమాట్లాడు గలుగుదురు. వారిద్దరిలో శుక్రుడు కలశినా చూచినా ఆడశిశువు గలుగును. గురువుచూచినా కలిశినా కొమారులు కొమార్తెలు కలుగుదురు. కేతువులు కలిశినా చూశినా ఆడశిశువులు కలుగుదురు. పంచమాధిపతి కేంద్రోచ్చమిత్రక్షేత్రములలోనుండి శుభునిచే జూడబడినా కూడబడినా సంతానవృద్ధియవును. నవమందు శుభుమంటె సంతానవృద్ధి అవును. నవమందు కుజుమంటె స్వీటకథయము. రాహువుంటె దేశాంతరసంచారి. శనివుంటె వాతరోగి. రవిచంద్రులలో నొకరైనా పంచమములోనున్నా లాభస్థానంలోవున్నా బంధకమవును. లగ్నపంచమాధిపతులలో నొకరిని శత్రుగ్రహము చూస్తే బంధకుడవును. పంచమసప్తములలో క్యూరగ్రహములువున్నా పంచమనవమాధిపతులలో నొకరైనను శత్రుగ్రహముతో జేరియుండినను క్యూరగ్రహరాసులయందుండినను గుండెనొప్పి కూలనొప్పి కడుపునొప్పి గల్గును. యిట పంచమభావము సమాప్తము.

(c) సిద్ధాంతము.

భూభగోళదీపిక.

అచ్చుప్రతి 1843.

ప్రీతి క.

క్రమపఠాంతరప్రసంగమునందు చతురీధురీసుండగు భగవంతుడు నిఖిలజగదుపకారముగా నేర్పరచిన జ్యోతిశ్శాస్త్రము - ముందు బ్రహ్మ సూర్యవ్యాసాదులగు నెవమంద్రునిచే గీర్వాణభావయందు రచింపబడ్డదైయున్నది. అటుకర్వాత భాస్కరాచార్యులు మొదలయినవారలు తతథోకాపబృంహక

ములుగానే సిద్ధాంతకళిరోమణి మొదలయిన గ్రంథములను ఆగీర్వాణభాషయందే రదియించిరి గాని దేశభాషలయందు సర్వజనవేద్యంబగునట్లు నేర్పఱచకబోయిరి. అట్లు దేశభాషలయందు నేర్పఱచనందున సాంప్రదాయముగా నభ్యసించెడు వండితజనులకుమాత్రము గ్రహించుటకు సాధ్యమైనదిగా నున్నది గాని తక్కినవారికి సంతమాత్రమున్న సాధ్యముగా నుండలేదు. ఇట్లు అన్నదీయనిభిలజనులకు నాశాస్త్రమునందు ప్రవేశములేకబోవుటవల్లనే ఆశాస్త్రప్రమేయములు నానాటికి కృష్ణపక్షపు చందురుని చందమున ఊణత నొందుచున్నవి గాన మీదజెప్పిన జ్యోతిశాస్త్రమునందు నత్యంతావశ్యకములయియుండే భూగోళ, భగోళవిషయములనున్న (శ్రుతి-స్మృతీతహాస-పురాణాదులగు సప్రమాణగ్రంథములయందు జెప్పబడిన బ్రహ్మాండవిషయమునున్న) తెలుగున పచనరూపముగానేర్పఱచి యనేక గ్రంథములుగా నేర్పడునట్లు అచ్చువేయించడము, సకలజనోపకారముగా నుండునని వివేకనిధులగు ననేకులచేత వలుమారు ప్రార్థింపబడినవాడనై కాంచీనగరనివాసియైన (వెంకటాచార్యతనూభవుండగు పుసులూరి వైద్యనాథసిద్ధాంతి యనేపేరట ప్రసిద్ధి నొందియున్న నేను-నిఖల తంత్ర స్వతంత్ర ప్రతిభాభాసురులగు-పురాణము-హయగ్రీవశాస్త్రులవారి సహాయంబువలన-బ్రహ్మాండపురాణము మొదలయిన పురాణమునున్న సూర్యసిద్ధాంతము మొదలయిన సిద్ధాంతగ్రంథములనున్న తెన్నుగా పర్యాలించింది శ్రీవ్యాసభట్టారకాచార్యులవారి యభిప్రాయమునకున్న శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదులవారి తాత్పర్యమునకున్న పారబ్రాహ్మణులందానుండునట్లు భూభగోళదీపిక అనేగ్రంథము నేర్పఱచి వివేకదర్శమును ముద్రాక్షరకాలయందు అచ్చువేయించి ప్రకాశపరచడమైనది.

కాలీవాహనశకాబ్దం ౧౭౭౫ - అగునేటి శోభకృష్ణాచార్యులసం-శ్లేష - బి ౫ సిరవాసరంబున ముద్దుడిశెట్టి పాథకసారథిశెట్టిగారిచేత అచ్చునుపురాణముగా నెరవేరబడినది.

భూగోళస్వరూపలక్షణాదివిషయము.

మీద జెప్పినతీరున బ్రహ్మాండంతవశాతీయగు బోధితశ్చక్ర నమ
మధ్యస్థదేశమునందునుండే అకాశమున నీభూగోళము స్థిరముగా నుండే
లాగున భగవంతుని విచిత్రశక్తిచేత నేర్పరచబడియున్నది అట్టి భూగోళము -
పృథివ్యప్రేక్షావాయుకాశము లనియెడు పంచభూతాత్మకమైనదిగా నుండి
నాపృథ్వీభూతాంశముతో మెండుగా జేరియుండడమువల్ల పృథివియని వ్యవ
హరింపబడియున్నది. ఇదేతీరున వాయువు వరుణ-అగ్నిలోకములయందున్న
ఆయా భూతాంశములు అధికముగా జేరియుండుటవల్ల వాయులోకము -
వరుణలోకము - అగ్నిలోకము - అని ఆయా శబ్దములచేతనే వ్యవహరింప
బడుచున్నవి. కాగా ఈభూగోళమునందు గల మృత్తరుక్షైలగుల్లలతాది
స్థావరములున్న మనుష్యమృగపక్షి క్రిమితీటాది జంగముములున్న పంచభూతా
త్మకములుగానే గ్రహింపబడగది. ఈభూగోళమునందు అబాది నాలుగుభూతము
లుండు తెరంగెట్లన్నను - నముద్రనదీనదతటాకాదులు జలాంశములు తరు
క్షైలపాషాణాది పరస్పరసంబంధాదులవల్ల కలిగే కార్పిచ్చ మొదలయినవి,
లేజ్లోంశములు. సర్వవ్యాపియగు వాయువు - భూగోళాంతరకాత జంతువుల
కున్నా భూగోళోపరిపాథికవాంశములగు స్థావరజంగములకు న్నాధారముగా
నుండడమే వాయ్వింశములు, విభువగునాకాశము. భూగోళాంతరాళ పాతాళ
భూములయందున్న తక్కిన యాపద్విషయములయందు న్నుండడమే ఆకా
శాంశములు. ఇట్లు - అబాది నాలుగుభూతములయొక్క అల్పాంశసంబం
ధము నానూపలములయందు నూహించుకోవలసినది. పృథివి అని చెప్ప
బడిన్ని యీభూగోళమునకు ప్రదానాంశముగా నుండే భూతముయొక్క
ముఖ్యగుణము గంధము - అనగా, వాసన-అట్టి పృథివియందు-తీసి-పులుసు-
వగరు - మొదలయిన గ్రహస్రములున్న పృథివ్యంశమును చేరినవేగాని తక్కిన
వాటిని చేరినదికావు. అయితే జలమునకు - మధురరసముమాత్రము కలదు

యీబృథివియందు రూపరసగంధాది పదునాలుగు గుణములుమాత్రము గలవు. మీదజెప్పిన గంధరసములుగాక తక్కిన ౧౨ గుణములు తకకాకాస్త్రాపసారముగా తెలుసుకోతగ్గవి. ఇట్టి పంచభూతాత్మకమగు సింధుగోళము సమఘనవృత్తముగా నిష్పవండువలె నుంటున్నది గాని పలకవలె సమముగా నుండుటలేదు అయితే - యీభూగోళమందుగల నదనదీపముద్రవర్వతాదులవల్ల నతి విస్తారముగా నుండే యీభూగోళముయొక్క సర్వతోవృత్తతను అత్యంతాల్పకాయలుగానుండే మనము మన సాధారణదృష్టిచేత జూడగా మిక్కిలి నిమోన్నతముగా కనబడుచున్నది గాని అఖండదృష్టితో నాలోచించగా దాని స్వరూపము సమఘనవృత్తముగానే యుంటున్నది. ఈయర్థము విశదబడునట్లు లోకమునకున్న - కాస్త్రమునకున్న - సప్తతములుగా నాలుగుయొత్తులు ఈక్రింద వర్ణింపబడుచున్నవి.

౧ ది. ఆదకాకాదులయందు ప్రతిఫలించెను బింబము ప్రతిబింబము తెరంగుననే యుంటున్నది గాని బింబమునకు వ్యతిరేకముగా నుండుటలేదు గాన - ఈభూగోళచ్ఛాయ చంద్రగ్రహణము తటస్థమగునప్పుడు చంద్రగోళమునందు (మహిచ్ఛాయందు మండలం అనే కాస్త్రప్రమాణవచనము చొప్పున) ప్రతిఫలించుటవల్లనే చంద్రగ్రహణము తటస్థమవుచున్నది. అప్పుడు ఈభూచ్ఛాయ సర్వతోవృత్తముగానే కనబడుచున్నది. వక్రముగాగాని చతురస్రముగాగాని యింకా యేవిధముగానున్న కనబడుటలేదు. యిది సర్వజనులకు ప్రత్యక్షముగానే యుంటున్నది గాన సింధుగోళము సర్వతోవృత్తముగానే యుంటున్నదని తెలియతగ్గది.

౨ ది. నిరక్షప్రదేశమునందు నిల్చిచూడగా దక్షిణోత్తరధృవులు ఇరువలుకాన్న యేనుగకు సమముగా వ్రేలాడునట్లు వేసియుండే ఘంటాద్వయమువలె యిరుపార్శ్వములయందు సమముగా కనబడుచున్నారు. జ్యోతిశ్చక్రము మనశిరమునకు నుపరిగా కనుబడుచున్నది. ఆనిరక్షప్రదేశమునుంచి మేరుమూలమునకు బోయెడువానికి తాను బోయెడు దిశనున్న ధృవును క్రమ

క్రమముగా పొందుచున్నాడు. అదేతీరున జ్యోతిశ్శాస్త్రము క్రమముగా కిందికి ప్రాచుర్యమును గనుక యీ భూగోళము సర్వతోవృత్తముగా నుండక సమముగా నుండిన పక్షమందు మీద జెప్పినతీరున భృవునికిన్ని జ్యోతిశ్శాస్త్ర మునకున్న పున్నతనములు కలగనేరవు. అయినందున ఈ భూగోళమునకు సర్వతోవృత్తతయున్న అట్టి సృష్టరూపముగా నుండె ఈ భూగోళమున నున్న జ్యోతిశ్శాస్త్రమునకున్న సరస్వరసంబంధము అవినాభావముగా నున్న దనిన్ని నిశ్చయించబడియున్నది. యీ అర్థము సూర్యసిద్ధాంతమునందుగల గోళాధ్యాయమున చెలియజేయబడియున్నది.

3 ది. ఈ భూగోళమున నొక ప్రదేశమునందు పరించియుండెను జలము సూర్యోదయము - అందుకు పశ్చిమదిశయందునున్న వారికంటె త్వరగా నొచ్చును అదేతీరున క్రమముగా సూర్యోదయము కాలవ్యవధానముగానే అంతకంతకు పశ్చిమదిగ్వానులకు కాలవ్యవధానముగా నొచ్చును. ఈ భూగోళము సర్వతోవృత్తముగాక పలకవలెనే సమముగానున్న పక్షమందు సమభూమియందు నుంచిన దివిటిదీప్తము మొదలయినవాటి ప్రకాశము అస్థలమునందంతా ఏకకాలమునందు కలిగెతీరున భూగోళమంతా కాలవ్యవధానములేక సూర్యప్రకాశము కలుగును. అటులేక కాలవ్యవధానముగా సూర్యోదయము కావడము సర్వజనవేద్యముగా నుండడమువల్ల భూమి సర్వతోవృత్తముగానే యుండున్నదని నమ్మతగ్గది.

౪ ది. సర్వజనసాధారణముగా దూరమునందుగల వర్షత గృహావాసులను జూచేయడల వాటి అగ్రభాగమును కనుచున్నాము గాని అదిభాగమును కనుటలేదు. పిమ్మట వాటిసమీపమునకు పోవునెడల క్రమముగా అది భాగమును కంటున్నాము. ఈ హేతువలన భూమి సర్వతోవృత్తముగా నుండక పలకవలె సమముగానుండిన పక్షమునందు మీదజెప్పిన దూరస్థములగు వర్షతాదుల యాద్యంతభాగములు ఏకకాలమునందు కనిపించును గాని అగ్రభాగముమాత్రము కనుబడదు ఇది మొదలయిన శాస్త్రప్రతిపాదిత దృష్టాంత

మలచేత మీద జెప్పినవిషయమును స్వానుభవమునకు వచ్చేలాగున యూహించుకొనవలసివది. ఇదియునుంగాక! ఈయర్థము సమస్తజనులకు నిస్సం దేహముగా బలపుటకుగాను భాస్కరాచార్యులవారు సిద్ధాంతశిరోమణి యను గ్రంథమునందు స్తోత్రద్వయముచేత నీభూగోళమునకు సర్వతోవృత్తతను కరతలామలకముగా సాధకబాధకనిరూపణ చేసియున్నారు. అట్టి విషయము మీద వర్ణించబడిన యుక్తిచతుష్టయమునకు విశేషోపయోగమని తలచి యీ కింద వివరింపుచున్నాము. ప్రథమశ్లోకార్థము - ఇప్పుడు మనకు ప్రత్యక్షముగా కనబడుచునుండే ఈ భూగోళము అద్దమువలె సమానమై వృత్తముగా నున్న పక్షమునందు ఈ భూగోళమునకు సుపరిభాగమున కనుబడిడుసూర్యుడు మహాభూమియందు నుండు దేవతలకుంపలె మనకేల శైల్లప్పుడు యుదయాస్తమయములులేక నొకేతీరున కనుబడిలేదు. అనగా సమముగా నుండక వర్తులముగా నీభూగోళ ముండుటవలన నుదయాస్తమయములు కటస్థమౌచున్నవని తాత్పర్యము.

ద్వితీయ శ్లోకార్థము.

పలకవలె సమముగానున్న భూమికి మధ్యమానగల మేరువును సూర్యుడు ప్రతిదినమున్ను ఒకమారు ప్రదక్షిణము చేసుటవలన మేరువు చాటుకు సూర్యుడు పోతె అస్తమయమున్ను ఇవలికి వస్తే సుధయమున్ను కలుగుచున్నది యని చెప్పితిరేని - ఉత్తరాయణమునందు ఆసూర్యుని మండలమును నడ్డగించుకొనియుండే మేరువు మనకేల కనుబడకబొయ్యేని - ఆ మేరువు విశేషదూరమున నుండుటవల్ల మనకు దృష్టిగోచరము కాలేదని చెప్పి పూర్వపక్షస్థాపనము చేయదలచితిరేని దక్షిణాయనమందు సూర్యుడు దక్షిణపుదిక్కున ఉదయమవుచున్నాడు గాన ఉత్తరపు దిక్కుననుండే మేరు సంబంధము సూర్యునకు బొత్తిగా కలుగనేరదే ఉదయాస్తమయములు యేలాగున కటస్థముకాగలదు. అనెడు ప్రత్యుక్తిచేత సూర్యుని ఉదయాస్తమయ

ములకు నీ భూగోళము సర్వతోవృత్తముగా నుండడమున్నూ - చక్రముతో కూడా నీ భూగోళముచుట్టున్నూ సూర్యుడు తిరుగుతున్నూ దృశ్యాన్ధప్రదేశమును వగలుగా చేయుచున్నూ అదృశ్యాన్ధప్రదేశమును రాత్రిగా చేయుచున్నూ దండమే ముఖ్యకారణమని తెలియకగది అని భూగోళమునకు సర్వతోవృత్తత సాధించినారు. మీదజెప్పిన కెందువిషయములకు ప్రమాణవచనములు.

సిద్ధాంతశిరోమణి - భాస్కరః

౧. యదిసమా ముతురోదరస్సన్నిభా చగవతీ ధరణీ తరణిఃక్షితేః ।

ఉపరిదూరతరోసి పరిభ్రమణిమనరైరమైరివనేక్ష్యతే ।

౨. యదినిశాబసకః కనకాచలః క్షిమత దంతర గవ్వన దృశ్యతే ।

ఉదగయం నను మేరుధాం శుమాక కరముదేతి చ దక్షిణభాగే ।

ఇదియునుంగాక ఈ భూగోళము సమఖునవృత్తముగా ఫిరంగిగుండువలెనే యుండుటవల్ల రొట్టెకు రేబెది - అనియుడు సాధారణజనులు చెప్పెడు దృష్టాంతవచనము చొప్పుననే ఈ భూగోళమునకు సూర్యాధిష్ట ప్రదేశములను కనుపెట్టుట శక్యముకాదనినీ - లంకాదినిరక్షప్రదేశస్త్రవత్తన చతుష్టయవాసులున్న సుమేరు బడవా ముఖములయందు వసించెడు దేవాసురులున్న తక్కిన ప్రదేశములయందు నుండే మనవంటివారున్నూ అందరున్నూ తమంతటతాము ఈ భూగోళమునకు మీదుగా నుండేలాగుననే నమ్ముచున్నారుగాని వేరుగా దలచుటలేదు. మీద జెప్పిన దేవతలవిషయముగా జ్యోతిశ్శాస్త్రమణిము ప్రదక్షిణముగానున్న అసురుల విషయముగా అప్రదక్షిణముగానున్న మనకు సుపరిభాగమున వల్చిమముఖముగానున్న జ్యోతిశ్శాస్త్రము సంచరింపుచున్నది. ఇట్లు ముత్తైరులుంగల సంచారము సమ చతురక్రముగా భూగోళముండేనేని తటస్థము కానేరదని బుద్ధిమంతులు ఊహించుకోవలసినది. ఈవిషయము సూర్యసిద్ధాంతమునందు కఠోక్తిగా జెప్పియున్నది. ఇది

మొదలయిన అనేకయుక్తులు వెప్పేరు తెరంగులగా నభివర్ణింపబడియున్నది. ఈమీద పర్ణింపబడిన యుక్తులనహాయము చేత బుద్ధిమంతులు భూగోళమునకు ననుసరణపుత్రత స్థాపనము చేసుకోగలరని తలచినందువల్లనున్న గ్రంథవిస్తర భీతివల్లనున్న యిచ్చట విశేషించి ప్రకాశపరచలేదు.

భూభగోళదీపిక, దిగ్వివస్థోపయుక్త శంకుస్థాపనావిషయము.

జలసమానమయిన శిలాతలమునందుగాని లేక జలసమానముగా వజ్ర గారచేసిన స్థలమునందుగాని పన్నెండు అంగుళాలనిమిషపున్న అంతవలమున్న గల శుభదారునిర్మితమగు శంకువును స్థాపించి అది మధ్యంచేళి ఉదయాది మూడుగడియలకాలమునకు శంకువుయొక్క చ్చాయ పడమరగా సెంతదూరము పోవుచున్నదో అంతమాత్రము ప్రమాణముగల వృత్తమును శంకుమూల మధ్యమును అదివేసి విసిరేది - ఉదయాది మూడుగడియలవఱకు శంకు చ్చాయ ఆవృత్తమునందు నెక్కడ పడుతున్నదో అక్కడ బిందువు నిలిపేది. అదే ప్రకారము సాయంకాలము మూడుగడియల ప్రాద్దువుండగా శంకువుయొక్క చ్చాయ పూర్వభాగపువృత్తమునందు నెక్కడ పడుతున్నదో అక్కడ నొకబిందువు నుంచేది. అటుతర్వాత తూర్పుబిందువుమీద లేఖన మూలమున్న పడమటి బిందువుమీద లేఖన్యగ్రమున్న వుంచి యొకవృత్తము విసరగా యీరెండు వృత్తములున్న కలిసి దక్షిణోత్తర ముఖపుచ్చములుగల మత్స్యమువలె నేర్పడును. దాని ముఖపుచ్చంబులు దూనేలాగున అడ్డముగా నొకరేఖ తీస్తే అది దక్షిణోత్తరరేఖ అనబడును. ఆముఖపుచ్చములలో ముఖమందు కైవారమూలమున్న పుచ్చమునందు కైవారాగ్రమున్న వుంచి వొక వృత్తము విసిరేది దాని పుచ్చమునందు కైవారమూలమున్న ముఖమునందు కైవారగ్రమున్న వుంచి వొకవృత్తము విసిరేది. ఈరెండు వృత్తములున్న వొకదానిమీద నొకటి కలిసి పూర్వ పశ్చిమయితమగు మత్స్యకారమగును. దాని ముఖపుచ్చములు దూనేలాగున నొకరేఖ వేస్తే పూర్వ పశ్చిమరేఖ కలు

గును. ఆ ముఖపుచ్చాగ్రములగు నాలుగు స్థలములలోనున్న నాలుగు బిందువులు నిలిపితే పూర్వాది చతుర్దిక్కులగును అందు పూర్వబిందువుమీద కైవారమూలమున్న దక్షిణ బిందువుమీద తదగ్రమున్న మోషి వాకవృత్తము విసిరేది. దక్షిణ బిందువుమీద కైవారమూలమున్న పశ్చిమ బిందుమీద తదగ్రమున్న మోషి వేరొకవృత్తము విసిరేది. పశ్చిమబిందువుమీద కైవారమూలమున్న యంత్రబిందువుమీద తదగ్రమున్న మోషి మరియొకవృత్తము విసిరేది. ఉత్తరబిందువుమీద కైవారమూలమున్న పూర్వబిందువుమీద కైవారాగ్రమున్న మోషి వాకవృత్తము విసిరేది. ఇట్లు నాలుగువృత్తములు విసిరితే అనోన్యనలగ్నములగు నాలుగు మత్స్యకారరేఖలు పుట్టును. అందు ఆగ్నేయ వాయవ్య మత్స్యములు దూసేటట్టు వాక రేఖయొక్క ఈకాన నైఋత దిశలయందుగల మత్స్యముల దూసేటట్టు వాక రేఖ వీడ్చి ఆగ్నేయాది విదిక్కులు నాలుగున్న కలుగును. ముందు నిర్ణయించిన చతుర్దిక్కులనున్న బిందువులను విదిక్కులనున్న రేఖలతో కలిపేలాగున కూర్చిస్తే చతురశ్రమండలమాను. యీవిక్ సూత్రలగ్నమగు మధ్యప్రదేశమునందు నొకబిందువుంచి ఆబిందువులో కైవారమూలము నుంచి శంకువ్యాసార్థప్రమాణమగు వాకవృత్తము విసిరేది ..... ఈమీద చెప్పినతీరున నేర్పరచబడిన మండలము దిక్ సాధన మండలమని వ్యవహరింపబడతగ్గది. ఇట్టి మండలము నేర్పరచుకొని పూర్వోక్తవిషయవద్దినములనాటి మధ్యాహ్నకాలమున శంకుస్థాపనముచేసి ఛాయానిర్ణయము చేసుకోవలసినది. మరిన్ని ఈ దిశ్చిర్ణయముగ్రహారమక్షేత్ర దేవాళాయాదుల నిర్మాణమునందు విశేషముగా నుపయోగించును !

శ్రీ ఆర్యభటశిద్ధాంత వ్యాఖ్యానము,

R. No. 567-న/5-1-19 1920-21

శ్రీ కొటికెలపూడి కోదండరామయ్యవिरచిత ఆర్య
భటశిద్ధాంత సుధాతరంగావ్యయవ్యాఖ్య.

బహుధన్యం॥ భాద్రపద ౧౨ శుభవారం... మంగిపూడి సాబన్న
(చిత్తూరుజిల్లా) రాయప్రోలు సుబ్రహ్మణ్యంగారికివ్రాసి చాచులు చేశెను.

PP 6, 7, (1) అభవంచమూత్రం.

శశిరాశయోష్ఠ (౧౨) చక్రం లేదా శశిరాశయోజనానియ (30) వ
(౬౦) షా (౧౦) గుణాః । ప్రాతఃనేతీకలభం భయగంగాశ్రేగ్రహాః పోధవాం
(౬౦) శేర్కెః ।

టీ. అన్ని కక్షలకంటేనున్న అక్షాంశగమంను చంద్రకక్షపుంజబట్టి
చంద్రకక్షనుపుచ్చుకుని శేషించినవారియొక్క కక్షయోజనములు లేవలెనన్న
తాత్పర్యంచాతను 'శశిరాశయః' అనిసూత్రమును చెప్పినారు గనుక భగణం
౧ కి ౧౨ రాసులు అగుటచాత చంద్రభగణం ౧౨ ట గుణించి రాసులు
చేసి ఆరాసులు 3౦ ట గుణించి భాగలుచేసి భాగలు ౬౦ ట గుణించి
లిప్తలుచేసి లిప్త ౧ కి వదియోజనాలుగనుక యీలిప్తలు ౧౦ ట గుణించ
గాను చంద్రకక్ష్యోప్రమాణమైన ౨౧౬౦౦౦-యీ యోజనములున్న అమెను.
యీచంద్రకక్ష్యయోజనములచాత చంద్రభగణములయిన ౫౭౭౫౩౩౩౬
పీటిని గుణించగాను ఆకాశకక్ష అగును, ఆకాశకక్ష అనగా బ్రహ్మాండకల
హంతరమందు సూర్యరస్తులు వ్యాపిస్తూవున్న ఆకాశమనబడును. పంచభూతా
త్వములైన గ్రహనక్షత్రాదిగోళములు యీ ఆకాశకక్షలోగావున్నవి
మాత్రమే సూర్యకిరణప్రసారంకలవై లేబోమయములై గ్రహతారామా
పంగా కనిపిస్తూవుంటవిగాని ఆకాశకక్షకు వైవిధ్యముగోళములు గాఢాంధకార
మయములొటవల్ల కనిపించకుండావుంటవి. ఆకారకక్ష్యంతర్వ రిద్దైన యీ

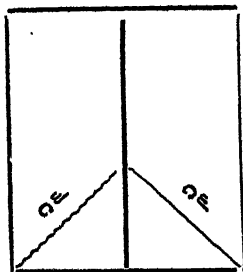
జ్యోతిశ్శక్తం వక ప్రాణకాలమనగా దశగుర్వక్షరోచ్చారణకాలానకువొక్క క్కం పుస్తచోప్పన దినం ౧ ట్టి ౨౧౬౦౦ లి ప్తలున్న నడుస్తూవుంటుంది. యీ ఆకాశకక్షా యోజనములు యెగ్రహంయొక్క భగణములచాత పాలు గొంటాడో ఆగ్రహంయొక్క కక్షా యోజనములు త్రైరాశికన్యాయాన కవును. సూర్యకక్షా యోజనములు పెట్టుకుని ౬౦ ట గుణించగాను ఆశ్వినాది ౨౭ నక్షత్రములయొక్క కక్షా యోజనములు అవును. ఇతివంచగతిసూత్రం. P 27, 28

(2) త్రిశోణాకారమయిన త్రిభుజక్షేత్రంయొక్క ఫలానయిన ప్రకారమున్న షట్కోణాకారమనగా దీనియొక్క ఘనమనిపించుకున్న షడ్భుజాక్షేత్ర ఘనాయన ప్రకారమున్న ఆరోసూత్రంచాత చెప్పుచున్నారు.

ఆర్య. త్రిభుజన్యఫలశరీరం సమదశకోటిభుజార్ధసంవర్గః షోర్ధ్వభుజా తత్సంవర్గార్ధం సఘనోఘనషడశీతి.

టీ. శోణత్రయంతో కూడుకున్న యీ త్రిభుజాక్షేత్రం త్రిసమభుజాక్షేత్రమనిన్ని ద్విసమభుజాక్షేత్రమనిన్ని విషమభుజాక్షేత్రమనిన్ని మూడు ప్రకారములై వుండును. అందులో త్రిసమభుజాక్షేత్రం ఫలం ముందుగా వ్రాశేము. యిష్టాంగుళములచాత కాయబడ్డ సమచతురశ్ర భూమియొక్క పృథివి అనుపించుకున్న ఉభయంతములయందున్న భుజాత్రమాణకలాకలు నిలిపి షేత్రంయొక్క మధ్యరేఖను వుభయాగ్రములున్న తగి లీలాగు వంచ గాను సమత్రిభుజాక్షేత్రమగును. యీ సమత్రిభుజాక్షేత్రంయొక్క యిష్టాంగుళములు ౧౬.

౧౬

౧౬

క్షేత్రప్రకారం యాక్షేత్రమందు కనిపిస్తూవున్న సమత్రిభుజాక్షేత్రం యొక్క ఫలం లేవలసి మధ్యరేఖయొక్క మొదటిమంచి పుభయశలాకాగ్రములున్న స్పృశించిన స్తలానకు యెన్ని అంగుళములు అయినవో ఆనంగతం వకటి ముందుగా తెలియవలెను గనుక అడ్డాయత దీర్ఘచతురగ్రకర్ణమనించుకున్న యీ ౧౬ టి యొక్క వర్గమయిన ౨౫౬ స్పృశి పృథివ్యర్థవర్గమున్న అవ(ద)లంబవర్గమున్న కూడగానైన ప్రతిగళుక యందుతో పృథివ్యర్థవర్గమయిన ౬౪ గున్న పుచ్చగా నిలిచిన అవలంబమనిసింఱుకున్న మధ్యరేఖ యొక్కవర్గము ౧౯౨ యిది వర్గమూలం గొనంగానయిన అవలంబాంగుళములు ౧౩|౫౧ యీ అవలంబ ప్రమాణమయిన భూశలారెండున్నా పృథివీ ప్రమాణమయిన ౧౬ చాత గుణించి అర్థించగానయిన క్షేత్రఫలం ౧౧౦|౬౮ మరివకపుదాహరణ - ౧౨౦ అంగుళముల సమభుజబలకల క్షేత్రం యొక్క ఫలం లేవలసి భుజావర్గం ౧౪౪౦౦ - యందుగా భూమృద్ధాంగుళములైన ౬౦ టి యొక్క వర్గం పుచ్చగా నిలిచిన కేవల ౧౦౮౦౦ యిది వర్గమూలం గొనంగానయిన అవలంబం | ౧౦౩|౫౫ యీ అవలంబము భూప్రమాణము చాత గుణించి అర్థించగానయిన సమత్రిభుజాక్షేత్రం ఫలం - ౬౨౩|౫౦ ద్వీపము భుజాక్షేత్రఫలమున్న యీ ప్రకారంగానే వచ్చును.

P P 52, 53.

(3) ఇంకా స్థానవ్యయస్థిత శంకుఛాయనుపట్టి అజ్ఞాతకోటి భుజా సాధనం పోడశమాత్రంచాత చెప్పచున్నాము.

ఆర్య. ఛాయా గుణితం ఛాయాగ్ర వివరమానేన భాజితాకోటిః

శంకుగుణా కోటిః స్వచ్ఛాయా భక్తా భుజా భవతి.

టీ. ఉన్నతస్తలమందు దీపం వుంచి ఆసీపనమీపమందు తనయిష్టం వచ్చినంతదూరాన వక శంకు వుంచి ఆ శంకుఛాయ యటువైపు ప్రసరించునో ఆప్రసరించినవైపు ఛాయకు సూటిగా తన యిష్టంవచ్చినంత దూరాన మరి వక శంకు వుంచి యీ పుభయఛాయలున్న కొలుచుకొని ఆఛాయాం

గుళిములున్న ప్రథమ శంకు ఛాయాగ్రం నుంచి ద్వితీయ శంకు ఛాయాగ్రం పర్వతమున్న కొలుచుకుని అగ్రాంతరమయిన అంగుళములు వ్రాసుకునేది. యిందువల్ల అక్షాత భుజకోట్టు సాధించేక్రమం. యీ రెండుఛాయలలో యిష్టమయిన ఛాయచాతను అగ్రాంతరం గుణించి పుభయఛాయా విశ్లేషం చాత పాలుగొనంగాను కోటి అనగా శంకుఛాయాగ్ర భుజాంతరాభిభూమి వచ్చును. యీ కోటి శంకుచాత గుణించి ఛాయచాత పాలుగొనంగాను దీప స్తంభప్రమాణం వచ్చును.

P 54, 55

(4) పర్వతమందు వస్త్రాకారగోపురాద్యున్నత స్థానాలయొక్క భుజలు కోట్లు తెలియవలెనన్న భావం కలిగినప్పుడు దర్పణాదులవల్లనున్న దృగ్భేదాలవల్లనున్న వాటివాటియొక్క స్థానద్వయస్థిత శంకుఛాయలు సాధించి అగ్రాంతరం తెలిసి యీ చెప్పబడ్డ ప్రకారంగాను భుజకోట్టు సాధించు కునేది. ప్రభాసూన్యములయిన పర్వతమంటప ప్రాకార గోపురాద్యున్నత స్థానముల సంబంధమయిన శంకుఛాయలు వారలెవరినా తెలియగలండులకు యంత్రములు చెప్పచున్నాము॥ నిర్మలమైన దర్పణయొక్క మధ్యభాగ మందు శంకువుంచి శంక్వగ్రం మీదినుంచి దర్పణమందైన పున్నత ప్రతిబింబం యొక్క అగ్రానకు గురికగిలీచాగు రుజువైన శలాకదర్పణాన్ని మొయ్యనిలిపి ఆశలాకమోళిన స్థలమందు చిన్నపుంచి ఆచిన్నా దగ్గిరవుంచి శంకువ్యాసార్థ మధ్యబిందువును అంటిలాగు చిన్నకుయదురుగా దీర్ఘమైనసూత్రంబిది శంకుమూలంబుంచి చిన్నదాకాపున్నసూత్రం మునుపటిసూత్రంమీదికిమడిచి ఆ అగ్రమందు బిందువవుంచగాను పర్వతగోపురాదులయొక్క ఛాయవచ్చును. యిదిగాకమరివక ప్రకారం చెప్పచున్నాము. నాలుగుఅంగుళముల వెడలుపున్న నాలుగు అయిదువాస్తవములు పొడుగున్నుగల బల్లవకటి భూమికి మూరెడు రెండుమూళ్ల యత్తరపుగావుంచి అందుమీద శంకువుంచి సూక్ష్మమైన వివరంగల రుజువైననాళం అనగా గొట్టియొక్క అగ్రం శంక్వగ్రంమీదవుంచి ఆవివరం

లానుంచి వున్న కథల గ్రంథాంత్రంచూచి అప్పుడు నాశంబిల్లు మోశిన స్థలం చాయాగ్రంగా గ్రహించేది లేనిపక్షమందు వున్న కథల గ్రంథం మణిదీపాదులువుంచి అయనా ఛాయకొల్పుకుని భుజకోట్లు సాధించుకొనేది। ఇతి షోడశకంఠాంత్రం। కర్ణం తెచ్చే ప్రకారమున్న కరపరిజ్ఞానం కనెనప్పుడు శ్యాతేచ్చీ ప్రకారమున్న పదిహేడో సూత్రంచాత చెప్పుచున్నాము।

The pooranic, Siddhantic and Copernican system of the world compared; to which is added a discussion between a Sehere and a Benares Pundit, illustrative of the facts that a person going round the world to the East and another to the west, will experince the former one sunrise more and the latter one sunrise less than a third person remaining stationary, at the point whence the two individuals start.—L. W.

by Soobajee Bapoo of Sehere near Bhopal in Malwa. Madras. Printed by P. Batchelor, at the Church Mission Press, Popham's Broadway, 1837.

శ్రీ సీతారామాయనమః. స్వస్తి శ్రీ మత్సమస్తాననసంస్థితనద్విద్యత్ బృందంబునకు రామచంద్ర సుబ్బాజీభావు హస్తద్వయముముకుళించి మత్తకంబున కేర్చి స్వానుభవవృత్తాంతంబు విన్నపించుతున్నాడు, గనుక కృపచాత మనివి వినవలయు. అదియట్లంటే - నేను ప్రథమం కించిత్ కాస్త్రము కావ్య కోశధర్మ కాస్త్రములను జ్యోతిషఫలాదికము అధ్యయనంచేసి అంతటితో న సమానోత్తమత్వం పొందినట్లుంపలేడండగా కృతకృత్యుడైతిని యుంటిని । అంతలా లాన్ సిన్ ఫుల్ నిన్ నన్ భగవంతుని సాహెబుబహదరు చంద్రపురం శ్రీకృష్ణుని మామ్రెండెంటు అయినచి తాను విద్వాంసుడుగనుక చంద్రపురం

లోనున్న విద్యజ్ఞనపరిశీలనచాయగా అందరు పోతూనమ్మాయుండిరి. నేనున్నా పోతూఉంటిని. అంతలో అన్నోదకఋణానుబంధచాతను నన్నుతనవద్దలిసి యాజ్ఞావల్క్యుస్త్రుతివ్యాఖ్యావిజ్ఞానేశ్వరకృతమితాదృశీ వ్యవహారకాండ వ్యవహార మయ్యాఘం ఆడిజేసిచూస్తూఉండగా నాకుయేమని తోచెనంటే - వీరు ప్రత్యంతవాసులు వీరియందు విద్యలేక యుండవలెనుగనుననే మనవద్దించి సంగ్రహించుతున్నారు. అటుతరువాత చంద్రాపురమునుంచి బసిలీఅయి నాగపురంవచ్చి అక్కడనుంచి తలిత ప్రయాగవరదల లాటుసామెటువారి దళకనం చేసి అక్కడనుంచి భూపాలముకు యేజంటుఅయినచ్చి సాంప్రతం భూపాలానుకునమీపాన శివచారుతనేనగరం ఛావణిలోఉండెను. నంనున్న వెంబడి తీసుకోవచ్చెను. యితనివద్ద ౧౦ సంవత్సరములుగావుంటిని. చంద్ర పురంలోవుండగా భూగోళభూగోళవిషయం ప్రశ్న చేస్తే భాగమతములొస్తాశి నట్లు ఆమతంపట్టి బహువాదవివాదం చేస్తూఉంటినిగాని పృథివ్యాకారవిస్తార విషయమై శేషదుధరించిన విషయమై చంద్రదుమీద సూర్యుడుకింద అనే విషయమై అక్కడక్కడ ఉత్తరంచేరక సమక్షితం కాకపోవును. అయినా గాని వారిమతము మనకు యాలనని దానియందు శ్రద్ధఉంచులేదు. యిట్టి అయిదు ఆరుయేండ్లుపరియంతం వాదంచేస్తూవుండగా శివచారికివచ్చిన తరువాత అతడు మనస్సులో విచారించెగదా మనశాస్త్రమునుంచి వీరికి నమ్మిక తోచదు. వీరియందున్న గ్రహణగణితంచేస్తారని అందురు. యేనొప్పున చేస్తారో వీరిశాస్త్రం తెలుసుకోవలెనని యత్నంచాయగా ఉజ్జయినిలో సూర్య సిద్ధాంతపాస్తకమున్న దొరికినది. అచిచదివిన రామకృష్ణసిద్ధాంతి ఉన్నాడని తెలిశి అతణ్ణిపిలిపించినాడు అంతలో సామెటుకు కోటవంకపోవలశి అసిద్ధాంతిని వెంబడితీసుకుని అక్కడికిపోయినాడు. అక్కడికి ఉదయపురం జయపురం అదినగరములు దగ్గిరగనుక అక్కడసవాయిజయశింగు పూర్వము సిద్ధాంతులజతజెకినశికాయంత్రామలుచేయించి ఉండెను. అసంబంధపు సిద్ధాంతి వొకడు కోటలో మనారావుసామెటువద్దకివచ్చి యితడిభూగోళంతురీయ్య

యంత్రాదికం చేసియిచ్చి వుండెను. అవిచూసుటవల్ల సాహెబుకుతోచేగదా వీరియందున్న జ్యోతిషవిద్యవున్నదిగాని సర్వత్ర ప్రసరించలేదు యీకాస్త్రము సంపాదించి తెలిసినంతల్లా వీరునమైరని బహుదూరంనుంచి ఉద్యోగపునస్స రంగా ద్రవ్యవ్యయంచేకె బ్రంహ్మసిద్ధాంత-రొమకసిద్ధాంత-ఆర్యభటసిద్ధాంత - లీలావతి - బీజగణిత - సిద్ధాంతశిరోమణి - గ్రహలాఘవవ్యాఖ్యా మల్లారి యీగ్రంథాలు తెప్పించినంతగా అవిచూచెవరకు యీసిద్ధాంతములనుశం సాహెబు లోతులనుతం వొక్కప్రకారం గణితంచాత ప్రత్యక్షమైనట్టు తోచెను.

అష్టకవర్ణ.

వజ్రలసరసింహసిద్ధాంతిగాయ వ్రాసుకొన్న అష్టకవర్ణముండి. 150 సంవత్స రములక్రిందటివాడు.

198, 199 వ తాళపత్రము.

త్రికోణశోధనకు | కళాకాటక శింహ్వలను శోధనపనిలేదు | మేష వృశ్చికాలకు వృషభతులకు మిథునకన్యలకు ధనుమిశానాలకు మకరకుంభాలకు రెండేసిరాసులకు వాఖదు, వాఖదు అధిపతిగనక వాడివాడిస్తానాల బిందువులు, ఏకాధిపత్యశోధన చెయ్యవలెను. రెండురాసులను గ్రహంలావుంటే శోధన పనిలేదు. రెండురాసులను గ్రహంలేకవుండినా వాఖరాసిలో తక్కువబిందువులు వాఖరాసిలో యెక్కువబిందువులువుంటే, తక్కువ రాసిలో సమంశీడి | వాప్సరాసిలో బిందువులులేకపోలే శోధనపనిలేదు | రాసులను, బిందువులు సమంగావుంటే రాసులబిందువులు యెత్తివేళిది | వాఖరాశికి గ్రహంవుండి వాగ్రహంలేకవున్నప్పుడు, రెండురాసులను, బిందువులుసమంగావుంటే, గ్రహంలేనిరాశిబిందువులు యెత్తివేళిది | గ్రహంవున్నరాశిని యెక్కువబిందువులు గ్రహంలేనిరాశిని తక్కువ బిందువులువుండేనా గ్రహం లేనిరాశిని బిందువులు యెత్తివేళిది | గ్రహంవున్నరాశిని తక్కువ బిందు

పులు గ్రహంలేనిరాశిని, యెక్కువబిందువులు వుండెనా తక్కువరాశితో
సమంచేసిది । వాఖరాశిని కూన్యమైలే శోధనపనిలేదు । త్రికోణశోధన,
వికాధిపత్యశోధనచెయ్యగా మిగిలిన స్ఫుటబిందువులు యేరాశివిఅయి ఆరాసుల
బిందువులుచాసి రాసిగుణకారాలు గ్రహగుణకాలు చెయ్యవలెను । ఆగుణ
కాలుచెప్పెను । (శ్లోకం) । మేషబిందువులు ౭ హెచ్చుగుణించీది । వృషభ
బిం ౧౦ హె । మిథునబిం ౮ హె । కర్కాటకబిం ౪ । సింహబిం ౧౦ ।
కన్యాబిం ౫ । తులబిం ౭ । పృశ్చికబిం ౮ । ధనుస్సుబిం ౯ । మకరబిం
౫ గు । కుంభానికి ౧౧ ట గుణించీది । మీనబిం ౧౨ ట్ట గుణించీది । యీ
౧౨ రాసులు గుణించినబిందువులు రాసులుచేసిది । గ్రహగుణకారం గ్రహం
పున్నరాశికేకాని గ్రహంలేనిరాశికిలేదు । ఆగ్రహం యేరాశినివుంటే ఆరాశి
త్రికోణశోధన వికాధిపత్యశోధన చెయ్యగా మిగిలినబిందువులను ఆరాశి
యెండ్లు యెన్నిగ్రహాలువున్నా వారివారికిచెప్పిన గుణకారాలచాత ప్రత్యే
కం ప్రత్యేకంగుణించీది । మారీడికి ౫ ట గుణించీది । చంద్రునకు ౫ ట
గుణించీది । కుజానికి యెనిమిదింట గుణించీది । బుధునికి ౫ ట గుణించీది ।
గురునకు ౧౦ టగు ॥ శుక్రునకు ౭ గు । శనికి ౫ ట గుణించీది । వీటిచాత
గ్రహగుణకాలుగుణించి, రాశిచేసి, రాశిగుణకాలు గ్రహగుణకారాలు
రాశిచేసిది । (దీనికిశ్లోకం) । యీప్రకారంచాత పూర్వమందు గుణించినరాశి
౭ ట్ట గుణించి ౨౭ ట పాలు గొన్నవచ్చినలబ్ధాలువహికాలు । ఆశేషం ౧౨
ట గుణించి ౨౭ ట పాలుగొనంగా వచ్చినలబ్ధం మాసాలు । ఆశేషం ౩౦ ట
గుణించి ౨౭ పాలుగొనంగా వచ్చినలబ్ధం దినాలు । ఆశేషం ౬౦ టగు ౨౭
పాలబ్ధం ఘడియలు । ఆశేషం ౬౦ టగు ౨౭ పాలబ్ధం విఘడియలు । వచ్చిన
వహికాలలో ౨౭ పాలుగొనంగా మిగిలినశేషం వహికాలు । మిగిలినవి పాలు
గొనవనిలేదు । యిందుకు షడ్విధహరణాలుచెప్పెను । (శ్లోకం) । టీక ।
రెండుగ్రహాలతోహుడిపున్నాను, నీచయందువున్నాను, అస్తమించినగ్రహాన
కున్ను నఖంటిసివేసిది । కత్యక్షేత్రాలయందువున్న గ్రహానకు మూడోపాలు

తీసివేసిది । క్యారగ్రహాలయేంళ్లలోని ౯ డో పాలుతీసిది । గ్రహయుద్ధమందు
తోడిపోయిన గ్రహనకు ౩ వ పాలు తీసివేసిది । షడ్విధహరణాలు శయ్యం
గాను శుద్ధిపఱచాడు అవును । అన్ని గ్రహాలు । వొక్కదిక్కు నేవుండినా బల
వంత గ్రహనకు హరణంచేసిది । కదమహరణాలు శాయబనిలేదు । అవెనుక
షడ్విధహరణాలుచేసిన యేంట్లు ౩౨౪ గుణించి ౩౬౫ పాలుగొంటను శుద్ధ
పఱచాడు అవును । ఆశేషం ౧౨ గుణించి ౩౬౫ పాల్లబ్బి మాసాలుశేషం-
౩౦ గుణించి ౩౬౫ పాల్లబ్బి దినములశేషం ౬౦ గుణించి ౩౬౫ పాల్ల
బ్బి ఘడియలు శేషం ౬౦ ట గుణించి ౩౬౫ పాల్లబ్బి నిఘడియలు ।

యీప్రకారాననే సప్తగ్రహాలకు తెచ్చి, తర్వాత ప్రత్యేకం
భూర్వాన చెప్పినట్టుగానే హరణాలుచేసిది । దశానిన్నకాయః । గణితాగతం
చాతను యేయేగ్రహనకు యెన్ని సంవత్సరాలా మాసాలు, దినాలు, ఘడి
యలు, నిఘడియలు వస్తావో అవే వాడివాడి దశానిన్నకాయం । దశలకట్టే
ప్రకారం । లగ్నాధిపతి, రవిచంద్రులు, వీరి ముగ్గురులోను బలవంతుడైన వాని
దశ ప్రవేశపెట్టేది । బలవంతుడనగా యీశాస్త్రమందు కేంద్రస్థానాలలో
వున్నవాడు । యీ ముగ్గురిలోను కేంద్రాలలో వున్నవాడిదశ ప్రవేశపెట్టేది ।
కేంద్రాలలో ముగ్గురువున్నా, ముగ్గురు లేకపోయినా, చాలా సంవత్సరాలు
యిచ్చినవానిదశ ప్రవేశపెట్టేది । తరువాత కేంద్రాలయెండ్లు వున్నవానిదశ
ప్రవేశపెట్టేది । కేంద్రాలను బహుగ్రహాలవుంటే వాళ్లలో బలవంతుని
ముందరగుండా ప్రవేశపెట్టేది । ఆతర్వాతను ఆ పోక్షిబాలయందున్న గ్రహ
లను ప్రవేశపెట్టేది । తరువాత కేంద్రాలయందు వున్నవానిదశ ప్రవేశపెట్టి
(నిమ) కళాగ్రహాలను ప్రవేశపెట్టేది । ఆతర్వాతను (పణబరాలు) యెండ్లువున్న
గ్రహాలను ప్రవేశపెట్టేది । ఆతర్వాత అపోక్షిబాలయందున్న గ్రహాలను
ప్రవేశపెట్టేది । కేంద్రాలనగా లగ్న చతుర్థక సప్తమ దశమాలు । పణబరా
లనంగా ద్వితీయ్య కరచమాష్టమ లాభస్తానములు । అపోక్షిబాలనగా
తృతీయ్య షష్ఠమ నవమద్యయాలు ।

201 వ పత్రం.

త్రికోణశోధన వికాధిపత్యశోధన శోధించగా మిగిలిన బిందువుల
మందర రవివగళంలా రవికి తొమ్మిదోరాశి బిందువులతోటి యెచ్చగుణించి
౨౭ భాగారిచ్చి మిగిలినలభం శుక్లపక్షమైతే, అట్టిని మొదలుకొని శుక్ల
పక్షమైతే ధనిష్ఠ మొదలుకొని మిగిలిన సక్షత్రాలులా కడనక్షత్రం దానికి
తొమ్మిదోసక్షత్రం తొమ్మిదోదానికి తొమ్మిదోసక్షత్రం యీ త్రికోణరాశిలా
వచ్చేటప్పుడు (శత్రు)గండం । శుక్రవగళం వేళి రెండుశోధనలు శోధించి
మిగిలినలభంమందర శుక్రనికి యేడోరాశి బిందువులతోటి హెచ్చ గుణించి
౨౭ భాగారిచ్చి పక్షమెరింగి మిగిలిన సక్షత్రంలా కడనక్షత్రం దానికి
తొమ్మిదో సక్షత్రానికి తొమ్మిదో సక్షత్రంల్లా త్రికోణరాశిలా శనివచ్చినప్పుడు
కళత్రపీడా । శనివర్గం వేళి రెండుశోధనలుచేళి మిగిలిన బంధువులమందర శని
వుండి రాశికి ౮ యెనిమిదోరాశి బంధువులతోటి హెచ్చ గుణించి శుక్ల,
కృష్ణ పక్షా తెరింగి సక్షత్రం మొదలుకొని కడనక్షత్రం, దానికి తొమ్మిదో
దానికి తొమ్మిదో సక్షత్రంలా త్రికోణరాశిలా శనివచ్చినప్పుడు ప్రాణగండం
యీగండాలుపక్ష రాశిలా హవగ్రహం వున్న శత్రు సీవగ్రహం వున్నా
వస్తావ్వుదువ్యయమైనా ఆగ్రహాలువున్నా, చూళినా సమాహరింతువులు
తరిగిపోయినా ఆరాశిలా వచ్చీగండం తప్పదు! లాభకేంద్ర త్రికోణమైనా
బిందువులు ౨౪ కి హెచ్చువినా, శుభగ్రహం వున్నా, చూళినా గండాలు
తప్పవు. సంకటంగాని ప్రాణభయంలేదు । అష్టకవగళంలా ౪ బిందువులకు
హెచ్చైనా రాశిలా గ్రహం వచ్చినా శుభఫలం చేసును!

తిథిచక్రం.

(ఇది తాటాకులపుస్తకం - విశాఖపట్నంలో పరవస్తువారి
లైబ్రరీలో ఉన్నది.)

కరణమనగా గణితాన్నుకుపేరు. అదియెట్లన్నను । యీగణితం
పుట్టేటప్పుడు । 333 న్ని శకవర్షాలు గతమైనాని గన్ప- వతకమాన శక

పరీక్షలలోను యీ చప్పిన గణితోత్పత్తికాలమునాటి శకపరీక్షలు తీచి పేచీది । తీచివెయ్యగా కరణగతాబ్దాలు అవునూ । ఆ కరణగతాబ్దాలు పెట్టు గుని భృషోక్షైః అని అని వంద్రెండు గుణించినవి మాసాలు అందులో గతమాసాలు కలయగూడేది । గతమాసాలు లేకపోయినా అట్టే వుంటేది । పృథక్ అని వేరే పఖ ప్రతివెట్టి ఆప్రతి లిఖ్ను అని మూడు గుణించి స్వా అని ఆప్రతిమరివక ప్రతిపెట్టి ఆప్రతి అష్టాబ్ధినేత్రాంకాయుక్తా అని 24౩ కు పాలుగొనంగా వచ్చిన లబ్ధము 90 గుణించినవి మీది ప్రతితో గలయగూడి ఆప్రతిలో శరశకాంకయుక్ అని ఆప్రతిలో మరిన్ని 15 కలయగూడి ఆప్రతి నాగనందాత్తసంయుక్తా అని 93 టిచాత పాలుగొనగా వచ్చినలబ్ధము అధికమాసాలు.

౧౬౧౭ శకపరీక్షలు అవుచు నుండగా యువసంవత్సరమందు జ్యేష్ఠ బ ౧౪ శుక్రవారంనాడు సూర్యోదయాదిపుడియలు ౧౦ మీద కక్షాటక లగ్నమందు ఆనృసింహగణితం అనేటి తిథిచక్రం చరపాతతోహడా లోకోప కారాధామై తెనుగు సెయం బూనినవాడ అయిల సోమయాజుల కుల సంభవుడైన రామచంద్రభట్టగారికిన్ని ఆచ్యమ్మకున్న వరసుతుండ బాలయ నామధేయిండ యేను యీగ్రంథము తెనుగుచేతున్న యీగ్రంథకర్తయైన శింగనాచార్యులకున్న మనకు గణితప్రారంభ గురువయిన కురుమేటి అనంత భట్టగారికిన్ని నమస్కారాలుచేళి చాయంబూనిన గ్రంథలక్షణం బెట్టిదనిన!

(d) వై ద్య ము.

శా తీ రం.

No. 302

P. 10. వాతాపిత్తశ్లేష్మనాడిభేదాలు పామువలె నడిచేది వాతనాడి । కప్పువలె నడిచేది వైశ్యనాడి । హంసవలె నడిచేది శ్లేష్మనాడి । పామువలెను కప్పువలెను నడిచేది ద్వంద్వజము । ఇతి వాతాపిత్తనాడి । వాతశ్లేష్మనాడి పాము

వలెను హంసవలెను నడుచును | శిత్తశ్లేష్మనాశి కప్పవలెను హంసవలెను నడుచును | మూడుగూడా ఒక్కసారి నడిచేది నన్ని పాతం.

P. 12. జ్వరనాడి చూచేటప్పుడు తనశ్రేష్టతుదలు అంకుశరూపముగా వంచుకొని చూచేది | ఆనాడి | వేగంగా నడిస్తే జ్వరము వున్నదని యెరింగేది.

P. 13. కాలం యెరింగేదిన్నీ | దోషా లెరింగేదిన్నీ | దోషకాలాలెరింగేదిన్నీ | రోగం యెరింగేదిన్నీ | వయస్సు తెరింగేదిన్నీ | భోజనకాలమెరింగేదిన్నీ | మనుష్యుని కాలంరెపాడి | పదిఘడి శ్లేష్మకాలం అమీద పదిఘడియలు పైత్యకాలం అమీద పదిగడియలు వాతకాలం ప్రాద్దుగుంకిన వెనుకనున్న శ్లేష్మకాలం మొదలుగాను మూడుదోషాలున్నూ యీలాగుననే నడుచును అందులో సూక్ష్మంగాను మూడు పాతికె లవును | వుదయం మొదలుగాను శ్లేష్మ పైత్యవాతాలు దినమున్నూ నడుచును | ఆ మూడు పాతికెల లోపలనున్నూ సూక్ష్మంగాను వుదయం మొదలుగాను ఘడియఘడియకు శ్లేష్మపైత్యవాతాలు నడుచును అరఘడియయం దవును | ఆ అరఘడియయందులోనున్న శ్లేష్మం ఊణం | పైత్యం ఊణం | వాతం లఊణంగా నడుచును | అందులో ఉత్పత్తిస్థితిలయాలు యెరింగేది. దేహమందు శ్లేష్మపిత్తవాతాలు లేలేనేదిధము | వాతదేహము ఒకవేళ ఉష్ణం | ఒకవేళ శైత్యమునై యుండును | పైత్యదేహము ఒకవేళ అత్యుష్ణమును ఒకవేళ అతిశీతలమునై యుండును | శ్లేష్మదేహం ఒకవేళ అతమాత్రం చల్లనైయుండును | ద్వంద్వమైతే | ఉష్ణశైత్యాలై యుండును | శ్లేష్మవాతాలు శేవలం శైత్యమై వుండును | మానేటి వాతశ్లేష్మలు ఉష్ణమై యుండును మాననిది అతి శైత్యముబొంది శ్లేష్మవాతాలై నడుచును | మానిన్ని మాననిది శ్లేష్మపైత్యాలై నడుచును | మానని వాతపైత్యం కచ్చసాధ్యమైతోచును | సాధ్యం అసాధ్య | కృత్రసాధ్యం | సాధ్యం లోపల | పైత్యశ్లేష్మవాతాలు సాధ్యలు | ద్వంద్వకాలైనవి మాననిది | నన్ని పాతాలని యెరింగేది |

షడ్రసనిఘంటు.

వెంకటేశ్వరరావుగారి తాళపత్రగ్రంథంనుండి

సువణశుద్ధి । తాంబ్రభస్మం జిల్లేడుపాలు । హంసపాదిరసం మర్రి
పాలు మేకపాలు దూలగొంటిఆకురసం । రావిచక్కరసం యేడేసిమాల్కా
మదకానాచేకిది । యెన్నిరసాలో అన్నిమాల్కా యేడేసిపుటాలువేకిది । బాల
నూర్వోదయ క్రమానవుండును । భస్మప్రకారం । శుద్ధిచేసిన బంగారంరేకులు
చేయించి మూడుడుమీద యర్చమన్న పాత్రవకటిచేసి వుంచీది । అపచ్చి
పాత్రలోను నివ్వపళ్ల పులుసుపోసి బంగారంరేకులుకాచి యేడుమాల్కాముం
చీది । అంతజే శుద్ధిఅవును । ఆరేకులు చిన్నరవలుచేసి జంబీరరసాన హేమా
క్షికం నూరి అబంగారపురేకులనుబూసి యెండబెట్టేది । పెంకు కందామీదా
పెట్టి నడుమబంగారంబెట్టి నందులను వస్త్రమృత్తికచుట్టూ మూసి. మాల్కా
వట్టించి యెండబెటి గజపుటంవేస్తే భస్మంఅవును ।

వగడాలు జిల్లేడుపాలలోవేసి మూడుదినాలు యెండబెట్టేది । మూ
కుడుకిందామీదాబెట్టేది । లోపలను అవగడాలుపెట్టి వక్కగజపుటంవేస్తే
తక్షణం భస్మంఅవును । సంతానానకు । గొడ్డుపురుగు నివారణం । స్త్రీయోనిలో
పురుగువుండును । అదియిందిర్యాదుల్కు నోరు తెరుచుకొనివుండును ।
అందుచాత గర్భంనిలువదూ । అందుకు ఆవుషధం । ఆరటిపండు గుజరు
రేసలోకలిపి యోనిలోవుంచీది । వంకాయవఘటి తొణికలిపివేసి అందులో
ఆవుషధ్యుపోసి యోనిలోవుంచేది । దూదిపాలతోతడిసి తరువాతవుంచీది ।
మరిన్ని కర్మాకారం నూనెకలిపి 34 మాల్కా రంగరించి అదిదూదినితడిసి
యోనిలోవుంచీది । యోనిశుద్ధిఅవును । గర్భానిలుచును ।

మరిఒకవైద్యగ్రంథమునుండి.

గురుత్వద్రవ్యాలవల్లను । మిక్కిలి పూష్టద్రవ్యాలవల్లను । తేర
ద్రవ్యాలవల్లను । శైత్యద్రవ్యాలవల్లను । దుఃఖంచేతనుండు అలిసారంపుట్టును ।

వాతాతిసారలక్షణం । వాతాతిసారాన్కు మలము నురుగువలెవడును । శ్వానుల
వణకమైవుండును । పొత్తికడుపునొచ్చును । సర్వఅవయవాలు నొప్పిగలిగి
యుండును । ఆవలింత్తలు గలిగియుండును । మలబద్ధమయివుండును । యీ
గురుతులుగలిగియుండెనా వాతాతిసారమని తెలిశేది ।

సాధ్యాసాధ్యాలు । కన్నులు కల్వరేకులవలెనుండును । ముఖం
చెంద్యునివలెనుండును । నాడి సమధాతువయివుండును । తుండ్తువచ్చును ।
ఆకలి ఆవును । తల దురదగలిగివుండును । అంన్నంమీద యిచ్చగలిగియుండును ।
శరీరం లఘువుగావుండును । పంతాలు మల్లెమొగ్గలవలెవుండును । నాలుక
మంచ్చిద్రవంకలిగివుండును । గంజితాగిలే చెమట పెట్టును । చెవులు సమంగా
విసవచ్చును । నాసికము మంచ్చిపరిమళము గ్రహించును । కాళ్లుచేతులు
కొంచుంపుష్టంగలిగియుండును । అరిచేతుల రేఖలయందుండు గోళ్లయం
దుండు రక్తంకలిగియుండును । యీగుణాలుగలరోగం సాధ్యమని చికిత్స
చేశేది । జ్వరం తీవ్రంగాకానును । లేదా మిక్కిలి చల్లగానయినావుండును ।
కుటిలమై జ్వరం కొంచెంగానయినా కానును । కంఠులయెద్దరక్తంలేక
యుండును । మాటలుండును పుక్వాసనిశ్వాసాలుండును సముద్రధ్వనిగావుండును ।
చమటలేకయుండును । లేదా మిక్కిలి చమటయినాకద్దు । ముఖమండ్లు
కాంతిలేకవుండును । కళ్లు పుబ్బుకునివుండును । ...గుణంకలిగియుండును ।
బొడ్డువద్దనుండు కొంఠుండును ముక్కుండు చమటబెట్టును కాళ్లుచేతులు
మిక్కిలిచల్లగావుండును । పూర్వకావ్యసకలిగియుండును । ధనుర్వాయిక గవి
సించ్చును । వెక్కిళ్లుగలిగియుండును । గళమండు శ్లేష్మందట్టియుండును ।
పరిమేళద్రవ్యములు అహ్రాణించితే వాసనలు తెలియకుండావుండును । మలం
కఠిలవనమైవిడుచును । నాడిశిథిలమయి చమటమై సూక్ష్మమయి నడుచును ।
మొదట వైశ్యగతి నడుచును । ఆతర్వాత వాతగతినడుచును । ఆతర్వాత
శ్లేష్మగతి నడుచును । మాటిమాటికిన్ని చంద్రాకారంగా ధాతువు నడుచును ।
యవరికయినా మందనాడిపుటిలే నిశ్చయముగా అసాధ్యమని తెలిశేది ।

జ్యోతిషంచెప్పేవారున్ను । భర్తాభర్తంచెప్పేవారున్ను । వైద్య
ముంన్ను షోడశకర్మలంన్ను చేయించేవారు శాస్త్రం తెలియక చేయించి
రట్టాయనా వారు బ్రంహ్మసూత్రకులని చెప్పుదురు । అది కారణంవల్లయించి
నకలయత్నాలచాతనుంన్ను శాస్త్రం విచారించేసి మరిచాడవలెను । సూర్య
కాంతముంన్ను పంచదారా భక్షింపను రక్తప్రమేహంమానును । మరిన్ని ।
నేలతాడివేరున్ను పంచదారా భక్షింపను రక్తప్రమేహంమానును । తెల్లదించిన
వేరు పాలతో తాగను పెట్టుమందు వడిపోవును ।

కణపకాయ సోలెడుచల్లలోకలిసియిస్తే శూలలు మానును । కణప
కాయానున్ను వేపాకూనూరియిస్తే దురదలు మానును ।

కణపకాయానున్ను వాచిలాకున్ను సరిగాపొడిచేసి నేబుయొత్తుచొప్పున
నలభైరోజులుకేసిస్తే పెద్దరోగాలు మానును ।

రాజవశ్యానకు! కణపకాయా వాచిచెక్కాను నిమ్మపంటిపులుసును
గంధంతీసి తిలకంపుంచుకువెళితే రాజవశ్యం ।

వైద్య శాస్త్రము.

మండలిక వెంకటేశ్వరరావు వారివద్దవున్న వైద్యశాస్త్రంనుండి.

గుల్మరోగాలకు చికిత్స । తిప్పతీగె ముదవేరు తెచ్చి రొండుచక్కలు
చేసి, నరాలు తీసి తులం యింగువచక్కల నందునపెట్టి దగ్గిరగా కట్టి,
జిల్లుడుత్రులు చుట్టి, యర్రముంన్ను మెత్తి పుతం పెట్టేది. భరిణవల్లరసం
తోటి మదకానాచేసేది । వెంపలివేళ్లరసం అటుపానం చేసేది ।

మేహవైశ్యానకు చికిత్స । యాలకులు అరతులం, దాక్షిణీచక్క
అరతులం రససిందూరం తులం యామూడున్ను చూణకంచేసి అందులో అర
తులం ఆశ్రకం కలిపేది. పావుతులం పచ్చకపూకారం కలిపి యిరవైచొక్క
పొట్టాలు కట్టించేది । రెండుపూటలుకూడా తురంజీదబ్బువల్లరసంగా అర

తులం చీనాపంచదార కలిపి, యీ పొట్టాము కలిపి రెండుపూటలూ యీలాగే యిప్పించిది । యిచ్చాపత్త్యం చేయించిది ।

సశ్యం చేసి క్రమం ।

కాభరాపువ్వు తులం, లవంగాలు ఆరతులం, మిరియాలు ఆరతులం, యివి చూడకం చేసి అవునెయ్యి తవ్వెడు, గుంటకలగరఆకురసం సోలడుకూడా కలిపి తైలపాకాన వండి వడపోసి, యీచూడకం కలిపి కొద్దిగా మరిగించి శిరస్సున మడకానాచెయ్యడం. నాశికయందు సశ్యం చేయింకడం ।

అశ సన్ని పాతనిదానాని । (శ్లోకం) అధః । మొదటినుంచిన్ని । శూలరూపాన బాధచేసును । శరీరం తెల్లనై పొంగుదాకియుండును । నొప్పి పుట్టును । లావుగాను ఆయాసంతో గూడియుండును । శ్లేష్మం గలిగియుండును । వొట్టమంట గలిగియుండును । సత్తువు లేకయుండును । నిద్రలేకుండును । యీలక్షణాలు గలది సన్ని పాతము.

చిత్తవిభ్రమ సన్ని పాతనిదానాం ! శ్లోకం । టీ । మిక్కిలి మోహమున్ను । తాపంచేతను పీడించును । తిరుగుతూ వుండును । వేదనగలిగియుండును ।

తాంత్రిక సన్ని పాతనిదానం । నాలుక నల్లనైయుండును । ఖుట్టిగా వుండును । ముట్ట నాలుకనడుమును, చుట్టావుండును । చెవులలోపను మోత మోచును । మెదా కదులూ నొచ్చును ।

రత్న కామేశ్వరం । శ్లోకం । టీ । మాణిక్యలున్నా, ముత్యాలున్నా, హామమున్నా । స్వనకామున్నా । తామ్రం । వంగం । అశ్రకం । రంజితం । పగడమున్నా । యివి భిన్నాలుచేసి । వొక్కక్కభిన్నం వొక్కొక్కపాలున్ను । పారడం ౧ పా । గంధకం ౧ పా । యివిఅన్న కలిపి పాదరసం గంధకంతో కూడా మడకానచేసి తరువాత తీసి గాజుకుప్పెలో వుంచి వఖరోజు క్రమంగా పచనంచేసిది । సాంగళితలం కానిచ్చి తీసి చూడకం చేసిది । కలమందరసంతో మడకాన । పచ్చకపూకారం । కమ్మరి । తక్కువపుట్టు ।

జాజికాయ | జాబత్రి | యాలమలు | బమగాలు | అగరు | చందనం | నాగ
శ్వరపుపువ్వులు పుప్పొడి | పూర్వపు మానవం యెంతవున్నదో ఆయెత్తున
యీ అన్ని వస్తువులు కలిపి మానవం చేశింది | తామలపాకులలా యెనిమిది
గులివిందగింజల యెత్తుచో | నిత్యం పుచ్చుకునీది | పూట గిరి నాల్గు గులివింద
గింజల యెత్తుచో | తమలపాకులతో నవిలి పుచ్చుకునీది | యాళ్లోకనుండు
చెప్పినఫలం చేసును.

“పురిపుష్టాన్ని పురుగుడువేరు | నల్లలు 2 న్ను చాతకట్టిలే మానును |
గుంటకలగరతకు నలకకమిందపువ్వులు తింట్టే తలనొప్పులు మానును | యీ
పిల్లలు ఉత్తరాదిగింజలు తింట్టే కాంఠివచ్చును |

పత్నకగకు - క్రియ | శేవటిములగతకు మెత్తగా నూరి అందులో
వొడపాసినరాసున్నం యిందువగింజంత పొడిగి మింగించేది |

230) దొంగనుపట్టే క్రియ | పుట్టమీదవున్న తెల్ల యాక్వారివేరు
ఆదివారంనాడు తవ్వి తెచ్చి పారేసేళ్లను కడిగి పనివచ్చినప్పుడు యీవేరు
పారేసేళ్లతో అరగదీసి తన కుడిచేతికి పట్టించుకుని వెనలవల, లోపల పూసు
కునీది | వకగిన్నె బోలికొంచి అగిన్నెమీద యీ చెయ్యివేసి తన యిచ్చదేవత
లను మనస్సులో తలచుకొని చెయ్యి తీశింది | దొంగ యొక్కడవున్నాడో
చెప్పునునీది | చూపించునునీది | అంత అగిన్నె నడచి యెవరిదగ్గరకు వెళ్ల
తుండ్లో వారే దొంగలని గ్రహించింది | రెండో ప్రకారం | శేలపుసిరిగవేరు
ఆదివారంనాడు తవ్వి తెచ్చి చిట్టితమదంటా అరగతీసి పంటెత్తరైచానికి
కాటుక వుంది దొంగవున్నతావు చెప్పునునీది | నాడిపూరు పున్నచోటు
నాడి పేరున్న, వస్తువుకూడా చెప్పును |

వసువులకు మలకామండు | మల్లెదిగురు | తుంమెకచిగురు | చితగొట్టి
ముక్కులో నక్కం చేశింది | రెండో పక్షం | నల్లపుష్పైత్రతకు మూడరేణం
నక్కం చేశింది.

చరిత్రాష్టలకుఁ జెల్లజల్లెడు చక్కపచ్చిది తాళకం యారెండూ తాంబూలంతో యిచ్చిది । వేడిఅన్నంల్లో కరువాణి పోలి అప్పుడే పెట్టేసి । యాచోష్ణన మునుపుపూర్వం వచ్చేవేళను యిచ్చిది । నిమ్మకాయ దబ్బకాయ పూరగాయ పెట్టేసి ।

హేమాక్షికం మూడుర్హాములు నిమ్మకల్లుపులుసున వున్నే శుద్ధి । హేమాక్షిక భస్మం గొప్ప మూతుడు తెచ్చి పొయిమిదవుంచి హేమాక్షికం నిమ్మపంటిపులుసున నూరి కుడకచేసి మూకుడులో వుంచి దానిమిద ప్రమిత మూతవేసి ఆ ప్రమిత నఖం మునిగేటట్టు నూనెపోసి మంట పెట్టిది । ప్రమిత లోపల చమరు మండుచు । మండి చల్లారితే భస్మం ఆవును । లోహభస్మం లోహానికి నమం గంధకం । నాలుగోపాలు నవాసారం । యివి సున్నపు నీళ్లలో పదిరోజులు మదకనచేసి చిల్లకుచేసి యెండించి పుటంబెట్టితే భస్మం ఆవును ।

వెలగబంకతో వత్తిచేసి వెలిగిస్తే నీళ్లలో వెలుగును -

చచ్చినసిండానకు । ములగవేరు పులగలితో నూరి తాగితే సింధం కడిపోవును ।

అదొండవేరు కడియంగా కట్టితే అయిదుధాలు నాటవు ।

వైద్యశాస్త్రం సార్వందివారివద్దనుంచి.

(శ్వాసఉబ్బసానకు) అరిటిపండువొలిచి మూడుముక్కలుచేసి అందు లో చింతగింజంతనున్నంపెట్టి మూడుముక్కలు మూడుదినాలు తింటే శ్వాస ఉబ్బసం పొంతదగ్గనసీతంగామానును. వేడికొర్ర గంజిలో జల్లేడు ఆకులుచేసి ఆకులుతీసి నులివేడిగంజితాగితే దగ్గమానును.

(పొడిదగ్గకు) కసిమిందనమూలం పరిచియ్యం సిండిగాగొట్టి నిప్పుట్టు కాలి నూనె అద్దుకొనిలింటేను పొడిదగ్గమానును.

(పొడిదగ్గుకు) దుష్టుపాకు వరిబియ్యం పిండిగొట్టి నిప్పుట్లుకాన్చి నూనె ను తడుపుకొనితింటె పొడిదగ్గుమానును.

(రక్తవైశ్యానుక్తు) తేనె జీలకర్రా ఇంగువ | త్రికటుకం | యినినూరి | చింతపండ్రిని పొదిగి మింగినై | రక్తవత్సం మారును.

(నెత్తురుపారి కక్కినందుకూ | గారవేరుతోక్క యెరుపపెరుగుతో | నూరితాగితె | నెత్తురు కక్కిది, పారీది, మారును.

(కాకిచుట్టుకు) మురుదొండ్డాపరసం ముమ్మాటునశ్యం చేస్తే | కాకిచుట్టు మానును.

(కామెలకు) కూర్చుకు పారిన తెల్లసింట్టినవేరు తెచ్చి ఆవుపాలు తో తాగితె కామెలమానును.

(జ్వరకామెలకు) శొంఠిపొడి పూష్టదకంతోతాగితె జ్వరకామెల మానును.

చింతగింజంతనున్నం బెల్లనపొదుక్కొని తివవలసినది. యానూన మూడుపూటలుతింటై కడుపులోనిగుల్తు నరుస్తకూలలు మారును.

యవాక్షరం | నేతితోగాని | నీళ్లతోగాని | తాగితె | యెకూల అయినా మారును.

బెల్లం | మదనబుడతరసం | గలబురిరసం | దూసరరసం | వేబ్బీళ్లతో | నూరితాగితె యేకూలఅయినా మానును.

యలకకాటుకు నందివధకనపుతకు నిమ్మకాయంతకునూరి చల్లనీళ్లను కలిపి | తాగితె యలకకాటువిషంమానును.

పూడికెలకు | పెరువజ్జాకు | వేవలకు యిని నూరి తాగితె | పద్దనిమిది విధాల యలకకరిచినా మానును.

మలమూత్రాదులు బంధించినందుకు | వెలుతురునారా | వెలుతుచెక్క | మిరియాలు | కూడా నూరి | కడుపున రాస్తే మలమూత్రాదులు విడుచును.

ముక్కున నోటను నెత్తురుకారినందుకు - వుత్తరేణి వసరున్ను । అడ్డ
సరపు వసరున్ను । సరిగాజేసి తాగిది.

శలను వడలును యిజె అంటిది । ముక్కు నోట నెత్తురు తారీది
మానును. మేడిపండు । బెల్లం తింటె నెత్తురుకక్కడం మానును.

కరకవేళ్లరసం । దాల్చిపువ్వురసం । బెల్లం కలుపుకొని తాగితె నెత్తురు
కక్కడం మానును.

వైద్యగ్రంథమునుండి.

రజితరసాయనం:—

“రూపాయివకటి కరిగి నీరులాగు కరుగుతూ వుండగా వకపావుతులం
శుద్ధిచేసిన పాదరసంలా పోసి కలిపి ఖడ్గీ పోసుకునేది. యీఖడ్గీ వేళ్ళీళ్ళ
అరగదీసి వెన్నలా కలుపుతుని పుచ్చుకునేది. యీలాగు అర్థమండలం పుత్తు
కుంటే శుభనంబంధమైన మేవారోగాలు పోతాయి. నూనె, ఆప, పులుసు
వర్ణం.”

విషహరణముకు:—

“తామరదుంప, తంగెడువిత్తులు, పత్తింజీర గుడురు ఇవి సమభాగ
ములుచేసి నూరి త్రాగిస్తే విషాలు అన్ని మారును.”

“భూతాలు రాకుండా వుండుటకు యి. సిద్ధయోగాన తిళిరికవేరు
తూర్పుది తెచ్చి చిట్టి ఆముదాన గంధంతీసి అదిచాతబెట్టి చూస్తే దొంగలు
కానవత్తురు. భూతాలు తనయింటికి రాకుండా వావిలవేరు పువ్వుమీ అదివా
రాన తనయింట వున్న భూతాలు చేరవు.”

భ ర త శాస్త్రము.

e భరతశాస్త్రము by కోహలాచార్యులు

No. 452.

మొదటిశ్లోకమునకు టీక. యీలోకమందు సకలమయిన విద్యవ్వు
మూహమునకున్న శ్రేష్ఠమైనపువంటిన్ని సకలమైన భరత ప్రవర్తకులకుండు

శిరోభూషణమైన ఘవంటిన్ని అత్యంతముంను దయాకాలి అయిన ఘవంటి శోనాళాచార్యుడైన విద్వాంసుండు సకల లోకోపకారంకొరకు నృత్తగీతవాద్యాలను ప్రకాశింపజేసిన ఘవంటిన్ని వాటికి ఆశ్రమమైన ఘవంటిన్ని దక్షప్రాణాలతో కూడిన తాళస్వరూపముంను లెస్సగా ప్రతిపాదించేటందుకు యిచ్చయించినవాండ్రకుండుంను యీ గ్రంథం నిర్వహించు ముగిశీఃకొరకు సర్వేశ్వరమస్కారరూపమయిన మంగళమును శేయుచుంను తాళస్వరూపమును లెస్సగా ప్రతిపాదించేనేని ప్రతిష్ఠ శేయుచుంన్నాడు.

రీ షష్టమ భరతరశమలకు సంతోషార్థమైన తాళము నిత్యమా అని త్యమా అని విచారించుటచున్నది.

శ్లో! తాళః కాళాననిత్యం | ఖండకాలాస్వరూపతః | చలనాత్ప్రాణసంబంధాత్రిన్దితేజాన్వాదితోపిచ | టి | అసౌ | యా | తాళః కాలః | కాలస్వరూపమైన తాళము | నిత్యః | నిత్యంకాదు | అందుకు యుక్తాలు | ఖండకాలస్వరూపతః | ఖండకాలాలు లఘుగురుప్రుతకాలాలు | యీ ఖండకాలస్వరూపమైన తాళము ఖండకాలము నప్పమై లేకు తాళముంను నప్పమాగను నిత్యంకాదు | చలనాత్ | తాళము నదుస్తూడెన్నది అనేడి వ్యవహారం వున్నది గను గమనం గలవస్తువల్లను అనిత్యమే కావలెను | ప్రాణసంబంధాత్ | కాలాది ప్రాణసంబంధంవల్లనుంను దేహంవల్లనే అనిత్యమే కావలెను. మితిః | యంత్రవర్గం త్రముంను భువతాళమువున్నది | యటమీదట లేదని మితమేకాడినది గనుకనుంను అనిత్యమే కావలెను | జన్వాదితోపిచ | యాశ్వరుని పంచముఖాలవల్లను మార్గతాళాలుపుట్టెను. అందుకు వాకతాళంకింద ప్రస్తారతాళాలు అనేకతాళాలుపుట్టెను. అందుకు విభతాళంకింద యివ్వడువున్నది | నప్పమేదోయెను | అనేటి వుత్పత్తినిలయాల తోస్తువున్నది గనుక యీ అయిదు హేతువులవల్లనుంను తాళము అనిత్యము కాని నిత్యంకాదు | యికను అనిత్యమనేటిమాట శింకింపుచున్నాడు.

అభినయదర్పణము.

1. అంగుష్ఠతర్జనీమధ్య... ఈ గీన్ను అంగుష్ఠాదివ్రేళ్ల పేళ్లు. వతాళః ... ఈ అర న్ని అసంయుతహస్తాలు. వతాళహస్తానకు లక్షణం. ప్రసారిణాం చాంగుళీనాం... తర్జనీ మొదటను అంగుష్ఠము కొంచముగావంచి కడమ వ్రేళ్లనుచాచినది వతాళహస్తము. దీనికి స్వక్షేత్రము పుభయపార్శ్వముల యెందు హస్తము కదుల్చుటవల్లను వినీయోగము - నాట్యారంభేవినాహే... నాట్యారంభే-నాట్యారంభమందున్న, వారివాహే-మేళుమందున్న, వనే - వనమందున్న, వస్తునిషేధకే - వద్దనేటియందున్న, కుచస్థలే - కుచస్థలమందున్న, నిశాయాంశ-రాత్రియందున్న,... (1 టి అధ్యాయము- 1 టి పుట)

2 సంయుతహస్తాలు... పుష్పపుటం... ఈవదహారున్న సంయుత హస్తాలు. పుష్పపుటహస్తానకు లక్షణం. సర్వశీర్ష... సర్వశీర్ష హస్తాలు రెండున్న కూర్చిపట్టినది. వినీయోగం. సంధ్యవార్యేయందున్న, అర్హ్యక్రదానేచ- అర్హ్యంయచ్చేయందున్న... (2 వ అధ్యాయము- మొదటిపుట.)

[కేశవభట్టుం కాంతయ్యది. పర్ణాకిమిడిలో రాకలవారింటనున్నది.]

సవ్యాఖ్య అభినయదర్పణం.

నాట్యారంభే, నాట్యారంభమందున్న వారివాహేవారి, పుదకంతో ' కూడుకున్నటువంటి వాహే మేళుమందున్న వనే వనమందున్న వస్తునిషేధకే వద్దనడమందున్న కుచస్థలే రొమ్మయందున్న నిశాయాంచ రాత్రియందున్న నద్యాం నదిచెప్పేయందున్న అమరమండలే దేవతామండలమందున్న తురగే గుర్రమందున్న ఖండనే నదుకుయందున్న గమనోదిలే నడకచెప్పేయందున్న ప్రతాపే చ ప్రతాపం చెప్పేయందున్న ప్రసాదేచ ఆలంకారమందున్న చెందికాయాం వెన్నలచెప్పేయందున్న ఘనాతాపే ఘనమైనయందచెప్పేయందున్న కవాటబంధనే కలుపుమానెయం

దున్న సత్తవిభక్త్యర్థే సత్తవిభక్తులుచెప్పేయందున్న తరంగకే తరంగాలు
చెప్పేయందున్న నాభీస్పర్శచ నాభీస్పర్శంచెప్పేయందున్న శీతలత్వే చలి
యందున్న మెరపు అనేటి యందున్న

తాళలక్షణసంగ్రహము.

ముఖయెదుటబట్టిలేను గోరోచనమందు ఉద్వేగితంగా నిలిపిలేను
విభూతి అనేటి చెవులనడుమ నిలిపితె కర్ణామృత మనేటి భుజంమీద నిలిపి
లేను యత్నమనేటి ముందర నిలిపిలేను శెతురనేటి వ్యావర్తకమైలేను నరుకుట
యెందు చెల్లును.

మృదంగలక్షణం.

టీక—పూర్వమందు మురానురు దనటి రాక్షసుడు గంగాతీరమందు
మునీశ్వరులు సత్రయాగం చేస్తూవుండగాను దేవవతి మొదలైన బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరులున్న పురోడాశ నిమిత్తమైవస్తేను ఆదేవతలకు రాక్షసులకు
యుద్ధమైలేను ఆ కాలమందు విష్ణువు మురానురుని పట్టుకుని కాన్లుచేతులు
శిరస్సు మూడున్న భేదించి వాని శిరస్సు రెండు కప్పలు చేసి రెండుపారి
కాల్వల తీసి కట్టెను. వాని పాదాల చర్తము తీసి వాళ్లు చేసి రెండురంధ్రాలు
చేతి కొట్టి మూకెను వాని కడుపులో వున్న అన్నం తీసి బోనంగా చేతి ఆరు
అంగుళాల ప్రమాణంగా యడమపాశక్వాంచేతి కుడిపాశక్వామందు చిట్టెము
న్న విభూతిని అన్నమున్న యిమూడున్న గూర్చి మర్దనం చేసి ముఖ
మందు యెనిమిది అంగుళ ప్రమాణం కరిణచేతి వాయించగా యడమ పాశక్వా
మందు ధిమధిమా అనే కబ్బం పుట్టెను కుడిపాశక్వామందు భ్వని పుట్టెను.
ఆఘపంటి మృదంగం తీసుకుని సంతోషంగలవాడై నందికేశ్వరునికి యిచ్చెను
అనందికేశ్వరుడు ఆ మృదంగం తీసుకుని దీని స్వరూపము యేమని అడిగెను.

కళాశాస్త్రము

అల్లూరి పురుషోత్తమకవి, No 460.

పద్మిని కుందనపు బంగారువలెగాని నల్లకలవలవలెగాని కాంతిగలిగి
తామరపద్మమువంటి సువాసనగలశరీరము నెవలిపించమువంటి నల్లనిజాత్తు
చంద్రనివంటిముఖము కలువలవంటికళ్లు శంఖమువంటి మూడురేఖలుగలగళము
యెడె పల్ల పలుచనినాలుక అతిమృదువగు శరీరము...సంపెంగరేకువంటి
ముక్కున్ను...నఖాగ్రములయందు పాదాగ్రములయందు యరువున్న
స్వల్పావరమున్ను - మదపుబీనుగవంటి నడకయున్ను...

మృగయాత్ర

అథాతస్యంప్రవక్ష్యామి మృగయాత్రస్యలక్షణం

ధనుర్ధరాస్తథాకేచిత్కేచిత్తద్ధధరాస్తథా

కేచిదశ్వసమారూఢాః కేచిద్యుద్ధముఖాభటాః

ఏవం విదైర్భద్రైర్భుక్తి గీతవాద్యసమన్వితః

చాపసాయకచక్రాసి గదాకుంతాదిసాధనైః

భటాంగేచాశ్వపంచ్యుక్తతస్థే చంద్రశేఖరః

తేలుగు (పైల్లోకములకే)

మృగయాత్రలక్షణం యోగవంటిదంటెను వింశతిధరించిన వాల్లూ
కొండరుంను కత్తులు ధరించినవాల్లూ కొండరుంను గుర్రపు వాహనాలు
వాల్లూకొంను యుద్ధముఖ్యులైన వీరభటులు కొండరుంను యాత్ర కారమైనపు
వంటి మహాపరిజనంకలవాడొకంఁచుంను మరింన్ని గీతవాద్యములతోకూడు
కుంఁచుంను వాడొకంఁచుంను మరింన్ని విల్లుబాణచక్ర అసిగదాకుంత
యివిమొదలుగాకలపవంటి ఆయుధాలచాతనున్న క్షత్రియధర్మంచాతనుంను

ఉత్తమాశ్వములను యెక్కినపువంట్టి వీరభటులతోటింన్ని వ్యాటనిమిత్తం ఆరం
భ్యాసను పరమేశ్వరుడు తల్లికానవారైరి. ఆఆరణ్యం యెహవంఱిదంట్టేను.

శ్లో. మందారచూత పనసాపకుళాశోకచంపకైః

వాస్తుశాస్త్రం

టీక. సోమవారం నాడు యిల్లుకట్టిలేను కలహ మాను ఆదివారం
నాడు యిల్లుకట్టిలేను కాలును

యా తిథులలోను రోహిణీనక్షత్రం కూడిన నాడు యిండ్లకు కలప
నరికిలేను మంచిది. తుమ్మకొయ్యనరికినా నునుళి బట్టదు పడమటి చూస్తూ
వుండును.

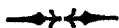
టీక. వాస్తుపురుషుని ద్రిప్పి యెదురు వాకిలిగాను యిల్లుగట్టిలేను
మంచిది నోలు! తక్కినచోట్లను ద్రిప్పి వివరీతం గాను కట్టిలేను ఆయింట
శోకరోగభయాదులు కలిగివుండును అటుగనుక (గంధకర్తపేరులేదు)

Vedanta-Samgraham

అనుబంధములు

అనుబంధములు.

లక్షణగ్రంథాలు.

1. అప్పకవీయము

లోని వచనములు.

[అశ్వాసాంతగద్యలకు, కావ్యములలోని గద్యలకు లక్ష్యములుగా రచించిన వేవో యెందుమూడు వచనములుతప్ప తక్కిన తెలివిడి, వివరణము, టీక, అవతారిక మొదలయిన పేళ్లతో ఉన్న వచనములన్నీ అప్పకవి వ్యావహారికభాషలోనే రచించినాడు. వ్రాతప్రతు లన్నిటిలోను ఈ వచనములు వ్యావహారికభాషలోనే కనబడుతున్నవి. అయితే, ఈ గ్రంథము 1859 లో ముద్రించినప్పుడు గ్రంథమును పరిష్కరించి అచ్చువేయించిన శ్రీశైలము రామానుజమూర్తిగారు ఈ వచనములన్నీ కావ్యభాషలోనికి మార్చి అచ్చు వేయించినారు. తర్వాతి ముద్రణములలోకూడా ఈ వచనములు వారు సవరించినవిధముగానే కావ్యభాషలో కనబడుతున్నవి. అయితే, వారు దిద్ద మరచిన శబ్దములు కొన్ని—‘ఇందుకు’, ‘పదిహేనవయచ్చు’, ‘కాదంటేచు’, ‘యెండోసారి’, ‘బజాటివాండ్లు’ మొదలయినవి నిలిచిపోయినవి. అప్పకవి వ్యావహారికభాషలో ఈ వచనములు ఉద్దేశపూర్వకముగా రచించి ఉండుననుటకు ఇవి నిదర్శనములుగా ఉన్నవి. ఈ వచనములు ఒకొక్కటి చదివి పూర్వోత్తరసందర్భములు పరిశీలించి చూస్తే గ్రంథకర్తకాక మరెవ్వరూ ఆ వచనములు వ్రాసిఉండరని తెలియకపోదు. (చూ. 1. రెవ తర్వాతి వచనము; V1. 118 - దానికి పూర్వమందున్న వచనములు; IV. 133-దాని తర్వాతి టీకలు).

ఈ గ్రంథము సం. 1924 లో బ్రహ్మశ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిల వారు ముద్రించినపుడు ఈ పదనములన్నీ వ్రాతప్రతులనబట్టి అచ్చకవి ఉద్దేశించి వ్రాసినట్లే వ్యావహారికభాషలోనే ఉన్నవి ఉన్నట్లుగా అచ్చు వేయించడము జరిగినది.]

[తే. సత్యయము లాఱు నీ చెప్పు పద్యములను ।
దెలిసికొన సంతవారికి నలవిగామి ।
పరున నన్నింటికిం డీక వ్రాయవలసె ।
దెనుంగుమాటలఁ గడు లేట తెల్లగాఁగి]

IV. 133

టీక. మేరు చక్రమనగాను ఇన్నవభందమునందు ఎన్నేని లఘువుల వృత్తములు ఎన్నియని యడిగితేను సరిచెప్పేతివిధము. మొదల అడ్డవీధిగా రెండిండ్లు వ్రాసి యాక్రిందను వెంబడిగాను రెండు పార్శ్వములయందున్న ఒక్కొక్కయిల్లు మించియుండేటట్లుగాను మొదటివీధితోగూడాను ఇరువై యారు అడ్డవీధులుగాను గీటులు తివిచి ఉభయపార్శ్వములయందున్న మించి యున్న కడపటి యిండ్లను మీదియిండ్లు మొదలుకొని అన్నియిండ్లను తప్ప వుండాను ఒక్కట్టుపెట్టి మీది వీధినున్న లెక్కలక్రిందను దిగువవీధియందు నిడువుగాను ఒక్కొక్కయింటను ఆ లెక్కలకు క్రింద ఉండేటట్లుగాను వ్రాసేది. ఇటువలెనే వ్రాస్తేను మీదివీధికంటె క్రిందివీధిని ఒక్కొక్కయిల్లు ఎక్కువ అవుచును వచ్చును. ఈ క్రమము వ్రాసితేను ఈ మేరుచక్రమునందు ప్రైవీధి మొదలుగాను అడ్డవీధులనిన్నీ ఉక్త మొదలైన యిరువైయారు భంద ములున్ను క్రమముననే అవును. ఆ వీధులయందు మొద లిండ్లనున్న ఒక్క టొక్కటిన్ని సర్వగురువృత్తములు. తుదియిండ్లనున్న ఒక్కొక్కటిన్ని సర్వ లఘువృత్తములు; రెండవయిండ్ల ఎన్నిఉంటేను అన్నిన్ని ఒంటి లఘువృత్త ములు; మూడవ యిండ్లవి రెండేసి లఘువులవి; నాలుగవయిండ్లవి మూడేసి లఘు

వులవి; ఈ ప్రకారముననే ముందరనున్న అన్ని యింద్రులను అని తెలుసుకొనెడిది. ఆ పీఠిని ఉన్న లెక్కలన్ని గలియగూడితేను ఆ ఛందమున బుట్టిన నమవృత్తసంఖ్య యవును. వారెన్నవఛందమున కడిగితేను అన్నవ యడ్డవిగి చూచి యివ్వడు చెప్పినచోప్పున నరిచెప్పెడిది. విఛందముదనుకాను వ్రాయమంటే ఆఛందముదనుకాను వ్రాయనున్న వచ్చును. IV. 151

సంస్కృతగ్రంథములకు

2. వ్యాఖ్యానాలు.

శుద్ధాత్త చైతన్య ప్రకారానుభూతి ప్రకరణ వ్యాఖ్యానము.

౧౨। శ్లో॥ ఉపాధౌ యథా భేదతా నన్వణీనాం

తథా భేదతా బుద్ధి భేదేషు లేషు

యథా చంద్రికాణాం జలే చంచలత్వం

తథా చంచలత్వం తవాపీహ విష్టోః ।

టీక. నన్వణీనాం । నత్ - మంచిదైనపువంటి । మణీనాం - స్ఫటికాది మణులకు । ఉపాధౌ - నీలపీఠరక్తాద్యుపాధులయందు । సంబంధంవల్లను । యథా - యథువలెను । భేదతా - భిన్నత్వమే । తథా - అపువలెనే । లేషు - నానారూపాలైనపువంటి । బుద్ధిభేదేషు - బుద్ధ్యుపాధులయందు సంబంధం వల్లను । హే విష్టోః - కూటస్థాత్తతో అభిన్నమైన వ్యాఖ్యవ్వరూపుడా । తవ - నీకు । భేదతా - భిన్నత్వముగాని । స్వభావంచేతనైతే శుద్ధాత్త ద్విత్వియ స్వరూపుండవు । చంద్రికాణాం - వెసెలలకు । జలే - పుడకమునందు । యథా - యథువలెను । చంచలత్వం - చలించడమే । తథా - అపువలెనే । తవాపి - కూటస్థాత్తమైన నీకున్ను । ఇహ - బుద్ధ్యాదులసంబంధవల్లను । చంచలత్వం - చంచలించినవలె నుండుగాని । స్వభావంచేతనైతే అచంచలుడవున్ను నిర్వికారుడవున్ను పరిపూర్ణుడవున్ను ।

దక్షిణామూర్తిస్తోత్ర వ్యాఖ్యానము.

౯. శ్లో. సర్వాత్మత్వ మితి స్ఫటికృతమిదం యస్తాదముష్మింస్తవే
తేనాస్య శ్రవణాత్తదర్శమననాత్ ధ్యానాచ్చ సంకీర్తనాత్
సర్వాత్మత్వ మహావిభూతినహితం స్వాధీశ్వరత్వం స్వతః
తస్మై శ్రీ గురుమూర్తయే నమ ఇదం శ్రీ దక్షిణామూర్తయే.

టీక. యస్తాత్ - యేదికారణంవల్లను | అముష్మింస్తవే - యాదక్షిణా
మూర్తిస్తోత్ర మందు | యదం-యాయెప్పినపువంటి | సర్వాత్మత్వం - సర్వాత్మ
మున్ను | ఇతి-యాయెప్పిన ప్రకారంచేత | స్ఫటికృతం - స్పష్టమై కాయ
బడెనో | తేన - అది కారణంచేతను | అస్య - యాస్తోత్రంయొక్క, శ్రవ
ణాత్ - అర్థం వినడంవల్లనున్ను | తదర్శమననాత్ - ఆ విచారించినపువంటి
అర్థంయొక్క చింతించడంవల్లనున్ను | ధ్యానాత్ - చింతించబడిన అర్థం
యొక్క చింతించడంవల్లనున్ను | సంకీర్తనాత్ - వాక్కున పఠించినవల్ల
నున్ను | సర్వాత్మత్వ మహావిభూతినహితం - అంతా తాను అవుట అనే
సామ్రాజ్యంతో కూడుకో వున్నపువంటి | యీశ్వరత్వం - ఈశ్వరత్వము |
స్వతః-తనకుతానే | స్థాల్ - అయ్యాని | అష్టధా - అణిమాద్యష్టవిధంగాను |
పరిణతం-పరిణమించినపువంటి | తత్ - ప్రసిద్ధమైనపువంటి | అన్యాయాతం -
చ్యుతిలేనపువంటి | విశ్వర్యం-చ-విశ్వర్యమున్ను | సిద్ధేత్ - లభించిని |

నిఘంటువులు - కొ శములు.

౩. సర్వశబ్దసంబోధిని.

[ఇది రమారమీ నూరుసంవత్సరములకిందట శ్రీ వరదస్తు శ్రీనివాసా
చార్యులవారు వ్రాసిన నిఘంటువు. వారు సంస్కృతపదములకు తెలుగున
అర్థము వ్రాసినప్పుడు సంభాషణలో ఉన్న మాటలే తరుచుగా వాడినారు, వారి
తదనంతరము మరి 50 సంవత్సరములకు 1875 సం॥లో ఈ నిఘంటువు

అచ్చొత్తించినప్పుడు కొన్ని మాటలరూపములు సవరించి వివరించు శుద్ధపత్రికలో చూపించినారు. అయితే, అవిఅన్న విలేఖకప్రమాదజనితదోషములు కావు. “పొయ్యేవాడు”, “పొయ్యిమ్మా” అనడానికి బదులుగా “పొవువాడు”, “పొడుచుచు” అని దిద్దినప్పుడు, గ్రంథకర్త వాడిన వ్యావహారిక భాష కావ్యభాషగా మార్పడమే సంభవించినది గాని లేఖకప్రమాదజనిత దోషములను సవరించడము కాలేదు. ‘వాచ్యాయన’, ‘యోముడు’ అనే రూపములు వాస్తవముగా లేఖకప్రమాదమువల్ల కలిగిన తప్పులు. అవి ‘వాత్సాయన’ ‘యముడు’ అని దిద్దినప్పుడు, అది భాష మార్పడము కాదు. శుద్ధపత్రికలో సవరించిన వాడుకమాటలు వేయింట పదిన్ని సవరించక విడిచినవి తొమ్మిదివందల తొంభై ఉన్నట్లుగా గ్రంథములో అనేకముగా వ్యావహారిక భాషాపదములు కనబడుతున్నవి.

ఈ నిఘంటువులోని భాషాస్వరూపము తెలియడానికి కొన్నిమాటలు మాత్రము ఉదాహరిస్తున్నాను. మాటపక్కనే అది యేపుటలో ఉన్నదో ఆ పుటసంఖ్య చూచిస్తున్నాను.]

కూతురు కొడుకు 457

చేసేటందుకు 167

కూతురు కొమార్తె 458

దిగ్గిర 16

వాండ్లు 272, 310, 351, 383

తగలకుండా 263

కండ్లు 302, 304, 293

లేకుండా 141

అలుముగడ్డ 317

తెలియకుండా 270

మూడేళ్లదాకా 205

కాకుండా 479

వల్ల 161

అన్నిటికిన్ని 279

కొద్ది 20

యిదిన్ని 590

వద్ద 45, 85

దాకా 134, 144

వాటి 32, 33, 34, 46, 61, 62, 270,

అందాకాను 361

308, 347

అంతాను 361, 545

అంతటా 521	చంపదము 94
కూడా 15, 20, 22, 99	కొట్టడము 94
చాలా 432, 281, 301, 528	(ఈ'దము' రూపాలు వేలకొలదిగా ఉన్నవి)
దూదిబొంతా	పొడుస్తూ 61
చొక్కా కవచమున్ను 126	బొత్తువుండగా 188
ఎప్పుడైనా 126	కదలింతుకుంటూ 342
తిరిగి 274	కలుసుకోవడము 370
ముప్పదోది 60, 381	వేసుకొన్న 483
నాలుగోది 234, 371	పోసుకొనే 90
మూడో 211	ఇచ్చే 83
ఎనిమిదో 211	పోషించే 177
ఇటువై 289	అనే 243
దూరమునుంచి 368	కాకపోతే 16
పోవడము 93	అయితే 306
తిరగడము 93	ఊగించ 351
ఎత్తడము 93	అగువడు 334
పొందడము 93	

దీనినిగరించి మహామహాపాథ్యాయ తాతాసుబ్బరాయశాస్త్రిల వారు, "సర్వకల్పసంబోధినీ నిఘంటువు నే నెరిగినదే. శ్రీమాన్ పరవస్తు శ్రీనివాసాచార్యులవారు రమారమీ నూరుసంవత్సరములక్రిందట సీగ్రంథమును రచించినారు. సంస్కృతకల్పములకు తెనుగర్థము చెప్పినప్పుడు తరుచుగా వ్యావహారిక భాషారూపములు ఈగ్రంథములో వాడిఉన్నారు."

తాతాసుబ్బరాయశాస్త్రివ్రాలు. 6-3-1915.

పండితుల జాబులు.

అముద్రిత గ్రంథచింతామణి పత్రికలో

పత్రికాధిపతులయిన పూర్ణరామకృష్ణయ్యగారున్న వేదము వేంకట రాయకాస్త్రులుగారు మొదలయిన పండితులున్న చిద్భావములను గురించి వ్రాసినవ్రాతలలో వాడిన వ్యావహారిక భాషా రూపములు:—

1. పత్రికాధిపతుల వాక్యములు:—

“‘ధరణిదేవులవల్ల’ యను శబ్దములయందు నిల్లయరు పదమునకు మహాకవిప్రయోగములేదని మాయభిప్రాయముగాని ధరణిదేవశబ్దమునకుఁగాదు. ఇందులకై చెందుజాబులవలన మీరు ప్రయాసము దీనుకొనుటయగును.”

“(పోషకభృతి) బంధవివాస నాయములు పైపత్రికనుంచి ప్రకటించ వలసినవచ్చును”

“మాకయిష్టంబగుటచే మేమావధితి మొదటినుంచి విడిచితిమి.”

“మావద్దనుండుగ్రంథము”; “నువ్వుని”; “అనువదను”; “విశ్వసించ వలెను”; “యోచించుదు”; “తెలుసును”; “తెలిసేయున్నది”; “వ్రాసు కొనియున్నాడు”; “ఇతఁడొక కృష్ణరాజులు”; “గవ్వల చెన్నడి వద్దపంచ కము”; “ఇంకటి దురభిమానమేలనో”; “అచ్చు వెయించుదురట.”

2. వేదము వేంకటరాయకాస్త్రీగారు:—

“అగువనుచున్నది” (10-2-1394); “అందుకు”; “వ్రాసినాను”

3. కొండముడి నరసింహముగారు:—

“ఇప్పుడప్పుడే అప్పుకవిగారు లక్ష్యముగా దీనుకొనిరి”

“దీపాంతురమఘమునుగాని లకనుగాని భేదిస్తున్నట్లు చెప్పలేదు. నంద కము పాపలతావళిని భేదిస్తున్నట్లు చెప్పియున్నది... అనులతను భేదించదనే సంకయము తగలనేరదు. లతను భేదించుటకు కొడవలిచాలు గనుకనే కొడవలి చేతనయినవనికి సుత్రంతదైత్యకంతలంతనమైన నందికము భేదించదమని చెప్పడ మాయంధమున కుచితముగాదనే సంకయమునకు సమాధానము యేమి నగాఁ బద్యములలో నఘలతాక్రమినినిచెప్పక ‘నఘలక’ యని చెప్పియున్నట్లు

లయితే యాతేవణ తగులును. లతాసమూహంబనికూడా యనకుండా లతా శ్రేణియని చెప్పినందువల్ల శ్రేణియనగా దగ్గిరగల పొడుగాటి బాటు...”

“తమకు వ్రాసుకొనిన యుత్తరము...”

“నామలెంగానుకాననమందైనారేవు”

“ముద్రించగోరినాను.”

“అట్టివాటియందు”; “బోధించడము”; “కూడా” “ఇంకా”; “కావడము.”

౪. నల్లాన్చక్రవర్తి సంపత్కుమార లక్ష్మీవృసింహాచార్యులవారు:—

“విజ్ఞానదీపాంకురాకృతిగల నందకంబను లతాశ్రేణిచ్చిదంజేయుం గాక” యనుటచే, లతాచ్ఛేదనమును లలితము ప్రధానముగాని దీపాంకురము ప్రధానముగాదనిన్ని ఖడ్గమునే గ్రహించేయెడ, నమరొత్కంతజైలేయ కంఠలుంఠనాకుంఠంబగుదానికి లతాచ్ఛేదన ముత్కర్నావహముగానున్నదనిన్ని ప్రకటింపఁబడియున్నది.”

౫. డబ్బీరు శృష్టమూర్తిసూరిగారు:—

“గంభీరమున నాయకాధ్వనిన్ని, సారంగమునకు నాయకధ్వనిన్ని పోల్చడ ముప్రసక్తమైయున్నది... గంభీరము యొక స్త్రీయైయుండి తనకిరుప్రక్కల నిరువురసారంగుల నాశ్రయింపజేసికొనడము సాధ్వీధర్మమునకు విరుద్ధము.”

౬. వడ్డాది సుబ్బారాయణుగారు:—

“అందుకు”; “అబ్బురపడినాను”; “చిత్తగించవలెను”

7. ఆ. పుండరీకాక్షయ్యగారు:—

“ఇందుకు”; “కనపరచడము”; “తొలచక”; “పూనినాను”

“కూడా”, “ఉంటే”

౮. నడకుదుటి వీరరాజుగారు:—

“తొలగించుదురుగాక”; “అందుకు”; “రచించగల”; “విమర్శకు”

“వ్రాసుకొను”.

9. మండపాక సార్వభౌమేశ్వరకాస్త్రిగారు

“మూసుకొలేదు;” పంపించలేదా”.

5 దినచర్యలు

యాత్రావిశేషములు.

1. రాజమహేంద్రవరం జిల్లా-కొదు మిల్లిగ్రామం కాపురస్తులైన చేట్రాలు సీతారామకాస్తులుగారు వ్రాసుకొన్న దినచర్యచూచి మండపాక పార్వతీకర్కాస్తులుగారు వ్రాసుకొన్నది.

... ..

౯. బదరీనారాయణమునుండి యాశాన్యముగా ర రోజులకు బ్రహ్మకపాలముచేరవచ్చును. యానడుమను రఘునాథపూర్ అనేషహరున్నది. షహారులో బసచేసేయెడల అక్కడిరాజు (బ్రహ్మజుడు) తనపండితులను రాజువద్దికిపంపును. అపండితులకు ఆలింగనాదిసత్కారములు వీరు జరిగించవలెను - వీరిపండితులను ఆరాజువద్దికిన్ని పంపవలెను. ఆరాజున్న అట్లనే జరిగించును. యీ చో! జరిగించనియెడల దోచుకుని అపాయము జరిగింతురు. పట్టణములో బసచేయక పైగా బసచేసేయెడల అట్టి ప్రతిబంధకాదు లుండవు. పట్టణములో దిగి వైది వ్రాసినసత్కారము లశ్మోన్యము జరిగినవైది కొరితే యాత్రలనుగురించి మజూరీలను సప్తీచేయును.

... ..

2. గోకుల విశ్వనాథుడుగారు వ్రాసిన యాత్రావిశేషములను చూచి మండపాక - పార్వతీకర్కాస్తులవారు వ్రాసుకొన్నది.

... ..

పంజాబుదేశములో జ్వాలాముఖ అనే పర్వతమున్నది. దానిపై నచ్చటచ్చట తొర్రలలోనుండి అగ్నిజ్వాలలు వచ్చుచుండును. ఆ జ్వాలలకు యాత్రవారు నమస్కరించే 'ఫేడా, అరిటిపట్ల, బెంకాయలు, రవికలగుడ్డలు, వగైరాలకు అందినమట్టుకు ఆ జ్వాలలు భజించి ప్రసాదముగా సొంత విడచును - రవికలగుడ్డలు కాలకుండా యిచ్చినను - కేతులు కాలవు.

అకాలేశ్వరగారు మహానూత్ర యొక్కటి గలదు - అక్కడ శీతోష్ణ గుండములు రెండున్నవి. దీర్ఘపుమాట ముంచినయెడల అన్ని గుండములూ అన్నయగును.

అనరచాం అను శ్లోత్రమున్నది - అక్కడ శ్రావణ శుద్ధ పౌర్ణమికి ముగ్ధుని లింగాకారముగా పాపపట్టనహితముగా అందరికీ కనబడును.

ఆ మహానూత్రలు వైశాఖం లగాయము శార్తికమాసమువరకూ నవభూషణములైన నెలలు దేవభూషణములు.

... ..

3. ఆనంద సం॥ ఆహా శు॥ రి నాగు “శ్రీరంగవైష్ణవు”లొకరు వ్రాసుకొన్నది చూచి వృష సం॥ ఆహా శు॥ రి నాడు మండపాక కామ శాస్త్రులుగారు వ్రాసుకొన్నది.

... ..

బదరీ నారాయణం

వృశ్చిమాసం ప్రవేశించడంతోనే రెండొమ్మారుదినములు పూజచేసి తలుపులువేసి నమయించి శ్రీస్వామివారికి నరనారాయణులనూ నారదుల వారికీ ఆనమివమందు వంటకాలలో వేంచేయున్న అమృతాన్ని తీసుకొని వచ్చి యీశీతమందు వుంచి అమృతానికిన్నీ నఖశిఖపర్యంతం వండి నమర్చించి కంఠీ వ్రేసినమర్చించి ఆవైసి పేరుకున్న నెయ్యి నమర్చిస్తారు. శ్రీస్వామివారికి మాత్రం యితడిచాటలు కడుపుమీదను వీపుమీదనూ ఆ నమర్చిస్తారు. ఉద్ధవులను ఆనమివమందు ఆరుశ్రోసులమార్గంగా వున్న పండికేశ్వరంలా వున్నారు|తరువాత తలుపులువేసుకొని అర్చకులు మొదలైనవారు ఆ పండికేశ్వరానిను ఆరుశ్రోసులుగాయున్న జ్యోతీమతంగా ప్రవేశించి మేషమానవర్పంతం వుంటారు.

... ..

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలవారి చట్టపుస్తకమునుండి తునకలు.

“హిందూభాషాసంజీవినీ ముద్రాక్షరశాలాధికారులు తమ ముద్రాక్షరశాలయొక్క కార్యములు నిరంతరాయముగా జరుగుటకై ఏర్పరచుకొన్న చట్టపుస్తకము. ఇది, శ్రీ సరస్వతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడియె. చెన్నపురి తంజియాచ్చేట. ౧౮౬౯ సం॥ జూలై ౧ తేదీ.”

ఈ “హిందూభాషాసంజీవినీ ముద్రాక్షరశాలయొక్క కార్యములను విచారించుటకై భాగస్థులందరు చేరి యేర్పరచిన కార్యనిర్వాహకసభిసభ:— అగ్రాసనాధిపతులు: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు; సరస్వతి! తిరువేంగళాచార్యులు. కార్యదర్శి: ఒగ్గలూరు జేజుగోపాలనాయుడు. ఉపకార్యదర్శి: శంకర! వెంకట్రావు. అధ్యక్షులు: పంగీపురం! రామకృష్ణమాచార్యులు; వక్త్రాల! తిరువేంగళాస్వామినాయుడు”

1. హిందూభాషాసంజీవినీ ముద్రాక్షరశాలాధికారులు ౧౮౬౯ సం॥ జూలై నెల ౧ తేదియందు ఏర్పరచుకొన్న చట్టము. మొదటిభాగము. శీర్షిక— ఉపయుక్తములైన యీదేశగ్రంథములనేకముల నచ్చువేయఁబడకయుండుట చేత నాలాటిగ్రంథముల నచ్చువేయించి ప్రచురముచేయుటకు - ఇట్టి లోకోపకారమైన కార్యమునకు సహాయులై వలయుద్రవ్యము నిచ్చి భాగస్థులుగా నేర్పడిన సమాజమువారిద్రవ్య మభివృద్ధియగుటకు - ఈ ముద్రాక్షరశాల యుంచఁబడుచున్నది. కాబట్టి యీయంద్దేశ్యమున కంతరాయము గలుగవండుటకై భాగస్థులందఱే కీర్తినించి యేర్పరచుకొన్న నిబంధనలు.

2. మన ఉమ్మడితా సదరు లేదియందు నూతనముగా నేర్పరుపబడిన హిందూభాషాసంజీవినీయను ముద్రాక్షరశాలను నేడు మొదలు పదియేనుసంవత్సరములవరకు సముదాయముగా నుంచి విడనాడక నానాటి కభివృద్ధియగునట్లు చేయుచుండవలసినది.

౪. సవరణ్చూటమునకుగాను పెట్టుబడినిమిత్తము భాగము ౧ కి రూపు ౬౫౦ చొప్పున భాగములు-౧౪ కి రూపు ౯౧౦౦ ఈదిగువ నుదహరించు పద్ధతుల ప్రకారము కట్టవలసినది.

... ..

౧. గోదా కలములొ చెప్పియున్న ప్రకారము రూపు ౬౫౦ అర్జుట యేబదియాపాయలు పెట్టుబడిపెట్టి ౧౮౭౧ నం॥ ఫిబ్రవరి నెల ౨౮ తేదీవరకు పులు జరిగించినవిట్లు నదిమొదలొకసంవత్సరమువరకు అనగా ౧౮౭౨ నం॥ ఫిబ్రవరి నెల ౨౮ తేదీవరకు అచ్చుకూటమున నుత్పత్తియయ్యెడు ద్రవ్యమువల్ల పులు నడిపించవలసినదిగాని భాగములు పెట్టుబడి పెట్టవలసిన నిమిత్తములేదు.

... ..

౨. రెండవభాగము: ఈ ముద్రాక్షరకాలయొక్క కార్యముల నిర్వహించుటకై సదరు ముద్రాక్షరకాలకు భాగములుగా నేర్పడియున్నవారిలో అయగురు కార్యనిర్వాహక సభికులనియు తక్కినవారు ఉపసభికులనియు - వైని చెప్పబడిన రెండువిధములవారును జేరినపుడు మహాసభవారనియు సెంచుకొండవలసినది.

... ..

౩. ఈ కార్యనిర్వాహకసభికులలో అగ్రాసనాధిపతులు - కార్యదర్శి- ఈముగ్గురును ప్రతిదినము జరిగెడు జమాఖర్చు లెక్కలయందున్న బ్యాన్కిలో రూపాయలు కట్టుచు మరల తెప్పించుకొనుచు నుండుటగా నేర్పరచబోయ్యెడు బ్యాన్కి లెక్కపుస్తకములయందున్న రసీదులు మొదలైనవాటియందున్న చేరాలు చేయుచుండవలసినది.

... ..

7...లిఖితమూలకముగా తెలియజేయక సభకురానివారు ఒకరూపాయకు మించక కార్యనిర్వాహకసభికులు నిర్ణయించుకట్టము నియ్యవలసినది.

... ..

8...నిబంధనల నేర్పరచునపుడు సభవారి అభిప్రాయములు భేదించిన వక్షమందు ౧౯వో కలములో చెప్పియున్న ప్రకారమా అధికసంఖ్యగలవారి అభిప్రాయ ప్రకారముగా నిబంధనలను స్థిరపరచవలసినది.

... ..

9...భాగస్థులందరును సహోదరస్వామ్యముగా నేకీభవించి ౧౪ సంవత్సరములవరకు వ్యాపారము జరిగించి శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి యనుగ్రహమువల్ల నభివృద్ధిజెందినద్రవ్యము ననుభవించుచు తేజముగ నుండుటకై నిర్ణయించుకొన్న చట్టములు ఎల్లవారలకు ఇష్టములై మంగళవర్తములై యుండవలసినది.

హావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రి.

(ఇదిగాక మరి ౨౧ చేబ్రాళ్లున్న ఉన్నవి).

శ్రీ బొమ్మిలి మహారాజావారు మూత్రకు వ్యాధివల్లను జరిగిన సంగతులు దినచర్యగా శ్రీ మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారు రచించిన దినచర్యగ్రంథమునుండి:—(139 వ పుట)

బెంగుళూరుసంగతి

1886 సం॥ ఆగష్టు 12 తేదీకి సరియైన వ్యయసం॥ క్రమం బంగళూరు ఉదయ కాలమునకు బెంగుళూరు కంటన్మేంటులో నొక బంగళాలో నున్న శించిలిమి. తేజుగుంటనుండి బెంగుళూరువరకు రయల్ చార్జీ జన ౧ కి రూ॥ ౨-౪-౪ చొ॥ తగులును.

ఈబెంగుళూరు మహిసూరు రాజ్యములోనే చేరినది. యిక్కడ బటాలము లున్నవి. దొరలు చాలామందియున్నారు. శ్రీ మహిసూరుమహారాజావారి లోగిలి వికాలరమణీయమైన దొకటికలదు.....

నీలగిరిపాటి చలిలేదుగాని, యిట్లుదాటిలే బహువస్త్రాచ్ఛాదితులై

సముద్రక తీరము. శరదృతుగా వానలు మరియించుచును. సూర్యదర్శనము అపు
రూపముగా చుండును. గాని జాస్తీగాచుండును.....

యెటుమాదిరా 'ర' మెల్లవైశాల్యముగఁగి వహదున్నది. ఫరంగీలు,
ఆరవమాలలు, తురకలు, సోల్దరు వగైరాలు క్రిక్కిరిసియున్నారు. గనుకనే
మానవుడు కాణములు శతాధికముగాున్నవి.

౪ శాసనములు

రాజరాజదేవుని సంచమహ్మాడి శాసనములోనిది.

క్రి. శ. 10వది విషి గ్రాసీయాభాడీక IV. పుట. 308

పూర్వతః—ఇయ్యూరియుం బిల్లెను పెద్దపూణ్ణియుం బొలగరుసున
పల్లమున పొణ్ణియగుంటనను సీమా. ఆగ్నేయతః—ఇయ్యూరియుం బిల్లెను
పెద్దపూణ్ణియుం నెరపులయుం బొలగరుసున ముయ్యలికుట్ర సీమా. దక్షిణతః—
ఇయ్యూరియుం నెరపులయుం బొలగరుసున తాడ్లజేప సీమా. నైరృత్యతః—
ఇయ్యూరియుం నెరపులయుం ముందర మురయుం బొలగరుసున ముయ్యలికుట్ర
సీమా. పశ్చిమతః—ఇయ్యూరియుం ముందరమునయుం మడకుటిలియుం బొల
గరుసున ముయ్యలికుట్ర సీమా. వాయవ్యతః—ఇయ్యూరియుం మడకుటిలియుం
బిల్లెను పెద్దపూణ్ణియుం బొలగరుసున ముయ్యలికుట్రున గొల్లజేప సీమా. ఉత్త
రతః—ఇయ్యూరియుం బిల్లెను పెద్దపూణ్ణియుం బొలగరుసున యెఱువగడ్డయ
సీమా. విశాన్యతః—ఇయ్యూరియుం బిల్లెను పెద్దపూణ్ణియుం బొలగరుసున
మట్టితోడి తాటియొద్ద చింతయసీమా.

ప్రౌఢ్యశ్చని పితాపురము శాసనము. A. D. 1185.

ఈవివకాంబులు ౧౧౮౦ గు నేటిమేష సంక్రాంతి నిమిత్తమున క్రి
పితాపురమున క్రిమాలీమాధవదేవరకు బ్రోలునాటిలోని నవఖండవాడ అని
యెడిచోరు గృహక్షేత్రరామసహితముగా నఖండమున్ను క్రిమన్వహామండ
లేశ్వరవేలనాటి కుట్రాత్తుంగరాజేంద్ర చోడయరాజులొమ్మలు క్రిమన్వ

హామండలేశ్వర కులాత్తుంగ మన్నగొంకరాజుల మహాదేవులు జాయమజ్జేలు
హవిబ్బకల్పచూనాధము న్నిత్తునైమిత్తిక మాసోత్సవ సంవత్సరోత్స
వాధమున్ను గీతనృక్షవాద్యాని వివిధభోగాధముంగా నాచంద్రాకా
ముగా నిచ్చిరి.

మల్లిదేవుని పితాపురము శాసనము (A. D. 1195)

విశిష్టాఫియా ఇండికా IV. 92.

అస్యగ్రామస్యసీమానః పూర్వఃతః వెలెంగు బట్టిగుంటయసీమా. ఆగ్నే
యతః వెలెంగున వీరిక అలమున భోజతాతకాలియసీమా. దక్షిణతః శ్రీపాద
ములుపల్లి సీరిపురమున మయ్యనికుట్ట. వేముగుడ్డయసీమా. కొట్లదుకులును నల్లం
కెఱువు కొమ్మన గుడ్డయపట్టివచ్చి నైమ్మిరితః వీనుంగుదల కొప్పల్లిబొలమున
మయ్యనికుట్టన పుల్లిగుంటయసీమా. పశ్చిమతః కొప్పల్లి తూర్పుకాన కవల
గుంటయసీమా ! వాయవ్యతః చుంబకత్త బయలికేకవచంట్టుకెఱువు తూర్పుకాన
గట్టయపుణు గట్టయసీమా. ఉత్తరతః సంపురబొలమున భీమరాజు కెఱువు
దక్షిణము గట్టయసీమా. ఉప్పలెఱును నక్కలకాలియంగలనీన మయ్యనకుట్టు
మేరగానువచ్చి, ఈకాన్యతః ఉప్పదేటి దక్షిణమున గట్టుపట్టివచ్చి వెలెంగున
శ్రేణుల వంక్కయసీమా!

హైదరాబాదు రాజ్యములోని వరంగల్లు పరగణాలో
ఉన్న అనమకొండ రాజధానిగా పూర్వము పరిపాలించిన
కాకతిగణపతిదేవనికాలముందు కరీమ్ నగరములోని ఉమ్మ
పల్లెలో రాతిమీద చెక్కించిఉన్న శాసనములోని కడపటి
భాగము.

క్రీ. శ. 1235.

శకవర్షంబులు 1157 మన్మథసంవత్సర మాఘశుద్ధ 15 గురువారము
నందు పంచలింగాలతూను పించుపల్లిని దేవబ్రాహ్మణవ్రాతులుగాక నవ్వకానదు

స్వముగానిచ్చి పెంజెఱ్ఱున మీంకికాల్వను కొంతపుగాల్వనక్షీణమూకు
అవాంకఅద్దాచుచింతన మిట్టలూచు రవ్వసాని అనకిందూను యింతవట్టుగూడ
సుర్ ౧౩ ప్రోలకమ్మకాల్వసుర్ ౧ చొల్లుబాడెకాల్వసుర్ ౧ కాట్నాయని
చెఱ్ఱున బ్రాహ్మణప్రిత్తులగాక సర్వమూచు రవ్వసాని చెఱ్ఱున రవ్వసాని
మామిడితోంట పనుమటితనూను రాజేనాయంకుని చెఱ్ఱునర్ ౭ వెలివొలము
యేరువొక గొట్టి ౨౫ దేవుత్రోవ దక్షిణమున ర్ 20 దీనిదక్షిణమున పెద్ద
రేగడిగొన ర్ ౪౦ బొమ్మకంటితెర్లు పడుమటనుండి పూరివెనతిగవెనెన్న
ర్ ౬౦ యేటిమడమామిడి వనమూనువెనెకడ మామిడివనమూను అవనములాని
చింతలూను ఊరొద్ద మామిడివనమూను ఆచింతవనమూను ఊరిదక్షిణము
తాడివనమూను అంగడి సుంకమూను ఇంతవట్టు కాట్నాయందు దేవడ్లకు
అంగభోగరంగ భోగభూవదీపనైవేద్య తాంబూలాలకు మాయ్యకచంద్రుల
కలంతగాలముఇచ్చిన ఈవికాదన్నవారు గంగకర్తం గ ౧ బొడిచిన దోహనం
బోదురు । గిందికాల్వసు ర్ 10 ఇచ్చితిమి యింతవట్టు గణపతిదేవమహా
రాజు విడిచినదత్తి

గణపతిదేవుని మోటుపల్లి శాసనము. A. D. 1244

తల్ - శుక్లవరిమాణం. ఎక్కుమడి దిగుమడిని ముప్పయింటను ఒక్కటి.

శ్రీ గంధము తులాము ఒకటికి । గ ౧౨ రూ కభూరమునకూ చీనకర్పూరా
నకూ ముత్యాలహవెల । గ ౧ కి ౨ రూ 111111; పంసీరు ।; దంతము ఇవాడి
కభూకారతైలము రాగితగరము రిసేయసీనము పట్టునూలు పవడమూ గంధ్య
ద్రవ్యాలకూను వెల । గ ౧ కి రూ ౧1; మిరియాలవెల । గ ౧ కి ౨
రూ 111; పట్టు ఎల్లవానికిన్ని స్వరూపము ఒకటికిని ౨ రూ ౫11; పొంకలు
లక్ష ఒక్కటికిని । గ ౧ కి ౨ రూ 31 పతోషవ్యర్థిశైకాదక శతసంఖ్యే
శ్రోతినామ్మి శకవషేక ముట్టుగ్గుల్లగ్గిభానేదేవ్యాయకొండ పట్టనేమహతి
గణపతిదేవః కీర్త్యస్తాపితవాంశ్యాననస్తంభం.

దోనెపూడిశాసనము. 30—8—1333 A. D.

ఈఅగ్రహారానకు చతుస్సీమలుంజైన పాలమేరలు తూర్పుకసీమల వల్లెవకొండునవిలు. ఆతఱువాతను దీరసంపుంత. ఆకరువాతను ఎంబివల్లి బూరుగునాయవిలు. దక్షిణానకు లంకవిలు. ఆకరువాతను ముంజెగారామన దేవర ( ) వృత్తులపుంత వడుచుజీసీను. కొండెపురపుంబొలం అప్పరాజుదొడ్డి పుంత. ఆకఱువాత దూననేలు. అక్షత్రరానకు సీను కుక్కుడేశ్వరి దేవరదించి పొలంపుంత. ఈఅగ్రహారానకు గ్రామగ్రానముగాను దూననేటిపద్దటలు పితా పురపాలములొలు బొడ్డలదొడ్డి లంకంబెట్టింది పదిపుట్ట చేరు.

పితాపురము కుంతిమాధవస్వామి ఆలయములొని

స్తంభముమీద కాటయ వెమనది 25-12-1991. A. D.

నల్లసిక్రీతకవరంబులు అగునెట్టి త్రహపతి నంబిశ్చరి పుష్ప శు ౨ గు 1 నాటి మకరసంక్రాంతి పుష్కలకాలమును కాసుమరెడ్డి జెమిగడ్డి గారు తమతండ్రి కాటమరెడ్డిగారికిన్ని తమకల్లి బొడ్డసానముగారికిని అక్షయ నుక్కతముగాను పితాపురమును క్రిమంతిమాధవదేవరకు శిలాపాకాలము ఆచంద్రాగ్రముగ ను పెలుంచిరి.

తొత్తరమూడిశాసనము. కాటయ వెమనది

శక 1333 A. D. 1411.

ఈవూరిపాలమేరసీమలు. తూర్పున తొత్తడిమూడి పాలమేరపుంత బత్తుల ముప్పడితోంట మామిండ్లు మొదలుగాంబోయి మల్లాయమ్మంగారి గొమ్మరి గిరి పురపుపాలమేరపుంతమోచెను. దక్షిణాన అగ్రమరగిపుంపు పాలమేర పుండే వృద్ధగౌతమిమోచెను. వడుమటను వృద్ధగౌతమి. అక్షత్రరానకు పద్మ రణ్యతీర్థమని వృద్ధగౌతమిలోనిగుమి మొదలుగావచ్చిన తొత్తడిమూడి పాల మేరపుంత బత్తుల ముప్పడితోంట మామిండ్లుమోచెను.

హైదరాబాదులోని శాసనము. 28-10-1414 A. D.

యిటువాటి కాటరు రెడ్డి వేమారెడ్డింగారిని నిజభృత్యుండైన కడియము
మాచి నేటి గారితనకు స్వామి అయిన కాటరు రెడ్డి వేమారెడ్డింగారికిన్ని వారి
జేవులనున్న కట్టమరెడ్డి వేమారెడ్డింగారి కుమారుడు కొమరగిరిరెడ్డింగారికిన్ని
వారి జేవులనున్న అత్తయ్యకుమార్తె మునునట్టుగాను దాక్షరామ శ్రీభీమేశ్వర
శ్రీమహాదేవరెడ్డి అస్థానశిలామండపముకట్టించి శకవర్షంబులు ౧౩౩౬ అగు
సేటి నయిన పుణ్యరెడ్డి కార్తిక శు ౧౫ భా 1 నాండు సమర్పణచేసెను.

రెండవ దేవరాయలనాటి శాసనము 14-6-1428 A. D.

అన్యగ్రామస్వస్థమా చిన్ననిలిఖ్యంతే దేశభాషాయా. తక్కిళ్ల పాటి
అప్పదిక్కులసేనా నిజాయము. తూర్పునకు కుప్పెరావిపాటిసంధుకు నక్కల
పొగు. ఆ గ్నేయభాగం సేమరావి నూతుల కుప్పెరావిపాటిసంధుకు బిల్లమనేని
ములు. దక్షిణం రావి నూతులసంధుకు వళ్ళిమం నరారి శెట్టికుంటకట్ట. నైరుతలి
భాగం రావి నూతుల అలువలపాటి సంధుకు నక్కలవాండు తలాంకినల్లగుండ్డు.
పశ్చిమదిసేను. అలువలపాటిసంధుకు టింగంబిల్లు. వాయవ్యానకు అలువలపాటి
జనకవరంసంధుకు జంగమకుంటసేను. పూరిపుత్తరానకు సీమ: పుంగులూరి
సంధుకు తేల్లగుండ్డు, ఊరితూర్పునకు సీమ పంగులూరి కొప్పెరావిపాటి
సంధుకును నిలుపుతా. ఇంతవట్టి సేమానిర్ణయ ప్రకారం

అల్లయ వేమారెడ్డి దానశాసనములోనిది 7-6-1434

ఓం అల్లాడరెడ్డి వేమవరానకున్న వేమసానక్కదొడ్డవరానకున్న
బాలమనేనూనందులు. తెల్లభాగదక్షిణపుధారి మోపుకొని రెండుళ్ల బాలాల
నయిన పుప్పిమిందుల ప్రాంతపుత్త దక్షిణపుముఖమైవచ్చింది. ఆపుంతతూ
వృక్షవేమసానక్క దొడ్డవరపుంబాలము ఆపుంతవడుమట అల్లాడరెడ్డి వేమ
వరపుంబాలము ఆపుంతదక్షిణపుముఖమై రాంగాను అంతటను చింతవుందది.

అచింతననుండి తూర్పుకముఖమైవచ్చినపుంశ ఆపుం తనరుసపుం త్రపుత్రరం వేమ సానక్క దొడ్డివరపుం బుం త్రదక్షిణం. ఆపుం త్ర తూర్పుకముఖమైవచ్చి వేమ సానక్క దొడ్డివరపుంబొలంబలను చన్ను పాడె అనంగాను ఒకచెఱువుంనది. అచెఱువునరసనుండి ఆపుం త్ర తూర్పుక వేమసానక్క దొడ్డివరపుంబొలం పుం త్రవడుమట అల్లాడరెడ్డి వేమవరపుంబొలము యాపుం త్ర తొల్లింట్టిప్రాం త్ర పుం త్రదక్షిణపుముఖమైవచ్చి ఆపుం త్ర అల్లాడరెడ్డి వేమవరపుం బొలములోను లను యిఱువవారిపాడె అనంగా నొకపాడె; అపాడెమోచెను యిది అల్లా డెడ్డి వేమవరపు పుత్రరపుంబొలమేరసీమా. అయిఱువవారిపాడె దక్షిణపు పార్శ్వస్థుననుండి అతీరాననే ఒకగట్టుపొదలున్న ఆగట్టు తూర్పుముఖమై వచ్చెను. అనరుసను గట్టు పుత్రరం వేమసానక్క దొడ్డివరపుంబొలం దక్షిణం. ఆగట్టులకైతూర్పుకముఖమైరాంగాను వేమసానక్క దొడ్డివరపుంబొలము లోవలను నివృగుంట్టపాడె (అ) నంగా నొక వల్లమున్నది. ఆవల్లంననుండు అగట్టు విశనకజ్జవంపై అయిదుబారలు మేరం త్రపుత్రపుముఖమై వచ్చెను. అంతట నాగట్టువేంవరపుంబొలము యీశాన్యభాగనుండు పొదవట్టిన మ్రొందుగున్నది. అంతటనుండి ఆగట్టు దక్షిణముఖమైరాంగాను అంతట నైరేండ్డుబారలు నిమిపుచను తూర్పుకముఖమైవచ్చెను. అంతట దొడ్డివరపు పొలములోను పాములపాడె (అ) నంగా నొకపాడెదగ్గఱున్నది.

కృష్ణ దేవరాయల సింహాచలశాసనము ౩-౩-1511.

న్న స్త్రీ శ్రీ విజయాభ్యుదయ శానివాహనశకవషణంబులు ౧౪౪౧ ఆగు నేంటి ప్రమాదిసంధి క్రావణ శు ౧౩ సోమవారాన శ్రీమన్నహారాధారాన రాజవరమేశ్వర మూరురాయరగండ అరాయర విభాదభాషగిత ప్రవరాయర గండ యవనరాజ్యస్థాపనాచార్య శ్రీవీరప్రతాప కృష్ణదేవరాయల విజయనగరాన సింహాసనారోఢుడై సింహాద్రిగ్రాధుని శమమేరింబ భోగం నడిచేటందుకు ప్రతాపరుద్రమహారాయలు చేతను పుచ్చుకొన్న గ్రామాలు కళింగ

దండపాట్రాదు గ్రామాలు పెదగాణిగ్రామం అగ్గనపూడిగ్రామం అందుకువెల్లె
పల్లెలు గంగవరంపల్లె ౧ పిన్న అగ్గనపూడిపల్లె ౧ ఉభయగ్రామాలు సింహ
గిరి ఆప్పన్నకు నడిచేభోగం బలివారణం కట్టెడదినం ౧ కీ శ్రీ అంగరంగభో
గానకు గంధం పలం అగరు మ ౨ ను, కర్పూరంచిన్నం. కస్తూరి చిన్నం,
పన్నీరు చి ౪, కుంకుమపువ్వు చి ౧, పువలచండలు ౪, మాలలు ౪, నైవే
ద్యానకు బియ్యం పు ౧, పకాళం తూ ౨, పాయసం తూములు ౬, కూరలు
౪, పిత్తా. నాడిలు ౮, సారసత్తులు ౮, అరిశలు ౮, సాదుమనోహరాలు
౮, చిన్నమనోహరాలు ౪, నందనాపితాలు ౮, అప్పాలు ౮, హంసకణిలు
౮, కర్పూరకాంతులు ౮, బఢాలు ౮, కక్కరాలు ౪, వెరసి ౮౦, పాన
కాలు ౨, గుటుకాకుంచాలు ౧, నైవేద్యానకున్న పితాలకున్న కూడానెయ్యి
౨ తూములు, పెరుగు యిద్దము, కుంకుమపిల్ల, ౪ పోకలు, ౫౦ తమల
పాకులు ౧౦౦ మిరియాలుర్భవంభారాలు ౫ కరాంబుయిత్తు మాడలు, జాజి
కాయలు ౧౦, యిందుకువెచ్చం. సత్రం వెయిందిరి. బ్రాహ్మణ భోజనము.
ఈఫర్తానకు యవరతస్పినా వారుగంగలోను గోహత్య బ్రహ్మహత్య మాతృ
పితృహత్యచేసినపాపాన పోవువారు.

హంపి సమీపమందున్న శిలాశాసనము.

South Indian Inscriptions Vol IV No 280.

(1556 A. D.)

గుభమస్తు! స్వస్తి శ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహనశకవషణ్ణాంబులు
౧౪౭౮ అగునేటి నళసంవత్సర ఆషాఢ శు ౧౨ గు శ్రీమద్రాజాధిరాజవర
మేశ్వర శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీ నదాళివదేవమహారాయలు విజయనగరమందు రత్న
సింహాసనారూఢుండై పృథివిసామ్రాజ్యంచేయుచుండగాను ఆలేయగోత్రం
సోమవంశోద్భవులైన శ్రీమన్నహమండలేశ్వర రామరాజు శోనేటయ్య దేవ
మహారాజులంగారిపుత్రులు ఆపుభళరాజుంగారు తిరుమంగలయ్యాల్లకకు

కేయించిన కయికర్మవివరం | వివరణను శ్రీ వివరేశ్వరులకోవిల ప్రాకారం
 వెలుపల వాయవ్యభాగాన వేంచేసిన తిరుమంగళాల్లొక్కను గర్భా-
 గృహం శుకనాశి అంతరాళికం రంగమంటపం మొదలైనవి నేముకట్టింది
 నిత్యతిరుమంజనకాలం తిరుతోపు తిరునందవనం తిరుతోమాలె తిరువెళ్ళ-
 తిరుమేనికావలి తిరుకట్టి యిది అన్నిన్ని తిరుమంజనకాలం రామానుజస్వామి
 గారి వశం చేసి కోవిలస్థానికంకిష్యపారంపర్యంగాను నడపుతవచ్చేయట్లుగాను
 దధ్యోదనం మధ్యాహ్నం అవసరం సాయంకాలం అవసరం నిత్యోత్సవం మాసో-
 త్సవం నిత్యతిరువారాధన చందనకాపు అడికముడు మొలముడు పరిమళ-
 ద్రవ్యాలు యిది మొదలైన సవ్యకయికర్మాలన్ని తిరుమంగళాల్లొక్క-
 లుకా అవధించి కోవిల తిరుమల పెరుమాంగోవిల మొదలైన విష్ణుతిరుపతుల
 నుండి కయికర్మార్థకమై వేంచేసి స్వయం పాకనియమైన చాలిన చాతాని
 శ్రీ వెంట్టలకు శ్రీ రామానుజమాటంగాను ఆగివచ్చు చేసేటట్లుగాను శ్రీ
 వివరేశ్వరులు తిరువీధులు వేంచేసేటప్పుడల్లాను దోశపడిన్ని అడికముడు యిది
 ముడుపు శ్రీ వివరేశ్వర్లు తిరుతేరుతిరునాళ్లు తిరువన్మాయం సమాచరపులు
 నాలుగున్న సమాసవాల్లకా తిరుతేరుతిరునాళ్లు తిరువత్త్రాల తిరువీధులు
 వేంచేసినప్పుడల్లాను దోశపడిన్ని తిరుమంగళాల్లొక్క తిరువత్త్రాలు
 తిరువధ్యానాలకు దోశపడిన్ని సమాసవాల్లకా శ్రీ వివరేశ్వర్లు తిరు
 తమ తిరుతేరు తిరునాళ్లు నాండు వొక్కొక్కపాని తిరుమంగళాల్లొక్క
 కోవిలకు వేంచేసిన చరపులకున్న అంతట కయికర్మాలను నేను
 సమర్పించిన గ్రామాలు కొప్పళంశీమంగళాని అప్పేగరి గ్రామమున్న అందుకు
 గ్రామగ్రామమున యిలికింట్టినున్న కెచ్చిని వొడిగ్రామమున్న యీ
 రెండుగ్రామాలున్న అప్పేగరి తిరుమలభట్టు మొదలైన మహాదేవతలు
 అందరి చేతనున్న క్రయంగోని అందుల తామ్రకాసనాలు మొదలైన సాధ-
 నాలు అన్నిన్ని తీసుకొని సమర్పించిన అప్పేగరి కెచ్చిన వొడిగ్రామాలను
 ప్రతిసామమైన వరకాలపురం శ్రీ రామానుజపురంగ్రామాలు అందును

నేము రామరాజయ్యవారి చేతులు సదాశివరాయలకు విన్నపం చేయించి కంప్పిలి
మాగాడి స్వామ్యునకు చెల్లినచ్చే వితలాపురం శ్రీలియండుడి స్థావరండుడి
నాథాధారవోయించి తామ్రకాసనం తీశియిచ్చిన వితలాపురం గ్రామం ౧
వొడిచిచ్చి కూడారు యీ యీగ్రామాలున్న సమస్పించి యీగ్రామాల
పానునన్నం చేశి స్వయంపాకులకు తిరువారాధకులకు పరిచారకులను బొక్కన
భండారాలు వుండాయు మొదలయినవకులకు అనుకూలమైన మనుష్యులం
బెట్టిసాని యీ కలంకర్కాలు అంతవట్టున్న శివ్యపారంపర్యంగాను నడపుక
వచ్చియుండుకు తిరుమలనంబ్బి శ్రీరామయ్యంగారి వశంచేశిన్ని యీకోవల
స్థలకరణీకం నయనారు తిరుమెంగళయ్యంగారికి పుత్రపౌత్ర పారంపర్యం
తెల్లినాయం గట్టడిచేశిన్ని యిండ్లుల సంక్రీతకానకావ తమ పుత్రపౌత్ర
పారంపర్యంగాను చేస్తున్న వుండేటట్టుగాను శ్రీరామాయజపురం నారాయ
ణయ్యంగారు జన యిండ్లరున్న యీమద్యనను మా యీచార్యులు తిరుమల
ఆవుకు తిరుమెంగళాచార్యులయ్యవారికి పుణ్యముగాను కట్టడచేస్తేమి! గనక
యీధర్మము ఆదంబ్రాహ్మణస్థాయుగా నడచుంలవారు । యీధర్మానకు
యీయ్యగనక తప్పినారు గోహత్య బ్రహ్మత్య స్త్రీహత్య మొదలైన పాపాలు
చేశిన దోషానం బోయినవారు । తమ తల్లిదండ్రాదులను వధించినదోషానం
బోయినవారు!

గోల్కొండకోటలోని శాసనము (1666 A. D.)

స్వస్తిశ్రీ జయభ్యుదయ శాలివాహన శకవర్షాలు 1537 మన్వః
సామనంవశ్శర మాఘ శు ౭ బుధవారంనాడు సుల్తాను అవరంగజేబు ఖసరు
శహజీ సంగీలు లక్కరుతో వచ్చి కిలెముబారకు మహమదానగారు బెడావేసి
పుండంగాను వారిపాదుషాహివజీర్దాన పెద్దవజీరుడు మీరు మీరా అని అతని
అవరంగజేబుతో ఉట్టి యీదుర్గం చూచుదిసాల్కు పుచ్చుకొంటున్నానని

మోచా...రాత్రిపగలు చాలానేటి...కందెగిరాలేదు...జాకరహమతాహ
 జరత్తులూను అబ్బుల్లా కుతుకాహగారు తన వేగుబదొడ్డ వజీరును మొక
 ర్రుబుహజీరతు అముస్సాఖానునిగారికి హుకుంయిచ్చి సేపు ఆ మురుజువద్ద
 వుండి పరదంసుకొట్టి అందుకు చాలా జాగ్రత్త కలిగివుండవలెనని జాగ్రే
 ఖాను మకామ్మలహేగారు రాత్రిపగలు జాగ్రత్తతో గసిములు దిఫ్త ఉనే
 పనిలో ముఖ్యులై వుండంగాను ఖోదారజాత్తా ఫిరంగిగుండు అమీరుమిరాను
 తగిలితేకు ఆ మోచాలోనే మయతు అయిపోయను. అట్టి మృతమయిన
 మూడుదినాలకు ప...న ఆయను మోచా + + పనహగారి హుకుంకలులే
 ఆలాగే యేలినవారి హుకుంబొప్పన ఖానుమకార్నులహేగారు కొంచెము
 దివసాలలో వుప్పుర ధర్తాచార్యులచాత తమాముముస్తాఇను చేయించెను. అవ
 రంగుజేబు వచ్చినసాలు సున్నెనెత్తుఖమనెను. అలప్ర తమాముముస్తాఇను అయి
 నది సున్నెసమానునెత్తెను అలపు ౧౦౭౦ శాలివాహనశకపషాణులు ౧౫౮౭

నెల్లూరిజిల్లా శిలాతామ్ర శాసనములలోనిది (1791 A. D)

స్వస్తి శ్రీ కా. వా. ప ౧౭౧౩ విరోధికృతునామశంవత్సర శేష్ శు
 ౧౫ లు కలిగిరి వేంకటాచలంగారు ముత్యాలపాటిపొలం... కాకిరామేశ్వ
 రపుభాటలో కొనేరు తొవ్వించి పూరితో సత్రం కట్టించి ధర్తం నడిపిస్తూ
 వచ్చినారు. తదనంతరం వారి లెండో సహోదరుడయిన కలిగిరి సేవయ్య
 గారును ఆధర్తం పరిపాలనచేస్తూవచ్చి ఆయన దినములలోనున్న సదరహీ
 వేంకటాచలయ్యగారి మనమడైన కలిగిరి సుందరయ్య కొన్ని దినములు నదరు
 ప్రకారం ధర్తం నడిపిస్తూవచ్చి దుర్బుఖసంవత్సర మాఖ శు ౫ లు ధర్తసత్రం
 పెంకుటిల్లు కట్టించి కార్వరిసం! ఆషాఢ బ ౨ గురువారం శ్రీం! మం! గృహ
 ప్రవేశం అయ్యిది.

ధర్మశాస్త్రం

కోర్టు - సాక్ష్యము.

జే.ఆర్. కిండర్ స్లి గారిచే ఇంగ్లీషుభాషలో రచించబడిన
సాక్ష్యశాస్త్రసంగ్రహము.

ఇది హైకోర్టులో నొక ట్రాన్స్ లేటుగానుండు

చుండూరు పార్థసారథిసెట్టిచే తెలుగుభాష చేయబడి చన్నపట్టణములో

అచ్చు వేయించబడియె. ౧౮౬౬ సం॥

పుట 116-118. సన్నిహితమరణసమయోత్పలను యెంతమట్టుకు నమ్మ
వచ్చుననే సంగతినిగురించి ఆలోచించడమందు ఈ వెంబడిపచ్చు అంశములను
యోచించడము ఉచితముగా వుండును. అవియనగా, ౧-ఆవచనములు సాక్షు
లచే సరిగా తెలియజేయబడినవాటివలె అగుచుచున్నవా? ౨-చనిపోయిన
వాడు జరిగినదాన్నిగురించి స్పష్టమయిన యభిప్రాయము కలిగియుండినట్లుగు
పడెనా-లేక ఆ కలహమందలి కలవరమువలనను ఉద్దేశమువలనను పొరబడి
వుండవచ్చునా? 3-వాడు నేరము మోపబడినవానిమీద యేదయినా చలము
గాని కార్పణ్యముగాని పెట్టియుండెనా? ౪-నేరము మోపబడినవాడు ఆ
మాటను చెప్పినవానిని ప్రత్యాఖ్యానప్రశ్నలు అడుగుటకు యేదయినా సమయ
ముండెనా? అనునవి. —రా-3౪.

౯ కొన్ని విషయములలోని వైద్యుల శ్రుతసాక్ష్యము.

౨౩౬. క్రిమినల్ వ్యవహారవిషయమైన నూతనకాసనము ఈ వెంబడి
వ్రాయబడినరీతిని విధించుచున్నది. “3౬౮-వ ప్రకరణము-

“కోర్టువారు సివిల్ సర్దుచుగావుండే - లేక ఇతరవైద్యుడుగావుండే
మనిషివద్ద పుచ్చుకోబడి, మేజిస్ట్రేటుగారివల్ల యదార్థవరచడమునుగురించి
సంతకము చేయబడ్డ విమర్శను నిదర్శనమయిన సాక్ష్యముగా పుచ్చుకోవలసి

నది. అయితే ఆ శోభనవారు చాలినంత కారణమున్నయెడల అట్టి సినిమా నర్తకులుగావుండే లేక ఇతరవైద్యుడుగావుండే సాక్షికి సమ్మన్ చేయబడదు. యాక్రమముగా వుండవలసివచ్చింది.”

౨౩౭. ౩౭౦-ప్రకరణము.—పరీక్షకొరకు, లేక పరీక్షలకొరకున్న రిపోర్టుకొరకున్న క్రమముగా తనవద్దకి పంపించబడ్డ యేదయినా సంగతిలేక వస్తువు పీజీసిగవించి గవర్నమెంటుతాలూకు రసకాస్త్రసంబంధమైన వస్తువుల పరీక్షచేసే ఉద్యోగముని రిపోర్టుగా వున్నట్లు అర్థమయ్యే యేదయినా సాక్షి వేజు, యేదయినా క్రిమినల్ విచారణ, లేక అందులో ఇలాకాగల యేదయినా ప్రథమవిచారణ జరుగుచున్నప్పుడగా అట్టి పరీక్షచేసే మనిషియొక్క దస్కతు దానిమీద చెయ్యబడివున్న పత్రమునకు సెర్టిఫికేట్ వారివల్ల విమర్శలూ సాక్ష్యముగా వున్నవని నబదపలసివచ్చింది. మరియు అట్టి దస్కతును గురించిన దస్కతుచేసేమనిషి అట్టి ఉద్యోగమును కలిగియుండడమును గురించిన విషయము. ఆ దస్తావేజు వాస్తవమునది అవునో కాదో ఆ రిపోర్టుగాని సంశయించడమునకు కలిగియుంటేనేతప్ప జరూరు వుండనేరదు.”

౨౩౮ అట్టి విషయములలో శ్రుతసాక్ష్యమును అంగీకరించడము చేసే లము లోకసౌకర్యమును గురించిన యోచనలనుపట్టి మెప్పించగలవై యున్నది. అది ఇండియాదేశములోని ప్రజలు ఉండునట్టి తత్కాలపు విశేషముయిన స్థితికి ఒప్పియుండవచ్చునుగాని, ఆ ప్రజలు నాగరికము వర్తించునట్టి వైద్యులు మొండయ్యెడుకొలది చట్టము మార్చబడునని మనము నమ్మించ వచ్చును. ఇండియాదేశములో రసకాస్త్రసంబంధమైన వస్తువుల పరీక్షచేసే వైద్యుగమును నిరంతరముగాను కాస్త్రశిక్షితులమున వైద్యులు నిరంతరము వున్నవను, దొరతనపువారి కొలువులో వుంటున్నారు. వారిని బయటైనవారు వున్నది గనుక వారిని పలకూరు రప్పించుటచేత వాళ్ళు సులభము కలుగును. ఇదిగాక దొరతనపువారి కొలువులోవుండే వైద్యకాస్త్రజ్ఞుల వుత్తరవాదత్వము నత్యమువలన స్థాపితమైనదానికంటె హిసమైనదిగా వుండినను,

నినిబట్టి వారు తమ యెడటవుండెనునంగతిని సాధారణముగా జాగ్రత్తగా పరీక్షించి యదార్థమైన వృత్తాంతమును చెప్పుదురని యోచించబడవలయును. ఇట్లే పరీక్షించి మేజిస్ట్రేటుయొడట వైద్యుడు సాక్షిగా విచారించబడినవిషయములలో అట్టిసాక్ష్యము సత్యముమీదగాని ప్రమాణపూర్వకముగాగాని చెప్పబడిన వనియు, నేరము మోపబడినవాడు ప్రత్యాఖ్యానప్రశ్నలను అడుగుటకు అనుకూలము కలిగియుండెననియు అనుమానించబడవచ్చును.

సాక్షులను సమము చేయుట.

౨౩౯. క్షిప్రాంధ్రులున్న, సాక్షులనున్న న్యాయస్థలమునకు రప్పించు బధిమను పరిష్కారముగా వివరించిచెప్పట ఈ స్వల్పగ్రంథముయొక్క ఉద్దేశముగా చేరిన విషయము కాదు. సాక్షులను సమము చేయుటను గురించిన నిబంధనలు సివిల్ విషయములలోను క్రిమినల్ విషయములలోను తరుచుగా వాడబడి గానే యున్నది. ఆ పద్ధతి సివిల్ క్రిమినల్ ప్రొసీడ్యూరు శాసనములలో కనుబడియు. సాక్షి యేకాలమందు యేచోటికి వచ్చియుండవలెనో ఆ సంగతులను వాడు ఒక దస్తవేజును తెచ్చి చూపించవలసినదో లేక ఆ వ్యాజ్యములో సాక్ష్యముమాత్రము చెప్పవలసినదో ఆసంగతినిని మరయు ఆ వ్యాజ్యపు కక్షివాండ్ల పేళ్లనున్న పత్తులలో పుదహరించవలయును. దస్తావేజును తెచ్చి చూపించవలసినయెడల ఆట్టి దస్తావేజుయొక్క వివరము ఆ పత్తులలో వ్రాయబడవలయును. ౧౮౧౯ సం॥ శా-౧౫౨-ప్ర. ౧౮౬౧ సం॥ ౨౫-శా-౧౮౭-ప్ర.

Vedanta. Sangraham

Vedanta. Sangraham

Vedanta. Sangraham

Vedanta. Sangraham

Vedanta. Sangraham

Vedanta. Sangraham